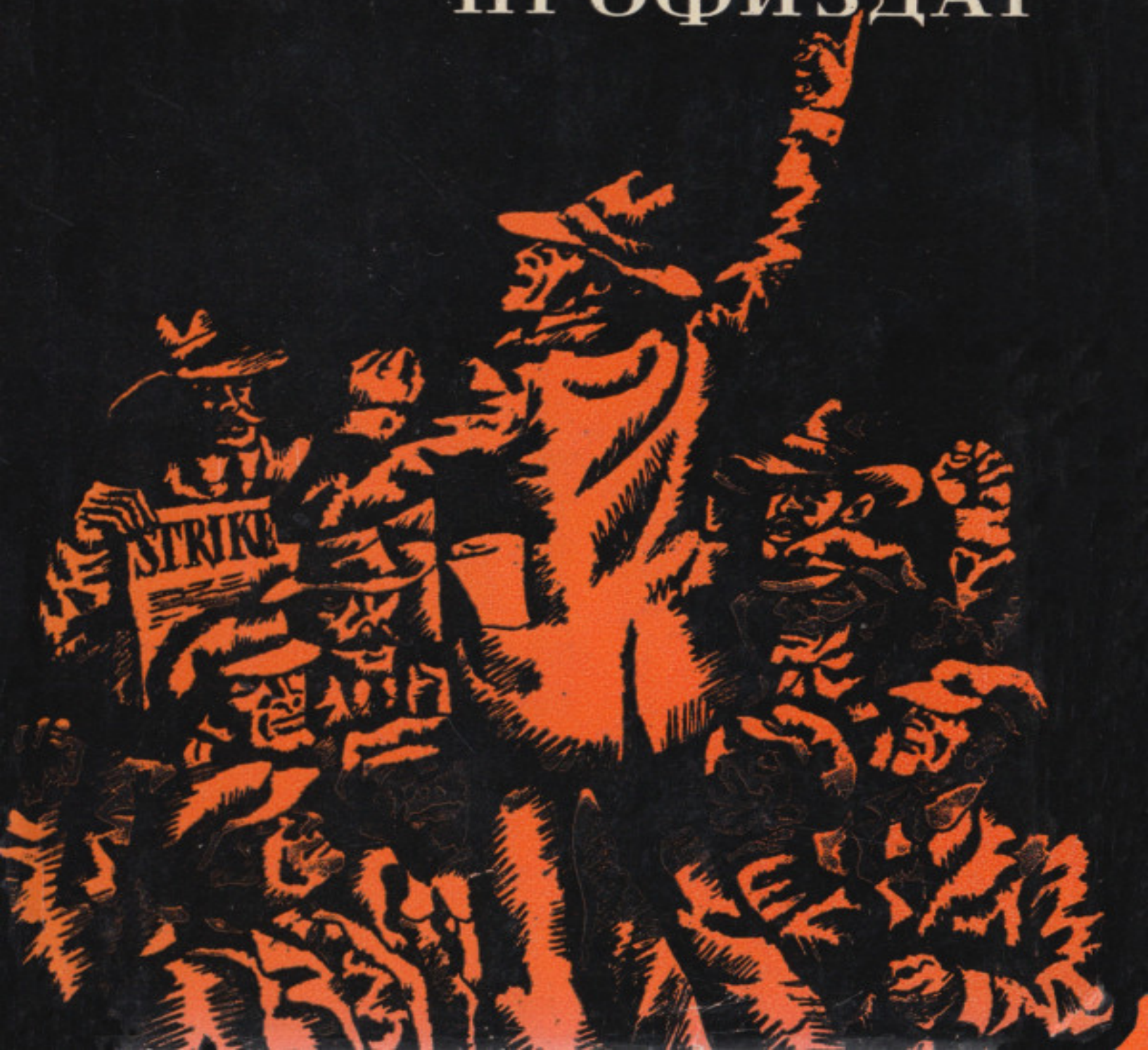

ЪПТОН СИНКЛЕР

ЦЕНТРОА

ПРОФИЗДАТ

ЪПТОН СИНКЛЕР ПЕТРОЛ

Превод: Иван Белчев

chitanka.info

МАКСИМ НАИМОВИЧ ЪПТОН СИНКЛЕР

Пред мен е пълният български превод на „Петрол“. Завърших четенето на обемистия ръкопис и сега паметта ми ме връща назад, много назад — в годините на юношеството ми, когато за първи път тая книга попадна в ръцете ми. Тогава не знаех, че романът е жестоко съкратен, не познавах задоволително и автора му, още по-малко можех да предполагам, че той — Ъптон Синклер — ще измине толкова сложен и противоречив жизнен и творчески път. Не бих могъл да кажа, че Бъни, героят на романа, стана мой любимец или че е оставил изобщо дълбоки следи в съзнанието ми. Но това е вече въпрос на лични предпочитания и той едва ли би следвало да бъде обсъждан тук. Важно е друго: „Петрол“ все пак беше една от книгите, които допринесоха не малко за формиране миорогледа на моето поколение. Защото тя преди всичко разказваше истината за другата Америка, смъкваше ѝ булото на обетована земя, на страна на неограничените възможности, разкриваше действителния ѝ лик. Показваше ясно и недвусмислено жестоката борба между потиснати и потисници, борбата на живот и смърт между работническата класа и капиталистите. Книги като „Петрол“ разсейваха романтичните ни илюзии, натрупани от филмите и от приключенските романи. Оная Америка на храбрите преселници, тръгнали да завладяват дивия Запад, на вестникарчетата, станали крале на стоманата и на красивите продавачки в магазините, които намират своя приказен принц в лицето на някой млад петролен наследник, се оказваше само една легенда. Легенда, изковава, за да прикрие нищетата на милиони човешки съществування, продажничеството и подлостта на властващите, гаврите със свещените граждански институции.

... Днешният читател, едва ли плаща данък на подобни илюзии. От излизането на романа (1927 г.) до днес изминаха четири десетилетия — време, наситено с епохални събития, прекроило картата на света, показало ясно, че бариерата има само две страни.

Илюзиите прегоряха отдавна и днес едва ли някой плаща данък на романтични заблуди относно истинското лице на Америка. Но аз не мисля, че книги като „Петрол“ принадлежат на историята. Тяхната стойност не се крие във фактологията на събитията, разликата — в половин век не означава историческа давност. Те атакуват същността на една система, която е жива и днес — та тя дори не се е постарала за толкова време да се рафинира, напротив — станала е по-груба, по-нагла, по-жестока, по-цинична. И в този смисъл един роман като „Петрол“ звучи напълно актуално и в наши дни.

Вестта за смъртта на Ъптон Синклер дойде, когато вече работех над настоящия предговор. С нея научих и за последното му интервю, дадено само две седмици преди да напусне света. В него писателят моли да предадат на съветските хора: „... Продължавайте да правите това, което правите. Цялото човечество ще ви бъде благодарно за това. Вашето дело е грандиозно“. Дали тези думи означават нова повратна точка в мисленето на Ъптон Синклер или са логическо следствие на една вътрешна линия? Трудно е да се каже. Творчеството на този писател е изключително противоречиво, обусловено от много колебания, резки завои, увлечения и илюзии. И няма нищо по-опасно от това да пристъпваме към него с предварителни рецепти, да го отхвърляме без остатък или да го приемаме безрезервно. В края на краищата едно творческо дело остава не със заблужденията и грешките на своя създател, а със своя социален патос, с изобличителната си сила, с реалистическата си насоченост. От тая гледна точка творчеството на Ъптон Синклер заема достойно място не само в американската литература, но и изобщо в световната литература. Бих добавил даже, че в известна степен то представлява и своеобразен летопис на нашия век. Нека не забравяме, че първата книга на Синклер (романът „Цар Мидас“) излиза през 1901 година.

Началото на века ни дава една твърде интересна и доста поляризирана картина на американската литература. Книжният пазар е наводнен от романисти, които откровено възпяват империалистическата експанзия, идеализират близките исторически събития, проповядват жестокост и насилие, издигат грубата сила в култ. Особено активни са апологетите на „романтиката на печалбата“. Те всячески се стремят да издигнат на пиедестал „новия герой“ на века — крупния капиталистически бизнесмен или политически бос, да

представят неговата вълча хватка като изява на истинско мъжество. Редом с тях се подвизават и декадентите от тъй наречената Бостънска школа. Те съзнателно противопоставят литературата на съвременната им действителност, със завидна енергия проповядват, че „вulgарната действителност“ и животът на „низшите маси“ не могат да бъдат изобщо обект на изкуството. За тези изнежени естети добиването на средства за препитание вече е едва ли не престъпление за истинския ценител на красотата, нещо позорно, вулгарно, което няма нищо общо с литературата.

Нямам намерение да обрисувам дори в най-общи черти състоянието на американската литература в началото на нашия век. Искам само да подчертая, че здравето реалистическо течение в нея трябва да преодолява много бариери, да воюва срещу много предразсъдъци. Миналият век завежда на американската литература една славна плеада от имена: Уолт Уитман, Марк Твен, Френк Норис, Стивън Крейн... Тяхното дело се подхваща в зората на нашия век от не по-малко достойни следовници: Теодор Драйзер, Джек Лондон, Синклер Луис, по-късно — Хемингуей, Джон Стайнбек, Фокнър... Сред тях трябва да сложим на почетно място и името на Ъптон Синклер.

Роден е в Балтиморе (1878 година) в едно от тия аристократически семейства на американския Юг, които само в един кратък период биват разорени от стремителното нашествие на индустриализацията и новите капиталистически отношения. Семейството се прехвърля в Ню Йорк и Ъптон Синклер е принуден още като юноша да търси начин да помогне на майка си. Съчинява анекдоти, малки хумористични разкази, детски повести, които намират добър пазар в списанията и евтините популярни издания. Тази „черна“ литературна работа обаче има и известни положителни страни. Младият човек отрано се сблъсква с горчивата истина, че в Америка писателят или трябва да продаде съвестта си, или да се обрече на сурови лишения. Същевременно той опознава и задния двор на американската действителност, убеждава се от собствения си опит в порочността и продажността на всички „свети институции“ на буржоазното общество. Ранните му произведения (романите „Цар Мидас“, „Принц Хаген“, „Дневникът на Артър Стърлинг“) носят белезите на зараждащия се протест срещу фалша и лицемерието на

това общество, но истински Синклер намира себе си като писател в романа „Джунглите“.

В 1904 година социалистическият вестник „Призив към разума“ предлага на Ъптон Синклер да проучи живота на работниците в кланиците на Чикаго. Младият писател попада в един нов свят — за първи път той вижда чудовищната експлоатация, на която са подложени работниците, безрадостната трагична съдба на хората, които продават единственото си богатство — своя труд. Изнурителен, страшен, робски труд, който изсмуква за няколко години само физическите и духовните сили на човека, превръща го в жалка развалина и след това безмилостно го изхвърля на улицата: като непотребна вещ. Всичко това намира място в романа „Джунглите“, който вестникът започва да печати на своите страници. През 1906 година „Джунглите“ излиза в отделно издание и веднага спечелва на автора си слава.

Самото заглавие на романа е показателно: то символизира Америка във властта на монополите, царящото беззаконие, хищническата борба за пари, в която силният изяжда слабия, за да бъде на свой ред и той изяден от някой по-силен. При това Ъптон Синклер не се задоволява с ролята на обективен наблюдател на фактите — той търси посвоему решение на социалните проблеми, обявява се за социалист, предлага свои рецепти за лекуване на социалните язви. Трябва веднага да добавя, че социалистическите схващания на автора на „Джунглите“ са изцяло в плен на реформизма. Според него е достатъчно работниците да последват социалистическите агитатори към изборните урни, да дадат своя глас за социалистите и по този начин да бъде създадена една индустриална република. В тия схващания има голяма доза утопизъм, наивна емоционалност, страх от революционната борба на пролетариата. И силата на Синклер като художник не е в пропагандирането на собствения му „синклеровски социализъм“. Силата му е в изобличителния патос на романа, в анализа на класовата структура на капиталистическото общество, в нескритата вяра на писателя в силите на работническата класа.

В „Джунглите“ се проявяват и някои от най-характерните черти на Ъптон Синклер като писател: използване на строго документален материал, открита публицистичност, поставяне на преден план определена социологична теза. Така например авторът подробно

разказва за устройството на чикагските кланици, за тяхната организация на работата, приведени са множество конкретни числени данни, подробно е разказано за машинациите на крупните месотърговци. Неговите герои произнасят политически речи, зад които съвсем прозрачно се чува гласът на самия Синклер, развиващ своите идеи. Буржоазната литературна критика, разярена от появата на „Джунглите“, се нахвърля свирепо върху неговия създател, обвинява го в „антихудожественост“, в „социологизъм, нямащ нищо общо с литературата“, в груба политическа пропаганда и пр. Наистина редица произведения на Ъптон Синклер се чувствуват известна тезисност, но в никакъв случай не можем да го обвиним, че той подчинява всичко на един груб емпиризъм. Защото именно реалната фактическа действителност, публицистичността, изобличителният патос съставят силните страни на неговия художествен метод. Те определят и следващата крупна творба на Ъптон Синклер — романа „Цар Въглен“ (1917 г.).

В 1913 година избухват големи вълнения сред работниците от каменовъглените мини в Колорадо. В защита на своите класови интереси обявяват стачка над единадесет хиляди миньори. По нареждане на крупните каменовъглени компании стачкуващите биват изхвърлени от домовете им, тъй като в района всичко принадлежи на компаниите. Но и това не сломява духа на работниците. Те устройват лагери на открито, но нито един не се връща в мините. И тогава разярените капиталисти предизвикват една чудовищна провокация — точно срещу Великден — на 20 април 1914 година — войници от националната гвардия и наемни агенти нахлуват в лагера, заливат с бензин палатките и ги подпалват. Четиринадесет деца и три жени загиват сред пламъците. Ъптон Синклер организира демонстрация пред зданието на Рокфелер в Ню Йорк, тъй като мините в Колорадо са собственост на Рокфелер. Писателят е арестуван и пратен в затвора. След това той заминава за Колорадо, за да проучи положението на миньорите и да следи развоя на стачката. Така се ражда романът „Цар Въглен“. Както и „Джунглите“, той разкрива бедственото положение на работниците, жестоката експлоатация, пълното беззаконие, абсолютната власт на крупните компании. И тук Синклер развива своите социалистически идеи, които обаче не надхвърлят представата

за една легална икономическа борба срещу потисничеството на капитала.

Твърде показателна в това отношение е характеристиката, дадена от Ленин в 1915 година по повод един антивоенен манифест, публикуван от Ъптон Синклер в навечерието на войната. „Синклер е социалист на «чувствата», без теоретическо образование — пише Ленин в статията си «Английският пацифизъм и английската нелюбов към теорията». — Той поставя въпроса «направо», възмуцавайки се от надигащата се война и търсейки спасение от нея в социализма... Синклер е наивен със своя призив, макар че този призив е дълбоко верен в основата си — наивен, защото игнорира полувековното развитие на масовия социализъм, борбата на течения в него, игнорира условията за ръста на революционни действия при наличността на обективно-революционни ситуации и на революционна организация. С «чувство» не ще замениш това. Суровата и безпощадна борба на мощните течения в социализма, опортюнистическото и революционното, не можеш да отминеш с риторика...“

Колко проникновени са тия думи. Защото неустойчивостта на възгледите на Ъптон Синклер и неговият реформизъм се проявяват най-силно именно през време на войната. Защото именно Ъптон Синклер впоследствие се обявява за привърженик на политиката на Уилсон и на влизането на Америка във войната. И едва Октомврийската революция отваря очите му за истината. Писателят разбира, че Октомврийската революция слага начало на нова ера в човешката история, и с цялото си сърце симпатизира на руските работници и селяни, отстояващи великата правда на революцията срещу капиталистическата интервенция. За тая еволюция на възгледите му е показателен романът „Джими Хигинс“ (1919 г.). Героят на романа, обикновеният американски войник Джими Хигинс, попада в състава на американските интервентски войски, действащи срещу младата съветска държава. Тук той проумява най-после простата истина кому служи всъщност американската армия, защо е пратена тя в далечната руска земя, чии интереси защитава. Хигинс става активен противник на интервенцията, разпространява позиви, бива арестуван и подхвърлен на толкова жестоки изтезания, че полудява. Със същия мотив ще се срещнем отчасти и в „Петрол“, и в „100%“, и в редица други произведения на Синклер.

През 20-те години Ъптон Синклер създава серия очерци и книги, разобличаващи продажността на църквата, пресата, изкуството, образователната система, романа „Бостан“, посветен на зверското убийство на Сако и Ванцети, както и романа „Петрол“ (1927 г.). През 30-те години към най-значителните му творби трябва да отнесем „Но пасаран“ (1937 г.) и „Автомобилният цар“ (1938 г.). „Но пасаран“ е посветена на гражданската война в Испания. Писателят смело застава на антифашистки позиции, предупреждава за трагичното бъдеще на Европа, ако бъде позволено на фашизма да хвърли кървавата си сянка над света. Във втория роман се вдига завесата над Фордовата автомобилна империя, разобличава се демагогията на капиталистите, твърдящи, че е възможна хармония в интересите на капиталистите и работниците.

„Петрол“ се явява на бял свят, когато Ъптон Синклер вече е навлязъл в своята зряла творческа възраст. И неслучайно романът фокусира в себе си силните и слабите страни в художествения метод на своя автор, дава ясна представа за миогледа му и същевременно представлява едно широко платно на американската действителност, разгърнато в продължение на повече от две десетилетия. Преди всичко би трябвало да отбележим изключително дълбокото познаване на фактическия материал. Синклер социологът и журналистът личи веднага и тук. Преди да пристъпи към художественото пресъздаване на замислената тема, той натрупва огромен запас от проучвания и преки наблюдения. В случая той използва не само тесния си контакт с американското работническо движение, създаван в течение на много години, но и наново се заема с изучаването на целия сложен механизъм на петролодобивната промишленост. Джеймс Арнолд Рос старши преподава на своя син Бъни в протекание на много страници не само техниката на откриването и разработването на петролните находища, но и много по-сложната техника на организиране промишлеността — разкрива пред него цялата система на подкупи, задкулисни машинации, финансови игри, спекули, безмилостна борба между компаниите и още по-безмилостна експлоатация на работниците. При това в „Петрол“ авторът е намерил начин да вплете здраво този фактически материал в художествената тъкан на повествованието. Социологизмът не се чувствава тук така пряко, както в „Джунглите“ или „Цар Въглен“, публицистичният патос е скрит в дълбочина.

Наистина Ъптон Синклер би могъл да бъде упрекнат, че тук липсва този драматизъм на събитията, както в „Цар Въглен“, няма да намерим и тези потресаващи картини на работническата мизерия, каквито има в „Джунглите“. Но аз не мисля, че това е недостатък на романа. Просто авторската цел тук е по-друга: да се докаже, че в условията на капиталистическа Америка е невъзможно да се постигне единство в интересите на крупните монополи и на работническата класа. Джеймс Рос е образец на „либерален“, „благороден“ магнат, който понякога дори съчувствува на работниците си. Но е безсилен да върви срещу цялата система, принуден е да се присъедини към синдиката на едрите собственици, да позволи нахлуването на стачкозаместниците, издевателствата на агентите. Ъптон Синклер сполучливо разкрива целия този механизъм на печалбата, тази лавина, която повлича човека, за да го обезличи и увълчи. Средно положение няма, има само две страни на барикадата и те са смъртни врагове. Ето ви един интересен пример как художественото пресъздаване на една действителност може да надхвърли първоначалния замисъл на автора, дори миогледните му възгледи. Защото Ъптон Синклер е и си остава реформист и в „Петрол“! Но независимо от това самото съдържание на романа, води вече до по-други изводи — икономическите реформи не биха помогнали с нищо, единственият изход е политическата революционна борба. Извод, който се налага мимо волята на автора, мимо неговите собствени политически възгледи.

Впрочем този въпрос е доста сложен. „Петрол“ е между другото и едно доказателство за огромното влияние, което упражни Октомврийската революция върху творческата интелигенция в Европа и Америка. Ако най-блестящите умове на европейската литература, като Анри Барбюс, Анатол Франс, Ромен Ролан, Бернард Шоу, приветствуваха социалистическата революция и видяха в нея залога за бъдещето на света, то не по-малко отражение даде тя и върху цялата американска литература. Споменах вече за „Джими Хигинс“. Но той не е случайно явление в творчеството на Синклер, не е емоционален отклик на едно епохално събитие. В „Петрол“ Ъптон Синклер наново се връща към този проблем. Подобно на Джими Хигинс, обикновените американски войници, като Пол Уоткинс или Джеф Корбити, попаднали в състава на интервентската армия в Сибир, се питат: „Какво правим ние тук и защо трябва да стоим? Чии интереси

защитаваме?“ И ведно с тях авторът пита: заради чии интереси трябва тези американски момчета да гинат на хиляди километри далеч от родината си? За да защитят концесиите на американските милионери? За да смажат волята за свобода на младата съветска държава ли?

Тези страници са едни от най-силните в романа и те не оставят никакво място за съмнение относно генералната позиция на Ъптон Синклер. И в това отношение неговата заслуга е огромна — той показва истината на цяла Америка, безкомпромисно се обявява в защита на младата съветска република.

Повече спорове може би предизвиква главният герой на романа — Джеймс Арнолд Рос младши — Бъни. Подобно на Хел, героя на „Цар Въглен“, той не принадлежи към работническата класа. Син на петролен магнат, Бъни плаща данък на своя идеализъм. Постепенно той разбира, че баща му участва в една нечестна игра, че всичко около него е изградено на насилие, на гавра с гражданските добродетели. В стремежа си да намери път към истината. Бъни все повече и повече се отдалечава от своята среда. Все повече и повече влиза в конфликт със собствената си класа, оказва се принуден да мине отвъд барикадата. Този подход има своите преимущества: действителността, наблюдавана през очите на Бъни, добива една специфична достоверност. Неговият поглед „отстрани“ сякаш създава предпоставки за повече обхватност, за виждане и двете страни на монетата, както се казва. При това Бъни се разочарова от собствената си класа, отказва се от собственото си битие на богат наследник, сам се добива до корена на противоречията. Но, от друга страна, той органически е чужд на работническата класа, не е в състояние да вникне докрай в нейния начин на мислене? Самият автор му придава в не малка степен ореола на мъченик за идеята, на своего рода жертва, съзнателно тръгнала по кръстния път на страданията. Може би Бъни въплъщава в себе си идеалите на своя създател, но той е далеч от истинския революционер, от активния деец за един нов социален свят.

В „Петрол“ е засегната и една нова за Синклер тема: противоречията в самото социалистическо движение. Наистина тя не е централна, излиза на преден план едва в последната част на романа. И въпреки това тя представлява сама по себе си голям интерес. Семейство Мензис е нагледна илюстрация за тези противоречия, за борбите вътре в самото социалистическо движение между

опортюниетическото и революционното крило. Ако добавим към това и галерията от образи, населяващи страниците на романа — образи от две коренно противоположни среди, — ще се убедим, че наистина „Петрол“ представлява в не малка степен един цялостен художествен разрез на Америка от първите десетилетия на нашия век. И същевременно — своеобразен документ за развитието на работническото движение в САЩ. Би трябвало да добавя още веднъж, че всичко това далеч няма само историческа стойност, то не е изгубило своята актуалност и днес.

Може би читателят се интересува и от следващите страници в творчеството на Ъптон Синклер. Те съставят многотомната серия от романи на Лъни Беде. В тях Синклер явно отстъпва от предишните си позиции, в някои от романите прозвучават даже нотки на религиозен мистицизъм. И това още веднъж доказва колко деликатен и противоречив е механизмът на литературното творчество. Мястото на Ъптон Синклер в американската и в световната литература обаче остава. И то остава не с произведения, които носят белези на неговите идейни лутания, а с тези творби, които са ярък документ за борческия подем на работническата класа, които изобличават безпощадно целия „американски начин на живот“, които отричат фалша и безчовечието на буржоазното общество. Този Ъптон Синклер — авторът на „Джунглите“, „Цар Въглен“, „100%“, „Бостън“, „Автомобилният цар“, „Петрол“, „Но пасаран“... — ни е близък, него уважаваме, ценим неговия безспорен влог в съкровищницата на световната прогресивна литература.

АВТОРЪТ

Разбъркайте картите за покер и ги раздайте отново: те напълно се различават от картите на предишното раздаване, при все че това е същата колода карти, същата игра, водена в същия дух, а играчите — сериозни и мълчаливи, заобиколени от облак тютюнев дим.

Така е и с този роман — картина на живота в Южна Калифорния, такава, каквато писателят е наблюдавал през единадесетгодишното си пребиваване там. Картината рисува истината и повечето подробности наистина съществуват. Но картите са разбъркани: имената, местата, датите, чертите на характера, епизодите — всичко е разбъркано. Единствените лица, които могат да се познаят в тази книга, са тримата президенти на Съединените щати, заемали длъжността през последните петнадесет години. Очевидно човек не би могъл да „разбърка“ и тях, без да наруши докрай чувството за правдоподобност. Но читателят, който се опитва да разпознае кои са петролните магнати и кинозвездите, напразно ще губи времето си и не е изключено да бъде несправедлив спрямо някое лице, което може да е прострелвало пръста си, за да получи застраховка за злополука, но никога не е имало метреса, нито е подкупвало министър.

ГЛАВА I

ПЪТУВАНЕТО

I

Пътят се виеше равен и гладък, точно четиринадесет фута широк, изрязан като с ножици — една лента от сив бетон, изпъната през долината сякаш от гигантска ръка. Земята бе нагъната на едри вълни: полегато възвишение и изведнъж падина; изкачваш се и бързо се спускаш надолу, но не се страхуваш, защото си сигурен, че тази магическа лента ще е все там — без каквото и да било препятствие, без нито една дупка или камък, и очаква преминаването на напомпаните гуми, които се завъртат седем пъти в секунда. Студеният утринен вятър свиреше край колата — вихрено движение, бучене и рев с непрекъснато променящи се обертонове; но човек седеше удобно зад наклоненото предно стъкло, което отпращаше вятъра над главата. Понякога ти се искаше да вдигнеш ръка и да усетиш студения тласък; друг път — току надзърташе отстрани на стъклото и оставяше въздушната струя да те удря в челото и да ти развява косите. Но повечето време си седеше мълчалив и важен, защото така прави татко, а татко кара кола по всички правила на шофьорската етика.

Татко носеше палто, светлокафяво на цвят, от мек мъхав плат, отлично скроено, двуредно, с голяма яка, широки ревери и големи капаци на джобовете — шивачът бе използвал всички места, на които би могъл да прояви щедрост. Палтото на сина бе ушито от същия шивач, от същия мек мъхав плат, със същата голяма яка, големи ревери и капаци на джобовете. Татко носеше шофьорски ръкавици; в същия магазин бе имало такива и за момчета. Татко носеше очила с дебели рогови рамки; синът никога не бе ходил при очен лекар, но беше намерил в един магазин очила с кехлибарени стъкла и рогови рамки, като на татко. Татко не носеше шапка, защото вярваше, че вятърът и слънцето предпазват косата от окапване, затова и момчето пътуваше с разрошена коса. Единствената разлика между тях, освен ръста, бе, че татко държеше в единия ъгъл на устата си незапалена голяма кафява пура — навик от суровото старо време, когато бе карал коли, впрегнати с мулета, и бе дъвкал тютюн.

Стрелката показваше петдесет мили. Това бе обичайната скорост за татко извън града и той никога не я променяше, освен в дъждовно време. Наклонът нямаше значение: леко натискане с десния крак и колата се засилваше — нагоре, нагоре, нагоре, — докато стигнеше върха и започнеше отново да слиза в следващата долинка, точно по средата на магическата сива лента на бетона. Тогава колата започваше да увеличава скоростта по надолнището и татко само леко повдигаше крака си и оставяше съпротивата на мотора да намали скоростта. Петдесет мили в час е достатъчно, казваше татко, а той бе човек на реда.

Далеч напред, отвъд върховете на вълнообразния терен, се задаваше друга кола. Малка черна точица, тя изчезваше от погледа по надолнището и се изкачваше по-голяма; следващия път ставаше още по-голяма; после изникваше върху склона над тебе, летеше насреща ти все по-бързо и по-бързо, като огромен снаряд, изхвърлен от оръдие с дуло, широко шест стъпки. Тогава настъпваше моментът, в който трябваше да се изпитат нервите на водача. Магическата бетонна лента не можеше да се разтяга. Теренът от двете страни бе изравнен за случай на крайна нужда, но не можеше винаги да бъдеш сигурен колко добре е изравнен, и ако излезеше навън със скорост от петдесет мили, колелата ти щяха неприятно да заиграят. Можеше да откриеш, че гладко изравненият бетон е издигнат няколко инча над общото равнище, и да се видиш принуден да караш по пръстта, докато намериш подходящо място да се качиш отново върху настилката; можеше да попаднеш на мек пясък, който да те поднесе в една или друга посока, или мокра глина, където колата да забуксува и това да сложи внезапен край на пътуването ти.

Ето защо правилата за добро кормуване забраняват да излизаш извън магическата лента, освен в краен случай. Етиката ти дава право да караш на няколко инча от десния край, а този, който идва насреща, има право на същия брой инчове; така двата снаряда се стрелват един край друг на разстояние от няколко инча. Това звучи доста рисковано, но в небесата има установен ред на базата на подобни изчисления и макар и да се случват сблъсквания, те оставят достатъчно време за образуване на нови светове и за преуспяване на деловите хора.

„Фу-у-у“ профучава другият снаряд, едно силно и бързо „фу-у-у!“ без никакво изостряне в края. Човек, едва успява да зърне другия,

също с очила с рогови рамки, също така вкопчил двете си ръце във волана, и по същия начин втренил неподвижно очи. Човек никога не се обръща назад, тъй като при петдесет мили в час трябва да гледа онова, което е пред него, а миналото е минало, или не е ли по-добре: да кажем: отминатите са отминати? Току-виж, че се е задала друга кола и отново ще трябва да напуснеш удобната среда на бетонната лента и да се задоволиш с точно определената половина минус няколко инча. Всеки път залагаш живота си на умениято да насочиш колата върху точната линия... и на умениято и благоволениято на непознатия насрещен водач да направи същото. Ти поглеждаш неговия снаряд в момента, когато се понася срещу тебе, и ако видиш, че не прави необходимото отклонение, разбираш, че имаш пред себе си тази най-опасна от всички двукрили млекопитаещи твари, пътната свиня. А може да е някой пиян или просто жена — нямаш време да го разбереш: ти разполагаш с една хилядна от секундата, в която да завъртиш волана с една десета от инча и да изкараш десните си колела от пътя в пръстта.

Това можеше да се случи само веднъж или два пъти по време на пътуването през деня. Когато се случваше, татко имаше една неизменна формула: „Проклет глупак!“ Това бе единствената ругатня, която някогашният мулетар си позволяваше в присъствието на момчето, и тя нямаше непристойно значение — това бе просто научно определение за пътните свини, пияните и жените, кормуващи кола, а също и за товарите сено, фургоните за мебели, тежките камиони, които препречваха пътя на завоите, и за колите с ремаркета, които караха твърде бързо и се люшкаха от едната страна на пътя до другата, както и за мексиканците с разнебитени каруци, които не караха по праха, където им бе мястото, а се качваха с клатушкане на бетона, и то тъкмо когато насреща ти се задаваше кола, така че трябваше незабавно да удариш крачната спирачка, да дръпнеш ръчната спирачка и да спреш колата със стържене и скърцане, а дори и по-лошо — с плъзгане на гумите. Ако има нещо, което един автомобилист да смята за позор, то е да намали скоростта, а татко беше убеден, че един ден ще бъде въведена една точно обратна наредба, с която ще бъде забранено да се кара по пътищата с по-малко от четиридесет мили в час и хората, които искат да карат каруци с болни от шпат коне, ще трябва или да пътуват направо през полето, или да си стоят в къщи.

II

Преграда от планини заприщваше пътя. Някъде в далечината те бяха сини, със свод от мъгла на върха, те лежаха безредно, един връх зад друг, и върхове, които надничаха над тях, по-бледи на цвят и тайнствени. Човек знаеше, че трябва да се изкачи там, и беше интересно да отгатнеш къде ли може да се провере пътят. С приближаването ти огромните грамади променяха цвета си и ставаха зелени, сиви или кафеникавожълти. По тях не растяха никакви дървета, а само храсти — в стотици различни шарки. Те бяха осеяни със скали — черни, бели, кафяви или червени; също и бледите пламъци от юка, растение, което издига дебелилото си стъбло на повече от десет фута височина и го покрива с безброй множество дребни цветчета точно с формата на пламък на свещ, който обаче никога не примигва при вятър.

Пътят започна сериозно да се изкачва; той изви по склона на един хълм, където имаше надпис с червени букви: „Гвадалупска стръмнина: максимална скорост на завоите 15 мили в час“. Татко с нищо не показва, че знае да чете и че е разбрал надписа или видял стрелката на спидометъра. Татко разбираше, че тези надписи са за хора, които не знаят да карат кола; за малцината посветени правилото бе да карат с каквато искат скорост, стига да остават в дясната половина на пътя. В този случай пътят лежеше от дясната страна на прохода, планината оставаше вдясно и трябваше да се държиш близко до нея на завоите; другият, който идваше насреща, караше по външния край и според ободрителния израз на времето, трябваше „той да си му мисли“.

Друга отстъпка, която татко правеше, бе, че на десните завои, където грамадата на планината закриваше пътя, свиреше с тромбата. Това бе голяма заповедническа тромба, скрита някъде под внушителния капак на мотора; тромба, подходяща за човек, чийто бизнес го кара да кръстосва срочно район, достатъчно голям за една древна империя; който има важни ангажименти, чакащи го в края на пътуването, и който пътува и денем, и нощем, и в хубаво, и в лошо

време. Гласът на тромбата бе остър и войнствен; в него нямаше меки нотки, нито снизходителност. При скорост от петдесет мили няма място за подобни чувства; ти искаш само едно: хората да се махнат от пътя и точно това им казваш. „Би-ип!“ — изсвирваше тромбата — звук, който трябва да изкараш през носа си, защото тромбата е огромен нос. Внезапен завой на пътя — „Би-ип!“ — след това извивка по края на склона и нов завой — „Би-ип!“ — и така се качваш по серпантините, нагоре, нагоре, а скалистите стени на прохода Гвадалуп отекват на странния нов вик: „Би-ип! Би-ип!“ Птиците поглеждат тревожно, ивичестите суеци изчезват в дупките си в пясъка, а собствениците на ранчо, които слизат с рахитични „Фордове“ надолу по височината, и туристите, идващи в Южна Калифорния с всичките си кокошки, кучета и деца, с дюшеци и тенекиени съдове, навързани по стъпалата, — те извиваха до последния инч на шосето, на границата на гибелта, и ниската, бърза спортна кола профучаваше напред: „Би-ип! Би-ип!“

Всяко момче ще ви каже, че това е славно нещо. Уха! И колко славно! Да плуваш там горе, близо до облаците, с кола, пълна със сила, магически обуздана, подчиняваща се и на най-лекия натиск с върха на крака. Силата на деветдесет коня — помислете си само! Предположете, че имате пред себе си деветдесет коня, четиридесет и пет чифта в дълга редица, галопиращи по склона на планината, няма ли това да накара сърцето ви да забие по-силно? А тази магическа бетонна лента, просната за вас, виеща се нагоре с почти незабележим наклон по рамото на една планина, пресичаща направо върха на друга, потъваща в черния търбух на трета; лъкатушеща, извиваща, наклонена навътре на външните завой, наклонена навън на вътрешните заводи, така че винаги да запазваш равновесие, да си винаги в безопасност — и с теглена бяла линия по средата, така че винаги да знаеш точно къде имаш право да бъдеш — какъв ли магьосник бе направил всичко това?

Татко го беше обяснил — направили са го парите. Хората, които имат пари, си казали думата и тогава дошли земемери и инженери, и хиляди изкопчии, рояци мексиканци и индианци с бронзова кожа, въоръжени с кирки и лопати; и големи парни багери с дълги увиснали стоманени челюсти; кранове с широки люлеещи се рамена, скрепери и грейдери, стоманени бургии, бомбаджии с динамит, каменотрошачки, бетонобъркачки, които изяждат хиляди торби с цимент и пият вода от

изцапан с брашно маркуч и имат обли стоманени търбуси, въртящи се по цял ден със скърцащ шум. Всички те дошли тук и след като се трудили в продължение на година или две, ярд по ярд опънали тази магическа лента.

Никога, откакто свят светува, не е имало мъже, равни на тези. И татко бе един от тях. Той можеше да прави такива неща и бе на път да направи нещо подобно сега. В седем часа тази вечер във фойето на хотел „Империал“ в Бийч сити щеше да ги чака Бен Скът, петролотърсачът, когото татко наричаше свой „копой“; той щеше да има оформено голямо „предложение“ и книжа, готови за подпис. Ето защо татко искаше шосето да бъде свободно. Това бе и значението на острия заповеднически звук на тромбата, която казваше през носа си: „Би-ип! Би-ип! Татко идва. Махайте се от пътя! Би-ип! Би-ип!“

Момчето седеше с жадно отворени очи, нащрек; то виждаше света така, както са го сънували хората някога по времето на Харун ал Рашид — от гърба на вълшебен кон, който препуска връз облаците, от вълшебното килимче, което се носи във въздуха. Пред него се разгръщаше огромна панорама: нови простори се откриваха при всеки завой, под тебе извиваха долини, отгоре ти се издигаха върхове, върволици от хребети, докдето ти стигаше погледът. Като се озовеше в сърцето на планинската верига, можеше да видиш, че има дървета в дълбоките клисури, високи стари борове, превити от бури и разцепени от гръмове; или групички вечнозелени дъбове образуваха приятни полянки, напомнящи английски паркове. Но горе по върховете имаше само храсти, които сега бяха свежи с краткотрайна пролетна зеленина; мескит, пелин и други пустинни растения, които се бяха научили да цъфтят бързо, докато има влага, а след това да устояват на дългата палеща суша. Те бяха осеяни с оранжеви петна от кукувичка прежда, растение, което пуска дълги нишки, като царевични реси, и изтъква дреха отгоре на други растения; тя ги унищожава, но те пак са много и премного.

Други върхове бяха целите скалисти, с безкрайно разнообразие от цветове. Човек виждаше пъстри повърхности и на петна като кожата на диви животни — кафеникави леопарди и червени и сиви или черни и бели зверове, чиито имена не знаеше. Имаше грамади от канари, разпилени, като че ли гиганти са ги разхвърляли в бой, а имаше и блокове, струпани накуп, като че ли на децата на гигантите бе

омръзнало да играят. Над пътя скалите се надвесваха като сводове на катедрали; колата извие под такъв свод и пред погледа се открие зейнал долу пролом, с дебела бяла бариера отпред, за да те пази при завоя. Високо иззад облаците изплува голяма птица; крилете ѝ се отпуснаха като простреляни и тя се хвърли в бездната.

— Орел ли беше това? — попита момчето.

— Ястреб мишелов — отговори татко.

Те се изкачваха все по-високо и по-високо, моторът бръмчеше тихо, с непроменящ се тон. Под предното стъкло имаше внушителен брой сложни измервателни прибори и стрелки: спидометър с червена чертичка, която показваше точно колко бързо се движиш, часовник, манометър, бензиномер, амперметър, термометър, който бавно се повишаваше при такова дълго нагорнище. Всички тези неща бяха в съзнанието на татко — една още по-сложна машина. Защото какво са, в края на краищата, деветдесет конски сили в сравнение със силата на един милион долара? Една машина може да се повреди, но умът на татко действуваше като слънчево затъмнение. Те трябваше да стигнат върха на стръмнината към десет часа, а момчето мислеше като оня стар фермер с нов златен часовник, който застанал рано сутрин на прага на къщата си и рекъл: „Ако това слънце не се покаже над планината след три минути, значи е закъсняло“.

III

Случи се обаче нещо, което обърка разписанието. Те попаднаха в мъгла и студени бели воали обвиваха лицата им. Все още можеше да се вижда, но мъглата навлажни пътя, а по него имаше глина — комбинация, която прави безпомощен и най-опитния шофьор. Набитото око на татко забеляза това и той намали скоростта; имаше късмет, тъй като колата започна да се хлъзга и почти докосна бялата дървена преграда, която пазеше откъсания край на пътя.

Те отново тръгнаха, едва пълзейки, с първа скорост, за да могат бързо да спрат. Стрелката показваше пет мили в час, след това три; последва ново занасяне и татко рече: „Дявол да го вземе!“ Нямахме да търпят това положение много дълго, момчето го знаеше. „Вериги“ — помисли си то, когато отбиха вдясно до края на склона при един вътрешен завой, където колите, идващи и от двете посоки, можеха да ги видят. Момчето отвори вратата откъм неговата страна и изскочи навън; бащата слезе тежко, свали палтото си и го сложи на седалката; свали сакото и го сложи по същия начин — защото облеклото е част от достойнството на мъжа, символ на неговото издигане в живота и никога не бива да се цапа или мачка. Той разкопча маншетите и нави ръкавите — момчето повтаряше точно всяко негово движение. Отзад в колата имаше плитко отделение с полегат капак, който татко отвори с ключ — един от многобройните му ключове, предназначението на всеки от които той добре знаеше и всеки от които бе символ на сила и ред. След като извади веригите и ги сложи на задните колела, татко избърса ръцете си о мокрите от мъглата растения край пътя; момчето направи същото, тъй като му харесваше хладината на блестящите топчици на водата. В багажника имаше чист парцал, оставен там за бърсане на ръце и сменяван много често. Двамата облякоха пак палтата, заеха местата си и колата потегли, малко по-бързо сега, но все пак предпазливо и закъсняла според разписанието.

„Гвадалупска стръмнина. Вододел. Внимание: петнадесет мили в час на завоите.“ Така гласеше надписът; сега те пълзяха надолу с първа скорост, като задържаха колата, която не го харесваше и

трепереше от нетърпение. Татко бе оставил очилата в скута си, понеже мъглата ги бе замрежила; тя бе овлажнила и косата му и се стичаше по челото в очите. Забавно бе да се диша мъглата и да се усеща хладът; забавно бе да протегнеш ръка и да свириш с тромбата — татко сега позволяваше да го правиш колкото искаш. Една кола се зададе пълзешком срещу тях от мъглата, също свирейки с всички сили: беше „Форд“, запъхтян от изкачването, с пара, излизаща от радиатора.

После изведнъж мъглата стана по-рядка; още няколко облачета и тя изчезна, те бяха свободни и колата се понесе напред към една гледка — ах, прекрасно! Рид след рид се спускаха един под друг и пред очите се откриваше пейзаж, сякаш до безкрайност; искаше ти се да имаш криле, та да литнеш нататък, да се понесеш над върховете и равните полета. Каква полза от ограниченията на бързината, завоите, малките скорости и спирачките?

— Изтрий очилата ми! — каза прозаично татко.

Гледката не беше лоша, но той трябваше да се държи вдясно от начертаната бяла линия върху пътя. „Би-ип! Би-ип!“ — прозвучаваше тромбата на всички външни завои.

Те се плъзгаха надолу и малко по малко гледката изчезна; те бяха обикновени смъртни, слезли отново на земята. Завоите станаха по-широки, те напуснаха последния склон на последната височина и пред тях се откри дълго, право надолнище; вятърът засвири и цифрите запълзяха край червената черта на спидометъра. Те наваксваха загубеното време. Уф, колко бързо профучаваха дърветата и телеграфните стълбове. Шестдесет мили в час: някои биха се уплашили, но никой благоразумен човек не би се страхувал, когато на волана е татко.

Но изведнъж колата започна да намалява скоростта; човек усещаше как се изхлузва от седалката, а червената чертичка показваше петдесет, четиридесет, тридесет. Пътят се простираше право напред, не се виждаше никаква друга кола и все пак кракът на татко бе на спирачката. Момчето гледаше с недоумение.

— Седи спокойно — каза баща му. — Не се обръщай назад. Клопка за превишена скорост!

Охо! Приключение, което може да накара да забие сърцето на всяко момче! Искаше му се да погледне и да види, но разбра, че трябва да стои неподвижно, да гледа пред себе си, напълно невинно. Те

никога не са пътували с повече от тридесет мили в час през целия си живот и ако някой от пътната полиция мисли, че ги е видял да слизат по надолнището с по-голяма скорост, това е било чиста оптичка измама, естествена грешка на човек, чиято професия е унищожила вярата му в човешката природа. Наистина трябва да е ужасно нещо да бъдеш полицаи по движението и да имаш за свой враг цялата човешка раса! Да се унижаваш до недостойни постъпки — да се криеш в храстите със секундомер в ръка и със съучастник на определено измерено разстояние надолу по пътя, също със секундомер в ръка и с телефонна линия, свързваща двамата, така че да могат да засекат минаващите шофьори! Измислили са дори едно приспособление с огледала, които може да се поставят край пътя така, че един човек да може да зърне минаваща кола и да засече времето. Това бе нещо, което шофьорът трябваше да има непрестанно пред вид; при най-малък признак на нещо подозрително бързо да намали скоростта и все пак не прекалено бързо — не, само едно естествено забавяне, към каквото всеки би прибягнал, когато открие, че случайно, за най-кратък миг само, е превишил съвсем незначително предела за пълна сигурност при шофирането.

— Този ще тръгне подир нас — каза татко.

Той имаше малко огледалце, сложено пред него така, че да може да държи под око такива врагове на човешкия род; момчето обаче не можеше да гледа в огледалото, затова стоеше като на тръни и бе лишено от това удоволствие.

— Виждаш ли нещо?

— Не, още не, но няма да закъснее; той знае, че сме карали бързо. Той е избрал това право надолнище, защото всеки кара бързо на такова място.

По това проличава низката природа на полицаия по движението! Той избира място, където е напълно безопасно да се кара бързо и където знае, че всеки ще е нетърпелив, след като е бил задържан толкова дълго от завоите горе в планината и от мокрите пътища! Ето колко държат те на честното отношение, тези полицаи по движението!

Те запълзяха с тридесет мили в час, законния предел в онези невежествени времена, в 1912 г. Това лишаваше шофирането от цялото удоволствие и правеше на пух и прах разписанието. Момчето си представяше Бен Скът, „копоя“, как седи във фойето на хотел

„Империал“ в Бийч сити: там щяха да чакат и други, там винаги имаше десетки хора да чакат, тежки финансови сделки, в които се залагат „големи пари“. Щеше да чуе татко да води междуградски разговори по телефона, да поглежда часовника си, да пресмята броя на милите, които трябва да се изминат, и съответно да уговаря срещата; след това трябваше да стигне там — нищо не биваше да го спре. Ако колата се повредеше, изваждаше куфарите, заключваше колата, спираше някой минаващ шофьор, за да го закара до най-близкия град, и там наемаше най-хубавата кола, която можеше да намери — или, ако се наложеше, направо я купуваше, — и продължаваше нататък, като оставяше старата кола да бъде изтеглена и поправена. Нищо не можеше да спре татко!

Сега обаче той пълзеше с тридесет мили в час!

— Какво става? — попита момчето и получи отговора:

— Съдията Ларки!

О, разбира се! Те бяха в окръга Сан Джеронимо, където ужасният съдия Ларки изпращаше в затвора тези, които превишават позволената скорост! Момчето никога нямаше да забрави деня, когато татко бе принуден да остави настрана всичките си ангажименти и да се върне в Сан Джеронимо, за да се яви в съда и да бъде мъмрен от този възстар тиранин. В повечето случаи можеше да се мине без такива, унижения; трябваше просто да дадеш на полицаия по движението визитната си картичка, от която личеше, че си член на автомобилния клуб, и той учтиво кимваше и ти връчваше листче с отбелязана на него сума на „гаранцията“, съответна на скоростта, при която си бил заловен; ти пращаше по пощата чек за сумата и вече нито чуваше, нито мислеше за станалото.

Но тук, в Сан Джеронимо, бяха станали много мръсни и татко бе казал на съдията Ларки какво мисли за обичая да се поставят „примки за превишена скорост“ — полицаи, които се крият в храстите, за да шпионират гражданите; това бе недостойно и караше водачите на моторни превозни средства да считат блюстителите на закона за свои врагове. Съдията се бе опитал да се покаже духовит и бе попитал татко дали е помислил някога за възможността крадците също да започнат да считат пазителите на закона за врагове. Вестниците бяха изнесли това на първите си страници из целия щат: „Петролен деец оспорва закона за пределна скорост: Дж. Арнолд Рос заявява, че ще го промени“.

Приятелите на татко го закачаха за това, но той търпеше — рано или късно щял да ги накара да изменят този закон, и наистина го направи, тъй като именно на него се дължи фактът, че вече няма „примки за превишена скорост“ и полицаите трябва да се движат по пътищата с униформа, и ако следиш в огледалцето, можеш да си караш толкова бързо, колкото искаш.

IV

Те стигнаха до малка къщичка край пътя, с навес, под който се вкарваше колата, и кръгъл тумбест предмет, половината стъклен, половината боядисан в червено, което означаваше, че тук се продава бензин. „Помпане безплатно“ — пишеше на един надпис, татко спря и каза на човека да свали веригите. Човекът донесе крик и вдигна колата, а момчето, което винаги, щом спреше колата, скачаше долу, отвори багажника и извади малката торба за веригите. Извади и масльонката и я отви. „Смазката е по-евтина от стоманата“ — казваше татко. Той имаше много такива максими, цяла съвременна книга с поговорки, които момчето учеше наизуст. Не че татко държеше да мине с по-малко пари, нито защото продаваше смазка, а не стомана; работата беше в основния принцип нещата да се правят както трябва и да се оказва уважение на всяка хубава машина.

Татко слезе от колата да се поразтъпче. Той бе едър мъж, изпълващ всеки инч от богато ушитото си палто. Бузите му бяха розови и винаги гладко обръснати, но при по-внимателно вглеждане се забелязваха торбички под очите и мрежа от бръчки. Косата му бе посивяла: бе имал много грижи и вече остаряваше. Чертите му бяха едри и цялото лице кръгло, но имаше силно подчертана долна челюст и умееше да я стиска със застрашителна непоколебимост. В повечето случаи обаче изражението му бе благо, по-скоро овче, и мислите му течаха бавно и се задържаха дълго. В случаи като сегашния той проявяваше общителност — обичаше да говори с простите хорица, които срещаше по пътя, хора като самия него, които не забелязваха крайно недодялания му английски език; хора, които не се мъчеха да измъкнат от него пари — поне не толкова, че да има значение.

Беше му приятно да разказва на човека от бензиностанцията за времето горе на прохода; да, мъглата била гъста... задържала ги доста... опасно място, ако се занесе колата. Много коли закъсвали горе, каза мъжът, там почвата била мазна и гладка като стъкло. Пътят трябвало да се прокопае по-добре. Голяма работа — каза татко, — да се отреже склонът на планината. Мъжът каза, че сега мъглата вече се

вдигала — имало много „тежки мъгли“ през май, но обикновено по обед се вдигали. Мъжът попита дали татко има нужда от бензин, но татко каза, че нямам нужда, понеже си налели преди да поемат по нагорнището. Истината бе, че татко беше придирчив, той не обичаше да употребява друг бензин, освен свое собствено производство; обаче не искаше да го каже на мъжа, защото това би могло да го засегне.

Той даде на мъжа сребърен долар за услугата и мъжът взе да вади рестото, но татко никога не вземаше ресто. Мъжът бе съвсем смаян от това и вдигна пръст като своеобразен поздрав и явно беше разбрал, че има работа с някакъв „голям човек“. Татко бе свикнал с такива сцени, разбира се, но това неизменно сгръвяше с малко топлинка сърцето му; той винаги ходеше с шепа сребърни долари и половиндоларови монети, които дрънкаха в джоба му, така че всеки, с когото имаше някаква работа, да може да сподели тази духовна топлина. „Клетите — казваше той, — те не получават достатъчно.“ Знаеше го, защото сам е бил един от тях, и никога не пропускаше случая да обясни това на момчето. За него това бе действителност, а за момчето романтика.

Зад бензиностанцията имаше стаичка с благопристоен надпис „Мъже“. Татко наричаше това „станция за облекчаване“ и това бе шега, на която те се кикотеха. Но това беше строго семейна шега, както бе обяснил татко; не трябвало да се казва пред чужди хора, тъй като тя би ги шокирала. Другите хора били „смахнати“, но именно защо са смахнати, оставаше още необяснимо.

Те заеха местата си в колата и бяха готови да потеглят, когато видяха подир тях да пристига не друг, а полицаят по движението! Да, татко беше прав, този човек ги беше следил и като че ли се намръщи, като ги видя. Но те нямаха работа с него и потеглиха нататък; без съмнение той щеше да използва бензиностанцията като място за прикриване и да следи за нарушители на скоростта, каза татко. Така и стана. Бяха изминали една-две мили с отегчителната скорост от тридесет мили в час, когато отзад се чу тромба и една кола профуча край тях. Те я пуснаха да върви, а след половин минута татко, поглеждайки в огледалцето, забеляза:

— Полицият идва!

Момчето се обърна и видя мотоциклетът да ги задминава с ревящ мотор. Момчето заподскача на мястото си:

— Това е надбягване! Това е надбягване! О, татко, хайде да караме след тях!

Татко не бе толкова стар, че да не му бе останала никаква способност да се увлича; освен това удобно бе да имаш противника пред себе си, където можеш да го наблюдаваш, а той не може да наблюдава тебе. Колата на татко полетя напред и цифрите отново запълзяха през червената чертичка на спидометъра — тридесет и пет, четиридесет и пет, петдесет, петдесет и пет. Момчето стоеше полуизправено на седалката с блеснали очи и стиснати ръце.

Бетонната лента се свърши; започна черен път, широк и равен, който лениво извиваше през местност със заоблени хълмове, засети с жито. Пътят бе добре утъпкан, но имаше малки дупки и колата подскачаше от една в друга; тя беше снабдена с ресори, буфери и амортизатори, всички приспособления, изобретени за по-удобно пътуване. Отпред се издигаха облаци прах, които вятърът грабваше и носеше над хълмовете: човек би помислил, че там марширува цяла армия. От време на време се мяркаха препускащата кола и мотоциклетът близко зад нея.

— Той се мъчи да избяга! О, татко, дай газ!

Това бе приключение, каквото не се случваше при всяко пътуване!

— Глупак с глупак! — бе забележката на татко: човек, готов да рискува живота си само за да не плати някаква малка глоба. Не можеш избяга от полицаи по движението, поне по път като този. И наистина облаци прах се разсеяха и на едно право парче от пътя те вече бяха спрели: колата вдясно на шосето, а до нея полицаят с малкия си бележник и молив в ръка нещо пишеше. Татко намали скоростта до невинните тридесет мили и ги отмина. Момчето би искало да спре и да послуша неизбежния при такива случаи спор; но знаеше, че разписанието им е по-важно, а сега тъкмо им се представяше случай „да се измъкнат“. Още след първия завой те дадоха газ; следващия половин час момчето се обръщаше всяка половин минута, но те не видяха вече друг полицаи по движението. Сега отново бяха господари на положението.

V

Преди известно време двамата бяха станали свидетели на голяма пътна катастрофа и след това се явиха да дадат показания. Съдебният служител бе извикал: „Дж. Арнолд Рос“ и след това също така тържествено „Дж. Арнолд Рос младши“ и момчето се бе изправило пред съда и казало, че знае какво значи да положиш клетва, че познава правилника за движението, и разказа точно какво бе видяло.

Това го бе направило, както би могло да се каже, „съдебно зряло“. И всеки път, когато при пътуване се случеше и най-малко нарушение, въображението му го превръщаше в съдебно заседание. „Не, господин съдия, той човек нямаше какво да търси на лявата страна на пътя. Ние бяхме твърде близко до него и той нямаше време да задмине колата пред себе си.“ Или пък: „Господин съдия, човекът се движеше от дясната страна на пътя нощно време, а срещу нас идваше кола със заслепяващи фарове. Вие знаете, господин съдия, че човек трябва да се движи нощно време отляво, за да може да вижда колите, които идват срещу него“. Често пъти по време на тези въображаеми пътни инциденти момчето току подскачаше и татко питаше: „Какво има, сине?“ Момчето се смуцаваше, защото не искаше да каже, че се е оставило да го увлече въображението. Но татко разбираше и се усмихваше на себе си: чудно дете, вечно си представя разни неща, умът му скача от едно нещо на друго, винаги е възбудено!

Татковият ум не беше устроен така: той се спираше върху едно нещо и оставаше там и мислите минаваха през него в бавна и тежка върволица; чувствата му бяха като пещ, за която е необходимо дълго време, за да се загрее. Понякога през време на тези пътувания той не казваше нито дума по цял час; потокът на съзнанието му бе като река, която се е просмукала през камъни и пясък, изчезнала от погледа; той се превръщаше само в едно всеобемащо чувство на благоденствие, загърнато в богато ушито топло палто, необходима добавка, би могло да се каже, към тихо бръмчащ мотор, работещ в баня от кипящо масло и движещ се по пътя с петдесет мили в час. Ако се заемехте да разглобите това съзнание, щяхте да намерите не мисли, а състояния на

физически органи, и на времето, на колата, на банкови сметки и на момчето, седнало до него. Изразяването му с думи го прави определено и обособено, затова човек трябва да се помъчи да възприеме всичко заедно, сякаш в едно: „Аз, водачът на тази кола, който някога бях Джим Рос, каруцар, и Дж. А. Рос с-йе, обща търговия в Куин Сентър, Калифорния, а сега съм петролен деец, почти съм си смлял закуската, малко ми е горещо с широкото ново палто, тъй като слънцето изгрява, и имам нов петролен сондаж, даващ четири хиляди варела при Лобос Ривър и шестнадесет сондажа на помпа при Антилоуп, а сега съм на път да подпиша договор за периметър в Бийч сити, и за един-два часа ние ще наваксаме загубеното време, и «Бъни» седи до мене и той е здрав и силен и някога ще притежава всичко, което аз печеля, и ще върви по моя път, само че никога няма да прави глупави грешки, нито ще има мъчителни спомени като мене, а ще бъде умен и съвършен, и ще прави всичко, каквото му кажа“.

В това време умът на „Бъни“ съвсем не се държеше така, а напротив скачаше от тема на тема като скакалец в ливада, който скача от едно стръкче трева на друго. Един заек бягаше като луд; ушите му бяха дълги като на муле и защо ли бяха така прозрачни и розови? Една сврачка бе кацнала на ограда; тя току размахваше криле, сякаш се прозяваше — какво ли искаше да каже с това? Мярна се и един бегач — дълга мършава птица, бърза като кон за надбягване, и лъскав, красив, черен, бял и кафяв, с качулка и дълга опашка. Къде ли намира вода сред тези безводни хълмове? Посред пътя имаше премазан леш — ивичест суек е искал да пресече пътя и някаква кола го прегазила; други коли щяха да минават през него, докато стане на прах и бъде разнесен от вятъра. Нямахше смисъл да се заговаря за това на татко, защото той щеше да каже, че суеците разнасяли чума или че имали бълхи, които я разнасяли; от време на време току се появявали случаи от тази болест, но вестниците били принудени да замълчат, защото то било лошо за търговията с недвижимо имущество.

Но момчето си мислеше за нещастното животинче, което е било така внезапно погубено. Колко жесток е животът; и колко странно е, че нещата растат и имат силата да се самосъздават, някак си като че ли от нищо, и татко не може да обясни това и казва, че никой не може да го обясни — човек просто живее. После насреща се зададе каруца, стара, разкривена таратайка, натоварена с покъщнина; за татко тя

представляваше само пречка, но Бъни видя върху багажа две момчета на негова възраст, които го гледаха тъпо и безучастно. Те бяха бледи и имаха вид на недохранени; и това бе също нещо, на което човек можеше да се чуди; защо хората трябва да бъдат бедни и никой да не им помага. В този свят човек трябвало сам да си помогне, бе обяснението на татко.

„Бъни“ — „Зайченце“ — беше галеното име на момчето; майка му го нарекла така, когато е бил малък, защото е бил мекичък, мургав и топъл, и тя го обличала с мек, мъхест пуловер, кафяв на цвят, гарниран с бяло. Сега беше тринадесетгодишен и не обичаше това име, но момчетата го съкратиха на „Бън — Зайко“, — което така си му и остана и което бе задоволително. Беше хубаво момче, все така мургаво, с къдрава кестенява коса, рошена от вятъра, и светлокафяви очи, и здрав цвят на лицето, защото живееше на открито. Той не ходеше на училище, а имаше домашен учител, тъй като трябваше да заеме мястото на баща си в обществото, и пътуваше с баща си, за да изучи неговия занаят.

Чудесни, безкрайно чудесни бяха тези нови впечатления: разкриваха се нови лица, нови начини на живот. Редяха се градове и села, пълни с хора, къщи, коли, коне и надписи. Надписи имаше и по пътя; пътепоказатели на всеки кръстопът ти даваха урок по география — списък на населените места, към които води пътят, и разстоянията до тях; можеше да уточниш разписанието си, а това бе урок по аритметика! Имаше и пътни знаци, предупреждаващи за различните опасности — завой, стръмнини, хлъзгави места, пресечки, железопътни прелези. По пътя имаше големи надписи от електрически крушки: „Лома Виста. Добре дошли в нашия град!“ А малко по-нататък: „Лома Виста. Край на града. Довиждане. Елате пак“.

Нямаха край и рекламите, специално предназначени да разнообразят пътуването. „Гледка напред. Снимайте с кодак в движение!“ — гласеше един от честите надписи и човек търсеше гледката, но никога не бе сигурен къде е тя. Един производител на гуми бе поставил големи дървени фигури на момче, което развява знаме; татко казваше, че това момче приличало на Бъни, а Бъни казваше, че прилича на снимката на Джек Лондон, която видял в едно списание. Друг производител на гуми бе наредил да сложат голяма отворена книга от дърво на отклонението, водещо към всяко градче; тя

трябваше да представлява учебник по история и в нея се разказваха неща за това селище — нови и любознателни факти: човек узнаваше, че в Ситръс била засадена първата портокалова градина в Калифорния, че Санта Розита притежавала най-добрите радиови извори западно от Скалистите планини и че в покрайнините на Кресънт сити в 1769 година отец Джуниперо Сера покръстил две хиляди индианци.

Човек можеше да научи, че все още има хора, които се занимават с покръстване; те бяха тръгнали по шосето с кутии с разноцветни бои и украсили скалите и откосите край железопътни линии с надписи: „Подготви се да срещнеш своя бог“. След това идваше пътен знак: „Железопътен прелез. Спри, огледай се, послушай се!“ Железопътната компания предпочитала хората да срещнат своя бог по вината на някой друг, обясняваше татко, тъй като щяло да има дела за вреди и загуби, ако хората взимали религията много сериозно. „Исус чака“ — провъзгласяваше някой камък, а след това идваше друг надпис: „Обед с пиле, 1 долар!“ Винаги имаше смешни надписи за разни неща за ядене — очевидно всички на тоя свят обичаха да ядат и се развеселяваха при мисълта за похапване. Срещаха се духовити наименования на различни заведения. Имаше и безкрайни игрословици с думата „хан“. Когато човек влезеше в тези ханчета, откриваше, че същият весел дух господствува по стените: „На бога вярваме, всички други плащат в брой“, „Не се оплаквайте от нашето кафе; някой ден и вие може да остарееете и да изгубите силите си“ или „Имаме споразумение с банката: тя не продава супа, а ние не приемаме чекове“.

VI

Те минаваха през широка долина, безкрайни мили житни нивя, чиято зеленина блестеше на слънцето. В далечината имаше дървета, между които тук-таме се мяркаха къщи. „Търсите ли свой дом? — приятелски питаше един надпис. — Санта Инес е място за хора. Хубава вода, евтина земя, седем черкви. За сведения при Спраукс и Никълсън, продажба на недвижими имоти.“ След малко пътят се разшири, с редица дървета по средата, а от двете му страни се заредиха къщи. „Карай бавно, за да видиш нашия град, карай бързо, за да се видиш в затвора“ — обявяваше голям надпис и след това допълняше: „По заповед на Общинския съвет на Санта Инес“. Татко намали скоростта на двадесет и пет мили, тъй като любим трик на градските шерифи и мировите съдии бе да поставят клопки за водачите на моторни коли, които идваха с извънградска скорост: те те спираха и ти дръпваха голяма глоба... и ти виждаше във въображението си как този нов вид разбойници изразходват твоите долари за разгулен живот. Това бе също едно от нещата, на които татко щеше да сложи край: той казваше, че тези глоби трябвало да отиват в разпореждане на държавата и да бъдат използвани за поправка на пътищата.

„Оживено място, 15 мили в час!“ Главната улица на Санта Инес бе двоен булевард с два реда коли, паркирани под ъгъл по средата му, и по една редица, паркирана под ъгъл край двата бордюра. Трябваше да пълзиш бавно по тесен проход, да извардиш някоя кола, която излиза, и да се вмъкнеш в освободеното място с риск да закачиш калника на колата отдясно. Татко слезе; свали палтото си и грижливо го сгъна с външната страна навътре, подви навътре и ръкавите; това бе нещо, на което държеше особено много, понеже бе имал голям магазин с отдел „Мъжко облекло“. Той и Бъни грижливо сложиха палтата си в багажника на колата, заключиха го и тръгнаха по тротоара, наблюдавайки фермерите от долината Санта Инес и стоките, изложени за тях в магазините. Това бяха Съединените щати и човек щеше да види предлаганите неща във витрините на всяка друга главна улица, те бяха известни като „широко рекламирани в страната продукти“.

Фермерът отиваше до града с широко рекламиран в страната автомобил, натискаше педала за газта с широко рекламирана в страната обувка; пред магазина за дребни стоки намираще широко рекламирани в страната списания, съдържащи всички широко рекламирани в страната реклами на широко рекламираните в страната стоки, които щеше да отнесе в своето ранчо.

Имаше някои подробности, които го отличаваха като град на Запада на САЩ: широчината на улицата, новотата на магазините, блясъкът на бялата им боя и мрежата от електрически светлини, увиснали над средата на улицата; също и мъжът с широкопола шапка, и хилавият стар индианец, който преживяше с устните си, както вървеше, и самотният каубой с кожени панталони. На един отвесен надпис се четеше с бели букви: „Кафене Елит“; на витрината му бе написано „Вафли“, а на вратата бе закачена с кабарчета листата, та да може да се види какво се предлага и какви са цените. Покрай една от стените бяха наредени маси, а край другата имаше тезгях с редица широки гърбове по ризи и тиранти, накацали на столчета: това беше начинът, ако човек искаше да бъде обслужен бързо, и затова татко и момчето седнаха на два останали свободни стола.

Татко беше в стихията си на такива места. Той обичаше да се „позакача“ с келнерките; знаеше какви ли не шеговити неща, смешни названия за нещата за ядене. Поръчваше яйца „опържени засмени“ или „с отворени очи, моля“. Казваше „Завийте детето в одеяло“ и се смееше на усилията на келнерката да разбере, че това означава сандвич с пържено яйце. Заговаряше на фермера, седнал от другата му страна, и се осведомяваше за състоянието на житата и изгледите за цените на портокалите и орехите; интересуваеше се от всички тези неща като човек, който има петрол за продан на хора, които ще купуват повече или по-малко, в зависимост от това какво са получили за своите продукти. Татко притежаваше и земя; беше винаги готов да се сдобие с някой хубав парцел, тъй като навред в Южна Калифорния имало петрол — казваше той — и някой ден страната щяла неимоверно да забогатее.

Сега обаче те бяха закъснели според разписанието си и нямаше време за шегички. Татко си поръча пържен заек, Бъни обаче не поиска, не защото това будеше канибалски размишления покрай прякора му, а зарад прегазения заек, който бе видял тази сутрин на пътя. Той си

избра свинско печено, понеже не бе виждал мъртво прасе. Така му донесоха две резенчета месо и пюре от картофи, направено на топка с дупка на върха, пълна с лепкав кафяв сос; имаше и кълцано цвекло и лист от зелена салата със сипан в него сос от ябълки. Келнерката му беше сипала повечко, защото ѝ се хареса това хубаво почерняло дете, с розови бузи, с разпилени от вятъра къдри, чувствени като на момиче устни и жадни кафяви очи, които оглеждаха заведението и поглъщаха всичко — надписите по стените, бутилките с подправки и резените от сладкиша, дебелината весела келнерка и другата, слаба и уморена, която сервираше на него. Той я развесели с разказа си за полицаия по движението, когото бяха срещнали, и надбягването, което бяха наблюдавали. Тя на свой ред ги предупреди за клопката за превишена скорост непосредствено след излизането от града; седналият до Бъни мъж бил заловен именно там и глобен десет долара, така че имаше много материал за приказки, докато Бъни завърши обед си и изяде парче сладкиш със стафиди и изпи чаша мляко. Татко даде на келнерката половин долар бакшиш, което беше нечуто нещо за обслужване на тезгяха и изглеждаше почти неморално, но тя го прие.

Те караха много внимателно, докато отминат клопката; след това „дадоха газ“ по широк булевард, известен като „Пътят към мисията“, с бронзови камбани, закачени на стълбовете по протежението му. В този край пътищата носеха различни живописни названия: „Пътят към Дяволската градина“, „Пътеката по края на света“, „Руслото на планински поток“, „Дирята на снежния ручей“, „Каньон на хилядата палми“, „Смокиновият път на Джон“, „Проходът на койотите“ и „Заешката следа“. Имаше и „Телеграфен път“ и това бе много интересно за момчето, тъй като бе чело за една битка по време на гражданската война за завземането на един „Телеграфен път“: когато минаваха край него, момчето си представяше пехота, скрила се в храстите, и кавалерия, препускаща през полето; Бъни трепваше от вълнение и татко го питаше:

— Какво има?

— Нищо, татко, само си мислех!

Смешно момче! Винаги си представя разни неща!

Имаше и испански имена, ревностно пазени от благочестивите местни „посредници за продажба на недвижими имоти“. Бъни знаеше тяхното значение, защото учеше испански, та един ден да бъде

подготвен да се оправя с мексиканските работници. „Ел камино реал“ — това означава „Кралско шосе“; и „Вердуго Каньон“ — това означаваше „палач“.

— Какво е станало там, татко?

Татко обаче не знаеше историята; той споделяше мнението на производителя на един широко рекламиран в страната автомобил, че историята в по-голямата си част е глупаво нещо.

VII

Сега пътят беше асфалтиран; той трептеше в житата и щом започваше да слиза пред тебе, някакъв мираж го правеше да изглежда като вода. От двете страни го заграждаха портокалови градини: тъмнозелени лъскави дървета, златни от плодове, останали от миналата година, и снежнобели от тазгодишен цвят. От време на време подухваше лек ветрец и до пътника достигаше чуден сладък аромат. Имаше и горички от орехи, клонести дървета, с буен листак, които хвърляха дебела сянка върху грижливо обработената ронлива кафява земя. Имаше и живи плетове от розови храсти, простиращи се на дълго разстояние, високи осем-десет стъпки, целите обкичени с цвят. Имаше защитни пояси от евкалипти с дълги къдриви листа и кора, която се обелва и ги оставя голи; цял свят ги познава от киното, където те изпълняват ролята на яки дъбове, стари брястове, клонести кестени, арабски финикови палми, ливански кедри и всички други дървета, каквито изисква сценарият.

Тук скоростта трябваше да се намали и трябваше неотстъпно да се внимава; имаше пресечки и вливащите пътища, и предупредителни знаци от всякакъв род; имаше движение в двете посоки и трябваше да се взимат много трудни решения дали ще можеш да изпревариш колата пред тебе, преди идващата в обратна посока да изскочи насреща и да те затисне като в клещи. Вълнуващо бе да наблюдаваш как татко се справя с такива положения, да отгатваш намеренията му и да гледаш как ги изпълнява.

Сега на всеки пет или десет мили имаше градчета, непрекъснато те бавеше уличното движение, непрекъснато те предупреждаваха да спазваш скорост, която би нервирала и един нормален охлюв. Шосето минаваше през главната улица на всеки град. Търговците се грижели за това — казваше татко, — надявайки се, че ще спреш и ще купиш нещо от техния град; ако шосето се отбиело в покрайнините, за да се избегне напрегнатото движение, всички търговци веднага щели да се преместят на шосето! Понякога те поставяха стрелки, обозначавайки завой, за да подмамат водачите на някоя търговска улица; след като

стигнаха до края на тази улица, те ги връщаха отново на шосето. Татко забелязваше тези трикове и се забавляваше с търпимостта на човек, който сам ги е изигравал на други, но не се оставя никой да изиграе него.

Всеки град се състоеше от десетки, стотици или хиляди съвършено правоъгълни блокове, разделени на съвършено правоъгълни парцели, на всеки от които имаше напълно модерно бунгало, със зелена морава и стопанка, която държи маркуч. В предградията имаше едно или повече „подделения“, както наричаха бъдещите жилищни квартали; там земята бе разделена на парцели, украсени с редица червени и жълти знаменца, които се развяваха леко на ветреца; имаше също редица червени и жълти надписи, които поставяха въпроси и бързо и категорично отговаряха на тях: „Газ? Да!“, „Вода? По-добра от където и да било!“, „Осветление? Разбира се!“, „Продажба само за бели? То се знае!“, „Училища? В строеж!“, „Гледка? Бие Алпите!“ и т.н. Край пътя имаше канцелария и просто палатка, а пред нея — енергичен млад мъж с бележник и писалка в ръка, готов да напише договор за продажба след двуминутен разговор. Тези хора са купили земята по хиляда долара за акър и веднага след като са поставили веещите се знаменца и палатката, цената ѝ се е качила на 1 675 долара парцелът. Татко обясни и това с весела търпимост. Америка е велика страна!

Те приближаваха покрайнините на Ейнджъл сити. Там имаше трамваи и железопътни линии и подделения без никакви „ограничения“, сиреч човек можеше да построи там каквато и да било сграда и да се даде под наем на хора от всяка раса и цвят на кожата; а това значеше грозен бедняшки квартал с бордеи от тенеке, покривна мушама и небоядисани дъски. Пред тях играеха огромен брой деца — по някаква странна причина те като че ли са повече там, където е най-малко вероятно да останат живи.

Като гонеше и задминаваше всяка кола, татко навакса загубеното време. Те заобиколиха града, избягвайки движението по оживените улици в центъра, и изведнъж видяха надписа „Булевард Бийч сити“. Това бе широк асфалтиран път с хиляди бързаци коли, с много „подделения“ и крайградски вили, с безброй остроумни реклами, предназначени да привлекат вниманието на автомобилиста и да го накарат да натисне спирачката. Посредниците по продажба на

недвижими имоти като че ли четат „Хиляда и една нощ“ и приказките на Грим: те се помещаваха в чудновати канцеларийки, с островърхи покриви или наклонени като пиян моряк, боядисани с оранжево и розово или синьо и зелено или всяка дъсчица в друг цвят, нашарени с най-различни бои; Рекламираха се гостилнички, където можело добре да се похапне и „чевермета“ (тази дума явно не е била включена в букварите, когато фирмописците са ходили на училище). Имаше павилиони с оранжеви плетени столове пред тях, където можеше да получиш портокалов сок и сайдер. Имаше сергии за плодове и зеленчуци, държани от японци, и други сергии с надписи, подканващи да „покровителствуваш американци“. Просто безброй бяха нещата за гледане и всяко отделно нещо по свой начин вълнуваше ума на тринадесетгодишното момче. Колко безкрайно странен и увлекателен е този пъстър свят! Защо хората правят това, татко? А защо правят онова?

Стигнаха в Бийч сити с широкия му булевард покрай океана. Часовникът на автомобила показваше шест и половина — точно по разписание. Спряха пред големия хотел и Бъни слезе от колата, отвори багажника и пиколото изтича да вземе багажа — как да не тича, като познава татко и доларовите и половиндоларовите монети, които дрънкат в татковите джобове. Пиколото грабна куфарите и палтата им и ги внесе в хотела, а момчето го последва с чувство на отговорност и важност, тъй като татко още не можеше да дойде — татко трябваше да намери място и да паркира колата. Бъни влезе във фоайето и се огледа за Бен Скът, петролотърсача, който беше копоят на татко. Той беше там, седеше в голям кожен фотьойл, пушеше пура и гледаше към вратата; щом видя Бъни, стана, опъна дългото си мършаво тяло и изкриви мършавото си грозно лице в приветствена усмивка. Момчето, много изправено, със съзнанието, че е Дж. Арнолд Рос младши и представлява баща си във важна сделка, се ръкува с него и каза:

— Добър вечер, мистър Скът. Готови ли са книгата?

ГЛАВА II

НАЕМАНЕ НА ПЕРИМЕТЪР

I

Адресът на къщата бе булевард „Лос Роблес“ № 5746 и човек трябваше да се запознае с тази земя на надеждата, за да разбере, че тя се намира сред поле със зеле. „Лос Роблес“ значи „дъбовете“ и на две или три мили, където този булевард започваше в сърцето на Бийч сити, имаше четири вечнозелени дъба. Но тука това беше склон на хълм, доста стръмен и все пак не дотолкова, че да не може да се оре, риголва и засажда със зеле и със захарно цвекло долу в ниското. Окото на надеждата, подпомогнато от инструментите на землемерите, бе определило, че един ден тук ще бъде построен широк булевард; затова сега имаше черен път, а на всеки ъгъл бели стълбове с обозначения на север и на изток: булевард „Лос Роблес“ — авеню „Паломитас“, булевард „Лос Роблес“ — авеню „Ел Сентро“ и тъй нататък.

Преди две години тук бяха дошли „предприемачите“ със своите червени и жълти знаменца; имало бе обявления на цели страници във вестниците и безплатен автомобилен превоз от Бийч сити и безплатни обеда от сандвичи с кренвирши, парче ябълков сладкиш и чаша кафе. По онова време полето е било очистено от зелето и нивелирано, а парцелите разцъфтели с малки табелки: „Продаден“. Предполагаше се, че това се е отнасяло до парцела, но след време би могло да се сложат табелки „Измамен“, които щяха да се отнасят до купувача. Компанията се задължавала да постави бордюри и тротоари, да прекара вода, газ и канал, но някой забягнал с парите, предприятието банкрутирало и сега започнали да се появяват нови табелки: „Продава се от собственика“ или „Истински okazjiон! За справки Смит&Хедмътън, покупко-продажба на недвижими имоти“. А когато тези обяви останали без отговор, собствениците въздъхнали и си казали, че един ден, когато порасне малкият Уили, ще реализира печалба от това капиталовложение. Междувременно те приемаха предложението на градинарите-японци да обработват земята срещу една трета от реколтата.

Но преди три-четири месеца тук се случило нещо неочаквано. Един човек, който притежаваше един-два акра земя на върха на хълма,

докарал с доста зор няколко камиона, натоварени с греди от орегонски бор; дърводелци започнали работа, а съседите гледали с недоумение: каква ще е пък тази къща? Изведнъж като трясък от бомба се разнесла новината: сондова кула!

Една делегация посетила собственика, за да разбере какво значи това. Той ги уверил, че то е чисто и просто приумица, че имал стотина хиляди долара, с които можел да си поиграе, и така си представял тази игра. Въпреки това обаче табелките за изгодната продажба бяха свалени от полетата със зеле и заменени с нови: „Продава се петролен периметър“. Спекуланти започнаха да издирват имената и адресите на собствениците и да им правят предложения — според слуховете някои стигнали дори до хиляда долара, почти два пъти повече от първоначалната цена на парцелите. Автомобилите започнаха да се друсат по черните пътища, нагоре и надолу, а в събота и неделя подир обед се събираше огромна тълпа да наблюдава работата при сондовата кула.

Спускането на сондата започна и продължи монотонно и без никакви събития. Местните вестници съобщаваха резултатите: „Сондаж № 1 на Д. Х. Кълвър е достигнал 1 478 фута дълбочина в твърди песъчливи пластове, без никакви следи от петрол“. Същото бе и при 2 000 и 3 000 фута; а след това сондата седмици наред „бърникаше“ да извади счупено длето и интересът на всички изчезна. Това беше само една „суха дупка“ и хората, които бяха отказали двойната цена за парцелите, започнаха да се кълнат за глупостта си! „Приумицата“ без друго не беше нещо повече от игра на късмет, твърде различна от консервативните капиталовложения в градски парцели. След това вестниците съобщиха, че сондирането на кладенец № 1 на Д. Х. Кълвър е подновено. Достигната е дълбочина от 3059 фута, но собствениците не престават да се надяват, че може да излезе нещо.

После се случи нещо странно. Пристигнаха камиони с тежък товар, покрит с брезенти. Всички свързани с предприятието бяха предупредени или подкупени да си мълчат, но малки хлапета понадзърнаха под брезентите, докато камионите пълзяха по хълма с ревящи мотори, и съобщиха, че имало големи извити метални листове, с дупки за болтове по края. Това можеше да бъде само едно: резервоари. В същото време се пусна слух, че Д. Х. Кълвър закупил и

друго парче земя на хълма. Значението на всичко това бе очевидно: сондаж №1 бе достигнал петролоносни пясъци!

Целият хълм цъфна от обявления и посредниците за продажба на недвижими имоти пристигаха на ята в „полето“. Това бе вълшебна думичка сега: вече не зелево поле или поле със захарно цвекло, а „полето“. Спекулантите се настаняваха на палатки или вършеха сделките от автомобилите си, спрени край пътя, със закачени на тях надписи на платно. По цял ден се точеше безкрайна върволица и тълпи хора се трупаха да гледат сондовата кула и да слушат монотонното стържене на тежкия сондажен лост, който се въртеше непрекъснато цял ден — „Кръц-кръц, кръц-кръц, кръц-кръц“, — разнообразявано от пуфтенето на мотора. „Стой настрана — това се отнася за тебе!“ — пишеше на поставена на видно място табелка. Господин Д. Х. Кълвър и неговите служещи, кой знае защо, бяха съвсем загубили доброто си възпитание.

Но изведнъж стана невъзможно да се крие: узна го буквално цялото земно кълбо, тъй като телефоните и телеграфите разнесоха новината до най-отдалечените краища на цивилизования свят. Най-голямата петролна находка в историята на Южна Калифорния, залежите на Панорамния хълм! Вътрешността на земята като че ли избликна през тази дупка: тя бучеше и ручеше като Ниагара, във въздуха се издигаше черен стълб на двеста фута, двеста и петдесет фута — никой не можеше да определи точно, — с гръм се стоварваше отново на земята и се разливаше в черна, гъста, лигава, плъзгава маса. Тя помиташе инструменти и други тежки предмети насам-натам и хората трябваше да бягат, за да си спасят живота. Тя изпълни приемния резервоар, преля като силно кипяща тенджерата и се застича по склона. Носена от вятъра, като завеса от черна мъгла, тя напръска стопанството на Кълвър, очерни го и накара жените да побегнат през зелевите полета. След това с хомеричен смях се разказваше как тези жени били чути да оплакват дрехите и пердетата, похабени от разлялото се за милион долара „черно злато“.

По телефона вестта стигна до Бийч сити. Вестниците я поместиха, тълпата я викаше по улиците и скоро пътищата, водещи към Панорамния хълм, почерняха от непрекъснатата върволица коли. Новината стигна в Ейнджъл сити, вестниците излязоха в извънредни издания и преди да падне нощта, булевард Бийч сити се изпълни с

коли, двойна редица, движеща се в една посока. Петдесет хиляди души бяха образували плътен кръг, на разстояние, което считаха достатъчно безопасно от бликналия петрол, а дошлите по спешност полицаи се опитваха да ги избутат още по-назад и викаха: „Гасете цигарите! Гасете цигарите!“ Цялата нощ тези думи се повтаряха в хор: всеки разбираше голямата опасност — някой глупак можеше да забрави, да запали цигара и целият склон на хълма щеше да лумне в пламъци; някое кабарче на обувката можеше да свърши тази работа, като се удареше о камък, можеше да го направи и камион с железни шини. Много често тези бликнали струи са запалваха още в първия момент.

Но тълпата продължаваше да расте, хората сваляха гюруците на колите си и стъпили на седалките, провеждаха търгове при светлината на звездите. Предлагаха се парцели на баснословни цени и някои от тях се купуваха; даваха се земи под наем, образуваха се компании и се разпродаваха акции — търговците си пробиваха път през тълпата до безопасно разстояние на заветната страна, където можеше да се драсне клечка кибрит, за да си видят един на друг лицето и да подпишат набързо изготвените договори. Такива сделки продължиха да се сключват до късно през нощта, а на сутринта изникнаха големи палатки, каквито опъваха за верски събори, и зелевите полета се изпъстриха с червени и черни табелки: Кооперация „Бийч“ № 1, Синдикат „Скайт“ №1, десет хиляди акции по 10 долара.

През това време работниците като луди се мъчеха да спрат потока от петрол: те се лутаха, залитайки насам-натам, полуслепи от черния облак от ситни капки, без да могат да се хванат за нещо, тъй като всичко беше мазно, подгизнало от масло. Работеха в пълен мрак и се ориентираха само по грохота на чудовището, неговите удари по тялото и плюенето в лицето. Работеше се много напрегнато, защото бе обещано по петдесет долара на човек, ако успеят да спрат струята преди полунощ, и по сто долара, ако я спрат преди десет часа. Никой не можеше да изчисли какво богатство хаби това чудовище, но сигурно беше хиляди долари всяка минута. Мистър Кълвър сам се спусна да помага, но в безразсъдните си усилия загуби тъпанчетата на двете си уши. „Опита се да спре струята с главата си“, каза с неприязън един от работниците. Отгоре на това през следващите седмици собственикът откри, че срещу него са постъпили четиридесет и два иска за нанесени вреди на къщи, дрехи, пилета, кози, крави, зеле, захарно цвекло и

автомобили, които се бяха подхлъзнали в канавките по прекалено добре смазаните пътища.

II

Къщата на булевард „Лос Роблес“ №5746 принадлежеше на Джоу Гроарти, нощен пазач на Алтман Лъбмър Къмпани във Бийч сити. Госпожа Гроарти беше взимала да пере чужди дрехи, та да помогне за издръжката на седемте им деца; сега, след като те бяха пораснали и се разпилели, тя отглеждаше зайци и пилета. Джоу отиваше на работа обикновено в 6 часа след обед, но на третия ден след „находката“ събра кураж да напусне работата и сега стоеше на пътната врата: слаб старец с посивяла коса, с черен костюм, с целулоидна яка и черна връзка — дрехите му за неделен и празничен ден, за сватби и погребения. Госпожа Гроарти не бе имала рокля, подходяща за сегашния случай, и затова бе откарана до града с „Форда“ на мъжа ѝ, където бе похарчила част от петролните си надежди за вечерна рокля от жълт сатен. Тя малко се смущаваше, защото бе много разголена, както горе около ръцете и гърдите, така и долу, където дебелите ѝ прасци бяха стегнати с бродирани копринени чорапи, толкова тънки, че почти не се забелязваха. Роклята беше от тия, каквито носили „жените от обществото“, както я бяха уверили продавачките, а госпожа Гроарти бе твърдо решила да е една от „тях“.

Къщата бе в традиционния стил „бунгало“ и е била построена от по-богати хора в дните на разцвета на търговията с недвижими имоти. Бяха им я предложил и на безценица и госпожа Гроарти се бе спряла на нея зарад чудесната всекидневна. Бяха дали всичките си спестявания в брой, а остатъка изплащаха по тридесет долара на месец. Имаха акт за собственост и бяха редовни с вноските си, така че можеха да бъдат напълно сигурни.

Когато човек пристъпеше прага на къщата, първото нещо, което виждаше, бе блясъкът, най-прекрасната лъскавина, която някой е видял по дървени мебели, а за да се засили още повече това впечатление, бояджията ги бе направил на вълни, имитация на жилките на дъба — трябва да имаше десет хиляди черти, всяка една — отделно дръпване на четката. Камината бе направена от многоцветни камъни, също полирани и светещи като елмази. В дъното, най-забележителното нещо

в стаята, имаше дървена стълба с парапет, също лъскав и на вълни; тази стълба водеше нагоре, а след извивка имаше площадка и на нея — саксия с палма. Човек би я взел за стълба, като всички други стълби, предназначена да го заведе на горния етаж. Човек можеше да е бил стотици пъти в къщата на Гроарти и да я е разглеждал и денем, и вечер, преди да схване, че нещо не е наред; но някой ден, случайно, както си стои пред къщата, изведнъж в ума му щеше да проблесне, че домът на Гроарти има плосък покрив над цялата площ и никъде над него няма втори етаж. Тогава щеше да влезе вътре, подтикнат от ново, злостно любопитство, да разгледа стълбата и площадката и да си даде сметка, че те не водят за никъде, че тяхната красота е единственото оправдание за съществуването им.

Госпожа Гроарти стоеше при масата в средата на всекидневната и очакваше пристигането на поканените. На масата имаше ваза с рози, а непосредствено пред нея, биеща на очи под електрическата лампа, красива книга, подвързана със синьо платно и надпис със златни букви: „Помагало за дами. Практическо ръководство за добро държане“. Това бе единствената книга в дома на Гроарти и се намираще там от два дни; един съобразителен продавач в универсалния магазин, след като ѝ продаде сатенената рокля, спомена на бъдещата „кralица на петрола“ за съществуването на тази полезна книга в книжарския отдел. Госпожа Гроарти четеше книгата в свободни моменти, а сега я бе изложила като доказателство за култура.

Първа пристигна вдовицата Мърчи, която живееше на края на квартала в малко бунгало с двете си деца: беше хилава, държеше се плахо и носеше черни маншети. Тя започна да се възхищава от роклята на госпожа Гроарти и да я облажава за късмета да живее на южния склон на хълма, където човек може да носи скъпи дрехи. По северния склон, където господстващите ветрове бяха отвели петрола, човек разсипваше обувката си всеки път, когато се подадеше навън. Някои хора още не смеели да запалят кухненските си печки, защото се бояли от експлозия.

След това дойдоха госпожа и господин Уолтър Бляк с големия си син, собственици на ъгловия югозападен парцел; те имаха и друг имот в града. Господин Бляк беше с кариран костюм, имаше предразполагащо държане и носеща късмет златна фигурка на животно като висулка на часовника върху обемистия му корем.

Госпожа Бляк, която също бе обемиста, имаше в къщи не по-лоши рокли от тази на госпожа Гроарти, но с държането си подчертаваше, че не ги бе облякла, за да дойде на някакъв си зелен бостан. След тях пристигна господин Дъмпери, дърводелец, който имаше къщичка зад Гроарти, гледаща към „Елдорадо Роуд“, на другата страна на квартала; господин Дъмпери бе кротък човечец с увиснали рамене и ръце, задебелили от дългогодишен тежък труд. Той не беше много добре със смятането и се измъчваше от тази неочаквана неизвестност, нахълтала в живота му.

Сетне дойдоха Рейтълови, които имаха сладкарница в града — много възпитана млада двойка, която се мъчеше да угоди на всички и много страдаше, понеже досега това се беше оказало невъзможно; те бяха собственици на един от „малките парцели“. После дойде господин Ханк, мършав и остролик човек с дразнещ глас; той притежаваше съседния „малък парцел“ и тъй като бе бивш златотърсач, считаше се за познавач на петролните работи. След него дойде неговият неприятел, господин Дибл, адвокатът, който представляваше отсъстващия собственик на северозападния ъгъл и беше причинил много неприятности с настояването си за разни формалности, които бяха трудни за разбиране от неадвокати; той упорито се беше мъчил да отдели северната половина на блока и бе считан за предател от хората от южната половина. След това дойде господин Голайти, собственик на един от „средните“ парцели. Никой не знаеше с какво се занимава, но той правеше впечатление с хубавото си облекло и изтънчени обноски; беше помирител, имаше приятен плътен глас и говореше много; единствената беда беше, че когато свършеше, човек оставаше малко несигурен какво точно е казал.

Семейство Бромли, заможна възрастна двойка, пристигна с голяма кола. Те доведоха Лолкъррови, две еврейчета шивачи, с които при обикновени обстоятелства биха говорили само в шивачницата, но с тези съюзници те контролираха четири от „средните парцели“, които бяха достатъчна площ за петролен сондаж и понеже се врязваха по средата на квартала, бяха им дали възможност да заплашват със сключване на отделен договор. След тях дойде семейството Сайвън от къщата си на североизточния ъгъл; те бяха претенциозни хора, които гледаха отвисоко на съседите си, и то без основание, тъй като се возеха с купена на вехто кола, модел от преди три години. Те бяха тия, които

бяха сключили договора за наем и всички бяха сигурни, че са получили и хубава комисиона, но нямаше начин да го докажат и не можеше да се направи нищо поради това, че всички други, които бяха донесли предложения за даване парцелите под наем, тайно бяха получили обещание за такава комисиона.

С тях дойде господин Сам, мазач, който живееше във временно струпана „гараж-къща“ върху „малкия“ парцел, съседен на Сайвънови. Неговото жилище не струваше нищо, но въпреки това той бе един от онези, които вдигаха най-голям шум, че сградите трябвало да бъдат преместени за сметка на наемателя; беше се опитал дори да вмъкне условие за плащане на обезщетение за лехите с фасул и домати, които бе засадил на своя парцел. Другите се бяха помъчили да го провалят, когато изведнъж за техен ужас мълчаливият господин Дъмпери, дърводелецът, стана и заяви, че според него това било много справедливо искане; сам той имал седем лехи с царевица и току-що цъфнал фасул и смятал, че договорът трябвало да предвижда поне условието първият сондаж да започне да се работи на някой от незасадените парцели, та да се даде време на градинарите да приберат плодовете на своя труд.

III

Беше седем и половина — определеният за събирането час, но всеки чакаше някой друг да започне. Най-сетне стана един непознат, едър, висок шест стъпки мъж и бавно, провлачено се представи като Ф. Т. Мериуедър, адвокат на господин и госпожа Бляк, собственици на югозападния ъгъл; по негов съвет доверениците му биха желали да поискат малка промяна в условията на договора.

— Промяна в договора? — скочи господин Ханк, човекът с острото лице. — Струва ми се, че се съгласихме да не се правят повече промени.

— Това е много малък въпрос, господине...

— Но господин Рос ще бъде тук след петнадесет минути, за да подпише!

— Това е подробност, която може да се промени за пет минути.

Настъпи зловещо мълчание.

— Е добре, в какво се състои промяната?

— Само в следното — каза господин Мериуедър: — трябва изрично да се спомене, че при пресмятане на площта за разпределяне на възнаграждението трябва да се вземат под внимание разпоредбите на закона, според които правата върху петрола се простират до средата на улицата отпред и до средата на уличката отзад.

— Какво значи това? — Очите и устата на всички се отвориха и се чу общо шушукане на учудване и несъгласие.

— Къде го намерихте това? — извика господин Ханк.

— Намерих го в статутите на щата Калифорния!

— Добре, но в този договор няма да го намерите и от мене няма да го получите!

Чуха се общи одобрения:

— Разбира се, не! Кой е чувал подобно нещо? Смешна работа!

— Струва ми се, че говоря от името на мнозинството тук — каза възрастният господин Бромли. — Ние не сме се съгласявали за подобно нещо; ние приехме, че площта на парцелите ни ще се вземе така, както е означена на картите на компанията.

— Разбира се, разбира се! — извика госпожа Гроарти.

— Аз мисля, госпожо Гроарти — отговори господин Дибл, адвокатът, — че за нещастие е допуснат пропуск, дължащ се на това, че не сте запознати с петролните закони на щата. А разпорежданията на закона са ясни.

— О, да, разбира се! — сопна се госпожа Гроарти. — Не е нужно да ни се обяснява какво искате да кажете, като се има пред вид, че представлявате ъглов парцел и че ъгловите парцели ще получат два пъти повече пари!

— И това не е лошо, госпожо Гроарти. Не забравяйте, че вашият собствен парцел ще се изчислява до средата на булевард „Лос Роблес“, който е широк осемдесет фута.

— Да, но вашият парцел ще отиде и до средата на страничната улица...

— Вярно е, госпожо Гроарти, но „Ел Сентро Авеню“ е широка само шестдесет фута.

— А това означава, че вашите парцели стават деветдесет и петфутови вместо шестдесет и петфутови, както всички ние мислехме, когато отстъпихме и се съгласихме по-големите парцели да имат по-голям дял.

— И щяхте да ни накарате да подпишем това! — изкрещя господин Ханк. — Вие се спотайвахте и ни крояхте тази измама!

— Господа, моля, господа! — избоботи гласът на господин Голайти, помирителя.

— Чакайте да я разбере тая работа — прекъсна го Ейб Лолкър, шивачът. — „Елдорадо Роуд“ не е толкова широк като булевард „Лос Роблес“, значи ние, от източната половина, няма да получим толкова пари, колкото другите.

— Това всъщност не е нищо — каза господин Мериуедър. — Можете да сметнете...

— То се знае, че мога да сметна! Но пък щом то не е нищо, защо искате зарад това да провалите договора ни?

— Мога да ви кажа веднага едно нещо! — извика господин Ханк. — Никога не ще ме накарате да подписа такова споразумение.

— Нито мене — каза госпожица Снип, медицинска сестра, млада жена с твърд характер и очила. — Аз мисля, че ние, собствениците на малките парцели, сме вече търпели достатъчно хитрувания.

— Ето какво ще ви кажа — добави господин Ханк, — да се върнем към първоначалното споразумение, единственото разумно: равни дялове и всички парцели с равно участие, както вече приехме.

— Позволете ми да отбележа нещо, господин Ханк — каза господин Дибл с подчертано достойнство. — Нали не се лъжа, че вие притежавате един от малките парцели, които излизат на задната уличка?

— Да, така е!

— Е добре, тогава сметнали ли сте, че законът ви дава право на допълнителни петнадесет стъпки по цялата дължина на задната улица? А това ви слага малко по-напред от средните парцели.

Издадената челюст на господин Ханк увисна.

— О! — рече той.

А госпожа Гроарти избухна в смях.

— О, о! Това, разбира се, променя работата! Само ние със средните парцели оставаме с пръст в устата — ние, които представляваме половината периметър.

— А ние с малките парцели, които не излизат на уличката? — извика госпожа Кейт, съпруга на бейзболист. — Ами какво ще стане с моя съпруг и мене?

— Струва ми се, че ние сме чисто и просто измамени — каза господин Сам, мазачът. — Ние вече просто не знаем към кои принадлежим.

Както и повечето в стаята, той беше извадил молив и хартия и се мъчеше да пресметне новото разпределение, но колкото повече смяташе, толкова повече се объркваше.

IV

Уолтър Браун и жена му бяха тези, които първи дадоха идеята за „общо споразумение“ за целия квартал. Два или три парцела биха били достатъчни за един сондаж, но от такова нещо човек можеше да получи малка изгода, а и лесно можеше да попадне в ръцете на някой спекулант и да бъде разиграван, а може би и експлоатиран от някой „синдикат“, или малко по малко да му измъкнат акциите, или да се види обвързан с измамен договор — само да си стои и гледа, докато другите изсмукват петрола изпод земята му. Не, единственото правилно разрешение беше да се обедини целият квартал и тогава периметърът ще бъде достатъчен за пет-шест сондажа и ще може да се преговаря с някоя от големите компании и бързо да започне копаенето на кладенци и, което е още по-важно, човек може да бъде сигурен за процентите си веднага, щом започне експлоатацията.

Така след много труд, предумване и съмнения, заплашване и уверения, пазарлъци и интриги собствениците на двадесет и четирите парцела се събраха в дома на Гроарти и се подписаха, както съпрузите, така и съпругите, под едно „общо споразумение“, според което никой от тях нямало да отстъпва имота си отделно от другите. Документът бе съответно заверен в окръжното управление и сега постепенно те разбираха какво са направили. Бяха се съгласили да се съгласяват, а оттогава никога не бяха могли да се съгласят за каквото и да било!

Те се събираха всяка вечер в седем и половина и се препираха до полунощ, пък и до по-късно; прибираха се в къщи изтощени и не можеха да заспят; бяха занемарили работата и домовете си и престанаха да поливат градинките си: какъв смисъл имаше да работят като роби, щом щяха да забогатеят? Събираха се на групички и образуваха различни фракции, даваха обещания, които по-тайно или по-явно нарушаваха, преди още да е залязло слънцето. Крехката човешка природа бе подложена на напрежение по-голямо, отколкото можеха да понесат: огънят на алчността се бе запалил в сърцата им и се бе нажежил до бяла жар, която стопяваше всички принципи и закони.

Посредниците ходеха по дирите им, обсаждаха домовете им, обаждаха им се по телефона, преследваха ги с автомобили. Но всяко ново предложение, вместо удовлетворение, носеше безпокойство, подозрение и омраза. Който и да го направеше, вероятно се мъчеше да измами останалите; който и да го защитеше, вероятно се беше съюзил с него. Те всички до един знаеха колко възможни са разни предателства и хитрини; дори най-благият от тях — бедният, безобиден господин Дъмпери, дърводелецът, който се влачел от трамвая към дома си с изтръпнали пръсти и болка в кръста, след като беше забил няколко хиляди гвоздеа в покрив от шинди, бе спрял от човек с великолепна лимузина.

— Качете се, господин Дъмпери — поканил го непознатият. — Прекрасна кола, нали? Не бихте ли желали да сляза и да ви оставя в нея? На драго сърце ще го направя, ако убедите вашата група да подпише договор със синдиката „Кауч“.

— О, не! — казал господин Дъмпери. — Не мога да направя такова нещо, обещал съм на госпожица Снип, че ще поддържам плана на Оуинз.

— А, можете да я забравите тази работа — казал другият. — Аз току-що приказвах с госпожица Снип и тя е склонна да получи автомобил.

Бяха изпаднали в състояние на непрекъсната истерия, когато изведнъж, като слънце иззад буреносни облаци, ги огря надежда — господин и госпожа Сайвън донесоха предложение от някой си Скът, който представлявал Дж. Арнолд Рос и им предлагал най-добрите условия, които бяха получавали досега: хиляда долара в брой за всеки парцел, една четвърт от печалбите и задължение да започне работата по първия сондаж в срок от един месец, като в случай, че не спази условията, ще заплати още по хиляда долара на парцел, при това тази сума ще бъде предварително внесена в банката.

Те всички знаеха за Дж. Арнолд Рос; местните вестници бяха поместили статии за това, че още един „петролен магнат“ навлизал в новооткритото поле. Вестниците даваха снимката му и кратка биография: типичен американец, издигнал се от низините, прославящ отново тази велика страна на неограничените възможности. Господин Сам, мазачът, господин Дъмпери, дърводелецът, господин Ханк, златотърсачът, господин Гроарти, нощният пазач, господин Рейтъл,

съдържателят на сладкарница, господата Лолкър&Лолкър, дамски и мъжки шивачи, усещаха да им се стопля сърцето, когато четяха тези истории. Сега им е излязъл късметът, сега и на тях се представяха неограничените възможности!

Избухна нова мъчителна разправа, в резултат на която „големите“ и „средните“ парцели решиха различията. Те гласуваха против „малките“ парцели и изготвиха договор на базата всеки парцел да получава проценти от дохода, пропорционални на неговата площ. Те съобщиха на господин Скът, че са готови, и господин Скът уреди среща с големия господин Рос в осем без четвърт следващата вечер, за да подпишат книгата. И ето, сега бе настъпила точно определената минута, а те бяха забъркали нова каша! Четири от „малките парцели“ се оказаха неочаквано над „средните парцели“, в резултат на което четири „големи парцела“ и четири „големи малки парцели“ се обявиха в полза на договора, а четири „малки малки парцели“ и дванадесет „средни парцели“ бяха против него!

Госпожица Снип, с лице, почервенияло като тухла от гняв, се заканваше с пръст на господин Ханк:

— Да знаете, че никога не ще ме накарате да сложа подписа си върху документа, за нищо на света!

Господин Ханк ѝ кресна в отговор:

— Да знаете, че законът ще ви *принуди* да го подпишете, ако мнозинството гласува „за“!

А госпожа Гроарти, съвсем забравила за „Практическото ръководство за добро държане“, святкаше с очи към господин Ханк и размахваше ръце, като че ли го е хванала за врата:

— Вие сте този, който викаше за правата на малките парцели! Вие бяхте за равно разпределение... усойница с усойница!

Такова бе положението, до което бяха стигнали, когато изведнъж всички замлъкнаха, ръцете се отпуснаха и яростните погледи се укротиха. На вратата се почука остро, заповеднически и всеки, който беше в стаята, си помисли едно и също нещо: Дж. Арнолд Рос!

V

Малцина от тези хора бяха някога чели някоя книга за етикета, те се учеха от самия живот и това бе случай, най-поучителният, който някога им се бе представил. Те научиха сега, че когато в стаята влиза голям човек, той върви напред, следван от подчинените си. Научиха, че той носи скъпо тежко палто и мълчи, докато не го представи някой от подчинените му.

— Госпожи и господа — каза посредникът Скът, — това е господин Дж. Арнолд Рос.

Тогава господин Рос се усмихна любезно на всички и поздрави:

— Добър вечер, госпожи и господа.

Пет-шест мъже скочиха, за да му предложат стол; той седна на голямо кресло съвсем естествено, без да губи време за приказки, разбирайки, без съмнение, колко неприятно би било за домакинята, ако обърнеше внимание на обстоятелството, че столовете не достигат.

Зад него стоеше друг мъж, също едър.

Господин Алстън Д. Прентис — каза Скът и всички се изненадаха, тъй като това беше виден адвокат от Ейнджъл сити.

Влезе и едно малко момче, очевидно син на господин Рос. Много от жените в стаята също имаха момчета, всяко от тях предопределено, когато порасне, да стане петролен магнат; затова те наблюдаваха сина на господин Рос и научиха, че такова момче стои винаги до баща си и не се обажда, но си взима бележка за всичко с любознателни, живи очи. Щом намери подходящ момент, то сядат на прозореца, откъдето слуша така внимателно, сякаш е възрастен мъж.

Госпожа Гроарти бе взела колкото столове можеха да й дадат съседите, беше отишла в погребалното бюро и взела под наем десетина сгъваеми стола, но те все пак не достигаха, а в книгата по етикеция не пишеше какво трябва да направи. Но тези грубовати и непретенциозни западници разрешиха проблемата, като намериха бараката, която бе зад гаража, и донесоха няколко щайги от тия, които човек получава, когато купува праскови, зарзали или сливи за компот.

Сложени на ръб, те бяха достатъчно удобни за сядане и скоро хората се настаниха.

— Е, драги мои започна весело господин Скът, — готово ли е всичко?

— Не! — обади се господин Ханк с кисел глас. — Не сме готови. Не можем да се споразумеем.

— Какво? — възкликна посредникът. — Нали ми казахте, че сте постигнали съгласие!

— Зная. Но отново се изпокарахме.

— Какво е станало?

Пет-шест души започнаха да обясняват в какво се състои работата. Гласът на господин Сам се извиси над другите:

— Някои хора са дошли тук с твърде добри адвокати, които са изровили разни работи, дето са според тях закон, ама ние, другите, няма да приемем.

— Добре — каза господин Скът учтиво, — ето, господин Прентис е много добър адвокат и вероятно може да помогне да се изясни работата.

Горе-долу в хор те започнаха да обясняват и едновременно да протестират. Тогава адвокатът на господин Рос много авторитетно обясни, че разпоредбите на закона са абсолютно точни и че договорът, както са го съставили, ще трябва да се тълкува, че площта се изчислява до средата на улиците и задните улички, но, разбира се, нищо не им пречи да постигнат по-различно споразумение, ако го сметнат за целесъобразно и го изложат изрично в договора.

А това наля масло в огъня: те отново започнаха да доказват кой е прав и кой крив и враждата им се разпали дотам, че дори забравиха за присъствието на господин Дж. Арнолд Рос и на неговия виден адвокат.

— Аз вече го казах и ще го кажа отново — заяви госпожица Снип: — Никога! Никога!

— Ще подпишете, ако гласуваме! — извика господин Ханк.

— Опитайте и ще видите!

— Искате да кажете, че смятате, че можете да нарушите споразумението?

— Искам да кажа, че намерих адвокат, който ми каза, че може да го развали винаги, когато му кажа да стори това.

— Е добре, аз ще кажа едно — отбеляза господин Дибл: — говорейки като адвокат, а, мисля, и моите колеги господин Прентис и господин Мериуедър ще ме подкрепят, че споразумението е ненарушимо.

— Най-малкото можем да ви вържем ръцете с едно съдебно дело! — извика господин Сам. — И да ви разтакаваме година или две!

— Много нещо ще спечелите от тая работа! — рече подигравателно господин Ханк.

— Не е ли все едно дали ще ни ограби една банда крадци или друга? — заяви госпожица Снип.

— Чакайте, чакайте, драги — побърза да се намеси Бен Скът. — Положително няма сега от яд на другите сами да си подливаме вода. Не смятате ли, че ще е по-добре да оставим господин Рос да ви разкаже за своите планове?

— Разбира се, да чуем господин Рос! — извика господин Голайти.

И отново се чу хор — да, те искат на всяка цена да изслушат господин Рос. Ако сега някой можеше да ги спаси, това бе именно той!

VI

Господин Рос се изправи бавно и тежко. Бе вече свалил палтото си, сгънал го и спретнато сложил на килимчето до креслото си; домакините си взеха бележка от това и щяха да го използват в бъдещите домашни спорове. Сега той се бе изправил срещу тях, представителен човек със свободен костюм от шевиот, лицето му бе сериозно, но приветливо и той им заговори благосклонно, почти бащински. И ако го смущаваше обстоятелството, че се различаваше от тях по говора, то бе, че говореше не на английски, а на югозападно американски. Човек трябва да участва в петролната игра по тези места, за да му е ясно защо някой може да говори така неграмотно и в същото време да е облечен като столичен банкер, да притежава спокойна самоувереност на командущ генерал-майор и любезното достойнство на епископ. Господин Дж. Арнолд Рос се обърна към присъстващите със следните думи:

— Дами и господа, аз пропътувах почти половината от нашия щат, за да стигна тук тая вечер. Не можах да дойда по-рано, тъй като моят нов сондаж при Лобос Ривър влезе в действие и трябваше да отида да видя как върви работата. Тоя сондаж сега дава четири хиляди варела и ми носи доход от пет хиляди долара дневно. Започнах работата по други два сондажа и имам шестнадесет, дето действуват в Антилоуп. И така, дами и господа, като ви заявявам, че съм човек на петрола, трябва да се съгласите с това.

Сега ви се представя добър случай, дами и господа, но помнете, че можете да изгубите всичко, ако не внимавате. От всички тия, дето ви молят за разрешение да спускат сондажи на земята ви, може един от двадесет да е човек, който разбира от петрол; останалите са спекуланти или посредници, които искат да застанат между вас и петролните магнати, та да измъкнат част от парите, които по право се падат на вас. Дори да намерите човек, дето има пари и съоръжения за спускане на сондажи, той може да не разбира нищо от тая работа и да трябва да я възложи с договор на друг... и тогава вие ще зависите от

предприемач, който се мъчи да претупа работата, че да се захване колкото може по-скоро с друг договор.

Аз обаче, дами и господа, сам се занимавам със сондажите си и хората, които работят за мене, са хора, които лично познавам. Аз смятам за свое задължение да бъда на мястото и да контролирам тяхната работа. Аз не изтървавам съоръжения в дупката и не губя месеци, за да бърникам за тях; аз не циментирам надве-натри и не допускам да се наводни сондажът, че да се провали цялата работа. И позволете ми да ви кажа, че съм готов да започна работа на това поле както никой друг човек или компания в този бранш. Тъй като моят сондаж при Лобос Ривър току-що влезе в действие, аз разполагам със съоръжения, които мога веднага да вкарам в работа. Мога веднага да натоваря на камиони сондата и всичко да бъде тук след една седмица. Имам и връзки, та мога да осигуря дървения материал за кулата — тия работи стават с приятелство при надпревара като тая. Ето защо мога да гарантирам, че ще започна да работя, и да наброя сухи пари, за да подкрепя думите си. Уверявам ви, че каквото и да ви обещават другите, като се стигне до изпълнение, никакви няма да ги има.

Дами и господа, не е моя работа да ви казвам как да делите полагащите ви се проценти. Позволете ми обаче да ви кажа това: каквито и отстъпки да направите сега, за да се споразумеете, те ще са незначителни в сравнение с онова, което може да загубите с отлагането или ако попаднете в ръцете на спекуланти и мошеници. Дами и господа, от мене да го знаете, като човек, който разбира от петрол, че тук на хълма не може да се спуснат много сондажи. Подземното налягане скоро ще спадне и ония, дето първи сондират, ще получат петрол. Едно поле се изчерпва твърде бързо: след две-три години, ще видите, всички кладенци тук да работят с помпи... да, дори този открит вече сондаж, който ви подлуди. Ето защо послушайте ме и не разваляйте споразумението си. Вземете по-малък дял от процентите, ако това се налага, пък аз ще се погрижа да е малък дял от големи проценти, така че да не губите сухи пари. Това е, дами и господа, което исках да ви кажа!

Големият човек остана така, като че ли чакаше да види дали някой имаше нещо да възрази, после седна и настъпи известно мълчание. Думите му бяха тежки и никой нямаше кураж да наруши очарованието им.

Най-сетне господин Голайти стана и каза:

— Приятели, ние чухме разумни думи от човек, в когото всички имаме доверие, и що се отнася до мене, аз съм убеден и се надявам, че ние можем да се покажем като делови хора, годни да вземем разумно решение за нещо, което е от толкова голямо значение за всички ни.

Така господин Голайти започна една от своите дълги речи, смисълът на която като че ли бе, че ще решава мнозинството.

— Точно там е работата — каза господин Сам, — какво е мнозинството?

— Ще гласуваме — каза господин Хаим Лолкър — и ще видим!

Господин Мериуедър се съветваше шепнешком със своите клиенти и след това заяви:

— Госпожи и господа, упълномощен съм от господин и господа Уолтър Бляк да съобщя, че им е направило силно впечатление това, което каза господин Рос, и те желаят да направят всички необходими отстъпки, за да се постигне единодушие. Те са съгласни да се откажат от становището, което застъпих в началото на тези разисквания, и да подпишат договора без промени.

— Но какво значи това? — попита госпожа Гроарти. — Ще вземат ли проценти за парцел от деветдесет и пет фута?

— Нашето предложение е да се подпише документът така, както е, а въпросът за неговото тълкуване може да се реши по-късно.

— Охо! — каза господин Гроарти. — Добра отстъпка е тази, и то след като току-що чухме от господин Прентис, че законът е във ваша полза!

— Ние се споразумяхме да го подпишем — обади се господин Ханк, като положи всички усилия гласът му да прозвучи приятно.

— О, чуйте кой говори! — извика госпожица Снип. — Господинът, който преди по-малко от половин час твърдеше, че трябва да се върнем към първоначалното си споразумение, „единственото разумно: равни дялове и всички парцели с равно участие, както вече приехме“. Правилно ли ви цитирах, господин Ханк?

— Аз се съгласих да подпиша тоя договор — упорито заяви бившият златотърсач.

— Що се отнася до мене — рече медицинската сестра, — казах го и пак казвам: за нищо на света!

VII

Старата госпожа Рос, бабата на Бъни, имаше навика ожесточено да протестира против воденето на детето на тези делови пътувания. То било достатъчно да поквари нежната му душа; щяло да го направи закоравял циник още в детинството му, цялото това користолюбие и гадност на грабенето на пари. Но бащата на Бъни отговаряше, че такъв бил животът и нямало никакъв смисъл да се самозалъгва човек; Бъни трябвало един ден да влезе в живота и колкото по-бързо го изучел, толкова по-добре. Ето защо сега Бъни седеше на прозореца, наблюдаваше и си спомняше думите на баба си.

Да, те бяха подли душици, това бе повече от ясно; татко беше прав, като казваше, че трябва непрекъснато да си отваряш очите, защото някой все се опитва да ти измъкне нещо. Тези хора бяха просто полудели поради внезапната надежда да се сдобият набързо с много пари. Бъни, който бе винаги разполагал с толкова пари, колкото можеше да похарчи, гледаше с величествено презрение на техните жалки кавги. На тези хора човек действително не можеше да се довери за най-дребното нещо, реши той; те бяха способни на всичко. Тази дебела стара жена с жълта сатенена рокля, с дебели червени ръце и дебели крака с копринени чорапи колко ли й трябва да издере на някого лицето! А този там с острото лице и глас като на трион — той е в състояние да ти забие нож в тъмна нощ!

Татко искаше синът му да разбере всяка подробност в тези финансови сделки: клаузите на договора за наем, разпоредбите на закона, размерите на отделните парцели, необходимите суми пари. За всичко това той щеше да говори по-късно и, то щеше да бъде нещо като изпит, за да види колко е наистина разбрало момчето. Ето защо Бъни слушаше внимателно, вземаше си бележка за едно-друго, припомняше си точките на договора, така както бе чул баща му да ги обсъжда с Бен Скът и господин Прентис, докато пътуваха с колата на адвоката към петролното поле. Но неволно вниманието на момчето се отклоняваше непрекъснато към разните личности, техните становища и дребни черти, които загатваха за техния живот. Този възрастен човек

с увиснали рамене и възлести ръце — той бе някакъв беден работник и лесно можеше да се разбере, че тези спорове са му много неприятни; трябваше му някой, на когото да се довери, и той се оглеждаше насамнатам, но сред тази тълпа нямаше такъв човек. Тази млада жена с очила, тя бе много упорита — какво ли вършеше, когато не се караше с някого? А тази възрастна двойка, която правеше впечатление на заможни хора — те много държаха на достойнството си, но все пак бяха дошли да получат своя дял и съвсем не проявяваха великодушие към „малките парцели“!

Старият господин премести стола си до татко и започна да му шепне нещо. Бъни видя как татко поклати глава и старият господин се дръпна. Татко каза нещо на Скът и той стана и заговори:

— Господин Рос ме помоли да изясня, че не го интересува никакво предложение за наемане на част от периметъра. Той не би се заел с прокарване на сондаж, без да има площ за оконтурващи сондажи. Ако вие не можете да се споразумеете, той ще вземе друг периметър, какъвто вече съм му намерил.

Това ги накара да се стреснат и да прекратят разправиите. Татко видя това и кимна с глава на своя „копой“, който продължи:

— Господин Рос е получил предложение да наеме периметър от северната страна на хълма, който има много добри перспективи, защото ние вярваме, че антиклиналната гънка отива в онази посока. Там има няколко акра, които са собственост на едно лице, така че ще бъде много лесно да се постигне споразумение.

Да, това ги накара съвсем да си глътнат езика и трябваше да минат няколко минути, преди споровете да започнат отново.

От мястото си на прозореца Бъни виждаше светлините на новооткрития кладенец, сега затворен, докато изградят резервоарите; през отворения прозорец чуваше чукането на нитовачите на резервоарите и виждаше дърводелците, които издигаха нови дървени кули по склона. Вниманието му бе разпокъсано, когато изведнъж го стресна шепнещ глас, който прозвуча от тъмнината, очевидно до самия него:

— Хей, момче!

Бъни надникна през прозореца и видя залепена до стената на къщата фигура.

— Хей, момче! — чу се отново шепненето. — Слушай, но внимавай никой да не забележи, че слушаш. Не бива да разберат, че съм тук.

Бъни си помисли: „Шпионин! Мъчи се да разбере нещо за сделката“. Затова бе нащрек, като слушаше този неспиращ и настойчив шепот, разгорещен и вълнуващ:

— Хей, момче, аз съм Пол Уоткинс, а жената, която живее в тази къща, е моя леля. Не смея да ѝ кажа, че съм тук, защото ще ме върне обратно в къщи. Аз живея в един чифлик в Сан Елидо, но избягах, защото не мога да понасям повече, разбираш ли? Трябва да си намеря работа, но най-напред трябва да намеря нещо за ядене, защото умирам от глад. Леля би ми дала нещо за ядене, защото сме приятели, само че ще поиска да се върна в къщи, а аз не искам. Затова искам да взема нещо за ядене от кухнята и когато спечеля пари, ще ѝ ги пратя, тъй че ще го взема само назаем, разбираш ли? От тебе искам да отключиш вратата на кухнята. Няма да взема нищо друго освен парче сладкиш и може би някой сандвич или нещо друго, разбираш ли? Трябва само да помолиш леля ми да те пусне в кухнята да пиеш вода, да завъртиш ключа и да се върнеш в стаята. Излез през главния вход, ако искаш, и ела тук да се увериш, че ти говоря истината. Хайде, момче, бъди така добър, защото заникъде не съм — само да знаеш какво е да не си ял цял ден, — а съм пътувал на автостоп и съм вървял сумата време и нямам вече никакви сили. Ела вън да ти разкажа, но не се опитвай да ми говориш сега, защото ще видят, че устните ти мърдат, и ще разберат, че тук има някой.

Бъни размисли бързо. Това бе много деликатен етичен въпрос: дали човек има право да отключи задна врата и да пусне вътре вероятен крадец? Но това не беше крадец, щом тя му е леля и сама би му го дала. Но как да разбере дали всичко това е вярно? Би могъл да излезе навън, както каза момчето, и ако е крадец, да го залови. Това, което накара Бъни да вземе решение, беше гласът, който му се хареса: преди още да види лицето на Пол Уоткинс, Бъни долови силата на характера на Пол Уоткинс, привлечен от нещо дълбоко, вълнуващо и властно.

Бъни се смъкна от прозореца и отиде при госпожа Гроарти, която бършеше потта от челото си след една яростна тирада.

— Моля, госпожо — каза той, — ще бъдете ли така добра да ме извините, ако отида в кухнята да пия малко вода?

Мислеше, че това ще бъде достатъчно, но не беше имал пред вид факта, че госпожа Гроарти се канеше да заблести с елегантни обноски и не пропускаше случай да понаблюдава как постъпват богатите, дори когато искат да пият чаша вода. Домиля ѝ синът на Дж. Арнолд Рос и гласът ѝ стана меден.

— Разбира се, миличък! — каза тя, стана и го поведе към кухнята.

Бъни се огледа.

— Я, каква хубава стая! — възкликна той, което всъщност беше и вярно, защото цялата беше боядисана с бял емайллак.

— Да, приветлива е, радвам се, че мислиш така! — отговори домакинята, която взе чаша от полицата и пусна чешмата да тече.

— Наистина голяма кухня! — каза Бъни. — Това е винаги голямо удобство.

Той пое чашата, благодари и отпи от нея. „Толкова учтив и естествен! — помисли си госпожа Гроарти. — И съвсем не е горделив!“

А Бъни отиде при задната врата:

— Сигурно имате голяма веранда с мрежи против комари? Доста е горещо вътре, не намирате ли? — Той отключи вратата, отвори я и погледна навън: — Ветрецьт е великолепен! — каза той. — И оттук се виждат всички сондажи. Нали ще бъде чудесно, когато започнат да прокарват и тука, в този квартал!

„Какво приятно момче!“ — мислеше си госпожа Гроарти и каза „да“ и че се надява това да стане скоро. Бъни каза, че тя може да настине с тази прекрасна вечерна рокля, и пак затвори вратата, а домакинята бе очарована от добрите аристократически маниери и не забеляза, че той не заключи вратата. Той остави празната чаша на умивалника, каза, че не иска повече, благодари и последва госпожа Гроарти обратно в препълнената всекидневна.

— Аз казвам, че... — това бе гласът на господин Сам, мазача. — Ако наистина искате да подпишете договора както беше, подпишете го така, както сме се споразумели всички: ще изчисляваме земята, която притежаваме, а не улиците, които не са наши!

— С други думи — каза госпожа Уолтър Бляк саркастично, — трябва да променим договора.

— С други думи — каза госпожица Снип още по-саркастично, — да не попадаме в клопката, която вие, собствениците на големите парцели, ни готвите.

VIII

Трябваше да се очаква, че едно тринадесетгодишно момче ще се отегчи от такава караница, затова никой не обърна никакво внимание, когато Дж. Арнолд Рос младши се запъти към входната врата и излезе. Той стигна при задната врата точно когато Пол Уоткинс я затваряше зад себе си.

— Благодаря ти, момче! — пошушна той и се запъти към бараката, а Бъни го последва. Първите думи на Пол бяха:

— Взех си малко шунка, две филии хляб и едно парче сладкиш.

Устата му беше вече пълна.

— Смятам, че няма значение — каза Бъни разсъдливо.

Той зачака и известно време не се чуваше никакъв друг звук освен мляскането на това гладно същество. Непознатият бе само сянка и глас, но вън, на звездната светлина, Бъни забеляза, че сянката бе с една глава по-висока от него и много слаба.

— Ей, лошо нещо е да гладуваш! — каза най-сетне гласът. — Искаш ли и ти да хапнеш малко?

— О, не, аз вечерях — каза Бъни. — А и не бива да ям късно вечер.

Другият продължи да дъвче и това се струваше на Бъни тайнствено и романтично: това можеше да е гладен вълк там в мрака! Бяха седнали на някакви сандъци и когато звуците на дъвченето секнаха, Бъни каза:

— Какво те е накарало да избягаш от къщи?

Другият отговори с озадачаващ въпрос:

— Към коя църква принадлежиш?

— Какво искаш да кажеш? — попита Бъни.

— Не знаеш ли какво значи да принадлежиш към някоя църква?

— Е, баба ми ме води понякога в баптистката черква, а майка ми ме води в епископалната, когато съм ѝ на гости. Не зная обаче дали принадлежа към някоя от тях.

— Божичко! — извика Пол. Изглежда, че това изявление му направи много силно впечатление. — Искаш да кажеш, че баща ти не

те кара да принадлежиш към никоя църква?

— Смятам, че татко не вярва много-много в такива работи.

— Господи! И тебе не те е страх?

— От какво?

— Ами огъня и жупела на ада! От това, че ще загубиш душата си.

— Не, никога не съм мислил за това.

— Слушай, момче, ти не знаеш колко чудно ми се вижда това. Тъкмо бях решил да отида в ада и да не му мисля. Ти псуваш ли?

— Рядко.

— Пък аз прокълнах бога!

— Как го направи?

— Казах: „Проклет да е господ!“ И го казах пет-шест пъти. Бях сигурен, че ще ме удари гръм. Казах, че не вярвам, че няма да вярвам и че пет пари не давам за всичко това.

— Е добре, щом не вярваш, защо те е страх? — Бъни винаги разсъждаваше логично.

— Ами сигурно не съм знаел дали вярвам или не. И сега не зная. Струвало ми се е, че не бих могъл да се опълча със слабия си ум срещу предвечната истина. Не зная дали някога е имало такъв нечестивец като мене. Татко казва, че съм най-нечестивото момче, което някога се е раждало.

— Той в какво вярва?

— В религията на старото време. Наричат я „Четири честни евангелия“. Това е апостолската църква и те скачат!

— Скачат?

— Светият дух слиза в тях, разбираш, и те започват да скачат. Понякога се търкалят, а понякога говорят на други езици.

— Какво е то?

— Ами издават звуци, бързо, сякаш говорят на някакъв чужд език, и може да е така — татко казва, че то е езикът на архангелите, но аз не зная. Аз не мога да го разбера и го мразя.

— Баща ти и той ли го прави?

— По всяко време може да го направи, и денем, и нощем! Това е начинът, по който пресича гнева си. Ако кажеш например по време на обед, че в къщи няма достатъчно за ядене, или споменеш, че скоро ще трябва да се плащат лихвите на ипотеката и не е трябвало да дава

всичките си пари на мисиите, тогава той вдига нагоре очи и започва да се моли на глас и „се оставя“, както го казва; и тогава го обзема светият дух и той започва да скача и да се тресе целият, свлича се от стола, търкаля се по земята и започва да говори на други езици, както е казано в библията. Тогава мама започва да плаче, защото това я плаши, тя знае, че трябва да прави разни неща за децата, но не може да устои на светия дух, а татко вика „Остави се, остави се“ на висок глас, с гласа на Синай, както той казва, и тогава раменете на мама започват да играят, устата ѝ зейва и тя започва да се върти на стола и да иска кръщението на светия дух. Тогава и децата не издържат, всички започват да скачат и да ломотят и, да ти кажа, човек се плаши, нещо започва да го сграбчва и той, ще не ще, започва да се тресе. Аз изтичах от къщи и се заканвах с юмрук на небето, и виках: „Проклет да е господ! Проклет да е господ!“ А после чаках небето да се сгромоляса, но то не се сгромоляса и аз казах, че вече не вярвам и че няма да повярвам, дори и да ме пратят зарад това в ада.

— Зарад това ли избяга?

— Това е една от причините. До никъде не се стига, ако се живее като нас. Ние имаме голям чифлик, но земята е камениста и все едно бихме видели зор: човек сади едно-друго, а дъжд не пада и поникват само бурени. Ако наистина има господ и той обича човешките си създания, защо е трябвало да направи толкова много бурени? Точно така започнах да кълна — бях плевил цял ден и просто, без да усетя, почнах да повтарям: „Проклети да са бурените! Проклети да са бурените!“ Баща ми казва, че тях ги създал не бог, а дяволът. Но нали господ е създал дявола, а господ е знаел какво ще прави дяволът, тогава не е ли виновен именно господ?

— И на мене така ми се струва — каза Бъни.

— Ех, ти имаш късмет! Ти изобщо никога не си знаел, че имаш душа! Спестил си си много неприятности. — Последва пауза, след която Пол добави: — Не беше лесно да избягам и мисля, че в края на краищата пак ще се върна у дома: ужасно е да си помислиш, че братята и сестрите ти умират от глад, и да не можеш да си представиш, че може да ги очаква нещо друго.

— Колко деца сте?

— Четири освен мене, и всичките са по-малки!

— На колко си години?

— На шестнадесет. Следващият е Илай. Той е на петнадесет и светият дух го е благословил: обхващат го тръпки и понякога го държат по цял ден. Той вижда ангели, които слизат от небето обвити в облаци, и излекува старата госпожа Бъгнър, която имаше усложнения, с възлагане на ръце. Татко казва, че господ щял да прати голямо благоволение чрез него. След него е Рут, тя е тринадесет и също имаше видения, но започна да мисли като мене; ние водим трезви разговори — нали знаеш как е то: понякога можеш да говориш с хора на твоите години за неща, за които никога не можеш да кажеш на възрастните.

— Да, зная — каза Бъни. — Те мислят, че ние нищо не разбираме. Те си говорят пред тебе и какво ли, според тях, не му е наред на твоя мозък? Това ме отегчава.

— Само зарад Рут ми е мъчно, че не съм в къщи — продължи момчето. — Тя ми каза да избягам, но какво ли ще стане с тях всички? Те не могат да вършат тежка работа като мене. Пък да не мислиш, че съм избягал от тежката работа; избягах само защото искам да се издигна, има ли смисъл иначе? Няма живот за нас. Татко запряга колата и ни завежда всички в Парадайз, където има Мисия на светия дух и всички се търкалят и ломотят целия неделен ден, и духът им заповядва да обещаят всичките си пари за покръстване на езичниците — трябва да знаеш, че ние имаме мисии в Англия и във Франция, и в Германия, и при разните безбожни народи, — и татко обещава повече пари, отколкото има, а след това трябва да ги даде, защото вече не са негови, а на светия дух, разбираш? Ето затова избягах.

Настъпи кратко мълчание, след това Пол попита:

— Защо са се събрали толкова много хора там вътре?

— Зарад петрола; нищо ли не си чул за петрола?

— Да, чухме да се говори за находката. Разправят, че и в нашия чифлик имало петрол — поне вуйчо ми казваше, че срещнал признаци за това; но той умря, а аз никога не съм ги виждал, пък и не вярвам нашето семейство някога да има късмет. Но казват, че леля ми Али щяла да забогатее тука.

В този момент Бъни си представи госпожа Гроарти с нейната лъскава рокля от жълт сатен, с големите ѝ голи ръце и големите гърди.

— Кажи ми — рече той, — леля ти и тя ли се търкаля?

— Божичко, не! — каза Пол. — Тя се омъжи за католик и баща ми я нарича вавилонска блудница, а на нас ни е забранено да говорим с

нея. Но тя е добра и знаех, че ще ми даде храна, затова, като разбрах, че не мога да намеря работа, дойдох тук.

— Защо не можа да намериш работа?

— Защото всеки ме поучава и ми казва да се върна в къщи.

— А защо им разказваш, че си избягал?

— Налага се. Питат ме къде живея, защо не съм в къщи, а не мога да лъжа.

— Но нали не можеш да гладуваш?

— Предпочитам да гладувам, отколкото да постъпвам нечестно. Имах разпрания с баща ми и той каза, че ако напусна светата църква, ще ме обладае дяволът и ще започна да лъжа, да крада и блудствувам, а аз казах: „Добре, драги, аз ще ти докажа. Мисля, че човек може да бъде почтен и без никакви дяволи“. Реших и ще му докажа. Аз ще платя на леля Али, така че храната, която взех сега, е само заем.

Бъни протегна ръката си в мрака и каза:

— Вземи това.

— Какво е то?

— Малко пари.

— Не, благодаря! Не искам пари, щом не съм ги спечелил.

— Но слушай, Пол, баща ми има много пари и ми дава колкото му поискам. Той дойде тук, за да вземе под наем това място от леля ти, и няма да се сърди за тази нищожна сума.

— Не, няма да ставам безделник; не за това съм избягал от къщи. Ти мислиш, че като съм взел малко храна от килера на леля си...

— Не, съвсем не мисля това! Ако искаш, можеш да ги вземеш назаем.

— Прибери си парите — отвърна Пол с остра нотка в гласа си. — Не искам да вземам заеми, а ти вече направи доста за мене, тъй че и дума да не става.

— Добре, но Пол...

— Направи, каквото ти казах.

— Тогава утре ще дойдеш в хотела, за да обядваме заедно, нали?

— Не, не мога да ходя в никакъв хотел, нямам приличен вид.

— Това няма никакво значение, Пол.

— Разбира се, че има. Татко ти е богат и не би искал някакво си селянче в хотела си.

— Татко няма да има нищо против, честна дума, няма да има! Той казва, че не познавам достатъчно момчета, че стоя сам и прекалено много чета.

— Да, но той не би желал момчета като мене.

— Той казва, че трябва да работя, Пол, честна дума, ти не го познаваш татко. Той ще се радва, ако дойдеш; ще се радва, ако станем приятели.

Настъпи смълчаване, през което Пол преценяваше това предложение, а Бъни чакаше тревожно, като че ли чакаше съдебна присъда. Харесваше му това момче! Никога не бе срещал момче, което да му хареса толкова много! Дали Пол също го бе харесал?

Случи се така, че присъдата остана непроизнесена. Пол изведнъж скочи и извика:

— Какво е това?

Бъни също скочи. Откъм къщата на госпожа Гроарти долиташе врява, която заглушаваше тракането на чуковете и шума от работата в околността. Виковете ставаха все по-силни и по-силни и момчетата изтичаха към отворения прозорец на къщата.

Всички в стаята бяха наскочали и като че ли всички викаха в един глас. Не беше възможно да се видят мнозина в тълпата, но двама мъже близко до прозореца представляваха отделна малка драма. Бяха господин Сам, мазачът, собственик на един от „малките малки парцели“, и господин Ханк, бившият златотърсач, собственик на един от „големите малки парцели“: те се заканваха един на друг с юмруци и господин Сам, застъпник на първите, викаше на господин Ханк, застъпник на вторите:

— Вие сте мръсник, лъжец, долен подлец!

На което застъпникът на вторите отговори:

— Ето ти на тебе, страхливо псе!

И шибна на застъпника на първите — прас! — един юмрук по носа. Застъпникът на първите отвърна със злобен ъперкът в челюстта на застъпника на вторите. Прас! И така продължиха — тупа-лупа, тупа-лупа! — а двете момчета гледаха през отворения прозорец, ужасени, прехласнати. Охо! Сбиване!

IX

Общото впечатление бе, че в стаята всички се бият, но това сигурно не беше така, защото се намериха няколко души, които разтърваха сбилите се господин Сам и господин Ханк и ги избутаха в противоположни ъгли на стаята. Преди този процес напълно да завърши, Бъни чу един глас да го вика откъм главния вход на къщата.

— Тук съм, татко! — отговори той и изтича при баща си.

Тримата души от компанията на Рос слизаха по стълбата.

— Хайде — каза баща му, — отиваме си в хотела.

— Ах, татко! Какво стана?

— Това е сбирщина глупци и с тях нищо не може да се направи. Не бих взел земята им дори да ми я подарят. Да се махаме оттук.

Те тръгнаха към колата, която бе паркирана малко по-долу встрани от пътя. Изведнъж Бъни се спря и извика:

— Ах, татко, почакай ме само за минутка! Моля ти се, татко, аз се запознах с едно момче, на което искам да кажа нещо. Почакай, моля ти се!

— Добре, побързай! Трябва да преговарям и за един друг договор тази вечер.

Бъни изтича обратно бързо, колкото го държаха краката му. Бе обхванат от същинска паника:

— Пол! Пол! — завика той. — Къде си?

Никакъв звук и нито следа от момчето. Бъни изтича до бараката за дърва, обиколи цялата къща, като продължаваше да вика:

— Пол! Пол!

Изтича до верандичката, отвори задната врата, надникна в празната боядисана в бяло кухня, върна се при бараката и гаража пред нея; застана загледан в тъмните зелени полета и завика с все сила:

— Пол! Пол! Къде си? Моля ти се, не си отивай!

Но не получи никакъв отговор.

Тогава Бъни чу отново гласа на баща си с тон, който не можеше да бъде пренебрегнат, затова се върна със свито сърце и седна на мястото си в колата. През цялото време по пътя до хотела, докато

мъжете обсъждаха новия договор за наем, който възнамеряваха да сключат, Бъни мълчеше и сълзи се стичаха по страните му. Пол си беше отишъл! Може би никога вече нямаше да го види! А беше такава прекрасно момче! Такова умно момче: той знаеше толкова много неща! Беше прозорливо момче и толкова интересно бе да се говори с него! И честно момче — не искаше да лъже и да краде! Бъни се засрами, като си спомни няколко случая в живота си, когато бе лъгал — нищо сериозно, разбира се, за дребни неща, които му се видяха толкова дребнави и подли, огрени така внезапно от честността на Пол.

И Пол не поиска да приеме парите на татко! Татко мислеше, че всички хора по света биха се радвали да получат неговите пари, но това момче се отказа от тях! Сигурно се е разсърдил на Бъни, че настояваше да ги вземе, иначе не би избягал по този начин! Или може да не е харесал Бъни зарад нещо друго и така Бъни не ще го види никога вече!

ГЛАВА III

ПРОКАРВАНЕТО НА ПЪРВИЯ СОНДАЖ

I

Долините и клисурите на Гвадалюп Грейд отново закънтяха от замиращи екове на автомобилни свирки. Този път не беше една кола, а цял керван, десетина седемтонни камиона, широки и солидни, с широки и солидни двойни колелета и с ремаркета, които караха още по-голям товар. На първия от тях бе качено издигащо се високо съоръжение, голям стабилен мотор, крепен на мястото си от тежки греди, хванати с болтове за капаците; този камион, можете да бъдете сигурни, се движеше внимателно на завоите! Подир него идеха обсадните тръби и лебедката, а след това комплект от щанги — тръби от най-добра стомана, които се завинтваха една с друга и влизаха в земята на цяла миля и повече, ако се окажеше необходимо. Тръбите стърчаха извън ремаркетата с веещи се червени предупредителни знаменца; на острите завои те преграждаха пътя и ако се зададеше насреща кола, камионът трябваше да спре, докато другата кола се промъкне внимателно край него; ако нямаше достатъчно място, другата кола трябваше да даде заден ход до място, където пътят бе по-прав. Всичко това налагаше непрекъснато да се надуват тромбите; човек би помислил, че някое ято праисторически птици (дали птеродактилите са издавали някакви звуци?) се спуска над прохода Гвадалюп и кряска: „Бип, бип, бип!“

Това, което казваха в действителност, беше: „Татко ни чака. Татко е сключил договора си и е започнал да прокарва сондаж, и всичко необходимо трябва да стигне там навреме! Освобождавайте пътя!“ Татко не можеше да се довери на влаковете за подобна бърза работа; те забутват материалите в някоя глуха линия и ти губиш цяла седмица в телефонни разговори и срещи с разни тъпи чиновници. Когато обаче наемеш камиони, ти ги притежаваш през определеното време и те стигат на мястото в желания час. Има и застраховка за всички възможни нещастни случаи, включително и обезщетението за всеки човек, който може случайно да се търколи зарад тебе надолу по планинския склон с някой „Форд“!

Така десетина камиона, надули тромбите, с мъка се изкачваха по нагорницето с далеч по-малка скорост от разрешените петнадесет мили в час. От радиаторите им се вдигаше пара и на всяка една-две мили трябваше да спират, за да ги охладят. Но те стигнаха благополучно върха и тогава започна бавното пълзене надолу, като пред тях вървеше човек с червен флаг, който предупреждаваше други коли да се отбиват на безопасни места по пътя и да изчакват, докато премине целият керван. Така излязоха от прохода на прав път, където можеха да летят като всички други коли; тогава да видиш какво мощно бучене, каква весела гледка! „Бип, бип! Правете ни път. Татко ни чака!“

Кацнали върху частите от сондата, седяха млади мъже със сини и в защитен цвят работни комбинезони, по които имаше изобилни доказателства, че последният им сондаж съвсем не е бил суха дупка, а е дал очаквания добив изпоцапващи всичко съкровища. Обаче те бяха измили лицата си и посрещнаха слънчевата гледка с не по-малко слънчеви усмивки. Те пееха и разменяха весели закачки с минаващите край тях коли, пращаха целувки на момичетата от чифлиците и бензиновите станции, павилионите за портокалов сок и ресторантчетата. Пътуването трая два дни и през това време те нямаха никакви грижи: те бяха работници на стария Рос и негова работа беше да се безпокои. Най-напред той се грижеше те да получават плика с надниците си всяка втора събота вечер и в плика да има по един долар на ден повече, отколкото получава който и да било друг в околността; нещо повече, тази надница си вървеше не само докато прокарваха сондаж, но и когато седяха върху натоварените съоръжения и се носеха през рай от портокалови градини с тридесет мили в час и пееха песни за момичетата, които ги чакат в града, към който отиват.

II

Татко беше сключил договор за северния склон с господин Банксайд, един господин, който знаеше какво иска и не ти губеше времето. Мястото не бе близо до новопрокарания сондаж, затова татко щеше да плаща само една шеста от печалбите и еднократна компенсация от пет хиляди долара за двата и половина акра.

Той и Бъни посетиха дирекцията на Сънсетската компания за дървен материал и имаха много специален разговор с председателя на този концерн. Господин Аскот беше тежък господин с румени бузи и се държеше с пресилена любезност; той разроши косата на Бъни, предложи пури, увити със златен станиол, и заговори за времето и изгледите на новото петролно поле, та човек би помислил, че двамата с татко са стари приятели. Докато най-последно татко заговори за работа и каза, че неотложно му трябва дървен материал за сондова кула, който да му се достави на самото място в срок от три дни. В отговор на това господин Аскот разпери ръце и каза, че подобна поръчка не може да се изпълни дори и за всемогъщия бог. Търсенето на дървен материал просто изпразнило всички складове, а поръчките се трупали по двадесет на ден. Но татко го прекъсна — той знаел всичко това, но работата била нещо по-особено, той току-що подписал договор с голяма гаранция в банката, а не вярвал в стоманените кули и компанията за дървен материал безсъмнено трябвало да му помогне, ако не иска да го изгуби като клиент. Той искал да даде поръчка за още пет-шест сондажа, които да се доставят в течение на следващите три месеца; освен това господин Аскот трябвало да разбере, че този сондаж, който татко се кани да прокара, ще разшири петролното поле и ще доведе до нови подготвителни работи и разрастване на търговията с дървен материал, така че всъщност татко вършел обществено дело и всички трябвало да се сдружат и да го подпомогнат. Освен това татко правел малък синдикат, който да участвува в този първи сондаж — едно негласно сдружение за неколцина, които познават хубавото нещо, като го видят, и биха искали да вложат изгодно парите си, а господин

Аскот знае, че татко е човек, който държи на думата си и не е страхлив играч на борсата.

Господин Аскот каза, че разбира цялата работа, да; тогава татко каза, че е дошъл на този периметър, за да посвети по-голямата част на времето: си на него, и че щял да развие голяма работа в това петролно поле и искал да изгради малка организация, те ще трябва да си помагат един на друг и че така стават работите в този свят. Господин Аскот каза, че естествено сътрудничеството е най-точната дума за съвременния бизнес, той е напълно съгласен с това нещо; той смръщи челото, прегледа някакви книжа на бюрото си, направи някаква сметка на едно тефтерче и попита точно в колко часа татко трябва да има материала. А татко обясни, че неговият бетонджия вече наполовина приготвил изкопа и основите, а главният дърводелец събирал бригада — в подобна работа татко не би се доверил на предприемач. Би било достатъчно, ако господин Аскот осигури материала за четвъртък вечер.

Господин Аскот каза, че те имали много неприятности, тъй като пътищата за Панорамния хълм са в такова лошо състояние, но татко му каза, че знаел, това и нещо трябвало да се направи бързо в тази насока, той тъкмо отивал да види окръжния инспектор на пътищата. Господин Аскот одобри това и каза, че ще направи необходимото от своя страна. Татко го покани да дойде да види полето, та да му даде там някой и друг добър съвет; те се ръкуваха и косата на Бъни бе разрошена още веднъж, нещо, за което при бизнеса трябваше да дава вид, че не му е неприятно.

С това разговорът бе приключен. И когато се качиха в колата и потеглиха, татко отново повтори своята максима, че смазката е по-евтина от стоманата. С това татко искаше да каже, че на хората трябва да се дава възможност да получат дял от печалбата, та да станат част от твоята „организация“ и да изпълняват бързо всичко, каквото им кажеш. Междувременно те пристигнаха в службата на инспектора на пътищата, където също имаха много специален поверителен разговор. Този чиновник, господин Бензингър, буден човечец с пенсне, не бе облечен като богаташ, а Бъни го разбра и по разликата в тона, с който му заговори татко. Нямахше черпене с пури, увити със златен станиол, и никакви приказки за времето: татко заговори направо за работа. Той дошъл от Бийч сити, за да подхване предприятие, което щяло да даде работа на стотици хора и да значи милиони долари за общината;

въпросът бил дали пътните власти ще сътрудничат, за да направят това възможно.

Господин Бензингър отговори, че, разбира се, властите желаят да направят всичко за тази цел и че точно за това са на тази служба; бедата била, че тази находка на Панорамния хълм ги заварила без никакви средства за спешна работа. Татко отвърна, че може да е така, но трябва да има начин да се справят с подобно положение, налага се всички да се съюзят.

Господин Бензингър се поколеба и попита какво точно иска господин Рос. Тогава татко обясни, че се кани да прокара сондаж на еди-кое си място, и начерта малка скица, като посочи пътищата, които иска да бъдат изравнени, а дупките да бъдат запълнени с трошен камък, така че да може да получи талпите на място в четвъртък вечер. Господин Бензингър каза, че може би това би могло да се нареди, и помоли секретаря си, единствения друг човек в стаята, да отиде и да повика господин Джоунс; татко веднага схвана значението на това и щом секретарят излезе, извади малка пачка банкноти от джоба си, като каза, че господин Бензингър ще трябва да работи извънредно и ще има допълнителни грижи и разходи и че справедливо ще е татко да се реваншира пред него; той се надява, че господин Бензингър разбирал, че те ще имат много обща работа в бъдеще, понеже татко по принцип се грижи за приятелите си.

Господин Бензингър спокойно сложи банкнотите в джоба си и каза, че е разбрал напълно всичко и че местните власти желаят да окажат всякаква помощ на хора, които идват, за да допринесат за развитието на селището и неговата индустрия; татко можел да разчита, че работата по посочените пътища ще започне още на другата сутрин.

След това те се ръкуваха, татко и Бъни излязоха и татко каза на Бъни, че не бива никога и при никакви обстоятелства да споменава за това, което е видял в канцеларията, тъй като всеки държавен чиновник има много врагове, които се мъчат да заемат мястото му и биха се опитали да докажат, че татко му е дал подкуп. Но, разбира се, това съвсем не било така; той бил длъжен да се занимава с поддържането на пътищата и това, което му дал татко, било само малък бакшиш, един вид благодарност, така да се каже. Човек не би се чувствувал почтен, ако не му даде нещо, понеже сам той щял да спечели маса пари, а тези нещастници трябвало да живеят с просяшка заплата. Без съмнение

господин Бензингър има жена и деца и те са задлъжнели; може жена му да е и болна и да нямат с какво да платят на лекаря. Той ще трябва да остане до късно в службата си и да излезе довечера да търси хора, които да свършат работата, а може и да бъде мъмрен от началниците си, че е действувал без тяхно нареждане; началниците му без съмнение получават нещо от някоя от големите компании, които не искат да строят пътища, освен онези, които водят до техните периметри. Имало в ход какви ли не подобни машинации, каза татко, и човек трябвало да бъде нащрек всяка минута. Не трябвало да си въобразява, че ще го оставят да отиде на някое ново място и да измъкне от земята богатство за няколко милиона долара, без да срещне най-различни мошеници, които ще се мъчат да му го отнемат!

Всичко това се струваше на Бъни много разумно и той слушаше внимателно, докато татко му втъпяваше любимия си урок: пази си парите! Някой ден на татко може да се случи злополука и тогава цялата тази работа ще се стовари на плещите на Бъни, затова трябва отрано да му стане ясно, че хората, с които ще се среща, ще се мъчат с повече или по-малко хитри средства да се докопат до парите му. Бъни, без да иска да възразява на доводите на баща си, а просто за да изясни тези неща за самия себе си, неволно забеляза:

— Но, татко, спомняш ли си онова момче Пол? Той положително не се мъчеше да се докопа до парите ни, защото аз му предложих малко, а той не поиска да ги вземе; той си отиде, без да го видя повече.

— Да, зная, — каза татко, — но той ти каза, че всички в семейството му са побъркани, а той е само малко по-другояче побъркан, това е всичко!

III

Това беше морална проблема, която Бъни се мъчеше да разреши за себе си: дали Пол Уоткинс беше луд, ако се съдеше по държането му? Ако беше така, то и Бъни трябва да е малко нещо побъркан, защото държането на Пол му беше направило огромно впечатление и не можеше да не мисли за него. Беше отдал почит към честността на Пол, като реши, че той, Бъни, ще си позволи лукса да не бъде лъжец, дори за най-дребни неща. Освен това срещата му с Пол накара Бъни веднъж да си даде сметка колко лек е неговият живот. Още на другата сутрин, щом отвори очи, потънал в дебелия мек дюшек на хотелското легло с тежките му ленени чаршафи, толкова гладки и бели, и топлите му одеяла, меки като пух, на червени ивици с цвета на зрели ягоди, първата му мисъл бе: как ли е спал тази нощ Пол без легло и завивки? Дали не е спал на земята? А бабата на Бъни, ако го видеше дори само да седне на земята вечер, би извикала: „Ще изстинеш до смърт!“ Долу пък, в просторната трапезария на хотела, мисълта, че Пол може да не е хапнал нищо, развали вкуса на грейпфрута с трошен лед, оризовите пуканки с тлъст каймак, бекона с яйца и пшеничните пърженки с кленов сироп. Пол сигурно щеше да гладува, защото беше твърде горд, за да приеме храна, която не е спечелил, и някакво странно своенравие накара Бъни всред всичките удобства да закопнее за този ревностен отшелник, който бе презрял плътта!

На другата сутрин след срещата у Гроарти Бъни бе седнал под една палма пред хотела с надеждата, че Пол може да мине оттам. Вместо него дойде госпожа Гроарти и съпругът ѝ, водещи със себе си господин Дъмпери и последвани от господин и госпожа Бромли с техните временни приятели евреите-шивачи. Това бе делегация на „средните парцели“, която обясни, че са продължили разискванията до един часа през нощта и че са решили да развалят общото споразумение и всеки сам да решава какво да прави; сега собствениците на „средните парцели“ искали да сключат договор с татко. Бъни им каза, че татко е отишъл на петролното поле с геолога, но че могат да го почакаат. Бъни обаче знаел колко категоричен е татко за оконтурващите

сондажи, тъй че нямало вероятност да сключи договор за малък периметър.

След това Бъни седна на пейката до госпожа Гроарти с намерение да узнае дали ѝ се е обадил Пол. Бъни ѝ призна, че е направил нещо много нередно предната вечер: не заключил вратата на кухнята, след като надзърнал към верандичката. Верен на решението си да казва самата истина, каза ѝ, че някой влязъл в кухнята и взел храна; Бъни обещал да не казва името, но това било някой много гладен и той го съжалил. Ако госпожа Гроарти би му позволила... и той извади кесийката си.

Госпожа Гроарти засия от удоволствие пред деликатността на аристокрацията: тя съвсем се бе влюбила в това странно момченце, което бе толкова хубаво наглед, с чувствени и червени устни като на момиче, а същевременно с маниери на някой възстар маркиз или нещо подобно, както беше виждала такива хора на кино. Тя отказа парите, като в същото време си мислеше колко жалко беше, че не бе спечелила богатство по-рано в живота си, та да бяха могли и нейните деца да носят такива хубави дрехи и да се научат да се изразяват с такава старинна елегантност.

Подир два-три дена, когато обикаляше из „полето“ и гледаше разни интересни неща, Бъни мина случайно край къщата на Гроарти и видя бъдещата „кralица на петрола“ да храни зайците си.

— А, момченце! — обади се тя и когато Бъни се приближи, каза: — Имам писмо от Пол!

— Къде е той? — извика Бъни възбудено.

— Писмото му е пуснато в Сан Паоло. Но пише да не го търсим, защото пътувал с „автостоп“ и ще е заминал.

— А как е той?

— Пише, че бил добре и да не сме се безпокоили за него. Бедното момче, праща ми четвърт долар в пощенски марки, да ми плати храната, която взел! Казва, че спечелил парите!

Сълзи потекоха по пълните страни на тази дама и Бъни научи мъчния урок, че човешката природа е сложно нещо, така че същата тази дебела дама може в един момент да бъде алчна хиена, а в друг — „матер долороза“.

Двамата седнаха върху кафез със зайци и се разприказваха. Бъни разказа на госпожа Гроарти как се бе случило всичко и му олекна, като

освободи съвестта си от този товар. На свой ред госпожа Гроарти му разправи за семейството Уоткинс, за това как са се преселили от Арканзас, когато госпожа Гроарти била момиче, като пътували по старовремски — с фургон; преди това, като пеленаче, била доведена от планините на Тенеси. Имотът им в Парадайз бил стопанство за кози с извор в каменистата долинка; само един-два акра били обработваема земя, но за част от нея водата за напояване се вадела с ръчна помпа. Това било пустинна област и тя не можела да си представи как биха карали без помощта на Пол; щяла да им прати малко пари от тези, които ще получи от договора, но не знаела дали Ейбъл — нейният брат и баща на Пол — ще приеме нещо от нея, толкова побъркан бил с неговата религия.

Бъни попита дали винаги се е „търкалял“, а тя му обясни, че по-рано не е правел такова нещо и започнал да го прави едва от няколко години. Що се отнасяло до госпожа Гроарти, когато се омъжила за сегашния си съпруг три години преди това, тя намерила дом с истинска вяра, която не била променяна от векове; това била удобна вяра, която оставяла човек на мира и не го влудявала с разни нови приумици и делене на секти. Те имали чудесна църква в Бийч сити и отец Патрик имал такова добро сърце и силен прекрасен глас... бил ли е Бъни някога в католическа черква? Бъни отговори, че не е бил; и може би госпожа Гроарти щеше да спечели хубав и богат нов последовател, ако не бе точно тогава така жестоко изкушена от земните съблазни.

Да, сатаната я беше довел там и накарал да седне върху кафеза за зайци и ѝ показваше всички блага на земята! Точно отсреща, на булевард „Лос Роблес“ № 5743, синдикатът „Кауч“ бе опънал голяма палатка, облепена с червени надписи, и цял ден идваха автомобили с хора, които купуваха акции по десет долара едната. Групата на госпожа Гроарти със „средни парцели“ още не била сключила договор, както тя обясни; те получили няколко предложения, най-доброто от които било от Слайпър и Уилкинс — дали Бъни е чувал нещо за тези посредници? И дали татко бил наистина сигурен, че най-добри изгледи за откриване на петрол имало на северната страна? Госпожа Гроарти и съпругът ѝ възнамерявали да вложат получените в брой пари, когато им ги платят, в акции на „Юрика Пит“ — петролна компания „Юрика“, която обещавала бързо да прокара сондажи на северния склон. Тогава Бъни

изведнъж си спомни предупреждението на татко: „Пази се от хора, които те вземат за петролен сондаж и се мъчат да изпомпат нещо от тебе!“

IV

Господин Бензингър бе изпратил два камиона с мексиканци, които поправиха пътищата; господин Аскот също устоя на обещанието си и достави дървения материал за кулата; главният дърводелец на татко също беше събрал хората си и те бяха нарязали гнезда на талпите и пробили в тях дупки и им сложили болтове; след това кулата постепенно се заиздига и достигна височината сто двадесет и два фута, права, сигурна и яка! Имаше стълба и площадка на половината височина и друга на самия връх; всичко беше хубаво, чисто и ново и татко позволяваше човек да се качи там и да види гледката, високо над къщите и дърветата до сините води на Тихия океан — ах, това беше чудесно! А след това пристигна керванът от камиони, пристигнаха с грохот точно по залез-слънце, изпрашени и измърсени от пътуването, но пълни с въодушевление, ако се съдеше по врявата, която вдигнаха, приветствувайки с тромбите Дж. Арнолд Рос и неговия син. Канавката край пътя бе запълнена с чакъл, за да могат камионите да влязат в „полето“. И те вече бяха там: дванадесет и наредени в права редица.

На сондовата кула имаше ярки електрически лампи и работници със запретнати ръкави на ризите в защитен цвят. Те се заловиха за работа с желание, защото работеха пред погледа на „стария“ — господаря, който плащаше и държеше съдбите им. Те го уважаваха, защото „старият“ разбираше работата си и никой не можеше да го излъже. Харесваха го и зарад това, че съчетаваше разумна мярка благост с възискателността си; беше непринуден и непретенциозен: когато се струпваше много работа, седнаше заедно с тях да яде фасул и да пие чаша кафе в гостилничката. Беше „славен човек“, а с това съчетаваше блясъка на милион долара. Да, имаше у него истинска „мая“, „мая“ с варели, и какво представлява един магьосник, който вади зайци и безкрайни панделки от ръкавите си, в сравнение с този, който може да извади десетина-двадесет сондови кладенеца и толкова мили стоманени обсадни тръби, и резервоари, и кервани от камиони, и пътища, по които те да пътуват?

Те обичаха и „хлапето“, защото то се държеше също така простичко като татко му и беше весело и се интересуваше от това, което вършеха, задаваше умни въпроси и запомняше обясненията. Да, хлапе като него щеше да изучи работата на баща си и да я продължи; татко добре го учеше. Той знаеше всички работници по име, не се обиждаше от шегите им и имаше стари дрехи, изцапани съответно с масло, които си слагаше и се залавяше за всяка работа, която можеха да свършат малките му ръце.

Сега обаче нямаше място за шегите: беше време да се счупят всякакви рекорди. Имаше голям циментов блок за двигателя, а върху него дървен блок, който да поема трептенето. Камионът, на който бе натоварен двигателят, се приближи там със заден ход, бе подпрян, скелето здраво закрепено и за миг двигателят бе хлъзнат на мястото му и готов за работа. В същото време друга бригада бе приготвила големия парен котел. Наблизо имаше цистерна с нефт, тръбата за подхранване с гориво беше свързана и котелът стана готов да дава пара. Междувременно и вторият камион се приближи със заден ход и скелето бе сложено под лебедката; когато дойде на следната сутрин, Бъни намери големия „барабан“ монтиран на мястото му, а кронблока качен горе на кулата и сега разтоварваха щангата. Те връзваха със стоманена верига по две-три тежки тръби едновременно, а след това една макара със стоманена кука грабваше веригата; двигателят започваше да пухти, веригата и стоманеното въже се опваха и те се свличаха от камиона. Тези тръби бяха дълги по двадесет фута и тежаха по деветнадесет фунта един фут, а като се имаше пред вид, че дълбочината на сондажа можеше да стигне една миля, това правеше петдесет тона стомана и кулата трябваше да издържа този товар, стоманените въжета да могат да го вдигат, а барабанът и двигателят — да устоят на напрежението.

Хората недоволствуват срещу цената на бензина, но никога не се замислят за цената на щангите и обсадните тръби!

Бъни беше чувал всички тези неща стотина пъти, но на татко никога не му омръзваше да ги повтаря. Той никога не бе напълно доволен, ако момчето не бе край него и не изучаваше неговата работа. Човек никога не бива да се самоизлъгва с мисълта, че може да наеме специалисти, които да следят за работата, защото как ще разбереш дали някой е специалист, ако сам не знаеш толкова, колкото знае той?

Един ден надзирателят ти може да умре или някой друг да ти го подмами с повече пари и тогава какво ще стане с тебе? Бъди свой собствен специалист, казваше татко!

Машинарията, която вършеше въртенето, се наричаше „ротор“; той бе свързан с двигателя посредством стоманена верига, точно като ролковата верига на велосипед, с тази разлика, че звената ѝ бяха големи колкото юмрук. Роторът имаше отвор в средата през който минаваше щангата. Също такъв отвор имаше и в пода на кулата, а скоро щеше да има и в земята! Отворът в ротора беше квадратен и най-горната щанга също бе квадратна и пасваше в този отвор; тя се спускаше през отвора, но първо ѝ се завинтваше „преходникът“ и „длетото“ — приспособлението, с което всъщност се извършваше пробиването. Започваха с „дисково длето“ — на него имаше две стоманени части като чинии, поставени една срещу друга, и когато те се въртяха, тежестта на тръбата ги караше да прогризват път в почвата. Започваха с длето от осемнадесет инча, то се удряше с кръгово движение и прорязваше дупка, широка два фута.

Най-сетне дойде времето, когато всичко беше на място, последната гайка затегната и сондата готова за дългото си пътешествие в недрата на земята. Това беше велик момент, подобен на спускане на нов кораб на вода или въвеждане в длъжност на първия президент на някоя република. Бяха се събрали приятели, работници от съседни обекти и тълпа зяпачи. Работниците се бяха блъскали три седмици с постигането на тази цел и сега стояха, и дневната и нощната смяна, горди с миналото и нетърпеливи пред бъдещето. Машинистът бе сложил ръка върху ръчката и не сваляше очи от татко. Татко кимна, той натисна ръчката, двигателят заработи, механизмите страховито загърмяха и длето се вряза в земята: „Спъд, спъд!“ Поне хората смятат, че така чуват този звук, затова наричат тази операция „спъдиране“. „Качвай се всички за Китай!“ — извика напевно надзирателят и всички, които бяха с чисти ръце, се ръкуваха с татко, включително и господин Банксайд, на чиято земя работеше сондата, както и госпожа Банксайд и цялото семейство Банксайд. Те отведоха татко и Бъни в своя дом, който беше на този парцел, отвориха бутилка шампанско и пиха по една глътчица за сондажа Рос-Банксайд № 1, който бе вече на дълбочина пет-шест стъпки в земята.

V

През лятото на брега бе прохладно, а във вътрешността, при Лобос Ривър, горещо като в пещ; затова семейството се канеше да се мести. Татко не губи много време за тази работа: той се отби в агенции за покупко-продажба на имоти, попита за най-добрата мебелирана къща в града, отиде да прегледа една от тях — имитация на дворец — на брега на океана, върна се в агенцията и подписа договор за наемането ѝ за шест месеца срещу две хиляди и петстотин долара.

Отвън къщата представляваше мазилка върху телена мрежа или нещо подобно; вътре блестеше както домът на госпожа Гроарти, само че представляваше имитация на махагон вместо дъб. Имаше голям хол с гостна от едната страна и трапезария от другата с претенциозни модерни вградени долапи. Към тях собственикът бе притурил покъщнина, без да държи сметка за разходите и епохите: тънкокраки позлатени френски мебели, тапицирани с пъстра коприна; американски орехови мебели от средата на века с рози и розетки; черни китайски мебели от тиково дърво, резбовани с дракони. Имаше и статуи на голи жени от фино полиран мрамор, както и мраморна статуя на духовник с редингот и тясна вратовръзка. На горния етаж имаше шест спални, всяка в различен цвят, подредени от специалистка от най-добрия универсален магазин в града. Някои бяха счели, че на тази къща липсва домашен уют, но това не правеше впечатление на Бъни — той бе свикнал да се чувства добре и в хотелска стая с ползуване на фойето. През целия му живот, откакто си спомняше, бяха живели в къщи, взети под наем или купени с оглед на спекулация с недвижими имоти. И както индианците в Хъдсъновия залив, като убият през зимата елен, се местят при елена, така и татко, като започнеше работа по някой петролен сондаж, се преместваше при сондажа.

Най-напред дойде господин Итън, домашният учител; той бе свикнал да му се телефонира къде ще намери трупа на елена. Той стягаше двата си куфара и големия сандък, вземаше влака или омнибуса и заминаваше при ученика си. Беше доста хилав млад мъж,

много саможив, с бледосини очи и джобове като торби, защото ги тъпчеше с книги. Беше нает с изричната уговорка, че петролът идва преди културата; с други думи, трябваше да учи своя ученик тогава, когато не го правеше татко. Татко не беше много на ясно по въпроса за книжовните познания: понякога казваше, че всичко това е „глупости“, но друг път си плащаше с объркване поради незнанието си. Да, той бе „недодялан“ и, разбира се, Бъни трябваше да знае повече от него, но в същото време татко го ревнуваше от това знание, тревожен от опасението, че то може да е нещо, с което не би се съгласил. В това беше прав, защото господин Итън доста безсрамно казваше на Бъни, че на света има неща, много по-важни от петрола.

След това пристигна семейната лимузина с баба и леля Ема, карана от Рудолф, който бе комбинация на шофьор и градинар, а когато имаха гости, слагаше фрак и ставаше лакей. На предната седалка до него пътуваше Синг — готвачът-китаец, който бе твърде скъпоценен, за да бъде поверен на влаковете или омнибусите. Нели — слугинята — можеше да бъде заменена по-лесно, затова бе оставена да пътува сама. Един камион докара сандъците и най-различни неща, като велосипеда на Бъни, кутиите с шапки на леля Ема и скъпоценните произведения на изкуството на баба.

Старата госпожа Рос бе на седемдесет и пет годишна възраст и животът ѝ бе вървял като на всяка фермерка преди времето на автомобилите, телефоните и машините. Беше робувала на беднотията, отгледала бе семейство, видяла бе своята дъщеря да умира при раждане на дете, един син умрял от тифус през испанската война, а друг от пианство; сега Джим бе единственото, което ѝ бе останало, а той направи състояние късно в своя живот и ѝ създаде удобства в края на нейния. Човек дълго би гадал как ще използва тя това положение. И като гръм от ясно небе тя заяви, че щяла да стане художничка! Излезе, че цели шестдесет години, през които бе мила чинии, плескала деца, сушила кайсии и мискетово грозде, тя таила тази мечта.

И сега, където и да живеела, баба имаше отделна стая за „ателие“. Един странствуващ художник я бе научил как да си служи с бои в ярки и крещящи тонове. Този художник рисуваше пустинни залези и планините и скалистите брегове на Калифорния; но старата госпожа Рос никога не рисуваше нещо, което е виждала. Тя проявяваше интерес само към „аристократичното“ — паркове, зелени

площи и сенчести алеи, дами с кринолини и мъже с панталони с широки дъна. Нейният шедьовър бе шест на четири фута и винаги висеше в трапезарията на наетата къща: в дъното бе нарисувана извънредно елегантна двуетажна къща с веранди и колони на двата етажа и по тях личеше и най-малкото украшение. Отпред извиваше в кръг водещ към входа път с водоскок в средата и вода, която съвсем ясно пръскаше. По пътя вървеше карета или може би ландо, или каляска, с дама и господин, карани от кочияш-негър. Зад каретата тичаше кученце, а на тревата играеха момче и момиче с широка пола и с обръч в ръка. Сред зелената площ имаше и желязна фигура на елен — на човек никога не му омръзваше да гледа тази картина, защото винаги откриваше в нея нещо ново; татко винаги я показваше на гостите си и казваше:

— Майка ми я е рисувала. Не е ли чудесна за една старица на седемдесет и пет години?

Агентите, които идваха с предложения за договори, адвокатите, които носеха за преглед различни книжа, или служещите, които идваха, за да получат нареждания, внимателно разглеждаха картината и никога не изказваха мнения, различни от татковото.

Леля Ема беше вдовицата на сина, умрял от пианство; за нея благоденствието също беше дошло късно в живота. Татко не ги ограничаваше в нищо и двете дами купуваха всичко, каквото искаха, и дори издаваха чекове срещу татковата сметка. Така леля Ема ходеше в най-модните магазини, купуваше си тоалети, показваше се в обществото и поддържаше престижа на семейството Рос в града, където пребиваваха. Имаше различни женски клубове и леля Ема участвуваше в тяхната дейност и слушаше внушителни личности, които ставаха и казваха! „Госпожо председателко“, и изнасяха беседи за „Женският елемент в пиесите на Шекспир“, „Терапевтичното значение на оптимизма“, „Какво да направим за нашата младеж?“. Веднъж месечно двете дами даваха чай и татко винаги нареждаше така, че да прокарва нов сондаж или да е зает този следобед с трудната задача да циментира.

Леля Ема особено много посещаваше в магазините щандовете, където се продаваха козметици, и знаеше по име модно докараните млади дами, които се разпореждаха там; знаеше и имената на най-последните произведения на козметиката, които те продаваха, като

произнасяше тези имена със съвсем наивен и безсрамен американски изговор: „Рудж фин ди тийър“, „Пудър дер рийз ах лах корбил флъри“, което, трябва да се добави, бе единственият начин, по който можеше да накара продавачките да разберат какво точно иска. Тоалетката ѝ беше отрупана с редици изящни кутийки, бурканчета и шишенца, с най-различни пудри, бои, парфюми, кремове, лакове и само тя си знаеше какво друго. Един от най-ранните спомени на Бъни бе леля Ема, кацнала на стол като някакъв уголемен папагал в броня. Тя бе само полуоблечена и не му обръщаше никакво внимание, понеже той беше толкова малък; затова той я виждаше как е стегната и опакована с броня — тесни корсети, потници, жартieri и стегнато вързани обушенца. Седеше изправена и сериозна, мажеше страните и веждите си с разни неща и се тупаше с малки пухчета с розова и бяла пудра; в същото време тя разказваше на Бъни за мъжа си, умрял преди много години. Той имал много добродетели въпреки единствената му трагична слабост: имал добро сърце, бил толкова нежен и щедър. „Да, да — казваше леля Ема, — той беше добър човечец! Интересно, къде ли е сега!“ А след това — мац-мац — избърсваше сълзите от страните си и отново слагаше руж!

VI

Дълбоко в земята, под Рос-Банксайт № 1, се въртеше голям стоманен блок. Долната му повърхност имаше тъпи стоманени зъби, крило приличаха на ренде за индийско орехче. Върху му лежаха две хиляди стъпки стоманени тръби — пробивна щанга, — тежест от около двадесет тона и тази тежест го натискаше надолу; затова, както се въртеше, той се врязваше в твърдата скала и я смилаше на прах. Работеше сред поток от глинест разтвор, който се вкарваше долу през отвора на кухите тръби и излизаше обратно нагоре между външната стена на тръбите и стените на сондажа. Този кален поток служеше за три цели: той предпазваше длетото и щангата от загряване, изхвърляше навън смляната скала и когато се качваше нагоре между външната стена на щангата, тя се набиваше в стените на дупката и образуваше замазка, която ги укрепваше и помагаше да не притискат пробивната щанга. Горе на повърхността имаше резервоар с глинест разтвор и машина, която поддържаше сместа; имаше и помпи, които пухтяха и хъркаха и я вкарваха в кухите тръби под налягане от 250 фунта на квадратен инч. Пробиването винаги е било мръсна работа: човек непрекъснато плува в бледосива кал, докато сондажът бъде прокаран, и тогава се плъзга в петрол.

Освен това пробиването е скъпа работа. Не забравяйте, че за да се въртят тези двадесет тона стоманени тръби, които с всеки изминат ден стават все по-дълги и по-тежки, е необходима не малка енергия. Когато големият парен двигател задърпваше веригата и стоманените механизми задрънчаваха, Бъни спираше и се заслушваше възхитен. Това се казва мотор! „Петдесет конски сили“ — казваше машинистът и човек си представяше петдесет коня, впрегнати в стар долап — такъв, каквито нашите деди са използвани, за да вадят вода от кладенец или за да карат примитивна вършачка.

Да, прокарането на петролен сондаж тук, в Калифорния, струваше пари; не беше като малките плитки дупки на Изтока, където човек стигаше до петрол само като вдигнеше и пуснеше лоста. Не, драги, тук човек трябваше да е готов да гони дълбочина от шест до

седем хиляди фута, което значеше от триста до триста и петдесет щанги; а отгоре на това и обсадни тръби, защото дупката не можеше да се остави дълго без укрепване. Имаше пластове от ситен пясък с течаша през него вода и след като се преминеше през тях, трябваше да се спусне цилиндър от стомана или ковано желязо, подобен на голям дълъг кюнец: парче по парче той се плъзгаше надолу и внимателно се занитваше, за да се образува водонепропускаема преграда; а когато тази обсадна тръба се циментираше, пробиването продължаваше с по-малко длето, да кажем четиринадесет инча, тъй че горният крепеж оставаше опрян на нещо като ръб. Така отворът ставаше все по-малък и по-малък. И когато се стигнеше до петролоносните пясъци, отворът вече беше около пет-шест инча. А ако човек беше предпазлив като татко, той изкарваше всяка редица обсадни колони чак до дъното на сондовата кула, така че в горния край на отвора се събираха по четири набора обсадни тръби, един в друг.

Цял ден и цяла нощ двигателят работеше и голямата верига дърпаше, роторът се въртеше и въртеше, а длетото се забиваше в скалата. Трябваше да има две работни смени, по дванадесет часа всяка, а тъй като нямаше много жилища при този ненадеен наплив на хора, те ползуваха общи легла, които оставаха топли през цялото време. Една от смените трябваше да бъде на мястото си всеки момент, да слуша и да наблюдава. Двигателят трябваше да има в изобилие вода, гориво и масло; помпата трябваше да работи, глиневият разтвор да циркулира, бъркачката да плющи, а сондата да отива равномерно по-надълбоко. Имаше безброй неща, които можеше да се повредят и някои от тях струваха пари, а други струваха повече пари. Татко го будеха по всяко време на нощта и той даваше нареждания по телефона или набързо се обличаше и отиваше с колата до периметъра. А на другата сутрин, на закуска, разказваше на Бъни какво се е случило: този тип Дан Росиджър, началникът на нощната смяна, и той е едно упорито муле: просто не ще да побърза, а когато му се сопнеш, казва:

— Добре, щом искате да стане авария.

А татко му казал:

— Авария или не, искам да побързаш.

И тогава, разбира се, станала „авария“, и то веднага! Татко се кълнеше, че Дан го направил нарочно; имало хора достатъчно подли за такова нещо и, разбира се, за това стигало само да ускорят мотора.

Във всеки случай аварията бе налице, а това означаваше, че трябва да се извади и сетният инч от двете хиляди фута тръби. Те се измъкнаха нагоре и развинтваха на комплекти по четири парчета. Работниците наричаха тази операция „начупване“; всеки четири тръби или комплекс се изправяха вътре в кулата и тежката работа продължаваше. Не можеше да се каже къде е счупеното място, докато не се стигнеше до него; тогава скъсаната тръба се отвинтваше и захвърляше, а след това започваше истинската работа, „бърникането“ за останалата част от щангата долу в дупката. За тази работа има уред, наречен „овършот“, който се спуска с въже; той е голям и тежък, пуска се върху тръбата и я захваща, когато го дръпнеш нагоре — нещо като клещи; но някой път човек сполучваше да го пусне отгоре, а някой път — не; това обаче отнемаше много време, да го пускаш нагоре-надолу, докато най-сетне захване здраво и измъкне останалата част от сондажния лост! Тогава счупеното парче се отвинтваше и подменяше с ново и всичко отново се пускаше в дупката парче по парче, докато бъде готово, за да се поднови пробиването. Сега обаче се работеше с темпо, каквото Дан Росиджър считаше за разумно, за да не стават нови аварии!

В това време татко прекарваше деня в своята канцеларийка в търговската част на града. Там той имаше стенограф и счетоводител и книжата на всички негови сондажи. Там идваха хора, които искаха да му предложат нови периметри, или енергични млади търговски посредници, които му показваха някое чудесно ново приспособление, като „разширител“ на петролни сондажи, или го убеждаваха, че обсадните тръби от ковано желязо са по-трайни от стоманените, или му обясняваха модела на ново длето за сонда, с която били отбелязани чудесни постижения на петролното поле „Паломар“. Татко ги приемаше всички, понеже можеше „да имат нещо“ — човек никога не знае. Но горко на младия човек, който имаше грешка в данните, защото татко имаше преписи от „дневниците“ на всички свои сондажи; той изваждаше счетоводна книга и показваше на объркания млад човек точно какво е направил на „Лобос Ривър“ с длето „Стъбз Фиштейл“ №7.

После идваше пощенският раздавач и донасяше доклади за всички сондажи и татко диктуваше писма и телеграми. Или пък иззвъняваше телефонът — междуградски разговор за господин Рос —

и татко се връщаше в къщи за обед вбесен: тоя тип Импи от Антилоуп взел, че си счупил крака, оставил да падне отгоре му тръба — онзи с черните мустаци, нали си го спомняш? Бъни отговаряше, че си спомня, да: онзи, когото татко навикал.

— Уволних го — казваше татко, — но след това ми дожаля за жена му и децата му, та го върнах на работа. Намерих го тоя тип коленичил с глава, мушната между веригата и колелото, а знаеше, че нямаше предпазен клапан на този двигател! Мъчил се да измъкне парче от въже, казва, и пръстите му се заклезили! Какъв смисъл има да се мъчиш да правиш нещо за хора, които нямат достатъчно ум да си пазят пръстите, да не говорим за главите? Бога ми, не мога да разбера как остават живи и толкова, че да си пуснат черни мустаци!

Така татко се ядосваше — любимата му тема: за некадърността на работниците, които трябваше да наема. Разбира се, той правеше това с цел: прокарването на сондаж е опасна работа и Бъни трябваше да знае какво прави, когато се върти около сондовата кула.

Получи се телеграма от Лобос Ривър. Кладенец №2 се запушил. Най-напред изгървали пробивната щанга с длетото, а след това, когато подготвяли работата за изваждането ѝ, някакъв общ работник изпуснал в кладенеца железен лост! Те били на дълбочина от четири хиляди фута, а „бърникането“ на такава дълбочина е скъпо удоволствие! Като че ли имаше някакъв кутсузлък в този кладенец. На три пъти го бяха запушвали и бяха закъснели с работата шест седмици. Татко се нервираше и цял ден се обаждаше на сондажа през два часа, но нищо не ставаше: те опитваха ту един уред, ту друг, татко им телефонира да опитат трети, но напразно. Стените на дупката се ронели и трябвало да я прочистят и тогава да продължат „бърникането“ пак и пак. Те уловили щангата с длетото и ги изкарали, но железният лост бил все още здраво заседнал вътре.

На третата вечер татко каза, че май трябва да отскочи до Лобос Ривър; без друго трябвало да се поставят нови обсадни тръби и му се искало сам да понадзирава бетонджиите. Бъни скочи и се развика:

— Вземи и мене, татко!

Татко каза:

— Непременно!

Баба му направи обикновената си забележка, че образованието на Бъни ще отиде по дяволите, а татко даде обикновения си отговор, че

Бъни ще може целия си живот да учи поезия и история, но сега ще събира знания за петрола, докато е жив баща му да му ги даде. Леля Ема се опита да накара господин Итън, да каже нещо в защита на поезията и историята, но учителят запази благоразумно мълчание — той знаеше кой държи парите в тази къща! Бъни разбираше, че господин Итън няма нищо против, понеже пише дисертация за научната степен магистър и с удоволствие използва свободното време за преброяване на женските рими у някои драматурзи от епохата преди кралица Елизабета.

VII

И така те изминаха пътя обратно до петролното поле; Бъни си спомняше всички случки от последното пътуване, мястото, където бяха обядвали, и какво беше казала келнерката, мястото, където бяха спрели за бензин, и какво бе казал служещият, мястото, където бяха се натъкнали на полицаия по движението. Бе като ловене на риба, но на истинска риба, каквато се лови във водата, а не като „бърникането“ в петролен сондаж: човек си спомня къде е хванал голяма риба и къде очаква да хване друга. Но голямата риба се хваща всеки път на ново място, каза татко, същото е и с полицаите по движението. Един полицай ги спря точно след Бийч сити, когато преминаваха една клопка с четиридесет и седем мили в час. Татко се ухили и се пошегува с полицаия и каза, че е доволен, дето не е карал наистина бързо.

В Лобос Ривър пристигнаха вечерта; сондата „бърникаше“ — работниците завинтваха комплектите от по четири тръби, спускаха ги в дупката с някакво залавящо приспособление на края, след това изтегляха и отвинтваха един комплект тръби след друг — петдесет или шестдесет парчета, — докато най-сетне стигаха до най-долното и установяваха, че не са уловили „рибата“!

Е, татко им каза какво мисли по въпроса с тон, който никой не можеше да не чуе. Щом той не може да намери хора, които да се грижат за собствените си доларчета, без съмнение още по-малко може да се надява, че те ще се грижат за неговата собственост. Работниците стояха там като ученици, които учителят наказва с пръчка, при все че на общия работник, който беше единствен виновен, разбира се, отдавна му бяха дали пътя.

Имаше и един търговски пътник от някаква фирма с патентован уред, за който той гарантираше, че ще изкара препятствието още при първото пускане; опитаха го и той остана в дупката — беше захапал прекалено здраво. Очевидно там долу имаше вдлъбнатина и лостът се бе заклешил напреко, така че се налагало да опитат с малко динамит, каза татко. Чували ли сте някога експлозия на четири хиляди стъпки

под земята? Е, именно така освободиха лоста, а след това се заеха с прочистването, после пробиха още малко и поставиха обсадни тръби, за да покрият повреденото място в дупката.

Така, ден след ден, Бъни вземаше своите уроци в областта на петрола. Той обикаляше периметъра с татко, геолога и главния сондьор, когато те определяха местата за бъдещите сондажи; татко извади един плик й молив и обясни на Бъни защо сондажите се разполагат в четирите ъгли на ромб, а не на квадрат. Човек може да го разбере сам, ако нарисува кръг около всеки кладенец, за да обозначи територията, от която се вади петролът; тогава ще види, че ромбоидната форма покрива периметъра с по-малко застъпване. Всяко застъпване значи, че пробиваш два сондажа, за да извадиш един и същи варел петрол, а само глупак може да направи такова нещо.

Те се върнаха в Бийч сити и завариха в къщи Бърти. Бърти беше сестрата на Бъни, две години по-голяма от него, която бе ходила на гости при ужасно модните Райли в Уудбридж, горе на север. Бъни се опита да й разкаже за „бърникането“ и как вървеше работата в Лобос Ривър, но тя най-жестоко го сръза. Каза му, че бил „малък петролен гном“, и допълни, че ноктите му били „в траур“. Показа се, че Бърти бе започнала да се срамува от петрола, а това бе нещо ново, защото преди се беше държала като добра другарка и беше се интересувала от работата, беше спорила с него и го командувала, както подобава на по-голяма сестра. Бъни не знаеше как да разбере това, но постепенно схвана, че то се дължеше на модерното образование, което Бърти получаваше в училището на госпожица Касъл.

Виновна за това беше леля Ема. Тя бе дала право на Джим да ограничи обучението на Бъни с изкуството да печели пари, но поне Бърти трябваше да стане млада дама, сиреч трябваше да се научи да харчи парите, които татко и Бъни щяха да печелят. Така леля Ема издири името на най-скъпото училище за млади специалистки да харчат пари и оттогава семейството рядко виждаше Бърти: след училище тя ходеше на гости у новите си богати приятелки. Не можеше да ги доведе у дома си, защото нямали истински лакей, и заявяваше, че Рудолф бил „селяк“. Беше усвоила нови тарикатски изрази; когато не харесваше нещо, което си казал, заявяваше, че си „мухлясал“ — изостанал от времената, нали разбирате? Завърташе се на пръсти и

показваше модното си бельо с виолетови панделки; смееше се весело и питаше:

— Не съм ли пъргаво девойче?

Употребяваше и други изрази, които караха баба да гледа с недоумение, а татко да се подсмивва. Засягаше се от граматиката на баща си:

— О, татко, не произнасяй тази дума така!

А татко отново се подсмиваше и отговаряше:

— Така я произнасям вече петдесет и девет години!

И все пак започваше да употребява тази дума по-рядко, а това показваше как напредва цивилизацията.

Веднъж Бърти благоволи да дойде на периметъра, за да види новите сондови кули, които изникваха там. Те отидоха да се поразходят и кого да срещнат, ако не госпожа Гроарти, която слизаше от своя стар „Форд“ пред къщи. Бъни искрено се зарадва, че я вижда, и настоя да запознае с нея Бърти, която се държа най-студено и, след като отминаха, се скара на Бъни за ужасния му просташки вкус: той можел да се запознава с най-различни типове, но нямало защо да кара сестра си да се ръкува с тях! Бъни не разбра, а и през целия си живот не можа да разбере как хората могат да не се интересуват от други хора.

Той разказа на Бърти за Пол и какво прекрасно момче е той, но Бърти каза точно същото, което беше казал татко, че Пол бил „побъркан“. Нещо повече, тя се ядоса и каза, че смятала Пол за „ужасен човек“, че била доволна, дето Бъни не успял да го намери пак. Това беше отношение, което Бърти щеше да запази към Пол през целия му живот; тя го показва още в първия момент и бедният Бъни бе просто смаян. Всъщност обаче едва ли беше разумно да се очаква, че Бърти, която ходеше на училище с цел да се научи да уважава парите — да открива по интуиция кой точно колко пари има и да го цени съответно, — би могла да изпита възхищение пред човек, който твърди, че никой няма право на пари, които не е спечелил!

Бърти следваше своята природа и Бъни следваше своята. Гневът на Бърти имаше за резултат това, че издигна Пол до положението на самотно величие във въображението на Бъни: странен, почти легендарен образ, единственият човек, който е имал случай да вземе от парите на татко и бе отказал! От време на време Бъни се отбиваше,

сядаше на някой кафез за зайци и питаше госпожа Гроарти за новини от нейния племенник. Веднъж тази дебела дама му показа лошо надраскана бележка от Рут Уоткинс, сестрата на Пол, която той обичаше и която пишеше, че нямали никакво известие от него; казваше също, че едва не умирали от глад и от време на време трябвало да заколват някоя и друга коза, което според госпожа Гроарти беше буквално изяждане на капитала. По-късно се получи друго писмо от Рут, в което пишеше, че Пол ѝ се обадил; бил горе на север и все още постоянно пътувал, та никой не можел да го намери; изпратил с препоръчано писмо петдоларова банкнота с изричното указание, че били за храна, а не за мисиите. Не било лесно да се пестят пари, когато ти плащат детска надница, пишел Пол; и Бъни пак се трогна до дъното на душата си. Той си отиде и тайно направи странно нещо: взе пет долара, уви ги грижливо в къс хартия, сложи ги в обикновен плик, адресира го до „Госпожица Рут Уоткинс, Парадайз, Калифорния“ и го пусна в пощенската кутия.

Госпожа Гроарти винаги се радваше да види Бъни, но за съжаление той знаеше защо: тя искаше да го използва като петролен сондаж! Той винаги любезно ѝ се отплащаше с едни или други сведения. Попита татко за Слайпър и Уилкинс и татко каза, че били „блъфьори“. Бъни съобщи тези сведения, но въпреки това „средните парцели“ продължиха преговорите, подписаха с тях договор и много скоро им се поиска да не бяха сторили това. Слайпър и Уилкинс преотстъпиха периметъра на някакъв синдикат и на парцела до къщата на Гроарти бе опъната палатка и един „рекламаджия“ сервираше безплатни обеда на тълпите, насъбрали се по улиците на Бийч сити. Синдикатът се наричаше „Бонанза №1“; те издигнаха набързо сондова кула и пуснаха сондата до стотина фута дълбочина; госпожа Гроарти бе на седмото небе и изразходва получените срещу парцела хиляда долара за сто акции от друго дружество — „Кооператив №3“. Тълпата тъпчеше тревата ѝ, но тя не обръщаше внимание на това, тъй като компанията щеше да измести къщата им, щом започнеше да пробива втория сондаж, и тя щеше да отиде в квартал, който беше „много по-шик“ — така казваше тя на Бъни.

Но при следващото си посещение той прочете тревога по лицето на дебелата дама. Прокарването на сондата било спряло; вестниците съобщавали, че бригадата се мъчела да „улови“ счупена щанга, но

работниците казвали, че „се мъчат да получат дължимите им надници“. Продажбата на акции намалела и синдикатът бил продаден на нещо, дето се казвало „дружество държател“. Въпреки това прокарването не било възобновено и нещастната госпожа Гроарти отчаяно се мъчеше да накара Бъни да разбере от баща си какво става с тях. Но татко не знаеше и никой не знаеше до след шест-седем месеца, дълго след като татко бе довършил с блестящ успех своя Рос-Банксайт №1. Тогава вестниците с кресливи заглавия съобщиха, че съдът щял да подведе под отговорност Д. Бъкет Кибър и съучастниците му от синдиката „Бонанза“ за измамна продажба на акции. Татко подхвърли на Бъни, че вероятно това е било „изнудване“; някои от чиновниците, а може би и някои от вестникарите са искали да бъдат „приети“ от господин Кибър. И по всяка вероятност са били „приети“, тъй като за съдебното преследване вече не се чу нищо. Междувременно собствениците на периметъра не можеха да намерят никой, който да продължи прокарването, тъй като съседният на техния парцел даде сондаж с дебит от двеста варела, което бе фактически нищо; сега вестниците писаха, че южният склон изглежда да е „сух“.

А Бъни, обкръжен от блясъка на бащината си слава, минаваше по улицата и срещаше бедния господин Дъмпери, който си идваше от трамвая с провлечени крачки, след като беше забил няколко хиляди пирона в шиндите на някой покрив, или виждаше господин Сам, мазача, да чопли малката си градинка с лехи от царевица и фасул, който поливаше с маркуч. Бъни виждаше госпожа Гроарти да храни своите пилета и да чисти кафезите на зайците, но никога вече не я видя с модната вечерна рокля от жълт сатен! Той се отбиваше при нея, сядаше и бърбеше, за да не изглежда „навирил нос“; стълбата, която не водеше за никъде, още си беше там, а екземплярът от „Помагало за дами. Практическо ръководство за добро държане“ все още лежеше на централната маса, но синята му копринена подвързия бе изпоцапана, а златните букви — потъмнели. Очите на Бъни забелязваха тези неща и той разбираше какво искаше да каже татко, когато сравняваше петролната игра с рая, където мнозина са звани, малцина избрани.

VIII

Пръснати тук-там по хълма се издигаха сондови кули и сондажните бригади се надпреварваха кой пръв ще стигне до драгоценното съкровище. През деня се виждаха бели облачета, излизаци от локомотивите, а нощем — светлини, блеснали по кулите; и денем и нощем се чуваше бумтенето на тежки машинарии, които се въртяха и въртяха: „ууф-уф, ууфуф, ууф-уф“. Вестниците съобщаваха за резултатите и стотина хиляди спекуланти или бъдещи спекуланти прочитаха съобщенията, скачаха в колите си и се отправяха към петролното поле, където синдикатите бяха опънали своите палатки, или се тълпяха в заседателните им зали в града, където цените бяха написани с тебешир на черни дъски и акции се продаваха от хора, които не можеха да различат сондова кула от детска пързалка.

И кой мислите бе на първо място във вестникарските съобщения? Нямаше нужда много да гадаете: Рос-Банксайт №1! Татко бе непрекъснато на обекта, и ден и нощ, той познаваше хората, които работеха за него, наблюдаваше ги, насърчаваше ги, мъмреше ги, ако това бе необходимо, и затова татко не бе имал никакви злополуки и не бе изгубил нито един ден или нощ. Сондажът бе достигнал дълбочина от три хиляди и двеста фута и бе навлязъл и първия слой петролоносен пясък.

Те работеха с осеминчово длето и от известно време вадеха ядки. Татко много държеше на ваденето на ядки: той настояваше, че човек трябва да познава всеки инч от сондажа, и разказваше случаи за хора, които са оставяли длетото да мине през петролоносни пясъци, без да го разберат. Така длетото изкара на повърхността цилиндър със скална маса, точно като сърцевина на ябълка, и Бъни се научи да различава шистите от пясъчника, а конгломерата и от двата. Научи се да определя наклона на пластове и какво подсказваше това на геолога за положението на нещата долу под земята и за вероятното направление на антиклинала. Когато се появяваха следи от петрол, трябваше да се правят химически анализи и той се научи да тълкува резултатите. Всяко петролно находище в света е различно — всяко от тях

представява загадка с колосални печалби за хората, които съумяват да я разгадаят!

Татко отгатна, че е точно над находището, и поръча материалите за резервоари. Скоро щеше да има голямо търсене за тях, както и за всичко друго, а татко имаше налични пари и нещо още по-важно — репутацията, че има налични пари! Той щеше да разполага с материалите на периметъра и ако не се сбъднеха очакванията му за петрола, някой друг щеше да ги вземе и щеше да бъде доволен да го освободи от него. Така пристигна колона от тежки камиони и разтовари плоски и извити стоманени листове, които точно пасваха едни с други.

И можете да бъдете сигурни, че купувачите на акции не пропуснаха да си вземат бележка! Те обикаляха кулата ден и нощ и се мъчеха да разберат положението; ходеха подир работниците до домовете им и се опитваха да ги подкупят или да влязат в разговор с жените им. Що се отнася до Бъни, той беше горе-долу най-популярното момче в Бийч сити. Чудно беше колко любезни господа и дори любезни дами искаха да му купят сладолед или да го хранят с цели кутии бонбони! Татко му беше забранил да казва нито дума на чужди хора или да има нещо общо с тях, а скоро забрани всякакви разисквания на семейната трапеза, защото леля Ема дрънкаше по женските клубове, а жените го казваха на съпрузите си, освен това, че залагаха и за „своя сметка“!

Ядките показаха по-голямо съдържание на петрол и татко се разпореди да изградят основите на резервоарите. След това заповяда да сглобят резервоарите, разнесе се тракане на нитовъчни машини и като по чудо изникнаха три резервоара от по десет хиляди варела, току-що боядисани с огненочервен миниум. И тогава изведнъж стигнаха до истински петролоносни пясъци; татко сложи бригада мексиканци да копаят ров за петролопровод; посредниците за наемане на периметри и продажба на акции откриха това и градът побесня. Посред нощ вдигнаха татко от легло, а той събуди Бъни, двамата навлякоха старите си дрехи и се понесоха с колата към кладенеца, където вече се проявяваха първите признаци за налягане, калта се надигаше и бълбукаше в дупката! По-нататъшното пробиване бе прекратено и работниците припряно завинтваша голямата колонна глава, приготвена от татко. Но и това не го задоволяваше. Той ги

накара да прикрепят здрави лапи към главата, а няколко бетонджии да струпат на бърза ръка големи циментови блокове върху тях, та да притискат главата, колкото и голямо да е налягането. На Рос-Банксайд № 1 нямаше да се допусне фонтаниране и колкото петрол и да потечеше от кладенеца, трябваше да отиде в резервоарите, а оттам в банковата сметка на татко!

Беше време за „циментиране“, за да не може да прониква в кладенеца вода и да се запазят скъпоценните петролоносни пясъци. Там долу под земята имаше петролно находище под пласт от непронемлива скала, точно като обърнат леген. Петролът бе наситен с газ, който предизвикваше налягането. Сега, след като си пробил дупка в легена, петролът и газът щяха да дойдат сами, но само при условието да не допуснеш по-горе лежаща вода да потече долу и да убие налягането. По цялото протежение надолу си пресичал достъпа на подземните реки и водни басейни; сега трябваше да се постави на дъното на кладенеца голям циментов блок, солиден и плътен, запълващ всяка пролука вътре и вън от обсадната тръба. След като се запънеш той здраво, трябваше да се пробие дупка през него, а оттам през петролните пясъци и така да се направи канал, през който петролът да може да тече нагоре и никаква вода да не може да се просмука надолу. Това беше критичният момент на операцията и докато се извършваше това, цялата бригада беше в напрежение, да не говорим за собственика и неговия син.

Най-напред трябваше да се направи укрепването с обсадни тръби, така нареченото „водно уплътняване“.

Ако човек беше предпазлив като татко, той изкарваше това уплътняване по цялото протежение до пода на кулата. След това започваше вкарването на чиста вода; помпаха я дълги часове, докато измиеха нападалата пръст и петрола в дупката, и едва тогава тя беше готова за бетонджиите. Те пристигнаха с камион — пълна бригада на колела, — готови да отидат на кой да е кладенец. Друг камион докара торбите с цимент, към двеста на брой: за тази работа беше необходим чист цимент, без пясък. Те приготвиха всичко, преди да започнат, а след това заработиха като бесни, тъй като всичко трябваше да се свърши за по-малко от час, преди циментът да започне да се втвърдява.

Работеха по много остроумен начин и беше истинско удоволствие човек да ги наблюдава. Те вкараха в отвора чугунен пакер

с каучукови дискове отгоре и отдолу и той остана да плава във водата в обсадната тръба. Цимента сипваха върху него. Торбите се отваряха и изпразваха в отвора на циментобъркачката, която се завъртя и река от сива течност потече в дупката. Тя се стичаше бързо и мощни помпи започнаха да действуват и да вкарват пакера малко по малко надолу. За половин час те напълниха с цимент няколкостотин фута от обсадната колона, след което натикаха гумен пакер, плътно прилягащ към тръбата; отново заработиха мощните помпи и продължиха да вкарват циментовата маса между двата пакера надолу в дупката. Когато стигнеха дъното, долният пакер трябваше да падне и циментът да започне да изтича, а налягането на горния пакер да го накара да проникне във всяка пукнатина на дупката и да се върне нагоре между външната стена на обсадната тръба и скалата — той щеше да се вдигне на сто-двеста фута, а когато се стегнеше, „водното уплътняване“ щеше да бъде завършено.

Можеше ли да има нещо по-забавно, отколкото да се наблюдава такава работа? Да знаеш какво става там долу под земята, да виждаш с каква изобретателност хората преодоляват пречките на природата, да гледаш как бригада работници тичат, насам-натам, припрени като бобри или мравки, но в същото време спокойни и сигурни, защото познават своята работа и точно как се развива!

Всичко беше свършено и сега трябваше да се чака десет дни, за да се втвърди както трябва циментът. Държавният инспектор дойде и направи своите проверки, за да се увери, че „затварянето“ е направено добре; ако не одобрише работата, щеше да ви накара да направите всичко отново — някои нещастници трябваше да правят това двадесет-тридесет пъти! Такова нещо обаче не се случи на татко: той разбирал от „циментирането“... пък и от инспектори, добави той с усмивка. Както и да е, той получи своето разрешително и сега Рос-Банксайд №1 продължаваше да навлиза в истинските петролни пясъци и да пробива шестинчов отвор. Всеки няколко часа те измерваха налягането, за да се установи, че то е достатъчно, но не и прекалено голямо. Човек се чувствуваше пред прага на успеха, пулсът се ускоряваше и ти идваше да скачаш от възбуждение. Бе като по Коледа, когато човек гори от нетърпение да разбере какво му е донесъл Дядо Мраз! Тълпа хора се трупаха около сондажа през целия ден и трябваше да се сложат табели с груби предупреждения, за да не си завират там носа.

Татко каза, че вече са стигнали достатъчно дълбоко, и работниците се заеха със слагането на последните обсадни тръби, известни като „обшивка“, с дупки като на сито, през които да тече съкровището. Работеха до късно през нощта; татко и Бъни бяха и двамата със старите си дрехи и се къпеха в петрол и кал. Най-сетне инструментите бяха извадени, „обшивката“ готова и те започнаха „промиването“ на сондажа, като помпаха чиста вода и изкарваха калта и пясъка. Това щеше да продължи пет-шест часа и през това време татко и Бъни щяха да поспят.

Когато се върнаха, беше вече време „да изчерпват“. Налягането на петрола и газа се задържаше от воден стълб, висок около две трети от миля, нали разбирате? Те имаха нещо, което наричаха „двойна желонка“ и което беше просто една кофа, дълга петдесет фута. Работниците я спускаха в сондажа, изваждаха петдесет фута от водния стълб и ги изливаха във водосборната яма. После това нещо се извършваше с нови петдесет фута; но скоро щяха да установят, че няма нужда да отиват по-дълбоко, тъй като налягането изтласкваше водния стълб нагоре по дупката. И тогава ти ставаше ясно, че приближава края: още едно или две спускания на желонката и водата щеше да изхвъркне от дупката и вода, тиня и петрол ще изригнат от устието на сондажа и ще оцветят кулата с красива стичаща се черна боя. Тогава ще трябва да изпъдиш тълпата от периметъра и да завикаш на глупаците, които пушат: „Изгасете цигарите!“

Петролът бликна! Всички работници закрепяха от възторг, а зяпачите хукнаха да бягат, за да се избавят от петролните пръски, носени от вятъра. Оставиха го да фонтира известно време, докато изхвърли водата; струята се издигаше все по-високо и по-високо над сондажа — тя издаваше хубав шум, съскаше и плискаше и играеше нагоре-надолу!

Това стана точно по залез-слънце и небето бе пурпурно.

— Гасете цигарите! — не спираше да вика татко.

Не биваше да се пали дори мотор на автомобил, докато фонганираше петролът. Но ето работниците спряха струята, за да изпитат клапата на обсадната глава; работиха до късно през нощта, пускаха струята и я спираха пак; това някак тайнствено вълнуваше в мрака. Най-сетне бяха вече готови да го „укротят“, което значеше да завинтят тръбата, свързваща обсадната глава с резервоара, и да оставят

петрола да потече в него. От просто по-просто — без никаква театралност, без шум просто да го оставят да тече; дебитометърът показваше, че петролът тече тридесет хиляди галона на час, което значеше, че първият резервоар ще се напълни до обед на следния ден.

Да, това беше всичко, обаче новината подействува на Бийч сити също като че ли ангел беше слязъл на бляскав облак и пръснал двадесетдоларови златни монети из улиците. Виждате ли, Рос-Банксайт №1 бе доказал ценността на целия северен склон. За десетки хиляди вложители, големи и малки, това значеше, че надеждата се е превърнала в прекрасна действителност. А такава новина не можеше да се запази в тайна: просто не беше по силите на човешката природа да не я разгласяват; вестниците съобщаваха подробностите: „Рос-Банксайт №1 тече с дебит шестнадесет хиляди варела на ден с гъстота 32, а щом бъде завършен петролопроводът, което ще стане в края на седмицата, собственикът му ще има доход от около двадесет хиляди долара на всеки двадесет и четири часа“. А необходимо ли е да се каже, че хората зяпаха татко и Бъни, където и да минеха по улиците на града? Ето, минава прочутият Дж. Арнолд Рос, собственикът на новия сондаж! А това хлапене е синът му! Представете си, той печели по тринадесет долара всяка минута от деня и нощта, независимо от това дали е буден или спи! Бога ми всеки би бил сигурен, че може да си поръча обед щом има такъв доход!

Бъни, въпреки волята си, се почувствува важен и взе да мисли, че е някак по-особен и изключителен.

Усещаше да го побиват тръпки и му се струваше, че може да хвъркне във въздуха и ще полети. Тогава татко му казваше:

— Успокой се, сине! Затваряй си устата и не се оставяй да ти се замае главата. Помни, че не ти си ги спечелил тези пари, а би могъл да ги изгубиш, без да се усетиш, ако беше боксьор от лека категория!

Виждате ли, татко беше разумен човек. Беше изпитал всичко, това преди, първо в Антилоуп, а след това в Лобос Ривър. Беше изпитал съблазънта на величието и знаеше какво може да значи това за едно момче. Приятно е да имаш много пари, но трябва да не се самозабравяш през време на пир и когато пиещ от виното на успеха, един глас в тебе да ти шепне: „Memento mori!“

ГЛАВА IV

ЧИФЛИКЪТ

I

Скоро след това дойде време Бъни да посети майка си.

Майката на Бъни не носеше името на татко, както беше с майките на другите момчета; тя се казваше госпожа Ланг и живееше във вила в околностите на Ейнджъл сити. Съществуваше уговорка; по силата на която тя имаше право Бъни да идва при нея за една седмица на всеки шест месеца; Бъни винаги знаеше, когато това време наближеше, и го очакваше със смесени чувства. Майка му беше мила и го даряваше с нежност, която му липсваше през останалото време; тя искаше той да я нарича „хубавата малка мама“. Но, от друга страна, това посещение го объркваше, защото имаше неща, които уж криеха от него, но които не можеше да не разбере. Мама го питаше за работите на татко, а Бъни знаеше, че татко не обича да се говори за неговите работи. Освен това мама се оплакваше, че никога не ѝ стигат парите: татко ѝ отпускаше само по двеста долара на месец, а как можеше една млада и очарователна „сламена вдовица“ да живее с такава сума? Сметката ѝ за гаража оставаше винаги неплатена и тя винаги казваше това на Бъни и очакваше Бъни да го предаде на татко, но татко се правеше, че не чува. И следващия път мама плачеше и казваше, че Джим е тиранин и скъперник. Положението беше особено трудно именно сега, защото мама беше чела във вестниците за новия сондаж и знаеше точно колко пари има татко; тя начерта пред Бъни план, според който той трябваше да се опита да ѝ увеличи издръжката, но без татко да подозре, че е подсказан от нея. И това точно сега, когато Бъни се беше отказал от лукса на малките лъжи!

Имаше освен това и известна мистерия около приятелите на мама. Винаги имаше млади мъже, които я посещаваха, когато Бъни беше там, и които можеха да бъдат приятни или неприятни на Бъни. Когато се върнеше в къщи, леля Ема му задаваше въпроси, от които беше ясно, че иска да узнае нещо за тези млади приятели, но не искаше Бъни да разбере, че иска да узнае. Бъни забеляза, че татко никога не заговаряше за такива неща; той никога не задаваше въпроси за мама, а леля Ема винаги го разпитваше, когато татко го нямаше.

Всичко това оказваше особено влияние върху Бъни. Точно както татко си имаше своя касетка в банката, в която можеше да вникне само той, така и Бъни си имаше тайно място в ума. Външно беше весело и искрено дете, макар и малко надраснало годините си, но през цялото време водеше двойствен живот: събираше впечатления отгук-оттам и ги скриваше, както катеричката крие орехи, за да може по-късно да ги отвори и изгризе. Някои орехи бяха добри, а други лоши, и Бъни се научи да ги разпознава и да изхвърля лошите.

Едно нещо беше ясно; и мъжете, и жените правеха нещо, но бяха в заговор да крият това, което правят. Това беше тъмно кътче в живота, загадъчно и дори омразно. Отначало Бъни се държеше честно спрямо баща си и не се опитваше да открие това, което баща му не искаше той да узнае. Но това не можеше да продължи безкрайно, защото умът автоматически се мъчи да разбере. Не само поради това, че птичките, кокошките и кучетата на улицата подсказваха някои неща; не само поради това, че всяко улично момче знаеше и беше жадно да му обясни, а поради това, че самите възрастни с глупостта си непрекъснато повтаряха неща, които не можеше да не се разберат. Леля Ема бе твърдо убедена, че всички жени тичали подир татко, мъчили се да го оженят за себе си или „го гледали с влюбени очи“ — тя си имаше много такива изрази. И татко винаги проявяваше странно смущение, когато се показваше малко по-любезен с някоя дама; като че ли се опасяваше да не би Бъни да сподели подозренията на леля Ема. Но истината беше, че Бъни се дразнеше от леля си и се научи да отбягва въпросите ѝ и да не ѝ казва какво е рекъл татко на хубавата дама в хотела в Лобос Ривър и дали тя е обядвала с тях или не. Това светско изкуство Бъни научи бързо, но през цялото време тайно се бунтуваше. Защо не могат хората да говорят открито? Защо трябва да се преструват, да шушукат и да те карат да се чувствуваш неудобно?

II

Една седмица след като пусна в действие Рос-Банксайт № 1, татко започна друг сондаж, а след още една седмица кулата беше вдигната и същата сонда отново се заби в земята. Подготвяше и още две кули и сондите бяха вече на път. Така щяха да се издигнат четири сондажа, разположени в четирите ъгли на ромбовидна фигура с дължина на страните по триста фута. Налагаше се да се повикат работници, за да се премести домът на господин Банксайт на друго място; но това не тревожеше господин Банксайт, който вече се беше пренесъл в дворец на брега на океана близо до татко и си бе купил напълно нова мебелировка, голяма нова лимузина и друга спортна кола, с която да ходи до голф клуба всеки следобед. Семейството на Банксайт привикваше с присъствието на лакей в къщи и госпожа Банксайт бе предложена за приемане в най-изтъкнатия женски клуб. Експедитивността беше лозунгът тук на запад и когато някой решеше да промени социалното си положение, изпълняваше намерението си докрай.

Татко и Бъни отидоха отново в Лобос Ривър и не без известно затруднение се справиха с „кутсузлука“ на № 2, който стана много добър сондаж. Там щяха да издигнат още две кули и щяха да се закупят и доставят съоръжения за тях. Така вървеше то в петролния бизнес: веднага щом човек вземеше някакви пари, влагаше ги в пробиването на нови сондажи, а това, разбира се, бе свързано с нови отговорности. Принуден бе да го прави поради правилата на играта. Трябваше да се надпреварва с други хора, които вечно заплашваха да му отнемат петрола. И щом се сдобиеше с един сондаж, трябваше да има и оконтурващи сондажи, за да го запази от всички страни от онези, които в противен случай биха му откраднали петрола. Грижи можеше да има и във връзка с пласирането на петрола и затова щеше да започне да мисли колко хубаво е да имаш своя рафинерия и да си напълно независим. Независимостта обаче имаше своя цена, защото тогава трябваше да се разполага с достатъчно петрол, за да осигури рафинерията със суровина; след това пък щеше да поиска да има и

своя мрежа от бензиностанции, за да пласира производството си. Това бе трудна игра за дребния финансист, а колкото и голям да станеше, винаги имаше някой по-голям!

Но точно сега татко нямаше от какво да се оплаква: всичко се нареждаше само за него. Тъкмо в разгара на другите успехи хрумна му да се заеме с един от старите сондажи в Антилоуп и да слезе малко по-дълбоко, за да види какво ще намери; опита и какво стана! — осемстотин фута по-надолу сондажът фонтанира. Бяха стигнали нов пласт от петролоносни пясъци. И всичките шестнадесет сондажа, които от две години работеха с помпи и бяха на изчерпване, бяха готови да поднесат на татко ново състояние само срещу няколко хиляди долара всеки!

Но веднага изникна нова проблема: този периметър нямаше петролопровод, а трябваше да има! Татко искаше някои от другите собственици на сондажи да вземат участие в строежа и се канеше да отиде там да се споразумее с тях. Тогава Бъни дойде при него с много сериозен вид и каза:

— Татко, забравил ли си, че приближава петнадесети ноември?

— Какво от това, сине?

— Беше обещал тази година да отидем на лов за гълъби.

— Ей, вярно! Но точно сега съм ужасно зает.

— Ти работиш прекалено много, татко; леля Ема казва; че докторът ти е забранил да се преуморяваш заради бъбреците.

— Ами препоръчва ли ми диета от гълъби?

Бъни разбра по татковата усмивка, че ще направи някаква отстъпка, и настоя:

— Да си вземем нещата за лов и като си свършиш работата в Антилоуп, да минем на връщане през долината Сан Елидо.

— Сан Елидо? Но, сине, това е отклонение от петдесет мили.

— Казват, че там имало безброй гълъби, татко.

— Да, но гълъби можем да намерим и много по-близо до дома.

— Зная, татко, но никога не съм ходил там и искам да видя тази местност.

— Както те накара да се спреш на това място.

Бъни се смути, защото знаеше, че татко ще го помисли за чудак. Все пак настоя:

— Там живее семейството Уоткинс.

— Семейство Уоткинс... Кой са те?

— Не помниш ли онова момче, Пол, което срещнах една вечер, когато говорехте за договора?

— О, сине, още ли се тревожиш за това момче?

— Вчера срещнах на улицата госпожа Гроарти и тя ми разказа за неговото семейство: те били в ужасно положение, щели да загубят стопанството си, защото не могли да платят лихвите на ипотеката, и госпожа Гроарти каза, че се чудела какво ще правят. Знаеш, че госпожа Гроарти също не е взела никакви пари, поне онова, което е взела за мястото, е вложила в акции и не получава нищо от тях, та трябва да живеят с това, което съпругът ѝ изкарва като нощен пазач.

— Какво искаш да направиш?

— Искам да откупиш ипотеката, за да могат Уоткинсови да останат в къщата си. Жестоко е да се изхвърлят на улицата, когато правят всичко, което е по силите им.

— Много хора остават на улицата, сине, когато не могат да посрещнат задълженията си.

— Но когато това не е по тяхна вина, татко?

— Ще трябва голямо счетоводство, за да се разбере чия е вината: а банките не водят сметките си по този начин. — Но като видя протеста в очите на Бъни, той продължи: — Ти ще разбереш, сине, че в този свят има много жестоки неща, които не е по силите ти да промениш. Рано или късно трябва просто да се примириш с тях.

— Но, татко, те имат четири деца и три от тях са момичета, къде да се даят? Пол е заминал и те нямат начин да му съобщят какво се е случило. Госпожа Гроарти ми показа една тяхна снимка, татко: те са добри, мили хора и си личи, че никога не са правили нищо друго, освен упорито да се трудят. Наистина, татко, не бих могъл да бъда щастлив, ако не им помогна. Ти каза, че един ден ще ми купиш кола. Предпочитам с тези пари да платиш ипотеката. Тя е по-малко от две хиляди долара, а то е нищо за тебе.

— Зная, сине, но тогава ще останат да ги мъкнеш на гърба си...

— Не, не са такива хора, те са горди: госпожа Гроарти казва, че не биха приели пари от тебе, също както Пол. Но ако платиш ипотеката на банката, нищо не ще могат да направят. Или, татко, би могъл да купиш чифлика и да им го дадеш под наем. Пол каза, че там имало петрол или поне вуйчо му виждал петрол на самата повърхност.

— В Калифорния има хиляди такива чифлици, сине. Петролът на повърхността не означава още нищо особено.

— Добре, татко, винаги си казвал, че би искал да си опиташ късмета слепешката, и знаеш, че това е единственият начин да направиш това, за което си говорил: голяма площ, която да ти принадлежи, да не трябва да плащаш дивиденди и никой да не ти се бърка. Затова нека опитаме в Парадайз, да мигнем оттам и да останем няколко дни, да ударим някой и друг гълъб и да видим дали би могло да направим нещо — ще помогнем на тези бедни хорица и в същото време ще дадем почивка на бъбреците ти.

Най-после татко се съгласи и си отиде, като мислеше:

„Смешно дете наистина!“

III

Долината Сан Елидо лежеше край самата пустиня и за да се стигне там, трябваше да се прекоси един ъгъл от пустинята: гола пустош с нажежени от слънцето пясъци и скали и нищо друго освен сиви, прашни пустинни растения. Пътуваше се по добре павирано шосе, но цялата страна бе населена с духовете на старите пионери, които я бяха преминали с покрити фургони или с товарни мулета и бяха оставили костите си край много пътеки. Дори и сега човек трябваше да внимава, когато свърнеше в странични пътища из този пустинен край: някоя кола току засядаше с празен радиатор и човек трябваше да има късмет, за да се измъкне жив.

Вода можеше да се намери, ако се изкопаеше много дълбок кладенец, и затова тук и там имаше чифлици с овощни градини, люцернови ливади. Срещаха се дълги протежения, където земята бе бяла като сол; това било солена почва, каза татко, и правело този край направо капан за глупаците. Новодошлият от източните райони оглеждаше някой хубав чифлик с овощни дървета и решаваше, че прави добра сделка, като купува съседния парцел по сто долара за акър; насаждаше овощни дървета и търпеливо ги поливаше, но те не растяха; нищо не никнеше освен малко люцерна, пък май и за нея почвата беше прекалено солена. Тогава за бъдещия чифликчия не оставаше друго, освен да изкорени дърветата, да заличи следите им и да натовари някой посредник за продажба на недвижими имоти да хване друг глупак.

Вързан за стъпалото на татковата кола, от дясната страна, където седеше Бъни, имаше голям денк, стегнат с непромокаема обвивка; те ношуваха на открито, което значеше, че умът на момчето витаеше сред спомените на прачовека, опасностите и вълненията от преди десет хиляди години. Бъни стискаше в ръцете си две ловни пушки, които държеше с часове, отчасти защото обичаше да усеща допира им и отчасти защото трябваше да се носят открито — ако ги сложеха в багажника, щяха да бъдат считани за „укрито оръжие“, а това беше в противоречие със закона.

В началото на долината се отделяше черен път и имаше табелка: „Парадайз, осем мили“. Те се изкачиха по проход, виещ се сред планини, които приличаха на струпани купища камъни с най-различна големина и цвят. Срещаха се чифлици с овощни насаждения, чиито дървета сега бяха без листа, с бели варосани дънери, а младите дръвчета увити с телена мрежа, за да ги пази от зайците. Бяха паднали първите дъждове за сезона и се беше подала млада трева — калифорнийската пролет, която започва наесен.

Проходът се разшири; виждаха се разпръснати тук-там чифликчийски сгради и селото Парадайз — една улица с няколко магазина, сгушили се под евкалипти, които хвърляха дълги сенки в късния следобед. Татко спря при бензиностанцията, която беше същевременно и гостилница.

— Можете ли да ми кажете къде е чифликът на Уоткинс? — попита той.

— Има двама Уоткинсовци — обясни служителят — Старият Ейбъл Уоткинс и...

— Точно той е! — възкликна Бъни.

— Той има стопанство за кози ей там, край улея. Не е много лесно да го намерите. Там ли искате да стигнете довечера?

— Нищо, ако се изгубим — каза татко, — ние си имаме палатка.

Тогава служителят от бензиностанцията им даде заплетени упътвания. Трябвало да тръгнат по уличката зад училищната сграда и да прехвърлят няколко могилки, и имало шестнадесетина разклонения, та трябвало да не сбъркат и да вървят край улея, дето кара водата за Роувил и то било четвъртото дърво, след като се мине овцевъдното стопанство на стария Тъкър, с малка къща горе, под пиперовите дървета. Така те тръгнаха по виещ се път, явно утъпкан от овците; слънцето залезе зад тъмните върхове, облаците порозовяха, а те криволичеха между камъни, които бяха твърде високи, за да може да мине през тях колата, бавно се спускаха в долчета и пак поемаха нагоре, като сменяха непрекъснато скоростите. Нямаше нужда да питат за гълъбите, защото хълмовете ехтяха от мелодичния двоен призив на ятата, които се събираха за през нощта.

Ето че стигнаха до „улея“ — дървено корито, по което течеше вода, с много пукнатини, тъй че яркозелена трева бе плъзнала на всички посоки и предлагаше храна на голямо стадо овце, които не

обръщаха никакво внимание на колата, нито на тромбата — тези глупави овце, те направо се тикаха под колелата! А после се появи човек на кон: едър, почернял хубав мъж с пъстроцветна кърпа на врата и широкопола шапка с кожена ивица вместо панделка. Той караше стадо добитък и както яздеше, седлото и каишките на стремената скърцаха — „кръц-кръц“ — вълнуващ звук за всяко момче, особено тука, във вечерната тишина. Татко спря, мъжът също спря и татко поздрави:

— Добър вечер.

Мъжът отвърна:

— Добър вечер.

Имаше приятно, открито лице и им посочи пътя: нямало как да сбъркат дерето, защото било единственото, в което имало вода, и те щели да видят сградите, щом се качат малко нагоре. И когато продължиха, Бъни каза:

— Знаеш, татко, как бих искал да живеем тук; бих искал да яздя така кон!

Беше сигурен, че това ще допадне на татко, защото тоя човек изглеждаше точно така, както татко мислеше, че трябва да изглежда един мъж: едър и силен, с почерняло от слънцето лице с червеникав оттенък, като на индианец. Да, нямаше да бъде много трудно да се убеди татко да купи чифлика на Уоткинс за своя син!

И така те продължиха да се друсат по утъпкания от овците път, като брояха деретата, бреговете на които се открояваха високо в здрача, увенчани с фантастични грамади от скали. Фаровете на колата бяха запалени и се насочваха ту насам, ту натам, за да налучкат пътя, докато най-сетне стигнаха едно дере с вода, то можеше да се познае по яркозелената трева — свиха в него и продължиха по още по-изровен път и там насреща имаше някакви сгради и светлина в един от прозорците. Това бе чифликът, където Пол Уоткинс се беше родил и отраснал, и нещо в Бъни заигра от съвсем необяснима тръпка — като че ли приближаваше родното място на Абрахам Линкълн или някой друг велик като него човек!

Изведнъж татко заговори:

— Слушай, сине, тук наистина може да има петрол — винаги има вероятност едно на милион, — но не споменавай нищо за това. Можеш да им кажеш, че си видял Пол, ако искаш, но не казвай, че той

е споменавал нещо за петрол, пък и ти не казвай нищо. Остави ме аз да говоря за работата.

Това беше „калифорнийска къща“, направена от дъски, широки един фут, заковани отвесно, с тесни летви, покриващи пролуките. Нямаше никаква площадка нито отпред, нито отзад, а само един плосък камък за стъпало. Боята, ако някога е имало такава, беше така избеляла, че на светлината на фаровете не се виждаха никакви следи от нея. От другата страна на пътя и по-нагоре по малката долина се открояваха няколко бараки с голяма кошара от дъски, допряна тук-там с колове, отсечени от евкалиптите. Оттам долиташе трополене и шум на голям брой животни, наблъскани на едно място.

Цялото семейство беше излязло навън, за да види необикновено зрелище — автомобил в техния двор. Имаше един мъж, мършав и прегърбен, и момче, малко по-ниско, но вече прегърбено; и двамата бяха облечени с избелели сини ризи без яки, дочени панталони с множество кръпки и презрамки. До тях имаше три момичета, наредили се по височина, с неугледни басмени рокли; а на вратата — някаква жена или по-точно призрак на жена, бледа и изтощена. И шестимата стояха неподвижни и безмълвни, докато колата влезе в двора, спря и моторът тихичко забръмча.

— Добър вечер — каза татко.

— Здравейте, брате — отговори мъжът.

— На Уоткинс ли е това стопанство?

— Да, брате! — Това беше слаб несигурен глас, но той дълбоко развълнува Бъни, защото знаеше, че този глас бе свикнал да „ломоти“ и да „говори на други езици“. А какво ли щеше да е, ако семейството изведнъж се „оставеше“ и започнеше да „скача“ и да се „търкаля“ пред Бъни!

— Ние сме на лов — обясни татко — и ни казаха, че тук имало хубаво място да опънем палатката си. Имате ли хубава вода?

— От хубава по-хубава. Чувствавайте се като у дома си, брате.

— Е добре, ще отидем малко по-нагоре по пътя някъде по-настрана. Има ли някое голямо дърво за сянка?

— Илай, покажи им дъба и им помогни да се наредят.

И Бъни отново се развълнува, тъй като това беше Илай, който бе благословен от светия дух, та го „обхващали тръпки“, и бе излекувал старата госпожа Бъгнър, която имала усложнения, с възлагане на ръце.

Бъни си спомняше и най-малката подробност за това семейство, най-необикновеното, което беше срещал извън приказките.

IV

Илай тръгна нагоре по пътя, а колата след него. Там имаше голям дъб със свободна полянка около него и татко обърна колата така, че фаровете да осветяват цялото място. Човек нямаше защо да се бои от тъмнина, когато е на палатка с кола! Те спряха, Бъни се прехвърли през вратичката от своята страна и се зае да разкопчава каишките, с които големият вързоп бе пристегнат към стъпалото. Той го свали за миг, разви го и нещата, които излязоха от него, бяха съвсем вълшебни. Там имаше палатка, направена от толкова лека непромокаема коприна, че цялата конструкция от осем на осем фута се навиваше в пакет колкото един костюм. Там бяха и рейките за палатката, съставени от няколко части, които се сглобяваха, и колчетата с малка брадвичка, която да се забият. Имаше и три топли одеяла, освен непромокаемата покривка, която също можеше да се използва като одеяло. Имаше две надуваеми възглавници и дюшек, които човек седеше и надуваше, докато лицето му станеше червено — това беше огромно удоволствие! Най-после имаше брезентова торба, която съдържаше комплект туристически съдове, всичките от алуминий, влизащи един в друг, с разглобяеми дръжки; имаше и алуминиеви кутии с по няколко преградки за храна. Когато всички тези неща бяха подредени, човек можеше и сред пустинята или на върха на планината да се чувства удобно като в най-добра хотелска стая.

Господин Уоткинс каза на Илай да им помогне, но татко каза, че нямало нужда, че знаели кое как да направят и всичко било лесно. Тогава господин Уоткинс каза на Илай да донесе кофа вода, а после попита дали биха желали мляко, но допълни, че имали само козе. Татко каза, че това било отлично, и Бъни се пренесе на Балканите и всички други примамливи места, за които бе чел, където хората се хранели с козе мляко. Господин Уоткинс каза на Рут да отиде да им донесе мляко и Бъни отново потръпна, защото Рут беше сестрата, която Пол обичаше и за която бе казал, че била „разумна“. Господин Уоткинс викна подире ѝ да донесе и яйца, а татко каза, че биха искали и малко хляб, и тогава Бъни се потресе, защото старецът отговори, че

нямали хляб, защото нямали къде да сеят и житото не виреело тук по баирите, та имали само картофи. Тогава татко каза, че картофите щели да свършат същата работа и те щели да си сварят малко за вечеря, а господин Уоткинс каза, че това щяло да стане много по-бързо, ако госпожата ги свари на печката, с което показа, че съвсем не разбира значението на един туристически излет. Татко отвърна, че те и без друго трябвало да си запалят огън, а господин Уоткинс каза, че всяка нощ вече удрял мраз, и каза на Илай да им събере повечко дърва. Това ставаше лесно, защото щом направеше човек няколко крачки по склона на дерето и се натъкваше на пустинни храсти, много от които — вече изсъхнали, и Илай събра съчки, смъкна ги долу и ги начупи о коляното си. Сетне донесе няколко камъка — това също бе лесно, защото едва ли можеше човек да направи десетина крачки из чифлика на Уоткинс, без да си удари крака о някой камък.

Много скоро огънят пламтеше и картофите къкреха весело в тенджерата, а отворената консерва с бекон цвърчеше в тигана. С готвенето се занимаваше татко — това бе почетно занимание, а Бъни шеташе насам-натам и слагаше чинии и прибори върху непромокаемата покривка, която служеше за покривка за маса, без маса. Когато беконът беше готов, татко чукна яйцата в единия край на тигана и ги опържи „на очи“. Имаха и козе мляко, гъсто, с каймак, извадено студено от „ровника“; човек не биваше да обръща внимание на острата миризма, а да си мисли, че това е романтично. Млякото наляха в алуминиевите канчета, които бяха част от туристическите прибори; а имаше и чиния пчелна пита с мед — пелинов мед, кафяв и много ароматичен, който им беше донесла Рут.

Татко покани семейството да похапне с тях, но господин Уоткинс поблагодари и каза, че вече са яли.

Татко ги покани поне да седнат, защото сигурно се чувствували много неудобно прави; тогава Илай, трите момичета и майка им, която ги бе последвала, насядаха върху камъни малко по-далеч от светлината, а господин Уоткинс седна на камък малко по-близо и докато те ядяха, татко разговаряше с него за времето, за реколтата и за живота им тук по хълмовете.

Когато татко и Бъни свършиха и се опънаха удобно на одеялата, господин Уоткинс предложи Илай да опъне палатката, но татко отново каза, че нямало нужда, тъй като това ставало много лесно и щяло да

отнеме само няколко минути. Тогава господин Уоткинс каза, че едно от момичетата ще измие съдовете, и татко каза добре, това щяло да бъде добре. Бъни прибра тенджерите и чиниите и средното момиче на име Мили ги отнесе в къщи. След това те си поговориха още малко и Бъни разбра, че татко умело разпитва за семейството и печели доверието им.

Изведнъж дойде критичен момент в запознанството: настъпи замълчаване и с необикновен за него глас, тържествен и изпълнен с вълнение, Ейбъл Уоткинс каза:

— Брате, мога ли да задам един личен въпрос?

— Да, разбира се! — отговори татко.

— Брате, спасени ли са душите ви?

Бъни задържа дъх, защото си спомни какво му беше казал Пол за начина, по който реагира господин Уоткинс, ако някой кажел нещо в разрез с неговата религия, той си завъртал очите, започвал да се моли на висок глас и се „оставял“. Бъни беше предупредил татко за това нещо и очевидно той бе съобразил как да постъпи. Той отговори с не по-малко тържествен глас:

— Да, брате, спасени сме!

— Окъпани ли сте в кръвта?

— Да, брате, окъпани сме.

— Коя е твоята църква, брате?

— Нарича се Църква на истинното слово!

Настъпи пауза.

— Не зная тяхното откровение — каза господин Уоткинс.

— Съжалявам — каза татко. — Бих ви обяснил, но не ни е позволено да говорим за вярата си с външни лица.

— Но, братко! — възкликна господин Уоткинс, явно озадачен от това. — Нали писанието гласи: „Господ ни повика да проповядваме Евангелието на тях“. А също: „Трябва да се оповести благата вест между всички народи“.

— Да, брате — отговори татко с още по-голямо усърдие, — разбирам това, но според нашата вяра трябва да опознаваме хората с приятелство и едва след това да говорим за религията си. Ние всички трябва да зачитаме убежденията на другите.

— Да, брате — каза господин Уоткинс и гласът му като че ли беше заглъхнал и му личеше, че не знае какво друго да каже. Той погледна членовете на семейството си, като че ли търсеше помощ от

тях, но те не бяха казали досега друго, освен „Да, татко!“, когато им заповядаше нещо.

И стана нужда татко да се справи с неудобното положение.

— Дошли сме на лов за гълъби — каза той. — Много се обаждат тук наоколо.

V

Започна да става толкова студено, че малкият огън вече не топлеше достатъчно, и семейство Уоткинс трябваше да се прибере; татко и Бъни опънаха палатката и внесоха нещата си в нея и Бъни изпълни задължението си да надуе дюшека. Звездите ярко светеха и те сложиха леглото си под открито небе. След като опънаха одеялата, свалиха обувката си и горните си дрехи, прибраха ги в палатката и бързо се мушнаха под одеялата — и-их, тоя студ караше човек да припка! Бъни се сви на топка и усети нощния ветрец по челото си; сетне попита:

— Слушай, татко, каква е тази Църква на истинното слово?

Татко се закиска:

— Бедният стар щурчо! — каза той. — Нали трябваше да измисля нещо, за да му затворя устата.

Те полежаха мълчаливо и татко скоро задиша дълбоко, но момчето, въпреки че беше изморено, не заспа веднага. То лежеше и си мислеше: татковият морал бе много различен от този, който си беше избрал Бъни. Татко лъжеше винаги, когато считаше това за необходимо: твърдеше, че другият не може да използва истината или че няма право за това при възникналите обстоятелства. Беше обаче ясно, че татко не иска Бъни да живее със същия морал. Той казваше на Бъни да мълчи, но никога не го караше да лъже, и като правило, когато му се наложеше да лъже, гледаше да не го прави пред Бъни. Имаше много такива неща: татко пушеше пури и от време на време пиеше по чашка, но не искаше Бъни да пуши или пие. Това бе странно!

На Бъни му беше студено на главата и лицето, но тялото му беше топло и той постепенно се унасяше: мислите му се замъглиха, ала изведнъж съвсем се разсъни. Какво беше това? Дюшекът се люлееше: така те люшкаше от една страна на друга, че трябваше да се подпреш на лакти.

— Татко! — извика Бъни. — Какво е това?

Татко също изведнъж се събуди; той седна, седна и Бъни и протегна напред двете си ръце, за да запази равновесие.

— По дяволите — извика татко. — Земятресение.

Действително земятресение! И знаете ли, странно беше да чувствуваш солидната почва, на която си разчитал, да те люшка насамнатам по такъв начин! Дървото заскърца над главите им, сякаш разклатено от силен вятър; те изскочиха и се магнаха изпод дъба. Вдигна се врява, вресене и стонове — козите, които още по-малко от хората обичаха това усещане, тъй като нямаха никаква представа за строежа на земята и геологическите свличания, за да обуздаят вълнението си. А след това се чу друга врява откъм Уоткинсови, които очевидно бяха изскочили от колибата си:

— Слава, алилуя! Исусе, спаси ни! Господи, имай милост.

Татко каза:

— Вече премина. Хайде да си лягаме, че да не дойдат онези тук да се молят над нас.

Бъни се подчини и те си легнаха.

— Ей, това беше ужасно земятресение! — пошепна той. — Мислиш ли, че е сринало някои градове?

— Трябва да е било само локално — отговори татко. — Те често ги имат тук, в тази хълмиста местност.

— Тогава Уоткинсови би трябвало да са свикнали с тях.

— Предполагам, че те обичат да вдигат врява. Няма много вълнуващи събития в живота си.

Това бе всичко, което каза татко. Сам той имаше предостатъчно вълнуващи събития в живота си и не се интересуваше особено много от земятресения, а още по-малко от безумието на религиозни манааци. Скоро той отново заспа.

Бъни обаче лежеше и слушаше. Семейство Уоткинс се бяха „оставили“ и караха редовната си свята служба със скачане навън под студените, бели звезди. Те викаха и се молеха, смееха, се и пееха „Слава! Слава!“ и „Амин!“, и „Села!“, и други думи, които Бъни не разбираше и може би бяха гръцки или еврейски, или пък на езика на архангелите. Гласът на стария Ейбъл Уоткинс преобладаваше, резките писъци на децата му пригласяха, а блеенето на козите звучеше като безброй контрабаси в оркестър. Студени тръпки лазеха по гърба на Бъни, защото, в края на краищата, научните истини, които знаеше за строежа на земята и геологическите свличания, датираха само от век-два, докато инстинктът, който кара да произнасяш заклинания, беше от

хиляди, а може би и от стотици хиляди години. Жреци са се докарвали до безумие и са предричали гибел, а понеже жреците са вярвали в предричането си, вярвали са го и жертвите, те са се сбъдвали и затова са били вярвани още повече. И сега имаше заклинание срещу земетресенията... и хора, коленичили с вдигнати във въздуха ръце и олюляващи се тела:

„Колесници на славата, колесници на славата, колесници на славата със светия агнец!“

Най-сетне Бъни заспа. И когато отново отвори очите си, зората розовееше зад хълмовете и татко обличаше ловния си костюм. Без да си разтърка очите, Бъни скочи от леглото и бързо си навлече дрехите — този студ пронизваше до кости!

Той се покатери по склона, започна да събира сухи съчки, запали огън и сложи тенджерката. Тогава дойде Илай; той донесе измитите чинии и прибори за ядене и попита дали искат студено снощно мляко или топло сутрешно.

— Ами усетихте ли снощи земетресението? — попита Илай възбудено. — Беше ужасно земетресение, нали? По вашите места стават ли земетресения?

Илай имаше бледожълта коса, която отдавна не беше подстригвана и не беше сресвана от преди земетресението. Очите му бяха светлосини и малко изпъкнали, което им придаваше радостен вид. Вратът му беше дълъг с голяма, издадена адамова ябълка. Краката му бяха израсли твърде бързо за износените панталони, предназначени да ги покриват, изпод които се показваха обутите му на босо обуца. Той стоеше там, разглеждаше всяка подробност от приборите и облеклото на тези чужденци от града и в същото време се мъчеше да проникне в душата им.

— Какво учи вашето Истинно слово за земетресенията?

Татко съсредоточено пържеше бекон с яйца и каза, че биха искали малко от сутрешното мляко — това бе начин да се отърве от Илай. Но Илай се върна бързо-бързо и пак застана пред тях, заследи всяка хапка, която слагаха в устата си, и заразправя колко много са се молили зарад земетресението и че земетресенията били знак, че на светия дух са му дотегнали многото прелюбодеяния, пиянство и лъжа в света, и попита дали те вършат някои от тези неща? Бъни не разбираше точно смисъла на думата „прелюбодеяние“, но знаеше, че

татко беше казал страхотно голяма лъжа точно преди земетресението, и вътрешно се засмя, като си помисли какво значение биха ѝ придали Уоткинсови, ако знаеха за нея!

Бащата също дойде, за да се увери, че са добре. Господин Уоткинс бе по-голямо и по-високо на ръст издание на своя син, със същите изпъкнали бледосини очи и голяма адамова ябълка. Лицето му бе загрубяло и нарязано с дълбоки бръчки от грижите, но му личеше, че е добър човек, честен и мил, въпреки цялата му налудничавост. Той също заговори за земетресения и разказа, че преди една-две години земетресение съборило тухлени и железобетонни сгради в Роузвил. След това каза, че Мили и Сади отивали на училище и щели да донесат хляб, ако гостите искат. Тогава татко му даде един долар и това предизвика малък спор, тъй като господин Уоткинс каза, че могат да вземат само редовната цена, на която се продават яйцата, млякото и хлябът в дюкяна, и че не искали да им се плаща за мястото за нощувка, понеже това не им създавало никаква трудност и били доволни да видят нови хора; те живеели много самотно тук в хълмовете и ако не бил бог и неговото евангелие, щели да имат твърде малко радост в живота.

VI

Татко и Бъни сложиха патрондашите през рамо, заредиха ловните пушки и тръгнаха нагоре по долинката и през хълмовете.

Бъни всъщност не обичаше много да ходи на лов за гълъби, защото му беше жал за хубавите черно-кафяви птици с толкова бързо мяркащи се крачета, които толкова хубаво се обаждаха по залез. Но Бъни никога не споменаваше за тези си схващания, защото знаеше, че татко обича да ходи на лов и това е единственият начин да го откъснат от работата му и да отиде на въздух, което, както казваше лекарят, беше добре за здравето му. Татко вдигаше светкавично пушката си и като че ли съвсем не се прицелваше, но изглежда, че го правеше и никога не допускаше правената от Бъни грешка да се опитва да стреля по две птици едновременно. На татко му стигаше времето и да наблюдава Бъни, и да го учи, и да следи дали напредват в една линия и да не би единият да се озове пред пушката на другия.

Така те обикаляха из долината и хълмовете и птиците се вдигаха и литваха във всички посоки — пърпорене и сива сянка — прас, прас — и те или изчезваха, или падаха. Но човек не се втурваше да ги събира, тъй като там щеше да има и други, те щяха да се скрият и да избягат, затова човек си вървеше напред и продължаваше да стреля, а на края събираше тези, които можеше да намери, цели връзки меки топли пера, изцапани с кръв. Понякога те бяха още живи и трябваше да им се извие вратът и това беше нещо, което Бъни ненавиждаше.

Те напълниха чантите и се върнаха при палатката, уморени и гладни — и как! Илай дойде и предложи да им оскубе птиците и те с радост се съгласиха и му дадоха половината за семейството — жално беше да се види как светнаха очите на бедния, недохранен младеж, когато чу това. Не е лесно да се живее само с дух, преди да си напълно пораснал!

Илай занесе птиците в къщи, където имаше под ръка дръвник и кофа с вода; в това време Бъни се изтегна да си почине с вдигнати нагоре крака. Изведнъж той седна и възкликна:

— Татко, виж това!

— Кое?

— Обувката ми.

— Какво ѝ има?

Бъни вдигна крака си нагоре:

— Татко, това е петрол!

— Сигурен ли си?

— Какво друго би могло да бъде! — Той стана и с подскачане на един крак се приближи, така че татко да може да види сам. — Целият връх на обувката е изцапан.

— Сигурен ли си, че не е била изцапана преди?

— Разбира се, татко! Още е влажна. Не може да съм опаковал обувката си така, без да забележа. Трябва да съм стъпил в цяла локва петрол. И знаеш ли, обзалагам се, че е от земетресението! Петролът е избил на повърхността през някоя пукнатина!

Бъни събу обувката си и татко разгледа петното. Той му каза да не се вълнува много, тъй като нещо обикновено било да се намират петролни находища, близо до повърхността, но те били по правило малки и не водели до нищо сериозно. Но все пак; петролни следи не били за пренебрегване, та след обед отново щели да отидат по местата, където са минали, за да видят какво ще открият.

Лесно му беше на татко да каже да не се вълнува; колко малко разбираше той духовния мир на сина си! Това бе мечтата на Бъни, която лелееше от години. Виждате ли, татко винаги говореше как един ден иска да има петролно поле — поле, което да принадлежи само нему. Вечно изчисляваше и доказваше, че когато човек плаща една шеста тантиеми, всъщност дава половината от чистата печалба, защото трябва да плаща всичките разходи, не само за пробиването, но и за поддържането и експлоатирането на сондажа, както и за пласирането на петрола. Другият взема половината от парите за нищо друго, а само за това, че е собственик на земята! Е добре, един ден татко ще открие сам свое поле и ще го има за себе си, за да го разработи както трябва и да построи цял петролен град и да го ръководи както намери за добре, без чужда намеса и без подкупи.

Но как да намери такъв периметър? Това бе мечтата на Бъни! Беше преживял това приключение в най-различни форми; представяше си как копае дупка в земята и изведнъж от нея изригва петрол; той я запушва, за да го скрие, а татко откупва земята с мили наоколо и взема

Бъни за съдружник; друг път си представяше как изследва някоя пещера в планината, пада в езеро от петрол и едва се измъква. Беше си го представял по най-различни начини, но никога не беше измислял да стане земетресение и да пропука земята точно преди той и татко да тръгнат на лов за гълъби!

Бъни беше толкова възбуден, че почти не усети вкуса на особено вкусното ястие от гълъби, пържени картофи и варена гулия. Веднага щом татко допуши пурата си, те тръгнаха, забили поглед в земята, освен когато го вдигаха, за да огледат местността и да решат дали са минали тук или там между хълмовете. Бяха изминали към половин миля, когато се вдигнаха два гълъба, татко удари и двата, отиде да ги прибере и изведнъж извика:

— Ето го, сине!

Бъни помисли, че той говори за птиците, но татко пак извика:

— Ела насам! — И когато момчето се приближи, каза: — Ето го твоя петрол!

И наистина това беше петрол, черна ивица, широка шест или осем инча, която извиваше насам-натам по протежението на една пукнатина в земята; беше гладка и мазна и от време на време пускаше мехури, като че ли продължаваше да извира. Татко коленичи, пъхна пръст в пукнатината и го вдигна срещу светлината, за да види цвета; после откърши суха клонка от един храст и я мушна вътре, за да види колко е дълбока и колко петрол излиза още на повърхността. Когато отново се изправи, татко каза:

— Да, това наистина е петрол, няма никакво съмнение! Мисля, че не би било зле да купя този чифлик.

Тръгнаха обратно. Бъни ликуваше както външно, така и вътрешно, а татко правеше сметки и планове и никой от двамата вече не обръщаше внимание на гълъбите.

— Споменавала ли ти е някога госпожа Гроарти колко е голям чифликът? — попита татко.

— Казваше, че е цял парцел, шестстотин и четиридесет акра.

— Ще трябва да видим какви са границите му. И между другото, не прави грешка, сине, и нито дума пред никого за петрола, дори и след като купя мястото. Няма да ни повреди да купим повечко земя по тези хълмове. Няма да искат много за тези камънаци.

— Но слушай, татко, ще платиш на господин Уоткинс почтена цена!

— Ще му платя, колкото струва земята, но няма да му платя за петрола. Най-напред може да подозре нещо и да откаже да я продаде. Той не може да направи нищо с петрола тук — не му е бил от полза досега, няма да му бъде полезен и след милион години. А освен това как би могъл да използва парите от петрола такъв стар, слабоумен човек?

— Но ние няма да се възползуваме от невежеството му, нали, татко?

— Ще се погрижа да не страда; ще се разпоредя с парите така, че да не може да ги дава на мисионерите, и винаги ще се грижа за него и децата му и ще гледам да бъдат наредени добре. Но, разбира се, няма да има никакви проценти от петрола! А ако някой от тях те попита с какво се занимавам, кажи просто, че се занимавам с търговия... търгувам със земя и най-различни други неща. Кажи например, че имам магазин, купувам машини и давам пари под лихва. Всичко това си е така!

Те продължиха нататък и Бъни започна да размишлява върху елементите на една нравствена проблема, която щеше да го занимава от време на време дълги години. Какво право имаха Уоткинсови, върху петрола, който лежеше под този чифлик? Момчето не каза нищо на баща си, защото знаеше, че баща му вече беше решил, и, разбира се, той щеше да изпълни нарежданията му. Той обаче продължи да разсъждава по този въпрос из целия път, докато се върнаха в чифлика, където видяха стария Уоткинс да поправя кошарата на козите. Те се спряха при него и след като поприказваха за гълъбите, татко попита:

— Господин Уоткинс, бихте ли обичали да влезете в къщи, за да поговоря с вас и жена ви?

И когато господин Уоткинс каза, че ще дойде, татко се обърна към Бъни:

— Извинявай, сине, но опитай се да удариш някой и друг гълъб без мене.

И Бъни разбра какво точно означаваше това: татко мислеше, че на сина му ще е по-леко, ако не присъствува на хирургическата операция, при която клетите Уоткинсови щяха да бъдат отделени от техните шестстотин и четиридесет акра камънаци!

VII

Бъни отиде нагоре по дерето и високо на склона видя да пасат козите. Той се качи да ги погледа и така се запозна с Рут.

Тя седеше на голям камък, загледана далеч над линията на хълмовете. Беше гологлава и боса и ѝ личеше, че кърпената и избеляла басмена рокличка, която бе единствената ѝ дреха, вече ѝ омалява. Беше слабо момиче и правеше впечатление на бледа, въпреки че беше почерняла от слънцето: бе анемичнокафява, без розовина. Имаше сини очи, като на всички в семейството, и кръгло изпъкнало чело, косата ѝ бе опъната назад и вързана с парченце овехтяла панделка. Тя пасеше стадото така, както момчетата и момичетата са го правили преди две хиляди години в Палестина, за което беше чела в единствената книга, която можеше да се намери в домакинството на Уоткинсови. Тя правеше това всяка трета седмица по десет-дванадесет часа на ден, редувайки се със сестрите си. Много рядко някой се доближаваше до нея и сега изпита стеснение, когато непознатото момче се изкачи горе: тя не го поглеждаше и седеше със свити пръсти на краката.

Но Бъни знаеше как да достигне до сърцето ѝ.

— Ти си Рут, нали? — попита той и когато тя кимна с глава, каза: — Аз познавам Пол.

И така за миг те станаха приятели.

— О, откъде?

Тя стисна ръце и го загледа втренчено.

Бъни ѝ разказа как бил у госпожа Гроарти, но, разбира се, без да спомене нищо за петрола, и как дошъл Пол, и какво точно се случило. Тя попиваше всяка дума, без да го прекъсва: Рут никога не приказваше много, спотайваше чувствата си, не им даваше външен израз. Но Бъни знаеше, че тя копнее да чуе този разказ; тя просто обожаваше брат си.

— Не го ли видя след това пак? — прошепна тя.

— Всъщност изобщо никога не съм го видял — каза Бъни; — не бих го познал, ако го срещнех сега. Знаеш ли къде е?

— Получих три писма, но все от различни места и пише, че няма да остане там. Пише, че някога ще дойде да ме види, само мене. Страх

го е от татко.

— Какво би му направил баща ти?

— Би го съдрал от бой. Той е ужасно настроен срещу него. Казва, че бил изчадие на сатаната. Пол казва, че не вярвал това, което е писано в Библията. Ти вярваш ли?

Бъни се поколеба, като си спомни за татко й неговото „Истинно слово“, но реши, че толкова може да се довери на Рут, затова й каза, че не вярва. Загледала го в очите със съсредоточен интерес, Рут попита:

— Кой тогава прави земетресенията?

Тогава Бъни й разказа това, което господин Итън го беше учил за земната кора и свиването й, за свличането на пластове, които първи се поддават на напрежението. От учудването, което се изписа по лицето й, разбра, че това бе първият й урок по природознание.

— Значи, няма от какво да се страхуваме! — каза тя.

И тогава Бъни видя белези на друга мисъл, проблясващи в съзнанието й. Рут го загледа още по-съсредоточено и възкликна:

— А, ти си този, който пращаше пари!

— Пари ли? — отвърна той невинно.

— Четири пъти получих писмо с петдоларова банкнота, без нито една дума. Татко каза, че били от светия дух, но това си бил ти! Нали?

Атакуван така пряко, Бъни с кимване на глава призна; Рут се изчерви и започна съвсем объркано да му благодари: не знаела как биха могли някога да му се отплатят, толкова били затруднени. Бъни я прекъсна: всичко това било глупости, татко имал толкова пари, че не знаел какво да прави с тях. Бъни й обясни, че татко предлагал да купи чифлика от нейните родители, да изплати ипотеката и да ги остави да живеят в него колкото искат срещу много малък наем. Сълзи се застичаха по страните на Рут и тя трябваше да извърне глава; не можеше да се овладее и бе смутена, че няма с какво да изтрие сълзите си, тъй като всяка частица от роклята й бе необходима, за да покрива босите й крака. Тя се смъкна от камъка и като се отстрани от погледа му, се разплака, а Бъни седеше, разтревожен не толкова от изблика на нейните чувства, колкото от етичната борба, която ставаше в неговата душа. Той си казваше, че подбудата, накарала го да доведе татко тук, беше желанието да помогне на Уоткинсови; петролът е бил само претекст, за да убеди татко. Колкото за това, татко щеше да купи чифлика само за да помогне на семейството, дори да нямаше никакъв

петрол; може би щеше да стане нужда малко да се настоява, но щеше да го направи! Така Бъни се успокояваше, но през цялото време мислеше за хирургическата операция, която се извършваше долу в къщата, докато той седеше тук и играеше пред Рут ролята на герой и спасител.

Татко беше казал: „Как би могъл да използва парите от петрола такъв стар, слабоумен човек?“ Бъни знаеше, че татко би казал същото и за Рут: тя е здрава и щастлива, седнала там на слънце с боси почернели крака; това е най-доброто нещо в света за нея, много по-добро, отколкото ако беше обута със скъпи копринени чорапи. И това беше така, но едно малко дяволче започваше да противоречи: защо другите жени да имат копринени чорапи? Леля Ема например пред тоалетната ѝ маса не само с копринени чорапи, но и с корсети, изписани от Париж, и цял магазин от козметици; защо да не е добре за леля Ема да седи тук на слънце с боси почернели крака и да пасе козите?

VIII

Чу се гласът на татко, който викаше Бъни; той се сбогува и изтича надолу по дерето. Татко седеше в колата.

— Отиваме в Парадайз — каза той. — Но най-напред смени изцапаните с петрол обуца.

Бъни обу други и сложи изцапаните в багажника. Той се качи, те тръгнаха по черния път и татко забеляза с весела усмивка:

— Е, сине, ние притежаваме чифлика!

Татко се забавляваше с играта, която току-що бе изиграл, и разказа за нея на Бъни, без да помисли за впечатлението, което щеше да остави у него. Татко тактично заговорил на господин и госпожа Уоткинс за липсата на хляб за семейството и това накарало господин Уоткинс да му опише цялото положение. Чифликът бил ипотекиран за хиляда и шестстотин долара и имало почти триста долара неплатени лихви, и те получили от банката последно предупреждение, че идущата седмица ипотекацията щяла да бъде обявена за пресрочена. Тогава татко им обяснил, че търси място за лятно лагеруване, където синът му ще може да живее на открито, и че ще купи чифлика на добра цена. Бедната госпожа Уоткинс започнала да плаче: тя била родена на това място, изглежда то било тяхно открай време. Татко й казал, че нямало защо да се безпокои, те могли да си останат тук и да запазят всички права за обработване на земята — той щял да им я даде под наем за деветдесет и девет години срещу наем от десет долара годишно. Старият стиснал ръката на татко: знаел, че господ ще ги спаси, казал той. Татко решил, че това е добър ход, и обяснил, че господ го е изпратил съгласно откровението на Истинното слово, след което господин Уоткинс изпълнил всичко, което господ казал на татко да му каже да направи!

И Дж. Арнолд Рос сложил финансите на това семейство в ред, и как! — нямало вече да има такива глупости, да си дават парите на разни мисионери! Господ казал на татко да каже на господин Уоткинс, че трябва да използва парите си за храна, облекло и образование на децата си. Нещо повече, господ му казал, че парите, които останат след

изплащане на дълговете, не трябвало да се дадат на ръка, а да се състоят от депозитни удостоверения, поверени на попечители, които ще им плащат рента от около петнадесет долара месечно — нещо далеч по-хубаво, отколкото да плащат на банката почти десет долара на месец лихва за ипотеката! Освен това господ разпоредил парите да останат в полза на децата и приятелят на Бъни Пол, можел да благодари на татко, че и за него бил запазен дял. Господин Уоткинс казал, че единият от синовете му бил черна овца и не бил достоен за божията милост, но татко му изложил като откровение на Истинното слово, че нямало овца, която да е толкова черна, че господ да не може да я измие до бяло, когато му дойде времето, и господин Уоткинс с радост приел това откровение и той и жена му сложили подписите си под договора за продажба, съставен от татко. Продажната цена била три хиляди и седемстотин долара — сума, определена от самия господин Уоткинс: той казал, че тази земя по хълмовете струвала по пет долара акърът, и изчислил направените от него подобрения на петстотин долара. Те не стрували в действителност толкова, те били куп развалини, каза татко, но той приел изчислението на стареца. Съгласно договора господин Уоткинс щял да разполага с вода, достатъчна за напояване на два акра земя, горе-долу колкото обработвал й сега; разбира се, щял да му даде и повече, ако би могъл да я използва, но искал да изключи всички възможни спорове за права върху водата. Сутринта господин и госпожа Уоткинс щели да отидат в Парадайз и татко щял да наеме там четириместна кола и да ги отведе в някой друг град, където да оформят всичко без много шум.

Междувременно татко отивал в Парадайз да довери на единствения тамошен посредник по продажба на недвижими имоти задачата да му купи още земя.

— Защо не Повикаш Бен Скът? — попита Бъни.

Но татко отговори, че Бен бил мошеник и че го хванал да се опитва да взема комисионна и от противната страна. При това един местен човек можел да свърши работата по-добре и татко можел да го подкупи с извънредна комисионна, затова Бъни да внимава и да види как ще го направи. За щастие татко се погрижил да вземе със себе си чек за три хиляди долара:

— Не знаех точно колко време ще останем на стан тук! — каза той с присъщия му лек хумор.

Те пристигнаха пред кантората, на която имаше табела „Дж. Х. Хардейкър, посредничество за покупко-продажби на недвижими имоти, осигуровки и заеми“. Господин Хардейкър седеше вдигнал крака върху бюрото, с пура в уста и чакаше плячката си; беше мършав паяк с гладен вид и нито за миг не се излъга от татковите стари ловни дрехи в защитен цвят — той разбра, че тук има пари, бързо свали краката си и изпъна гръб. Татко седна, заговори за времето, попита нещо за земетресението, а след това каза, че имал роднина, който по здравословни причини искал да живее на открито и татко току-що купил чифлика на Ейбъл Уоткинс, и му се струвало, че би искал да отглежда кози на широка нога, та дали не би могъл да купи съседни имоти? Господин Хардейкър отговори веднага, че имало за продан сума земя по хълмовете: например съседният имот на Банди... и господин Хардейкър извади голяма карта и започна да показва на татко с молива си — той бил близо хиляда акра, но бил в по-голямата си част навътре в хълмовете и много каменист. Татко попита каква е цената и господин Хардейкър каза, че земята по хълмовете вървяла по пет-шест долара акърът. И започна да показва други парцели, а татко каза да почака малко, извади хартия и молив и започна да записва имената, площта и цената. Изглежда, всичко тук наоколо можеше да се купи — колчем посредникът пропуснеше да включи някой имот, татко питаше:

— А този тук?

Господин Хардейкър отговаряше:

— Това е мястото на стария Раскъм... да, това може да се вземе!

Тогава татко каза:

— Нека запишем всички!

Странно изражение започна да се изписва по лицето на господин Хардейкър — той взе да проумява, че е настъпил решителният час в живота му.

— Господин Хардейкър — каза татко, — хайде да поговорим открито! Аз искам да купя земя, ако мога да я купя изгодно. Разбира се, веднага щом разберат, че я искаш, хората започват да надуват цената, та да бъдем наясно: аз я искам само на изгодна цена, в противен случай не ми трябва и ако някой започне да надува цената, кажете му направо да забрави цялата работа и аз също ще я забравя. Но цялата земя, която можете да закупите на разумна цена, купете за моя сметка и вземете от продавача полагаемата ви се комисионна, а

освен това ще получите пет на сто комисионна и от мене. Това значи, че искам да бъдете мой човек и да направите всичко, за да ми осигурите земята на възможната най-ниска цена. Излишно е да ви обяснявам, че единственото ми желание е да купя земята бързо и без шум, така че хората да нямат време да решат, че има някакво прекомерно търсене. Разбрахте ли ме?

— Да! — каза господин Хардейкър. — Не съм сигурен обаче дали може да стане без шум: това е малко градче, хората доста приказват, а сключването на сделка иска време.

— Съвсем няма да е необходимо много време, ако постъпите както ви кажа и проявите здрав разум. Няма да споменаваме името ми, ще купувате за непознат клиент и ще купувате в брой, което значи, че ако хората са тук, ще сключват сделките веднага.

— Но за това ще трябва доста пари — каза господин Хардейкър, малко изплашен.

— Имам малко пари в джоба, а освен това нося и един чек за три хиляди долара, който мога да осребря утре сутрин. Виждате ли, господин Хардейкър, моята страст е лов на гълъбици затова си бях наумил, че ако намеря достатъчно гълъби, ще си купя малко земя за ловуване. Обаче трябва добре да разберете: аз мога да ходя на лов както на този хълм, така и на друг, но не искам никой да ме сметне мене за гълъб!

Татко извади от портфейла си писмо от директора на голяма банка в Ейнджъл сити, препоръчващо го на всеки, който се интересува, като човек с голям, капитал и абсолютна честност. Бъни знаеше, че татко има две такива писма — едно на името на Джеймс, Рос, а другото на името на Дж. Арнолд Рос първото използваше, когато си купуваше петролни полета и никой още не беше открил навреме идентичността му с Дж. Арнолд Рос!

Предложението на татко беше следното: той ще направи договор с господин Хардейкър, според който господин Хардейкър ще бъде упълномощен да откупува десетдневна опция за покупко-продажба на земята на желаещите да продават парцели, изброени в дълъг списък, с обозначение на тяхната площ и цена, като заплаща пет на сто върху покупателната стойност на всяка опция, а татко се задължаваше да оформи всички тези сделки в срок от три дни и да заплати на господин Хардейкър пет на сто върху всички покупки. Господин Хардейкър,

разкъсван от страх и користолюбие, най-сетне каза, че ще се опита и ако татко не изпълни задължението си, ще може лесно да обяви фалит. Посредникът седна пред ръждясалата си пишешца машина и написа договора в два екземпляра с дълъг списък на земите, които щяха да струват на татко малко над шест хиляди долара. Те прочетоха договора два пъти и татко го подписа, с леко трепереща ръка го подписа и господин Хардейкър, а татко каза — добре, — наброи десет банкноти по сто долара на бюрото и каза на господин Хардейкър да се залови за работа веднага. Щяло да бъде добре, ако приготви предварително опциите, та да трябва насрещната страна само да ги подпише, и татко мислел, че има бланки в колата, но не бил сигурен, затова ще отиде да види. Той излезе и господин Хардейкър съвсем между другото дружелюбно попита Бъни:

— Какво работи баща ти, младежо?

Бъни се усмихна на себе си и каза:

— О, татко се занимава с различни работи, купува земя и много други неща.

— Какви други неща?

— Ами има магазин, понякога купува машини и дава пари под лихва.

В това време татко се върна; по една щастлива случайност той имал снопче бланки за предварителни договори в колата и Бъни отново се засмя в себе си, тъй като никога досега не бе видял да се случи така, че да няма точно необходимия документ, или точно необходимото сечиво, или нужната храна, или точно необходимия антисептик и бинт, скътани някъде в колата!

IX

Те се връщаха обратно към палатката, пак приближаваше залез и гълъбите се обаждаха навред по хълмовете. По пътя срещнаха ездача, който караше стадото добитък, той спря и поприказва с тях за земетресението, след това продължи нататък и седлото и каишките на стремето му скърцаха: „Кръц, кръц“. И татко каза:

— Може би ще сме купили имот на този човек още тази вечер и ти ще можеш да яздиш коня му.

Те продължиха и след малко срещнаха друг човек, но той вървеше пеш. Беше младо момче, високо и слабо, но прегърбено, сякаш държеше в ръцете си рало; беше облечено със селски дрехи и със сламена шапка и ги отмина бързо, като ги изгледа втренчено и двамата и едва отговори на веселото татково „Добър вечер!“. Татко забеляза:

— Странно момче!

На Бъни направи впечатление много сериозното му лице, големият издаден нос и голямата уста, малко увиснала в ъглите.

Те стигнаха своя стан, запалиха огън и си приготвиха разкошна вечеря — пълен тиган гълъби и бекон, и горещо какао, и препечен хляб от донесения от Мили и Сади, и компот от праскови, който беше купил Бъни. А след вечеря Бъни видя Рут долу при кошарата на козите и отиде нататък да я види; тя се огледа плахо, за да се увери, че няма никой наблизо, и пошепна:

— Пол беше тук!

Бъни трепна изненадан:

— Пол?

И изведнъж в ума ми проблесна мисълта: „Това момче, което срещнахме по пътя, е бил Пол!“ Той описа на Рут как е изглеждал и тя потвърди, че това действително е бил Пол; дошъл с автостоп да я види, както обещал, и й донесъл петнадесет долара, които спестил от припечеленото.

— Казах му, че сега нямаме нужда от тях, но той ги остави.

Тогава Бъни извика:

— О, защо не е спрял и не е заговорил на татко и мене? Той едва ни кимна!

Рут бе явно много смутена: беше трудно да я накара да говори още за Пол. Но Бъни настоя, той толкова много искал да опознае Пол, а Пол като че ли не го харесвал. Едва тогава Рут се реши да му обади какво бе казал Пол:

— Той много се ядоса, че татко е продал чифлика. Каза, че не трябвало да правим това.

— Но какво друго можехте да направите?

— Каза, че трябвало да продадем козите, да платим на банката и да отглеждаме ягоди, както правят някои тук. Така бихме могли да преживеем и да бъдем независими...

— Пол е толкова горд! — извика Бъни. — Той толкова много се страхува от благоденяния!

— Не, не е точно за това — каза Рут.

— А какво тогава?

— Ами... не е много учтиво да говоря за това... — и Рут отново се смути.

— Какво има, Рут? Искам да се помъча да разбере Пол.

— Ами той казва, че татко ти е голям петролен собственик, и казва, че в нашия чифлик имало петрол и че и ти го знаеш, защото той ти го е казал.

Настъпи мълчание.

— Наистина ли баща ти е петролен собственик?

Бъни се насили да отговори:

— Татко е делови човек, той купува земи и какво ли не. Има магазин, купува машини и дава пари под лихва.

Татко му беше наредил да казва така и макар, строго казано, то да беше истина, Бъни се сметна за лъжец, когато го каза. Той заблуждаваше Рут — нежната, наивната, доверчивата Рут, с големи искрени очи и благи, миловидни черти, Рут, която не беше способна за грозна мисъл или егоистичен подтик, целият живот на която щеше да бъде една дълга саможертва за каузата на обичания ѝ брат! О, защо ставаше така, че трябваше да мами Рут?

Те поприказваха още малко за Пол. Той прекарал в хълмовете почти целия подиробед и разказал на сестра си за себе си. Казал ѝ, че преживява добре; намерил си работа при един стар адвокат, който

нямал нищо против това, че бил избягал от къщи, и бил готов да му помогне да се скрие. Адвокатът бил каквото се нарича „свободомислещ“ — той казал, че човек има право да има собствени разбирания, и Пол му станал градинар и момче за всичко, и старият адвокат му давал да четете книги и Пол се заловил да се образова. Това звучало прекрасно и ужасно в същото време — Пол прочел една книга за Библията, която показвала, че Библията не е нищо друго освен староеврейска история и фантастични приказки, пълна с противоречия, убийства и блудства и неща, които нямало смисъл да се наричат божие слово. Пол искал и Рут да я прочете и Рут била разтревожена до смърт, но Бъни забеляза, че тя се страхува за душата на Пол, а не за своята!

След това Бъни се върна при татко и му каза, че момчето, което са срещнали по пътя, било Пол, и татко каза:

— Така ли?

И повтори, че той бил „странно момче“. Татко не се заинтересува, той нямаше и най-малка представа за душевните терзания на Бъни; мислите му бяха изцяло погълнати от голямото откритие и сделките, които се мъчеше да склучи. Той лежеше по гръб с възглавница под главата, загледан в звездите.

— Едно нещо е сигурно, сине — каза той и в гласа му прозвуча смях, — или ти и аз ще заемем първите места в петролната игра, или ще станем царе на козите и овците в Калифорния.

ГЛАВА V

ОТКРОВЕНИЕТО

I

Бъни трябваше да тръгне на училище. Леля Ема, баба му и Бърти успяха да се наложат с непрекъснатите си натяквания и той нямаше вече да бъде „малък петролен гном“ и да посвещава времето си на науката как се печелят пари; щеше да бъде момче като другите момчета, да се забавлява, да носи спортни фланелки, да вика по футболни мачове и да бъде част от голяма машина. Господин Итън бе подтикнат до крайни самоубийствени усилия и закърпи слабите места в умствения багаж на своя питомец, Бъни се яви на няколко изпита и бе съответно приет за редовен ученик в гимназията на Бийч сити.

Училището заемаше два блока в покрайнините на града и се състоеше от няколко сгради, разположени по трите страни на един площад: претрупани с богата украса сгради, голяма гордост за града и бreme за неговите финанси. Училището беше безплатно и в него учеха синовете и дъщерите на тази част от населението, които не бяха принудени да тръгнат на работа преди осемнадесет или двадесетгодишна възраст. Това означаваше всички средно заможни хора: момчетата и момичетата, които по този начин представляваха икономически слой и от своя страна се делиха на подслоеве по същия принцип. Техните „тайни дружества“ бяха забранени от учителите, но това не им пречеше да процъфтяват, приемането в тях зависеше от богатството и от скъпите вещи, които може да се купят с богатство: добре охранени тела, модно облекло, непринудено държане и леко отношение към живота.

Младите хора бяха събрани на малки стада и се мятаха от стая в стая, където културата им се поднасяше в точно отмерени дози. Това бе огромна фабрика за образование и родителите бяха платили възможното най-добро обзавеждане, но по силата на някакъв процес, който не се поддаваше на обяснение, то постепенно се отнемаше от учителите и се предаваше на учениците. От година на година учениците като че ли все по-малко се интересуваха от уроците и все повече се отдаваха на това, което се наричаше „извънучилищна дейност“ — игрищата за лека атлетика, тенис и баскетбол, големия

плувен басейн, дансинга. Момчетата и момичетата създаваха за себе си отделен свят, със свои собствени мерила и свой таен живот. Носеха разни значки, имаха си пароли и условни знаци, значението на които знаеха само посветените; имаха сложни шифри, свързани със закичването с цветя или с цвета на вратовръзката или панделката на шапката, или с ъгъла, под който залепваха пощенската марка на плика.

Това беше стаден живот, почиващ отчасти върху паричния престиж, както животът на възрастните, а отчасти върху успехите по игрищата. Той се състоеше в тичане от една масова проява на друга. Човек подлагаше на изпитание силите на своя отбор срещу силите на някой друг отбор и способността на своята тайфа да крещи по-високо от друга; те се събираха, за да репетираат кряскането, докато отборите тренираха за битките, на които предстоеше да се крещи. Всичко това представляваше част от общата подготовка за по-нататъшния и по-реален блясък на колежа и университета, където финансово и физически по-силните студенти щяха да бъдат приети в големите дружества и да изпълняват своите обществени и атлетически задължения със стигнали до съвършенство майсторство и грация.

Бъни, както знаем, отговаряше на всички изисквания, за да преуспее в такова „братство“: имаше англосаксонски черти, притежаваше безброй големи пуловери и отиваше на училище с кола последен модел. Веднага беше приет в дружество с ограничен брой членове и скоро без него не можеше нищо да стане. Всичко извънредно много го интересуваше: никога по-рано не беше си представял, че има толкова млади хора по света, и искаше да ги опознае всички. Той препускаше с тях от едно място на друго, гледаше с отворени очи и слушаше с отворени уши всичко, което излизаше било от учителите, било от учениците. Но винаги имаше нещо, което го отделяше от останалите — нещо сдържано, старомодно и „чудновато“. Това идваше без съмнение от неговите твърде големи познания за петрола: Бърти беше права в своята жестока забележка, че има петролни петна и под ноктите си. Той никога не споделяше мнението на другите галеници на охолството, че „парите растат по дърветата“: той знаеше, че те се печелят с тежък и опасен труд. Освен това Бъни трябваше да се справя с положението в къщи, което разбираше много добре: баща му съвсем не беше сигурен дали училището е най-доброто място за едно момче и затова го наблюдаваше и слушаше през цялото време, за да види какви

схващания придобива Бъни. Така момчето винаги сравняваше образованието, което получаваше в училище, с онова на татко, а кое ли бе наистина правилното?

Преди да навлезе в новото си поприще, Бъни има, както казват родителите, „сериозен разговор“ и той бе чудноват и озадачаващ. Най-напред татко щеше да му подари кола, а във връзка с нея трябваше да спазва известни правила. Трябва да даде дума никога да не превишава разрешената скорост, както в града, така и вън от него; това бе несъмнено странен случай; на два вида морал! Но татко говореше откровено: той е вече зрял и може да преценява въпроса за скоростите; нещо повече, той може да се извини с важната си работа, но Бъни трябваше да тръгва за училище рано, а през останалото време ще кара за удоволствие. Може да качва други в колата, но никога не трябва да дава на друг да я кара: татко нямал пари, за да поддържа безплатен гараж за „братството“ в гимназията и за Бъни ще е по-удобно да каже веднъж завинаги, че баща му не разрешава подобно нещо.

Освен това татко поиска Бъни да му обещае, че няма да пуши и пие, докато не навърши двадесет и една година. И тук имаше „два вида морал“ и татко беше искрен в това отношение. Той се научил да пуши, но съжалявал за това; ако Бъни иска да придобие този навик, това е негово право, но татко смята, че трябва да почака, докато стане достатъчно голям да може сам да преценява какво прави и докато напълно порасне. Същото се отнася и до пиенето. Сега татко пие много малко, но е имало време в живота му, когато малко оставало да стане пияница, и затова се страхува от пиенето, а Бъни, понеже ще има възможност да постъпи в колеж — най-малкото с татковите пари, — трябва да обещае, че ще избягва пиянските оргии. Бъни каза добре, то се знае — това е лесно за него. Искаше му се да попита татко нещо повече за неговата история, но не можеше да се реши. Никога не бе виждал татко пиян и това бе интересно за размисъл.

Най-после дойде въпросът за жените и тук очевидно татко не можа да събере сили да бъде искрен. Той каза две неща: първо, за Бъни се знаело, че има баща с много пари, и това го излагало на една от най-големите опасности за младите мъже. Най-различни жени щели да се опитват да го впримчат само за да го накарат да харчи пари по тях или да го изнудват; а тъй като Бъни бил склонен да се доверява на жените, трябвало да бъде предупреден. Татко му разказа ужасни истории за

богати младежи и за жените, в чиито ръце попадали, и как това им опропаствявало живота и опозорявало семействата им. Освен това не трябвало да се забравят болестите: леките жени много често били заразени и татко разказа някои неща за това, спомена и за лекарите-шарлатани, които плячкосват неопитни уплашени момчета. Ако човек си навлече такава беда, трябвало незабавно да отиде при първокласен лекар.

И това бе всичко, което татко имаше да каже, Бъни го прие с благодарност, но му се искаше да има и още нещо: би желал да зададе на баща си много въпроси, но не се реши, като виждаше явно смутения му вид. Татковото държане и отношение сякаш подсказваха, че в пола има нещо толкова пагубно по начало, щото човек просто нямаше смелост да заговори за него: това бе част от живота, която се изживява на тъмно и никога не се показваше на светло. Бъни реши, че татковата му лекция не се отнасяше много-много за самия него. Той знаеше, че има мръсни момчета, но той не беше от тях и не смяташе никога да бъде.

Всичко това мина много по-лесно, тъй като Бъни твърде скоро жестоко се влюби. В училището имаше такива рояци очарователни женствени създания, че беше просто невъзможно да се отървеш от тях особено когато материалното ти и обществено положение е такова, че толкова много от тях се мъчат да те хванат! Някои млади госпожици бяха много смели в авансите си или прекалено явно се правеха на свенливи и това отблъскваше стеснителното момче. Тази, която успя да му завърти главата, беше много сдържана и мълчалива, така че неговото въображение можеше да я кичи с романтични качества. Тя се казваше Роузи Тейнтър и имаше коса, която се спускаше като опашка до средата на гърба ѝ, беше бухнала на челото, със златни отблясъци. Бе по-стеснителна и от Бъни и говореше съвсем малко, но това не беше и нужно, защото тя притежаваше изключителна способност да се възхищава и имаше дума, с която изразяваше своето възхищение: всичко за нея беше „чудесно“ и ставаше все „по-чудесно“ и „почудесно“, изпълнено със задушевени, тайнствени нашепвания: петролните работи бяха особено „чудесни“ и на Роузи никога не омръзваше да ѝ се разказва за тях, а това доставяше удоволствие и на Бъни, който имаше много за разказване! Бащата и майката на Роузи бяха зъболекари, една не особено романтична професия, ето защо на

момичето естествено му се виждаше много привлекателно да се носи из вътрешността на страната като Бъни, да командува армии от работници и да заповядва на несметни богатства да бликат от земята.

Бъни я водеше на разходка с колата и когато излезнеха във от града, където беше по-безопасно, Бъни караше с едната ръка, а другата слагаше на ръката на Роузи и наистина „чудесни“ бяха тръпките, които полазваха и по двамата. Те бяха доволни да пътуват така с часове или да спират някъде и да бродят по хълмовете, да берат цветя или да седнат и да наблюдават залеза. Бъни благоговееше пред нея и когато веднъж или дважд се осмели да целуне любимата си по страната, направи го почти с религиозно страхопочитание. Когато времето не беше благоприятно за ухажване на открито, той я посещаваше у тях. Майка ѝ и баща ѝ имаха слабост да събират стари английски гравюри; те висяха в рамки по всички стени, а имаше и цели купища, които можеха да се разглеждат — чудати сцени от осемнадесетия век с благородни ловци в червени дрехи и с глутници хрътки, или пък червенобузести прислужнички в кръчми, поднасящи големи канчета с бира на пияници с големи лули. Бъни можеше да ги разглежда с часове, тъй като можеше да ги обръща само с една ръка. Има ли нещо, което да не е „чудесно“, когато си толкова млад и в същото време толкова добър? И Бъни хвърчеше от щастие само като си купеше нова сламена шапка и срещнал своята избраница на улицата, чакаше да чуе мнението ѝ.

II

Сега, когато пътуваше по работа, татко пътуваше сам освен когато можеше да ги нареди за неделя и празник. Той не обичаше да пътува сам; Бъни от своя страна винаги мислеше за татко, когато го нямаше, а когато татко се върнеше, винаги разпитваше най-подробно как вървят работите.

Сега в Лобос Ривър имаше шест сондажа и всичките „плащаха богато“. Татко беше започнал да пробива четири нови и беше увеличил дълбочината на единадесет от старите сондажи при Антилоуп и там имаше вече петролопровод, по който в касата му течеше река от богатство. На мястото на Банксайд имаше шест сондажа, всички в действие, и бе вече платил на господин Банксайд малко над милион долара тантиями, а това било само началото, както казваше той. Имаше и един добър сондаж на съседния парцел, Рос-Уагстаф, и други три се работеха, а около половин миля по на север откриваше нов периметър с Рос-Армитедж №1.

Удивително беше да се види какво е станало с находището на Панорамния хълм. По целия връх и по склоновете се беше издигнала гора от сондови кули и те бяха започнали да напредват вече през полетата със зеле и захарно цвекло. Като ги гледаше човек от разстояние, във вечерната мъгла, можеше да си представи напредваща армия от охлюви, от тези, които вдигат рогцата високо нагоре. Когато дойдеше по-близо, чуваше бучене и рев, като в царството на Плутон; нощем това беше вълшебна гледка, неясни бели и златни светлини със струи пара и блясък на мятащи се пламъчета, където изгаряха излизация с тътен от земята газ, който не можеха да използват за нищо.

Да, когато минеше, седнал в удобна кола, човек може да сметне това поле за някаква приказна страна. Трябваше обаче да си припомни, че там работи цяла армия хора, работи непосилно по дванадесет часа на смяна, и то с риск за живота и здравето. Трябваше да си припомни също трудностите и разправиите, интригите и подлостите, разорението и пропадналите надежди; трябваше да чуе и разказите на татко за

дребните хорица, хилядите вложители, които се втурнали към петролното поле като пеперуди към пламъка на свещ. Тогава приказната страна се превръщаше в касапница, в която многото се смилаха на суджук за закуска на малцината!

Татко имаше сега голяма кантора с началник и пет-шест чиновници и сам той седеше там като капитан на боен кораб на командния пост. Каквото и да се случеше на другите, татко се грижеше за себе си и това, което беше негово. Беше станал известен като най-големият самостоятелен петролен магнат и при него идваха най-различни хора с предложения: нови, чудесни, блестящи проекти — с татковата слава на солиден финансист той можел да основе дружество с десет-двадесет милиона капитал и желаещите да вложат парите си щели да се втурнат при него. Но татко отхвърляше всички тези предложения: той казваше на Бъни, че ще го чака да порасне и да завърши това свое образование. Те ще имат дотогава цял куп пари и ще направят нещо действително голямо. И Бъни казваше: „Добре, съгласен“. Той се надяваше, че това „голямо нещо“ ще бъде Парадайз, понеже там щеше да има истински свой дял. Татко каза, разбира се, чифликът на Уоткинс е откритие на Бъни и когато започнат работа там, кладенецът ще бъде наречен „Рос младши“ Не бяха предприели там никакви нови стъпки: чакаха поради една непредвидена спънка в преговорите за земята. Злата съдба бе пожелала господин Банди, собственикът на голям имот, да отсъствува от къщи в деня, когато господин Хардейкър закупувал земите; а когато се върнал и научил за всичките неочаквани покупки, господин Банди заподозрял нещо и решил да не продава земята си. Поне постъпката му била равносилна на това, защото той вдигнал цената от пет на петдесет долара акъра! А което беше най-лошото — имотът на Банди беше непосредствено до Уоткинсовия парцел; той беше над хиляда акра и стигаше до мястото, където татко и Бъни бяха открили петрола — всъщност татко мислеше, че петролното находище се намираше на земята на господин Банди, но не можеше да бъде сигурен без съответно изследване. Те щели да почакаат, каза татко, и да оставят господин Банди да поседи на сухо няколко години. Това приличало на котка, която чака пред миша дупка, и кой ще се измори пръв. Бъни попита какво е господин Банди: котката или мишката; татко отговори, че ако някой сбърка да помисли Джеймс Рос за мишка, той просто ще се постарее да му покаже грешката.

И така те чакаха. Един ден мистериозният болен роднина на татко щеше да дойде в тези скалисти хълмове и да се залови да отглежда няколко хиляди кози; междувременно повечето от чифлиците бяха дадени под наем на бившите им собственици. Три-четири бяха празни, но татко не се безпокоеше за това; щял да ги остави на гълъбите, каза той и заръча на Господин Хардойкър да сложи хиляда надписа „Минаването забранено!“ около всичките дванадесет хиляди акра, които бе закупил, за да направи впечатление на господин Банди с татковата ненаситност по отношение на дребния дивеч.

III

По-голямата част от цивилизования свят беше започнал война. Вестниците, които татко и Бъни четяха, се бяха превърнали в плакати с огромни заглавия през цялата страница и съобщаваха всеки ден за битки и нападения, в които хиляди и може би десетки хиляди войници загубваха живота си. За хората в Калифорния, така мирни и благоденстващи, това бе някаква приказка за „стари, нещастни и далечни неща“, които не можеха да се превърнат в действителност и за тях. Америка бе обявила официално неутралитет, а това означаваше, че в час по „текущите събития“, когато Бъни научаваше какво става в света, учителят трябваше да разглежда въпросите на войната обективно и да смърдя всяко дете, което можеше да вземе страна, обидна за друго дете. А за деловите хора като татко то значеше; че щяха да печелят пари и от двете страни: щяха да продават на съюзниците направо, а на държавите от Съглашението — чрез представители в Холандия и Скандинавия, и да нададат голям вой, когато англичаните се опитат да им попречат с установяване на блокада.

Цената на бензина, разбира се, започна веднага да се покачва. На Бъни му се струваше ужасно милионите на татко да се умножават за сметка на общата агония на останалия свят; но татко каза, че това са глупости и той не е виновен, че хората в Европа искат непременно да воюват, и щом им трябва нещо, което има за продан, ще му го плащат на пазарни цени. Когато при него идваха спекуланти, за да го убеждават, че с неговите големи финансови възможности е в състояние да извлече големи печалби, като закупи обуца или кораби, червен восък или други военни материали, татко отговаряше, че познава само един бранш, петролния, и че си е пробил път в живота, като се е занимавал само с това, което разбира. Когато представители на воюващите сили го канеха да подпише договори за доставка на петрол, той отговаряше, че нищо не му доставя по-голямо удоволствие от подписването на такива договори; обаче трябвало да обменят европейските си облигации срещу добри американски долари и да му

плащат с тях. Предлагаше им да ги заведе в ресторантчето край шосето, където можеха да прочетат надписа: „Имаме споразумение с банката: тя не продава супа, а ние не приемаме чекове“.

Въз основа на репутацията на баща му за неограничените му възможности и абсолютна честност Бъни беше избран за касиер на футболния клуб на първокурсниците, положение с голяма отговорност, което му даваше право да сяде край страничните черти на игрището и да помага при ръководене на викането. Докато на другата страна на света хората се лутаха в мрак, кал и сняг, слепи от умора или с извадени очи или черва, влачещи се по земята, в Калифорния грееше слънце и Бъни седеше пред множество от хиляда или две хиляди ученици и ученички, които, наредили се по пейките, викаха в един глас, за да насърчат своя отбор. Връщаше се в къщи ликуващ, така прегракнал, че едва можеше да съобщи резултата, останал почти без глас, а леля Ема сияеше от радост, че е като другите момчета и че семейство Рос заема своето положение в обществото.

Дойдоха коледните празници; всички бяха на мнение, че татко се преуморява, и Бъни каза:

— Хайде да отидем за гълъби!

Сега не беше толкова трудно да го откъсне, защото си имаха свой ловен резерват — това звучеше направо прекрасно и явно би било голяма загуба да не го използват. И така те стегнаха туристическите си принадлежности, отидоха в Парадайз и опънаха палатката си под дъба; чифликът и семейство Уоткинс бяха същите като преди, с тази разлика, че децата бяха станали с един-два инча по-високи и всяко от момичетата имаше нова рокля да покрива издължилите се, почернели от слънцето крака. Сега семейството преживяваше много по-лесно, тъй като получаваха от банката петнадесет долара рента месечно, вместо да й плащат по десет долара.

Е, Бъни и татко отидоха за гълъби и се върнаха с пълна торба; пътем поразгледаха петролната локвичка, която сега беше изсъхнала и се втвърдила и беше покрита с пясък и прах. Те се върнаха при палатката и си приготвиха богато ядене, а след това дойде Рут, за да прибере мръсните чинии: тя заместваше Илай; той, както тя обясни, отишъл да лекува госпожа Пъфър, която страдала от болки в главата. Напоследък Илай вършил много добрини като лекуващ, това вдигнало голям шум и хората се стичали от всички страни да възложи на тях

ръце. Бъни попита Рут дали има новини от Пол и тя каза, че той идвал да я види преди два месеца и че му вървяло добре.

Тя като че ли малко се стесняваше и Бъни си помисли, че може да е заради татко, който лежеше и слушаше, затова я изпрати до къщата и по пътя Рут му довери, че Пол ѝ донесъл да прочете една книга, за да ѝ покаже, че може и да не вярва в Библията, ако не иска, но баща ѝ я хванал с тази книга, взел я и я захвърлил в огъня, а нея добре наложил.

Бъни беше ужасен:

— Искаш да кажеш, че те би?

Рут кимна с глава: точно това искала да каже.

— С какво? — попита Бъни.

Тя му обясни, че я бил с каиш от конски такъми.

— А нарани ли те?

Тя му обясни, че баща ѝ така хубаво я натупал, че цяла седмица не можела да седне. Тя много се изненада от неговото възмущение, тъй като за нея беше съвсем естествено едно почти шестнадесетгодишно момиче да бъде „натупано“ от бащата; той ѝ желаел доброто и смятал за свой дълг да спаси душата ѝ от пламъците на пъкъла. И Бъни долови, че Рут не е сигурна дали баща ѝ е прав.

— Каква беше книгата? — попита той.

Тя му каза, че се наричала „Векът на разума“, била старовремска книга и може би Бъни е чувал за нея. Той не беше чувал, но, разбира се, реши да я намери, да я прочете и да разкаже на Рут всичко писано в нея.

Той се върна при баща си и изля пред него възмущението си, но татко изрази почти същото схващане като Рут. Разбира се, срамно е едно дете да бъде бито за това, че иска да добие знания, но старият Ейбъл Уоткинс е господар в своето собствено семейство и има право да наказва децата си. Татко каза, че чувал за тази книга, била от един известен „неверник“ на име Том Пейн, който имал нещо общо с американската революция. Татко не бил чел книгата, но лесно било да се разбере колко възмутен е бил господин Уоткинс, а щом Пол четял такива неща, той сигурно е стигнал далеч.

Бъни не можеше да се съгласи с това: било ужасно, че Рут трябвало да бъде бита, защото се опитала да използва ума си. Бъни продължи да говори за това целия подиробед: трябвало да има закон,

който да забранява такова нещо. Татко каза, че законът се намесвал само когато бащата употреби необикновено и жестоко наказание. Бъни настояваше татко да направи нещо, но татко се изсмя и попита, да не би Бъни да иска от него да осинови Рут. Бъни не искаше това, но смяташе, че татко трябва да използва своето влияние над стария Уоткинс. На това татко отговори, че би било глупост човек да се опитва да спори с такъв маниак и че колкото повече се препира, толкова по-упорит той ще става; колкото влияние и да е имал върху него, татко спечелил с това, че се преструвал да е съгласен със заблужденията на стареца.

Но Бъни не искаше да се откаже от темата: татко можел да направи нещо, ако искал, и непременно трябвало да го направи. Тогава татко помисли малко и след това рече:

— Виж какво, сине, това, което трябва да направим с тебе, е да основем нова религия.

Бъни познаваше този тон — баща му „се майтапеше“ с него — и търпеливо зачака. Да, татко каза, че трябвало да разработят „Истинното слово“; трябвало да изтъкнат като една от главните точки в това Слово, че момичетата не бива никога да бъдат бити от мъже. Според татко трябвало да има специално откровение точно по тази точка и това започна да заинтересува Бъни. Татко го заразпитва за Пол, в какво вярва Пол, какво му е разправял Пол за Рут и какво му е разказвала Рут за себе си. Бъни разбра, че татко се кани да опита нещо, и зачака.

Те удариха още гълъби, върнаха се при палатката, запалиха голям огън и си приготвиха разкошна вечеря. След това татко каза:

— Хайде сега да отидем да се заловим с тази религия!

Те слязоха при колибата на Уоткинс, татко беше дълбоко замислен, а Бъни изгаряше от дълбоко любопитство, защото човек никога не знаеше какво ще направи татко, когато се кани да скрои шега. След години си спомняше този момент и се чудеше: как ли са щели да се чувствуват, ако бяха могли да предвидят последиците от тази шега — това религиозно движение, което щеше да раздрусва цяла Калифорния, или поне селската ѝ част, и няколко съседни щати.

IV

Старият Уоткинс ги покани сърдечно да влязат вътре, а Мили и Сади отстъпиха столовете си и седнаха на някакъв сандък или нещо подобно в единия ъгъл на стаята. Бъни влизаше за пръв път в къщата на Уоткинсови и тя го потресе със своята бедност. Тя и отвътре бе от голи дъски, както и отвън; имаше голяма небоядисана маса и шест небоядисани стола, няколко полици с чинии, няколко закачени на стената тенджери и печка със счупен крак, подпрян с камък. Това бе всичко, буквално всичко, с изключение на мъждивата газена лампа, която позволяваше да се види всичко останало. В колибата имаше още две стаи, едната за съпруга и съпругата, а другата за трите момичета, които спяха на едно легло. Залепена към гърба на къщата имаше барака с два нара до стената, горният заеман от Илай, а другият свободен, напомнящ за „заблудената овца“.

Илай беше в стаята, току-що завърнал се от посещението си при болната. Беше вече осемнадесетгодишен и бе достигнал пълното развитие на мъж; гласът му също бе вече мъжки, само че от време на време изпускаше по някой писклив тон, което щеше да е комично, ако някой от тези, които го слушаха, имаше чувство за хумор. Илай тъкмо разказваше на родителите си и на учудените си сестри как светият дух отново го благословил, как го обхванали тръпки и как госпожа Пъфър мигновено се изцерила от страданията си. Господин Уоткинс каза „Амин!“ три или четири пъти много високо, а след това се обърна към татко и забеляза:

— Господ ни благославя чрез децата ни.

Татко каза, да, това било вярно и може би по-вярно, отколкото те подозират; той попита господин Уоткинс дали е някога помислял за възможността господ да изпрати ново откровение на света. Изведнъж цялото семейство замръзна на местата си, забило очи в татко, и шестимата неподвижни като статуи. Какво искаше да каже техният посетител?

Татко обясни: досега имало две откровения — едно в Стария завет и едно в Новия; защо да не е възможно светият дух да подготвя и

друго? От дълго време последователите на Истинното слово чакали това изпълнение: обещанието било в Библията и всеки можел да го прочете. Тази нова милост божия щяла да замени другите и естествено трябвало да бъде по-различна от другите и последователите на старото благовестие можели да не го познаят, също както е било в предишния случай. Не изглежда ли това разумно, попита татко и господин Уоткинс веднага отговори, че е, и помоли татко да продължи. Татко каза, че това Истинно слово щяло да бъде разкрито чрез умовете на хората и да бъде благовестие на свободата; светият дух искал от нас да търсим смело и да не се боим и след време чрез търсенето от много умове щяла да се роди Истината и може би от някой презрян и отхвърлен от обществото, който щял да стане крайъгълен камък на новия храм. Татко казваше всичко това най-сериозно, а Бъни го слушаше и беше много учуден: никога не бе предполагал, че татко знае толкова много за Библията — не по-малко от кой да е проповедник.

Така изглеждаше и на семейството Уоткинс. Старият поглъщаше всяка дума и настояваше татко да им разкрие всичко, което знае. Тогава татко им каза, че имат син, чиито думи му били предадени и, както му се струвало, съдържали истинския дух на Третото откровение. Татко се запознал с този син и бил поразен от външността му, тъй като той изглеждал точно както този, когото последователите на Истинното слово били подготвяни да очакват: висок, руса коса, сини очи, сериозен поглед и дълбок глас. Ето защо татко вярвал, че носителят на това откровение на свободата, което те били длъжни да слушат, бил техният най-голям син Пол, когото по погрешка са изпъдили от къщи.

Да, трябваше човек да види впечатлението, което тези думи направиха на семейството! Старият господин Уоткинс стоеше като ударен от гръм, със зинала уста, сякаш на татко бе пораснал чифт ангелски криле пред очите му. Мършавото лице на госпожа Уоткинс изразяваше безкрайно прехласване, а жилестите ръце бяха стиснати под брадата ѝ. Колкото за Рут, тя като че ли бе готова да се смъкне от стола си и да падне на колене. Всички изглеждаха доволни, освен Илай. Той гледа известно време със свиреп поглед и изведнъж скочи от стола си с разкривено лице и закрещя, гласът му предрезгна и се извиши до пронизителен писък:

— Може ли той да посочи знаменията?

И понеже татко не отговори веднага, отново закрещя:

— Аз питам, може ли да посочи знаменията? Лекувал ли е болни? Прогонвал ли е зли духове? Куците прохождат ли? Умиращи стават ли от постелята? Кажете ми това! Кажете ми!

Е, да ви кажа, това сащиса татко, защото Илай бе последният човек, в стаята, от когото можеше да очаква да го нападне. Татко смяташе Илай за недодялан селяндур, който идваше без чорапи и с панталони, които не достигаха обувката му, да им донесеше мляко и да вземе мръсните чинии; но сега пред тях стоеше Илай, превърнал се в божи пророк, изгарящ, както са изгаряли и някои пророци, в пламъците на завистта!

— Аз съм този, който е благословен от светия дух! Аз съм този, когото господ е избрал да покаже знамения! Погледнете ме, казвам ви, погледнете ме! Косата ми не е ли руса, очите ми не са ли сини? Погледът ми не е ли остър, а гласът ми дълбок? — И наистина гласът му сега бе спаднал и Илай бе възрастен мъж, който има видения и предрича съдбините. — Казвам ви, пазете се от оногова, дето пълзи като змия в нощта, за да изкуши душите на тия, дето се колебаят! Казвам ви, пазете се от изчадията на сатаната, дето примамват душата с измамни слова и погазват господнята вяра! Аз ви давам знамения, които всички хора могат да узнаят! Аз изповядвам четирите прави евангелия, които са били достатъчно добри за моите бащи и са достатъчно добри и за мене! Слава, алилуя и спасение за тия, дето са измили греховете си в кръвта на агнеца! Алилуя, алилуя!

Илай вдигна ръце с мощен вик и старият господин Уоткинс скочи от стола си и завика:

— Слава! Слава!

И пред очите на Бъни започна да се разиграва ужасна сцена: някакви конвулсии обхванаха Илай, очите му се обърнаха, по устните му се появи пяна и гърч след гърч преминаваха от раменете до крайчеца на пръстите му, коленете му се заудряха едно в друго, а лицето му започна да се криви в някакъв калейдоскоп на идиотизма. Той започна да се дере с гръмовит глас, какъвто човек никога не би могъл да предположи, че може да се крие в тяло като неговото; а това, което казваше... но човек не би могъл да го възпроизведе, защото никой не може да запомни сбор безсмислени срички и положително такова нещо би изглеждало твърде глупаво на печатна страница. Но то като че ли имаше вълшебна сила над стария господин Уоткинс, то го

накара да вдигне високо ръцете си и да ги затресе, като че ли се мъчеше да се издигне с тях нагоре към небето.

— Остави се! Остави се! — крещеше той и започна да се превива одве и да се изправя, като че ли бе прострелян в кръста; а старата госпожа Уоткинс, нещастната хилава женица, останала само кожа и кости, започна да се клати и олюлява на стола си; двете малки момичета се смъкнаха на пода и се затъркаляха по корем, а Рут седеше преbledняла и ужасена, като гледаше ту двамата гости, ту местеше погледа си към Илай, който продължаваше да изригва неразбираеми срички, като яростно проклятие срещу татко.

И това бе краят. Татко се измъкна заднешком, Бъни подир него и двамата се дотъртриха до палатката си в тъмнината и през целия път татко си шепнеше: „Исусе Христе!“

V

Следният ден беше неделя, или „шабат“, както я наричаха Уоткинсови, и докато татко и Бъни свършат закуската си сутринта, семейството впрегна единствения си стар кон в единствената си стара каруца и потегли — бащата и майката в каруцата, а четиримата млади пеша пред тях, на път за седмичното си безумство в Апостолската черква в Парадайз.

Сега татко и Бъни можеха да отидат на лов за гълъби, необезпокоявани от общественото мнение, а след обета се качиха на колата, за да направят оглед на владението, което бяха купили, и да се запознаят с някои от съседите, които сега бяха техни наематели. Татко имаше карта, на която бяха нанесени отделните парцели, и докато пътуваха, мислено прокарваше пътища и други подобрения; един ден това място щяло да бъде цялото заселено — каза той, — и това, с което трябвало да се започне, била каменотрошачка! Насреща им се зададе на кон младежът, когото бяха срещнали при първото си идване: сега знаеха, че това е младият Банди, синът на техния неприятел, и те се поздравиха — котката и мишката бяха учтиви един към друг!

Навлязоха в едно от деретата, където имаше изоставен чифлик, имотът на Раскъм. С изненада намериха там малко бунгало с хубава верандичка отпред, цялата покрита с виеща се буганвилия, която напролет щеше да се превърне в маса от пурпурни цветове.

— Ах, татко — възкликна Бъни, — ето къде трябва да дойдем да живеем!

Татко отговори, че ще трябва да има някой, който да поддържа къщата; там имаше кладенец и с малки поправки мястото щеше да стане чудесно. Имаше дори и котка и тя изглеждаше доволна: имат ли достатъчно суеци, каза татко, а това било предзнаменование за победа над господин Банди! И двамата се засмяха.

Те слязоха покрай улея в Роузвил, разгледаха старата мисия, вечеряха, и на връщане минаха привечер пред Парадайз; в предградията, веднага след като свърнаха от шосето, видяха някаква сграда сред малка горичка, с блеснали от светлина прозорци и долитащ

отвътре ромон на гласове. Един глас се издигаше над останалите, гръмлив, който не беше трудно да се познае. Това бе черквата на „светите скачачи“ и Илай проповядваше.

— О, татко — възкликна Бъни, — хайде да го чуем!

Те паркираха колата, слязоха и застанаха в сянката на дърветата; ето какво чуа:

— ... Защото дните на изпитните ви са свършени. Елате при мен всички вие, дете още се лутате и сте отрудени, и аз ще ви освежа. Защото аз съм носителят на Истинното слово! Аз нося знамения: болните ще оздравяват, демоните ще бъдат прогонвани, хромите ще прохождат и умиращите ще се вдигат от постелите! Братя, аз съм изпратен да ви известя Третото откровение! Светият дух отново се явява, новото евангелие се разкрива за вас, според разтълкуваните досега пророчества. Имало е Стар завет, но той бе надживян и отменен, а сега и Новият завет е надживян и се отменя по същия начин и сега ви се дава Истинното слово на свободата и аз съм тоя, дете е изпратен да ви го известя. И тежко му на оногова, дете не се вслуша, защото ще бъде хвърлен в бездънна преизподня и по-добре ще е за него да вържат воденичен камък на врата му и да го хвърлят в морето. Тежко томува, дете се промъква като змия в нощта, за да изкушава душите на тия, дете се съмняват! Казвам ви, пазете се от изчадията на сатаната дете прелъстяват душата с измамно учение и погазват господнята вяра! Аз ви давам знамения, та всички хора да узнаят; а тоя, дете ме последва, ще бъде благословен и страданията му облекчени и ще види славата господня и ще получи даровете на светия дух, говоренето на езици! Слава, алилуя и спасение на тия, дете са измили умовете си в кръвта на агнеца! Алилуя!

Гръмливият глас на Илай беше заглушен от хор от одобрения, викове и крясъци, и стонове, като че ли всички събрани в Апостолската черква в Парадайз скачаха от местата си или се търкаляха по пода. Всъщност това бе малко преди да стане точно това нещо, но татко не искаше да позволи на Бъни да се приближи и да гледа — това било твърде срамно — и те се качиха в колата и потеглиха.

— Ей, татко! — възкликна момчето. — Илай повтаряше дума по дума всичко, което ти го научи! Смяташ ли, че той наистина вярва всичко това?

Татко отговори, че само светият дух можел да каже това. Илай бил луд, и то опасно луд, но от този вид, които човек не може да затвори в лудница, защото говори с думите на религията. Той нямал достатъчно ум да измисли нещо сам, но имал толкова, колкото да прецени какво можело да се направи с фразите, които бе чул от татко, и ето сега имало нова религия, която се развилняла да тормози бедните и невежите и дори всемогъщият не можел да я спре.

На следващия ден дойде човек на кон от Парадайз и донесе предадено по телефона съобщение: „Рос-Армитедж №1“ не бил в ред и татко трябвало веднага да отиде там. Преди да заминат за в къщи, Бъни успя да се види с Рут и ѝ разказа за хрумналия му чудесен план: татко казал, че трябвало да има някой, който да живее в къщата на Раскъм, за да поддържа имота, и Бъни предлагаше татко да купи кози, да обзаведе чифлика и да го даде под наем на Пол, а Рут да отиде там и да се грижи за домакинството; тогава Рут щяла да може да чете колкото иска книги и нямало да има кой да я бие.

Рут светна от радост, но каза, че Пол никога нямало да го направи, нямало да приеме благодеение от никого. Бъни настоя, че това съвсем нямало да бъде благодеение — татко наистина искал някой да живее в къщата и щял да сключи договор: Пол да обработва земята и да плаща на татко част от дохода. Но Рут въздъхна и каза, че баща ѝ все едно никога няма да я пусне да отиде: сега бил повече от преди сърдит на Пол заради Илай, който ревнувал от Пол, и заради претенциите на Пол, да знае разни неща. Илай винаги бил такъв, но сега бил още по-лош, защото гостите от града подкрепили Пол и сега баща ѝ дори не искал тя да приказва с Бъни или с баща му от страх да не загуби вярата си.

Рут беше точно на годините на Бъни, почти на шестнадесет, и Бъни ѝ каза, че само след две години ще стане пълнолетна и тогава ще може да отиде където си иска, както казал татко: тогава щяла да може да отиде при Пол или заедно с Пол да разработват имота на Раскъм. Бъни ѝ каза да не се страхува, ами да почака и да не се занимава с тия налудничави скачаници; те са отвратителна глупост и нищо няма да ѝ навреди, ако мисли самостоятелно, да се довери на здравия си разум и да почака, докато стане пълнолетна. Татко с радост ще ѝ помогне да получи образование и да се освободи от Илай и неговите пророчества,

защото Рут можела да бъде сигурна, че татко не обича Илай, също както Илай не обича татко!

VI

Минаха три месеца, татко пусна в експлоатация „Рос-Армитедж №1“ и постигна още един голям успех, доказа наличието на петрол на голяма нова площ и пак бе възхвален като благодетел на петролното поле на Панорамния хълм. Но лекарят отново каза, че той се преуморява. Наближаваше великденската ваканция и Бъни проучи картите и направи на татко предложение: Сините планини били само на десет мили от Парадайз, а там можело да се лови пъстърва на воля; защо да не се настанят в чифлика на Раскъм и да ходят оттам на пъстърва? Татко се усмихна: Бъни не можел да се откъсне от Парадайз! На това Бъни отговори, че Парадайз бил негово откритие, а освен това искал да види как е Рут и да чуе какво става с Пол и за Илай с неговото Трето откровение.

Точно по това време се получи писмо от господин Хардейкър, посредника за покупко-продажби, с което съобщаваше, че когато старият господин Банди излязъл на полето, бил нападен от бик и бил тежко ранен; господин Хардейкър не вярвал, че младият Банди ще иска да обработва чифлика, а ще се премести в града, та може би щяло да бъде възможно да се купи земята, ако господин Рос все още иска да стори това. Бъни беше като на тръни, но татко му каза да не се вълнува и че младите мишки се ловели много по-лесно от старите; той писа на господин Хардейкър, че не държи особено много на този имот, но че би го купил на същата цена като другите; щял да дойде на риболов след няколко дни и тогава щял да реши въпроса.

След това татко писа на господин Уоткинс, като го помоли да изпрати някое от децата да почисти къщата на чифлика Раскъм и да я приготви за тях. И татко каза на Бъни да отиде с леля Ема в мебелен магазин в Бийч сити и да купи малко покъщнина, чинии и кухненски съдове, да ги натовари на камион и да ги изпрати в Парадайз; нямало да е зле Бъни да прибави и малко консерви и всичко, от което биха се нуждаели, та жилището да е готово, когато отидат там. Можете да си представите какво удоволствие представляваше за Бъни изпълняването на тази задача: мислено той подреждаше къщата не само за

краткотрайните си посещения там с татко, но и за Пол и Рут — да се наредят там и да си имат свой дом!

Когато си син на преуспяващ петролен деец, можеш да накараш мечтите ти да се сбъднат. Татко и Бъни потеглиха с колата и пристигнаха точно по залез-слънце и отидоха направо в къщата на Раскъм; там на верандата под буганвилията, вече разцъфтяла и окичена с цвят и образувала разкошен пурпурен свод, стоеше Рут; малко по-встрани имаше някакъв мъж — отдалеч Бъни помисли, че е старият господин Уоткинс, но след това видя, че е млад, и сърцето му трепна. Той гледаше тази едра, яка фигура, облечена със синя риза и панталони в защитен цвят с презрамки и с жълтеникава рошава коса. Можеше ли това да е... да, Бъни никога не можеше да сбърка това мрачно лице с голям нос и отпусната в ъглите, уста: той пошепна възбудено:

— Това е Пол!

И наистина беше той. Двамата излязоха напред и Рут представи брат си на татко и Пол каза:

— Добър вечер, господине!

След това почака, за да се увери, че татко желае да се ръкува с него. После Пол се ръкува с Бъни и за него това беше много странно усещане: Бъни изведнъж загуби онзи Пол, за когото беше мечтал, момчето, което да му стане добър другар, и вместо това пред него стоеше този мъж, който изглеждаше десет години по-възрастен и завинаги далеч от него.

— Пристигна ли покъщината? — попита татко.

Рут отговори, че е дошла и всичко е подредено, че те щяха да приготвят вечеря, ако бяха сигурни, че господин Рос ще пристигне, но сега ще я приготвят веднага. Междувременно Пол помогна на Бъни да внесат багажа и само да видиш! — това беше най-хубавата къщичка, която бе някога виждал, всичко беше лъснато и докарано, та дори и на лампата имаше розов книжен абажур, а върху масата в центъра — цветя. Ясно бе, че Рут бе вложила сърцето си в тази работа. Тя много свенливо попита татко какво биха искали за вечеря и татко каза — всичко, каквото има в къщи, и много скоро беконът цвърчеше в тигана и в стаята се разнесе приятна миризма, а Пол, след като беше свалил всичко от колата, стоеше и чакаше, а Бъни веднага се залови да го разпитва всичко за живота му и как се е озовал тук.

Пол обясни, че дошъл вчера да види Рут. Този път се обяснил с баща си: понеже вече навършил деветнадесет години, мислел, че е достатъчно голям, за да му се разреши да се грижи сам за себе си. Бъни попита дали баща му го е „натупал“, но Пол се усмихна и каза, че баща му не е в състояние да натупа когото и да било, все повече го мъчел ревматизмът. Бил по-ожесточен и неумолим, отколкото преди, и казал на Пол да се маха по дяволите, а той щял да се помоли на бога за него. Бъни веднага забеляза, че Пол вече не нарича баща си „татко“ и вече не разпъва английския език както останалите в семейство Уоткинс: той говореше като образован човек, какъвто и беше всъщност.

След това вечеряха. Пол и Рут смятаха, че ще трябва да прислужват на масата, но татко ги накара да седнат и така четиримата вечеряха заедно и много се забавляваха. Бъни бомбардираше Пол с въпроси за него и за живота му; между другото той му разказа как го търсил навсякъде онази вечер у госпожа Гроарти и го попита защо е избягал. Те поговориха за лелята на Пол и за несполуките с нейния парцел и за обезценените „акции“, които купила. Пол научил от Рут, че Бъни ѝ е изпращал пари, той изрази благодарността си и каза, че ще ги върне; Пол все още се отличаваше със същата упорита гордост — никога не искаше услуга, никога не се изтъкваше, а стоеше настрана, докато не се обърнеха към него.

Той разказа как е живял и как старият адвокат, неговият благодетел, починал неотдавна и му оставил част от библиотеката си, всичко, освен юридическите книги. Това било чудесно съкровище, голям брой научни книги и най-хубавата стара английска литература. Почти три години Пол ползувал тази библиотека, това бил неговият живот и почти всяка вечер чел до след полунощ; занимавал се много и през деня, понеже всъщност имал много малко работа — той бил нещо като любимец на съдията Минтър, който нямал собствени деца и бил трогнат от това момче, което искало да се самообразова. Съдията имал стар микроскоп, с който Пол се занимавал, и почти решил каква ще бъде бъдещата му кариера: още няколко години щял да учи естествените науки и след това щял да си намери работа в някоя лаборатория, портиерска служба, ако е необходимо, и да стигне до работа с микроскоп.

Колко много неща беше научил Пол! Той бе чел Хъксли и Спенсър, говореше за Галтън и Вайсман, Лодж и Ланкастър и за още много други имена, за които Бъни не беше дори чувал. Жалките гимназиални познания на бедничкия Бъни се смалиха почти до нула и колко глупави му се видяха изведнъж футболните победи. Татко също не знаеше нищо за тези неща; той приближаваше шестдесетте, но никога не бе срещал естественик! Интересно беше да се наблюдава колко бързо се ориентира в тези неща. Пол разказа как изследователите се мъчели да установят дали придобитите качества могат да бъдат предавани по наследство; това бил много важен въпрос и Вайсман рязал опашките на мишки, за да види дали следващите поколения ще имат опашки. Но Пол каза, че това е глупаво, тъй като у мишката не настъпва никаква истинска промяна, когато ѝ се отреже опашката, никакво жизнено качество; важното било да се установи за колко време заздравява опашката, след като е отрязана, и дали при новите поколения мишки заздравяването става по-бързо.

Пол каза, че начинът да се разреши въпросът за унаследяване на придобити качества е да се стимулират животните да развият някоя нова способност и да се види дали тя ще се развие у новите поколения по-лесно. Татко веднага схвана въпроса и каза, че може да се установи нещо и от изучаването на състезателните коне и тяхното родословие, на което Пол отговори, че това е точно така. Татко би искал да научи нещо повече по тези въпроси, Пол пък имал книга, която можел да даде на татко да прочете. Рут миеше чиниите, а Пол излезе да донесе още дърва; татко погледна Бъни и каза:

— Това е чудесен момък, сине!

Бъни усети, че пламва от гордост до корена на косата си, защото — виждате ли — Пол беше негово откритие, също както петролното поле Парадайз, което някой ден щеше да заема тези места.

След това татко заговори с Пол за работа. Татко искал някой да се грижи за това имение, а Пол отговори, че е мислил по този въпрос и че би се заел с тази работа, ако постигнат благоприятно споразумение. Татко го попита как смята да започне и Пол обясни, че имал триста долара спестени от надниците, с които щял да купи няколко кози, а напролет да посади малко фасул и ягоди, които щели да дадат доход идущата година; щял да плаща на татко половината от това, което изкара. Те поспориха за това, понеже татко смяташе, че би следвало да

плаща на Пол за това, че му пази чифлика, но Пол каза, че нямало да го вземе при това условие, и настоя да дели дохода, съобразно общата практика по тези места. А когато господин Рос идва тук на лов или риболов, естествено Пол ще се премества в палатка. Но татко каза, че имал намерение да построи за себе си друга по-хубава къща от сегашната и че Пол можел да помага на дърводелеца и да припечели нещо, ако желае. Пол отговори, че можел сам да я построи, ако татко се съгласи — можел да направи всичко, освен поставянето на вратите и прозорците: човек се научавал кажи-речи на всякаква работа, каквато може да се отвори на едно стопанство. Татко попита дали Рут ще остане при Пол и Пол каза, че той щял да се установи тук, а Рут щяла да го спохожда, докато баща му постепенно свикне с тази мисъл. Нямало да бъде възможно да се държат Пол и Рут настрана един от друг, особено сега, когато Илай отсъствувал от къщи почти през цялото време.

Татко попита за Илай и как върви Третото откровение. Само три-четири дни след проповедта му в черквата на Парадайз дошла делегация от черквата в Роузвил, която каза, че са чули мълвата за чудесата на Илай, и го поканила да дойде и да проповядва на тях. И Илай проповядвал, и „знаменията“ се явявали, и новият пророк ставал все по-дързък. Сега го возили насам-натам с нечия луксозна лимузина и отзад в колата имало куп патерици на „изцелени“ хора. Тези патерици били показвани пред всяко ново черковно паство и почти винаги техният брой растял; а върху главата на пророка се сипели сребърни долари и половин долари и монети, увити в банкноти. Сега Илай си дал титла: той бил Вестител на Второто пришествие и часът на връщането на Христа на земята щял да бъде оповестен чрез него. Понякога всички присъстващи падали на колене и се покръствали в Истинното слово; друг път го възприемали само някои, ставало разцепление и възниквала нова църква.

— Как предполагате, че прави това? — попита татко.

— Той наистина лекува хора — каза Пол; — наоколо има такива, с които бихте могли да си поприказвате. Аз четох една книга за внушението: изглежда, че такива неща са ставали от хиляди години.

— Изпраща ли някакви пари в къщи? — попита татко.

Пол се усмихна доста мрачно:

— Парите са свещени и принадлежат на светия дух, а Илай е негов ковчежник.

VII

На следната сутрин те отидоха за пъстърва и по пътя се спряха да видят господин Хардейкър. Преди да влязат, татко предупреди Бъни:

— Сега не казвай нито дума и не прави гримаси. Просто остави ме сам да уредя тази работа.

Те влязоха и господин Хардейкър каза, че имал предложение от младия Банди, от името на баща му, да продаде чифлика за двадесет хиляди долара. Сърцето на Бъни подскочи и добре че татко го беше предупредил, защото му се поиска да извика: „Вземи го, татко! Вземи го!“ Но се овладя и не се помръдна, когато татко каза:

— Я гледай ти! За какви ни взима този приятел?

Господин Хардейкър обясни, че в чифлика имало около двадесет акра хубава земя; а татко каза добре, нека да са по сто за акър и подобренията, да кажем, четири хиляди, това значи, че младият Банди се мъчи да им измъкне по четиринадесет долара за акър за неговите хиляда акра камънаци. Сигурно смята, че е хванал някой балама на въдицата си.

— Да ви кажа право, господин Рос — каза посредникът, — той знае, че се занимавате с петрол, и смята, че ще търсите петрол по тези места.

— Е добре — каза татко, — тогава просто му кажете да се поразтърчи и намери някой да му прокара сондаж на неговия чифлик и ако открие петрол, тогава и аз ще започна да пробивам на моя имот. Дотогава на земята, която притежавам сега, ще развъждам толкова гълъби, колкото законът ми позволява да убия за един сезон.

Работата свърши с това, че татко каза, че ще плати дванадесет хиляди в брой или в противен случай ще забрави цялата работа. Когато се качиха в колата и потеглиха, Бъни пошепна:

— Ей, татко, не рискуваш ли?

Но татко каза:

— Остави го да поседи на сухо! Имам толкова земя, че не бих могъл да правя нови сондажи в момента.

— Но, татко, той може да намери някой друг, който да започне пробиването!

— Не се безпокой. Ти искай тази земя, защото си надушил нещо, но никой друг не го е надушил и младият Банди ще се съгласи, като му омръзне да чака. Хайде да отидем да половим риба.

И така те отидоха и наловиха прекрасна, студена, бляскаща пъстърва от малко планинско езеро и късно вечерта се върнаха в чифлика на Раскъм. Пол изпържи рибата и тримата великолепно се навечеряха, след което татко запуши пура и заразително Пол по най-различни научни въпроси. Татко каза, че съжалева, дете не получил такова образование на младини, и че това са неща, които заслужавали да ги знае човек; защо Бъни не учи биология и физика, вместо да се оставя да му пълнят главата с латински и стихотворения и най-различни истории за древни царе и техните войни и любовници, от които няма никаква полза?

На другата сутрин те казаха довиждане на Пол и отново отидоха в планината, където почти през целия ден ловиха риба; след това потеглиха за Бийч сити и стигнаха там късно вечерта. Бъни, отново тръгна на училище и пак се зае с новите си задължения на касиер на бейзболния отбор, а татко се зае с пробиването на четири нови сондажа на имота на Армитедж и три на Уагстаф. А междувремево народите на Европа бяха установили за себе си две линии на смъртта, простиращи се през целия континент, и милиони хора, сякаш по магията на някакво чудовищно опиянение, се устремиха към тези линии, за да бъдат телата им разкъсани на части и кръвта им пролята на земята. Вестниците разказваха за сражения, които не прекъсвали с месеци, а пените на петролните продукти продължаваха да умножават състоянието на Дж. Арнолд Рос.

Лятото беше дошло и Бърти имаше планове за своя брат. Бърти беше вече млада дама на осемнадесет години, едно лъчезарно, прекрасно създание — тя си избираше тоалети, блестящи като на циркова танцьорка. Стройните ѝ крачета бяха обути с най-лъскавите и най-прозрачните копринени чорапи, а по луксозните ѝ островърхи обувки нямаше никаква драскотина. Ако Бърти си купеше моравя, червена, оранжева или зелена рокля, то по някакъв мистериозен начин се снабдяваше с чорапи, обувки, шапка, ръкавици и дори чанта в същия цвят; татко казваше, че сигурно скоро ще почне да иска спортни

коли, които по цвят да подхождат на тоалетите ѝ. Татко гледаше с мрачен хумор на куповете сметки и бе доста озадачен от тази разкошна млада пеперуда, която бе подпомогнал да се излюпи. Леля Ема казваше, че детето имало право „да си поживее“, и затова татко плащаше разноските, но ставаше твърд като Гибралтар срещу усилията на Бърти да го въведе във водовъртежа на своето общество. За нищо на света — ужасно го беше страх от тия префърцунени сборища, а особено пък когато жените го фиксираха през воалетките си, или кой знае как точно ги наричат, чувствуваше се не по-голям от колорадски бръмбар. Какво можеше да каже на хора, които нямат понятие от разликата между разширител и помпено-компресорна тръба!

Това просташко отношение бе възприето и от Бъни, който го смяташе за „духовито“, но сестра му го подиграваше. Естествено една млада осемнадесетгодишна дама едва ли благоволява да забележи съществуването на едно шестнадесетгодишно хлапе, но богатите приятели на Бърти имаха по-малки братя и сестри и тя искаше Бъни да изстърже петрола изпод ноктите си, да влезе в този моден свят и да си намери по-подходящо момиче от Роузи Тейнтър. Бъни, който винаги се интересуваше от нови неща, се опита да опознае това ново за него общество, но трябваше да признае, че тези неподдаващи се на описание богати младежи не му бяха много интересни: той не можа да открие, че те знаят или могат да направят нещо по-особено. Те приказваха само един за друг и бяха си изработили толкова недоизречени намеци и такъв собствен жаргон, че говореха просто на някакъв нов език. Бъни не хареса никого от тях дотолкова, че да се опита да го дешифрира, и затова предпочиташе да облече изцапаните си с петрол дрехи, да отиде при прокарваните сондажи и ако нямаше друга работа за общ работник, да помага, да изгребват масата пясък и смляна скала, която изтичаше заедно с глиневия разтвор и непрекъснато заприщваше пътя към резервоара!

Междувременно Бъни си мислеше и скоро си състави план.

— Татко — каза той, — какво става с къщата, която щяхме да строим, в Парадайз?

— Как какво става? — попита татко.

— Пол пише, че Рут е отишла да живее при него. Така че, ако идната есен решим да отидем там на лов за гълъби, за нас няма да има

място. Хайде да отидем сега и да я построим тази хижа.

— Но, сине, сега, там е горещо като в ада!

Бъни не знаеше и не можеше да си представи колко горещо е в ада, но отговори, че Пол търпи тази горещина и че без друго не било зле да се попоти човек; татко бе започнал много да пълнее, та би могъл да седи под буганвилията по бански костюм, докато Бъни върши дърводелска работа с Пол, и това щяло да бъде малко разнообразие и Бъни щял да се обади на доктор Блакистън и да поиска да предприше това на татко. След тези думи татко се усмихна и каза добре и че не оставало нищо друго, освен да осинови братата и сестрата Уоткинс, та да се свърши цялата работа.

И така те заминаха за чифлика Раскъм, като взеха със себе си и палатката; Пол и Рут настояха да им отстъпят къщата, като Рут спеше в палатката, а Пол си направи легло в празната плевня. Пол беше наел кон и плуг и сега имаше прекрасна зеленчукова градина и голяма леха с фасул; беше насадил и ягоди, които, прекопаваше с малък ръчен култиватор; имаха и пет-шест кози, мляко в изобилие и кокошки, за които се грижеше Рут.

Но най-чудното беше, че Пол беше донесъл книгите от библиотеката на съдията Минтър. Повечето още бяха в сандъци, тъй като нямаше за тях място, но Пол беше направил няколко полици от амбалажни сандъци и там стояха Хъксли и Хекел, и Ренан, и други писатели, направо фатални за душата на всеки, който ги прочетеше. Но, както обясни Рут, баща ѝ се предал: тя изведнъж пораснала много и станала твърде голяма, за да бъде „тупана“; а освен това ревматизмът на баща ѝ бил ужасен и Илай не можел да го издери. Татко каза, че когато поръчват дървения материал за хижата, ще вземат и за полици за книгите и Пол ще може да ги направи през зимата. Татко и Пол отново трябваше да поспорят, но татко каза, че това е негова къща и той положително има право да си направи полици за книги, ако поиска; Пол ще може да му дава някои книги за четене, когато идва тук, и просто да му помага да добие малко образование, дори сега, когато вече съвсем не е толкова млад.

Четиримата представляваха щастливо семейство и това бе чудесно място за татко, защото отвличаше мислите му от петролните сондажи и от неприятностите с един от най-добрите му майстори, който взел, че се оженил за глупава хлапачка и вече умът му не бил в

работата. Набавиха материал от склада в Роузвил и Пол беше „главният дърводелец“, а Бъни „чиракът“. Татко също се въртеше около тях, докато не почнеше да се поти твърде много, и тогава отиваше и сядаше под цъфналата буганвилия, а Рут му отваряше бутилка сок от грейпфрут, част от луксозните неща, които беше донесъл.

Привечер ходеха до Парадайз да вземат пощата, взимаха и местното вестниче, което четеше старият господин Уоткинс, и Бъни започна да го преглежда, и — боже мили, я погледни това, татко: на първата страница история за чудесното църковно събрание, уредено от Илай в Санта Лучия, и как богомолците изпаднали в екстаз, а Илай съобщил, че бил натоварен от господата да издигне молитвен дом на Третото откровение, който трябвало да бъде от снежнобял мрамор, със златен фриз и трябвало да заема цял блок в центъра на Ейнджъл сити и да има точно размерите, посочени на Илай в един сън. Размерите бяха дадени и татко каза, че били по-големи, отколкото който и да било блок, който Илай би могъл да намери в Ейнджъл сили, но без съмнение те щели да намерят начин да заобиколят това и да го нарекат ново откровение. Роузвилският „Орел“ така се казваше вестникът — се гордееше с Илай, който „поставял долината Сан Елидо на картата“, както се казваше в съобщението. Апостолската черква в Парадайз трябвало да бъде построена с „доброволни приношения“, събирани при проповедите на Илай; но старата постройка щяла да бъде запазена, та да могат поклонници да посещават мястото, където е било оповестено Истинното слово.

Сетне ги спря Хардейкър, който ги срещна на улицата. Той каза, че на младия Банди му омръзнало хрумването, че татко щял да търси петрол; той искал да премести родителите си в града и се заловил с някаква търговия, така че семейството било готово да приеме предложението на татко, ако не се е отказал още от него. Татко каза добре, да му съобщи, че можел да дойде всеки момент, за да изготвят договора. На следния ден господин Хардейкър дойде в Раскъм и каза, че е завел нотариуса при Банди и старият господин Банди и жена му дали съгласието си за изготвянето на нотариален акт; тогава татко и Бъни се качиха на колата си и отидоха в банката, татко внесе аванс от четири хиляди долара и се задължи да даде още осем хиляди, когато

бъде прехвърлен имотът. Като излязоха от банката, татко се усмихна и каза:

— Е, сине, сега вече можеш да правиш сондажи на свой периметър!

Естествено Бъни искаше да започне веднага — татко да телефонира на своя главен майстор и да намери предприемач, който да започне построяването на път! Но татко му каза, че най-напред ще довършат къщата, а в това време той ще обмисля. Така Бъни се зае отново с работа и продължи да кове шинди на покрива и беше щастлив, както може да бъде щастливо едно хлапе, но една мисъл като червей разяждаше душата му. Как щеше да каже на Пол и Рут за решението им да пробиват сондаж и дали Пол и Рут нямаше да сметнат, че татко е купил чифлика на Уоткинсови със скрити намерения!

Съдбата бе много добра към Бъни. Случи се нещо... не бихте го отгатнали и за хиляда години! Бяха се минали само три дни след като бяха купили чифлика на Банди и татко още обмисляше работата, когато Мили Уоткинс дойде от къщи — с голяма синя шапка, за да я пази от обедното слънце и донесе смайваща новина. Старият господин Ринкъм, като се връщал от града, спрял и казал на баща й, че голяма петролна компания, „Екселсиор петролиъм къмпани“, наела чифлика на Картър, в другия край на долината, около една миля западно от Парадайз, и щяла да започне търсенето на петрол! Мили съобщи тази новина на татко, който седеше под буганвилията, а татко извика на Бъни и Пол, които слагаха пода на къщата. И двамата дотичаха, а Рут дойде бегом от кокошарника си и когато чула новината, Бъни извика:

— „Екселсиор Пит“! Татко, та това е една от петте големи компании!

Те се спогледаха и изведнъж татко сви юмруци и възкликна:

— Бога ми, тези хора няма да спуснат сонда, ако не са сигурни. Бъни, май ще опитам с един сондаж тук на нашия имот, да видя какво ще излезе от това.

— О, господин Рос — възкликна Рут, — непременно трябва да го направите! Вуйчо винаги разправяше, че тук имало петрол.

— Така ли? — каза татко. — Тогава ще се опитам, макар и само за развлечение!

И татко погледна Бъни с едва мярнала се усмивка. Тя криеше много нещо за Бъни всеки път, когато си помислеше за нея: татко беше отгатнал, че Бъни се тревожи и каква точно е проблемата му по отношение на семейство Уоткинс; и татко беше съумял да спаси честта на Бъни и да избегне нуждата от признание. Милият, добър стар татко, който беше готов да направи всичко за сина си, който беше готов дори да лъже вместо него! Нима всяко момче не би било доволно от таква щастливо разрешаване на неговите етически проблеми?

ГЛАВА VI

РАБОТА НА КЪСМЕТ

I

Татко премисли всичко, провери банковата си сметка и взе решението да се започне пробиването на „Рос младши — Парадайз № 1“, като това се извърши бързо и се даде добър урок на хората от „Екселсиор Пит“; излишно беше да се оставят петте големи компании да мислят, че те единствени владеят цялата петролна индустрия. Татко щеше да остане тука и да следи как ще върви работата; затова той телефонира на своя геолог и потърси предприемач, който да се заеме с изкопаването на кладенец за вода.

Геологът господин Банинг пристигна на следния ден и още от самото начало провали надеждите на Бъни. Той каза, че татко е бил прав, като е твърдял, че не може да се разчита твърде много на локвичката петрол на повърхността на земята. Не било изключено да се стигнат петролоносни пясъци на сто или двеста фута дълбочина, но те надали биха представлявали особен интерес; ако търсят само това, може да докарат една от онези малки сонди на колела, каквито употребяват в Пенсилвания. А тук, каза господин Банинг, истинските петролоносни пясъци лежат дълбоко и човек никога не знае какво ще намери, докато не стигне до тях. Обаче той хареса изгледа на местността и смяташе, че заслужава да се опита; няколко дни той обикаля хълмовете с татко и Бъни и проучва наклона на пластове, и най-сетне двамата с татко избраха склона на хълма в чифлика на Уоткинс, недалеч от мястото, където Бъни беше седял и говорил с Рут, когато тя пасеше козите.

Предприемачът за изкопаването на кладенец за вода дойде и предложи да направи кладенец, широк четири инча, по два долара и дванадесет цента футът; татко подписа с него договор при условие, че ще пробива по еди-колко си фута дневно и ще получава премия, ако надхвърли този брой, или ще плаща неустойка, ако слезе под него. След това татко и Бъни отидоха да посетят господин Джерамайа Кери, чифликчия от околностите на Роузвил, който беше председател на окръжната комисия, занимаваща се с важния въпрос на пътното строителство.

Голяма част от пътя минаваше през имотите на татко и Бъни наивно си помисли, че татко ще повика предприемач и ще плати колкото струва, както беше в случая с кладенеца за вода. Но татко каза не, с пътищата не се правело така — това бил обществен път, който отивал от Парадайз до Роузвил и трябвало да бъде нивелиран и павиран на обществени разноски. Вярно е, че татко щял да използва този път повече от всички други, но затова пък щял да плаща и част от данъците; всички, които притежавали имоти край улея, щели да платят своя дял, а новият път щял да повиши стойността на имота им.

Татко обясни всичко това най-напред на Бъни, а сетне на господин Кери, дружелюбен старец, който отглеждаше кайсии и праскови по склоновете на един хребет над долината Сан Елидо. Господин Кери очевидно беше поласкан да се срещне с прочут петролен магнат, отведе ги в къщи и ги покани да седнат в големи удобни кресла и каза на госпожа Кери да донесе лимонада за Бъни. Татко извади пурите със златен станиол и обясни на председателя на комисията по пътищата какво огромно значение за целия този край би имало, ако тук се развиеше петролна индустрия; разказа за периметъра на Банксайд на Панорамния хълм и за сумата милион долара и повече, която изплатил на семейството Банксайд, и за двореца, в който живеел сега господин Банксайд на брега на океана; човек можеше да види как очите на господин и госпожа Кери се отваряха все по-широко, когато им рисуваеше този склон, покрит с гора от сондови кули. Цялата работа зависела всецяло от една проблема, проблемата за пътищата. Явно необходимите материали за сондови кули, сонди и тежки машини не можело да се превозват по сегашната утъпкана от овце пътека, от която се счупил и един от ресорите на новата таткова кола; нито пък можело окръгът да очаква от татко да поправи обществен път на свои разноски, за да има привилегията да плаща десетки хиляди долари нови данъци на общинската власт. Господин Кери се съгласи с всичко това.

Татко продължи и каза, че това е въпрос на време: ако окръжните власти се разтакават и го карат да чака, той имал достатъчно други периметри, където би могъл да прокара сондажи и щял да остави земите си тук в Парадайз като резерват за гълъби. Господин Кери доби разтревожен вид и каза, че ще направи всичко, което е по силите му, но, разбира се, господин Рос знае, че обществените работи не се

придвижват много бързо, трябва да се издадат облигации, за да се прокара един нов път, а и за тази цел ще трябва да се насрочат допълнителни избори, за да гласуват въпроса. Татко каза, че е дошъл именно да разбере всичко това; ако работата стои така, той изобщо се отказва. Няма ли някакъв начин да го извършат под вид на поправка на стар път, вместо като прокарване на нов? Тогава господин Кери отговори, че естествено това е възможно, те имат средства за поддържане, той не знае точно колко, ще трябва да се консултира с колегите си от комисията.

Господин Кери стана и отиде с татко и Бъни до колата; и докато стояха там и разговаряха, татко извади от джоба си един плик и каза:

— Господин Кери, аз ще ви отнема много време и никак не е право да работите ей така. Надявам се, че няма да се обидите, ако ви помоля да ми позволите да ви заплатя бензина и гумите за тичането по тази работа.

Господин Кери се поколеба и каза, че не знае дали това ще е редно, но татко каза, че, разбира се, то ще е само за времето на господин Кери и че с нищо не ще го задължи да промени мнението си относно това, което следва да се направи; без съмнение те и занапред ще имат обща работа и може един ден татко да направи сондаж на късмет в чифлика на господин Кери. Господин Кери сложи плика в джоба си и каза, че скоро ще се обади на татко.

В училище Бъни беше имал предмет, който се казваше „гражданско учение“, и беше учил как се управлява неговата родина. В клас бяха станали големи разисквания и между другото бяха споменали за „покварата на държавни служители“. Бъни, разбира се, без да дава вид, че лично познава подобно нещо, попита учителката си дали е редно бизнесмени да плащат на държавни служители извънредно за времето и тичането по обществени задачи, учителката бе възмутена от такова предположение и заяви, че това без съмнение би било даване на подкуп. Затова Бъни го разказа сега на татко и той му обясни: разликата била между теоретичната и практичната страна на въпроса. Учителката му никога не се е занимавала с пробиване на петролен сондаж и никога не е зависела от превозването на тежки материали по кози пътеки; тя само седяла в класна стая и употребявала гръмки думи, като „идеали“, „демокрация“, „обществена служба“. Точно там била бедата в образователната система: хората, които

преподавали, били хора, които никога с нищо не се занимавали и нямали реални познания за света.

В случая всичко се свеждало до въпроса искат ли да започнат работа в чифлика на Уоткинс или не. Разбира се, те можеха да чакат десет години, докато в течение на развитието на този край някой друг дойде и направи това, което правеше сега татко — да пораздвижи обществените власти и да им „бутне“ по нещичко. В много случаи властите били алчни и задържали нарочно работата, за да те накарат да платиш; в други случаи били просто невежи и бездушни; във всеки случай, ако искаш работата да се свърши, трябва да платиш. Татко обясни разликата между обществената и частната работа: в своята собствена работа си господар и сам движиш и тикаш всичко напред, но когато се сблъскаш с обществените власти, срещаш подкупничество, разхищение и некадърност, които могат да те побоят. И все пак има глупци, които държат за обществената собственост — хора, които наричат себе си социалисти и които искат всичко да бъде предадено и ръководено от правителството и когато го постигнат, ще трябва да попълваш десетина формуляра и да чакаш решението на комисия от чиновници, преди да можеш да си купиш самун хляб.

Татко каза, че Бъни щял да мине практически курс по гражданско учение, който можел да предаде на учителката си: те нямало да получат своя път, като дадат бакшиш само на един производител на кайсии. И наистина така стана! След няколко дни татко говори по телефона с господин Кери и узна, че той е сондирал останалите членове на комисията, но се страхувал, че ще срещне съпротива: комисията трябвало да бъде преизбирана наесен, а имало много недоволства от преразхода на кредита за пътища и никой не искал да си създава повече неприятности. През следващата седмица щяло да има заседание на комисията, затова междувременно, ако татко имал влияние, тъкмо можел да го използва. Татко повтори тези думи на Бъни и обясни, че от него се очаквало да посети и другите членове на комисията, за да раздаде още пликосе.

— Но аз ще го направя „на едро“ — каза татко, — и то бързо, преди „Екселсиор Пит“ да се усети какво става. Това е единственият ни шанс и аз имам идея как да стане.

Татко се отби в бюрото на господин Хардейкър, посредника за покупко-продажба на недвижими имоти, и през дима на пура със

златен станиол попита този добре осведомен джентълмен при кого би отишъл той в случай че иска да му прокарат път в окръга Сан Елидо. Господин Хардейкър се засмя и каза, че най-напред би отишъл при Джейк Кофи, а след това би се прибрал в къщи да си почине. Последвалите въпроси изясниха факта, че Джейк Кофи е търговец на фураж в градчето Сан Елидо, окръжния център, и водач на местната организация на Републиканската партия. Татко каза добре и благодаря и скоро двамата с Бъни се качиха в колата и се отправиха за Сан Елидо с обичайната на татко скорост.

— Сега, сине — каза той, — ще довършиш урока си по гражданско учение!

II

Джейкъб Кофи, търговец на сено, фураж, зърнени храни, вар, цимент и гипс, седеше в частната си кантора зад дюкяна, вдигнал крака върху масата по средата, от която още не бяха прибрани картите за покер. Беше издръжлив човек, със стисната уста и съответни други черти; кожата му беше кафява като гьон, а всичките му зъби, доколкото се виждаха, бяха златни. Той свали краката си от масата и се изправи, а като чу името на татко, каза:

— Очаквах да дойдете.

Татко отговори:

— Едва сега чух за вас. Дойдох с петдесет мили в час.

Те вече бяха приятели и господин Кофи прие пура със златен станиол, вместо наполовина сдъвканата вече негова, и двамата седнаха да си поговорят за работата.

— Господин Кофи — каза татко, — аз съм независим петролен деец; това, което петте големи компании наричат един от „дребната риба“, макар и не толкова дребна, че да не лича тук в окръга Сан Елидо. Закупил съм дванадесет хиляди акра и искам да започна да търся петрол. Ако намеря, ще вдигна сто-двеста сондови кули, ще наема хиляда работници, ще платя няколко милиона долара в заплати и ще стана причина да се удвоят цените на недвижимите имоти в кръг от пет-десет мили. Но хората от „Екселсиор Пит“ са тук и, разбира се, ще се помъчат да държат мене, а и всеки друг, настрана. Това, което искам да покажа на вас, политическите дейци, е, че тези големи компании никога не дават пари, ако не се видят принудени да сторят това, пък и повечето от тези пари остават за държавната машина. Както всеки друг, те имат нужда от малко конкуренция, за да поомекнат. Ние, независимите, плащаме повече и принуждаваме и големите да плащат повече. Предполагам, че говоря с човек, който разбира тази игра.

— Можете да приемете, че е така — каза сухо господин Кофи. — Какво по-точно искате?

— Засега само едно нещо: шосе до Парадайз. Положението е такова: няма ли път, няма и сондажи, и това не е блъф, а факт и вие

най-добре можете да го разберете, тъй като сам вие превозвате тежки товари и може да сте опитвали тази козя пътека.

— Да, опитвал съм! — каза господин Кофи.

— Добре, тогава няма нужда от приказки. Искам шосе и го искам без бюрокрация: искам работата да започне в срок от десет дни и да бъде свършена без всякакво бавене, та да мога и аз да вляза и да захвана пробиването на моя сондаж, докато имам свободна сонда. Може би това не е ставало никога преди, но аз искам именно това и дойдох да питам колко ще струва. Ясно ли говоря?

— Напълно — каза господин Кофи и по лицето му заигра лека усмивка.

Явно начинът, по който татко поставяше въпроса, му хареса.

Той защити случая от своя страна и Бъни разбра, че се пазари, защото започна да описва подробно съществуващите огромни трудности. Напоследък окръжният административен апарат имал сума неприятности — някакъв проклет глупак откраднал пари — каза господин Кофи, — глупаво нещо да откраднеш обществени пари, когато можеш да спечелиш много повече по законен начин. Имало сериозни критики и относно търговете за прокарване на пътища; в града имало някакъв маниак, който издавал седмичен вестник „Страж“ и го пълнел с дръзки обвинения. Накратко казано, да се построи път за един петролен деец от фондовете на окръга за спешни поправки би предизвикало много приказки и загуба на гласове, от които окръжните власти имали нужда. Както сам господин Рос каза, хората на „Екселсиор Пит“, които вече имат път до своя периметър, не ще се отнесат благосклонно към пътя, който иска татко; те може да доставят материал за седмичния вестник на споменатия маниак, да направят оплакване до щатската комисия и да превърнат живота на господин Кофи в малък ад.

Татко слушаше учтиво, както го изискваха правилата на пазарлъка. Той каза, че разбира всички тези неприятности и ще се реваншира за тях. Първото нещо ще бъде преизбирането на окръжните съветници. Дали ще бъде задоволително предложението, ако татко внесе пет хиляди долара в полза на предизборната кампания на подготвителния комитет? Господин Кофи пусна голям облак сивосинкав тютюнев дим във въздуха и съсредоточено се загледа в цифрата пет с трите нули, изписали се в този облак.

— Вие разбирате — каза татко, — че това е по партийна линия и отделно от предложението, което ще направя лично на вас.

— Да ви чуя тогава докрай — каза господин Кофи спокойно.

Тогава татко си каза урока, че вярвал в сътрудничеството и винаги основавал малко дружество, където и да започвал работа, подкрепял приятелите си и им давал дял от печалбите си. Разказа за своя кладенец „Рос-Банксайт № 1“ и как образувал синдикат за този кладенец, за да осигури необходимия за кулата материал, дал на председателя на голяма компания за дървен материал два процента от доходите — малка приятелска услуга, — сондажът дал досега близо шестстотин хиляди долара чиста печалба и председателят на тази компания получил над дванадесет хиляди долара за полагащите от него грижи татко винаги да получава необходимия му дървен материал на уречения ден.

В случая се отнасяло до същото нещо: ако получи пътя, татко ще си опита късмета на имота в Парадайз и господин Кофи може да си опита късмета с него. Татко предложи да му „даде“ два процента от сондажа; разходите по него ще надхвърлят сто хиляди долара, така че господин Кофи ще има вложение от две хиляди долара и ако сондажът даде петрол, може да получи пет, десет или дори тридесет или четиридесет хиляди долара — такива неща се случвали много пъти и на тях можело да се разчита. Разбира се, за татко това ще значи, че той и господин Кофи ще бъдат приятели: ще работят заедно и ще се подпомагат един друг с всички малки услуги, от които може да стане нужда.

Господин Кофи изпусна още няколко къмба дим, загледа се в тях и каза, че татко му е симпатичен, но според него би било по-добре, ако татко внесе две хиляди долара във фонда за изборната кампания и даде пет хиляди лично на господин Кофи. А татко го погледна в очите и попита:

— Можете ли да доставите стоката?

Господин Кофи каза да, можел да я достави, татко нямало за какво да се безпокои. Така сделката беше сключена, татко извади чековата си книжка и написа чек за две хиляди долара на името на касиера на местния изборен комитет на Републиканската партия. След това попита господин Кофи дали заема някаква обществена длъжност и той отговори не, че е обикновен бизнесмен; тогава татко каза добре,

в такъв случай договорът може да бъде на името на господин Кофи, и написа споразумение, което гласеше, че е получил сумата от един долар и други добри и ценни компенсации, срещу които господин Кофи става собственик на пет на сто от чистата печалба от петролния сондаж, който ще бъде пробит на чифлика на Ейбъл Уоткинс край Парадайз и който ще носи името „Рос младши — Парадайз №1“. Беше обаче уточнено, че казаният сондаж няма да бъде пробит, ако не бъде прокарано шосе с твърда настилка от главната улица на Парадайз до входа на чифлика Уоткинс, и ако това шосе не бъде прокарано в срок от шестдесет дни, Дж. Арнолд Рос не ще бъде задължен да пробие споменатия петролен сондаж, нито да върне на другата страна — Джейкъб Кофи — казания един долар и другите добри и ценни компенсации. Татко предаде така изготвения договор на споменатия Джейкъб Кофи, усмихна се и подхвърли, че се надява той да не попадне в ръцете на „Страж“. Господин Кофи се усмихна, сложи ръка върху рамото на Бъни и каза, че се надява, че този млад човек няма да направи грешката да говори някъде за договора. Татко обясни, че Бъни изучава сега петролното дело и че първия урок, който е научил, че никога да не говори за работите на баща си.

Татко и Бъни се ръкуваха на сбогуване с господин Кофи и се качиха на колата си. Тогава Бъни възкликна:

— Но, татко, аз мислех, че си демократ!

Татко се изсмя и каза, че нито определя цените на хиперхлоридите, нито решава въпроса за зависимостта на Филипинските острови, а просто иска път до чифлика Уоткинс. Бъни обаче попита:

— Едно нещо не мога да разбера: как може господин Кофи да свърши всичко това, щом не заема никакъв държавен пост?

Тогава татко му обясни, че големците като правило избягвали да заемат постове по простата причина, че така били свободни да вършат работата си. Господин Кери можел да попадне в затвора, ако се докажело, че е вземал пари от татко, но на Кофи не могли да му направят нищо, защото бил само „бос“. Хората, които заемали разни постове, каза татко, били или нещастници, които имали нужда от петостепенни заплати, или пък хора, движени от суетност, обичащи да държат речи, да бъдат акламирани от тълпите и да виждат снимките си във вестниците. Портретът на Джейк Кофи никога не можел да се види

по вестниците, той си вършел работата в своята частна кантора, а не на открито.

Бъни, разбира се, си спомняше какво бяха учили в час по гражданско учение и попита дали управлението на страната винаги се извършвало по този начин. Татко каза, че така било навсякъде, от окръга до щата и нагоре до националното правителство. Не било толкова лошо, колкото изглеждало, и било само естествена последица на инертността на широките народни маси. Лесно било да се държат бомбастични речи за „демокрацията“, но каква била всъщност истината? Кои били избирателите тук, в Сан Елидо? Онези, които Бъни беше видял „да скачат“, „да се търкалят“ и „да говорят на други езици“ в черквата; а можел ли някой да твърди, че тези хора са годни да управляват? От тях се очаквало да решават дали татко следва да получи шосе и да направи петролен кладенец или не! Нямало никакво съмнение, че те не могат да направят това, а Джейк Кофи бил човекът, който решавал зарад тях — той осигурявал тези бързина и ефикасност, които трябват на бизнесмените и които не могли да бъдат получени при американската система.

III

Работата по кладенеца за вода и прокарването на телефонна линия започна и татко каза, че било време да се помисли за жилища на работниците. Могли да се задоволят и с барака, докато се сондира, а след това, ако открият петрол, ще построят хубави жилища за семействата им. Татко каза на Пол, че е глупаво да хаби времето си с фасула и ягодите, защото с тях ще остане беден цял живот. Най-добре ще е да стане дърводелец и да се заеме с този строеж, а след това може да се научи да работи на петролна сонда. Татко щял да повика своя главен дърводелец, за да пресметне материала за бараката и да се погрижи за основите и подлогите, а след това Пол можел да довърши работата с дърводелци, които щял да набере от околността, а татко щял да му плаща по пет долара на ден, което щяло да бъде около пет пъти повече от онова, което би изкарал сам на този стар чифлик. Пол каза добре и една вечер двамата седнаха и направиха план на бараката. Трябвало да бъде много хубава, каза татко, защото това бил сондажът на Бъни, а Бъни ставал малък социален реформатор и имал намерение да храни своите хора с деликатеси. Вместо едно дълго помещение с легла щяло да има малки отделни стаички, всяка със свой прозорец и с две легла едно над друго за работника, от дневната и от нощната смяна. Щяло да има и един-два душа, а освен трапезарията, кухнята и склада — и хубава всекидневна с грамофон, списания и книги; това било идея на самия Бъни — той искал да има образовани петролни работници.

Татко и Бъни отидоха в Роузвил да купят мебели и други необходими неща за своята къща, която вече бе готова. Татко купи току-що излязъл брой от вестника „Орел“, развърна го и избухна в гръмогласен смях. Бъни никога преди не бе го виждал да прави такова нещо, затова бързо надникна във вестника и видя на първата страница съобщение за някой си Адоунайджа Прескот, чифликчия, който живеел някъде между Парадайз и Роузвил: преди около три месеца колата му се преобърнала и му се счупила ключицата и сега той съдел общината и искал обезщетение от петнадесет хиляди долара; нещо повече: той

съдел всички до един членове на комисията по поддържането на пътищата, като ги обвинявал, че не са изпълнили обществения си дълг, като са оставили пътя в такова опасно състояние! На втората страница на вестника имаше две колони коментарии за ужасното състояние на споменатия път; наблизко имало минерални извори, за които имало предложение да бъдат разработени, но проектът бил изоставен поради липса на транспорт; сега пък имало вероятност да се намери петрол, но имало опасност и за това да попречат лошите пътища, които правели Сан Елидо един от най-назадничавите окръзи в щата. „Орел“ пишеше, че един проникнат от обществено чувство чифликчия, Джоу Лаймачър, обикалял с молба за незабавното поправяне на пътя покрай улея и трябвало да се надяват, че всички граждани и данъкоплатци ще я подпишат.

На следния ден господин Лаймачър дойде с ръждясал „Форд“ и поиска татко да се подпише! Татко доби много замислен вид и каза, че това щяло да му струва страхотно много в данъци. Проникнатият от обществено чувство господин Лаймачър, на когото господин Джейк Кофи плащаше за тази работа по три долара на ден, поспори с татко и на края татко каза добре, той не желаел съседите да го сметнат за скъперник, и подписа редом с другите. Четири дни по-късно дойде новината, че комисията се събрала на извънредно заседание и решила незабавно да се започне поправката на пътя край улея; а два дни след това пристигна нивелачната бригада, впрягове едри коне с тежки плугове — човек никога не би помислил, че ги има толкова много в окръга. Те разораха земята, работници с ломове разчистиха камъните, други впрягове със скрепери разхвърляха пръстта насам-натам и съвсем скоро той заприлича на шосе. А след това, започвайки откъм Парадайз, запристигаха безброй товари трошен камък с големи камиони, които вдигаха каросериите си назад и сваляха докараното. Имаше машини, които заравняха този материал, и огромни парни валяци да го набиват — чудесно беше да се наблюдава какво могат да направят парите на татко!

Те бяха поръчали дървен материал за бараката и го получиха на малки части и Пол работеше с пет-шест майстори от околността. Беше ги наел сам, като им телефонира от Парадайз; и ако някой от тях се чувствуваше унижен, че работи под заповедите на деветнадесетгодишен шеф, двадесет и два доларовият чек на татко

оправяше самочувствието им в дванадесет и половина всяка събота. Дори старият господин Уоткинс, бащата на Пол, бе поразен от внезапното издигане на своята „черна овца“ и не говореше вече за огъня и жулела на преизподнята. Всичко това ставаше на неговия чифлик, нали разбирате; чуковете на майсторите тракаха по цял ден, а горе, в края на дерето, от артезианския кладенец струеше вода и бригада работници с коне прокарваха път до мястото на сондовата кула. На семейство Уоткинс им се струваше, че целият окръг се е преселил на техния чифлик. А това значеше високи цени, и то на самото място, за всичко годно за ядене, което можеха да предложат. Човек не можеше да не остане поразен от такава оживена дейност, макар и да знаеше, че то е дейност на сатаната!

Но най-хубаво повлия това на Рут, която просто сияеше от радост пред успеха на Пол. Рут се грижеше за домакинството на татко и Бъни, освен това, което правеше за Пол и за себе си; но това изглежда ѝ понасяше, тя напълня и бузите ѝ порозовяха. Сега имаше пари да си купува обувки, чорапи и чисти дрехи и Бъни изведнъж забеляза, че тя е доста хубаво момиче. Тя споделяше мнението на Бъни, че баща му е великолепен човек, и изразяваше възхищението си, като му правеше сладкиши и пудинги, независимо от това, че той се мъчеше да намали теглото си! Четиримата вечеряха заедно в къщата на Раскъм с буганвилията всяка вечер, след като свършваше уморителната дневна работа; след това оставаха до късно на лунна светлина на верандичката и говореха за това, което бяха направили и което щяха да направят, и светът бе наистина интересно място за живеене!

IV

Беше време Бъни отново да тръгне на училище, но първо трябваше да направи обичайното за всеки шест месеца посещение при майка си.

Бъни беше видял съобщение във вестника, че госпожа Андрю Уодърспун Ланг искала развод поради изоставяне. Сега мама му разправи всичко: вторият ѝ мъж най-подло я напуснал две години след женитбата и тя нямала представа къде е. Тя била много самотна и тъжна жена, винаги с насълзени очи: Бъни не можел и да си представи колко трудно било, как всеки се опитвал да тормози една беззащитна жена. И сега през сълзите Бъни долови, че неговата „хубава малка мама“ тактично намекваше за нещо: трябвало да има ново име, като получи развода, и искала да си възвърне татковото име, но Бъни не беше съвсем сигурен дали това не значеше, че заедно с името не искаше да си възвърне и татко. Тя разпитваше как е татко, дали не се чувства самотен и дали има приятелки. Това смущаваше Бъни, тъй като не искаше хората да се интересуват от отношенията на татко с жени — сам той не беше сигурен и не искаше да мисли за това. Бъни каза, че мама ще трябва да пише на татко, защото татко не позволява на Бъни да говори за тези работи. И тогава нови сълзи потекоха по хубавите страни на мама и тя каза, че всички я изоставили и дори родната ѝ дъщеря, Бърти, този път отказала да дойде при нея, и какво значило това? Бъни обясни, доколкото можеше: сестра му е себелюбива, според него, и погълната от светските си успехи; сега тя е млада дама, хвърчи много високо, движи се с най-модерните младежи и няма време за никого от семейството.

Но Бърти бе намерила напоследък време да поговори с брат си и му бе казала, че вече е достатъчно голям, за да знае някои неща за майка им. Бърти научила тези работи отдавна от леля Ема и сега ги разправи на него и много мистерии станаха ясни на момчето, и то не само за майка му, а и за баща му. Татко се оженил след като прехвърлил четиридесетте, когато държал магазин на един кръстопът; оженил се за селската хубавица, която смятала, че е направила голямо завоевание.

Но много скоро апетитът ѝ надхвърлил селото; мъчела се да го откъсне от дюкянчето и на края го изоставила и избягала с богат борсов посредник от Ейнджъл сити, който се оженил за нея, но после му омръзнала и я напуснал.

Бягството на мама направило това, което не сполучили да направят всички нейни доводи — откъсна го от дюкянчето. Беше премислил и направил изводи, това, което всеки иска, са парите, а той бил на загуба, защото не е спечелил достатъчно; добре, той ще им покаже! И оттогава татко стиснал устни и се захванал на работа. Някои от неговите другари в селото възнамерявали да направят петролен сондаж, той се присъединил към тях, те имали успех и твърде скоро татко се отделил да работи самостоятелно.

Бъни премисляше тази история, наблюдавайки баща си, и свързваше нещата. Да, сега разбираше — тази мрачна съсредоточеност, предпазливост и безмилостна упоритост: татко наказваше госпожа Андрю Уодърспун Ланг, като ѝ показваше, че струва не по-малко от някакъв борсов посредник от града! Ами татковото недоверие към жените, убеждението му, че те всички се мъчат да измъкнат от него само пари! Ами съсредоточаването на всичките му надежди върху Бъни, който трябваше да бъде щастлив и да притежава всички добродетели на баща си и нито един от пороците му и да намери онзи смисъл в живота, който баща му не бе успял да намери в своя! Когато мислеше за това, внезапно го обхващаше умиление, и Бъни прегръщаше татко и казваше нещо за това, че татко много се преуморява и че Бъни трябва по-скоро да порасне и да поеме част от товара му.

Той се осмели много плахо да спомене за дълговете на майка си и за молбата да ѝ се увеличи издръжката и така научи мнението на татко за майка му. Нямамо никаква полза да ѝ се дават повече пари, каза татко, тъй като била от онези жени, на които парите никога не стигат, които винаги правят дългове и никога не са доволни. От таткова страна това не било нито скъперничество, нито някакво желание да я наказва; тя имала достатъчно пари, за да живее, както е очаквала да живее, когато се омъжила за него, и това, според него, бе справедливо. Тя нямала нищо общо с по-късния му успех и нямала никакво основание да претендира за неговите плодове. А откриела ли веднъж, че може да взема пари от Бъни, щяла да направи живота му

непоносим, ето защо татко се държал така непреклонно. Търговците можели да я съдят, но не могли да вземат нищо и така в края на краищата щели да се научат да не ѝ дават кредит, а това би било най-доброто нещо за нея. Това било болен въпрос, но било вече време да разбере и да научи, че една жена, която е решила да ти вземе парите, може да стигне дотам, че дори да се омъжи за тебе.

Бъни не го каза, но си помисли, че татко малко прекалява с песимизма си по отношение на едната половина от човешкия род. Той знаеше, че не всички жени са такива, защото беше намерил една, Роузи Тейнтър, която му беше любима вече цяла година или повече. Роузи все не го оставяше да харчи пари за нея, като казваше, че тя нямала пари, и така нямало да е справедливо; можела само да се вози в неговата кола и толкова. Роузи беше тъй нежна и добра и Бъни беше много нещастен от това, което ставаше с тяхната любов. Но усилията да отрича истината пред себе си се бяха оказали напразни: той започваше да се отегчава от нея. Те толкова дълго бяха гледали английските гравюри от осемнадесетия век, че вече ги знаеха наизуст, а преценката на Роузи за всичко оставаше все същата — „чудесно!“. А Бъни беше научил нови неща и искаше нови мнения и не можеше да не ги иска, колкото и жестоко да изглеждаше то. Затова не канеше вече така често Роузи на разходка с колата и дори един или два пъти заведе на танци друго момиче. А малката Роузи оставаше все тъй нежна и тиха, дори не плачеше, поне в негово присъствие; Бъни беше дълбоко трогнат, но като всички мъже намери, че е много удобно, когато старата любов се съгласи да умре безболезнено и без да вдига много шум! Без да го подозира, той беше готов да се влюби в някое друго момиче.

V

Новият път бе завършен, бараката беше построена и заселена; главният дърводелец на татко се беше настанил там и Пол работеше с него по изграждането на сондовата кула. След това се появи керванът от камиони, натоварени с частите на сондата, започна монтирането и Пол помагаше във всичко. Бъни ходеше на училище и не можеше да участва в цялата тази трескава дейност, но татко получаваше почти всеки ден доклад от своя главен майстор и го даваше на Бъни на вечеря. Те бяха по-назад в състезанието им с „Екселсиор Пит“, които имаха предимство в това, че бяха разполагали с път още от самото начало, но татко каза да не се тревожи, защото дъното на тези сондажи било много далече.

Дойде решаващият час и за Бъни: случи се да бъде петък и той помоли да го освободят от училище; не се случва често някое момче да има подобно основание — да се прокарва сондаж, който носи неговото име, и той да трябва да отиде, за да натисне лоста и да пусне сондата в действие! Тръгнаха рано сутринта и пристигнаха късно подиробед; и колко горди бяха, докато летяха по този нов път, водещ в него — техен собствен частен път, със съответен надпис! В чифлика не намериха никой от семейството на Уоткинс, всички бяха отишли горе, при сондажа: виждаше се тълпа, събрала се около сондовата кула — хубавата нова лъскава кула от жълт боров материал, извисила се на малка площадка на половината път нагоре по склона — „Рос младши — Парадайз №1“!

Те спряха, главният майстор ги поздрави; всичко било готово: и последният болт затегнат, парата вдигната и работата могла да бъде започната още преди един-два часа. Бъни се огледа: между работниците беше и Пол, но бе застанал малко назад. И Рут — тя беше при семейството си; Бъни отиде при тях, радваше се, че ги вижда всички, дори и стария господин Уоткинс, въпреки „скачането“ и „търкалянето“, ревматизма и другите му страдания. Хората от цялата околност бяха там, а Бъни познаваше мнозина от тях по име и разговаряше с тях независимо от това дали ги познава или не; те

всички харесваха това живо момче, малкия принц, което имаше сондаж, наречен на негово име. Някои от тях тайно „се лютяха“, защото бяха продали земята си толкова евтино, а ако я бяха задържали, биха могли и те да станат богати и прочути; но тези си чувства оставяха стаени сега, това беше тържествен момент, една церемония, за която щяха да говорят дни наред.

Татко прегледа всичко, зададе няколко въпроса и тъкмо щеше да каже „хайде!“, когато забеляза по пътя да се задава още една кола. Беше голяма лъскава лимузина, тя се приближи бързо и тълпата ѝ направи път, колата спря и от нея слезе — можете ли да си представите кой? — млад мъж, висок и недодялан, прегърбен, обгорял от слънцето, с бледосини очи и рошава жълтеникава коса: Илай Уоткинс, пророкът на Третото откровение, преобразен и важен, с колосана бяла яка и черна връзка, с нови сукнени дрехи, лошо ушити, но скъпи, и със съответни на външния му вид маниери — тази особена смесица на смирение и гордост, които пораждаше пророческата му професия. Последва го възрастен богат господин, който помогна да слязат от колата две дами с дрехи, представляващи женски вариант на тези на Илай; те бяха някои от новопокръстените от пророка или пък получили от него „изцеление“. Съседите зяпаха с почит и за миг-два сондажът беше забравен — духовното взе връх над мирското.

Татко излезе напред и се ръкува с пророка — миналото беше минало и всички дрызги бяха забравени в този велик час. Бъни се изненада от това, което последва, тъй като знаеше, че татко никога не държеше речи, освен когато се видеше принуден. Но Дж. Арнолд Рос имаше една своенравна жилка, която надделяваше от време на време и предизвикваше неочакван обрат в хода на събитията. Татко се обърна към насъбралите се, поизкашля се и каза:

— Госпожи и господа, ние правим този сондаж на чифлика, където се е родил господин Илай Уоткинс, затова може би той ще иска да каже няколко думи по този случай.

Последваха ръкопляскания, Илай се изчерви и очевидно беше много поласкан; той направи крачка-две напред, протегна ръце като за благословия, вдигна глава, притвори очи и заговори с гръмливия си глас:

— Братя и сестри! По тези хълмове пасях стадата на баща си, като древните пророци, и слушах гласа на светия дух да ми говори

през бури и гръмотевици. Братя и сестри, господ се открива по различни начини и дава скъпи дарове на своите чада. Съкровищата на земята са негови и когато по негова милост се предоставят на човечеството, неговата воля е то да ги използва в негова полза и за негова прослава. Телесното е подчинено на духовното; и ако по божествената мъдрост този кладенец разкрие богатства, нека те бъдат използвани в служба на най-висшия и нека неговото благословение пребъде върху тези, които ги притежават или работят за тях. Амин!

Слушателите повториха в хор „Амин!“. И ето че стана истинско осветяване! Всички лъжи, които татко беше наговорил на семейство Уоткинс и на други, подкупите, дадени на господа Кери и Кофи, всичко това бе заличено, забравено, опростено и от този миг „Рос младши — Парадайз №1“ бе сондаж, очистен от грехове. Тогава татко се обърна и погледна към Бъни, който стоеше при двигателя с ръка на ръчката. „Хайде, сине!“ Бъни натисна ръчката, моторът запърпори, веригата се опъна, зъбните колела затракаха, роторът се завъртя и долу, под пода на кулата, се чу този вълнуващ звук, който работещите в областта на петрола чуват като „спъд-спъд“.

VI

На по-малко от двеста фута стигнаха пясъците, които бяха дали петролната локвичка, открита от Бъни след земетресението; те се оказаха дебели два фута и татко каза, че можеха да им дадат толкова петрол, колкото да карат собствената си кола една година! Продължиха да пробиват по-надълбоко, все още с осемнадесетинчова сонда, през твърда пясъчникова формация; работеха при открити стени на сондажа, без обсадни тръби, тъй като почвата бе твърда. Пол работеше като общ работник, главно като дърводелец.

— Татко, нали един ден ще направим Пол наш директор? — каза Бъни.

Но Пол се усмихна и каза, че ще стане учен, пък и съвсем не се залъгва с мисълта, че ръководната работа е лека, и не би сменил своята осемчасова работа с осемнадесетчасовата на татко. Това беше хитро ласкателство, което накара татко да добие много високо мнение за Пол!

Наближаваше последният четвъртък на ноември — „денят на благодарността“ — и душата на Бъни се раздвояваше. В училище щеше да има голямо събитие, годишната футболна среща със съперника им от Ейнджъл сити, известен като „Училище Поли“. А какво беше всъщност Бъни: истинско момче или петролен гном? Той се пребори със себе си и вътрешно и съобщи решението си за изумлението на Роузи Тейнтър и леля Ема — щял да замине с татко за Парадайз! Било време за лов на гълъби и татко имал нужда от почивка, каза момчето на леля си, но прозорливата стара дама му отговори, че може да излъже себе си, но не и нея.

Сега нямаше нужда да вземат със себе си никакви туристически принадлежности, защото вече си имаха своя къща в Раскъм, с телефон и всички удобства. Имаше дериват и в бунгалото и сега трябваше само да се обадят на Рут и щяха да намерят при пристигането си хубав огън и сложена вечеря с най-различни домашно приготвени лакомства, след които трябваше да изминава безбройни мили по хълмовете на другия ден! Най-напред, разбира се, щяха да спрат при сондажа, да видят как

върви работата и да поговорят с главния майстор. Отново имало следи от петрол и татко беше казал да извадят ядка и беше помолил господин Банинг да дойде на следния ден и да я проучи с него.

Приблжиха Фондовата кула. Щангите бяха извадени извън отвора и се виждаха разглобените комплекти от тръби. Когато дойдоха по-наблизо, видяха, че в отвора беше спуснат кабел. Като ги видя, главният майстор, Дейв Мърджинз, дойде при колата и беше съвсем ясно, че се е случило нещо неприятно.

— Нещастен случай, господин Рос!

— Какво се е случило?

— В дупката падна човек!

— Господи! — извика татко. — Кой е?

На Бъни му застана топка на гърлото, тъй като, разбира се, първата му мисъл беше за Пол.

— Общ работник! — отговори майсторът. — Казва се Джоу Гънда. Не го знаете.

— Как се е случило това?

— Никой не знае. Сменяхме длетото, а той слязъл за нещо долу — нямаме представа какво може да е търсил там. Известно време никой не се сети за него.

— А сигурни ли сте, че е паднал вътре?

— Ловихме с кука и извадихме парче от ризата му.

Бъни бе пребледнял и тревожно запита:

— Татко, може ли да е още жив?

— От колко време е вътре?

— Търсим го от половин час — каза Мърджинз.

— И не сте ли чули никакъв звук?

— Никакъв!

— Тогава се е удавил в калта. На каква дълбочина е?

— На около петдесет фута. Калта спада толкова, когато вадим сондата. Трябва да е паднал с главата надолу, иначе би успял да се задържи над калта и да вика.

— Господи, господи! — възкликна татко. — Просто ми се иска да зарежа тази работа! Как можеш да помогнеш на хора, които не искат сами да си помогнат?

Бъни беше чувал това оплакване хиляди пъти. За дупката имаше капак и всеки, който слизаше долу, трябваше да го сложи на мястото

му. Неизбежно бе калта да се свлича по краищата, така че се образуваше нещо като фуния с ръбове, хлъзгави от кал, а в този случай — със следи от петрол; въпреки това работниците се решаваха да се подхлъзгат по ръба на тази зееща яма! Какво можеше да направи човек?

— Семейен ли е? — попита татко.

— Казал на Пол Уоткинс, че има жена и деца в Оклахома: той работил там по петролните полета.

Татко седеше неподвижно, забил поглед пред себе си; никой не проронваше нито дума. Те знаеха, че той наистина се интересува за хората си и грижата за тях беше въпрос на лична гордост за него. На Бъни му се бъркаше в стомаха; боже, какъв, срам — не другаде, а на неговия сондаж, и то на първия, с който се слагаше начало на това поле! За него всичко беше провалено: нямаше да може да се радва на своя петрол, ако той бликнеше!

— Е добре — каза най-сетне татко, — какво правите сега? Ръчките с кука нагоре-надолу? По този начин никога няма да го извадите. Трябва да спуснете трирог хващач.

— Смятах, че той ще го разкъса, затова... — обясни нерешително Дейв Мърджинз.

— Зная — каза татко, — но трябва да го направите. Нагласете рогата така, че да прилепват до стените на сондажа, и ги прокарайте край тялото. Хайде, направете го и да се надяваме, че това ще бъде урок за останалите за в бъдеще.

Татко слезе от колата и каза на Бъни да откара нещата им в къщата на Раскъм и да обади на Рут за станалото; тя щяла много да се разстрои, особено ако е познавала загиналия. Бъни разбра, че татко не иска той да бъде там, когато извадят разкъсаното тяло от дупката, а тъй като с нищо не можеше да помогне, мълчаливо обърна колата и потегли. Мислено си представяше как работниците завинтват на сондажната щанга хващач — приспособление, предназначено да се спуска за паднали в дупката предмети и да ги хваща с остри рога. Те можеха да хванат Джоу Гънда за краката, но можеха да го хванат и за лицето — о, колкото по-малко мисли човек за такива неща, толкова по-лесно ще се наслаждава на петролната игра!

Татко се прибра след един-два часа и полегна малко да си почине. Извадили тялото, каза той, и съобщили по телефона на

прокурора: той щял да закълне няколко души като съдебни заседатели и да изслуша показанията на други, да направи оглед на трупа и тогава да даде разрешение за погребването му. Пол ходил в бараката на загиналия, прегледал вещите му и ги събрал в един сандък, за да бъдат изпратени на жена му. Татко имаше в джоба си пет-шест писма, които били намерени между нещата, и понеже не искаше Бъни да мисли, че парите идват лесно или че животът е само игра, даде му тези писма и момчето седна в един ъгъл и ги зачете: жалки посланийца, надраскани с детински почерк, съобщаващи, че докторът казал, че сърцето на Сузи ще бъде слабо още дълго време след прекарания грип, а на бебето никнели още две зъбчета, та било много капризно. Леля Мери току-що идвала да я види и казала, че Уили е в Чикаго и че му вървяло добре; имаше и кръстове и кръгове, които бяха целувки от мама, от Сузи и от бебето. Имаше едно изречение, което зарадва татко и Бъни: „Много се радвам, че имаш такъв добър господар“.

Това обаче помрачи празничната вечер. Те хапнаха от угощението, което бе приготвила Рут, но без истинско удоволствие. Разговаряха за нещастни случаи и татко разказа за това, което се беше случило на първия му сондаж: били стигнали едва тридесет фута дълбочина, когато едно дете се промъкнало долу и се подхлъзнало в дупката. Станало нужда двама силни мъже да държат майката, докато другите се мъчели да извадят детето. Мъчили се да го хванат с голяма кука, закачена на въже; куката се промушила под тялото на детето и леко го вдигнала на няколко фута, но тогава тялото му някак си се заклецило и те били безсилни да помогнат. Детето висяло там долу, без да пици, но издавало непрекъснато някакъв нисък, стенещ звук — ей така: „У-у-у“, — те го чували ясно. Тогава прокопали на двадесет фута от сондажа шахта, достатъчно широка, за да могат да работят двама души, като ровили земята с лостове, изгребвали я в кофи с големи мотики, а горе работниците изтегляли кофите с въжета. Когато стигнали под дълбочината, на която се намирало детето, прокопали тунел към него и благополучно го извадили. Куката се впила в бедрото, но без да разкъса кожата; за няколко дни контузията преминала и детето се оправило!

Странно нещо е животът! Ако си беше останал в къщи, този ден Бъни щеше да заведе Роузи Тейнтър на футболния мач и в момента, когато нещастният Джоу Гънда беше паднал в сондажа, щеше да

крещи до прегракване заради няколко ярда от игрището, спечелени от неговия отбор. А сега, вечерта, щеше да е на танци; да, Бърти наистина беше на танци в дома на някоя от великосветските си приятелки или в някой моден хотел, където имаше вечеринка. Бъни си представяше мислено нейните разголени рамене и деколте, нейната рокля от мек бляскащ плат, пламналите ѝ страни и живо лице; тя сигурно пиеше на малки глътки шампанско или кръжеше в залата в обятията на Ашли Матюс, младежа, в когото бе влюбена сега. Леля Ема, облечена с вечерна рокля, щеше да е някъде на карти, а баба рисуваше портрет на млад лорд или херцог или някой друг такъв с къси панталони и копринени чорапи, целуващ ръка на своята възлюблена.

Да, животът е странен... и жесток. Човек живее в малкия тесен кръг на собственото си съзнание и, както се казва, онова, което не знае, не го засяга. Празничната ти вечеря бе провалена, защото един беден работник се подхлъзнал и паднал в сондаж, който случайно притежаваш; а десетки и може би стотици хора са били ранени на други сондажи из цялата страна и това никак не те тревожи. Ами само като си помислиш за всички онези, които умират там в Европа! По цялото протежение от Фландрия до Швейцария армиите се крият в окопи, бомбардират се една друга ден и нощ и хиляди хора остават обезобразени също така ужасно, както от куката на дъното на един сондаж; но ти нямаш намерение да се оставиш това да развали празничната ти вечеря, съвсем не! Онези хора не значат за тебе нещо повече от гълъбите, които се каниш да убиеш на другия ден!

Е, дойде прокурорът и тялото на Джоу Гънда бе погребано на върха на един хълм, малко по-настрана, и мястото бе отбелязано с дървен кръст. Това бе работа за господин Шръбз, проповедник от църквата на Илай; дойде и самият Илай и старият господин Уоткинс и жена му и други старци и старици от църквата, които обичаха да ходят на погребения. Беше странно — татко изглеждаше доволен, че са дошли да му кажат какво да прави: те знаеха, а той не знаеше! Всъщност едва ли на нещастника щеше да му стане по-добре от това, че щяха да го опяват и да се молят над обезобразения му труп, но все пак беше нещо, а и имаше хора, които дойдоха и го сториха, и за татко не остана друго, освен да постои със свалена шапка на слънцето, а след това да даде десет долара на проповедника. Да, такава е процедурата — както при смърт, така и приживе: искаш нещо да бъде

направено и винаги има човек, чиято работа е да свърши това нещо, а ти му плащаш. На Бъни това изглеждаше естествено явление, без разлика дали бе господин Шръбз, който чете молитвата над загиналия общ работник, или човекът от бензиностанцията, който ти зарежда колата с бензин и масло, налива вода в радиатора и помпа гумите, или най-сетне държавните служители, които ти прокарват пътя, по който да караш колата си.

Татко беше изпратил телеграма до госпожа Гънда, с която ѝ съобщаваше скръбната вест и добавяше, че ѝ изпраща чек за сто долара, с които да посрещне непосредствените си нужди. Сега татко написа писмо, с което обясни какво са направили и че изпращат с бърза поща сандък с нещата на съпруга ѝ. Татко поддържаше застраховка за подобни нещастни случаи и осигурителната компания щяла да изплати на госпожа Гънда застраховката; тя трябвало да предяви иск пред комисията по трудовите злоупотреки. Там по всяка вероятност щели да ѝ изплатят пет хиляди долара и татко се надявал, че тя ще вложи парите в държавни облигации, а не ще се остави да бъде измамена от някой с акции от петролни дружества или други примамки за бързо забогатяване.

Така въпросът беше приключен и татко каза, че сега могат да отидат на лов за гълъби и да забравят това, което не може да се промени. И Бъни каза добре, но всъщност не изпита удоволствие от лова, тъй като в съзнанието му гълъбите някак си се смесваха с Джоу Гънда и войниците във Франция и разкъсаните птици не му доставяха никаква радост.

VII

Наближаваше Коледа и Бъни имаше вече готова програма. Щеше да заведе татко на коледната футболна среща, а на следната утрин щяха да заминат за Парадайз и да останат там, докато стане време да се върнат за новогодишната футболна среща. Сондажът вървеше много добре. Бяха стигнали дълбочина над две хиляди фута в меки шисти и нямаха никакви неприятности. После, една-две седмици преди Коледа, когато Бъни се върна от училище, леля Ема му съобщи:

— Преди малко се обади по телефона баща ти. Имало някакви новини за „Екселсиор Питър“. — Това бе повод за подмятания в семейството: леля Ема смяташе, че „Пит“ е прякор, и тя, като дама с маниери, трябва да употребява пълното име. Разбира се, те я дразнеха с това до припадане!

— Какво има? — попита Бъни.

— Открили петрол.

— В Парадайз? — извика Бъни и се втурна при телефона много възбуден.

Да, татко каза, че Дейв Мърджинз току-що телефонираше: „Екселсиор — Картър № 1“, както се наричаше сондажът, вече от няколко дни навлязъл в петролоносни пясъци, но те успели да го запазят в тайна. Сега вече го циментирали — нещо, което не може да се скрие.

Бъни скочи в колата и отиде в бюрото. Всички бяха възбудени: следобедните вестници бяха дали новината и някои от петролните приятели на татко бяха се отбили да говорят по този въпрос. Това, разбира се, означаваше едно ново петролно поле; щеше да има истински прилив към Парадайз. Татко беше щастливец — като си помислиш само, че има там дванадесет хиляди акра, че ги притежава пряко! Как се беше случило това? Татко каза, че това не било негово дело; бил похарчил сто хиляди долара просто за да направи удоволствие на своето момче, за да го заинтересува в бизнеса и може би да му даде урок. Но сега, дявол да го вземе, изглеждало, че момчето е дало урок на него! Господин Банксайд, който вече сам беше станал

петролен деятел и сега самостоятелно пробиваше свой сондаж, каза, че открай време се надява, че синовете му ще губят, когато започнат да играят комар, та да не им стане навик; татко каза да, но щял да рискува душата на Бъни този път — касаело се за много голяма сума!

След всичко това, разбира се, Бъни не го сдържаше да отиде в Парадайз; искаше да зареже училището, но татко каза не. Бъни реши, че не държи да отидат на този коледен футболен мач; какво мисли татко? На това татко отговори, че е успял да стигне до петдесет и девет годишна възраст, без въобще да е виждал футболен мач! Тогава Бъни каза, че ще пише на Рут и ще ѝ съобщи, че ще дойдат на Бъдни вечер, като тръгнат веднага след училище, и ще вечерят късно, както се прави във висшето общество. Рут трудно щеше да повярва, че светските хора в градовете вечерят в осем или девет часа вечерта!

Междувременно сондата не спираше да дълбае: бяха стигнали дълбочина от две хиляди и триста фута, а бе известно, че „Екселсиор-Картър № 1“ стигнал петролоносните пясъци на две хиляди четиристотин тридесет и седем фута. Бъни беше така възбуден, че тичаше всяко междучасие на телефона, за да пита секретарката на баща си има ли новини. И така три дни преди Коледа чу вълшебната дума: татко беше на телефона и му съобщи, че сондажът на Бъни стигнал до петролоносните пясъци. Все още било твърде рано, за да се каже нещо по-точно, но сега вземали ядки и това било всичко. Веднага, щом се освободи от училище, Бъни излетя към кантората и там чу един разговор: татко беше получил междуградски разговор и говореше с човека, който му доставяше машините. Той поръча патентована колонна глава, най-голямата, каквато имаше, да бъде изпратена на сондажа: трябвало да я натоварят на камион и да я изпратят още вечерта. След това татко говори пак с Мърджинз, като му каза точно кога ще пристигне камионът с колонната глава, та да се заловят за работа да махнат пробивната щанга и да сложат здраво колонната глава с лапи и направо да я заровят с цимент, не по-малко от петдесет тона, каза татко; там били далеч от всичко, в Парадайз, и ако станело фонтаниране, щяло да бъде страшна работа.

Е, те извадиха ядки, цели осем фута, и в тях имаше тежък петрол — съкровище, което ги очакваше там долу, под тези каменисти хълмове, които стада от кози и овце бяха тъпкали толкова много години! Татко поръча резервоари, след това поръча още. След това

научиха, че колонната глава е пристигнала; тя бе завинтена, лапите бяха сложени и когато циментът се втвърдеше, целият газ под Везувий нямаше да може да вдигне този товар, каза татко. Тогава започнаха отново да пробиват, извадиха нови ядки и откриха още по-тежък петрол. Така най-сетне татко отстъпи и каза, че моментът е много важен и той мисли, че Бъни трябва да поиска да го освободят за един ден от училище. Татко се разпореди да „промият“ сондажа, обади се на бетонджията и нареди големият камион да тръгне за Парадайз; татко щял да ги посрещне там и щели да свършат работата на Бъдни вечер и ако успеели да го „затворят“, щели да отпразнуват с най-голямата пуйка в този край, който се слави с отглеждането на пуйки. Така, рано на другата сутрин, татко и Бъни сложиха куфарите си в колата и потеглиха, решили да счупят всички рекорди на скорост по пътя за Парадайз. След три часа спряха да се обадят по телефона и главният майстор каза, че сега „промивали“, че сондажът на „Екселсиор Пит“ бил изолиран от вода и сега сондирали през цимента и достигнали петролоносните пясъци — последния етап в прокарването на един сондаж.

Когато стигнаха в Сан Елидо, татко каза:

— Ще поспрем да се обадим на Джейк Кофи.

Отидоха до дюкяна, Бъни слезе и намери един чиновник, но той каза:

— Джейк отиде в Парадайз да види сондажа. Чухте ли новината? „Екселсиор Пит“ фонтанирал и цялата околност била залята с петрол!

Бъни изхвърча навън и извика на татко, скочи в колата и, бога ми, те просто профучаха през пустинята! Татко се смееше и казваше, че сега всички полицаи по движението също са отишли на сондажа.

Стигнаха в Парадайз, но градът беше безлюден, по улиците нямаше жива душа и никакви коли, освен онези, които профучаваха като тази на Рос. Крадец би могъл да отнесе целия град, но и крадците сигурно бяха отишли да гледат сондажа заедно с полицаите по движението! Трябваше да паркират колата на четвърт миля от сондажа и все пак се чуваше бумтене на струята като на Ниагарския водопад! След това тръгнаха пеша и когато минаха един завой на пътя, пред тях се откри долината, където всичко беше почерняло: духаше силен вятър и пред тях, докъдето можеха да видят, висеше като градоносен облак някаква черна завеса. Сондовата кула беше съвсем затулена: трябваше

да обиколят зад малък гребен и да го превалят към наветрената страна — там се беше насъбрала тълпа, която зяпаше огромния черен стълб, бликащ от земята на около двеста фута във въздуха с шум сякаш на някакъв минаващ безкраен експресен влак. Виждаха се работници, които работеха или се мъчеха да работят под сондовата кула; виждаше се една купчинка с кирки и лопати, която трупаше нещо като бараж, за да задържат петрола; немало да спасят много, каза татко, той се изпарявал твърде бързо.

Татко можеше да наблюдава тази сцена философски: това не го засягаше него. Ако беше се случило на някой от самостоятелно работещите, като него, би предложил да помогне; но те бяха мръсна компания, „Екселсиор Пит“, те смятаха, че за малките няма място за работа на земята, и бяха готови и за най-голямата подлост. Разбира се, жалко беше да се гледа как се хаби такова богатство, но човек не можеше да бъде сантиментален, когато участва в петролната игра. По-важното беше да се внимава да не би вятърът изведнъж да промени посоката си и да изцапа хубавия му костюм!

VIII

Те погледаха известно време и след това си спомниха, че си имат свой сондаж, и се върнаха в Парадайз, а оттам, през долината, в чифлика Уоткинс. Имаха дълъг разговор с главния майстор, татко разгледа ядката и доклада на химика, който беше направил анализ на петрола; увери се, че „промиването“ върви добре и че на сутринта ще са готови за циментирането. Всички напрегнато очакваха: те щяха да свършат работата си по-добре от хората на „Екселсиор Пит“ и нямаше да измърсят цялата околност със суров петрол. Резервоарите бяха на сточната гара, те прегледаха основите, които вече бяха завършени.

Всичко било „екстра“, каза татко. Те отидоха в Раскъм при Рут, Бъни облече ловните си дрехи и удари няколко гълъба, преди да залезе слънцето; след това вечеряха и Пол им разказа всичко, което се говорело за сондажа и колко пари събрал Илай за своя храм. След вечеря отново отидоха при сондажа, просто не можеха да стоят далеч от него! Беше свежа студена вечер, с нова луна на небето и голяма бяла звезда точно над нея — всичко беше толкова красиво и Бъни бе толкова щастлив: имаше си сондаж и той беше на път да бликне и да му донесе такова богатство, пред което всички стари приказки и приключения от „Хиляда и една нощ“ щяха да бъдат детска игра. Вече започваше подготовката за циментирането. Трябваше да се повдигнат обсадните тръби от дъното, за да може циментът да се вкара отдолу. Това беше трудно, защото обсадните тръби бяха затегнати и трябваше да спуснат инструмент, известен като „ударна бабка“, който нанасяше силни удари и с тях разклащаше и освобождаваше обсадните тръби. Застанал на площадката на кулата, Бъни слушаше тези удари дълбоко долу под земята и изведнъж се чу звук, какъвто никога още не бе стигал до неговите уши, звук, който буквално като че ли го удари по главата: сякаш цялата вътрешност на земята изведнъж изригна. Тази огромна колонна глава с голямата маса цимент, за които татко беше казал, че ще задържат дори Везувий, изведнъж излетя във въздуха — право нагоре, заедно с големите четиринадесетинчови обсадни тръби,

направо през върха на кулата, и раздроби кронблока, като че ли беше направен от захар!

Разбира се, Бъни се обърна и побягна, спасявайки живота си, всички се пръснаха в различни посоки. Докато бягаше, Бъни се обърна още веднъж-дваж и видя колонната глава и дълга редица обсадни тръби във въздуха, също като лула, само че изправени нагоре. Когато дръжката на лулата стана твърде дълга, тя се пречупи и се сгромоляса настрани, като отнесе и част от кулата, а от дупката изригна гейзер от вода, а сетне петрол, черни потоци петрол с този познат ревящ шум — експресен влак, устремил се от вътрешността на земята! Бъни изкрещя един-два пъти и видя баща си да му маха с ръце и по всяка вероятност да го вика; той се затича към баща си, когато изведнъж се случи най-ужасното: цялата маса петрол горе във въздуха избухна в пламъци!

Никога нямаше да разберат как стана това — може би от електрическа искра, или от огъня в котела, или искра от падащите парчетии или камъни, изхвъркнали от дупката и ударили се о стомана; във всеки случай там се издигна стълб от пламъци и това бе изумителна гледка: горящият петрол падаше на земята, подмяташе се нагоре, избухваше, подскачаше и падаше, огромни червени маси пламък се възнемаха, лумваха, бълваха черни маси, а те почервеняваха на свой ред. Планини от дим се издигаха към небето, а планини от бушуващ пламък се устремяваха надолу към земята; всяка струйка, която стигаше земята, се превръщаше във вулкан и се издигаше пак още по-високо от преди; цялата маса, кипяща и бълваща, се превърна в огнена река, поток от лава, който се понесе надолу по долината, като превръщаше всичко, до което се докоснеше, в огън, а след това го поглъщаше и обвиваше пламъците в облаци дим. Силата на привличането го влачеше по долината, а силата на вятъра го отвяваше през хълма: той стигна бараката на работниците и я погълна в миг; той обхвана склада за инструменти, всичко, което беше от дърво, а когато, налиташе порив на вятъра и отнасяше стълба от петрол и газ настрана, тогава се виждаше скелетът на кулата, обгърнат от пламъци!

Бъни видя баща си и изтича при него. Татко събираше работниците: имаше ли някой ранен? Той събра бригадата, един по един; всички бяха на лице, слава богу! Тогава каза на Пол да изтича при тяхната къща и да изведе семейството горе в хълмовете; накара Бъни да отиде с него и да се пази настрана от огъня, надалеч, тъй като

никога не може да се знае в коя посока ще избухне. Бъни хукна по петите на Пол надолу по дерето; те намериха семейството на колене да се моли, а двете момичета изпаднали в истерия. Накараха ги да станат и им казаха къде да отидат; Бъни извика да зарежат покъщнината, татко щял да я плати. Пол заръча да изведат козите и те се спуснаха към кошарата, но това се оказа излишно: обзетите от паника животни бяха напънали оградата, изкъртили я и побягнаха надолу по дерето: те щяха сами да се погрижат за себе си!

Бъни тръгна обратно и по пътя срещна татко с колата. Отивал за динамит, викна той, те трябвало да стоят далеч от огъня и изчезна в тъмнината. Това беше пръв път, когато Бъни видя баща му да няма на ръка това, което му трябва: никога не бе помислял да носи със себе си динамит при пътуванията си!

Разбира се, Бъни беше слушал за пожари на петролни сондажи, които са страшилище на петролната индустрия. Знаеше и за начините, използвани обикновено за потушаването им. Водата беше безполезна — тъкмо обратното, горещината разлагаше водата на съставните ѝ елементи и човек просто поддържаше огъня с кислород. Трябва да имаш огромни количества пара, а за това трябва да имаш много котли, а тук имаше само един и този пожар щеше да продължи, докато докарат други котли. Бъни беше слушал за пожар, който продължил десет дни, докато приготвили един грамаден стоманен конусовиден похлупак, който да бутнат върху сондажа, с отвор горе, през който изскачали пламъците и се вкарвала парата. А в това време цялото налягане спадало и се опожарявал петрол за милиони долари! Бъни разбра, че като отчаяна алтернатива татко искаше да се опита да затрупа отвора с динамитна експлозия, дори с риск да разруши сондажа.

Двете момчета обиколиха в подножието на склоновете и се върнаха при сондажа откъм наветрената страна, далеч от пламъците. Там завариха работниците да се мъчат да изкопаят шахта колкото може по-близо до огъня; Бъни разбра, че я подготвят за динамита. Бяха вдигнали преграда срещу горещината, няколко от стоманените корита, в които бъркаха цимент; срещу тях изпращаха с маркуч водна струя, която веднага се превръщаше в пара. Един работник изтичваше в пърлещия жар, копнеше няколко пъти с кирка или изхвърляше няколко лопати пръст и избягваше, а на негово място изтичваше друг. Дейв

Мърджинз работеше с маркуча, легнал по лице на земята с някакво мокро платнище на главата. За щастие те имаха вода под налягане от артезианския кладенец, тъй като помпата бе извадена от строя, както и всичко останало. Дейв даваше командите си и дупката ставаше все по-дълбока и по-дълбока. Пол отиде да им помага, Бъни също искаше да отиде, но Дейв му извика и го върна, та не му оставаше нищо друго, освен да гледа как гори неговият сондаж и единственото, което можеше да направи, бе да поопече лицето си!

Те слязоха под равнището на земята и тогава работата стана полесна; но човекът, който работеше в дупката, рискуваше живота си: представете си, че вятърът сменеше посоката си дори само за няколко секунди и запратеше тази маса от врящ петрол върху му! Но вятърът духаше устойчиво и работниците скачаха в дупката и копаеха и пръстта хвърчеше навън. Сега те пробиваха тунел в посока към сондажа и трябваше да стигнат колкото е възможно по-близо до него, преди да сложат динамита.

Изведнъж Бъни се сети за баща си, който трябваше да докара динамита; нямаше да може да дойде по пътя, щеше да му се наложи да заобиколи по скалистия склон с този опасен товар в тъмнината. Бъни се затича с все сила, за да му помогне.

По пътя долу имаше коли: много хора бяха видели пожара и бяха дошли на самото място. Бъни заразпитва за баща си; най-сетне се зададе кола, която често свиреше с клаксона си, и това беше татко с още един човек, когото Бъни не познаваше. Те се качиха нагоре колкото посмяха — къщата на Уоткинсови отдавна беше погълната от пожара. Спряха и слязоха, татко каза на Бъни да откара колата назад, на сигурно място, и да не се приближава до него или другия човек с динамита: те щели да се придвижат до сондажа много внимателно. Бъни чу татко да казва на другия човек да върви бавно, защото не искал той да рискува живота си, за да спасят няколко варела петрол.

Когато Бъни се върна пак при сондажа, татко и човекът бяха вече там и работниците зареждаха динамита. Те имаха някаква електрическа батерия, с която щели да го възпламенят, и след малко всичко беше готово и всички се дръпнаха, непознатият натисна една ръчка, чу се гръм, от шахтата изригна пламък и гейзерът петрол, който бликаше от кладенеца, пресекна, също както спира да тече градински маркуч, когато го стиснеш! Стълбът от петрол рухна; той се издигна и

избухна още няколко пъти и това бе краят. Огнената река още течеше надолу по дерето и щеше да мине доста дълго време, докато изгори съвсем, но главната част от представлението бе свършила.

И никой не бе засегнат, по-точно никой освен Бъни, който стоеше пред границата на червения блясък и гледаше останките от прекрасната си сондова кула, овъглените основи на бараката за работници и своите разбити мечти. Ако беше по-малък, щеше да се разплаче. Татко дойде при него, разбра по лицето мислите му и взе да се смее:

— Какво става с тебе, сине? Не разбираш ли, че открихме твоя петрол?

Може да изглежда странно, Бъни едва сега помисли за това! Той така учудено погледна баща си, че последният го прегърна и притисна до себе си.

— Горے главата, момчето ми! Това тук е нищо, просто шега. Ти си над десет пъти милионер.

— Ей! — рече Бъни. — Ама това е истина, нали?

— Дали е истина? — извика татко. — Ами че ние имаме там долу цял океан от петрол; и всичкият е наш — никой освен нас не може да се приближи до него! Нима съжаляваш за този нищо и никакъв сондаж?

— Но, татко, ние работихме толкова много, докато го направим!

Татко отново се засмя.

— Забрави го, сине! Пак ще го отворим или, докато се обърнеш, ще направим нов. Това бе само малък коледен огън, за да отпразнуваме нашето влизане в средата на едрите петролни магнати!

ГЛАВА VII

СТАЧКАТА

I

Беше изминала само година, а човек вече трудно би познал Парадайз. Пътят бе павиран по цялото му протежение през долината и осеян отстрани с малки и големи палатки за продажба или даване под наем на петролни периметри и с бараки и палатки, в които се извършваха продажбите и подписваха договорите за даване под наем. Малко по-нататък се виждаха сондови кули — една точно до новата черква на Илай, друга до тази светая светих, „Първа народна банка“. Случваше се някой да си купи място, да построи къща и да се нанесе, а на следната седмица продаваше къщата и купувачът я събаряше и започваше сондова кула. Мнозина не стигнаха по-далеч от кулата, тъй като посредниците за продажба на недвижими имоти бяха открили, че няма в света по-добра реклама от такава постройка върху парцела. Само в западната страна на долината, където беше фонтанирал сондажът на „Екселсиор Пит“, се наброяваха единадесет кули; а от билото на хребета можеха да се наброят петдесет, собственост на двадесетина различни компании. В източна посока, преди да се достигне до имота на Рос, имаше още десетина, а сега някой сондираше на отгатышната страна на този имот, край улея, отиващ в Роузвил, където се строеше хотелът на минералните извори.

В малкото деренце на Уоткинс бе изникнало цяло селище. Тук-там по склоновете се наброяваха четиринадесет сондови кули, а в подножието имаше големи резервоари, складове, бараки и канцелария. Татко бе построил нова къща за семейство Уоткинс при входа на имота; те бяха продали козите и сега напояваха един участък и отглеждаха ягоди и зеленчуци, кокошки за яйца и месо за стола на компаниите. Освен това край пътя държаха малко павилионче, а госпожа Уоткинс и дъщерите печеха кейкове, пайове и други сладкиши, които с невероятна бързина се унищожаваша от петролните работници с помощта на безалкохолни питиета с ярки цветове. Ала на павилиончето не можеше да се купи никакъв тютюн, тъй като той беше отречен от Третото откровение, но затова пък можеше да се намери на конкурентното павилионче от другата страна на пътя.

Новата жилищна сграда на работниците беше малко по-назад, закътана под няколко евкалиптови дървета. В нея имаше шест души, които се ползуваха с голям успех, но за най-голямо разочарование на Бъни рядко можеше да се види някой в читалнята, въпреки красивите пердета, които беше ушила Рут: по „интелектуалните“ списания рядко имаше следи от мръсните пръсти на петролните работници. Бъни се опита да установи защо е така и Пол му обясни, че е, защото работниците работят твърде дълго; самият Пол, като дърводелец, имал осемчасов работен ден и намирал време за четене, но петролните работници работели на две смени, по дванадесет часа всяка, и работели всеки ден от годината, както в неделните, така и в празничните дни. А след като човек е въртял толкова дълго тежки инструменти, не му се искало нищо друго, освен да вечеря и да легне да хърка. Това бе проблемата, която татко не можеше да разреши точно сега, защото бе твърде зает.

Пол беше шеф на дърводелските работници и се грижеше за цялата строителна работа; а това не беше малка отговорност за един все още доста млад човек. Вече бяха построили четиридесет къщички за работническите семейства, които струваха по около шестстотин долара всяка и се даваха под наем за тридесет долара месечно с безплатна вода, газ и електрическо осветление. Никой не знаеше точно колко струват тези неща, та и Бъни не можеше да определи дали наемът е изгоден или не, — не можеха да го установят и работниците; но татко казваше, че са доволни да имат тези жилища, а това беше мерилото за изгодност на деловия човек.

Но имаше въпрос, по който Бъни се намеси най-енергично: той не разбираше защо всичко, свързано с петролната индустрия, трябва да бъде толкова грозно и положително нещо трябваше да се направи за тези къщурки. Той поприказва с Рут и двамата отидоха в един разсадник в Сан Елидо и без да кажат нищо на татко, купиха сто фиданки акация, всяка в отделна тенекия, и двеста виещи се рози, всяка с корени, вързани в торбичка от зебло. И така сега при всяко жилище имаше дръвче, вързано за колче, а по цялата дължина на пътя — рамки от тръби за газ и рози, които се канеха да се вият. Рут беше задължена да освобождава веднъж месечно един работник и да го кара да полее дръвчетата и розите, а на следния ден да ги окопае и почисти тревата и бурените. За тази работа Рут бе принудена да получава десет

долара месечно и да носи внушителното звание „завеждащ хортикултурните мероприятия“. Бъни поглеждаше подрастващите насаждения, седеше в читалнята си и убеждаваше себе си, че е направил първите си крачки като социален реформатор, който разрешава противоречията между капитала и труда, за което го учеха в училище в час по „социална етика“.

Бъни сега беше почти на осемнадесет години, слаб, но добре сложен, и се проявяваше като бегач. Кожата му беше все така тъмна, косата — все още къдрава, а устните — червени и хубави като на момиче; външно бе весел, но всъщност беше сериозен и се стараеше най-съвестно да се подготви за задачата да се разпорежда с капитал от няколко милиона долара и да ръководи живота на няколко хиляди работници. Ако хората, които пишеха книги по тези въпроси и преподаваха в училище, имаха полезни идеи, Бъни искаше да ги научи, затова слушаше и четеше всичко, което му препоръчваха да прочете, а след това се връщаше у дома и питаше за тях татко, а когато отиваше на петролното поле — разпитваше Пол. Учителите и учебниците твърдяха, че нямамо никакви истински разногласия между капитала и труда: и двата били необходими за индустрията, те били сътрудници и трябвало да се научат да се разбират. И татко казваше, че си е така, само че, както и всичко останало, то е теория и невинаги се потвърждава от практиката. Татко казваше, че работниците били невежи и искали от индустрията неща, които тя не можела да им даде — от тука идвали разприте. Но татко не знаеше какво да направи, пък и като че ли не се мъчеше да узнае: беше винаги твърде зает с разработването на нови периметри и Бъни не можеше да му се сърди, след като сам той беше струпал тази работа на главата му!

Просто беше срамота, като си помислеше човек. Този чифлик е бил уж място, където татко е могъл да дойде за почивка и лов на пъдпъдъци, но сега, след откриването на петрола, беше последното място в света, където можеше да се почива. Трябваше да се планират и пробиват нови сондажи, да се прокарат петролопроводни, да се осигурява пласментът на петрола, да се мисли за финансирането, за пътища и сгради, завод за светилен газ, още вода — всеки ден изникваше по нещо ново. Счетоводните книги показваха, че тук бяха вложени вече три милиона долара, а сега татко говореше за абсолютната необходимост да има своя собствена рафинерия: главата

му беше пълна с хиляди технически въпроси в тази насока. Имало цяла група хора — наистина едри капиталисти, — които искали да се сдружат с него и да превърнат периметъра в едно от гигантските петролни полета, като образуват компания с капитал от шестдесет милиона долара; щяло да има огромни резервоари, няколко рафинерии и мрежа от станции за пласмент. Дали татко трябваше да приеме това предложение или да остави тази работа за Бъни? Много скоро момчето трябваше да реши дали иска да поеме такъв огромен товар върху плещите си или да остави други да вършат това вместо него. Дали иска да се занимава с изучаването на най-различни неща като Пол или иска да навлезе в петролната игра и да отдаде цялото си внимание на кракинг-процеса и употребата на дефлегматори във връзка с ректификационните колони.

II

На размишленията на Бъни върху проблемата за капитала и труда не бе съдено да останат академически. Когато той дойде за коледната ваканция в Парадайз, Пол го посрещна със загрижен вид и го попита какво би казал татко, ако работници от тукашното петролно поле биха влезли в своите профсъюзи. Тук имало организатор на дърводелските работници, Пол бе разговарял с него и бе решил, че е негов дълг да стане член на профсъюза. Някои работници се записали тайно, но Пол не искал да има нещо скрито в отношенията му с господин Рос. Бъни отговори, че баща му нямал много високо мнение за профсъюзите, но положително не би имал нищо против, ако Пол влезе в профсъюза, щом счита това за редно; във всеки случай щели да си поговорят по този въпрос. И така тази вечер те имаха заседание, което не беше съвсем като училищен урок.

Татко вярваше в организирането; винаги твърдеше това и формулата му се отнасяше и за работниците — поне на теория. Но на практика татко забелязал, че един профсъюз дава възможност на много чиновници да живеят от труда на истинските работници; тези чиновници се превръщали в отделна класа, своеобразни предприемачи, които се грижели повече за себе си, отколкото за работниците. И естествено трябвало да оправдаят по някакъв начин съществуването си, затова подбуждали работниците към недоволство, което иначе работниците не биха чувствували.

Пол каза, че това е само едната страна, но този въпрос би могъл да се погледне и от другата страна — когато работниците са недоволни, а ръководителите им се опитват да ги примирят. Чиновниците се пазарят с работодателите и естествено желаят работниците да се солидаризират с тях. Не е ли по-разумно да се изхожда при споровете между индустриалците и работниците от основния факт, че едната страна продава своя труд, а другата го купува? Никой никога не се е изненадвал от това, че човек, който купува кон, не го оценява толкова високо, колкото собственикът му.

Личеше си, че на татко не му се хареса това, защото такъв възглед правеше работата му по-трудна. Той каза, че това, което го смущава в профсъюзите, е, че те лишават човека от личната му свобода: той преставал да бъде свободен американски гражданин, а ставал само част от машина, която е управлявана от политици, а често и от мошеници. Това, което направило страната велика, било частната инициатива и тя трябвало да се насърчава.

Пол каза да, но работодателите дали на работниците лош пример: те създали федерацията на петролните собственици, която управлявала петролната индустрия много строго. На Пол са му казвали, че в ранните дни на кариерата си господин Рос плащал на работниците си по един долар на ден повече от редовната тарифа, само за да може да има най-добрата работна ръка, но когато започнал работа на Панорамния хълм, трябвало да влезе във федерацията и вече не му позволявали да плаща повече от редовната тарифа.

Татко призна, че е така, но побърза да обясни, че не е намалил никому надницата: работата му се разраснала така бързо, че той класирал работниците си по-високо и само когато наемал нови хора за старите длъжности, те получавали определените от федерацията надници. Но когато Пол го притисна, татко призна, че действително принадлежал към съюз и че дотолкова е пожертвувал личната си свобода. Ясно било, че трябвало да има някакъв ред между работодателите, за да не си прережат един другиму гърлата; и татко беше достатъчно искрен да признае, че може би ако сам бил работник, щял да чувствава същата необходимост.

Пол поласка татко, като му каза, че ако всички работодатели бяха прями като господин Рос, щяло да бъде лесно да се преговаря с тях; но ясно било, че много от тях уважавали само силата, а работниците нямали друга сила освен своето единство. Защо дърводелците работели само осем часа? Защото били организирани в цялата страна, човек не можел да намери много добри дърводелци при други условия. Но петролните работници били лошо организирани и затова съществувала тази двусменна система, която била нечовешко нещо и причината, поради която Бъни не можел да накара работниците да използват неговата читалня. Пол каза това с усмивка, за да смекчи думите си: той знаеше, че то щеше да обиди Бъни, пък и татко щеше да се почувствува неловко. Татко не можел да даде на петролните си

работници осемчасов работен ден, дори и да искал, защото федерацията на петролните собственици му отнела личната свобода и инициатива в това отношение. Пол добави, че твърде скоро федерацията щяла да бъде изправена пред този въпрос, тъй като петролните работници започнали да се организират — именно тук, на петролното поле в Парадайз, както господин Рос без съмнение знаел.

Татко каза, че чул за това, и призна дори, че федерацията му изпращала бюлетин, за да го държи в течение. Но каза, че не се тревожел: ако работниците му искали съюз, смятал, че щял да намери начин да се разбере с тях — през целия си живот се старал да бъде справедлив и работниците знаели това, повечето от тях. Пол възрази: господин Рос трябвало да разбере основния факт, че цените на всичко не са спрели да се качват, откакто е започнала войната в Европа; цената на петрола се качвала също, но федерацията на собствениците държала на старите надници и това не било справедливо и довело до негодуване. Работодателите, които се борели против профсъюзите на работниците, били късогледни, защото в крайна сметка само тласкали работниците към „Индустриалните работници на света“. Татко се постресна, тъй като „ублите“, както наричаха членовете на тази организация, имаха репутацията на опасни хора, почти анархисти, които искали да заграбят сондажите и да ги стопанисват за сметка на работниците; носеха се ужасни слухове за нещо, наречено „саботаж“, което означавало, че ако работниците не получат справедливо удовлетворение, ще накажат господарите, като повредят имуществото им и дори подпалят сондажите. Има ли тук на петролното поле „убли“? Пол отговори, че не било честно да издава хората, тъй като това би го направило шпионин: но всъщност ги имало на всяко петролно поле и във всяка индустрия, нямало начин да се опазиш от тях и единственото, което можело да се направи, било да се намали тяхното влияние с честно отношение.

Пол беше изучавал въпроса за капитала и труда, както изучаваше всичко, което му попаднеше. Беше чел книги, на които Бъни не бе чувал и заглавията — те не се изучаваха в училищата, защото, както каза Пол, държали страната на работниците. Пол говорил с един организатор, дошъл тук във връзка със създаването на съюз на петролните работници, изключително интелигентен човек, който няколко години работил по петролните полета и много добре познавал

условията. Бъни ужасно се заинтересува и каза, че би искал да се запознае с този човек, не иска ли и татко да се запознае с него? Татко отговори, както отговаряше винаги сега, че бил много зает с работата по новия петролопровод и с въпроса за рафинерията, но може би по-нататък и да се заинтересува. Татко все се залъгваше по този начин: щяло да дойде някога време, когато щял да бъде свободен!

Във всеки случай той нямал нищо против Бъни да се запознае с колкото си иска организатори; без съмнение щяло да му се наложи да се разправя с много такива през живота си. Пол каза, че Том Акстън бил тук уж тайно, но всъщност всички господари го познавали и едва вчера го изгонили от границите на „Екселсиор Пит“. Сигурно щял да се съгласи да разговаря с Бъни, но само при изричното условие, че това няма да го лиши от правото да организира работниците на служба при господин Рос.

В крайна сметка Акстън бе поканен една сутрин да се срещне с Бъни в читалнята и това беше най-голямата сензация, станала на Уоткинсовия участък от времето, когато бе фонтанирал и се запалил първият сондаж. Работниците от нощната смяна забравиха да отидат да спят: те чакаха наоколо да видят това нещо и през цялото време се виждаха лица да минават край вратите и прозорците, винаги надничащи вътре на минаване. За профсъюзния организатор се предполагаше, че е някакъв тайнствен и страшен човек, който идва на периметъра през нощта и прави събрание с тебе и приятелите ти някъде по хълмовете; а ето че сега той открито разговаряше със сина на Стария. Славно момче е този Бъни Рос, казваха работниците и по този въпрос бяха на едно мнение с татко!

Том Акстън беше едър човек, говореше бавно, с мек глас, с лек южняшки изговор; изглеждаше много силен и трябваше да бъде, ако се вземеше под внимание как се отнасяха с него. Разбира се, той не можеше да се закълне, че федерацията на собствениците беше подпратила нехранимайковци да го набият и осакатят, но когато едно и също нещо му се случи на няколко различни петролни полета в Южна Калифорния и не се случи на никой друг, той, разбира се, стигна до свои изводи. Бъни беше потресен: никога не бе чувал за подобно нещо и не знаеше какво да каже, освен това, че се надява господин Акстън да знае, че баща му няма нищо общо с такива мръсни истории.

Организаторът се усмихна. Изглежда, беше говорил с Пол, защото каза:

— Вашият баща мисли, че работническите съюзи се управляват от мошеници и паразити. Е добре, бих искал да го попитате какво всъщност знае за Федерацията на собствениците и за хората, които я ръководят, и какво правят те на нас. Може да откриете, че баща ви е бил нехаен към работите на своя съюз, също както повечето работници пренебрегват техните.

Бъни трябваше да признае, че това е правилно съображение, и когато попита татко и разбра, че никога не е посещавал събранията на федерацията, а просто, без да се поинтересува от нещо, си е плащал членския внос, съвсем естествено това накара Бъни да изпита по-голямо уважение към Том Акстън и да повярва това, което бе казал за условията тук в Парадайз и на другите петролни полета, и това, че сред работниците бързо расте недоволство.

Едва вчера дружеството „Виктор ойл“ изхвърлило четиринадесет души, които се записали в съюза: господарите имали сред тях шпионин и само чакали всички да се хванат на въдицата!

— Сигурно много скоро ще имате стачка! — каза организаторът. — С тази стачка, между другото, ще се иска въвеждането на трисменна работа. И когато тя бъде обявена, баща ви ще трябва да реши дали да преговаря отделно със своите хора или да се солидаризира с федерацията и да остави шайка безчестни едри бизнесмени да му навлекат неприятности.

Можете да си представите колко материал за размишления създаде това за Бъни и колко спорове води той с баща си, с Пол и с учителя по „социална етика“ в училището си в Бийч сити.

III

Съюзниците, които контролираха моретата, се бяха заели да изморят Германия с глад, а германците отговаряха на това с единственото оръжие, което имаха — подводниците. Съединените щати бяха принудили германското правителство да се съгласи да не торпилира пътнически кораби без предупреждение; но сега, в началото на зимата на 1917 година, Германия нотифицира, че няма повече да следва тази политика, и всички говореха, че Америка ще трябва да се намеси във войната. Германският посланик във Вашингтон бе отпратен в родината си и след това духът на неутралитет вече не господствуваше в часовете по „текущи събития“ в училище.

На собствениците на петролни полета се струваше крайно непатриотично от страна на работниците да искат осемчасов работен ден и увеличение на надниците в този критичен момент. Как? Когато на страната предстоеше да се отбранява и тя щеше да има нужда от петрол повече от всеки друг път в историята! Но работниците отговориха, че работодателите не правят отстъпки, защото желаят това, а защото се виждат принудени, и че сега е най-подходящо време да бъдат принудени. Нямахме защо да се смята, че работодателите дават петрола си даром — те получаваха за него фантастична цена и щяха да вземат същата, а може би и по-висока, ако страната влезеше във война. Работниците искаха своя дял, съответно на цените на всичко, което трябваше да купуват. По цялото петролно поле се устройваха събрания и в края на февруари профсъюзните ръководители писмено поискаха от различните компании свикване на конференция. Когато това искане беше пренебрегнато, те съобщиха на работодателите, че ще обявят стачка.

Три души се явиха при татко: един от тях беше негов стар работник, а другите двама нови хора. И тримата бяха млади по години — всъщност рядко можеше да се срещне петролен работник над тридесет и пет годишна възраст, — и тримата бяха бели американци. Те държаха шапките си в ръка и бяха малко пребледнели и смутени, но решителни. Те всички обичаха господин Рос и му го казаха: той е

„прямо“ и трябва да знае, че техните искания са разумни. Няма ли той да даде пример на другите работодатели, като приеме новата трисменна система на работа, та да може работата му да продължи без прекъсване? Стачката, ако избухне, вероятно ще се разрасне и цената на петрола веднага ще се покачи; господин Рос ще спечели далеч повече, отколкото ще трябва да плати на работниците. Но татко отговори, че членува във федерацията и се е задължил да се съобразява с нейните решения; какво ще стане с неговата репутация за „прямота“, ако измени на своите съдружници в критичен момент? Това, което можел да направи, било да положи усилия да убеди федерацията да се споразумее: с работниците, той щял да изостави всичко останало, да замине за Ейнджъл сити и да види какво може да направи. Според него искането за осемчасов ден било справедливо и държи за надници, съобразени с поскъпването на живота, така че доходът на работниците да не се колебае. Делегацията бе обнадеедена от тези обещания и всички му стиснаха ръка.

Ако трябваше да решава сам, вие разбирате, че Дж. Арнолд Рос вероятно никога не би възприел такова напредничаво становище. Мисълта му беше заета с парите или с нещата, които искаше да направи и които парите му даваха възможност да направи; по всяка вероятност той щеше да държи за „своите“, както бе правил досега. Но това засягаше Бъни, този „малък идеалист“: Бъни обичаше работниците, а работниците обичаха Бъни и татко се гордееше с тази взаимна симпатия и ставаше сантиментален спрямо Бъни в неща, в които и на ум нямаше да му дойде да бъде сантиментален за себе си. Нещо повече, това засягаше и Пол, който отлично познаваше положението на работниците, а Бъни настоятелно вмъкваше Пол в живота им, отрупваше Пол с въпроси и го караше да казва направо неща, които иначе никога не би се чувствувал свободен да каже. Така Пол се беше превърнал в сила в съзнанието на татко и затова татко обеща да се опита да помогне на работниците.

Той за пръв път присъствува на събрание на своя „профсъюз“. То започна вечерта и продължи до един часа през нощта, а понеже следният ден беше събота, Бъни дойде в града, намери баща си в хотела и чу това, което се бе случило. Повечето от петролните собственици, изглежда, били точно като Дж. Арнолд Рос, в това отношение, че били оставили управлението на своя съюз на други: на

това критично събрание присъствували не повече от четиридесет души и господстващата група се състояла от представители на „петте големи“. Председателят, и очевидно този, който ръководел организацията, бил пълномощник на „Екселсиор Пит“, притежавал само един малък кладенец, по всяка вероятност само за да му даде положение. Той си имал група, която му била послушна и гласувала предложенията му. Това било просто саморазправа, каза татко.

Бъни настояваше да му разкаже всички подробности и отрупваше баща си с въпроси. Татко защитава колкото можел политически страната на работниците и намерил цели двама души между събралите се, които били склонни, макар и твърде плахо, да подкрепят становището му. На управляващата група той се сторил нещо като ренегат и те му го намекнали.

— Знаеш как са тези работи, сине — каза татко. — В този град взимат на работа и членуващите в профсъюзи, и нечленуващите, така смята мнозинството, и затова е все едно, че блъскаш главата си в каменен зид, когато говориш с тези хора за профсъюзи. Много нещо може да се каже в тяхна полза: те са имали достатъчно неприятности с организираната работна ръка и това ги е вбесило. Те казват... — И продължи да разказва подробно аргументите, с които са го ударили: профсъюзи значело подкупи, профсъюзи значело грабеж, профсъюзи значело безредие, профсъюзи значело стачки, профсъюзи значело социализъм.

— Е, и какво смятат те да правят, татко?

— Просто не ще позволят на работниците да си направят профсъюз... това е всичко! Казах им: „Федерацията като че ли се е превърнала в организация за потушаване на стачки“. А Фред Науман (това е председателят) ми се озъби: „Вие казахте това!“ Щели да бъдат организация за потушаване на стачки, ако, и когато, и докато има стачки в техния бранш, каза Реймонд, подпредседател на компанията „Виктор“. И тогава се намеси и Бен Скът...

— Бен Скът?

— Да, той беше там; изглежда, че е вършил известни „проучвания“ за федерацията — учтиво название за шпиониране. Той знаеше точно какво съм казал на нашите хора предния ден и се чудеше дали си давам сметка за злополучния резултат на моето отношение: то се равнявало на даване морална подкрепа на стачниците. Казах на Бен,

че обикновено си позволявам да говоря каквото мисля; позволил съм си го на това събрание и ще си го позволя във вестниците, ако ме попитат. Науман се усмихна саркастично: „Не мисля обаче, че ще ви попитат, господин Рос!“

И наистина не го попитаха, нито тогава, нито по-късно. Събранието се предполагаше да е секретно, което значеше, че не се позволяваше да се цитира никой отделен член, а председателят, или някой друг, даде официално съобщение за печата, в което се казваше, че събранието гласувало да устоят твърдо срещу заплахите на профсъюза. Сега било време за всички истински патриоти в Америка да поддържат благополучието на страната срещу враговете, външни и вътрешни — така гласеше съобщението и в двата утринни вестника.

— Какво смяташ да правиш? — попита Бъни.

— Какво мога да направя, сине?

Лицето на татко беше мрачно и с дълбоки бръчки; не беше свикнал да стои толкова до късно, Бъни знаеше това, а сигурно е лежал буден до сутринта и се е тревожил за положението си.

И въпреки това Бъни не можа да се въздържи да направи положението му още по-тежко:

— Ще ги оставим ли тези хора да се месят в нашите работи, татко?

— Изглежда, че ще трябва, сине! Не съм в състояние финансово да проваля играта.

— Но с целия петрол, който вече имаш!

— Имам доста петрол, но той е главно в земята, а това, от което имам нужда за тази цел, са няколко милиона долара в банката.

След това той продължи да обяснява как се водят съвременните финансови дела. Човек никога няма достатъчно пари, колкото и много да има; той винаги прехвърля възможностите си и спекулира с бъдещето, така да се каже. Внася пари в банката и това му дава право да тегли повече, отколкото е внесъл: банката приема неговата „полица“, както се нарича. Сега татко прави много нови сондажи, купува машини и материали и плаща за работна ръка в аванс, като разчита на петрола, който ще получи следващите един или два месеца; той знае, че ще го получи, и банката му има доверие въз основа на неговата репутация и стойността на имуществото му. Но ако татко започне борба с федерацията, може направо да забрави, че в щата

Калифорния съществуват банки: ще трябва за всичко да плаща в брой, ще трябва да прекрати всички подобрения, пък дори и тогава може да не е в състояние да посрещне падежите на полиците си.

Бъни беше потресен, защото бе смятал баща си за един от най-богатите хора в щата и един от най-независимите.

— Ами че ние не притежаваме собственото си предприятие! Не притежаваме дори душите си!

Това накара баща му да подхване една от своите постоянни теми. Бизнесът е бизнес, а не събиране на чаша чай. Имотът трудно се спечелва и както вече много пъти е казвал на сина си, винаги има хора, които се мъчат да ти го отнемат. А за да има сигурност за богатството, трябва да има дисциплина и богатите хора да бъдат единни. Това може да изглежда грубо, ако не го разбереш правилно, но такъв е животът. Погледни тази война там, в Европа: тя е ужасно нещо — да ти прилошее само като си помислиш за нея, но тя е налице и ако участвуващ в нея, тогава участвуват и трябва да воюваш. Съвсем същото е и с петролната игра: за тебе няма сигурност, освен ако си с групата, която притежава силата. Напуснеш ли границите на сигурността, вълците тозчас ще те разкъсат на парчета.

Но Бъни не се задоволи с тези общи принципи. Той искаше да разбере подробностите на положението.

— Моля ти се, татко, кажи ми кои точно са тези хора, с които сме длъжни да се съобразяваме.

Татко отговори: те са група и е трудно да се определят точно, би могло да се каже собственици, които приемат и неорганизиранни работници; това са бизнесмени, които управляват Ейнджъл сити и територията, от която живее градът, или поддържа града, в зависимост от това, как го виждаш това нещо. Те имат няколко организации, не само федерацията на петролните собственици, но и сдружението на търговците и индустриалците, търговската палата, клуба на bankerите. Те са взаимозависими едни от други и всичките се ръководят от една малка група. Фред Науман например може да се обади по телефона на десетина души и ти да се видиш изгонен от деловия свят: никоя банка няма да ти даде нито един долар заем и нито един от едрите търговци няма да ти даде нищо на кредит, а някои ще откажат да имат работа с тебе дори ако плащаш в брой.

До самата си смърт старият Рос не можа да разбере истински странността на своя син. Той винаги се изненадваше от остротата, с която Бъни приемаше нещата, които според баща му бяха част от естеството на живота. Бащата имаше две поделения в ума си: едно за нещата, които бяха справедливи, а другото за нещата, които съществуваха и на които човек трябваше да позволи да съществуват и да ги защитава по някакъв чудноват, половинчат, макар и упорит начин. Ала сега той се изправяше пред това ново явление — умът на момче с едно-единствено деление: всичко трябваше да бъде справедливо, а ако не беше справедливо, трябваше да бъде направено справедливо, в противен случай каква е ползата от съществуването на каквато и да било справедливост — човек само се самозалъгва с нея.

— Слушай, татко — замоли се момчето, — няма ли някакъв начин, по който бихме могли да разкъсаме тази комбинация? Не би ли могъл да спреш по-нататъшното разширяване на работата, да поставиш всичко на базата на плащане в брой и да продължиш по-бавно? Знаеш, в известно отношение това може и да е по-добре; ти се мъчиш да свършиш твърде много работа и имаш голяма нужда от почивка.

Баща му не можа да не се усмихне, въпреки страданието, което прочете по лицето на Бъни.

— Сине — отвърна той, — ако се захвана с провалянето на тази игра, няма да имам нито час почивка, докато ме погребеш там горе на хълма край Джоу Гънда.

— Но ти вече имаш петрола и ако се разбереш с работниците, той ще продължи да тече. Ще бъде единственият петрол от целия този край.

— Да, сине, но петролът още не значи пари в брой; човек трябва да го продаде.

— Искаш да кажеш, че няма да го взимат от тебе.

— Не съм сигурен в това, сине; никога не съм чувал за такъв случай и не зная точно какво ще направят. Това, което мога да кажа, е, че няма да ме оставят да им попреча в борбата срещу стачниците! Ще намерят начин да се справят с мене и то е сигурно, както това, че утре слънцето ще изгрее отново.

IV

Татко се върна на петролното поле и събра представителите на своите работници. Разбира се, той не им разправи цялата история, но им каза, че е направил всичко по силите си, за да убеди работодателите да възприемат неговото схващане, но не успял. Бил обвързан със споразумения, които не можел да наруши, но щял да приеме с удоволствие исканията на своите работници, ако федерацията реши това. Ако избухнала стачка, нямало да се опитва засега да продължи работата. Това щяло да значи големи загуби за него — затварянето на най-доходните му сондажи, но щял да се помъчи някак си да устиска, а работниците можели да се считат като в отпуск и да се върнат отново на работа, когато свърши стачката. Междувременно нямало да ги изгони и те можели да останат да живеят в бараката, при условие да пазят ред и да не повреждат имуществото. Това, разбира се, било много необикновена отстъпка и той се надявал, че хората му ще я оценят. Делегацията отговори, че без съмнение работниците ще я оценят; те били много благодарни на господин Рос за неговото становище. Членовете на делегацията бяха смутени и много почтителни; виждате ли, не е лесно за скромни работници да се изправят срещу своя работодател, „голям човек“, въоръжен с магическата сила на парите.

Стачката бе определена да започне в сряда на обед и всички работници напуснаха работа с песни. В съюза се бяха записали не повече от десет на сто, но напуснаха работа до един — малцината, които може би биха искали да останат, без друго не бяха достатъчни, за да могат сондажите да продължат да действуват. Те спряха сондажите, оставиха всичко в добър ред и отидоха под строй в Парадайз, където се състоя масов митинг. На това поле работеха около три хиляди работници и те бяха дошли всички, както и повечето жители на града, а и много селски стопани: общественото мнение явно беше всецяло на страната на работниците.

Пръв говори Том Акстън, който изтъкна оплакванията на работниците и каза как, според досегашния му опит, трябва да се

проведе стачката. Едно от най-важните неща било да запазят на своя страна общественото мнение, като не нарушават законността и избягват всеки опит за създаване на безредици; това нямало да бъде лесно, тъй като федерацията на собствениците го знаела толкова добре, колкото и ръководителите на стачката, и щяла да прави всичко възможно да предизвика работниците към насилие; това било и целта, с която идвала „охраната“, а трудно щяло да бъде на работниците да не ѝ се изпречват на пътя. Това било нещо обикновено при стачките, ако можеше да се вярва на Акстън; той каза, че хората от „охраната“ били долни типове, наети от големите детективски агенции сред престъпния свят в града и снабдени с пистолет в задния си джоб. Дали бутилката уиски в другия заден джоб се доставяла от работодателите или те си я купували сами, Том Акстън не знаел. Във всеки случай тях ги докарваха тук с камиони; по пътя те спираха в службата на шерифа в Сан Елидо, която сега била отворена ден и нощ за тази цел, там ги произвеждаха за „помощник-шерифи“ и ги снабдяваха със сребърни значки, които да си сложат на ревера, а след това, каквото и да правеха, щеше да бъде законно. Неколцина от тези помощник-шерифи стояха наоколо и слушаха речта на Акстън и, разбира се, тя не им се харесваше.

Председателят на съюза, който беше дошъл, за да ръководи стачката, също произнесе реч; говориха и секретарят на съюза, и организаторът на съюза на дърводелците — колкото речи и да слушаха, нямаше да им стигнат, защото работниците бяха много ентузиазирани и жадни да слушат неща, които бяха съвсем нови за тях: това беше урок за значението на солидарността. Те се записваха със стотици в съюза и плащаха членския внос от оскъдните си спестявания. Избрани бяха различни комисии и те започнаха да действуват в една стара барака, наета да служи за щаб — единственото свободно по-голямо помещение, което можеше да се намери след настъпилия петролен „бум“. То беше претъпкано с работници, които идваха и си отиваха, и имаше доста бъркотия, но длъжностни лица и доброволни помощници работеха, сякаш почивката и сънят бяха неща непознати за човешкия организъм. Трябваше да се намерят и временни жилища, защото малцина господари бяха така щедри, че да се погрижат за жилища на стачниците! Съюзът беше поръчал много палатки, но щяха да бъдат необходими още, когато щяха да изтекат сроковете за наем за бараките,

които бяха собственост на компаниите. За щастие повечето от работниците бяха тука без семействата си: петролният работник е прелетна птица — той се мести на ново петролно поле и трябва доста дълго да работи, докато събере достатъчно пари, за да прибере жената и децата си от старото поле.

Бъни дойде в събота сутринта; до това време първата възбуда от стачката бе преминала. Беше дъждовен ден, а работниците нямаха къде да се съберат и затова се виждаха групички, скупчени под някоя стряха или навес — навред, където можеха да се подслонят; изглеждаха доста меланхолични, като че ли стачкуването не бе излязло толкова романтично, колкото бяха очаквали. Пред петролните сондажи, особено пред онези на големите компании, крачеха хора с мушамы и качулки, изпод които подозрително оглеждаха всеки минувач; някои носеха на рамо пушка, като военни часовои. Бъни отиде до имота на баща си, видя там същата гледка и тя го наскърби до смърт — самото олицетворение на тази омраза, която така го огорчаваше в света на индустрията и което беше мечтал да няма на петролното поле „Рос младши“. Истината обаче беше, че перспективите на „младшия“ бяха избледнели, а изгледите на „старшия“ преобладаваха и слагаха свой отпечатък на събитията.

Докато седяха в кантората при сондажите, Бъни без заобикалки заговори на баща си за пазачите: наистина ли трябваше да имат охрана срещу своите собствени работници?

— Но разбира се, сине — протестира татко. — Ти, изглежда, не говориш сериозно! Може ли да се остави имущество за над три милиона долара, без да има кой да го пази?

— Откъде сме наели тази охрана, татко?

— Не сме я наемали ние, сине, за това се грижи федерацията.

— А не можехме ли ние сами да си намерим охрана?

— Нито познавам някаква охрана, нито зная откъде да я взема. Все едно щеше да се наложи да се обърна към някоя агенция.

— А не можеше ли да наемем наши хора, които познаваме?

— Да превърнем стачниците в охрана? Ами че ти сам знаеш, сине, че това е невъзможно!

— Защо не?

— Е, най-напред зарад застрахователното дружество: само си представи как биха побързали да анулират застраховката ми против

пожар! А после, да предположим, че избухне пожар, аз ще бъда разорен. Не го ли разбираш това?

Да, Бъни разбираше: струваше му се, че целият свят представлява сложна система, насочена против правдата и човешчината, създадена да причинява жестокост и страдание. И той, и баща му бяха част от тази система и трябваше да я крепят, въпреки желанието си!

— Плащаме ли на тази охрана, татко?

— Ние сме обложени съответно, разбира се!

— Тогава всичко се свежда към следното: ние плащаме пари на Фред Науман, за да потуши стачката, дори ако не желаем това!

На това татко отговори, че е ужасно неудобно така изведнъж да бъдат закрити всички тези доходни сондажи. След това загледа някакви книжа на бюрото си, а Бъни седя известно време мълчаливо, замислен за мислите на баща си. Това бяха прости мисли и не бяха необходими големи усилия, за да бъдат разбрани. На тукашния му имот имаше единадесет действащи сондажа, които до сутринта на миналия четвъртък даваха по тридесет и седем хиляди варела петрол дневно. При сегашните надути цени на петрола това осигуряваше брутен доход от близо два милиона долара месечно. Умът на татко е бил зает с всички онези неща, които щеше да направи с тези пари, а сега беше пълен с въпроси как да се оправи без тях. Лицето му бе още сиво и набръчкано от грижи — Бъни беше сломен. Той, Бъни, искаше работниците да победят, но искаше ли то да стане с цената на този допълнителен товар, който трябваше да понесе баща му?

V

Бъни научи, че Пол е отишъл със стачниците. Господин Рос му предложил да остане, тъй като имало дърводелска работа, която трябвало да бъде завършена, пък и дърводелците не стачкували. Но Пол размислил и решил, че мястото му е при петролните работници: те нямали много просветени хора сред себе си — това била една от причините за дванадесетчасовия ден, затова господин Рос трябвало да приеме оставката на Пол, завинаги или временно, както счете за най-добре. Татко казал, че това нямало да породи лоши чувства и че Пол можел да се върне на работа, когато преминела стачката.

Бъни отиде в Раскъм да види Рут и да поговори с нея за стачката. „Завеждащият хортикултурните мероприятия“ стачкуваше заедно с главния дърводелец, но те все още живееха в къщурката и Рут вършеше домакинската работа за татко, когато оставаше тук. Рут каза, че Пол не можел вече да идва чак тук и спял върху чували със слама в щаба на съюза, където работел към двадесет часа на ден. Затова сега Мили живеела при сестра си и двете през цялото си свободно време печели закуски, а господин Уоткинс идвал със същия стар кон, впрегнат в същата стара каруца, и ги откарвал в Парадайз, където ги продавал на стачниците. Те затворили лавката край пътя, защото там нямало никой освен охраната, а те не искали да хранят никаква охрана, дори да умряла от глад. Така говореше Мили, която беше малка бърбрица, а Рут поглеждаше Бъни малко смутено, като мислеше, че не е уместно да се приказва пред него така. Но Бъни каза, че сам той не е привърженик на охраната и му е някак противно да ги вижда на мястото, което уж е негово. А Мили каза, че този, който е при тях, не бил лош човек, бил горски и пожарникар, но някои други били направо ужасни и баща ѝ се боял зарад тях, момичетата, и не им позволявал да излизат навън вечерно време: тези хора страшно псували и винаги имали ракия.

От кухнята съблазнително миришеше на джинджифилови курабии, а Бъни още не беше обядвал; момичетата сложиха малката маса и тримата седнаха да хапнат бъркани яйца с картофи, хляб и

масло, козе мляко, курабии и ягоди от онези, които Пол беше посадил и за които Рут старателно се грижеше, тъй като не можеше да гледа живи неща да страдат, дори и растения. Рут сега беше почти на осемнадесет години, на една възраст с Бъни, но се чувствуваше много по-голяма, както е обикновено с момичетата. Русата ѝ коса бе прибрана в кок и босите ѝ крака вече не се виждаха. Винаги беше приятно човек да я наблюдава как работи в кухнята, защото тогава страните ѝ порозовяваха; в тази област тя наистина разбираше работата си ѝ казваше на другите да си седят и да не объркват всичко, като се мъчат да ѝ помагат. Тя имаше светлосини очи като всички от семейството Уоткинс; но при нея те бяха ясни и спокойни и гледаха така, като че ли проникваха в душата на събеседника и правеха невъзможни всяка лъжа и грубост.

По това време Бъни бе тъкмо се впуснал в една бурна преживелица у дома — първата му сериозна любов, за която ще чуем ей сега. Юнис Хойт беше богато момиче, но сложно; да общува с нея понякога беше удоволствие, понякога мъчение. А Рут беше бедно момиче и простодушно; нейното присъствие уталожваше и беше спокойно и тихо като празнична утрин. Животът на Рут почиваше върху убеждението, че брат ѝ Пол е голям и добър човек. Сега Пол се бе отказал от своите десет долара на ден, за да помага на стачкуващите, а Рут им приготвяше храна и докато имаха пари, тя им я продаваше, а когато нямаше да имат повече, щеше да им я дава безплатно.

Мили също помагаше с най-голямо удоволствие, но това не беше единственият ѝ интерес към тях. Откриването на петрол сред чифлика на Уоткинсови беше внесло огромни промени в живота на Мили: човек не можеше вече да познае в нея козарката — беше разцъфтяла, поизтънчила се, научили се да разговаря, носеше ярка панделка на косата и мъниста на шията. Мили бе ходила до града предната вечер и това било тъй вълнуващо! Илай бил сега истински проповедник, със своя собствена черква, всяка вечер отслужвал служба за славата божия и множество стачкуващи дошли тая вечер и молитвите били изобилни, а помежду проявленията на светия дух Мили научила различни новини за стачката: на главната улица станало сбиване поради това, че един пиян пазач се държал грубо с Мейми Парсънс, и Пол бил в делегацията, която отишла при шерифа и поискала от него да вземе от

помощниците си или ракията, или пушките; на следния ден Мили щяла пак да отиде на черква — през деня щяло да има три служби; говорело се още, че в понеделник собствениците на сондажи щели да докарат стачкоотстъпници и да пуснат в действие сондажите на компанията „Екселсиор Пит“, а работниците се готвели да попречат на това, ако могат, и това щяло да бъде ужасно!

Бъни отиде до града и пообиколи да види какво става, но това, което видя, съвсем не го направи щастлив. Не можа да види Пол, защото бил много зает в главния щаб на стачниците, а Бъни не можеше да отиде там, тъй като това нямаше да бъде редно и някои можеха да помислят, че отива там, за да шпионира. Бъни не беше вече младият петролен принц, ласкан и възхваляван от всички; сега беше враг и четеше неприязън в очите на работниците, дори където не можеше да я има. Беше в положение на войник, който счита каузата на своята армия за несправедлива и не иска да воюва, но му е трудно да желае собственото си поражение!

В неделя слънцето грееше ярко и Бъни никога не беше виждал толкова много хора в Парадайз. Илай извършваше служба в своя нов „табернакул“ и проповядваше пред работниците, че стига да имат вяра в светия дух, няма защо да се тревожат за надниците си, трябвало да помнят чудото с хлябовете и рибите, и нима не можеше небесният им отец да ги храни, ако имат вяра в него? Някои вярваха в това и се провикваха „Амин“; други се изсмяха и отидоха на игрището в двора на училището, където съюзът устройваше събрание за онези, които вярваха, че надниците са необходими. Бъни отиде там и чу Пол да държи първата си реч. Това бе особено изживяване за Бъни, а всъщност и за целия град: оригинално положение, трябва да се признае — двете момчета на Уоткинс, двете деца-чудо на тоя край, проповядваха по едно и също време и проповядваха донякъде противоположни доктрини.

Трябва да се каже в защита на Илай, че не се беше опълчил против стачката преднамерено и по всяка вероятност изобщо не му беше ясно как неговата доктрина можеше да подпомогне федерацията на собствениците. Сестрите му печаха хляб за стачниците — работеха усилено с физическите си ръце и месеха физическо тесто, докато Илай провъзгласяваше, че можел чудодейно да прави вълшебен хляб, и то с цели кошове, със силата на молитвата. Защо не го направи,

подиграваха се скептиците, а Илай отговаряше, че не е достатъчна вярата им. Те обаче казваха, че трябва само да започне и направянето на един-единствен хляб по метода на Библията ще умножи вярата милион пъти и ще доведе цялото организирано работническо движение в църквата на Третото откровение.

Пол имаше дълбок, плътен глас и бавен, внушителен начин на говорене. Беше добър оратор именно защото не познаваше никакви трикове, а беше изцяло завладян от онова, което казваше. Предстояла борба по въпроса за пускането на сондажите отново в действие и Пол се посъветвал с адвокати и обясни на стачниците точно какво имат право да вършат и от какво трябва да се въздържат. Трябвало да държат на законните си права, но да не отслабват каузата си дори чрез най-малко нарушаване на закона, с което да дадат възможност на своите врагове да хвърлят върху тях някаква вина. Цялото им бъдеще, както и бъдещето на жените и децата им беше поставено на карта; ако успеели да извоюват осемчасов работен ден, щели да имат свободно време да учат и мислят, да се издигнат и да осигурят по-добро образование на децата си. Това били истинските въпроси, свързани с тази стачка, и ако демокрация не означава това, тогава тя няма никакъв смисъл и да се говори за патриотизъм са празни приказки. Огромната тълпа акламира Пол, а Бъни едва се сдържа да не изръкопляска и той и си тръгна някак гузен и съвсем скаран с живота. Имаше достатъчно време да премисли отново всичко това по дългия си път до Бийч сити; прибра се чак след полунощ и по целия път гласът на Пол заглушаваше бръмченето на мотора и противоречеше на всичко, в което Бъни мислеше, че вярва!

VI

Като се върна в училището, Бъни трябваше да научава новините за стачката от вестниците, а те не го успокояваха много. Вестниците твърдяха, че тази стачка била престъпление срещу страната в такъв критичен момент, и нападаха стачниците не само като ги осъждаха в дълги уводни статии, но и като поместваха потресаващи описания на лошото им поведение. Във вторник сутринта вестниците съобщиха как няколко камиона с петролни работници — съобщенията не казваха, че се касае до стачкоизменници — били докарани на сондажите на „Екселсиор петролиъм къмпани“ и как на входа били посрещнат от дюдюкаща сган, която ги ругала, псувала и дори замеряла с тухли. Федерацията на собствениците излезе със съобщение за този бунт срещу една мирна „общност“ и съобщението беше публикувано изцяло.

На другия ден беше ред на „Виктор ойл къмпани“, която докарала цял влак работници в Роузвил, а оттам ги закарала в Парадайз с камиони, пазени от въоръжена охрана. Пак имало масови безредици и сбивания между помощник-шерифите и стачници на различни други места. Скоро няколко стачници били ранени, а няколко души от охраната тежко бити. Федерацията излезе с призив към губернатора да изпрати милиция, за да защити правата им, които били изложени на опасност от престъпни личности, организирали се да не се подчиняват на щата Калифорния и да парализират страната в навечерието на войната.

Девет души от всеки десет четяха тези неща във вестниците и ги вярваха. Всъщност всички, които Бъни познаваше, ги вярваха и смятаха него за някакъв ненормален, защото се колебаеше и съмняваше. Леля Ема например — тя знаела, че стачниците са родени престъпници, а освен това германски; агенти или най-малкото съмишленици на германски агенти, каква разлика всъщност имало? Дамите от клубовете имали съвсем достоверна информация, направо от главния щаб, защото много от тях били съпруги на влиятелни хора, които знаели какво става и казвали на жените си, а те на леля Ема,

която бе възхитена, че е от вътрешните благодарение на финансовото положение на девера си.

А Бърти, която беше още по-лоша — истинска принцеса на възможните най-калпави млади сноби! Тя дружеше с младите, а те също знаеха всичко, без да трябва да чакат някой да им го каже. Бърти бе благоволявала да посети от време на време някой от сондажите на баща си и там бе забелязала порода нисши същества, които изпълнявали определената им работа — същества, изпоцапани с чернилка, които ѝ сваляха каскет или забравяха да го свалят, но и в двата случая я зяпаха с безмълвно страхопочитание, а под сбръчканите им вежди проличаваха признаци на разум, който беше почти човешки и изпълваше Бърти с безпокойство. Веднъж тя посети Парадайз и пренощува там; тя се държа снизходително спрямо Пол и Рут, докато ѝ прислужваха, но те и двамата, щом доловиха това, млъкнаха и вече не проговориха и Бърти благосклонно призна, че те били съвсем поносими работници, но не можела да разбере защо брат ѝ така упорито търсел дружбата им.

— Господи! — гневно избухна Бъни. — Ами ние какво сме?

И това беше, разбира се, отвратително от негова страна — да напомня на сестра си, че баща ѝ някога е карал мулета на един строеж (и то не много отдавна), а с какво беше по-добро да караш мулета, отколкото да строиш къщи? Бърти с достойнство отговори, че баща ѝ сам се издигнал благодарение на вроденото си превъзходство; тя знаела, че той имал „благородна кръв“, въпреки че не можела да го докаже. Бъни отговори, че Пол и Рут също може да притежават „благородна кръв“ и положително са на път да се издигнат.

Това бе въпрос, по който двамата не преставаха да се карат. Бърти настояваше, че Пол се отнасял покровителствено с брат ѝ и злоупотребявал с неговото добродушие, като проявявал към него непоносимо чувство на превъзходство. Пол започнал дори да го нарича „сине“, както бил чул да му вика татко — какво нахалство! Бърти назоваваше приятеля на брат си „тоя твой Пол“; и, казваше Бърти, „тоя твой Пол взе, че измени на татко, точно както винаги съм ти казвала, че на такива хора не можеш да се доверяваш“. А когато установи, че самият Бъни наполовина симпатизира на Пол и клони към „сганта“, Бърти го нарече малък негодник и неблагодарник, и какво ли не още. Баща им рискувал живота си, като оставал там, срещу тази

разбунтувана сган — нещо, което никой друг петролен деец не правел, — те всички си стояли в бюрата в Ейнджъл сити и оставяли техните чиновници да се справят със стачката. Но татко естествено бил повлиян от Бъни, от глупавите му сантиментални прищевки, и ако му се случело нещо, Бъни щял да носи отговорността през целия си живот.

След няколко дни татко се върна в къщи и още повече засили възмущението на Бърти, като съобщи на семейството, че трябва да намалят разходите, докато премине стачката, тъй като щял да има финансови затруднения. Бърти саркастично подхвърли, че Бъни може би ще пожелае да продаде колата си, за да помогне на баща си при създаденото положение. Татко им разправи за малко сблъскване, станало на неговия имот; един стачник се сбил с едного от охраната; не било ясно кой точно бил виновен, но началникът на охраната заплашил, че щял да изтегли цялата охрана, ако татко не изпъди стачниците от бараката и от имота си. Най-сетне било постигнато компромисно споразумение татко да сложи ограда между целия си имот и онази част близо до пътя, където бяха общата барака и индивидуалните жилища на работниците. Това беше ограда от бодлив тел, висока осем фута, и Бърти саркастично забеляза, че сега ще има още едно място, където Бъни и „неговата Рут“ ще могат да отглеждат рози. Тази подигравка го засегна, понеже тя резюмира за Бъни неговото участие в тази борба — да отглежда рози по оградата от бодлив тел, която отделяше капитала от труда.

Татко смъмри Бърти и ѝ каза, че работниците не са престъпници, а са повечето свестни хора и добри американци; германците нямали нищо общо с цялата тази работа. Бедата била, че те били заблудени от агитатори тъкмо сега. Но това не затвори устата на Бърти, защото „тоя Пол на Бъни“ бил един от най-лошите между тези агитатори. И Бърти смятала, че баща ѝ не би трябвало да спи там, в онази усамотена къща, и да позволява на „онези Уоткинсови“ да му готвят храната. Тя била чула за някакви стачкуващи ресторантски работници, които сложили отрова в супата; а когато татко и Бъни избухнаха в смях, добави, че не искала да каже, че именно Пол или Рут биха направили подобно нещо, но сигурно не им било много приятно да готвят едновременно за стачниците и за татко и татко би трябвало да бъде възмутен от тях, че са му изменили в тежък момент. Бъни се възползува от случая да заяви,

че Рут е много предано момиче, но Бърти го прекъсна и каза — о, да, — тя знае колко много се възхищава Бъни от чудната мис Рут и току-виж ще чуят, че се влюбил в нея или в Мили, или... как беше името на другата?

Бъни стана и излезе от стаята. Бъни беше влюбен в друга и класовият фанатизъм на сестра му беше отвратителен. И все пак трябваше да си признае, че в своя собствен кръг Бърти беше великодушна, а понякога и нежна. Беше лоялна към приятелките си, помагаше им, ако попаднеха в беда, и измисляше за тях какви ли не забавления. Виждате ли, Бърти познаваше тези хора, те бяха всички богати и затова тя ги считаше равни на себе си и охотно участвуваше в живота им. Но Бърти не познаваше петролните работници; те бяха за нея нисши същества, създадени за нейно удоволствие, и ѝ дължаха подчинение, от което се опитваха да избягнат.

А какво представляваше Бърти, та да трябва петролните работници да я поддържат? Тя беше едно великолепно, блестящо същество, което умееше да харчи много пари по свръхелегантен начин в компания с други млади хора, обладаващи същата дарба; тя ходеше с тях и говореше за това какво са казали, какво са направили или какво притежават. Бърти живееше бурен живот, рядко се прибираше преди малките часове и ако ставаше преди обед, то беше, защото имаше ангажимент за друга среща. Какъв бе смисълът да имаш многото пари, ако не прекарваш с тях добре времето си? Това беше идеята, която Бърти втълпяваше на по-малкия си брат, а леля Ема ѝ пригласяше; сега пък се появи Юнис Хойт, която си беше избрала Бъни и му влияеше повече от всички други. „Бъдете млади! Бъдете млади! — викаха всички. — Защо ще носите целия товар на света на плещите си? Особено като с нищо не можете нищичко да направите, тъй като светът е установен и предопределен и не позволява да посегнете върху най-нищожните от своите утвърдени, признати и узаконени дисхармонии!“

VII

Германските подводници бяха прекалили с потопяването на американски кораби и Америка се канеше да обяви война; конгресът беше свикан и цялата страна бе настръхнала в очакване на войната. Вестниците пълнеха страниците си със съобщения от Вашингтон и Ню Йорк и от столиците на Европа, затова нямаше нищо чудно, че новините за петролната стачка в Парадайз останаха на заден план. Нарядко на последните страници на вестниците можеха да се срещнат кратки съобщения: трима стачници били арестувани по обвинение, че през нощта нанесли побой на един стачкоизменник; петролните собственици заявили, че стачниците се опитали да предизвикат пожари и че германски агенти развивали дейност сред смутителите; ей такива дребни съобщения, за да напомнят, че три хиляди работници, и жените и децата на много от тях, водеха отчаяна борба с глада.

Татко, разбира се, получаваше всеки ден доклади затова, което ставаше, и Бъни научаваше новините. Малко по малко собствениците бяха събрали нови работници, като им плащаха високи надници, за да ги привлекат на петролното поле. Малцина от тях бяха квалифицирани работници, затова често имаше злополуки; въпреки това редица сондажи започнаха да работят, а имаше и два-три случая на започване работа за нови сондажи. Но на периметъра на Рос всичко беше в застой и Бъни ясно разбираше, че баща му се дразни от това положение. Всеки ден той губеше цяло състояние, а същевременно губеше и положението си сред колегите, които мислеха, че е или побъркан, или изменник — те не можеха да разберат кое от двете. Разбира се, „петте големи“ бяха много доволни да гледат как един от независимите сам си подлива вода, но се правеха на възмутени, разпространяваха слухове, вършеха пропаганда против съперника си и преувеличаваха неприятностите, причинявани от него в петролното поле.

Бъни виждаше всичко това и научаваше всичко обидно от клюките, които леля Ема донасяше в къщи от клубовете, а Бърти от сбирките по домовете на приятелите си и от танцовите забави. Тогава

той си мислеше за работниците, вкопчили се жалко в надеждите си за по-добър живот, и сърцето му се късаше. Имаше само едно нещо, което можеше да оправдае държането на татко, и то беше работниците да победят: те трябваше да победят, трябваше! Това беше същото чувство, което Бъни изпитваше, когато наблюдаваше футболен мач и викаше до прегракване в полза на своя отбор. Тогава му се искаше да изскочи на игрището и да помогне на отбора, но за съжаление правилата на играта забраняваха подобно нещо!

На периметъра на Рос имало някакви нови инциденти с охраната и татко се канеше да отиде там; Бъни отиде с него за събота и неделя. Беше вече пролет, хълмовете бяха зелени, а дърветата окичени с цвят — ах, каква красота! Но хората бяха в окаяно положение, милиони човешки същества; защо те не можеха да се научат да бъдат щастливи в този свят? В цялата страна цареше пролет, а всички се готвеха да тръгнат на война, да образуват огромни армии и да убиват други хора, които също се стремяха към щастие! Всички казваха, че войната не може да се избегне, и въпреки това нещо в Бъни не му позволяваше да спре да мечтае за друг свят, в който хората няма да се осакатяват и избиват и да рушат не само чуждото, но и собственото си щастие.

Стигнаха в Парадайз и видяха странната гледка на бездействащи работници, разтакаващи се из улиците, и на охрана пред входовете на всички петролни полета. Някой държеше реч на празно място, насъбрала се тълпа го слушаше. Беше време за какви ли не маниаци да поучават — странстващи проповедници, продавачи на чудодейни лекарства, оратори-социалисти, — хората ги слушаха с безразличие. Бъни установи, че сега неговата читалня се посещаваше и имаше работници, които бяха прочели всички списания, дори и рекламните!

Татко се срещна с един комитет на своите работници. Положението било невъзможно — съобщиха те, — охраната преднамерено предизвиквала инциденти, те били често пияни и не знаели какво правят или са направили. Ето защо съюзът дал още палатки и работниците от бараката се канели да напуснат. Онези, които имали семейства и живеели в индивидуалните жилища, щели да се помъчат да останат, ако господин Рос разреши; за семействата нямало място къде да бъдат преместени, а те не смеели да оставят жените и децата си сами в близост с охраната. Татко говори с началника на

охраната и бе осведомен, че, разбира се хората му имат алкохол; нима може да се очаква да стоят в тази затънтена дупка без алкохол? Татко трябваше да признае, че е така: хората били такива, а когато искаш да ти пазят имота при форсмажорни обстоятелства, трябва да приемаш такива, каквито можеш да намериш. Бъни не беше доволен от този аргумент, но Бъни бе „идеалист“, а такива хора са рядко доволни в този груб свят.

Бъни отиде да види Рут и Мили — където можеше да научи новините! Момичетата бяха много заети с печене, но това не им пречеше на езиците и от устата на Мили се лееше порой от клюки. Дик Нелсън бил в болницата с отнесена от изстрел част от челюстта — този прекрасен младеж, Бъни си го спомняше, той работеше на сондаж № 11. Той повалил едного от охраната заради мръсотииите, които говорил за сестра му, а други двама стреляли срещу него. Боб Мърфи бил в затвора, бил арестуван, когато докарали стачкоизменници на кладенците на „Виктор къмпани“. И така тя изреждаше име след име на хора, които Бъни познаваше. Очите на Мили бяха широко отворени от ужас, но все пак личеше, че е млада и това е най-силното усещане, което е изпитвала досега в живота си. Ако дяволът със своите копита, рога, вила и мирис на изгоряло се появеше на молитвено събрание в храма на Третото откровение. Мили щеше да изпита удоволствие от тази сензация; по същия начин сега ѝ правеше удоволствие тази шайка, пиещи уиски, псуващи главорези, изригнати ненадейно от престъпния свят на града в нейното мирно, благочестиво и разкрасено от пролетта селище.

Бъни попита за Пол и научи, че той бил включен в стачния комитет и бил редактор на малък вестник, издаван от профсъюза; вестникът бил чудесен, виждал ли го е Бъни? Те му дадоха един екземпляр: единичен лист, отпечатан на циклостил от двете страни, за икономия, с малка петролна кула в началото на първата страница до заглавието „Работнически защитник“. Той беше пълен с новини за стачката, призови и апел до губернатора на щата да вземе мерки срещу насилията на охраната и отказа на шерифа да им отнеме уискито; имаше и стихотворение: „Събудете се, трудови хора“ от госпожа Уини Мартин, жена на шлосер-инструменталчик. Пол току-що се завърнал от едно пътуване до друго петролно поле, където ходил да убеди работниците да се присъединят към стачката; там се опитали да го

арестуват, но той бил предупреден навреме и се измъкнал по друг заобиколен път.

Америка вървеше към войната и всеки се вълнуваше от това; в училище пееха патриотични песни и организираха военноучебни отреди. Тази петролна война беше толкова малка в сравнение с другата, че никой не ѝ обръщаше внимание, но тя беше завладяла Бъни и бе започнала да му се струва по-важна от другата. Цялата тази арогантност на силата, това незачитане на правото и почтеността, тези долни лъжи относно работниците! Тук Бъни чуваше истината, чуваше я направо от мъже и жени, които познаваше, а после си спомняше измислиците, които беше чел във вестниците, и се мразеше, че живее с пари, спечелени по такъв начин! Баща му плащаше „вноски“ на федерацията и по този начин плащаше заплатите на тези мизерници, плащаше за пушките и патроните им и за бутилките уиски, без които те не биха стояли!

Какво значеше всичко това? Какво се криеше зад всичко това? Само едно: алчността на властващата групичка собственици, които не искаха да дадат на работниците си надница, достатъчна за преживяване, и искаха те да им работят дванадесет часа на ден. Те пропъждаха с пистолети и пушки работниците от сондажите — единственото им средство за прехрана, и искаха с глад да ги принудят да се върнат и да работят при старите несправедливи условия. Това беше цялата проста история. А тук, в кухничката на Рут, положението се виждаше от другата му страна. Момичетата се бяха видели принудени да намалят цената на хляба, който продаваха, тъй като някои хора не можеха вече да го купуват. Петролните работници никога не могат да спестят много, защото трябва често да сменят местоработата си и да довеждат там семействата си или да им изпращат пари за издръжка. А сега спестяванията им бяха вече изразходвани, а помощта, която се получаваше от други петролни полета, бе недостатъчна и Пол, който беше пестил пари, за да учи и да стане учен, ги даваше за издръжката на гладни семейства. А Рут и Мили даваха всичкото си време и дори и старата госпожа Уоткинс помагаше, когато можеше.

Бъни разказа за тази мъка на баща си. Какво щяха да правят хората, когато нямаше да имат вече храна? Татко отговори, че трябвало да се върнат на работа!

— И да изгубят стачката, татко?

— Да! — отговори татко. — Ако не могат да я спечелят, трябва да загубят — такъв е законът на стачките, както и за всичко друго. Животът е суров и рано или късно човек трябва да го разбере. Те трябва да се откажат и да чакат, докато съюзът им стане по-силен.

— Но, татко, как могат да го направят по-силен, когато собствениците ги бойкотират? Ти знаеш как преследват членовете на съюза; ето сега, ако се откажат, повечето от компаниите няма да върнат на работа онези, които са били активни.

Татко каза, че знаел това, но работниците трябвало да продължат да се опитват, друг начин нямало. Разбира се, той не можел да подпомага стачката, като държи сондажите си затворени! Работниците трябвало да разберат, че той не можел да продължи играта повече, и нямали право да очакват това от него; трябвало или да затворят и другите сондажи, или да станат свидетели как сондажите на Рос ще бъдат отворени. На Бъни сякаш му се обърна нещо наопаки и от този ден трябваше да крие една мисъл, като някакъв мръсен порок: „Ние ще докараме стачкоизменници на нашите кладенци!“

VIII

Имаше всъщност само едно място, където Бъни можеше да бъде щастлив, и това беше горе, в бунгалото. Той прекара целия следобед в събота там, помагайки на Рут и Мили — единственият начин, по който му беше позволено да помага на стачката! Една част от времето те говореха за страданията, за които знаеха, останалото време бяха весели и се шегуваха, като всички млади хора; но цялото време работеха като пчели, превръщайки брашното, което купуваше съюзът, в различни неща за ядене. Привечер дойде господин Уоткинс с каруцата — това беше вторият му курс, — те я натовариха и Мили отиде с него, а Бъни остана при Рут да ѝ помогне да разтреби къщата и се опита да ѝ обясни трудното положение на баща си и защо той Бъни, не може истински да помогне на стачката.

В неделя ходи по събрания и пак чу Пол да държи реч. Пол, който винаги имаше мрачен вид, сега изглеждаше измършавял от няколко седмици недояждане и недоспиване и в гласа му се долавяше яростна страстност: той разказа за пътуването си до други петролни полета и как никъде нямало справедливост, градските, окръжните и щатските власти били прости пионки на господарите и правели всичко възможно да потискат работниците и да смажат тяхната организация. В пламъка на страданията Пол бе калил като стомана духа си, тълпата работници бе преминала през този процес заедно с него и даде нови обещания за солидарност; Бъни изпита тръпките на голямо масово изживяване — той жадуваше да бъде част от множеството, но после се измъкна като богатия младеж от библейската история.

Пол го беше забелязал в тълпата и след събранието го намери.

— Искам да ти говоря! — каза му той. И когато се отделиха настрана от другите, понеже нямаше време за губене, пристъпи направо към въпроса: — Слушай, искам да оставиш сестра ми на мира!

— Да я оставя на мира? — възкликна Бъни, рязко се спря и загледа Пол. — Какво искаш да кажеш?

— Мили ми каза, че си ходел горе много често... снощи си бил там при нея.

— Но, Пол! Някой трябваше да остане при нея!

— Ние ще се погрижим сами за себе си; тя е могла да отиде у таткови. И искам да разбереш, че няма да търпя богати младежи да се въртят около сестра ми.

— Но, Пол! — В гласа на Бъни прозвуча изумление и скръб. — Истина ти казвам, Пол, ти грешиш!

— Искам ти да не грешиш в едно нещо: ако някой направи нещо лошо на сестра ми, ще го убия, бога ми, ще го убия!

— Но, Пол, аз никога не съм и помислял за подобно нещо. Слушай... ще ти кажа... аз съм влюбен в едно момиче... момиче от нашето училище. Честна дума, Пол, лудо влюбен и... не бих могъл да помисля за друга.

Като направи това признание, Бъни се изчерви и човек не можеше да не разбере, че беше искрен. Гласът на Пол се смекчи:

— Слушай, сине, ти вече не си дете, пък и Рут не е. Разбира се, не се и съмнявам в това, което казваш: естествено е да избереш момиче от твоята класа. Но може да не е същото с Рут, може тя да прояви интерес към тебе, затова не бива да си около нея.

Бъни не знаеше какво да отговори — тази мисъл беше съвсем нова за него.

— Исках да науча нещо за стачката — обясни той, — а с тебе нямах никаква възможност да говоря. Нямах представа колко ми е криво, но не зная какво да правя.

Бъни заговори бързо-бързо, като изля цялата си мъка в няколко изречения: бил раздвоен между предаността към баща си и съчувствието към работниците; бил в някакъв капан и какво можел да направи?

Когато Пол отговори, гласът му отново беше суров:

— Както научих, баща ти помага за издръжката на тези мизерници тук.

— Той плаща вноски, ако това е, каквото искаш да кажеш. Той е сключил договор с федерацията... когато е влязъл в нея...

— Няма договор, който да налага нарушаване на закона! А нима не знаеш, че тези типове нарушават по сто закона на ден?

— Зная, Пол, но баща ми е обвързан с другите собственици; ти не разбираш: той наистина се намира в тежко финансово положение за това, че сондажите му не работят, и прави всичко това само заради работниците.

— Зная това и ние го ценим. Но сега той заявява, че е принуден да се огъне и че ще докара, като и всички останали, стачкоизменници. Ние вече не можем да удържим натиска им; те водят мръсна борба и баща ти го знае и въпреки това играе, както те му свирят.

Настъпи пауза, след която Пол продължи мрачно:

— Аз зная, разбира се, че парите му са поставени на карта и той няма да ги рискува, а ти ще правиш това, което ти каже.

— Но, Пол! Аз не мога да се противопоставя на татко! Смяташ ли, че бих могъл?

— Когато моят баща ми изрази волята си и искаше да ми попречи да мисля и да науча истината, аз му се противопоставих, нали? И ти ме насърчи да го направя, ти смяташе, че така е редно.

— Но, Пол, ако се противопоставя на татко за такова нещо... ами че аз ще го съкруша.

— Е, може и аз да съм съкрушил баща си, не зная това, нито ти го знаеш. Работата е там, че баща ти върши неправда и ти знаеш това: той помага да насъскат тези главорези против нас и да ни лишат от правдата ни на граждани и дори на човешки същества. Не можеш да отречеш това и трябва да отдадеш дан на истината.

Настъпи мълчание, докато Бъни се мъчеше да си представи ужасяващата възможност да се противопостави на татко, както Пол се бе противопоставил на стария господин Уоткинс. Беше му се сторило толкова правилно в единия случай и му се струваше толкова невъзможно в другия!

Най-после Пол продължи:

— Разбирам, сине. Ти няма да го направиш, нямаш дързост за такова нещо: ти си малодушен. — Той почака, докато тези жестоки думи попаднат на място, и продължи: — Да, това е най-подходящата дума: малодушен. Ти си имал винаги всичко, което си искал, поднасяли са ти го на сребърен поднос, и това те е направило баба. Имаш добро сърце и знаеш кое е право, но не можеш да пристъпиш към действие, много би се страхувал да не наскърбиш някого.

И това беше краят на разговора им. Пол нямаше какво повече да каже, а и Бъни нямаше какво да отговори. Очите му се наляха със сълзи — и това бе малодушие, нали? Той извърна глава, та Пол да не ги види.

— Е — каза Пол, — имам сума работа и трябва да тръгвам. Един ден тази борба ще отmine и баща ти ще продължи да печели пари и надявам се това да те направи щастлив, въпреки че всъщност се съмнявам. Сбогом, сине!

— Сбогом — каза Бъни тихо.

Пол рязко се обърна и бързо се отдалечи.

Бъни също си тръгна, но вътрешно кипеше. Беше вбесен от това, че Пол не го разбираше, от жестоката му грубост; но през цялото време някакъв вътрешен глас му твърдеше: „Той е прав! Малодушен си, малодушен си — това е най-подходящата дума!“ Ето това, разбирате ли, беше чертата на Бъни, която така безкрайно разяряваше сестра му Бърти — това, че Бъни се подчиняваше на Пол, че без протест се оставяше да го тъпче и приемаше всичко смирено. Той беше напълно лишен от чувството за лично достойнство, на което бащините му милиони му даваха право.

IX

Бъни се върна на училище, а петролните работници отново преместиха на нова дупка коланите си, дето има дума, увиснали на косъм от гладна смърт. Междувременно Америка вече беше влязла във войната и конгресът приемаше редица мерки — една, постановяваща обявяването на огромен „заем на свободата“ за посрещане на военните разходи, а друга за регистрирането на всички мъже, годни за военна служба, и набирането на грамадна армия.

А после започнаха да се носят слухове за примирие с работниците. Това стана най-напред с железничарите, които стачкуваха за сносни надници и по-добри условия. Железниците бяха от жизнено значение за спечелването на войната и конгресът трябвало да натовари правителството да се намеси в спора, да постигне споразумение с профсъюзите и да задоволи и двете страни. А щом подобни стъпки се правели спрямо железничарите, нямало съмнение, че щели да се направят и спрямо другите; петролните работници можело да получат онези права, от които федерацията на собствениците се мъчела да ги лиши! Профсъюзният печат беше пълен със съобщения по този въпрос, а от профсъюзните централи във Вашингтон пристигаха телеграми, с които се насърчаваха работниците в Парадайз да се държат твърдо.

Това приличаше на „развръзката“ в едновременните мелодрами, които често гледахме в момчешките ни дни в евтините театърчета по улица „Бауъри“, в които героинята е вързана за един дънер в дъскорезница и вече бързо я мъкнат към мястото, където ще бъде прерязана на две по дължина; героят пристига в бесен галоп, скача от коня, разбива вратата с брадва, втурва се към задвижващия лост и спира банцига точно в критичния миг. Или, ако искате да се покажете по-интелектуални и по-издигнати, то приличаше на древногръцките трагедии, в които, след като съдбите на всички действащи лица са се сплели в безнадежден възел, един бог се спуска с машина от небето, слиза и разрешава затрудненията, добродетелта възтържествува, а порокут е сразен. И човек е склонен да го приеме, защото то става в

гръцката класика: но по-трудно ще ви е да повярвате, че непризнаващите профсъюзите финансисти на Калифорния, цялата мощ на индустриалната им система, с всичките милиони на банките им, тяхната политическа машина и агенциите за потушаване на стачки, техните шпиони и въоръжена охрана, щатската им полиция с картечници и бронирани коли, че цялата тази страхотна сила изведнъж е усетила една по-силна ръка да хваща нейната и да я дръпва от гърлото на жертвата. Друг бог слезе от машината — мършаво старо божество на янките с бяла козя брадичка и костюм на червени и бели райета със сини звезди, пръснати по него: самият чичо Сам протегна мощната си ръка и заяви, че петролните работници са човешки същества, а също и граждани, и ще бъдат защитени в правата си на такива.

Съобщението дойде от профсъюзните щабове във Вашингтон и в него се казваше, че петролните работници ще получат сносни надници и осемчасов работен ден; един „помирител“ от страна на правителството щял да бъде изпратен, за да направи необходимото, а междуременно те трябвало да се върнат на работа, та благоразположеният стар джентълмен с бялата козя брадичка и костюм на червени и бели райета да може да получи толкова петрол, отколкото има нужда. Президентът на Съединените щати държеше речи — о, какви прекрасни, убедителни речи за войната, която щяла да сложи край на войната, да донесе правда за цялото човечество и да установи управление на народа чрез народа и за народа по цялата земя. Такива трогващи думи, които вълнуваха всички сърца, такъв жар на себепожертвувателността! И такава ликуване в училищния двор на Парадайз, когато дойде новината, че главорезите ще се приберат обратно в бордеите, откъдето са дошли, и работата трябва незабавно да бъде възстановена!

Татко получи съобщението рано сутринта и Бъни затанцува по цялата къща и вдигна толкова шум, като че ли беше на футболен мач; татко също каза, че се чувствувал много доволен, чудесно било, сондажите щели да заработят отново, защото не би могъл да удържи без тях нито една седмица повече. Бъни каза, че нямало да отиде на училище подиробед, та да отскочат двамата до Парадайз, да присъствуват на тържеството, да се сдобрят отново с всички и да подредят работата. Първото нещо, което щели да направят, било да

смъкнат оградата от бодлив тел, която разделяше капитала от труда! В новия свят нямало да има бодлив тел и омраза — рози щели да цъфтят по живите плетове пред жилищата на работниците, а в читалнята щяло да има книга с речите на президента и всички петролни работници щели да имат време да я четат!

ГЛАВА VIII

ВОЙНАТА

I

Юнис Хойт беше дъщеря на „Томи“ Хойт, от фирмата „Хойт и Брейнърд“, чиито реклами за ценни книжа можеха да се срещнат по финансовите страници на вестниците в Бийч сити. Човек виждаше Томи по конните състезания и боксовите срещи и обикновено забелязваше, че е с нова дама, силно гримирана; понякога дамата носеше воал и тогава се знаеше, че „работата е сериозна“, и затова Томи тактично трябва да бъде отбегнат. Госпожа Томи Хойт можеше по-скоро да се види по снимките във вестниците сред „дамите от висшето общество“; тя проявяваше интерес към изкуството и в къщи около нея винаги имаше някой одухотворен млад мъж. Прислужничките разбираха положението, схващаше го и Юнис.

Тя беше чернокоса и стройна, едно живо и припряно девойче с извънредно горещ темперамент. По два предмета беше в един клас с Бъни и когато откри, че той е сериозен младеж, започна да му подхвърля остри и дръзки забележки, за които никога не беше сигурен дали са казани сериозно или на шега, а не смееше да я пита, защото след това щеше да го дразни още повече. Около нея винаги се въртяха пет-шест младежи, затова му беше лесно да я отбягва.

Но един съботен следобед Бъни спечели за тяхното училище надбягването на двеста и двадесет ярда, това го направи нещо като герой и момчетата и момичетата се трупаха около него, поздравяваха го и го тупаха по рамото. После, като взе душ и се облече, Бъни отиде да потърси колата си и завари Юнис точно да се качва в своята спортна кола; тя му извика:

— Ела да те откарам!

— И моята кола е тук! — отговори той.

— Какво от това, невъзможен грубиянино! Веднага да се качиш тука, господинчо!

Тогава, разбира се, малко стреснат, той се качи и тя го попита:

— Да не се страхуваш някой да не открадне твоята таратайка?

И той не можа да защити последния нов и скъп подарък от татко.

— Бъни — каза тя, — майка ми и баща ми се разправят в къщи и там е ужасно!

— Е, и какво искаш да правиш? — попита Бъни съчувствено.

— Хайде да отидем да вечеряме някъде, далеч от всичко. Ела с мене и ще бъдеш мой гост.

Така те пътуваха около час по виещо се шосе и стигнаха върха на една височина, където имаше малко кафене с тераса, гледаща към залив и каменист бряг, и гледката беше толкова хубава, че ако се намираше в Италия, това място щеше да бъде прочуто. Там вечеряха, поговориха за училище, след което Юнис му разправи за живота си в къщи и как някой писал на майка ѝ и ѝ съобщил, че мъжът ѝ изхарчил много пари по някаква жена, и госпожа Хойт побесняла: защо мъжете трябва да правят неща, които ги карат да харчат пари?

Слънцето залезе зад океана, по брега се запалиха светлинни, а иззад планините изплува грамадна пълна луна и Юнис каза:

— Бъни, харесваш ли ме поне малко?

Той отговори, че, разбира се, я харесва и тя продължи:

— Но ти никога не го показваш.

— Никога не зная как да се държа с тебе, защото винаги ми се подиграваш.

— Зная, Бъни, че съм ужасна, но истината е, че го правя само за да поддържам куража си. Страх ме е от тебе, защото си много сериозен, а аз съм само глупава бърбрица и трябва да се показвам.

След тези думи Бъни започна да се чувствава по-добре в нейната компания.

Те отново се качиха в колата. Пътят минаваше сред лабиринт от пясъчни дюни високо над океана.

— О, това е чудесно! — каза Юнис и като стигнаха до място, където почвата беше по-твърда, тя свърна встрани и паркира колата.

— Хайде да отидем да погледаме океана, отзад в колата има одеяло.

Бъни взе одеялото, двамата тръгнаха през дюните и седнаха на върха на една от тях, за да послушат вълните, които се разбиваха долу; Юнис запали цигара и упрекна Бъни, че бил ужасно пуританче, което не искало да ѝ прави компания. След малко край тях мина човек и ги изгледа на минаване и Юнис попита:

— Имаш ли пистолет?

И когато ѝ отговори, че няма, тя забеляза:

— В днешно време, когато ходиш на любовни срещи, трябва да носиш пистолет.

Бъни не беше си дал сметка, че това беше именно любовна среща, но нали разбирате, че нямаше да е учтиво, ако го кажеше.

Тя му разправи за бандити, които се занимавали с обирание на двойки, спрели край пътя, а някои били ужасно груби към момичетата, и какво би направил той, ако се случеше такова нещо. Бъни каза, че не знае, но, разбира се, би направил всичко, каквото може, за да защити жената.

— Но аз не искам да те убият. Ние вече си имаме един скандал в семейството. — И предложи: — Хайде да се загубим!

Той вдигна одеялото и двамата заскитаха по дюните — далеч от пътя и от всичко друго; и в една дупка, тихо гнездо, където пясъкът беше мек и чист, тя му каза да постеле пак одеялото и те седнаха, скрити от всичко, освен от кръглата жълта луна, която гледаше надолу към милиони и милиони такива сцени и никога не издаваше поверена ѝ тайна.

Седяха близо един до друг и Юнис сложи ръка на рамото му и пошепна:

— Обичаш ли ме поне мъничко, Бъни?

Той я увери, че я обича, но тя каза, че сигурно я мисли ужасно нахална, а когато той ѝ каза, че не мисли така, тя го попита:

— Защо тогава не ме целунеш?

Той започна да я целува, но тя не беше доволна — не я целувал от сърце, каза тя, и изведнъж пошепна:

— Бъни, не вярвам да си обичал някога друго момиче!

Той призна, че не е.

— Винаги съм те мислила за чудноватото момче. Какво става с тебе?

Бъни каза, че сам не знае: той цял трепереше, защото никога преди не му се беше случвало такова нещо и в него се надигаха едновременно няколко различни чувства, а кое трябваше да следва?

— Нека да те науча, Бъни — пошепна момичето и тъй като той не отговори веднага, сля устните си с неговите в дълга целувка, която го замая. Той едва можа да проговори, че нещо може да се случи и тя

да пострада, но тя му каза да не се тревожи за това, че разбира от тези работи и е взела необходимите предпазни мерки.

II

Така стана посвещаването на Бъни в зрелия живот. Отминали бяха дните на щастливата невинност, когато е бил доволен да седи и да държи ръката на Роузи Тейнтър. „Да държи ръка“ сега значеше да върви по хлъзгав ръб над тъмна пропаст, където удоволствието и страданието така се смесваха, че трудно можеха да се отделят. Бъни беше изплашен от бурните чувства, които го обзеха, а още повече от поведението на момичето в прегръдките му: то беше обхванато от някакво безумие и се притискаше към него в конвулсии на възбуда, полустенеща, полусмееща се, с малки викове като на ранено животно. И Бъни трябваше да споделя този делириум, тя не приемаше иначе, беше неумолима в изискванията си господарка на тези тъмни обреди, и той трябваше да се подчинява на волята ѝ. Първия път момчето бе съкрушено от мисълта за това, което беше направило, но тя се притисна и му зашепна:

— О, Бъни, не се срамувай! Не, не! Няма да те оставя да се срамуваш! Защо да нямаме право да бъдем щастливи? О, моля ти се, моля ти се, бъди щастлив!

И той трябваше да обещае и да я слуша колкото може.

— О, Бъни, ти си толкова сладък любовник! И ние ще си прекарваме така добре!

Тя повтаряше това, притисната в прегръдките му, под светлината на пролетната луна, която в Калифорния е същата, каквато е и на всяко друго място в света. И когато студът на калифорнийската нощ започна да ги пронизва до кости, те едва можаха да се отделят един от друг, но по целия си път през дюнните вървяха под ръка и се целуваха на всяка крачка.

— О, Бъни, това беше дръзко и лошо от моя страна, но кажи ми, че ми прощаваш, кажи ми, че си доволен, че го направих!

И той трябваше да я успокоява.

На връщане за Бийч сити те разговаряха за това приключение. Досега Бъни не беше мислил много за пола и нямаше готова философия, но Юнис имаше своя и му я каза просто и откровено.

Възрастните те учили на много глупости по този въпрос, а след това се измъквали и живеели съвсем различно; защо да се оставяш да те лъжат с глупави „недей!“? Любовта била нещо съвсем редно, ако се държиш почтено, а след като си разбрал, че има способ да се предпазиш от деца, защо ще мислиш за женитба? Повечето женени били нещастни и ако младите можели да намерят начин да бъдат щастливи, това си било тяхна работа, а онова, което възрастните нямало да узнаят, нямало и да им пречи.

Дали Бъни вижда нещо нередно в това? Бъни отговори, че не вижда; причината, че досега е бил „такъв светец“, била, че не познавал Юнис. Тя му каза, че, както се смятало, мъжете не харесвали момиче, което само им дава аванси; затова, добави тя с присъщата ѝ дяволитост, занапред Бъни трябвало да поема инициативата. Той каза, че ще знае това и би започнал да я проявява веднага, само че Юнис карала с четиридесет и нещо мили в час и би било по-добре да я обиди, отколкото да преобърнат колата.

Бъни попита дали има и други момичета като Юнис и тя му каза, че имало много, и му назова някои имена; Бъни беше много изненадан и малко шокиран, защото някои от тях много се проявяваха в класния живот и бяха много скромни наглед. Юнис му разказа за техните привички и всичко това приличаше доста на някакво тайно дружество, без ръководство и официален ритуал, но все пак със строго определен кодекс. Те се наричали „зулуси“, тези смели момичета, които правели всичко, което пожелаят; те ревностно пазели взаимните си тайни и посвещавали по-младите в познанията, тъй съществени за щастието. Старите ревниво пазели тайната как да се предпазват от бебета и какво да се прави, ако „заченат“. Имали и тайно учение за изкуството на любовта и книги, които се купували от определени места, или можели да се намерят скрити зад други книги в бащините им кабинети. Такива книги минавали от ръка на ръка и се четели с десетки.

Това беше някакъв нов етичен кодекс, който си изготвяха тези младежи без помощта на родителите. Юнис не знаеше, разбира се, какво впечатление му правеше всичко това: тя просто говореше за чувствата си, за това какво ѝ харесва и от какво се страхува. Право ли беше да се обича по един или друг начин? И какво мислеше Бъни за възможността да обича едновременно две момичета. Клер Рейнолдз казвала, че не можело, а Били Роузън казвала, че можело, и те

непрекъснато спорели. Но Мери Блейк била доста щастлива с две момчета, които я обичали и си обещавали да не се ревнуват... Това беше нов свят, в който тя въвеждаше Бъни, и той задаваше много въпроси и не можеше да не се изчервява при някои от реалистичните отговори на Юнис.

Бъни се вмъкна в къщи в два часа през нощта, без някой да го усети. Но това се повтори следващата нощ и следващата — нали беше обещал на Юнис той да „поема инициативата“? И така, естествено, в семейството се разбра, че става нещо, и интересно беше да се види реакцията им. Леля Ема и баба му бяха ужасно „разстроени“, но не можеха да кажат защо — такива бяха пречките, които по-старото поколение беше само поставило пред себе си. И двете отидоха при татко, но можаха да говорят само за късното прибиране и за влиянието му върху здравето на момчето. Самият татко не можа да направи нещо повече. Когато Бъни каза, че излизал на разходка с Юнис Холт, татко попита само дали е „добро“ момиче. Бъни отговори, че била касиерка на баскетболния отбор на момичетата и неин баща бил господин Хойт, когото татко познавал, имала собствена кола и дори се опитвала сама да си плаща вечерята. Така че и дума не можело да става за „впримчване“ на Бъни и всичко, което му каза татко, беше:

— Не прекалявай, сине, не се опитвай да изживееш целия си живот само за няколко седмици!

Бърти също реагира и това беше интересно. Дали беше научила нещо чрез връзките си със „зулусите“? Единственото, което каза, беше:

— Радвам се, че за разнообразие си благоволил да проявиш интерес и към нещо друго освен петрола и стачниците.

Но зад тези думи се криеше такъв океан от улегнало женско знание! Мислите на Бъни взеха нова насока. Дали късното прибиране не означаваше същото нещо за сестра му, което изведнъж беше започнало да означава и за него. Бърти ходеше уж на танцови вечери, но дали винаги се прибираще направо в къщи или ходеше на разходка с кола, която спираше край пътя? Бъни беше престанал да се смущава от паркирането на колата на Юнис, но му беше необходимо по-дълго време, за да приеме мисълта за спирането на сестрината му кола. Когато пътуваше по шосетата вечерно време, започна да забелязва колко много спрени коли имаше!

III

Всичко това ставаше към края на стачката и по времето, когато Америка влизаше във войната. Ето защо в душата на Бъни възбуждението от пола се смесваше с възбудата на патриотизма. И те не бяха много далеч едно от друго, както би могло да изглежда, тъй като младежите се готвеха да отиват на война, а това внасяше повече свобода в половите отношения. Може би нямаше да се върнат, затова не отдаваха голямо значение на това, което правеха междувременно. Сърцата на момичетата бяха разнежени към момчетата, а момчетата гледаха да си откраднат малко удоволствия, преди да е станало твърде късно.

Бъни беше много млад, за да отиде с първия набор, но ходеше на учения в училището, което го обкръжаваше с войнишки ореол. Беше образуван гимназиален корпус, въоръжен със старите пушки на щатската милиция, и игрището беше осеяно с групи маршируващи момчета — „Раз-два! Раз-два! Взвод, надясно! Взвод, наляво!“ — които се настъпваха един друг, но запазваха суровото изражение на младите си лица. Скоро щяха да им дадат и униформи, а също и на момичетата в курса за медицински сестри. Момчетата и момичетата се събираха в училищната зала и пееха разпалено патриотични песни.

Да, беше война! Цели флоти от товарни кораби превозваха припаси в Англия и Франция и части от сапъори и работници, за да подготвят пътя за армията. Президентът произнасяше речи — прекрасни, пламенни, красноречиви речи. Един народ от зли мъже, хуни, се беше вдигнал и заплашваше цивилизацията, а сега мощта на демократична Америка щеше да го сломи. Когато това станеше, щеше да се сложи край на всички злини в света, ето защо дълг на всеки патриот беше да вземе участие в тази последна война, война на войните, война за демокрация. Държавниците, малки и големи, подемаха това в хор, вестниците като ехо го разнасяха в милион екземпляри всеки час, обучаваха се пълчища от „четириминутни оратори“, които да отиват по фабрики, театри и навсякъде, където се събираха хора, за да вдигат Америка за този кръстоносен поход.

Семейството Рос, като и всички други семейства, четеше, слушаше и спореше. Бъни, младият идеалист, поглъщаше всяка дума на пропагандата: това беше точно каквото му се искаше да вярва, духовна храна като за него. Той спореше със спокойния си, муден, мълчаливо съмняващ се баща. Да, разбира се, казваше баща му, редно е да спечелим войната; редно е да спечелим всяка война, в която влизаме. Но що се отнася до бъдещето, е, това ще се реши, когато му дойде времето. Преди всичко татко беше зает с уреждането на стачката, а след това с продажбата на петрола на все по-високи цени. Нямахме смисъл да се дава на безценица, защото правителството искаше още нови сондажи, а как можеха да бъдат финансирани, ако петролът не се заплащаше? Правителството плащаше щедро и това беше за татко достатъчна проява на патриотизъм: той се грижеше сондажите му да „бликат“ и оставяше всякакви други изблици на политиците.

Леля Ема считаше този начин на разговаряне с момчето за срамен и гневно негодуваше, използвайки привилегията на всички роднини. Леля Ема посещаваше клубовете и слушаше патриотичните оратории, които говореха за белгийските деца с откъснати ръце и военните складове, хвърлени във въздуха от германски шпиони, и се връщаше в къщи войнствено настроена. Бърти беше още по-настръхнала, защото нейният приятел, който я водеше на джазови сбирки, дейно участвуваше в една от групите за гражданска отбрана и знаеше имената на всички германски агенти в Южна Калифорния и за престъпленията, които готвят; затова Бърти беше изпълнена с мрачни догадки и чувство за страшна отговорност.

Човек не можеше да каже как тази военна възбуда щеше да обхване едного или другото. Така например може ли човек да си представи, че една достопочтена дама над седемдесет години, отрасла в чифлик и посветила се уж на рисуване с маслени бои, изведнъж ще се превърне в привърженик на хуните? Такава беше бабата на Бъни, която заяви, че нямало никаква полза от тази война; германците не били по-лоши от другите участници във войната, всички били потънали в кръв и всичките истории за изстъпления и шпионаж били измислени, за да накарат хората да мразят врага. Но баба нямало да мрази когото и да било, колкото и да беснеели Ема и Бърти и останалите; тя подчерта пренебрежението си, като нарисува картина на

германци в старовремски носии, пиещи бира от шарени халби. Тя искаше да закачи тази картина в обедната, но стана голяма разправия и леля Ема и Бърти се помъчиха да убедят татко да ѝ забрани!

Всичко това беше част от възпитанието на Бъни: той слушаше и се учеше. От своя спокоен и улегнал баща се научи да се усмихва снизходително на слабостите на човешката природа и да си трупа долари. Приказките бяха хубаво нещо, но в края на краищата това, което щеше да спечели войната, бяха куршумите и снарядите, и за да ги има по бойните полета, беше необходим транспорт. Петролът, който татко извличаше от земята, караше тежки камиони, които превозваха муниции на фронта; той движеше най-големите и най-бързите товарни кораби и бързите разрушители, които ги охраняваха; той смазваше машините във фабриките и се търсеше все повече и повече. Щом свърши стачката, татко подписа договори с правителството и направи десетина нови сондажа на петролното поле при Парадайз. Единственото нещо, което го тревожеше, бе, че не можеше да подпише три пъти повече договори и да направи три пъти повече сондажи: големите финансисти, които контролираха банките, не искаха да му отпуснат достатъчно заеми — поне докато не склони да се сдружи с тях и ги остави да измъкват по-голямата част от печалбите. Това беше друг вид война, която се водеше вътре в страната, и нямаше изгледи да бъде прекратена с речи на президента. Татко обясняваше това на Бъни като причина за ограничения „идеализъм“ на бизнесмените!

IV

Горе в Парадайз всичко вървеше отлично. Всички работници се бяха върнали на работа, дори онези, които бяха в черния списък, с един долар на ден повече и с обещание за ново повишение; добър сондър струваше горе-долу колкото собственото му тегло в злато. Тук също идваха „четириминутни оратори“ и бяха изслушвани с радост: петролните работници бяха патриоти и биха до един постъпили във войската, но бяха необходими за тази работа, нямаше нищо по-важно от петрола и за тях начинът да служат на страната бе да осигуряват потока от петрол и да не допускат пожари, задръстване на сондажите с разни предмети и други саботажни действия на вражески агенти.

Пол отново беше главен строител на татко. Но дойдоха повиквателните за първия набор и Пол беше един от късметлиите. Татко предложи да го освободи, тъй като очевидно трябваше да има и жилища за настаняване на работниците, които щяха да направят новите сондажи и да работят на тях. Татко имаше възможност да уреди този въпрос — това ще ви стане ясно, когато разберете, че председател на комисията по освобождаването от военна служба беше господин Кари, чифликчията, който беше приел от татко пари, за да се построи пътят преди да започне работата на сондажите. Но Пол каза не — имало женени хора със семейства, които не били по-лоши строители от него, така че Пол щял да изпълни своя дълг на бойното поле.

Пол и Бъни отново бяха приятели и непрекъснато спореха. Пол не беше чак толкова за войната, както Бъни мислеше, че трябва да бъде: беше съгласен, че трябва да я спечелят, щом са влезли в нея, но не беше сигурен дали изобщо е било необходимо да се влиза, затова Бъни трябваше да преповтаря всички доводи, които чуваше от ораторите в училище. В къщата при Раскъм не секваха остри пререкания, защото, колкото и странно да изглежда, Рут имаше същото отношение към войната, както бабата на Бъни, която Рут никога не бе виждала. Рут твърдеше, че всички войни били проклети и тя не искала да има нищо общо с никаква война. Но лесно можеше да се разбере естествено какво точно имаше на ум: тя не искаше Пол да бъде отведен

и убит! Когато той прочете името си в първия наборен списък, Рут беше като луда и нищо не можеше да я успокои. Тя го прегръщаше, заклеваше го да не отива, казваше, че щяла да умре от мъка, ако го убият, а когато разбра, че той наистина заминава, гледаше си работата, бледа и мълчалива.

Пол замина за военен лагер на обучение и след това бледостта и мълчаливостта станаха преобладаващи черти в характера на Рут. Тя се прибираще да спи в бащиния си дом, което значеше, че трябва да ходи на черква с тях в неделя, да седи и да си хапе устните, докато Илай проповядва. Защото Илай беше от типа на старозаветните пророци, сипеше проклетия против враговете на господата, громеше ги наляво и надясно и не оставаше никого жив, дори й малките „изчадия на дявола“. Като проповедник Илай не беше длъжен да ги избива лично; той беше освободен от военна служба, освободена беше и сестра му Мили, която разреши за себе си проблемата за войната, като се ожени за един петролен работник и накара таткото на Бъни да го направи надзирател и да нареди да си остане в тила. Мили, която беше голяма бърбрица и много отракана, каза на Бъни, че Рут трябвало да си намери съпруг, вместо да оплаква Пол; може би щял да дойде ден, когато Бъни ще поиска да бъде освободен от военна служба и те ще могат да разрешат проблемата едновременно!

V

Това беше трескаво лято в живота на Бъни, разкъсан от войната и унесите с Юнис. По-голямата част от времето си прекарваше в Бийч сити, защото можеше да се извини с военната си работа и защото момичето беше толкова деспотично в изискванията си. Всъщност първата пукнатина в тяхното щастие се появи, защото той не преставаше да ходи в Парадайз, където Юнис не можеше да го последва. Тя започна да повтаря думите на Бърти, че Бъни е „малък петролен гном“.

— За какво ти са толкова много пари? — питаше го тя. — Боже, да поискам от баща ми, ако ти трябват!

Томи Хойт, изглежда, беше ударил големи пари от покупката на стари кораби в пристанището точно преди страната да влезе във войната; говореше се, че спечелил чисти три милиончета. Вестниците бяха писали много по този въпрос и всички много благосклонно, тъй като това бе мечтата на всеки.

Как можеше Бъни да ѝ обясни, че работата не беше в парите, а във факта, че страната има нужда от петрол и той иска да даде своя принос; каква неизмерима гордост беше това за един младеж на осемнадесет години! Той се извиняваше с татко, който не бил много добре със здравето и имал нужда от сина си; и така то се превърна в дилема: кого Бъни обича повече — баща си или любимата? Юнис го хващаше за раменете и го разтърсваше: трябвало да има някой, който да я води на танци, и ако той замине и се погребее в пустинята, тя ще си намери някой друг.

Беше ненаситна, стръвна за удоволствия: никога не знаеше кога да спре, каквото и да беше.

— Още един танц. Само един! — молеше се тя; а след това се молеше за още една целувка или още една чаша. Тя винаги молеше Бъни да пие и се обиждаше, когато той отказваше. Как можел да държи повече на обещанието, дадено на баща му, отколкото на обещанието му да бъде неин приятел? И как можеше тя да го извежда с нейната компания, ако играе ролята на „дървеняк“ на гуляя?

Тя твърде скоро се насити на скитанията сред дюните и споделянето на тайната им само с луната. Юнис обичаше ярките светлини и свободно и кресливо да пилее дошлото изневиделица богатство на баща си. Те отиваха в Ейнджъл сити, където в модни хотели имаше разкошни ресторанти с джазови оркестри и гуляйджийски компании, които празнуваха подписването на нови договори и нови финансови победи. Помещенията бяха украсени със знамената на всички съюзници, а мъжете бяха с униформите на всички родове оръжие. Ето какво значеше войната за Юнис — да бъде в това блестящо общество, да стои права, докато оркестърът свири националния химн, а след това да танцува цяла нощ под звуците на „Целуни ме, сладка бейби!“ и всеки друг страстен призив, отправен от саксофона. Тя беше агресивна малка танцьорка и така силно се притискаше към партньора си, като че ли тялото ѝ беше залепено за неговото. Бъни не мислеше, че е много прилично подобно поведение на обществено място, но тъй като такъв беше духът на времето, никой не им обръщаше внимание, особено в напредналите часове, след като алкохолът проявяваше действието си.

Винаги съществуваше проблемата как да измъкне Юнис от тази възбуждаща среда. Тя никога не искаше да си отива, дори когато беше изтощена: той кажи-речи я изнасяше и тя заспиваше на рамото му по пътя, а и сам той едва се сдържаше да не заспи. В тяхната компания имаше едно момче, което щеше да ходи със счупен нос до края на живота си, защото беше заспало на волана сред оживен булевард; друг беше прекарал десет дни в затвора, защото след едно сблъскване полицията беше подушила, че е пил. Според етикета на гуляите, този, който щеше да кара кола, трябваше да пие само джин, не зарад това, че от него човек не може да се напие, а защото не оставя дъх на алкохол!

Дойде време, когато Юнис реши, че е глупаво да се изминава толкова дълъг път до Бийч сити след танци. Тя намери хотел, където можеха да се представят като господин и госпожа Смит от Сан Франциско и никой не ги питаше нищо повече; плащаше се предварително заради това, че не носиш никакъв багаж, а сутринта двамата се измъкнаха поотделно и никой нищо не можеше да подозре. В къщи казваха, че са спали у приятел, съответно приятелка, и никой не разпитваше повече от страх пред това, което можеше да узнае.

Всичко това много промени живота на Бъни и то скоро започна да му личи; не беше вече така розов, татко го забеляза и вече не се посвени да му каже:

— Ти вършиш глупости, сине. Трябва да престанеш с това закъсняване!

Така Бъни взе да се опитва да се измъкне и да не отиде на някоя и друга танцова вечер, но Юнис се хвърляше в прегръдките му и се притискаше към него, прилепвайки тялото си към неговото по този неин ужасен, спиращ дъха начин: всичките сетива на Бъни бяха изпълнени с нея, нежния парфюм, който употребяваше, допира на ефирното облекло, което носеше, разрошената ѝ коса, парещите ѝ, бързи, упорити целувки. Трябваше да се дърпа, да спори и моли, мъчейки се да запази разсъдъка си, когато главата му се въртеше.

Понякога объркването му се смесваше и с други чувства, тъй като тези сцени се разиграваха в дома на Хойтови в присъствието на някой от родителите. Но какво можеха те да направят? Бяха отгледали това малко диво създание, давайки ѝ всичко, което поискаше, половин дузина слуги да ѝ слугуват и да удовлетворяват всяка нейна прищявка. Тя винаги получаваше каквото пожелаеше, а сега искаше любовника си и единственото, което бедната госпожа Хойт можеше да каже, беше — „Не бъди коравосърдечен, Бъни!“, като че ли той беше виновен за сцените, които ставаха в нейно присъствие. Колкото за бедния „Томи“, когато се случеше да е там, при някоя такава разправия, по розовото му, малко момчешко лице се изписваше недоумение и той се обръщаше и се измъкваше. Сам той имаше достатъчно неприятности от този род и следващия път, когато срещнеше Бъни, изразяваше своето становище само с едно многозначително изречение:

— Няма в света такава неща, като нормална жена!

VI

Тъкмо преди да започне учебната година, Бъни се заинати и отиде в Парадайз да прекара една седмица с татко, а там завари Пол, дошъл в тридневен отпуск. Оказа се, че Пол нямало да бъде изпратен отвъд океана; във войската го сложили на старата му работа — да строи бараки, — само че сега, вместо десет долара на ден, получавал тридесет на месец „и фасул“. Ето какво значило за един работник да бъде патриот! Каква разлика представляваше това, противопоставено на трите милиона на Томи Хойт и сто и двадесетте хиляди седмично на татко от договорите за доставка на петрол! Но никой не мислеше за това поради красноречието в изказванията на президента и наситената разпаленост на четириминутните агитатори.

Пол изглеждаше едър и силен в своята зеленикава униформа, а Рут беше щастлива, че няма да изпратят Пол да бъде убит. Мили беше щастлива, защото скоро щеше да има дете, а Сади — защото имаше един млад чифликчия, който „й правеше компания“. Татко беше щастлив, защото беше сполучил с един нов сондаж и с това бе доказал наличиостта на залежи и по цял друг склон в Парадайз; сега строеше петролопровод, подготвяше огромно разширение — банкерите не можеха да го спрат, той вече можеше да се финансира с петрол!

Всички бяха щастливи, освен Бъни, който не можеше да мисли за нищо друго, освен за това, че Юнис е сърдита и рискува да я загуби. Беше го предупредила да не я оставя сама; ако замине, ще го накаже. Бъни знаеше, че го казва сериозно: беше имала любовници преди него, щеше да има и след него. Тези „прегръдки“ за нея бяха ежедневна необходимост, а едно момиче не можеше да ги получи, освен ако е готово да „прекрачи границата“. Такава беше етиката, господстваща в тази модна и елегантна компания: богатите ученици излизаха по двама на лов с луксозните си спортни коли, качваха момичета да ги повозят и ако момичетата не пожелаеха да участвуват в играта според техния вкус, сваляха ги на пътя, където завърнат, десетина мили извън града. Формулата беше кратка и ясна: „Прегръдка или ходене пеша!“

Бъни правеше дълги разходки, мъчейки се да прогони лютата си треска. Връщаше се за спане, но вместо да заспи, мислеше за Юнис и отново го обземаше многообразното опиянение на сетивата: тя му се привиждаше с всичките ѝ изкушения и невъздържаност. Веднъж или дважд Бъни се опита колебливо да разкаже тези неща на Пол — за него Пол беше нещо като бог, твърда и надеждна нравствена сила, от която можеше да потърси подкрепа. Бъни си спомняше презрението, с което Пол беше говорил за „блудството“, а Бъни не беше знаел какво точно е искал да каже, но сега, уви, знаеше това твърде добре. Опита се да признае, но го беше срам и не успя да прекрачи преградата. Вместо това се извини криво-ляво пред баща си и се върна в Бийч сити три дни по-рано, отколкото беше възнамерявал; и по целия път в ушите му звучаха думите на Пол, онези жестоки думи, които му беше казал по време на стачката:

— Много си малодушен, Бъни, много си малодушен!

VII

Валеше първият за сезона дъжд, Бъни стигна доста късно и видя, че Юнис си е в къщи и не беше изпълнила заплахата да си намери друг любовник. Не, тя правеше опит за нещо, което беше прочела в една книга на майка си, нещо, което се наричаше „телепатия“: човек затваря очи, „съсредоточава се“ и „поисква“ някой да направи нещо, и тогава той го прави и така се потвърждава новата теория за „предаване на мисли“. Юнис я изпробваше и когато чу стъпките на Бъни на верандата, скочи с лек писък на възторг, хвърли се в прегръдките му и докато го обсипваше с целувки, разказа му за този чуден успех на експерименталната психология.

— О, Бъни, знаех си, че не можеш да бъдеш толкова жесток с мене! Знаех, че ще дойдеш, защото съм сама в къщи, мама излезе да събира помощи за сръбските сираци. О, Бъни, ела!

И го задърпа към стълбите.

Бъни не смяташе, че е много удобно, и се опита да устои, но тя заглуши протестите му с целувки.

— Ти, глупаво момче, нима искаш да излезем и да спрем с колата някъде в дъжда? Или искаш да отидем в хотел тук в града, където всички ни познават?

— Но, Юнис, майка ти...

— По дяволите майка ми! Майка ми си има любовник, и аз го зная, и тя знае, че го зная. И ако още не знае за тебе и мене, време е да се досети. Ела горе в моята стая.

— Но, Юнис, как ще изляза след това?

— Ще излезеш, когато те пусна, и може да е утре сутрин, и ще бъдеш посрещнат с подходящо гостоприемство.

— Но, Юнис, никога не съм чувал такова нещо!

— Бъни, ти говориш като баба си.

— Но, мила, какво ще кажат слугите?

— По дяволите слугите! — каза Юнис. — У вас можеш да живееш както се харесва на слугите, но тук това няма да стане... поне тази вечер!

И за да спести на Бъни чувството на неудобство, тя го държа в стаята си до сутринта, докато съобщи това на майка си, и дори да бе имало някакви душевни гърчове, Бъни нищо не узна, защото покровителката на сръбските сираци закусваше в леглото си и четеше в сутрешния вестник дописката за модната ѝ благотворителност.

След това ледът се строши, а както казват французите, важна е първата стъпка, макар и да подлежи на съмнение дали някой родител в старомодна Франция е бил принуждаван да направи такава голяма стъпка. Дъждовният сезон продължи и направи срещите на открито невъзможни, затова всеки път, когато му се заповядаше, Бъни оставаше в дома на Юнис и всичко това имаше семеен и почтен характер, според напредничавите модерни разбирания. Пропуснатата беше всъщност само една малка подробност и Бъни каза:

— Юнис, защо не отидем да се оженим и да свършим с тази работа?

Изненада го бурният начин, по който реагира момичето:

— О, Бъни, ние си прекарваме така добре времето, защо искаш да развалиш всичко?

— Но защо това ще го развали?

— Всички женени хора са нещастни. Зная, защото съм ги наблюдавала. Мама и татко биха дали милион долари... е, може би не чак толкова, но положително сто-двеста хиляди, ако можеха да се разведат, без да трябва да се вдига много шум по съдилища и без всички онези ужасни неща, които ще поместят вестниците, без да им публикуват снимките и така нататък.

— Но ние не ще трябва да правим това, мила.

— Откъде знаеш, че не ще трябва? Ако се оженим, ти ще мислиш, че имаш някакви права над мене и тогава няма вече да правиш това, което ти казвам, и аз няма да съм щастлива. О, моля ти се, нека си живеем както си искаме, а не както се опитват да ни накарат другите. Цял живот хората са ме карали да правя едно или друго, а аз съм воювала против тях, дори срещу тебе, Бъни, мечето ми.

Тя имаше куп такива обръщения, защото неговото име, както схващате, се използваше като нарицателно в любовните срещи; компанията танцуваше свой танц, известен като „Прегръдката на Бъни“, и той често чуваше за това.

В това благоденстващо и модно общество всичко изглеждаше отстрани напълно благопристойно и порядъчно и отговаряше на брачните изисквания, определени от законите и проповядвани в черквите. Но когато човек, надникнеше по-дълбоко — навред, във висшите и ниските кръгове, — установяваше, че тези човешки същества, чувствувайки се нещастни, са стигнали до свои частни споразумения. Съпрузи и съпруги си предоставяха свобода, разменяха партньорите си, водеха в домовете си приятели, които бяха всъщност заместители на съпруга или съпругата; имаше компаньонки, секретарки, гувернантки и братовчедки, които играеха същата роля... а децата, когато го откриеха, използваша го, за да упражняват натиск върху родителите си — нещо като неофициално семейно изнудване, чрез което получаваха коли, кожени палта, бисерни огърлици и най-ценното от всичко: правото да живеят както те си искат.

VIII

В началото на годината, когато Америка влезе във войната, руският народ смъкна царя и обяви република. Това се хареса на повечето хора в Америка: много по-приятно беше да си съюзник с република. Но сега, през есента, се случи ужасно събитие: избухна нова революция, този път извършена не от почтени учени и бизнесмени, а от диви фанатици, наречени „болшевики“, които конфискували имуществата и рушали всичко. Изведнъж стана ясно какви пагубни последици щеше да има това за съюзниците: Русия щеше да ги изостави и масата германци на изток щеше да се освободи и да бъде хвърлена срещу полуизтощения западен фронт. Руските войски вече бяха разстроени и войниците масово бягаха и се връщаха в градовете или по селата си; в същото време ръководителите на новото правителство подхващаха пропаганда в световен мащаб срещу съюзниците и техните военни цели.

Кои бяха тези ръководители? За Америка беше достатъчно да узнае, че цяла шайка, която се беше крила в Швейцария, бе натоварена в запечатан влак от германското правителство, прекарана през Германия и стоварена в Русия, за да предизвика там всевъзможни безредици. Това значеше, че Ленин и неговите хора са платени агенти на хуните; когато те се нахвърлиха върху това, което нарекоха „империализъм на съюзниците“, това беше гласът на кайзера, говорещ на руски, а когато публикуваха тайните договори на съюзниците, взети от архивите на царя, вестниците в Америка отхвърлиха документите като явна фалшификация.

Като добър американец, татко вярваше на вестниците. Той считаше, че тази болшевишка революция е най-ужасното събитие, което се е случило в света по негово време; лицето му пребледняваше, когато говореше за това на Бъни. Америка не можела да изпрати войници във Франция преди следващата пролет, а може би и преди есента, в това време германците имали един милион войници, които можели да прехвърлят само на няколко милиона мили през собствена територия до западния фронт; те щели просто да прегазят англичаните

и французите и да завземат Париж, а може би и цяла Франция, и на нас щяло да се падне да ги прогонваме оттам. Цялото бреме на войната сега падало върху плещите на Америка и тя щяла да трае години и години — може би нито татко, нито Бъни щели да бъдат живи да видят края й.

Татко прочиташе откъси от вестниците, подробности за ужасите, които ставали в Русия: буквално милиони били избивани, всички образовани и просветени хора; извършвали се най-отвратителни издевателства, такива гнусотии, за които не можело да се пише във вестниците. Скоро след това започнали да прилагат комунистическите си теории и спрямо жените в страната, които били „национализирани“ и с официален указ направени обществена собственост. „Комисарите“ масово ги изнасилвали. Ленин убивал Троцки, а Троцки хвърлял Ленин в затвора. Това било метеж на утайката на обществото, такава диващина, за каквата не можело и да се мисли, че съществува в човешката природа. Бъни можел сега да види глупостта на този „идеализъм“, за който бръщолевци, на идеята му да се отстъпи на стачниците и да се остави индустрията в ръцете на тълпата. Всичко това сега било изпитано на практика, как му се харесвало? Бъни трябваше да признае, че не му харесва много, и затова беше сломен и отрезвен.

Той усети цялата острота на проблемата, тъй като трябваше да реши какъв е неговият дълг спрямо тази световна криза. Това беше последната му година в училище; сетне щеше да подлежи на мобилизиране, какво щеше да прави? Двамата с баща му обсъждаха много сериозно този въпрос. Татко мислеше, че има достатъчно задължения, за да има право да иска помощта на единствения си син; мислеше, че няма да бъде „кръшкане“, ако накара господин Кери да освободи Бъни от военна служба, за да работи в петролната индустрия. Но Бъни настояваше, че трябва да отиде на фронта; говореше дори, че ще напусне училището веднага и ще постъпи в армията, както бяха направили вече много други младежи.

Най-сетне те постигнаха компромисно решение да почакаат Бъни да завърши училище и тогава да видят как ще вървят работите. Но междувременно, за да бъде по-полезен на страната и на себе си, Бъни трябвало да отдели по-голямо внимание на уроците и по-малко на забавленията. Ако един младеж действително разбирал тази световна

криза, положително щял да отдаде цялото си внимание на работата, която върши, и да не хаби времето си в разгулен живот. Бъни се изчерви, наведе очи й призна, че това май е вярно и ще бъде по-примерен в бъдеще.

IX

Той отиде при Юнис в безкрайно сериозно настроение, за да ѝ обясни как бремето на задачата за спасяването на цивилизацията е паднало върху плещите му. Тя му каза да, това ѝ било ясно, майка ѝ току-що ѝ говорила много сериозно и ѝ обяснила, че скоро щяло да има недостиг от храна и всевъзможни материали в резултат на войната и нуждите на съюзниците. Жените от клуба решили как най-добре да изпълняват своя дълг: да купуват само най-скъпите продукти, за да оставят свинската мас, зелето и картофите за бедните; госпожа Хойт дала всичките си дрехи на Армията на спасението и изразходвала цяло състояние за покупката на пълен гардероб от най-скъпи неща, които могла да намери. Юнис, разбира се, щяла на драго сърце да се обърне към най-големия лукс, но това ѝ се виждало малко озадачаващо, защото леля ѝ Алис имала точно обратното схващане и си купила сума евтини неща, за да дава пример на работническата класа. Коя според Бъни имала право?

Но това трезво настроение на Юнис не трая дълго. След няколко дни тя беше поканена на бал в полза на белгийските сираци и когато Бъни настоя, че имал да учи, заплаши го, че ще отиде с Били Чалмърз, красивия капитан на футболния отбор от миналата година (тази година футболен отбор нямаше). Бъни каза добре и Юнис се показа с Били пред цялото училище, разнесоха се слухове, че той я извеждал с колата си и че Бъни останал с пръст в устата. Това продължи една-две седмици, докато Бъни не можа да издържи повече. Беше съботна вечер — татко беше се съгласил, че няма нищо лошо да се отиде веднъж на седмица на танци, — Бъни се обади по телефона на Юнис, те се сдобриха със сълзи и несдържан изблик на страст и тя му каза, че никога, никога не е обичала друг освен своя Бъни-мечето, и как той можел да бъде толкова лош да откаже да ѝ направи удоволствието?

Но после дойде Коледа и хитрият и упорит татко приготви редица изкушения — голяма пуйка, изпечена от Рут, пускане в експлоатация на два нови сондажа, без да се говори за лова на гълъби по хълмовете при залез-слънце. Бъни обеща и просто трябваше да

отиде, и този път избухна един от най-ужасните скандали с Юнис: тя хвана Бъни за косата и го задърпа из гостната на майка си, а госпожа Хойт стоеше и гледаше безпомощна; Юнис го наричаше негодник и мизерник и заплашваше, че щяла да телефонира на Били Чалмърз и да замине с него на екскурзия още същата вечер и да се върне чак след коледната ваканция, а може би и още по-късно.

Бъни отиде в Парадайс, проучваше новите сондажи, чертежите за новите петролопровода и планове за бъдеща рафинерия, скиташе с татко по хълмовете и биеше гълъби, а вечер лежеше в самотното си легло и се гърчеше от мъка. Струваше му се, че остарява — сигурно косата му ще бъде цялата побеляла сутринта! Той губеше повече сън, отколкото ако беше с Юнис на танци; какъв смисъл имаше тогава раздялата им? В училище им предаваха биология и поетите на деветнадесетия век, а как щеше това да помогне да се изгонят германците от Франция? Юнис беше толкова нежна и красива и щеше да бъде толкова нещастна! Тя беше различна от другите момичета и трудно беше да я разбереш, и следващият приятел нямаше да е така добър с нея, колкото е бил Бъни! А и светът, който искаше да ги раздели, беше същият сляп и глупав свят, който избиваше милиони хора; може би в края на краищата баба му беше права, като казваше, че всичко е един хаос от жестокости и няма значение какво правиш или коя страна ще победи.

После идваше сутринта с татко и с цял ден работа на тяхната огромна машина. Татко поне беше стабилен, татко имаше нещо, в което беше сигурен. А също като че ли разбираше какво става с Бъни, без да е необходимо да му се казва: беше нежен и внимателен и го правеше много тактично, без да казва нито дума, но като се опитваше да го разсее и да намери неща, които можеха да свършат заедно. Бъни стигна до мисълта, че татко може сам да е преживял тези работи! Интересно би било да се поговори с него открито, само че това щеше толкова да го смуги. Бъни си спомни за своята „малка мама“, която не беше виждал вече повече от година: тя беше отишла в Ню Йорк и Бъни подозираше, че татко ѝ е увеличил издръжката при условие, че ще остане там. Бъни би желал да може сега да поговори с нея за Юнис и да чуе нейното мнение по въпроса за взаимно сменящи се любовници.

Той успя да издържи и когато се върна в къщи, не отиде да види Юнис. Когато я срещнеше, сърцето му се свиваше до болка, но се

обръщаше на другата страна и трябваше да извърви няколко мили, за да се успокои. Сред „зулусите“ се разнесе новината, че двамата се разделили завинаги, и няколко игриви млади дамички започнаха да дават аванси на младия петролен принц. Бъни обаче кажи-речи не ги забелязваше, сърцето му беше като умряло и той се заричаше никога да не погледне друго момиче. Един от поетите на деветнадесетия век беше Байрон и в стиховете му Бъни намери точно настроението на аристократичното отчаяние, което отговаряше на неговото. Колкото за Юнис, тя продължи любовните си срещи с бившия капитан на футболния отбор и изглежда умело успяваше да избегне до едно нещастията, от които Бъни се страхуваше, че могат да я сполетят.

ГЛАВА ІХ

ПОБЕДАТА

I

Първият срок на училището завърши през февруари и Бъни издържа изпитите си със задоволителен успех; след това имаше малка ваканция и татко изготви чудесна програма. Той не можел да не се чувства малко неудобно, че семейството Уоткинс, което живееше там на петролното поле, вижда как извлича милиони долари от земята, за която им беше платил три хиляди и седемстотин. На татко му се искаше да направи нещо за тях, но се страхуваше да не направи нещо твърде голямо, което можеше да ги „разглези“ и да ги накара да мислят, че им дължи повече. Затова той им предложи една семейна екскурзия: щеше да вземе Бъни, Рут, Мили и Сади в голямата лимузина, да наеме допълнителна кола за стария господин Уоткинс и съпругата му и да ги заведе до военния лагер, където работеше Пол, за да го посетят и да видят как се изгражда новата армия. Щяха да останат няколко дни в някой хотел наблизо и да разгледат околностите, както и да присъствуват на вдъхновяващите проповеди, които Илай изнасяше в огромна палатка край лагера.

Момичетата, разбира се, бяха безкрайно щастливи. За първи път в простичкия си живот щяха да имат възможност да направят дълго пътуване с автомобил. Бъни поговори с Рут, която поговори с майка си, а тя на свой ред поговори със съпруга си и получи обещанието му, че ще направи всичко възможно да убеди светия дух да не им изпраца откровения, нито да ги вдъхновява да се търкалят или да говорят на други езици, докато не пристигнат в лагера. Всъщност светият дух неотдавна беше заявил чрез Илай, като пророк на Третото откровение, че тази вдъхновяваща гимнастика е вече изиграла ролята си и трябва да бъде изоставена. По този въпрос не бяха дадени никакви обяснения, но се носеха слухове, че богатите хора, които подкрепяха Илай в неговите евангелски кампании, бяха против търкалянето и не считаха, че езикът на архангелите има някакво значение за душите на смъртните. Един от тези ученици беше виден съдия, друг беше собственик на мрежа от магазини за бакалски стоки; техните съпруги бяха поели грижата за Илай, бяха позагладили чепатостите му и

подобрили граматиката му; бяха го научили също откъде да си купува дрехи и как да държи ножа и вилицата, тъй че Илай започваше да се ползува с успех в обществото.

Беше почти същото като че ли бяха дошли да видят войната: този огромен град от брезент и вълниста ламарина и обшивка от червено дърво, изникнал магически като в приказките от хиляда и една нощ, гъмжеше от млади мъже в униформа, всички се трудеха като мравки, но все пак не толкова много, че да не забележат присъствието на три хубави момичета! В определени часове човек можеше да влезе в този град, ако беше снабден със съответен пропуск, и да види част от обучението; имаше пък часове, в които Пол можеше да излиза и докато старите Уоткинс и момичетата отиваха да слушат Илай, татко, Бъни и Пол сядаха на терасата на хотела и говореха за положението в света.

Русите тъкмо бяха склучили мир с Германия, изтегляйки се напълно от войната и оставяйки голяма територия на врага. Татко разискваше това събитие и повтори схващането си за предателските болшевики. Тогава Пол каза как той вижда нещата; Бъни установи, че дори и сега, въпреки цялата работа, която трябваше да върши, Пол беше намерил време да чете и да си вади свои собствени заключения.

— Бъни — каза той, — спомняш ли си нашата стачка на петролните работници и какво четяхме за нея във вестниците? Да предположим, че никога не си бил в Парадайз, не познаваш стачниците, а си съставил представата си само от вестниците в Ейнджъл сити! Такова ми се струва положението и с Русия: това е най-голямата стачка в историята, в която стачниците са спечелили и завзели петролните сондажи. Един ден може би ще научим какво става там, но това няма да бъде от писанията във вестниците, съчинени от съюзническите дипломати и от прогонените велики князе.

Това разгорещи татко, защото беше чел тези новини три-четири месеца и вярвал всяка дума. Той искаше да знае дали Пол не вярва, че в Русия е имало убийства на хора от богатите класи. Пол отговори, че не се и съмнявал да е имало такива, тъй като е чел за Френската революция. Това, което трябвало да се има предвид, бил начинът, по който руският народ бил третиран от управляващите класи, и на какво управление бил свикнал: за революцията в Русия трябвало да се съди с тамошна, а не с тукашна мярка. Пол се засмя и добави, че е грешка за един американски работодател, който се е мъчил да бъде справедлив

спрямо работниците си, да се оприличава на онези господари в Русия, които биели работниците си с камшик и ги предавали на казаците, ако се опитвали някак да протестираат.

Това поуспокои татко, но той каза, че, както виждал нещата, тези болшевики били куп германски агенти. Разказа за влака, който отвел Ленин — татко го наричаше Лии-найн — през Германия. Но Пол го попита дали е следил новините за мирните преговори: очевидно германците ги е страх от Русия не по-малко, отколкото американците. Тези болшевики се борят срещу управляващите класи на двете страни и германците може да открият, че мирът, който са сключили, е по-опасен за тях, отколкото военните действия. Революционната пропаганда можела да проникне в тяхната армия и дори на Западния фронт.

Излишно бе да се очаква татко да разбере такова сложно нещо. Той заяви, че ако русите действително искали да помогнат на каузата на мира и справедливостта, трябвало да се държат със съюзниците, докато кайзерът бъде изкаран от строя. Тогава Пол попита дали господин Рос е чел тайните договори на съюзниците и татко трябваше да признае, че не е дори и чувал за тях. Пол обясни, че Съветите, след като поискали съюзниците да дадат гласност на своите военни цели и на тяхното искане не било обърнато никакво внимание, разкрили пред света всички тайни споразумения, които съюзниците постигнали с царя за разпределянето на териториите, които смятали да откъснат от Германия, Австрия и Турция. Пол каза, че текстът на тези договори, най-важната новина на деня, не бил обнародван от американските вестници. Но ако ние влизаме в тази война слепешката, за да помогнем на Великобритания, Франция, Италия и Япония в техните империалистически цели, тогава хората у нас са подложени на измама, и един ден ще разберат тази горчива истина.

Отговорът на татко по този въпрос беше прост: Пол трябвало да бъде сигурен, че тези тайни договори ще се окажат болшевишки фалшификации. Нашето правителство не е ли оповестило вече достатъчно документи, които е получило в Русия, доказващи, че водачите на болшевиките са германски агенти? Това били истинските документи и един ден Пол щял да го разбере и да се срамува, че се е съмнявал в нашите съюзници. Как можел дори да допусне, че президент Уилсън ще позволи да бъдем мамени?

Бъни седеше и поглъщаше всяка дума от този спор. Беше озадачаващо и трудно да бъде сигурен, но му се струваше, че татко е прав: какво друго би могъл да прави един добър американец по време на война, както сега, освен да има вяра в своето правителство? Бъни беше малко възмутен да чуе човек, носещ военна униформа, да седи там и да изразява съмнения в своите началници и счете за свой дълг да дръпне Пол настрана и да му разправи някои неща, които четириминутните оратори бяха им казали в училището, и да се опита да го надъха с повече патриотизъм. Пол обаче само се засмя, потупа Бъни по гърба и му каза, че са подложени на достатъчно пропаганда в лагера.

II

Една вечер всички отидоха да чуят Илай в огромна палатка, която би могла да побере цирк с три арени, с хиляди коли, паркирани наоколо, в полето, със стърготини, насипани в проходите, и стотици дървени скамейки, претъпкана с млади войници и фермери, дошли с жените и децата. Имаше платформа, на която беше застанал проповедникът, облечен с бяла дреха със златна звезда на гърдите, същински персийски маг; имаше и духова музика със сребърни тромпети и бастуби, които блестяха така, че да ти изтекат очите. Когато тези тръби екнаха в някаква хвалебна песен, а слушателството започна да се люшка и да вика „Слава на бога!“, малко остана да хвъркне палатката.

Илай проповядваше против хуните и разказваше как светият дух му разкрил, че врагът щял да бъде разгромен до края на годината, и обещаващо вечен спасение на всички, които умрат за тази кауза на бога, стига, разбира се, да не са отхвърлили случая да бъдат спасени от Илай. В средата на сцената имаше изграден басейн със слизащи в него стъпала, а новоповярвалите сядаха в редици на сцената, облечени с бели нощници; когато дойде ред на церемониите, Илай влезе сам във водата и като хващаше жертвите си една по една отзад за врата, взе да ги потапя в името на отца и сина и светия дух — цоп! — във водата! С това греховете им се измиваха до сетния косъм на тялото, а ако от свещената вода хващаха някоя от онези болести, които идват като наказание за греховете, дори между военните кръстоносци — тогава не им оставаше нищо друго, освен да се върнат и да бъдат „изцелени“ от пророка на Третото откровение.

На следния ден семейството се върна в къщи и за колко неща имаха да си говорят по пътя, пък и седмици след това! Бъни вече мечтаеше за този лагерен живот през идващото лято, само че поради подготовката му в училище и поради влиянието на татко щеше да бъде в офицерски лагер. Беше изпълнен с всеотдайност и работеше по-усърдно от всеки друг път.

Късно през март започна очакваният с много страх пристъп на Западния фронт — едно от онези сражения, с които хората бяха свикнали, водещо се на фронт, по-дълъг от сто мили, и продължаващо ден и нощ няколко седмици. Такова сражение не носеше името на някое селище или голям град, а името на цяла провинция; това беше битката за Пикардия. Германците бяха пробихли линията на англичаните, бяха ги изтласкали на тридесет-четиридесет мили и бяха пленили стотина хиляди души — като че ли най-лошите предчувствия на татко щяха да се сбъднат.

Но нито германците, нито съюзниците знаеха, че в едно затънтено селце сред овощните градини на Калифорния могъщ пророк правеше магии за тяхното спасение. Илай Уоткинс случайно беше прочел във вестниците съобщение от фронта, заявяващо, че единственото нещо, което можело да спаси английската армия, било дъждът. Така той събра незабавно множествата на последователите си и цяла нощ те се люшкаха, застанали на колене, и кършеха ръце пред господата, молейки го да изпрати бури над Пикардия; и господ ги чу, и вратите небесни се разтвориха, и заваля дъжд, и нозете на хуните затънаха, и колелата на колесниците им също, и мощните им бойци затънаха в калта; а на страната, където воюваха божите пълчища, не падна дъжд и пътищата бяха чисти, и придойдоха подкрепления, и англичаните бяха спасени, а далеч сред калифорнийските овощни градини виковете на вярващите „Осанна!“ разклащаха сливовия цвят.

III

Дори сред тези страшни борби и вълнения Бъни, поради младостта си, имаше свой личен живот. На път за в къщи след военно учение той срещна на един завой Нина Гудрич, негова съкласничка, с нейната кола, облечена с бански костюм и наметка отгоре. От такива незначителни неща понякога зависят съдбините на човека! Нина намали скоростта и му извика:

— Ела да поплуваме!

Той скочи в колата и за две минути тя го закара до плажа, а след още пет минути Бъни бе взел под наем и обул бански гащета и двамата се надбягваха по пясъка.

Нина Гудрич беше една от онези щедро надарени Юнони, които узряват в Калифорния с хиляди всяка година. Краката ѝ бяха яки диреци, ханшът — достатъчно здрав да износи половин дузина деца, а гърдите — достатъчно големи, за да ги откърмят. Тя имаше руса коса и чудесен цвят на лицето, а кожата ѝ беше бронзова от часовете, прекарани на морето с лек бански костюм, каквито носеха момичетата и които откриваха повече от петдесет на сто от техните природни прелести. Мъж, който си взимаше съпруга от Южна Калифорния, никога не можеше да се оплаче, че не е знаел какво взема!

Двамата дълго плуваха край брега, без да се страхуват от студената вода, тичаха ръка за ръка по плажа, а когато се връщаха към кабините, Нина каза:

— Ела да вечеряш с мене, Бъни. Омръзна ми в къщи!

Бъни се облече набързо, тя го отведе пред тях и докато тя се преобличаше, той остана в колата и научи новия си урок по английска поезия от деветнадесетия век. Поетът привличаше вниманието върху редица природни явления:

*Слънцето прегръща земята
и лунните лъчи целуват морето!
Но какво струват всички тези целувки,
щом не ме целуваш ти!*

Те отидоха в една „кафитерия“, това новоизнамерено заведение, в което калифорнийската риба, калифорнийските плодове и калифорнийските салати се излагат в такова изобилие пред очите на посетителя, че изкушават една деветнадесетгодишна Юнона, която вече прави усилия да намали теглото си. Няколко нищо по-безопасно от целината, каза Нина, тя заемала и място, и време; и докато тя дъвчеше своята целина, те седяха при прозореца и гледаха как слънцето залязва над пурпурния океан и мъглата бавно плъзва откъм морето. След това се качиха в колата и без да каже нито дума, момичето подкара вън от града, по крайбрежното шосе; едната ѝ ръка беше в ръката на Бъни, а той разрови гънките на паметта си и си спомни, че беше чувал от Юнис за някаква отчаяна любов на Нина с Барни Ли, който преди една година постъпил в армията и сега бил във Франция.

Те спряха на усамотено място, в колата имаше одеяло и след малко двамата седяха пред гръмливия прибор и Нина, сгушена до Бъни, му шепнеше:

— Обичаш ли ме поне мъничко?

А когато той ѝ отговори, че я обича, каза:

— Защо тогава не ме галиш?

А когато започна да я гали, тя впи устните си в неговите в една от тези продължителни бавни целувки, които предизвикват буря от възторг на белия екран, но които цензурата изрязва до дължина, променяща се според географията — от нула фута в Япония до осем хиляди в Алжир и Аржентина.

Ясно бе, че тази деветнадесетгодишна Юнона се оставя да прави с нея каквото поиска. Главата на Бъни започна да се замайва по познатия опасен начин. Болката по Юнис още не беше се заличила в сърцето му, но ето най-после идваше избавлението! Ала той се колебаеше, защото се беше зарекъл да не се увлича отново. Освен това от някои английски поети бе научил за съществуването на друг вид любов. Знаеше, че всъщност не обича Нина Гудрич, тя му беше съвсем чужда; затова се колебаеше и целувките му започнаха да стават похладни, докато тя го попита:

— Какво става с тебе, Бъни?

Той се смути, но изведнъж му дойде вдъхновение.

— Нина — каза той, — знаеш ли, че това не е съвсем честно.

— Защо?

— Заради Барни.

Той усети как тя трепна в прегръдките му.

— Но Барни замина, скъпи.

— Да, но ще се върне.

— Но той е много далече; и сигурно вече си е намерил момиче във Франция.

— Може да е така, но не го знаеш със сигурност, а не ми се вижда право някой да отиде да рискува живота си за своята родина, а друг да му отнеме момичето, докато го няма.

И Бъни взе да говори за фронта и какво става там, и че американците скоро ще влязат в бой, и че сам той смятал да замине, щом завърши училището, за Пол и какво мисли той за Русия, и какво мисли татко за Пол, а младата Юнона продължаваше да лежи в прегръдките му, но с все по-сестринско чувство, докато най-сетне мъглата започна да смразява дори и тяхната млада кръв, те станаха, за да си вървят, и деветнадесетгодишната Юнона прегърна своя кавалер, награди го с една особено жарка целувка и заяви:

— Бъни, ти си странно момче, но аз ужасно те харесвам!

IV

Германците нанесоха нов страхотен удар на англичаните — този път това беше битката за Фландрия. Те завзеха голяма част от английските линии и ако не беше шестдневната съпротива на работниците, шофьорите и на всички други зад линиите, при което всеки човек се беше окопал и воювал самостоятелно с каквото оръжие му попаднеше, германците щяха да завземат цялата железопътна мрежа на Фландрия. Месец-два по-късно започна друга офанзива, този път на юг, срещу французите, битката край Ена и Оаза; изглеждаше като че ли Париж е обречен и хората в Америка затаяха дъх, когато четяха бюлетините във вестниците.

В разгара на тази битка, която се водеше на фронт близо двеста мили, се случи нещо епохално: силно притиснатият френски командир изнесе напред първата от новопристигналите американски части. Тези момчета бяха преминали само няколкомесечно обучение и французите не смятаха, че ще могат да устоят; но вместо да се огънат като останалите армии, те пробиха германската линия и напреднаха няколко мили на един фронт от повече от три мили. Тогава и други американци бяха хвърлени напред, а след няколко дни дойде битката при Боа дьо Бело и цяла Америка бе обзета от ликуване. Това не бе национална гордост, а нещо повече — хората го приемаха като победа на началата на свободата. Ако човек погледнеше списъците на убитите и ранените в тези сражения, щеше да срещне имена като Хоровиц и Шнеров, Самерджян и Саманиего, Константинопулос, Топлицки и Куонг-Линг; но те всички се бяха били еднакво и това беше победа за златния поток на красноречие, който се лееше от Белия дом.

Сред тези вълнуващи събития дойде завършването на Бъни и той трябваше да вземе своето голямо решение. Той и баща му имаха най-сериозния разговор в своя живот: Бъни не беше виждал баща си така дълбоко развълнуван. Той му каза:

— Сине, не ти ли е ясно, че трябва да останеш и да ми помагаш в тази работа?

Но Бъни му отговори:

— Татко, ако не постъпя в армията, това ще ми тежи цял живот!

Татко му обясни какво би значило лично за него това решение. Не можел вече да носи бремето сам. Щели да влизат в действие все нови сондажи и всеки от тях щял да представлява допълнителна грижа. Те просто трябвало да имат своя рафинерия, а това значило и мрежа от бензинови станции, не можело да се разчита завинаги на правителствени поръчки. Периметърът в Парадайз бил на Бъни, но щом той искал да се откаже от него, тогава татко трябвало да влезе в преговори с някои от големите финансисти, които вече правели сондажи за уедряване. Ако Бъни постъпел в армията, нямало да има смисъл да се разчита на него, защото татко бил сигурен, че войната не е и наполовина свършила.

— А и много от онези, които сега заминават, няма да се върнат — каза той.

Гласът му трепна и ако продължиха още малко, щеше да се наложи да извадят носните си кърпи, което щеше да е еднакво неловко и за двамата. Но това, което Бъни можа да каже, беше:

— Аз просто трябва да отида, татко, просто трябва да отида!

И татко отстъпи и след една-две седмици Бъни получи повиквателно да се яви на обучение. Леля Ема се заля от сълзи, а баба му стисна сбръчканите си стари устни върху неудобните изкуствени челюсти и каза, че това било престъпление и че животът ѝ вече нямал никакъв смисъл. Бърти се зае да уреди прощален гуляй, а татко съобщи, че започнал преговори с Върнън Роско, най-големия независим петролен деец на западното крайбрежие, председател на „Флора-Мекс“ и „Мид-Сентрал Пит“, който на няколко пъти отварял дума за проекта да се създаде мощно предприятие под името „Рос Консолидейтед“.

V

Те отидоха в Парадайз, за да може Бъни да види всички за сбогом, и там научиха, че Пол щял да дойде в отпуск, преди да замине отвъд Тихия океан. Тази война, според татко, приличаше на пожар в петролни складове: човек никога не знаел в каква посока ще има експлозия или кое ще избухне в следващия момент. Ето че Пол с група дърводелци, които ръководеше, получи заповед да замине с транспорт не някъде другаде, а за Владивосток в Сибир!

Оказало се, че когато болшевиките завзели властта в Русия, при тях останала огромна армия от военнопленници, между които и сто хиляди чехословаци. Това беше ново име — човек го търсеше в енциклопедиите и не можеше да го намери и трябваше някой да му обясни, че това са бохемци, но то беше германско име и точно така, както в Щатите бяха променили „стейк по хамбургски“ в „стейк свобода“, или „зауеркраут“ в „зеле свобода“, така и бохемите станали чехословаци — име, което никой не знаеше точно как се пише, когато го чуеше, нито как се произнася, когато го видеше написано. Тези хора се бяха разбунтували срещу германците и болшевиките се бяха съгласили техните чехословашки пленници да бъдат изпратени във Владивосток, където съюзниците можеха да поемат грижата за тях и да ги изпратят на бойното поле, ако го сметнат за уместно. Но на път през Сибир чехословаците влезли в бой с болшевиките и освободените германски пленници и завзели голям участък от железопътната линия.

И сега в тази неясна бъркотия съюзниците правеха своята интервенция. Вестниците обясняваха положението: движението на болшевиките било въстание на фанатици, наложено на руския народ с оръжие от наемници — китайци, монголци, казаци, избягали престъпници и всякаква сбирщина; това не можело да продължи много — няколко седмици или най-много месеци — и било необходимо да се създаде ядро, около което да могат да се обединят добрите руснаци. И сега съюзниците предприемали именно това: американските и японските войски щели да подпомогнат чехословаците в Сибир, а американските и английските войски щели да организират руските

бежанци в Архангелск в Далечния север. И ето че Пол отиваше да строи казарми и хижи на Младежкото християнско дружество край известната Транссибирска железопътна линия и сам да види тези вълнуващи събития, за които беше спорил с татко. Бъни заминаваше на обучение и след като го преминеше, може би щеше да бъде изпратен на същия фронт — това беше случай, в който щеше да остави татко да използва влиянието си! Бъни смяташе да се занимава упорито, да се издигне в службата и може би да стане командир на Пол и неговите дърводелци работници!

Беше трудно да запазят високия си дух поради Рут, която беше съвсем неутешима. Сълзи се стичаха по страните ѝ, както шеташе, и от време на време скачаше и излизаше навън от стаята. Когато стана време Пол да се сбогува, малко остана Рут да се побърка: тя склучи ръце около врата му и той с мъка успя да разтвори пръстите ѝ. Тежко бе да замине човек, когато сестра му лежи в несвяст на кресло. Стариият господин Уоткинс трябваше да дойде и да я отведе в къщи и да изпрати Сади да се грижи за домакинството на татко. Бога ми, това те караше да разбереш какво значи война.

VI

Бъни се върна в Бийч сити, където го очакваше същото изпитание. Баба му не изпищя, нито припадна, а просто се прибра в своето ателие, заключи вратата и не се яви вече, дори за ядене. Когато беше готов за тръгване, Бъни отиде и почука на вратата ѝ, баба му отвори и го пусна в своята лаборатория, изпълнена с бои, масла и възвишено изкуство. Лицето ѝ беше измъчено, но сурово и само зачервените ѝ клепачи я издаваха.

— Малко мое момче — каза тя (за нея той още беше малко момче и никога нямаше да порасне), — малко мое момче, ти си жертва на престъпленията на големите. Това сега не значи нищо за тебе, но помни го и някой ден, дълго след като ме няма на този свят, ти ще го разбереш.

Тя го целуна беззвучно и когато той излезе тихичко от стаята ѝ, по страните му течаща сълзи и се чувствуваше така, като че ли върши престъпление. Това му чувство се засили още повече, когато седмица по-късно получи телеграма, с която му съобщаваха, че баба Рос била намерена мъртва в леглото ѝ. Той получи тридневна отпускат, за да присъствува на погребението, след което отново трябваше да се сбогува с цялото семейство.

Лагерът за военно обучение беше на юг, място, където човек не можеше да гледа от ослепителното слънце и се обливаше в пот. Тук бяха събрани момчета от всички краища на щата, повечето дошли от гимназии или колежи, прошарени тук-там с други, попаднали в офицерската класа поради това, че имаха военен опит. Това бяха синове на хора, които отглеждаха грозде, портокали, орехи, праскови и сливи, на кравари, търговци на дървен материал, на хора със свободни професии, търговци от градовете и Бъни искаше да ги опознае и да разбере какво мислят те за живота, любовта и войната. Той се занимаваше със строево обучение, докато го заболи кръстът, и учеше горе-долу както и в училището, но живееше в палатка, ядеше с вълчи апетит и растеше във всяко отношение.

От време на време излизаше с някой приятел да се запознае с този край, но никога не участвуваше в женските им истории, които запълваха повечето от свободното време на военните. Това беше място, където за всичко се говореше без заобикалки: началниците смятаха за напълно естествено, че когато излизаш от лагера, отиваш да търсиш жена, и ти казваха какво да правиш, когато се върнеш, и бяха уредили лечебница, където човек се строяваше с другите момчета и си правеше шегички с това къде е бил и колко е платил. Бъни знаеше достатъчно много, за да разбере, че жените в околностите на лагера, готови за авантюри, сигурно доста са се покварили за една година, затова не проявяваше особен интерес към погледите им или към стройните им, обути в копринени чорапи крака.

Беше се кандидатира за артилерията, но беше разпределен да изучава „военен транспорт“ поради познанията му по петрола. Той прие това съвсем наивно, без през ума да му мине, че татко с широките си връзки може да е оказал надлежното давление. Татко бе решил за себе си, че Бъни няма да отиде отвъд океана, та ако ще войната да продължи и десет години. Бъни щеше да бъде сред онези, които трябваше да се грижат за снабдяването на армията с бензин и мазут и да следят различните продукти да отговарят на стандартите и да бъдат навреме и бързо изпращани. Кой можеше да знае — може би той щеше да е един от онези, които щяха да се занимават с изработването на договорите, и да може от време на време да каже по някоя добра дума за „Рос Консолидейтед“.

VII

Новата сделка беше в ход и татко пишеше дълги писма, с които съобщаваше как напредва работата — писма, които Бъни трябваше да върне след прочитане и да не ги оставя в палатката. Разни слухове проникваха във вестниците, а след това и по-големи подробности, предназначени да подготвят общественото мнение за осъществяването на огромното мероприятие. Късно през лятото Бъни получи отпуск и се върна в къщи, за да научи последните новини.

„В къщи“ вече не значеше Бийч сити, тъй като татко беше чакал само Бъни да завърши училище и сега се беше преместил в друга къща. Това беше палат в модната част на Ейнджъл сити, който беше наел чрез един посредник срещу петнадесет хиляди долара годишно. Беше с розова гипсова мазилка отвън и с дървета край живия плет, подкастрирани във формата на камбани и топки, като отличителния знак на заложените къщи. Имаше широка тераса с люлки, висящи на пиринчени вериги, папрати, насадени в редица огромни морски раковини, и големи прозорци с огледални стъкла, които не се отваряха. Вътре мебелите бяха дъбови в стил „Мисия“ и толкова тежки, че човек трудно можеше да ги премести, но това нямаше значение, защото татко не искаше да ги мести и сядаше, където му попадне, и единственото място, където държеше на удобства, бе неговата „бърлога“, в която си имаше свое голямо старо кожено кресло, куп пури и карта на петролното поле в Парадайз, покриваща цяла стена. Друго нещо, за което се беше погрижил, бе най-големите картини на баба да бъдат закачени в столовата, в това число и скандалната картина на германците с бирените им чаши! Останалите вещи на старицата, стативът, боите и голям куп по-малки нейни картини бяха прибрани в сандъци и оставени в мазето. Леля Ема беше сега господарка на домакинството, а Бърти, когато беше в къщи — главният критик.

На бюрото в кабинета на татко бе струпан висок цял фут куп книжа, отнасящи се до новото предприятие. Татко ги прехвърли едно по едно и обясни подробностите. „Рос Консолидейтед“ трябваше да бъде корпорация с капитал седемдесет милиона и татко трябваше да

има десет милиона в облигации и приоритетни акции и други десет милиона в обикновени ценни книжа. Господин Роско трябваше да получи същата сума за своите владения на Панорамния хълм и Лобос Ривър, а разни банкери щяха да получат по пет милиона за финансирането на проекта. Останалата сума щеше да представлява акции от особен вид — двадесет и пет милиона долара, — които щяха да бъдат предложени на широката публика, за да се финансира новото строителство — една от най-големите рафинерии в щата, хранилище за петрол, нови петролопроводи и система от бензиностанции из цяла Южна Калифорния. Тези акции нямаше да имат „право на глас“, чудесна новост, която татко обясни на Бъни: хората щели да вложат парите си и да участвуват в разпределението на дивидентите, но нямаше да имат дума в управлението на компанията.

— Така няма да имаме куп глупаци, които да се бъркат в работата ни — каза татко, — и никой няма да може да ни изненада на борсата и да ни отнеме контрола.

Малко след това Бъни започна да долавя от обясненията значението на това вечно и нерушимо владение, което татко и господин Роско осигуряваха за себе си. В рекламите и проспектите за „Рос Консолидейтед“ на купувачите щеше да се каже всичко относно огромните петролни източници на периметъра „Рос младши“ в Парадайз, а тука изрично се казваше, че „Рос Консолидейтед“ няма да разработва този периметър, а ще го отстъпи под наем на специален концерн, „Рос младши оперейтинг къмпани“, акциите на който ще притежават само татко, господин Роско и банкерите! Имаше цяла редица такива сложни хитрости: компании учредители, компании наематели и отделни тиражи от акции, като някои от тези неща щяха да влязат в действие веднага, а други по-късно, след като купувачите на акции вложат парите си.

Когато Бъни, „младият идеалист“, започна да възразява по някои от тези въпроси, той видя, че това огорчава баща му. Татко каза, че това са нормални неща в големите финансови операции и, за бога, да не са те благотворително дружество? Акционерите ще получават своя дял от печалбите и дори нещо повече — още първата година цената на акциите ще надхвърли номиналната им стойност с двеста на сто. Само почакай и ще видиш! Пък не друг, а татко и неговият син бяха извършили трудната работа на периметъра в Парадайз, както и на

Панорамния хълм, и на Лобос Ривър, и правителството иска от тях да продължат тази дейност, да направят още стотина нови сондажи и да помогнат за спечелването на войната, а как биха могли да сторят това, ако раздават парите на хората, за да ги харчат по джазови вечеринки? Само погледни всички тези незаконни „военни“ деца и лудото харчене в Ню Йорк! Татко се грижел за парите си и ги използвал разумно, в индустрията, както се полагало — беше напълно искрен и непоклатим като скала в убеждението си, че именно той е този, който трябва да обира печалбите. Той и господин Роско били двамата, които се бяха борили сами срещу големите компании и бяха преминали и издържали всичките бури; сега те осъществявали неразрушима комбинация и щели да извлекат добра печалба от нея, хайде на бас!

VIII

В това време германците бяха започнали нова офанзива срещу французите, най-колосалната досега: беше второто сражение при Марна и те я наричаха свой „Фриденщурм“, защото възнамеряваха да вземат Париж и да извоюват своя мир. Но сега имаше големи участъци, които се държаха от американски войски, възлизащи във Франция вече на един милиона души, а всеки месец пристигаха по още триста хиляди с цялото си продоволствие въпреки подводниците. Тези части бяха свежи, докато всички други бяха изтощени; затова, където се намираха те, линията не можеше да бъде пробита и голямата германска офанзива беше блокирана и доведена до застой.

После, една-две седмици след това, стана нещо, което наелектризира целия свят: съюзниците започнаха да напредват! Атакувайки ту на едно, ту на друго място, те печелеха почва и изтикваха врага от укрепления, които са били строени с години и се считаха непревземаеми. Цялата тази мощна укрепена линия „Хинденбург“ започна да се разпада, а зад нея и линията „Зигфрид“, и линията „Хундинг“, и всички други митологически укрепления. За хората в Америка това бяха първите слънчеви лъчи, пробили през тъмните буреносни облаци. „Янките“ помитаха известния изправен лъв на св. Михаил, те пленяваха неприятеля с десетки хиляди и, което беше още по-важно, картечници и оръдия, които германците не можеха да заместят с други. Това продължи почти цялата ранна есен, докато най-последните младите бъдещи офицери от лагера, където беше на обучение Бъни, започнаха да се тормозят, че докато дойде техният ред, тази мъжествена война ще свърши.

През цялото това време от Пол няма нито ред. Бъни получаваше отчаяни писма от Рут: „Ах, какво мислиш, че се е случило с него? Пиша му всяка седмица на адреса, който ми е дал, и съм сигурна, че щеше да ми отговори, ако беше жив“. Бъни й обясняваше, че за да стигне едно писмо до Владивосток и да се получи отговор, са необходими шест седмици, а колко време е необходимо след това по железницата, никой не може да каже; освен това има цензура й много

неща може да се случат на писмата във военно време. Ако Пол беше убит или ранен, армията сигурно щеше да уведоми родителите му. И затова, щом няма новини, значи, няма нищо лошо. При това там, където беше Пол, не се водеха никакви сражения, както Рут можеше да види от изрезките от вестниците, които Бъни ѝ изпращаше най-редовно. Съобщенията бяха много оскъдни, но така беше именно защото не се беше случило нищо особено; ако имаше истински сражения или загуби във войската, вестниците щяха да пишат, в това човек може да бъде сигурен!

През юли на тази 1918 година американски и японски войски бяха дебаркирали във Владивосток, кажи-речи без да срещнат съпротива; те се бяха разгънали по протежение на Транссибирската железопътна линия и я охраняваха, всъщност я експлоатираха по цялата ѝ дължина до езерото Байкал, където се срещнаха с чехословаците. С помощта на тези интелигентни хора съюзниците сега контролираха страната чак до Волга; болшевиките трябваше да стоят назад във вътрешността. От време на време вестниците съобщаваха, че някой си адмирал или еди-кой си генерал установил стабилно руско правителство, естествено с помощта на съюзнически пари и продоволствия. На западния край на линията това беше някакъв казашки атаман, а на източния — китайски мандарин, монголски тухун или друг някакъв непознат звяр; по този начин все нови пространства от земната повърхност се спасяваха от злините на болшевизма. Някъде сред тези живописни и вълнуващи събития Пол Уоткинс от Парадайз, Калифорния, строеше войнишки казарми и хижи на Младежкото християнско дружество, а някой ден щеше да се върне и да разправя чудни истории! Така пишеше Бъни и убеждаваше Рут да не се тревожи и да има вяра в добротата на стария си „чичо Сам“.

IX

Нощите в лагера, където беше Бъни, започнаха да стават студени, а от Европа продължаваха да се сипят вълнуващи новини и да пълнят първите страници на вестниците, които излизаха по шест или осем издания на ден. Напредването на съюзниците се беше превърнало в марш, този отдавна споменаван марш към Берлин! Марш и към Виена, София и Константинопол, тъй като централните сили, навсякъде отслабваха, отстъпваха или се предаваха. Президентът Уилсън излезе със своите „Четиринадесет точки“, въз основа на които Германия бе поканена да се предаде. Носеха се слухове за започнали преговори — управниците на Германия предлагали примирие! Последваха два-три дена очакване, след това дойде отговорът — нямало да има никакво примирие, само капитулация; маршът към Берлин продължава!

А после един ден дойде изумително съобщение неприятелят капитулирал и капитулацията била подписана! Всъщност това беше лъжлива тревога, резултат на американския обичай да се изпреварват събитията. Всеки вестник иска да вземе преднина, затова всички изготвят всичко предварително — речи, които още не са били произнесени, церемонии, които не са се състояли. Някакъв нервен кореспондент беше натиснал, без да иска, спусъка и дойде съобщението, което подлуди цяла Америка. Такова зрелище не е било виждано, откакто свят светува: всеки възможен произвеждащ звуци инструмент беше пуснат в действие, мъже, жени и деца наизлязоха по улиците и танцуваха и пееха до пълно изтощение; стреляха пистолети, коли летяха по улиците със завързани отзад тенекиени кутии; вестникари и борсови посредници се прегръщаха и плачеха, а недостъпни иначе възстаришки директори на банки танцуваха „канкан“ с машинописки и телефонистки. Подир един-два дни, когато дойде истинското съобщение, те наизлязоха да направят всичко това повторно, но не можаха да изживеят същия прекрасен безгрижен възторг.

След това, разбира се, увлечението във военното обучение премина и всички млади бъдещи офицери искаха да си отидат по

домовете, да постъпят в колеж или да се върнат на работа, и всички, които имаха връзки, веднага излязоха в отпуск, за който беше ясно, че е безсрочен. Същата радост споходи и Бъни, паднала сякаш от синьото небе, където татко упражняваше тайнственото си влияние, и той се върна в къщи, където можеше да наблюдава как вървят работите на „Рос Консолидейтед“, основан с пускане на „тираж категория Б“ с начална цена сто и осем долара акцията, които били разпродадени за два дни и сега се котирали на борсата по сто четиридесет и седем и три четвърти. Те бяха пуснали акциите „без номинална стойност“ — нова хитрост, препоръчана от ловките адвокати на Върнън Роско; по този начин се заобикаляло заплащането на известни щатски и федерални такси, а освен това нямало да бъде необходимо да се дават „делови дивиденди“, за да се укрива общият размер на печалбата. Господин Роско без съмнение бе истински чародеец, когато се стигнеше до финансови операции, най-находчивият човек, когото татко бе срещал в петролната игра.

От раменете на татко падна страшен товар, тъй като сега огромният апарат на Роско щеше да пласира петрола и да събира парите. Татковата работа беше по-нататъшното разработване — тази част от играта, която наистина обичаше. Беше член на директорския съвет на новия концерн и негов подпредседател със заплата от сто хиляди долара годишно натоварен с проучванията и сондажите: щял да пътува от едно място на друго, за да определя периметри и да определя местата за новите сондажи, както и да следи всяко сондиране да се извършва правилно, преди да предаде сондажа на друг служител, надзирател на експлоатацията. Таткова идея бе Бъни да заеме длъжност под ръководството на баща си с годишна заплата от шест хиляди долара, докато всички се уверят, че познава основно работата; така двамата щели да си живеят, да пътуват по цяла Южна Калифорния и да надушват петрол, също както бяха направили в Парадайз! Бъни каза, че това му звучи приемливо, но че би искал да си помисли и да свикне с положението, че няма да отиде ни в Сибир, ни във Франция. Татко каза добре, разбира се, нямало защо да се залавя за работа веднага, но Бъни долови, че татко беше малко огорчен, дето неговият син и едноименник не прие веднага!

Х

Те отидоха в Парадайз, за да видят станалите промени, и една от първите промени видяха в Рут, която бе приготвила обеди им в къщата в Раскъмг. Бъни бе поразен от вида ѝ: тя изглеждаше десет години по-стара от времето, когато я беше видял за последен път, лицето ѝ бе бледо, а усмивката пресилена. Беше изоставила всяка грижа за женския си чар, косата ѝ бе гладко сресана и прибрана на кок, а роклята стигаше до глезените, с половин крак по-дълга от модата. Рут се канела да стане стара мома, каза Мили, и то само от скръб за Пол.

— О, зная, че е мъртъв! — заяви Рут. — Помислете си само: има вече пет месеца, откак е заминал, не смятате ли, че Пол щеше да ми напише сума писма за това време?

Това наистина беше странно и татко си помисли малко и каза:

— Да, достатъчно сме чакали, сега ще я разберем тази работа!

— О, господин Рос, какво смятате да правите? — извика Рут и склучи ръце.

— Е, в края на краищата не сме загубили цялата тази армия в Сибир и предполагам, че има някакъв начин да влезем във връзка с нея.

Рут пребледня още повече:

— О, не зная дали бих имала сили да науча истината! Ами ако трябва да чуя, че е мъртъв... ако това се окаже истина...

— Слушай, дете — каза татко, — ти винаги си представяш нещастията по-лоши, отколкото са. Аз, искам да се осведомя за моя главен дърводелец и точно това ще направя.

Татко отиде на телефона и потърси кантората за храни и фураж на господин Джейк Кофи е Сан Елидо.

— Ало, Джейк! Да, ние всички тук сме добре, а ти как си? Слушай, доколкото си спомням, вие успяхте с вашия кандидат... забравих му името, думата ми е за конгресмена от този край. Та аз никога не съм му поискал услуга, но струва ми се, че имам право да поискам, като се има предвид какво съм дал, за да бъде избран. Слушай, изпрати му телеграма и му кажи да си направи разходка до

Министерството на войната и да поиска сведения къде се намира и как е със здравето Пол Уоткинс. Имаш ли молив?

Татко се обърна към Рут:

— Как беше? Рота Б, четиридесет и седми Калифорнийски полк, Американски експедиционен корпус в Русия. Искам Министерството на войната да телеграфира запитването и да поиска телеграфически отговор; изпрати на конгресмена двадесет и пет долара за разноските и ако остане нещо, нека го задържи. Днес ще ти изпратя чек. Ако искаш, можеш да обясниш, че член от семейството му е болен и е въпрос на живот или смърт да се получи незабавно някакво съобщение. Ще ти бъда много задължен, Джейк, и ако имаш нужда от бензин за колата си, намини насам, ще пуснем новата рафинерия. Как ти хареса последният чек с дивидентите от компанията? Ха, ха, ха! Е, довиждане.

Два дни Рут беше като на тръни и сърцето ѝ се свиваше всеки път, щом иззвънеше телефонът; най-сетне се чу гласът на Джейк Кофи. Слушалката вдигна Бъни и бързо-бързо повтори съобщението: „Телеграма от конгресмена Ледърз, Военното министерство съобщава, че Пол се намира в Иркутск и е добре“. Рут изпищя, тя стоеше при обедната маса, посегна да се хване за нея, не можа и залитна и Бъни ще не ще пусна слушалката, за да я задържи. Тя беше бяла, студена и безчувствена и трябваше да я сложат на пода и да напръскат лицето ѝ с вода. А когато дойде на себе си, само плачеше и плачеше като дете. Бъни си спомни, че телефонната удушалка продължава да виси, и отиде да се извини на господин Кофи и да благодари, и трябваше да положи усилие гласът му да не затрепери; истината беше, че и той, и татко се бяха тревожили за Пол повече, отколкото бяха склонни да признаят.

След като Рут беше вече в състояние да седне и да се усмихне, татко каза:

— Иркутск, къде се намира това?

И момичето веднага отговори:

— На езеро Байкал, сред Сибир.

— Хей, къде си учила география? — възкликна татко.

Оказа се, че сред книгите на Пол имало стар атлас и Рут бе научила частта за Сибир наизуст — тя знаеше имената на всички станции по Транссибирската железопътна линия: Омск, Томск, Тоболск. Това се видя забавно на татко и той я накара да ги изброи —

дявол да го вземе, ако имаше прикачено и някакво разписание, тя щеше да знае кога пристига нощният товарен влак във Владивосток! Рут знаеше физическата география на този край, народите, които го населяваха, флората и фауната, произведенията, които представляваха търговски интерес, — кожи, дървен материал, жито, млечни продукти.

Единствената беда беше, че данните бяха от преди двадесет години! Затова сега тя щяла да вземе пощенската кола за Роузвил още този подиробед и да намери в библиотеката голям нов атлас и някои книги по този въпрос. Бъни каза, че ще я отведе той, и го направи, и там те намериха атлас със снимка на Иркутск — площад с няколко сгради, църкви или джамии, или кой знае как ги наричаха, с големи кръгли кубета, които се изостряха към върха; земята беше покрита със сняг и имаше шейни с големи високи дъги над шията на конете. Там било ужасно студено, каза Рут, а Пол не бил свикнал на студ, но Бъни се засмя и ѝ каза да не се безпокои за това, Пол сигурно има достатъчно топли дрехи, тъй като това било най-добре гледаната армия в историята, и докато железопътната линия работела, никой нямало да страда от студ.

Но за Рут, това не беше достатъчно: това, което искаше, бе Пол да се върне в къщи. Сигурно сега след като войната е свършила, той вече трябва да е на път! Но Бъни ѝ каза, че трябва да има малко търпение, тъй като примирието още не е мир, че трябва да завършат мирните преговори, а междуременно армията ще държи позициите си. Но когато бъде обявен мир, Пол положително ще се върне, защото без съмнение американците няма да останат да експлоатират Транссибирската, железница след края на войната. Бъни каза това със смях, като го смяташе за смешно, и Рут се усмихна, защото то ѝ прозвуча смешно, толкова малко разбираха от тънкостите на световната дипломация тези две деца от калифорнийските гори!

XI

Бъни прекара една седмица в лов на гълъби с татко или ходеше сам по хълмовете и размишляваше. Най-сетне седна да поговори открито:

— Татко, страхувам се, че ще бъдеш разочарован от мене, но това е истината: аз искам да следвам.

— Да следваш! Но, сине, за какво ти е?

И по лицето на татко се изписа изумление, обаче той беше стар лицемер и отлично знаеше, че Бъни мисли за следване и сам беше мислил по този въпрос.

— Просто ми се струва, че нямам достатъчно образование, татко.

— Какво искаш да знаеш?

— Това е нещо, което трудно може да се каже: не можеш да знаеш точно какво ще научиш, докато не го научиш. Но имам чувството, че искам да науча повече за разни неща.

Татко изглеждаше отчаян — болезнено, но съвсем простиодушно и без умисъл.

— Това значи, че ти просто нямаш интерес към петрола.

— Е, не, татко, не е съвсем така. Може да поуча известно време и след това да се върна на работа.

Татко обаче мислеше по-иначе:

— Не, сине, ако отидеш да следваш, ти ще се издигнеш толкова много над нас, които се занимаваме с петрол, че няма да ни познаваш. А ако възнамеряваш да се занимаваш с петрол, тогава това, което трябва да изучаваш, е петролът.

— Да, татко, но истината е там, че съм твърде млад, за да зная точно какъв искам да стана. И ако ми се поиска да правя нещо друго, положително ние имаме достатъчно пари...

— Не е до парите, сине, а до работата. Ти знаеш какво мисля... аз искам да бъдеш до мене...

— Но аз нямам намерение да те напускам! — побърза да го прекъсне Бъни. — Наблизо има толкова много висши училища и може да си живея в къщи. И ние ще можем да идваме тука в празнични дни

и през ваканциите, както и досега. Аз няма да загубя интерес към Парадайз, но наистина няма да бъда щастлив, ако затъна в работата, преди да съм имал възможност да науча нещо повече!

Татко трябваше да се съгласи с това. В неговия собствен ум се водеше някаква странна борба, смесица от уважение към знанието, страхопочитание в присъствието на образовани хора, но и страх от разни „идеи“, които можеше да добие Бъни, необикновени прояви на „идеализъм“, които щяха да го направят негоден да бъде наследник и пазител на двадесетте милиона долара на „Рос Консолидейтед“.

ГЛАВА X

УНИВЕРСИТЕТЪТ

I

„Съдърн пасифик юнивърсити“ беше основан от едър калифорнийски земевладелец като Методистко неделно училище; всички преподаватели трябваше да бъдат също методисти и в него се преподаваха десетки религиозни дисциплини. Той страхотно се разрасна с парите на един петролен крал, който бе подкупвал едно след друго десетина правителства в Мексико и Съединените щати и тъй като не бил сигурен за участието на душата си, давал големи суми на професионалните спасители на души. Очевидно поради това, че не е бил сигурен коя от двете църкви е права, давал и на католическата, и на протестантската, а те използвали парите, за да отричат и подкопават основите една на друга.

Ако татко знаеше, че синът му ще получава образование от даренията на Пит О'Райли, това щеше да му се види едновременно и забавно, и успокояващо. Но тъй като не го знаеше, той посети мястото, за да се запознае поне отвън с бъдещата обстановка на Бъни. Университетът бе изникнал далече в предградията на Ейнджъл сити, но сега градът се беше разраснал около него, което представляваше ново голямо дарение от страна на всички наемоплатци в града. Сградите му бяха с богата украса и направиха силно впечатление на татко; фактът, че бяха изпълнени с пет хиляди младежи и девойки, му направи още по-силно впечатление, защото, когато видеше много хора да правят едно и също нещо, татко стигаше до заключението, че то е нормално и сигурно.

Още по-голямо доверие му вдъхна срещата с ректора Алонсо Т. Каупър, доктор на богословието, доктор на философията, доктор на правото. Защото работата на д-р Каупър беше да се среща с татковците; той беше избран от своите настоятели-милионери заради уменията му да разговаря с настоятелите. Д-р Каупър знаеше как един учен може да се държи едновременно с достойнство и почтителност. Нашият татко, който напълно съзнаваше силата на парите, прочете така ясно мислите на професора, като че ли беше в главата му: ако този основател на „Рос Консолидейтед“ е доволен от обучението, което

получава синът му, може един ден да подари сграда, в която да се преподава петролна химия, или най-малкото да основе катедра за изследвания по петролна геология. И това се стори на татко съвсем подходящо отношение за един духовник-възпитател.

И татко, и Бъни се отнесоха към университета със сериозност, която се очакваше от тях. Никой от двамата не се съмняваше, че парите, спечелени със субсидиране на политически партии и подкупване на законодатели или чиновници на изпълнителната власт, съдии и съдебни заседатели — че такива пари могат да се превърнат в най-висш тип култура изведнъж, с някакво разпореждане. Бъни сериозно се зае с курсове и удостоверения и тичаше от английски на испански, а оттам на социология и нова история, насъбра цял куп учебници, слушаше лекции, вземаше си бележки и трупаше в главата си безброй дати и други подробности.

Трябваше да мине дълго време, докато разбере, че курсът по английски език е жестоко тъп и че младият човек, който го преподава, се отегчава до смърт от това, което прави; че испанският има френски акцент и че професорът тайно покровителствува контрабандистите на алкохолни напитки, та да се утешава за това, че живее в страна, която счита за страна на варвари; че социологията е сложно построение от класификации, изцяло изкуствено, измислено от учени господа в усилията им да намерят нещо, което да се изучава; и че новата история се преподава от учебници, преминали през критичния поглед на хиляди зорки очи, за да пощадят чувствителността на господин Пит О'Райли и за да се избегне възможността да се даде на някой студент и най-малкият намек за силите, които контролират съвременния свят.

II

Със същата сериозност Бъни се зае и с обществения живот на тази огромна институция. Това беше далечна прекрасна цел, към която се бяха стремили всички ученици в гимназията; неколцина щастливци я бяха постигнали и той бе между тях. Приятелят на сестра му имаше брат, който беше в последния курс и се числеше към най-отбраната студентска корпорация; така необходимата дума бе казана и Бъни беше приет. Те бяха разпусната, разточителна компания, агресивни, самонадеяни и словоохотливи по въпроса за тазгодишните перспективи на техния отбор по лека атлетика. Бъни беше бегач, така че имаха едно по-прилично основание да го приемат, отколкото петрола на „стария“.

Подобно на всички университети на американския Запад „Съдърн пасифик“ беше смесен за мъже и жени и Бъни беше изложен на въздействието на огромно женско общество — дестилирана и концентрирана есенция на изкушението. Такива рояци от грациозни фигури, изящни глезени, заоблени бели и кафяви ръце, тоалети в цветовете на бразилски пеперуди; калейдоскоп от усмивки и святкащи очи, вечен зефир от нежни аромати, довеян от люлякови храсти и жасмин, от мили и мили калифорнийски портокалови и лимонови градини. Нещо трябваше да се случи на един млад идеалист в такова обкръжение — особено след като току-що бе прекарал лятото във военен лагер само за мъже!

Не всички тези представителки на женствения чар бяха свикнали да следят борсовите съобщения за „Рос Консолидейтед“; все пак по някакъв начин те успяха да научат за откривателя и прекия наследник на петролното поле в Парадайз. Много съобразителни умове се насочиха към него, той бе канен на десетки танци, стотици сбирки и хиляди разходки с кола. Тогава се разнесе необикновен слух: едно невъобразимо явление — млад милионер, който не иска да „милва“! Една по една съблазнителките от „Съдърн пасифик“ напразно се опитваха да го съблазнят; скоро започнаха да залагат коя ще бъде първата, която Бъни Рос ще целуне! Бяха направени проучвания в

училището в Бийч сити и оттам научиха, че младият петролен принц носел в гърдите си разбито сърце, което, разбира се, направи от Бъни романтична фигура и повиши извънредно много престижа му.

В такива случаи става обратното на очакваното и момичето, което спечели Бъни, постигна това, защото не се стараеше да го спечели. Семейството на Хенриета Ашли имаше пари от поколения, така че можеше да си позволи да ги презира. Точно така можеше да се направи впечатление на Бъни, който болезнено чувствуваше, че има пари съвсем отскоро. Той никога нямаше да стигне до натрапчивото самочувствие на сестра си: той търсеше нещо по-добро от себе си и за известно време го намери у семейството Ашли с техните съвършени маниери, добре обучени слуги и жилище, пълно с отломки от култура.

Хенриета беше висока и стройна, нежна, с мек глас и сдържана до превзетост. Майка ѝ беше починала съвсем скоро и тя носеше траур цяла година, което, разбира се, много биеше на очи. Тя принадлежеше към правоверната Епископална църква и в неделя сутрин носеше дълги велурени ръкавици и малък молитвеник и сборник духовни песни, подвързани заедно с черна кожа със златни ръбове. Тя водеше Бъни на църква и там той научи, че не е нужно древната еврейска митология да се взема в обикновен буквален смисъл, но може да има свое символично значение, обяснявано от беловлас възрастен джентълмен с лек английски акцент.

Хенриета беше за Бъни убежище от мъката и възбудата на незаконното желание. Той бягаше при нея като при светица, жива и видима мадона в района на университета. Тя стоеше толкова много над ярката грубост на модния свят: не употребяваше нито червило, нито пудра, и никога капчица пот не си позволяваше да ороси нейния фино изваян нос. Човек само можеше да мечтае да я целуне, но това си оставаше мечта; тя го наричаше „господин Рос“ през първите шест месеца на познанството, а след това започна да го нарича „Арнолд“, понеже намираще, че звучи тежко, може би покрай поета Матю Арнолд. И когато някой я познаваше истински, той получаваше в клас най-високите бележки и, както се казваше в малката подвързана в черно и златно книжка, „почиташе и се подчиняваше на гражданската власт, изпълняваше указанията на всички свои възпитатели и учители, духовни пастири и господари“.

III

За коледната си ваканция Бъни отиде в Парадайз; там се бе получило първото съобщение от Пол: една най-обикновена картичка, носеща печата на Американския експедиционен корпус, но без местонахождението; не беше илюстрирана картичка с „изглед от Иркутск“, „камилска шейна на Волга“ или нещо друго от този род! „Скъпа Рут — гласеше тя, — пиша ти тези редове само да ти съобщя, че съм добре и че всичко е наред. Получих от тебе три писма. Моля те пиши ми по-често. Много сме заети и времето прекарвам интересно. Предай поздравите ми на всички в къщи и на Бъни и господин Рос. Твой Пол.“

Рут беше получила това съкровище преди няколко дни и човек трудно би могъл да каже колко пъти бе прочела и проучила всяко петънце от двете страни. Писмото се стори на Бъни студена и незадоволителна бележка, но той не го каза пред Рут; той попита татко и татко му каза, че по необходимост трябва да има строга цензура върху писмата на войниците и Пол е написал картичката по такъв начин, за да бъде сигурен, че ще я пуснат. Защо трябва да има такава цензура? — попита Бъни и татко му отговори, че това са несигурни времена и армията трябва да се пази от вражеска пропаганда.

Татко беше прочел една статия в някакво списание, в която се обясняваше какво става по света. Германската и австрийската империи се сгромолясали и това било голям триумф за демокрацията. Но сега приятелите на демокрацията имало да се справят с друга голяма задача — да смажат дивия звяр на болшевиизма. Те го обричали на глад с блокада на всички фронтове, а навред, където възпитаните и почтени руси установявали по границите правителство, съюзниците ги подпомагали с пари и продоволствие. Генерал Деникин завладял Южна Русия; на запад били образувани много нови държави; на север при Архангелск една антиболшевишка група напредвала под закрилата на англичаните и американците. Що се отнасяло до Сибир, там имало социалистическо правителство, което се държало още от дните на Керенски; но тия социалисти били куп дрънкала и сега били изритани

и заменени с истински войник, адмирал Колчак, който някога командувал царския флот. Именно този мъжествен адмирал подкрепяли съюзниците, за да управлява Сибир, и нашите войски били там, за да държат за него железопътната линия. Разбира се, болшевиките и техните привърженици в нашата страна вдигали много шум по този въпрос и разправяли какви ли не лъжи; затова трябвало да има цензура, каза татко.

Бъни прие тези обяснения без въпроси. Беше прекарал седем месеца в лагер-школа и бе възприел становището на военните. Много сериозно го безпокоеше опасността от болшевишка пропаганда и беше, решил, ако някога се натъкне на нея, да побърза да я заклеими.

Толкова наивен беше и толкова малко знаеше за коварството на врага, та дори и през ума не му минаваше, че сам той по това време поглъщаше отровата, и то не другаде, а в една от аудиториите на своя най-християнски и най-консервативен университет!

Това беше жестоко спрямо един преуморен ректор. Най-довереният декан на д-р Каупър бе назначил този млад преподавател по препоръката на висши служители в Младежкото християнско дружество. Младият човек беше участвувал в помощна акция в Солун и беше син на виден методистки пастор; наричаше се Даниел Уебстър Ървинг и как можеше някой да помисли, че човек с такова име ще страда от политическа заблуда?

Този млад преподавател имаше много ловък метод: той не казваше нищо, което можеше след това да му се припише като погрешно политическо схващане, но сееше своите семена на съмнения, като задаваше въпроси и съветваше студентите след това „сами да поразмислят“. Във всеки университетски курс има по един или повече „недоволници“, синове на неправовърни родители; един от класа на Бъни беше отявлен „рационалист“, а друг имаше руско име. Достатъчно беше преподавателят да ги остави да задават въпроси и скоро целият курс се озоваваше в лабиринт, деморализиран от това, което японското правителство в своя контрол на образованието определя като „опасни мисли“.

Президентът Уилсън беше отишъл в Европа, за да въдвори царството на правдата, която беше обещал. Той пътуваше триумфално из Англия и Франция и американските вестници бяха пълни с чудесата, които щял да постигне. Но в часовете на господин Ървинг

Бъни чу да се подчертава, че президентът пропуснал да спомене най-важната от своите „четиринадесет точки“, а именно искането за „свобода на моретата“. Дали това не беше цената на британската подкрепа на неговата програма? А после с още по-голямо изумление Бъни научи, че тайните договори, които съюзниците подписали помежду си при започването на войната, сега били сложени на кръглата маса на мира и станали основа за ожесточени спорове. Бъни не беше забравил тези договори, за които татко бе уверявал Пол, че щели да излязат болшевишки измислици. Но сега съюзниците признаваха автентичността им и, нещо повече, възнамеряваха да ги наложат, независимо от обещанията за справедлив мир, които президентът Уилсън беше дал на германците.

Бъни съобщи тези чудни новини на баща си. Очевидно Пол е бил прав и проклетите болшевики бяха казвали истината! Какво мислеше за тях татко? Татко не знаеше какво да мисли; беше много разтревожен и можа само да каже, че не можем да съдим за това и трябва да почакаме. Но работата беше там, че колкото повече се чакаше, толкова повече се влошаваше положението; толкова по-ясно ставаше, че президентът беше направил тъкмо това, което татко мислеше, че никога няма да направи: беше се оставил да бъде измамен. Като вода, просмукваща се под някоя дига, подмолно течение от скептицизъм подкопаваше вярата на първокурсниците в „Съдърн пасифик юнивърсити“, които изучаваха нова история.

Господин Ървинг нямаше задачата да разисква мирната конференция; задачата му беше да има грижата неговите възпитаници да научат имената на битките и на командущите генерали във френско-пруската война. Но една тема така лесно водеше до друга и много трудно бе да се накарат „недоволниците“ да мълчат! Същото нещо ставаше и в другите аудитории и в други краища на Съединените щати, където хората се спречкваха и по този начин се излагаха на „опасни мисли“. Не се мина дълго и забранените идеи се чуха и в Конгреса, а след това не можеха да бъдат премълчавани и от вестниците. Беше като буря, развихрила се над цялата страна. Един милион идеалисти като Бъни изведнъж разбраха жестокия факт, че любимата им кукла е напълнена със стърготини.

IV

Да, това бе трудно време да живееш на света. Всичките тези златни обещания, които ни бяха давани, тези светли надежди, които бяхме лелеяли! Толкова кръв на младежите, която е била пролята, триста хиляди души убити и ранени във Франция, а сега съюзническите държавници, мрачни, жестоки старци, седнали на кръглата маса, връщаха света там, където е бил! Увековечаваха всички стари омрази, всички стари несправедливости с хиляди нови, които да тормозят бъдещето! Откъсваха германци от тяхната собствена земя и ги даваха на Франция, даваха австрийци на Италия, руси на Полша и тъй нататък — дълъг списък от гафове; обричаха милиони хора да живеят под правителства, от които те се страхуваха и които ненавиждаха, и с това водеха до неизбежността те да се вдигнат и да хвърлят Европа в нови вълнения!

Хората не можеха да разберат всичко това наведнъж: те го осъзнаваха малко по малко, както се разчуваха подробностите по мирните преговори. Всяка страна в света водеше своя пропаганда и мислеше само за своите егоистични интереси; президентът Уилсън беше в центъра на тази бъркотия, дърпан и теглен ту на една, ту на друга страна, свършено безсилен да направи нещо за добрите цели, които беше прокламирал. Когато тази картинка стигна в Америка, из цялата страна се пръсна такава вълна от отвращение, каквато не е била позната никога преди.

Тогава сам президентът се върна от Европа, за да заяви, че е постигнал пълна победа. В името на „самоопределението на народите“ той даваше германската Рейнска област на Франция, германска Африка на Англия, германски Тирол на Италия, китайска област на Япония, а на Съединените щати мандат над Армения! Освен това беше сключил вечен съюз с Франция и Англия, с който Америка се обвързваше да поддържа този вид самоопределение завинаги! Когато тази програма беше напълно осъществена, тонът на весел цинизъм стана нещо редно сред младите интелектуалци на Америка: модни млади матрони започнаха да мамят съпрузите си в името на целомъдрието, а студенти

започнаха да носят в задните си джобове плоски шишета с алкохолни питиета от чувство на вярност към забраната на алкохола.

Положението на Бъни беше особено трудно, тъй като от време на време трябваше да ходи в Парадайз, да се среща лице срещу лице с Рут и да ѝ обяснява как самоопределението за хората в Сибир значи, че брат ѝ трябва да стои там във време на мир и да държи щика опрян на гърдите им. В обясняването на това изключително положение Бъни стана горе-долу толкова ловък фокусник, като че ли бе служил на редовна дипломатическа длъжност, ползващ се с екстериториалност. В продължение на месец-два успяваше да го прави, докато германците не бяха закарани във Версай и принудени да подпишат договор за плащане на такива огромни репарации, че не можеха дори да се посочат.

После един ден се получи писмо, което направи задачата му просто невъзможна. Беше невинно наглед писмо, написано с груб почерк на няколко листа евтина хартия, с пощенско клеймо на Сиатъл и адресирано до „Господин Бъни Рос, Парадайз, Калифорния“. То гласеше:

„Уважаеми господин Рос, Вие не ме познавате, но аз съм освободен от служба войник, който преди това е пасъл добитък в долината Салайнъс. Пол Уоткинс ми каза да Ви пиша, тъй като той не може да прати новини поради цензурата. Аз съм освободен по болест, имах азиатска дизентерия и вече три месеца имам кръвоизливи и трябва добре да си измиете ръцете, след като прочетете това писмо, защото тази болест лесно се прихваща. Сега съм в карантина и писмото ще изпратя тайно, и за бога не ме издавайте, защото сигурно ще ме пратят в затвора. Но Пол каза, че баща Ви можел да направи нещо да ни освободят, ако знаел какъв ад е. Господин Бъни, какво правим ние тука и защо трябва да стоим? Почти през цялата зима студът е четиридесет градуса под нулата и често има много силни бури, а трябва да караме караулна служба; през лятото пък комарите са големи колкото мухи и където те ухапят, протича кръв. И японците стрелят по нас, уж са ни съюзници, пък като нищо заграбват страната, и уж трябваше да бъдат само седем хиляди, а са седемдесет хиляди, и защо ги държим там? На нашите момчета не е позволено да носят щик и пистолет, а японците имат щикове, а ние само юмруци. Имаме определени зони, които трябва да контролираме, но японците не искат

да се махнат от тях и съм ги виждал да поставят там картечници и ако трябва да воюваме с тях зарад Сибир, много от нашите момчета ще бъдат избити още в самото начало. А тези руски бежанци и офицери, които имаме заповед да подпомагаме, както чух да казва нашият полковник, след като им дадем пари уж да установят свое правителство, още същата вечер отиват да гуляят и не можем да ги изгоним от публичния дом. Те имат една цел — да избиват всички работници, които им паднат в ръцете, а също и жените, и ги изтезават. Господин Бъни, аз видях неща, от които би Ви прилошало само като четете за тях. От генерал Грейвз надолу цялата наша армия се е поболяла от тази работа, а някои са полудели, има над двадесет от нашия полк и някои бяха изпратени обратно с усмирителни ризи. Но хората у дома не бива да знаят нищо, има момчета в нашия полк, които не са получили нито ред от своите от половин година и са ужасно загрижени. Защо трябва да стоим тук, след като войната е свършила, ако знаете, моля Ви да ми кажете. Но Пол каза да не се съобщава нищо на сестра му, защото той не е много зле, постоянно го местят и е винаги много зает, добре е, когато имаш много дърводелска работа, защото съм виждал някои момчета да носят траверси на стотина крачки, а след това да ги връщат на старото място, само за да им се създава работа. Моля Ви, изпратете ми цигари и това ще бъде знак да разбере, че сте получили писмото ми, а ако ми изпратите два пакета, ще зная, че искате пак да Ви пиша. С уважение, Джеф Корбити“.

V

Бъни занесе писмото на татко и, разбира се, то много го разтревожи, но какво можеше да направи татко? През тази седмица трябваше да пусне в действие три нови сондажа и един от тях беше фонтанирал и залял с петрол няколкостотин акра камънаци. Освен това двамата с господин Роско трябваше да се занимават с непрекъснатите колебания на петролния пазар. Напоследък като че ли всички държави в света бяха започнали изведнъж да изкупуват бензин; може би за да набавят недоимъка поради войната или може би за да се подготвят за друга война — във всеки случай цената бе скочила до небето и Южна Калифорния изцеждаше запасите си. Беше направо поразително — бензиностанциите отказваха да продават на други, освен на постоянните си клиенти, пък и тогава само по пет галона наведнъж; други станции бяха съвсем празни и много коли не можеха да се движат с дни. Татко и господин Роско печелеха на поразия; те печелеха сухи пари, казваше със смях татко, те не приемали тези чуждестранни облигации!

Бъни изпрати десетина големи кутии цигари на Джеф Корбити и ден и нощ го тревожеше проблемата за Пол. Сега смазването на болшеvizма му се представяше в съвсем друга светлина, когато това означаваше, че Пол трябваше да продължава да стои в Сибир! А и болшевишката пропаганда изглеждаше по-различно нещо, когато идваше от перото на бивш говедар от долината Салайнъс! Бъни просто трябваше да направи нещо и, изпаднал в отчаяние, седна и съчини писмо до техния конгресмен господин Ледърз, в което му разказваше какво е чул за условията в Сибир и настояваше този обществен служител да узнае от Военното министерство основанията за цензурирането на войнишката поща по време на мир, както и анкетиране от страна на Конгреса на причините, поради които се държат американски войски в Сибир.

Това писмо трябваше да стигне до конгресмена след пет дни. Седем дни, след като Бъни го изпрати, един добре облечен и приветлив господин посети дома на Рос в Ейнджъл сити и каза, че е собственик

на петролна концесия в Сибир и иска да заинтересува в нея господин Рос. Татко беше в Парадайз и затова Бъни поговори с господина и той му се видя човечен и либерален, разказа му всичко за Пол и му показа писмото на Джеф Корбити. Те говориха и за положението в Сибир и господинът каза, че Америка не е обявявала война на Русия и затова какво право има да воюва срещу нея? Бъни каза, че и той мислел така; след това господинът си отиде и вече не се чу нищо повече за петролната концесия, но подир една-две седмици Бъни получи второ писмо от войника — бивш каубой, — в което горчиво го упрекваше, че го е предал, тъй като Джеф не бил писал никому другиму, но в армията му взели мерката и го натикали в затвора, точно както се страхувал, че ще стане, и сега изпращал тайно това писмо, за да изпрати Бъни по дяволите. Това беше още една крачка в образованието на малкия идеалист!

Бъни на всяка цена трябваше да поговори с някого за тази случка. На другия ден, когато се прибираше от университета с елегантната си нова кола, той забеляза млад мъж, който вървеше с леко накуцване, и му се стори неучтиво за един студент да се прибира с елегантна нова кола, докато един преподавател от университета трябва да куца пеша. Бъни спря и попита:

— Бихте ли се качили в колата, господин Ървинг?

— Ако отивате в моята посока — каза той.

— В каквата посока искате — отговори Бъни. — Всъщност аз се надявах да намеря случай да поговоря с вас и ще ми бъде много приятно.

Младият мъж се качи и каза къде иска да отиде; след това попита:

— Какво ви вълнува?

— Искам да ви попитам защо, според вас, ние поддържаме армия в Сибир?

Господин Даниел Уебстър Ървинг имаше чудновата външност: главата му стърчеше много навън от яката и с бързите й неспокойни движения той напомняше пъдпъдък, който се пази от ловеца и пушката му. Той имаше кестеняви мустаци, малко остри и настръхнали, и сиви очи, които рязко се забиваха в тебе, ако кажеш, някаква глупост в час. Той ги заби сега в Бъни и попита:

— Какво те кара да се интересуваш от това?

— Имам приятел войник там, вече почти година, и имам новини, които ме тревожат. Не разбирам какво става там.

— Като студент ли ме питаш или като приятел? — каза господин Ървинг.

— Ами че — отговори Бъни, малко озадачен — бих се радвал да бъда приятел, ако мога. Каква е разликата?

— Разликата — каза другият — може да костува мястото ми в университета.

Бъни се изчерви, смутен:

— Не съм и мислил подобно нещо, господин Ървинг!

— Ще ти кажа направо, Рос. Изхарчих всичко, което имах спестено, за помощната акция в Европа и се върнах без пукната пара. Сега издържам по-малка сестра, а ми плащат щедрата заплата от хиляда и триста долара на година. Идната година трябва да ми я повишат с двеста долара, а въпросът за новия договор ще се решава през този месец. Ако бъде донесено, че защитавам болшевизма пред студентите, няма да ми дадат договор нито тук, нито някъде другаде.

— О, господин Ървинг, не бих и помислил да правя донос срещу вас!

— Не е нужно да правиш донос. Достатъчно е само да кажеш на родителите или на приятелите си какво мисля за причините, поради които държим войски в Сибир, и те ще сметнат за свой морален дълг да сторят това.

— Толкова ли е лошо положението? — попита Бъни.

— Толкова е лошо, че не мога да си го представя по-лошо — отговори господин Ървинг. — Ще отговоря на въпроса ти при условие, че се съ согласиш да приемеш думите ми като приятел и да не споменаваш пред никого за разговора ни.

Сами виждате колко здраво се беше хванал Бъни в мрежите на болшевизма, щом се съ согласи да приеме такова предложение.

VI

Господин Ървинг каза, че американските войски били в Сибир, защото американските банкери и бизнесмени заели огромни суми пари на царското правителство, преди и по време на войната; болшевишкото правителство отказало да плати тези дългове и затова нашите банкери и бизнесмени решили да го унищожат. Не било толкова до размера на сумата, колкото до прецедента: щом правителството на коя да е страна можело да се откаже от задълженията на предишното правителство, какво щяло да стане с международните заеми? Държавите-кредиторки, сиреч Америка, Англия и Франция, твърдели, че правителствен дълг е задължение не на правителството, а на страната и е гарантирано с нейните източници. Общата сума на международните заеми възлизала на сто-двеста милиарда долара и държавите-кредиторки искали да дадат пример със Съветска Русия и да установят правилото, че правителство, което откаже своите дългове, ще бъде свалено.

Бъни намери нещо ново в това обяснение и зададе много въпроси. Господин Ървинг каза, че във Вашингтон имало един русин, който по време на войната бил посланик в Щатите и в това си качество боравил с парите, заети от правителството, използвани за закупуване на оръдия и снаряди за Русия. По време на болшевишката революция този посланик тъкмо получил около сто милиона долара и американското правителство му разрешило да ги използва за изграждането на пропагандна машина срещу съветското правителство с такава шпионска система, каквато царят никога не е познавал. Вестници и журналисти, държавни чиновници и законодатели, всички били на заплата при този посланик. Нещо повече, в Държавния департамент имало чиновници, които били женени за руски благороднички, а сега съпругите им изгубили всичко в революцията и било естествено да мразят новия режим. Един чиновник бил член на банковата къща, която отпускала заемите, и губел по този начин цяло състояние; други били свързани с банки и търговски концерни, заложили огромни суми. Така се оказало, че Америка била във война със Съветска Русия по всички граници на тази огромна република и

един преподавател в американски университет не можел да разисква въпроса с никой от своите студенти, дори извън аудиториите, без да го е страх, че ще загуби мястото си.

Господин Даниел Уебстър Ървинг отрече да има никакви симпатии към болшевизма или че желае да проповядва такива доктрини в Америка; а Бъни с цялата си наивност повярва това изявление, без да знае, че всички болшевишки агенти твърдят така, докато съвсем отровят умовете на своите жертви. Господин Ървинг изрази схващането, че това, което ставало в Русия, било голям социален експеримент. Ще успее ли едно правителство на работническата класа? Може ли да съществува демокрация в индустрията или това е само мечта на фанатици? Ние трябвало да изпратим там безпристрастни хора, специалисти от всички области, за да наблюдават какво става в Русия и да докладват. Вместо това Америка помагала на Франция и Англия да уморят руския народ с глад; принуждавала ги да изтощят всичките си сили за съпротива на техните армии и на субсидираните от тях; Америка правила невъзможен успеха на експеримента и по този начин, разбира се, неговият провал нямало да докаже нищо.

Бъни, бедната жертвичка на пропагандата, каза, че започнал да променя мнението си по тези въпроси. Да, русите положително имали право да решат своите проблеми, както те си искат; и, разбира се, ние трябвало да знаем истината за това, което става там — той би искал да намери начин да го узнае. Тогава господин Ървинг му даде заглавията на две седмични списания, които по едно съвпадение били току-що иззети от библиотеката на университета и от всички средни училища в Ейнджъл сити поради „опасните мисли“.

Можете да си представите какво се случи след това. Когато кажеш на някое любознателно момче, че не бива да четете нещо, то веднага се изпълва с любопитство да научи какво пише там. Като се върна в къщи, Бъни изпрати пари за абонамент на тези списания, и то съвсем открито, на собственото си име. Така в картотеката на военното разузнаване, и на военноморското разузнаване, и на тайната служба се прибави още едно име; да не говорим за много организации, които използваха тези картотеки като свои собствени — няколко патриотични дружества, няколко войнолюбиви вестници и няколко големи частни детективски агенции и, разбира се, разузнавателната

служба на някогашния посланик на несъществуващото вече руско правителство.

Бъни, търсейки някакъв начин да помогне на Пол, реши да изпрати писмо до студентския вестник на „Съдърн пасифик юнивърсити“, в което изложи какво мисли за положението в Сибир, като, разбира се, беше предпазлив да не спомене нищо за господин Ървинг, Пол или Джеф Корбити. Писмото му беше върнато обратно от редактора-студент, придружено с бележка, в която се изразяваше протест, че човек, който се ползува с такава популярност в университета, оказва такава помощ на враговете на своята страна. Новината за този инцидент скоро се разпространи и се разнесоха най-невероятни слухове: Бъни беше обсаден от приятели и други, които искаха да прочетат писмото, а след това да спорят с него.

Един студент от последния курс заяви, че е съгласен с Бъни — разбира се, русите имали право сами да управляват своята страна. Неговото име беше Били Джордж, а баща му беше богат производител на железни тръби. Излишно е да се казва, че Бъни беше доволен да намери малко съчувствие и даде на новия си приятел да прочете писмото му до студентския вестник и писмото на Джеф Корбити до него и му разказа за всичките си схващания и тревоги; и така картотеките в Ейнджъл сити, Ню Йорк и Вашингтон бяха допълнени. Тъй като на толкова много други хора беше позволено да надничат в тези картотеки, положително няма да бъде непатриотично и ние да хвърлим там поглед. Картоните бяха шест на осем инча, грижливо написани на машина от двете страни; а когато един се изпълнеше, започваше се нов. Нашият млад идеалист беше описан по следния начин:

„Рос, Джеймс Арнолд, младши, наричан Бъни: 679 Ю. Мендосионо авеню, Ейнджъл сити, Калифорния, също Парадайз, окръг Сан Елидо, Калифорния. Двадесетгодишен, ръст 5 фута 9½ инча, коса кестенява, очи кафяви, черти правилни; фотография приложена. Син на Дж. Арнолд Рос, подпредседател на «Рос Консолидейтед Оил Къмпани», сградата на Върнън Роско, Ейнджъл сити, както и едноличните петролни интереси, оценени на 25 000 000 долара. Завършил средно образование през 1918 г. в гимназията на Бийч сити (Калиф), добри бележки, сексуално чувствителен, приложен докладът на агент 11497. Активен симпатизант на петролната стачка в Парадайз

в 1916–1917 г., интимен приятел на Пол Уоткинс, водач на стачката, фиш № 1272 W 17. Подозират се интимни връзки с Роуз Уоткинс, сестра на Пол. Бил на военно обучение в лагера Артър в 1917–1918 г., характеристика задоволителна. Писал на члена на конгреса Х. Г. Ледърз, 49-та калифорнийска избирателна колегия, подтикнат от освободения от служба войник Джеф Корбити, фиш 9678K30, виж приложеното писмо, също и доклада на агент 23672. Учи във випуска на 1923 г. на «Съдърн пасифик юнивърсити», член на братството «Капа Гама Тау», лекоатлет-бегач, възпитаник на Даниел Вашингтон Ървинг, фиш 327118. Сантиментален съмишленик на болшевиките. Абонат на «Нейшън» и «Ню рипъблик». Следват доклади от агент 11497, състудент, и агент 9621, интимен приятел на сестрата на предметния, известна като Бърти Рос“.

VII

Старият Рос имаше и друг източник за информация по световните въпроси, освен сутрешния си и следобеден вестник и своя син-идеалист. Неговите съучастници в петролната игра усилено обмисляха тези проблеми, събираха се на дълги конференции и проучваха подробни доклади. Те също не бяха доволни от политиката на президента Уилсън — не защото не осигуряваше безопасност в света за демокрацията, а защото не я осигуряваше за петролните магнати. В откъснатите от врага територии имаше области с нечувани петролни залежи, а тука, в името на някакъв си идиотски идеализъм, ние позволявахме на Франция и Англия да грабят това съкровище, а на нас остана само задачата да не позволим на Турция да навлезе в Армения!

Що се отнасяше лично до татко, той се интересуваше само за работите вътре в страната. „Екселсиор Пит“, „Виктор ойл“ и другите от „Петте големи“ бяха тези, които се лакомяха за концесии в чужди страни, и ако заграбеха плячката, това можеше да доведе до понижаване на цените на петрола в Америка и да струва на татко доста парички. Въпреки това той поддържаше патриотично становище: страната се нуждаеше от петрол и наша задача беше да ѝ го осигурим. Така че, както виждате, татко също беше идеалист и се дразнеше, че синът му така малко оценява неговия вид идеализъм.

Той започваше да мисли, че за всичко беше виновен университетът. Каквото и да кажеше Бъни, не друго, а това „образование“ объркваше главата му и не го оставяше да се занимава с практически работи. На няколко пъти Бъни разбра, че хитрият старец го изпитва: сигурно имаше някой по-възрастен, който влияе върху Бъни, и най-подозрителното бе, че Бъни никога не споменаваше такъв човек. Бъни разбра, че рано или късно името на Даниел Уебстър Ървинг, същият Даниел Вашингтон Ървинг, ще излезе наяве, затова му хрумна хитрата идея да запознае татко със своя преподавател-приятел! Татко никога не би могъл да издаде човек, когото е приемал в своя дом!

— Татко, искам да доведе един от моите преподаватели да види петролното поле!

И татко, разбира се, бе възхитен: щеше да се внесе малко култура в този негов свят и да му даде дял в духовния живот на неговото момче. Единственото опасение, което преследваше татко, беше, че това „образование“ може да накара Бъни да се срамува от неукия си стар баща. Татко знаеше, че има разни „интелигенти“, достатъчно луди, за да не представляват за тях интерес двадесетте и пет милиона долара, или поне да си дават такъв вид!

Господин Ървинг щеше да преподава в лятно училище, но имаше преди това десетина дни свободни и Бъни го попита не би ли му било приятно да го заведе с колата за уикенд в Парадайз и младият преподавател прие, приятно изненадан от поканата. Така една юнска утрин те заминаха в това слънчево време, толкова обикновено за Южна Калифорния, че човек не го и забелязва. По пътя разговаряха за събитията в Русия и Сибир, за напредъка, направен от генерал Деникин и адмирал Колчак, за отчаяните усилия на болшевиките да организират „червена армия“ и за надеждата на германската управляваща класа да си възвърне загубената чест, като подпомогне съюзниците срещу руската революция. Бъни каза на господин Ървинг и как вижда това посещение: трябвало да оставят да говори главно татко, а господин Ървинг да изказва само такива мнения, които са подходящи за пред един възрастен петролен деятел.

VIII

Те пристигнаха в Парадайз и преподавателят беше настанен съответно в чудесното ново испанско „ранчо“, което татко беше построил за себе си и за своите гости. То бе разположено в четириъгълник около един вътрешен двор с водоскок, плискащ по средата, и с много финикови палми, и бананови дървета, и издънки от лозата на буганвилията, които започваха да пълзят по гипсовата мазилка на стените. Имаше един японец, който изпълняваше ролята на готвач и лакей, и едно момче, което се занимаваше с градината и миенето на съдовете, а Рут беше провъзгласена за икономка и общ шеф. Имаше шест стаи за гости и когато тук идваха управители, директори, геолози и инженери на „Рос Консолидейтед“, те винаги бяха гости на татко и живееха като голямо щастливо семейство. Те се настаняваха веднага след вечеря около голямата постлана със зелено сукно маса във всекидневната и започваха да играят покер; събличаха саката си, смъкваха тирантите и позвъняваха на японеца да донесе още пури, уиски и сода, изпълваха стаята със синкав дим и не се вдигаха от местата си преди малките часове на утрото. Забавна илюстрация на двойственото мерило за морал беше това, че татко беше доволен, че синът му предпочита да си стои в стаята и да чете, вместо да слуша историите, които петролните дейци разправяха, когато се поразпуснеха.

Но този път нямаше комар — това трябваше да бъде интелегентски уикенд в чест на „професора“, както татко упорито наричаше своя гост. Старият Рос беше наивно горд да има на гости „професор“ и да му покаже ударно сондиране, черпене на петрол с кофи и двадесетина други сондажи. Те разгледаха новата рафинерия, нещо наистина изключително, което беше описано от вестниците като последното чудо в петролното машиностроене. Тя наистина беше истинско произведение на изкуството, сградите от бетон и блестящ преснобоядисан метал, разположени в истински парк. Петролните сондажи са черни и омазнени, безнадеждно черни и омазнени, затова пък рафинерията е нещо различно: петролът идва по подземни

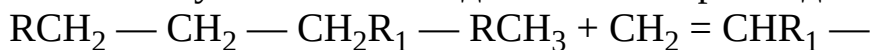
петролопровод и повечето от него се изтича по същия начин, така че рафинерията може да се проектира според вкуса на млад идеалист, със спретнатата ограда от телена мрежа, обрасла с розови храсти, и зелени площи, и виещи се между тях, настлани с чакъл пътеки. Рафинерията Рос беше колкото голямо село, само че повечето от къщите бяха резервоари, големи резервоари и малки резервоари, високи резервоари и сплескани резервоари, кръгли резервоари, продълговати резервоари и четвъртити резервоари, черни резервоари, червени резервоари и резервоари с безкрайно разнообразие на цветовете отвътре, където не се виждат.

Главното нещо беше една огромна батерия от дестилационни колони, поставени в редица и свързани с плетеница от тръби, всяка от тях достатъчно голяма, за да послужи за целите на всички контрабандисти на спиртни напитки в Съединените щати. В първата колона суровият петрол се загрява до определена температура, при която отделя един от своите продукти; това е процесът „кракинг“. Остатъкът отива в следващата колона, където температурата е малко по-висока и се отделя нещо друго. Така петролът минава от една дестилационна колона в друга — процесът е известен като „непрекъснатата“ дестилация. Продуктът от всяка дестилация се отвежда в голям кондензатор, а оттам в своя собствен резервоар; така се получават няколко качества бензин, гас, лек бензин и нафта, и десетина вида смазочни масла, и петролатум, и гъст, чер хубав катран, и безкрайно много мазен бял парафин.

В тези процеси има място за безброй нововъведения и откриване на нови методи. Татко имаше химик, за когото никога не му омръзваше да говори — да, този човек бил направо чудо! Татко му плащал шест хиляди долара годишно и имал всички права върху откритията му, и той спестил на компанията няколко милиона долара от основаването ѝ. Този Макенис просто живеел от въглеродните пръстени и вериги — можел да ви напише на черната дъска формули и първо това било пурпурна боя; след това прибавял още една единица въглерод и то като по чудо ставало някакво зелено вещество, което лекувало глисти и името му било по-дълго от най-дългия, измерен някога глист.

Трябвало да се срещнат с този магьосник; затова отидоха в лабораторията, която беше на отдалечена височинка, така че обитателят ѝ да може да се взривява колкото пъти си поиска. Макенис

беше блед, с увиснали рамене и наполовина оплешивял, и вперваше в тебе поглед през големите си очила. Татко с гордост му представи „професор“ Ървинг и химикът им показа ред епруветки и колби и обясни, че се опитвал да установи защо обикновеният хексан и по-стабилният метил циклопентан са толкова по-нестабилни при висока температура, отколкото наситените въглеводороди със същото молекулно тегло. Имало шансове да се постигне най-голямата икономия в историята на рафинирането, но бедата била там, че максималният процент олефини, необходим според простото общо уравнение — и тук химикът взе да пише на черната дъска —

рядко можел да се постигне, поради полимеризацията на олефините и образуването на нафтени.

Като научиха това, те се върнаха в „ранчото“ да вечерят пържено пиле с млечна царевица, пъпеш „медена роса“ от долината Империял, а след това седнаха на приказки. Господин Ървинг се държа прекрасно; те разговаряха до полунощ и той отговори на стотина таткови въпроси за световното положение и разказа за онова, което беше видял по време на помощната акция в Гърция, и за дипломацията на Франция.

Младият преподавател имаше роднини на високи постове, така че знаеше много вътрешни неща; те съвпадаха с онова, което знаеше татко — да, ужасно било, както били объркани работите. Господи, та ние постоянно сме канили японците да заповядат да вземат Сахалин, където имало може би повече петрол, отколкото в целия останал свят; а англичаните, разбира се, се заловили с възстановяването на петролопроводите в Баку, а в Мосул държали цялото петролно поле, а французите се настанявали в Персия заедно с англичаните, същото ставало и в Сирия, а какво правеше чичо Сам? Върнън Роско направо ругаел, защото имал договори в Баку, и каква била ползата да се прогонват болшевиките, а да се настаняват там англо-холандците? Роско казвал, че Америка имала нужда от практичен човек за президент, а не университетски професор...

Татко се сепна, изплашен, че е направил „гаф“, но господин Ървинг се засмя и каза:

— Не се тревожете, господин Рос, аз нямам право на такава голяма чест и никога няма да имам!

И така татко продължи да цитира тирадата на Роско: петролните дейци получили добър урок и сега щели да обединят усилията си и да си кажат думата на следващите избори — щели да изберат за президент бизнесмен. Бъни и неговият преподавател болшевик едва забележимо се спогледаха, но татко не видя нищо. После, като остана насаме с Бъни, той подхвърли:

— Сине, това е умен младеж. Истинско удоволствие е да се разговаря с човек, който разбира нещата като него.

Виждате ли как се разпространяваше болшевишката пропаганда!

IX

Бъни прекара лятото, както се казва, в „несериозни“ занимания: прочете няколко книги по международното положение, проучи някои от поверителните доклади на чуждестранните агенти на Въртон Роско и наблюдаваше как сондовите кули се прехвърлят през още един-два хълма на периметъра на Рос младши. Бърти му се обади по телефона и настоя, че трябвало вече да направи дебют в обществото и да се запознае с някои „подходящи“ за него момичета; тогава той отиде с нея да прекара една седмица в лагера на ултра модерните Райли от Уудбридж, разположен високо в планината, в „клуб“, до който имаха достъп само малцината избрани. Тук хората се разхождаха с лодки, плуваха, но в останалото време живееха също така сложно, както в града, оплетени в същата мрежа от обществени задължения и ангажименти, и се преобличаха по няколко пъти на ден. Вечер пиеха много, танцуваха до зори под звуците на негърски джаз, след което младите отиваха на езда, закусваха късно и си полягаха за един-два часа, преди да отидат на някой поет обеден ангажимент.

Тук Бъни се запозна с Елдън Бърдик, който от няколко години беше предпочитаният кандидат на сестра му Бърти. Точно какви бяха отношенията помежду им, Бъни не беше сигурен. Татко си беше позволил да се пошегува за предстояща женитба, но Бърти го смрази; щяла сама да урежда ангажиментите си, без родителска намеса. Сега Бъни разбра, че двамата млади се караха: не можеше да не ги чуе и да не види сълзи в очите на сестра си. Бърти се сърдеше, че Елдън идва в лагера само неделен ден, а той се ядосваше, че тя му отмъщава, като танцува прекалено често с други мъже. Но никой от двамата не доверяваше тайните си на Бъни, пък и той не се стремеше да ги узнае.

Елдън Бърдик беше най-младият син на старо калифорнийско семейство земевладелци. Владенията им лежах в покрайнините на Ейнджъл сити и всеки десетина години те продаваха част от земята за парцели и по този начин цената на останалата земя се повишаваше толкова много, че семейството непрекъснато ставаше по-богато, въпреки обстоятелството, че четиридесет души, млади и стари, харчеха

пари за всичко, което им хрумнеше. Елдън беше хубав, елегантен спортист с тънки черни мустачки като на английски офицер; имаше изправена, скована стойка и Бъни скоро откри, че мисли по офицерски. Бърти сигурно беше споменавала за опасните идеи на брат си, защото Елдън го покани на езда и се зае да го поизпита. Самият Елдън беше дилетант патриот, в точния смисъл на думата „дилетант“, с която толкова се злоупотребява: той оставяше своите пони за поло да бездействуват цялото лято, докато изпълняваше дълга си да спасява обществото.

Не му взе кой знае колко време да разбере доколко дълбоко е загазил Бъни. Момчето беше научило наизуст всички болшевишки формули: че русите имали право да управляват собствената си страна, както те намерят за добре; че нашите войски нямали право да стрелят срещу тях и да ги избиват, без да има обявена война от Конгреса; че хората в Америка имали право да изказват горните убеждения, без да бъдат бити или намазвани с катран и овалани в перушина, или хвърляни в затвора, или депортирани. Елдън изтъкна, че всичко това било само камуфлаж, удобни формули, с които престъпни конспиратори търсели да се прикрият под мантията на законността, „свобода на словото“, „граждански права“ и тем подобни. Съветските диваци отхвърляли всички тези принципи и наш дълг било да ги сразим с техните собствени оръжия.

Бъни учтиво слушаше, докато събеседникът му разправяше как се ширел болшевишкият заговор. Тези предатели не само се опитали да помогнат на Германия да победи, но сега организирали пропагандна машина за смъкването на цивилизованите правителства в целия свят; подбуждали негри, индуси, китайци и мохамедани да се вдигнат и да унищожат бялата раса. Те имали тайни организации със стотици хиляди последователи в Америка, издавали или субсидирали около осемстотин вестника, проповядващи класова омраза. Как можело при това положение един човек с почтени подтици да се примирява с тази чудовищност?

Беше наистина ужасяващо и трудно да се отговори: все пак Бъни не отстъпи — ние не сме имали никакви права над Русия и Сибир и ако сме оставили болшевиките на мира, те нямало да ни закачат. Когато сме потискали идеите на хората, правили сме да изглежда, че не можем да им отговорим; когато сме разтуряли събрания и хвърляли

стотици хора в затвора за това, че се опитали да участвуват в събрания, просто сме рекламирали идеите, които сме опитвали да потиснем, карали сме маса други хора да симпатизират на жертвите. Погледнете тези руски евреи, младежи и девойки под двадесет години, които били арестувани в Ню Йорк: те не били направили нищо друго, освен това, че разпространявали позив, с който се призовавал американският народ да не воюва срещу Русия; въпреки това те били изтезавани в затвора, докато един от тях умрял, а другите получили присъди от по двадесет години! Когато Елдън Бърдик откри, че Бъни защитава такива гадове, най-напред се разпали, а след това охладня, а скоро Бъни забеляза, че и други гости се държат хладно, а сестра му дойде при него със святкащи очи и му заяви, че той провалял положението ѝ в обществото.

Х

Тогава Бъни отиде да види Хенриета Ашли в тяхната крайбрежна вила, разположена на красива синя лагуна, осеяна с малки бели платноходки и с жълти и сиви скали, по които бяха накацали вили в испански стил с разноцветна мазилка. Тук, плъзгайки се по водата с кану, Бъни се опита да оправдае идеите си, но не намери по-добър успех. Хенриета имаше непреодолими предразсъдъци срещу болшевиките и Бъни подозираше причината — тя беше чула за национализирането на жените. Искаше му се да ѝ намекне, че се съмнява в истинността на тези приказки, но ако можеше да спомене такова нещо пред Хенриета, тя нямаше да бъде негов идеал за женствена чистота.

Така се наложи Бъни да отиде в Ейнджъл сити и да покани на обед господин Ървинг, за да има с кого да сподели своите вълнения. Но срещата с господин Ървинг още повече влоши нещата, защото той му даде да прочете една статия в някакъв социалистически вестник, написана от току-що завърнал се от Русия английски журналист, разказваща за отчаяните усилия на комунистите да защитят своята кауза. Партията мобилизирала половината от членовете си да отидат на фронта и да мрат — работата се свеждала до това, тъй като често и най-леката рана била смъртоносна, — в страна с над сто милиона души население нямало никакви антисептици. На двадесет и шест фронта руските работници водели сражения срещу вражески пълчища. Само във Финландия контрареволуционният генерал Манерхайм изклал сто хиляди души, заподозрени в симпатии към болшевизма; извършил го с американско оръжие и боеприпаси, а много от неговите войници носели американски униформи. В случаи, когато войските били бити от болшевиките и принудени да отстъпят, Американският червен кръст изгарял медицински материали за милиони долари от страх, че би могло да се използват за спасяване на ранени болшевишки войници и болшевишки родилки. Някак си, когато знаеш, че се случват такива неща в света, не можеш да се радваш на разходка с кану по хубава синя лагуна!

Бъни се върна в Парадайз; там учеше, мислеше и чакаше. Беше се получила друга пощенска картичка от Пол, точно като предишната — хладна и делова: Пол бил добре и много зает и се радвал на добри грижи; получил още едно писмо от Рут; надявал се, че всички в къщи са добре, както и семейството Рос. Сега Бъни знаеше достатъчно много за положението в света, за да му е ясно защо Пол пише такава картичка и дори да си представи горчивината, която сигурно изпитва, че е принуден да я пише.

Бъни реши също да се опита да му пише. Той взе проста пощенска картичка и написа на Пол, че те всички са добре и са много заети и че добиват много петрол, за да помагат за разгромяване на враговете на Америка. „Размишлявам много“ — добави Бъни, но му се стори, че това може да породи подозрение у военните, затова взе друга картичка, на която написа, че всички били много щастливи и че нещата вървели много добре, и добави: „Сега вече съм почти напълно съгласен с Том Акстън по всички въпроси“. Бъни разчиташе на това, че цензорът едва ли щеше да знае там в Сибир, че Том Акстън беше организиран петролните работници от петролното поле в Парадайз!

През цялото това време Бъни бе разкъсван между две различни чувства, и двете силни, но напълно противоречиви. Беше служил в армията като бъдещ офицер и бе горял от патриотична преданост, но ето сега, само седем месеца по-късно, бе готов да насърчава неприятелите на своето отечество и да тържествува, когато американското знаме трябваше да отстъпи! Да, наистина го изкушаваше да се радва, когато прочетеше във вестниците, че американските части били задържани край Архангелск, а британските им командири обърквали обектите си! Спомняше си вълнението, което обземаше душата му във военния лагер, когато изскачаше от палатката при утринна заря и видеше знамето да се развява на лекия ветрец; ако в онези дни бе могъл да се види такъв, какъвто беше сега, щял е да се нарече подъл предател!

XI

Малко хора в света вярваха, че русите ще могат да се защитават срещу войските на целия свят. Въпреки това те някак си успяваха. Имаше нещо особено за забелязване в съобщенията на вестниците от различните антиболшевишки фронтове. Съюзническите войски печелели големи победи: те превземали Перм, или Уфа, или някой друг град и вземали в плен с хиляди неприятелски войници. Месец-два по-късно отново спечелвали друга победа и патриотите отново ликуваха, докато им дойдеше на ум да погледнат картата, да сравнят местоположението на двете селища и да открият, че второто място се намира на сто-двеста мили по-назад от първото!

По-късно Бъни разбра какво означава това. Селяните обикновено се спотайвали, докато съюзническите сили напреднат, а след това въставали зад техните линии и ги принуждавали да отстъпят. Толкова мощна била болшевишката пропаганда — тя действуваше така в Архангелск, по цялото протежение на западния фронт от Балтика до Крим и из цял Сибир: никоя победа не беше трайна. Адмирал Колчак бе преминал цял Сибир, генерал Деникин, в Украйна, стигнал на сто двадесет и пет мили от Москва, но всичко излезе вятър.

После, когато лятото премина в есен, а есента в зима, започна да става нещо още по-ужасно. В армиите на великите сили започнаха да се появяват признаци, че те се поддават на смъртоносната пропагандна отрова. Бяха навлезли във втората зима от примирието и войниците смятаха, че войната е свършила, защо да не могат да си отидат в къщи? Най-лошите пророкувания на Елдън Бърдик изведнъж започнаха да се сбъдват. Моряците от френския флот в Черно море се разбунтуваха срещу офицерите и завзеха няколко бойни кораба! Германските войници се отказваха да си възвърнат загубената чест чрез потъпкване на болшевизма за съюзниците! Английските войници във Фоукстон отказаха да се качат на корабите, които трябваше да ги откарат в Архангелск!

А най-ужасното от всичко бе бунтът в американската армия! Първият бунт в цялата история на американското бойно знаме!

Мичигански дървари и ратайчета, изпратени под Полярния кръг, поставени под командуването на английски офицери и изкарвани да избиват полумъртви от глад и окъсани руски работници при петдесет градуса под нулата — тези момчета сложиха оръжието си! Фактите се премълчаваха от вестниците, но не и във висшите кръгове на войската и световната дипломация, нито пък в учрежденията, където патриотичните господа и дами чертаеха бъдещето на света!

През октомври съюзниците направиха последното си военно усилие. Те изпратиха царския генерал Юденич да завземе Петроград; дадоха му цялото му необходимо въоръжение и продоволствие и войски от много националности и той стигна на няколко мили от града, така че Съветите трябваше да преместят столицата си в Москва. Но полумъртвите от глад и окъсани комунисти отблъснаха врага, а болшевишката пропаганда предизвика революция в Унгария и още една в Бавария.

В Америка също имаше предзнаменования. Въпреки всички хайки, затвори и интернирания, на големи множества не можеше да се забрани да заявят публично и открито, че Америка няма основания да воюва срещу приятелски народ. Все по-голямо и по-голямо ставаше недоволството от политиката да се държат американски войски в чужбина, след като войната е свършила. „Радикални“ вестници и списания продължаваха да се разпространяват и поне в големите градове не беше възможно да се предотвратят масовите събрания.

Беше малко трудно да се направи ефикасен какъвто и да било протест поради особеното положение, в което беше изпаднало правителството. Президентът предприе голяма обиколка из страната, за да убеждава хората, че трябвало да бъдат доволни от разпоредбите на мира. Той дойде и в Ейнджъл сити и татко и Бъни отидоха да го чуят в огромна зала, където десет хиляди души бяха събрани и научени да стават и да сядат, и да акламират по даден сигнал, и то много почтително, също както се приветствува крал. Гласът на великия човек беше пресилен, по лицето му играеше нездрава червенина, а доводите му бяха немощни като вида му. Няколко дни по-късно се чу, че здравето му рязко се влошило и набързо го отведоха обратно във Вашингтон, където получил апоплектичен удар. Сега той лежеше безпомощен, инвалид в полусъзнание, а страната се управляваше от

странен триумвират — католик частен секретар, военен лекар и една от най-модно облечените дами на вашингтонското общество.

Но някъде, в кабинета може би, беше останал малко здрав разум, с който да се преценят нарастващите опасности в чужбина и в страната. По Коледа, докато беше в Парадайз, ходеше на лов за гълъби и наблюдаваше напредъка на „Рос Консолидейтед“, една сутрин Бъни излезе да посрещне колата, която донасяше пощата. Той разгърна утринния вестник и там, на първата страница, имаше комюнике от Вашингтон, с което се съобщаваше решението на военните власти, че не било вече необходимо да охраняват Транссибирската железопътна линия, че това се възлагало на японците, а американските войски се връщали в Америка. Бъни се провикна от радост, втурна се в къщи и извика на Рут:

— Пол си идва! Пол си идва!

А след това трябваше да изтича, да я хване за ръка и да ѝ помогне да седне на един стол!

ГЛАВА XI

БУНТОВНИКЪТ

I

В „Съдърн пасифик юнивърсити“ класовите граници бяха прокарани мълчаливо, но много ефикасно и при обикновения развой на нещата човек като Бъни, с неговото богатство, външност и добри маниери, би общувал само с членовете на братствата и сестринствата. Ако някой младеж негър се проявеше с красноречието си в дискусиите или някой, който следва шапкарство или водопроводно дело, спечелеше в състезанията на хърдели, бегачът можеше да си бяга и ораторът да си ораторствува, но те никога нямаше да бъдат поканени на чай или танци, нито да бъдат избрани на каквато и да било длъжност в студентските организации; тази чест беше запазена само за високи англосаксонци с правилни черти, с прилепнала право назад коса и с ръбове като острия на нож на панталоните, които те никога не обуваха два дни наред.

Но ето че Бъни Рос упорствуваше да си играе със своите „опасни мисли“, които дразнеха приятелите му.

Разбира се, както всеки би могъл да предвиди, имаше „заядливи“ и „опаки“ личности, които се мъчеха да се заврат там, където не ги искаха, и бяха готови на драго сърце да се преструват убедени, че Америка не бива да се меси в работите на Русия, стига с тези си становища да можеха да се доберат до някой от социалния елит. Благодарение на това Бъни се видя заобиколен от различни странни екземпляри. Такъв беше например Питър Нагл, чийто баща беше председател на едно „рационалистично дружество“ и който, изглежда, имаше в живота си едно върховно желание — да твърди в клас, че болното място на света е суеверието и че човечеството не може да прогресира, докато не престане да вярва в бога. Можете да си представите колко популярен го правеше това в един университет, в който се изискваше всички преподаватели да бъдат благочестиви методисти. Питър изглеждаше точно така, както би се очаквало да изглежда подобен дебелак: с голяма квадратна глава, широка уста с едри зъби и буйна руса коса, която оставяше да се увива около ушите

му и да обсипва с пърхот яката на сакото му (сакото не отговаряше на панталоните), и носеше обода си в университета вързан с кашка!

Друг беше Грегор Николаев. Грегор беше добро момче, когато човек го опознаеше отблизо, но бедата беше, че изобщо трудно можеше да го опознаеш, защото говореше с много силен акцент, а в критични моменти забравяше необходимата английска дума. Имаше катраненочерна коса и черни очи и смръщено чело над тях, накратко казано, истинска картинка на това, което студентите наричаха „болшевик“. В случая бащата на Грегор бе принадлежал към една от онези революционни партии, които болшевиките сега изпращаха в затвора, но как можеше да се обясни това на едно студентско общество, което буташе в един куп социалисти, комунисти, синдикалисти, анархисти, анархо-комунисти, анархо-синдикалисти, социалреволюционери, социалдемократи, народници, прогресисти, поддръжници на единен данък, членове на лигата на безпартийните, пацифисти, прагматисти, алтруисти, вегетарианци, антививисекционисти и противници на смъртното наказание.

Още една беше Рейчъл Мензис, която принадлежеше към народа, избран от бога, но не и от споменатото студентско общество. Рейчъл беше доста хубава, макар и с мургава чуждоземска хубост; беше ниска или, както биха я нарекли неприятелките ѝ, „тантуреста“, не претендираше за еlegantност и идваше в университета с черни памучни чорапи и блуза, която не отговаряше на полата. Говореше се, че баща ѝ работел във фабрика за готово облекло, а брат ѝ гладел панталоните на студентите, за да се издържа в университета.

И ето откривателят и наследник на петролното поле „Рос младши“ се показваше на публични места с тези хора и дори се опитваше да ги запознае с членовете на своето братство, извинявайки се с това, че те били привърженици на „свободата на словото“. Като че ли не бе ясно, че това беше естествено, понеже можеха само да спечелят и нямаше какво да изгубят! Пролетарии от всички университети, съединявайте се!

Бедният Бъни си изпати и от двете страни.

— Слушай — каза му Доналд Бърнс, председател на предпоследния курс, — не ме запознавай вече с разни твои юдейски феи.

— Слушайте — каза му Рейчъл, — не ме запознавайте вече с вашите мъжки модни манекени.

Бъни протестира, той смяташе, че всякакви хора трябва да се познават, но Рейчъл му каза, че държи на собственото си достойнство.

— Може би вие никога в живота не сте били презиран, господин Рос, но ние, евреите, научаваме този урок рано в живота: да не ходим там, където не сме желани.

— Но, госпожице Мензис, ако вярвате в известни идеи, трябва да ги проповядвате и на други хора... — каза Бъни.

— Благодаря — отвърна тя, — аз вярвам в моите идеи, но не достатъчно, за да уча Доналд Бърнс.

— Но как можете да говорите така? — протестира Бъни. — Вие учите мене, а аз не принадлежа към работническата класа.

Беше разбрал, че това момиче беше членка на Социалистическата партия и беше „класово осъзната“, както и „еврейски осъзната“.

Рейчъл настоя, че един на милион души беше способен като Бъни да разбере нещо, което е в разрез с икономическите му интереси. Но Бъни не виждаше нещо особено в себе си. Вместо да бъде изтъкнат, блестящ водач, както повеляваше щедрата му съдба, той винаги търсеше някого, на когото да се облегне, някого, който да е положителен и на когото да може да се довери. Той го намираше донякъде в Хенриета Ашли, която винаги знаеше точно какво е редно; намираше го повече у Рейчъл Мензис, която знаеше точно кое е вярно и го заявяваше с енергия и откровеност, които бяха като проблясъци от светкавици в здрача на южната тихоокеанска култура.

Единствената беда беше противоречието между неговите два авторитета; излизаше почти така, че това, което беше истина, не беше право, а което беше право, не бе истина! Защото Хенриета смяташе Рейчъл за невъзможна, и в нейно присъствие беше студена като лед; а за Рейчъл, когато искаше да го оскърби, казваше на Бъни, че истинското му място е при Хенриета, създателят му го е сътворил, за да я води на църква.

II

Сред тази обърканост Бъни намери утеха в поддръжката на Били Джордж, който бе англосаксонец, широкоплещест и освен това от последния курс. Били го уверяваше, че е прав, и предложи да предприемат нещо, за да направят идеите си понятни за останалите студенти. Защо например да не организират една група — „Дружество за проучване на руските проблеми“ или нещо подобно? Бъни да покани господин Ървинг да ги посъветва или може би направо да се присъедини към тях, много по-добре щяло да бъде да имат подкрепата на някой преподавател. Бъни отиде при господин Ървинг, който веднага отговори, че не може да даде никакъв съвет по въпроса поради факта, че би рискувал с това мястото си в университета; студентите сами трябвало да постъпят, както им подсказва собственият им разум. Младият преподавател само добави, че положително не бива да използват името „руски“, но да се спрат на някое безобидно наименование, като например „Либерален клуб“ или „Дружество за социални проблеми“.

Бъни съобщи тази препоръка на другите, които се бяха събрали в една стая след занятията. Били Джордж каза, че това не му се вижда много смело от страна на господин Ървинг, но Рейчъл Мензис кипна и заяви, че не бива да намеква за такова нещо, че те всички знаят какво е положението на преподавателя и той има пълно право да не иска да си навлича неприятности. Какво основание има господин Джордж да смята това за грешка, когато сам той не е направил нищо публично?

Но Джордж поиска да знае какво би могъл да направи и момичето веднага изсипа куп предложения. Защо да не започнат издаването на малък студентски вестник от четири страници, веднъж в седмицата или дори веднъж в месеца? Няма да струва много и можели да бъдат сигурни, че щяло да има голям успех; ето на, колко много хора бяха искали да прочетат писмото на господин Рос за Сибир! Ако отпечатали това писмо, то щяло да запали целия университет. Господин Джордж можел да има честта да бъде редактор, а Рейчъл щяла да даде своя дял за разноските.

В това имаше явна ирония, като се вземаше предвид какво количество железни тръби продаваше бащата на Били в Ейнджъл сити. Но те разгледаха въпроса сериозно и Били каза, че не можел да поеме отговорност, тъй като „старият“ щял да го махне от университета и да го сложи да работи като книговодител.

Тогава автоматически очите на всички от групата се обърнаха към Бъни. Какво мислеше той? Бъни усети, че страните му се изчервяват. Беше искал да сподели своите идеи с другите, но беше искал това да стане по някакъв достоен начин, частно и безшумно. Един вестник би вдигнал такъв голям шум! Рейчъл Мензис, изглежда, нямаше нищо против шума, но Хенриета би имала, тя би изпаднала в ужас само от мисълта за него. Ами татко — „образованието“ би отишло завинаги по дяволите при такава проява. Така че и Бъни трябваше да откаже. Рейчъл Мензис каза, че нямало значение, че имало много извинения и тя не можела да се сърди никому за това, че е намерил извинения за себе си, но в такъв случай нямали право да критикуват господин Ървинг за липса на кураж!

III

Скоро след това Бъни прочете във вестника, че транспортният кораб „Бенингтън“ пристигнал в Сан Франциско с две хиляди войници от Сибир. Поделението на Пол беше между пристигналите; Бъни веднага се обади по телефона на Рут, каза ѝ новината и я помоли непременно да му съобщи веднага, щом получи някакво известие. След два дни Рут му телефонира — Пол пристигнал в Парадайз. Беше петък и той реши да „съкрати“ следобедните си лекции и изхвърча с колата. Татко беше отишъл в Лобос Ривър и така пропусна първата среща.

Почти двадесет месеца бяха изминали, откакто Пол го нямаше, и Бъни беше много възбуден. От пръв поглед видът на Пол го поразя, тъй като изглеждаше ужасно — слаб и жълт, куртката висеше на него като чувал.

— Ти си боледувал! — извика Бъни.

— Да, но сега съм по-добре! — отговори Пол.

— Пол, кажи ми как беше.

— Е, не беше разходка!

Изглежда, той сметна, че това ще задоволи и двамата — сестра му и приятеля му — след година и половина раздяла.

Бяха в къщичката на чифлика на Раскъм, където Рут и Пол бяха сложили основите на домакинството си. Беше време за вечеря и момичето бе приготвило богато угощение, но Пол не се реши да яде много сега — както каза, страхувал се да приеме добра храна. Докато седяха на трапезата, той им разказа за Манила, където били спрели, и за буря в Тихия океан, но нито дума за Сибир!

Разбира се, това не можеше да ги задоволи. След вечерята те настаняха Пол е едно кресло и Бъни каза:

— Слушай, Пол, аз се мъча да разбера тази работа в Русия. Споря с почти всеки, когото познавам, и разчитах да науча истината от тебе. Затова, моля те, разкажи ни точно всичко: какво ти се случи?

Пол седеше с облежната назад глава. Лицето му винаги е било навъсено, с голям нос и широка уста с устни, клонящи да увисват в

ъглите. Сега, както бе измършавял, тази склонност бе подчертана и той приличаше на маска на скръбта.

— Какво ми се случи ли? — каза той бавно, както винаги, и след това като че ли направи усилие да си припомни: — Ще ти кажа какво ми се случи, сине. Аз бях отвлечен.

— Отвлечен! — извикаха и двамата в един глас.

— Да, точно така! Мислех, че постъпвам в армията, за да смъкнем кайзера, а бях отвлечен от няколко банкери на Уол стрийт и сложен да работя като стачкоизменник.

Рут и Бъни седяха, втренчили поглед в Пол, и чакаха да им обясни какво иска да каже с тези странни думи.

— Помниш ли нашата стачка, Бъни? Онези пазачи, които федерацията беше изпратила тук: яки мъже с много оръжие, добри топли дрехи, с мушамы, качулки и всичко необходимо. Е, точно това правех и аз цяла година и половина: потушавах стачка за сметка на банкерите от Уол стрийт. Пазачите тук в Парадайз получаваха по десет долара на ден и ако не им харесваше, можеха да напуснат; а аз получавах тридесет долара на месец и фасул и ако се бях опитал да напусна, щяха да ме застрелят. Ето това бяха нагласили банкерите.

И отново настъпи пауза. Пол беше притворил очи и разказа част от историята си така, както виждаше нещата в ума си.

— Най-напред съюзниците заеха Владивосток. Стачниците държаха този град с много добро управление и всичко в отличен ред. Те не оказаха голяма съпротива — твърде много бяха учудени от нашето държане. Ние разстреляхме няколко пристанищни работници, които се бяха опитали да защитят една сграда, и стачниците им направиха голямо погребение с процесия: те донесоха червените ковчези пред американското консулство със знамена и ни попитаха защо сме убили техните хора. Това стана на четвърти юли, когато ние празнувахме деня на нашата революция; защо бяхме смазали тяхната? Разбира се, ние не можехме да отговорим: никой от нас не знаеше защо сме го направили; но малко по малко започнахме да разбираме.

Пол спря и дълго мълча, та Бъни помисли, че няма да продължи.

— Защо, Пол?

— Извън този град, край железопътната линия, имаше поле — мисля, че трябва да е било десет-двадесет акра, — затрупано до двадесет стъпки височина с най-различни материали: оръдия, снаряди,

локомотиви, релси и машини, камиони — всичко, каквото може да помогне за водене на война. Някои от тези материали бяха в сандъци, а върху някои нямаше дори и платнище — стояха си на дъжда и бавно затъваха, някои от по-тежките материали бяха затънали на две стъпки в калта. Това бяха материали за стотина милиони долари, които били разтоварени от параходите с намерение да бъдат внесени в Русия; но революцията бе избухнала и те останали да лежат. Една от нашите задачи беше да ги пазим. Отначало, разбира се, ние мислехме, че всичко това принадлежи на правителството, но после малко по малко научихме историята. По начало английското правителство закупило тези материали за сметка на царското правителство, като взело от него облигации. По-късно, когато и ние се намесихме във войната, фирмата „Морган и с-ие“ откупила тези облигации от английското правителство и сега тези стоки принадлежали на Морган и ние бяхме смъкнали правителството във Владивосток, за да охраняваме тези припаси.

Отново настъпи пауза.

— Пол, сигурен ли си в това? — попита загрижено Бъни.

Пол се засмя, но с невесел смях:

— Дали съм сигурен ли? Слушай, сине. Те изпратиха експедиция от двеста и осемдесет души, които да осигурят движението по линията — най-различни специалисти, железничари, телеграфисти, кантонери, машинисти. Те всички носеха военна униформа и най-малкият им чин беше младши лейтенант. Естествено ние мислехме, че са част от армията, като всичките нас. Но те получаваха баснословни заплати и, бога ми, това не бяха армейски заплати, а чекове от банките на Уолстрийт! Видях десетки такива чекове! Това беше частна експедиция, изпратена да осигури движението по железопътната линия за сметка на банкерите.

— Но защо, Пол?

— Казах ти — за да потушат стачката, най-голямата стачка в цялата история, стачката на руските работници против земевладелците и банкерите! Тук-там имаше групи бежанци, бивши офицери от царската армия, велики князе и техни метреси, земевладелци и техни семейства; те току се обединяваха и се провъзгласяваха за правителство, а наша задача беше да ги снабдяваме с оръжие и продоволствие; те си печатаха книжни пари, наемаха авантюристи, хващаха по някоя група селяни, „мобилизираха“ ги и това беше

тяхната армия; ние ги превозвахме по железницата, а те смъкваха някое друго съветско правителство и избиваха още няколко стотици или хиляди работници. Такава е била моята служба през последната година и половина; чудно ли ти е, че съм болен?

— Пол, трябваше ли да убиваш хора? — попита Рут с треперещ глас.

— Не, мисля, че не съм убил никога. Аз бях дърводелец и единствените ми схватки бяха с японците, които уж бяха наши съюзници. Виждате ли, японците бяха там, за да грабят страната, и затова не искаха нито „белите“, нито „червените“ да спечелят. Първото, което правеха, беше да фалшифицират парите на „белите“: те внесоха милиарди фалшиви рубли и купуваха всичко, което им паднеше — банки, хотели, магазини, земи, — те ставаха капиталисти и разсипваха „бялото“ правителство със своите фалшиви пари. Те не бяха доволни от нашето присъствие там и от това, че ние наистина се мъчехме да помогнем на „белите“; те се бъркаха в нашата работа и имаше случаи, когато строявахме нашите войски и ги заплашвахме, че ако не се изтеглят в срок от пет минути, ще стреляме. Те непрекъснато дебнеха нашите хора: на три пъти стреляха и по мене в тъмнината един куршум мина през шапката ми, а друг през ризата.

Рут седеше със скръстени ръце и пребледняло лице. Тя виждаше тези куршуми да минават през дрехите на Пол ей сега! И това само засилваше нейната омраза към войната!

— Много от нашите момчета намразиха японците — каза Пол, — но аз не ги намразих. Аз си изработих философия от това — единственото нещо, което направих. Управляващата класа в Япония заграбваше половин континент; а онова, което грабеха бедните японски войници, беше заплата, по-малка дори от моята. Те не знаеха защо са там — те също са били отвлечени. Някои от тях бяха ходили в Америка и аз разговарях с тях и никак не ни беше трудно да стигаме до общи изводи. Така беше и с чехословаците и германците — с всички народности, които срещях. Уверявам те, Бъни, ако редниците бяха могли да си поговорят, нямаше да има никаква война. Но това се смята за измяна и ако някой се опита да го направи, него го разстрелват.

IV

Пол и Бъни разговаряха цялата тази петъчна вечер и по-голямата част от съботата и неделята и Пол му обясняваше за руската революция. И както Пол му каза, най-лесно Бъни можел да разбере всичко, ако въобще може да има нещо, което да не му е ясно, като си припомни стачката на петролните работници.

— Попитай се как ли щеше да бъде в Парадайз и тогава ще знаеш всичко за Русия и Сибир... да, и за Вашингтон, Ню Йорк и Ейнджъл сити. Федерацията на петролните собственици, която се бореше срещу нашата стачка, те са точно от този род хора, като онези, които изпратиха нашата армия в Сибир, в много случаи те са същите личности. Вчера четох, във вестника, че някаква петролна компания от Ейнджъл сити получила концесии в Сахалин. Спомням си името Върнън Роско. Той сигурно е някой, от петролните магнати, нали?

Пол каза това сериозно и Бъни и Рут се усмихнаха. Пол отсъствава толкова дълго, че бе съвсем неосведомен за петролната игра!

Пол продължи:

— Петролните магнати са същите, същите са и стачниците. Спомняш ли си онова руско еврейче, Мандел, общ работник, което участвуваше в нашата стачка? Той свиреше на балалайка и ни пееше песни за Русия. Ние не му давахме да държи речи, защото бил „червен“. Срегнах го като по чудо в Манила, на отиване. Работил на един кораб на път за Русия, но открили, че бил болшевик, и му взели всичко, каквото имал, дори и балалайката. Дадох му пет долара и шест месеца по-късно той изникна в Иркутск, в една от бараките на Християнското дружество. Там на една полица имаше балалайка и той възкликна: „Я, това е мойта балалайка! Как е дошла тук?“ Казаха му, че я донесъл един войник, поне умее да свири. Казаха му, че може да я вземе, ако може да я ползува, и той засвири и ни изпя „Ей, ухнем“ и „Интернационала“, само че никой не знаеше, че е „Интернационалът“. След няколко дни се получи заповед да бъде арестуван, но аз му помогнах да избяга. Месеци след това се натъкнахме на него в полето,

недалеч от Омск: бил станал съветски комисар и хората на Колчак го хванали и заровили жив, до носа, само колкото да може да диша. Когато го намерихме, мравките почти му бяха изяли очите, но у него все още имаше искрица живот — челото му се мръщеше.

Пол разказа това на Бъни, когато бяха останали сами, и по-младият се смръзна на мястото си, онемял от ужас.

— Да — продължи Пол, — ей такива неща трябваше да гледаме... и да знаем, че виновни за това сме ние. Мога да ти разкажа и по-страшни истории... Трябваше да помагам при заравянето на стотина трупа на хора, убити не в битка, а просто разстреляни най-безсърдечно, мъже, жени, деца, а дори и бебета. Видях един „бял“ офицер да разстрелва жени в главата, една след друга, при това с наши куршуми, докарани там от наши железничари... искам да кажа железничари, платени от bankerите. Мнозина от нашите момчета направо полудяха от всичко това. От двете хиляди, които слязоха от нашия транспортен кораб, съмнявам се дали и десет процента са напълно нормални! Казах това на нашия лекар и той призна, че е така.

V

Всичко това беше толкова различно от онова, което му е било преподавано, че за Бъни беше трудно да подреди мислите си. Той излизаше и размишляваше, а после отново се връщаше с куп нови въпроси.

— Пол, значи ти мислиш, че болшевиките съвсем не са лоши хора?

А Пол отговаряше:

— Просто прилагай правилото: спомняй си за Парадайз! Те са работници, като всички други стачкуващи работници. Много от тях са ходили в Америка и са получили тук квалификация. Срещал съм се с тях и съм разговарял надълго с най-различни хора, които са обиколили нашата страна. Те са хора с напредничави идеи и се мъчат да измъкнат руския народ от невежеството и суеверието. Те вярват в силата на образованието — никога не съм виждал хора с такова желание да учат: навсякъде, каквото и да правеха, те винаги просвещаваха, изнасяха беседи, печатаха различни неща; ами че аз съм виждал вестници, напечатани на стари изрезки от обикновена амбалажна хартия или на амбалаж, изхвърлен от нашата армия. Научих руски доста добре — това бяха същите неща, които печатаха стачниците в Парадайз, само че, разбира се, тези хора са отишли много по-далеч в своята борба против господарите и виждат нещата много по-ясно от нас.

Бъни гледаше малко изплашен:

— Пол, значи ти си съгласен с болшевиките?

Пол се засмя, но смехът му беше мрачен:

— Иди във Фриско и поговори с хората от този транспорт! Те всички до един са болшевики, и то не само редниците, ами и офицерите. Мисля, че затова ни и върнаха. Имаше бунт в Архангелск, нали знаеш... или може би не го знаеш.

— Чух нещо...

— Нека ти кажа, Бъни: аз бях там и зная. Болшевиките са единствените хора в онази страна, които имат вяра и солидарност, и те ще я вкарат в ред... Помни ми думите, японците ще си отидат, както си

отидохме и ние. Не могат да бъдат победени хора, които умират за своята кауза — до последния мъж и до последната жена.

Тогава Бъни го попита плахо:

— Вярно ли е това, което се разправя за „национализиране“ на жените?

— О, божичко! — възкликна Пол. — На такива глупости ли си вярвал?

— Е, отде да знаем какво да вярваме?

Пол се засмя:

— Сещам се, че съм срещал жени, които са били „национализирани“ от болшевиките — като учителки. Те учеха войниците от техните войски да четат и пишат и караха всеки от тях да се закълне, че ще обучи други десет на това, което е научил сам той. Видях двадесетина такива жени в товарен вагон по Транссибирската линия, без едно-единствено одеяло и само дървени пънове за възглавница, дори без кофа, която да им служи за клозет. Сред тях имаше няколко случая на азиатска холера и бяха пътували така десетина-дванадесет дни — военнопленнички, разбираш ли, които караха в Иркутск, където щели да бъдат разстреляни без никакъв съд. От друга страна, Бъни, самата истина е, че аз прекарах в Сибир осемнадесет месеца и не видях нито едно зверство, извършено от болшевик, нито пък съм срещнал войник в нашата армия, който да е видял подобно нещо. Не казвам, че не е имало такива; казвам само; че съм срещал хора, обиколили цяла Русия, и наши хора; и тамошни, и единственото изстъпление, което те споменаваха, било основното — болшевиките да учат работниците, че имали право да управляват света. Това е самата истина за руската революция от Владивосток до Одеса и Архангелск — там, където „червените“ извършваха някакво убийство или екзекуция, „белите“ ги вършеха десет и дори сто пъти повече, но ти никога не ще чуеш за безчинствата на „белите“, защото вестниците не пишат за тях — те са твърде много заети да пишат как Ленин убил Троцки, а Троцки хвърлил Ленин в затвора.

VI

Тази среща с Пол беше най-вълнуващото събитие в живота на Бъни. Тя преоцени всичко ценно за него: неща, които преди са били низки, сега станаха героични, а други, които по-рано бяха почитени, сега станаха безцветни. Като наблюдаваше съвременния индустриален свят с многобройните му неправди, Бъни се чувствуваше като човек, изгубил се в непроходима гора. А сега бяха го издигнали с балон и му бяха посочили пътя от гъстака. Сега всичко му изглеждаше просто и ясно като на карта. Работниците трябваше да вземат в своите ръце индустрията и да я управляват за себе си вместо за господарите. Така с един замах възелът на социалната неправда щеше да бъде разсечен!

Бъни беше чул за тази идея и тя му се беше виждала фантастична и абсурдна. Но сега дойде Пол и му каза, че тя вече е осъществена! Сто милиона хора, населяващи една шеста от повърхността на земята, бяха завзели индустрията, управляваха я и щяха да я направят да преуспее, стига само организираната алчност в света да ги оставеше на мира!

Бъни взе Пол с колата си, за да му покаже цялото петролно поле. Те разгледаха новата рафинерия, това чудно творение на изкуството. Пред тях се издигаше голяма сграда, построена изцяло от някакви огромни тави, поставени една в друга, грамада почти до небето; ангелите правеха в тях карамели за целия свят, лакомства с нов патентован вкус и сладък до нагарчване аромат, който се разнасяше с мили над хълмовете и прогонваше гълъбите!

Здрачаваше се и бялата пара, която се вдигаше от тези тави, имаше бледовиолетов оттенък, където се сливаше с небето. Запалиха се електрически светлини: бели, жълти и червени и цялата околност заприлича на увеселителния парк на остров Коуни. И тази прилика се увеличаваше, когато се отидеше по-нататък и се стигнеше до една сграда, дълга и ниска, в която четиридесет и четири холандци седяха скрити и пуфкаха четиридесет и четири лули, и го вършеха това в унисон, като оркестър: най-смешното нещо, което човек може да си представи — четиридесет и четири изпускателни тръби работеха в такт, бързо и отсечено — пуф-пуф-пуф-пуф-пуф-пуф-пуф!

Бъни почувствува старото смущение във връзка с периметъра в Парадайз: правото му да притежава тези огромни владения не беше ясно и не беше изключено Пол да му завиди, като си даде сметка как е било излъгано неговото семейство. Но след това, в няколко мигновени проблясъка на откровение, Бъни разбра колко безнадеждно отживели времето си са тези стари чувства. Никога вече Пол нямаше да завижда за своето изгубено наследство; никога вече нямаше да мисли за претенциите на семейството Уоткинс, нито пък за претенциите на семейството Рос! Петролното поле в Парадайз принадлежеше на работниците от Парадайз; красивата нова рафинерия беше зряла праскова, която висеше на дървото и чакаше да бъде откъсната! Трябваше само някой да каже това на работниците. Ако не беше толкова слаб и изтощен, Пол можеше да им го каже още същата вечер и те можеха да завземат предприятието и да го поставят под ново ръководство още до другата сутрин. Цялата власт на Съветите!

VII

Бъни се върна в университета, зареден с тези електризиращи нови мисли: в един миг се разтреперваше от възбуда, а в следния се плашеше, като си даваше сметка за какво бе мислил. Някакъв инстинкт го предупреди, че идеята за експроприиране на индустрията в Южна Калифорния не ще намери прием сред състудентите му, затова се задоволи да им разкаже само добрите новини за Русия: че революцията не е сляп изблик на жестокост, а раждане на нов обществен ред.

Това им разказа Бъни и Питър Нагл изслуша благата вест, зяпнал с голямата си уста; Грегор Николаев каза да, но защо са хвърлили в затвора братовчед му; а Рейчъл Мензис каза, че хиляди социалисти били изпратени в затвора; а Били Джордж предложи:

— Нека съберем група студенти и да повикаме Пол да им говори!

Слухът се разнесе с магическа бързина из университета и живото въображение на приятелите на Бъни допълни всички онези подробности, за които той не бе споменал. Бъни Рос познавал един работник, който бил убеден болшевик и който направил и Бъни убеден болшевик: започнаха да го наричат „червеният милионер“. Мъже и жени се трупаха около него, за да му задават въпроси и да спорят с него. Споровете понякога се превръщаха в ожесточени словесни сражения, но въпреки това бяха много интересни и студентите идваха отново. Бъни се превърна в център на съветска пропаганда; защото, когато те го притискаха до стената с аргументите си, не му оставаше друго, освен да отиде при Пол за нови факти, след което се връщаше и ги стоварваше върху главите на противниците си. Студентите от неговото братство стояха с него до среднощ и се препираха за неговите закани срещу всичко, което те считаха за добро.

От почивката и домашната храна Пол значително се възстанови и след няколко седмици дойде в Ейнджъл сити, за да се срещне с един приятел. Бъни го придружи и срещата му с Хари Сигър беше за него ново изживяване. Този човек, десет години по-възрастен от Пол, беше ръководител на малко търговско училище, който бе предал работата си в ръцете на съдружник и бе отишъл да работи по линията на

Християнското дружество през войната. Бяха го изпратили в Сибир да помага на онези двеста и осемдесет души железничари, на които плащаха банкерите. Беше пътувал нагоре и надолу по линията и видял всичко, каквото можеше да се види, а сега се беше разбунтувал и разказваше истината за положението, въпреки протестите на ръководителите на Християнското дружество, армията, Държавния департамент и Сдружението на търговците и производителите, и всички други, които можеха да упражнят натиск върху един ръководител на търговско училище в Ейнджъл сити.

По това време татко беше потънал до уши в работа по проучвателните изследвания, които възнамеряваха да направят върху парцела на Банди. Но Бъни настоя той да се срещне с Хари Сигър и ги покани двамата с Пол и татко на обед, и още преди да свършат със супата, татко вече беше така възбуден, че не можа да яде нищо друго. Разбира се, той беше ужасен от онова, което му разказаха, но безсмислено беше да се очаква неговият ум да работи както умът на Бъни. Татко не можеше да разплете всички бъркотии по света, нито чувствуваше нужда да се опита. Това, което го вълнуваше, бе, че японците са в Сибир и че нашата дипломация толкова малко се интересува от петрол, а най-вече това, че неговият син е попаднал под въздействието на налудничави и опасни идеи.

Ето този приятел Сигър например, едър, шест фута висок западняк, красив като викинг и интересен поради преждевременно посивялата от патилата му коса: човек не може да отрече изложените от нея факти, не може да си помисли, че лъже, но, боже мой, нямаше нужда така да се увлича и да тръгне из страната да предизвиква обществен смут, като напада правителството, защото направило глупава грешка в обърканото военно време, а след това не е знаело как да се измъкне.

Бъни замъкна баща си на едно социалистическо събрание, на което щеше да говори Хари Сигър. То беше в голяма зала с натъпкани в нея две-три хиляди души и татко си помисли; че никога не е виждал, толкова много опасни хора през целия си живот: чуждоземски лица, навъсени и зли, интелектуалци с напрегнат вид и дълга до яката коса, жени с къса коса и големи очила, работници, мрачни и унили с остри черти, зловни — о, ужасни, ужасни хора! И този Сигър, който ги довежда до лудост! Той разказваше за „влака на смъртта“, който видял

по Транссибирската железопътна линия — над две хиляди мъже и жени, набутани в товарни вагони, пленници на „белите“, които не знаели какво да правят с тях и затова разкарвали влака нагоре-надолу, лашкали го в глухи линии седмици, докато жертвите измиралите от глад, жажда и болести. А американските войски били там и хранели такива убийци, давали им пари и ги охранявали с оръжие! И това продължавало и сега! Тъкмо сега в Русия нахлували полски войски, облечени в американски униформи, и избивали руски работници с американско въоръжение! Какво можели да кажат за тези неща хората в Америка?

Това, което хората в Америка можеха да кажат, се изрази в рев, който накара тръпки да полазят по гърба на Дж. Арнолд Рос. Той огледа около себе си този човешки океан, разбунтуван от буря — размахани ръце, стиснати юмруци, надигащи се от вълнение глави, — и знаеше какво означава това: никой не можеше да го заблуди. Когато множеството избухна в одобрителни викове при споменаване името на Ленин, то одобряваше не онова, което беше извършил руският Ленин, а онова, което щеше да извърши някой американски Ленин. „Долу ръцете от Русия!“ — това беше чист камуфлаж; това, което всъщност искаха да кажат, беше: „Да сложим ръка върху «Рос Консолидейтед»!“

А след това с тъглчето на едното си око татко погледна сина си. Бъни очевидно не изпитваше и частица от опасенията на баща си! Бъни беше като всички останали от тази сган, лицето му сияеше от възбуда! Бъни викаше „Долу ръцете от Русия!“ и или не знаеше какво възнамерява да направи тази сган на „Рос Консолидейтед“, или — което бе още по-лошо — не го беше грижа!

VIII

Малката група „червени“ от университета беше присъствувала на събранието на Сигър и на следния ден всички бяха настръхнали. Повечето от членовете на братството на Бъни бяха отказали да отидат и сега се опитваха да критикуват неща, които не бяха чули. Като ги слушаше, Бъни кипна. Всички тези измислици за национализацията на жените, фалшифицираните данни за милионите жертви на болшевизма! Позор беше за един университет такива неща да минават за знание и да не се правят никакви усилия да им се противоречи. Бъни подхвърли тази идея пред Питър Нагл и Питър, като се върна в къщи, разговаря с баща си по този въпрос. Като дойде на следния ден, той съобщи, че желае да стане редактор на студентски вестник, който ще изнася истината.

Конспираторите се събраха отново и скоро бяха събрани тридесет долара и се гласува решението да издават седмичен вестник на четири страници, който да изнася всякакви истини и да носи името „Изследовател“. Бе решено, че най-добрият им източник по руския проблем е Хари Сигър, тъй като е бил деятел на Християнското дружество с добро име; затова Рейчъл Мензис трябваше да напише интервю с Хари Сигър от две хиляди думи. Друг млад бунтар трябваше да събере факти и слухове относно тайните заплащания от някакъв фонд на възпитаниците, на университета, за да се докарат обещаващи атлети в „Съдърн пасифик юнивърсити“. Бъни, като обществено светило на групата, получи задачата да напише нещо за снобизма, във връзка с факта, че един индуски студент с много високи бележки, кандидат за научна степен, беше бламиран при едно гласуване.

А Питър Нагл постави на разглеждане една от любимите си теми, във формата на стихотворение, което меко осмиваше бога. Отначало някои попитаха дали е разумно да намесват и религиозните въпроси, но Питър изтъкна правата си като редактор: или ще е редактор, или няма да е, и ако е, тогава неговото схващане изхожда от руската формулировка: „Религията е опиум за народа“. Били Джордж

го подкрепи, като каза, че новият вестник трябва да обхваща цялото поле на модерното мислене.

Е, „Изследовател“ бе написан, редактиран, набран на шпалти, налепен на макет, след това нарязан и налепен по друг начин. Най-после бе отпечатан: пресноотпечатаните броеве лежах меки и влажни, като скакалци, току-що излезли от какавидите. На следния ден щяха да изсъхнат, а дотогава: „Шшт! Нито дума!“

Как щяха да разпространят вестника? По този въпрос имаше много разисквания. Бъни със своите богатски схващания искаше да го раздават безплатно. Рейчъл обаче каза мнението на баща си, шивача, пълномощник на местния вестник на Социалистическата партия в Ейнджъл сити, че вестниците трябвало да се продават: в противен случай хората нямало да ги уважават.

— Това, за което плащат сухи пари, ще го четат — беше казал бащата на Рейчъл с непогрешимия еврейски усет, а дъщеря му добави с неизменния социалистически жар:

— Ако наистина вярваме в нашата кауза, няма да се засегнем от малко подигравки.

Това бе призив към мъченичество и един след друг те се съгласиха, макар и не без известни колебания.

И така, точно в осем и половина на другата сутрин дворът пред централната сграда представляваше гледка, каквато никога не беше вълнувала студентите от „Съдърн пасифик юнивърсити“ от първите дни на Методисткото неделно училище. Откривателят и наследник на петролното поле „Рос младши“ станал вестникопродавец! Качил се на една пейка с куп вестници, той весело викаше:

— „Изследовател“! Първият брой на „Изследовател“! Пет цента броят!

Дали го купуваха? И още как! Те се струпаха около Бъни в троен пръстен, той едва успяваше да им връща рестото; с нарастването на възбудата около него се струпаха шест редици, десет... Това беше безредна тълпа, метеж! Навред около университета, мъже и жени, щом видеха тълпата, пристигаха тичешком. Инцидент ли има? Сбиване? Какво става? Тези, които вече бяха успели да си купят вестник и да се измъкнат настрана, се превръщаха в център на по-малки групи, като други се мъчеха да надникнат над раменете им и им задаваха въпроси.

Това продължи само десетина минути, докато от административната сграда се появи внушителен и важен, със златно пенсне на носа и гънка от тлъстина врата, — точно такава личност, каквато бихте срещнали във всяка голяма посредническа кантора за продажба на недвижими имоти или банката в града, — Реджинълд Т. Скуърдж, доктор на философията, декан на мъжкия отдел. Спокойно и властно той проникна сред тълпата, после спокойно и властно хвана милионера-вестникопродавец и го поведе към кабинета си, така както си беше с вестниците под мишницата.

— Стой тук! — заповяда той, излезе навън и се върна отново с Питър Нагл: излезе за трети път и жертвата му беше Грегор Николаев; а по петите му пристигнаха заместник-декани, назначени за този случай, и доведоха другите престъпници.

Колко броя от вестника са били продадени, никой не можеше да каже; непродадените вестници бяха струпани в единия ъгъл на кабинета на декана, дори и да са били преброени, резултатът остана премълчан. Обаче разпродадените бяха достатъчни, за да възпламенят двора.

— Чете ли?

— Купи ли си вестника?

През този ден това бяха единствените въпроси, които се чуваха навсякъде. Цената на „Изследовател“ скочи на един долар, а вечерта някои вече се продаваха по два и три долара.

Един екземпляр беше попаднал в редакцията на вечерния вестник в Ейнджъл сити, вестника с най-голям тираж, който се печаташе на зелена хартия и излизаше в пет издания на ден. Второто издание излезе около пладне с голямо заглавие през цялата първа страница:

ЧЕРВЕНО ГНЕЗДО В УНИВЕРСИТЕТА!

БОЛШЕВИШКА ПРОПАГАНДА В „СЪДЪРН ПАСИФИК ЮНИВЪРСИТИ“

Следваше сензационно описание на две колони, което продължаваше на четиринадесета страница, за съдържанието на „Изследовател“, включително ужасно тревожните факти за наемането на професионални спортисти за отборите на университета, както и пълният текст на сатиричното стихотворение против бога, но — уви!

— само съвсем кратка бележка за онова, което Хари Сигър бе разказал за Сибир. Малко по-късно следобед излязоха конкурентните вестници; те бяха изиграни с едно издание, но го наваксваха с маса нови подробности, едни събрани по телефона, а другите съчинени в самата редакция. Единият съобщаваше:

РАЗКРИТ ЧЕРВЕН ЗАГОВОР В УНИВЕРСИТЕТА

И след това описваше как полицията търсела руски агенти, които използвали студентите, за отпечатване на пропагандата си. Другият, който особено много разчиташе на сензационно-сентименталния елемент, съсредоточаваше вниманието си върху подстрекателя на конспирацията:

ЧЕРВЕН МИЛИОНЕР В УНИВЕРСИТЕТА!

СИН НА ПЕТРОЛЕН МАГНАТ ПОДДЪРЖА СЪВЕТИТЕ!

И той изпреварваше съперниците си, като даваше снимката на Бъни, с която се беше сдобил, като изпратил един журналист в дома на Рос и той казал на леля Ема, че Бъни бил награден за най-добър успех през последните десет години. Добрата женица така се развълнувала, че на три пъти изпращала камериера до будката на ъгъла, за да види дали са дошли вестниците, та да може да прочете описанието за награждаването!

IX

При всеки друг случай вестниците биха се занимавали с тази история не повече от тридесет и два часа. На следващия подиробед вестниците щяха да отбележат, че университетските власти са забранили „Изследовател“, а на другия ден с големи заглавия щяха да съобщят: „Филмова звезда се развежда с шампион“ или „Жена на магнат избягала с полицай“.

Но съдбата беше приготвила фантастично мъчение за „салонните червени“ от „Съдърн пасифик юнивърсити“. На другата сутрин, след като бяха попаднали във вестниците, се случи така, че една кола, натоварена с взривни вещества, която минавала по Уол стрийт с обичайното незачитане на разпоредбите на общинските власти, се сблъскала с друга кола и експлодирала. Експлозията станала пред банката „Морган и с-ие“, при което загинали десетина души. Няколко минути след експлозията bankerите повикали най-известния в Америка криминален детектив, за да разкрие мистерията. Този талантлив бизнесмен бързо схвана, че ако това излезе обикновена злополука, няма да представлява нищо, а ако се окаже „болшевишки заговор“, ще представлява няколкостотин хиляди долара, поогледа се за три минути и обяви, че е заговор!

И веднага орда шпиони и доносници из целия свят се заловиха за работа, знаейки, че ако той или тя може да открие или измисли някаква диря, това ще значи слава и състояние за него или нея. Вълна от гонения заля страната и други страни — две-три години занапред щяха да се правят нови разкрития, щяха да се обещаваат нови „откровения“, на разни нещастници в полските и румънските зандани щяха да им изкълчват ръцете и да стискат тестикулите, докато нетърпеливите читатели на вестниците в Ню Йорк, Чикаго и Ейнджъл сити жадно очакват обещаните сензационни изненади.

Що се отнася до вестниците в Ейнджъл сити, положението им беше следното: ако можеха да свържат болшевишката конспирация в „Съдърн пасифик юнивърсити“ с експлозията на Уол стрийт, щяха да си осигурят допълнителна продажба за няколкостотин долара; ако ли

не успееха да направят това, тази печалба щеше да се падне на някой по-хитър техен конкурент. При това положение един от тях не закъсня да си спомни, че „Изследовател“ бе отделил най-много място на Хари Сигър, и да се осведоми от агентите на „Американската лига за защита“, че на скорошно събрание същият този Сигър безмилостно осъдил „Морган ѝ с-ие“ и им предсказал тежка участ. И така в третото си издание, около един часа, вестникопродавците викаха по улиците:

ЕКСПЛОЗИЯТА ПРЕДСКАЗАНА ОТ ЧЕРВЕН
АГЕНТ
ПОЛИЦИЯТА ТЪРСИ СЪВЕТСКИЯ АГЕНТ ТУКА!

Това беше игра на късмет, както авторът на заглавието би признал с усмивка, но той си знаеше работата; и не щеш ли, още същия ден в редакцията се яви ветеран от войната, който потвърди това обстоятелство. Преди два дни той пътувал в един автобус с Хари Сигър, заговорил му и чул изказването: „Запомнете думите ми и следете вестниците: след три дни ще прочетете, че «Морган» е платил за престъпленията си през войната!“ Ще бъде справедливо спрямо този получил шок ветеран да се добави, че може да е бил искрен в изявленията си, защото случайно в разговора си двамата мъже засегнали и полското нахлуване в Русия, което било в разгара си в момента, и Сигър изрекъл: „Запомнете думите ми и следете вестниците: след три дни ще прочетете, че поляците ще бъдат отблъснати оттам, където са сега!“

Преди този случай вратата на търговското училище на Сигър беше разкъртена от длетата на детективи и други патриоти, нахълтали там през нощта; но през нощта след експлозията на Уол стрий те я разбиха с брадва и когато дойде сутринта, Сигър намери всички чекмеджета струпани на пода и изпотъпкани от подкованите ботуши на патриотизма. Те бяха откарали не само бележките на Сигър за неговите речи, но и машинописните упражнения на учениците, а те представлявали най-пагубни доказателства, защото Сигър не карал учениците си да пишат „Бързата кафява лисица прескача мързеливото куче“ — не, драги, той им давал революционна пропаганда, а тя била в състояние да накара да полазят тръпки по гърба на всеки патриот:

„Всички хора са създадени свободни и равни“, или нещо още по-страшно: „Дайте ми свобода или ми дайте смърт!“

Х

Малцина в „Съдърн пасифик юнивърсити“ сериозно вярваха, че техните „червени студенти“ бяха виновни или дори са знаели нещо за експлозията на Уол стрийт. Но бяха убедени, че тези глупави момчета са били подведени от хора, които можеха и да имат пръст в заговора или във всеки случай бяха достатъчно лоши, за да имат. Знаеха освен това, че тези глупаци са направили на университета отвратителна реклама в печата. Затова ги тормозеха и плашеха от всички страни: извикваха ги един по един в кабинета на декана, вадеха им душата, подлагаха на кръстосан разпит, и то не само ректорът Каупър и деканът Скуърдж, но и разни други строги господа, представители на областния прокурор, федералната тайна служба, различни патриотични вестници и дружества за отбрана, и информационната служба на едновременния посланик на вече несъществуващото руско правителство.

Когато Бъни Рос научи какво става, избухна нова експлозия. Тъй като беше син на богат човек, той бе свикнал да отстоява правата си. Затова още при първия му зададен въпрос попита:

— Кой сте вие и кой ви дава право да ме разпитвате?

— Хайде, Рос — каза деканът Скуърдж, — ако има лоши хора, които заплашват благополучието на нашата страна, сигурно не би желал да ги защитаваш.

— Зависи кого наричате лоши — отговори Бъни. — Ако наричате така онези, които се мъчат да кажат истината, ще ги защитавам колкото мога.

— Ние искаме само да разберем какво знаете за човек на име Пол Уоткинс.

Сега положението беше ясно: или трябваше да се остави да бъде подложен на кръстосан разпит от детективите, или всички щяха да помислят, че крие някакви тъмни тайни относно Пол, затова Бъни каза:

— Пол Уоткинс е най-добрият ми приятел. Познавам го от седем-осем години. Той е най-честният човек, когото познавам, без изключение. Дойде си болен, след като бе служил година и половина в

Сибир. Би могъл да търси обезщетение от правителството, ако не беше толкова горд. Това, което направи, е, че ми разказа всичко, което е видял със собствените си очи, и аз го вярвам до дума. И ще го разказвам на хората, както в университета, така и във от него, и никой не може да ми забрани това.

Това беше всичко и те освободиха Бъни за момента. Щяха да се занимават с по-малко богатите конспиратори, като започнат с Питър Нагл, най-виновният от всички, понеже името му стоеше на вестника като редактор. Заповядаха му незабавно да се отрече от непочтителността си към бога и той се закълна с божие име, че няма да се отрече, и вечерният вестник съобщи със заглавие през две колони:

ЧЕРВЕН СТУДЕНТ ИЗГОНЕН ОТ УНИВЕРСИТЕТА

Питър се засмя и каза на приятелите си от групата да не се безпокоят, щял да се залови за водопроводно дело и да си отмъсти на обществото; а когато спечелел достатъчно пари, щял да започне да издава свой вестник и всяка седмица щял да изпраща господата по дяволите.

След това дойде редът на Рейчъл Мензис. Тя беше предупредена от Бъни за тайните агенти и обеща да им каже няколко сладки думи, но те знаеха как да сломят упорството ѝ. Какво точно е било участието на баща ѝ в тази конспирация? Бяха установили, че баща ѝ е роден в Полша, а в съгласие с новия закон за депортиране нямало значение какви са ти убежденията или какво си направил; просто анулирали документите за натурализацията, грабвали те, натоварвали те на кораб и оставяли семейството ти да мре от глад, ако нямало друг изход. И това ставало без никакъв съд, без да можеш да потърсиш някаква помощ. Нещо повече: ако някого връщали в Полша с лепнат червен етикет, там, без никакъв съд и разпит, го изправяли до стената и разстрелвали.

И ето Рейчъл се обливаше в сълзи пред тези непознати хора и настояваше, че баща ѝ е социалист, а не комунист, като че ли това значеше нещо за разните патриоти! Та нима социалистите не бяха през цялото време против войната? А не беше ли факт и това, че страната имаше главен прокурор, който не се спираше пред никакви интриги, за да бъде поставена кандидатурата му за президент на следващия

конгрес на Демократическата партия, и претендираше на това отличие само въз основа на смелата си кампания за справяне с червената заплаха?

Рейчъл телефонира на Бъни и той скочи в колата си и посети още същата вечер ректора Алонсо Т. Каупър в дома му, противно на установения етикет на университета. Започна с това, че изложи решението си да се откаже от каквато и да било публична „пропаганда“, докато е в университета, но добави, че ако властите допуснат господин Мензис да бъде подложен на депортиране, като наказание за това, че дъщеря му е написала репортаж за една сказка, тогава той, Бъни Рос, щял да поведе борба и да използва парите на баща си, за да поразкрие доста неща, преди да напусне „Съдърн пасифик“.

Като слушаше това почти неприкрито изнудване, овалното лице на преподобния ректор се зачерви до корените на снежнобялата му коса.

— Млади човече — каза той, — ти, изглежда, изпускаш от внимание факта, че университетските власти нямат нищо общо с решенията на правителството на Съединените щати.

— Доктор Каупър — отвърна младият човек, — научил съм се от баща си да отивам при извора, когато искам работата да бъде свършена. Зная, че ако кажете на онези идиоти от отбраната, че искате тази работа да се прекрати, те ще я прекратят. И искам да ви кажа, че макар и да не съм никога виждал господин Мензис, познавам дъщеря му, а при различни случаи тя ни е разказвала за неговите идеи — той вярва в демокрацията и образованието на масите, — всеки негов съвет винаги е бил в този дух. Той принадлежи към дясното крило на социалистите и е противник на болшевиките в движението. Трябва добре да познавате положението, за да разберете, че той не е от хората, които трябва да депортираме.

Оказа се, че доктор Каупър всъщност не познаваше това положение, но имаше желание да научи. Беше доста комично: въпреки възмуцението, което официално беше задължен да изпитва, старецът гореше от нечестиво любопитство да научи нещо повече за тези странни нови идеи, които бяха увлекли блестящия му второкурсник-милионер. И ето че Бъни му разказа за Пол Уоткинс, за Хари Сигър, що за хора са те, какво са видели в Сибир и какво мислели за

положението там, и какво мисли самият Бъни. Ректорът задаваше най-наивни детински въпроси, но се мъчеше да разбере и Бъни му изнесе една двучасова лекция за болшевизма против социализма. На края той изпрати блестящия второкурсник-милионер, като го потупа по рамото и му каза, че господин Мензис няма да бъде депортиран, стига да се държи добре; и тържествено го предупреди, че докато зрелите умове, като този на доктор Каупър, са в състояние да се справят с тези опасни нови идеи, на незрелите умове на студентите не може много да се разчита в това отношение!

XI

Бъни трябваше да говори с Хенриета Ашли. Срещата не беше толкова мъчителна, както беше очаквал, тъй като тя скри болката си под булото на достойнството.

— Съжалявам, Арнолд, но започвам да се страхувам, че в тебе има нещо, което те кара да изпитваш удоволствие от тази лоша слава.

Бъни се опита да прояви смирение и да премълчи този упрек, но не можа: имаше нещо в него, което бе отегчено от схващанията на Хенриета, а когато човек е отегчен, той не може вече да храни романтични представи за някое момиче.

След това дойде редът на близките му в къщи! Най-напред леля Ема, ужасена, разплакана и напълно объркана. Бъни не беше получил наградата! Леля Ема си беше втълпила, че е имало награда и че Бъни е щял да я получи, ако не беше с червените. Тази ужасна опасност от болшевишки агенти в самия им дом! Леля Ема беше слушала страшни истории от различни лектори в нейния женски клуб, но никога не беше и помисляла, че тези пратеници на сатаната можеха да изкушат любимия ѝ племенник.

— Пази се, леличко — каза племенникът, — следващата може да си ти!

След това Бърти. Бърти беше направо побесняла. Тъкмо била поканена на гости у много интересните за нея Атертън Стюартс, но сега щяло да я е срам да се покаже сред порядъчни хора. И това ставало всеки път: щом тя постигнала някакъв успех в обществото, пристигал Бъни и правел някой от своите гафове. Това било най-отвратителното нещо, което можело да се случи, и то говорело за лошия му вкус. Бърти и Бъни доста се обичаха и се ругаеха един друг с истинска братска и сестринска откровеност.

И най-после татко, който беше чудесен човек: никога не казваше нито дума, нито задаваше въпроси, и когато Бъни започна да обяснява, каза:

— Няма значение, сине, зная точно как е станало!

И това беше вярно: той познаваше Пол и Хари Сигър и добре четеше мислите на момчето си. И познаваше трагедията на живота — че всяко поколение трябва да прави свои собствени грешки.

Шумът заглъхна изненадващо скоро. След няколко дни състудентите на Бъни го „занасяха“, всичко бе някаква шега. Имаше само една сериозна последица: господин Даниел Уебстър Ървинг получи писмо от ректора Каупър, с което му се съобщаваше предварително, като проява на учтивост, че договорът му със „Съдърн пасифик юнивърсити“ не ще бъде подновен за следващата година. Преподавателят показа това писмо на Бъни и сухо се усмихна; Бъни страшно се ядоса и искаше да отиде да изнуди преподавания доктор още веднъж. Но господин Ървинг му каза да остави тази работа — имало твърде много начини да се направи непоносим животът за един учител, който не е желан. Той щял да се обърне към агенциите за търсене на работа, да напише маса писма и да се премести на някоя целина.

— Разбира се — добави той, — при положението, че успея да намеря нещо. Те имат доста стегната организация и може да се окаже, че съм в черните им списъци.

— Как предполагате, че са ви заподозрели, господин Ървинг?

— Това трябваше да се случи — каза той. — Те имат толкова много шпиони.

— Но ние бяхме така предпазливи! Никога не сме споменали името ви, освен в нашата малка група!

— Сигурно са имали свой шпионин между вас.

— Искате да кажете студент?

— Разбира се.

И смеейки се на наивността на Бъни, господин Ървинг бръкна в писалището си и извади написан на циклостил лист.

— Това ми даде един мой приятел.

Това беше един от седмичните бюлетини на „Лигата за укрепване на Америка“, пропагандна организация на бизнесмените в Ейнджъл сити. Там се обясняваше как те имали свои агенти в университетите и гимназиите, които обучавали учащите се да наблюдават своите преподаватели и състуденти и да донасят за всеки признак на червената опасност. Лигата се хвалеше, че разполагала с фонд от сто и шестдесет хиляди долара годишно за следващите пет

години. И това беше нов откъс от действителността, който се стоварваше с тъп, предизвикващ гадене отглас върху главата на младия идеалист!

Бъни седеше и прехвърляше в ума си членовете на малката група.

— Кой може да бъде?

— Някой, който се представя за много червен! — каза господин Ървинг. — В това можете да бъдете сигурни. Винаги става така: този, който търси да съобщи нещо, като вижда, че то се проявява много бавно, се опитва да го ускори. Така почти винаги шпионинът става провокатор. Ще го познаете по това, че говори много, а нищо не върши — той не може да си позволи да се разчуе, че е бил ръководител.

— Господи! — извика Бъни. — Той обеща, че ще помага да продаваме вестника, а после изчезна!

— Кой е той?

— Били Джордж. За него никога не бяхме достатъчно червени! Заради него тази глупава поема на Питър Нагл излезе във вестника. И сега се измъкна чист, не беше дори споменат в скандала.

Господин Ървинг се усмихна:

— Ето, Рос, ти видя белия терор в действие! Това ще ти помогне да разбереш световната история. За щастие ти си богат, за тебе всичко мина като шега. Но не забравяй: ако беше някой нещастен руски евреин от бедняшките квартали, сега щеше да си в затвора, с гаранция от десет хиляди долара и с перспективи за десет-двадесет години за излежаване в щатските затвори. А ако живееше в Полша, Финландия или Румъния, ти и цялата твоя групичка щеше да е заровена в кален ров още преди една седмица!

ГЛАВА XII

СИРЕНАТА

I

Пролетта пак дойде и Бъни завършваше втората си година в „Съдърн пасифик“. Но външният блясък бе избледнял: сега вече не приемаше този голям институт на тази стойност, която той си приписваше сам. Знаеше, че предметите са скучни и че там ти предават маса незначителни факти и се страхуват от нови, оригинални мисли. Единственото нещо, което беше научил, беше указание за някои ценни книги; искаше да ги прочете, но това можеше да стане по-добре в къщи. Дори се колебаеше дали да продължи следващата година.

Работите в Парадайз вървяха по-непринудено, като че ли Пол се беше върнал на работа като главен дърводелец на компанията: беше възстановил част от силите си и печелеше добри пари — строителните работници не достигаха, защото страната наваксваше изостаналото строителство по времето на войната. Рут отново беше щастлива; най-малко трима петролни работници бяха влюбени в нея, но тя не мислеше за никого, освен за чудесния си брат. Пол продължаваше да учи, но вече не от учебници по биология — сега всичките му пари отиваха за списания, брошури и книги, които се занимаваха с работническите борби. В компанията работеха много бивши войници, някои от които бяха започнали да мислят за войната като Пол; два пъти седмично те се събираха на редовни занятия, прочитаха на глас глава от някоя книга и след това я обсъждаха.

Така къщата на чифлика Раскъм се беше превърнала в това, което вестниците на Ейнджъл сити обикновено наричаха „болшевишко гнездо“. Колкото и да се различаваха тези работници по въпроса за тактиката, те бяха единни в схващането си, че между труда и капитала може да съществува само борба. И не се колебаеха да го заявяват: подхващаха спор, докато бяха на работа, или когато купчинка работници обядваше, а ехото от техните пререкания се чуваше навред. „Свободомислещи“ имаше и на периметъра, литературата им се мяркаше в работническите бараки. Татко сигурно знаеше за това, но не правеше нищо: неговите работници винаги са били свободни да говорят каквото си искат и той рискуваше да го търпи. Пък и какво ли

би могъл да направи, когато всички знаеха, че откривателят и наследникът на петролното поле беше един от „най-червените“ от всички!

Още от войната съюзът на петролните работници беше признат и утвърден, както беше постановило правителството. Но сега ръката на Чичо Сам беше започнала да отслабва: президентът идеалист във Вашингтон беше полуинвалид и противниците на профсъюзите в Ейнджъл сити се готвеха да върнат доброто старо време. Поне така се говореше между служителите на съюза: как щяха да посрещнат този ход на работодателите? Трудовият договор изтичаше към края на годината и това беше въпрос, който се обсъждаше най-широко от петролните работници, както сред „червените“ в дома на Пол, така и сред общата маса. Изгледите за нова стачка помрачаваха като черна сянка настроението на Бъни.

Татко не се отказваше от желанието да заинтересува сина си в петролната компания и нейната растяща дейност. А Бъни разбираше това желание на баща си, проучваше месечните доклади за производството, таблиците за костуемата стойност и цените, отиваше на новите сондажи, които още се работеха, и вземаше участие в дълги съвещания с майсторите. Само до преди няколко години един петролен сондаж представляваше за него най-интересното нещо в света; сега обаче жестоката съдба беше направила всеки нов сондаж да му изглежда като всички останали! Сондаж №142 дал шестстотин хиляди долара, докато №143 дал само четиристотин и петдесет хиляди. Но каква разлика правеше това, щом със сто и петдесетте хиляди в повече нямаше да се направи друго, освен да се започне нов сондаж?

Отговорът, който татко имаше готов в гънките на ума си, беше: „Светът има нужда от петрол“. А пък като погледнеше човек света, виждаше огромни тълпи хора да отиват на други места, където не се чувствуваха по-добре, отколкото в къщи! Но татко щеше да се огорчи, ако му се кажеше такова нещо, щеше да е извън кръга на своето мислене. Сега той приличаше на Бъни на някой стар галъотаджийски Жон: трамбуваше и трамбуваше по цял ден, а нощем продължаваше да трамбува насън. Но ако човек го разпрегнеше от галъотата, щеше да умре, защото животът му щеше да се лиши от всякакъв смисъл.

И така Бъни се учеше все повече и повече да пази предателските си съмнения за себе си — тези теории за „класовата борба“, които

беше научил от Пол и другарите му, и слуховете за стачка, за които бе прочел във вестника на петролните работници. Но затова пък продължаваше да го води на риба и двамата се преструваха на весели и щастливи като преди сред майката-природа, макар горчивата истина да беше, че татко бе доста натежал и ставите го боляха, та не можеше да изпита голямо удоволствие от катеренето по скалите.

II

Бъни прекарваше великденската ваканция в Парадайз и така се случи, че Върнън Роско дойде на петролното поле. Беше идвал и преди, но все когато Бъни не е бил там; досега се бяха срещали за кратко в кантората, в кипежа на работата. Бъни беше добил общо впечатление за едно голямо лице, голяма снага и голям глас. Татко твърдеше, че „Върн“ имал и голямо сърце; но единственото доказателство за Бъни беше това, че господин Роско го беше потушал по гърба и нарекъл с голямо удоволствие „Джим младши“.

Сега той дойде; случи се така, че с неговото пристигане задуха и пустинният вятър и това беше смешна комбинация. По правило дневната горещина беше поносима в Парадайз, а нощите винаги бяха студени и освежаващи, но няколко пъти през годината така задухваше и вятър от пустинята, който беше като гореща ръка, която те хваща за гърлото. „Шестдесет градуса на сянка, а няма сянка!“ — така казваха петролните работници и продължаваха да работят на слънце и се наливаха с ечемичена отвара. Но най-лошото беше, че горещият вятър духаше по цяла нощ и къщите, нажежили се като пещ, не се разхлаждаха по три-четири денонощия.

„Петролният магнат“, както вестниците наричаха Върнън Роско, напусна Ейнджъл сити след вечеря и пристигна в Парадайз около полунощ. Татко и Бъни го чакаха, седнали във на терасата, и той ги видя и гласът му загърмя преди моторът на колата да беше изгаснал:

— Здравей, Джим! Здравей, Джим-младши! За бога, какво е това, с което ме посрещате. Боже всемогъщи, никога не съм усещал такава жегга. И утре ли ще е така? За бога, аз май ще си плюя на петите и ще избягам оттук!

Той слезе от колата и се запъти към тях и лицето му беше кръгло като луната, която осветяваше полуплешивата му глава. Беше съблякъл палтото и ризата си и беше по розова копринена фланелка; разбира се, не беше никак потен, тъй като човек оставаше винаги сух, когато пътуваше на тази пустинна горещина — можеше да спре на някоя

бензиностанция, да застане под маркуча с вода, но вятърът щеше да изсуши всичко, освен седалката под него, само за няколко минути.

— Здравей, Върн! — каза татко.

А Бъни попита:

— Как сте, господин Роско?

И побърза да стисне лапата на магната, преди той да стисне неговата, защото с мощната си хватка можеше да накара да изпукат костите му. Някога той пасял добитък в Оклахома и се говореше, че хванал с ръцете си някакъв мексикански конекрадец и така го извил назад, че го прекършил. Той все още имаше тази сила, въпреки тлъстините си.

— Горещо ми е като в ада! — каза той в отговор на любезния въпрос на Бъни. — Слушай, Джим, смяташ ли, че трябва да остана тук?

— Трябва да останеш! — каза татко. — Не мога да предприема нищо на периметъра на Банди, преди да хвърлиш поглед на петролното поле. Ще те поставим върху лед.

— Пристигна ли бирата ми? Хей, Куно — каза той на японеца, който се хилеше откъм входа, — донеси ми от моята бира. Донеси ми цяла кофа, донеси ми цяло буре! Докарах малко и в колата, дявол да го вземе — не исках да рискувам. Чу ли какво се е случило с Пит О'Райли? Този глупак се опитал да премине границата с каса уиски в колата си. Трябвало да плати по сто долара на бутилка. Боже милостиви, как я търпиш тая жега?

— Ами, на първо място, пия лимонада вместо бира!

Това бе нововъведение, наложено му от Бъни, и сега татко много се гордееше с това нещо.

— Много блудкаво за мене! — каза Върн. — Бога ми, сапунената вода ще ми я сервират в банята. Има ли тука жени, Джим?

И господин Роско събу обущата и панталоните си и седна под един вентилатор.

— Проклета машинка, духа горещ въздух! — каза той и погледна към Бъни. — Е, ето го и нашия болшевик! Къде е червеното знаме?

След месец-два Бъни навършваше внушителната двадесет и една годишна възраст и беше слушал вече всички възможни разновидности шеги на темата „болшевик“. Но беше домакин и трябваше да се усмихва.

— Виждам, че четете вестниците.

— Слушай, дечко, ти направи първата страница много добре! Много ми помогна при едни преговори. Ела при мене в кантората и ще те запозная с един прикрит съветски комисар: мъчат се да ми продадат една концесия в Урал. „Къде по дяволите е това?“ — попитах аз, но изглежда, че наистина има такова място, освен ако са подправили някои атласи. След това този приятел започна да ми ги разправя за братството между хората, пък аз му казах: „То се знае, аз съм за тая работа. Младшият член на нашата фирма си пада по тези неща. Я виж!“ — рекох му аз и му показах вестниците и оттогава сме на „таваришч“!

III

И така таваришч Роско, облечен със зелена копринена пижама, си легна на походно легло във вътрешния двор край водоскока; в пет часа сутринта го събудиха, за да отиде с татко, геолога и инженера да одобри плановете за периметъра Банди. Той се върна с изгрева в очите, завика да му дадат бира вместо закуска и откъде ще вземат още, като свърши тази. Убедиха го, че не бива да тръгва през пустинята преди залез-слънце, той, татко и Бъни се оттеглиха във всекидневната и затвориха всички врати и прозорци, за да изтраят колкото могат полесно.

Но слънцето палеше покрива и стените на къщата и всеки десет минути огромният мъж ставаше, за да погледне термометъра и да изтърси нови мулетарски изразчета. Скоро след това съвсем го хванаха дяволите и заяви, че положително трябва да има някакъв начин да се охлади къщата. „За бога, хайде да вземем маркуч и да нақвасим стаята!“ Но Бъни, който беше учил физика, каза, че това щяло само да ги премести от климата на пустинята в климата на река Конго. Господин Роско предложи да поливат с маркуча покрива и терасата; Бъни повика градинаря и скоро половин дузина пръскачки изпращаха струи вода — истински порой срещу вратите и прозорците на всекидневната.

Но и това не беше достатъчно, затова татко се обади по телефона и говори с надзирателя на работилницата за ламарина и той каза, че разбира се, могат да направят ледник; и татко каза да зарежат всичко друго и да го направят, и каза, че ще плати по един долар на човек повече, ако го свършат за един час. Скоро пристигнаха с камиона четирима души, които докараха голям метален сандък с двойни стени, висок от пода до тавана; те пробиха дупка в пода, за отточен канал, докараха около половин тон начукан лед от фабриката за лед и няколко чувала сол и след няколко минути термометърът показваше, че вятър с нула градуси духаше от дъното на сандъка. Едрият мъж се настани до ледника и скоро взе да въздиша от удоволствие, а след половин час високо си пусна душата и всички зареваха от смях.

После му се приспа, след всичката бира, която беше изпил, и легна да си подремне на шезлонга, докато татко отиде да види как върви сондирането. Сетне всички обядваха и господин Роско пак поспа, след което се почувствува съвсем добре, стана много приказлив и така Бъни научи нови неща за света, в който живееше.

— Джим — каза магнатът, — искам от тебе двеста хиляди долара!

— Къде ти е пушката? — попита на шега татко.

— Ще си ги получиш многократно. Ние правим малък фонд, аз, Пит О'Райли и Фред Орпан. Но за тази работа може да се говори с малцина.

— За какво се отнася, Върн?

— Подготвяме се за конгреса на Републиканската партия и, бога ми, този път няма да позволим да поставят кандидатурата на някой хленчав, намусен професор. Ще изберем жизнерадостен човек, като тебе и мене, Джим! Ще отида в Чикаго и ще го избира.

— Имаш ли пред вид някого?

— Преговарям с човек от Охайо, Барни Брокуей, който води там партията. Той иска да изберем техния сенатор Хардинг — едър мъж с хубава външност, добър оратор и така нататък и може да му се вярва: бил губернатор там и правел каквото му се каже. Брокуей смята, че с два-три милиона работата ще се уреди, и ни обещава секретаря на вътрешните работи.

— Разбирам! — каза татко, понеже нямаше нужда да пита какво значи това.

— Хвърлил съм око на един периметър... следя го от десет години, чудесна работа! „Екселсиор Пит“ направи два пробни сондажа, но след това ги запуши и спотаи цялата история; имаше правителствен доклад, в който се споменаваше за тази работа, не го потулиха и никъде не може да се намери екземпляр, само че аз накарах да ми откраднат един. Там са около четиридесет хиляди акра и всичкото е петрол!

— Но как ще го измъкнеш от „Екселсиор“?

— Правителството е запазило целия район като петролен резерват за флота. Но каква полза ще има от него флотът, щом не е разработен? Тези глупави мислят, че могат да се направят сондажи, да се прокарат петролопроводни и да се построят складове, докато

Конгресът гласува обявяването на война. Нека се доберем до този периметър и започнем да добиваме петрол, пък ще продаваме на флота колкото поиска.

Такава беше и доктрината на татко, така че нямаше за какво да се спори. Той се засмя и каза:

— По-добре да бъдеш подсигурен, Върн, затова и заедно със секретаря на вътрешните работи поискай и главния прокурор.

— Мислил съм и за това — отговори Роско, без да забележи подбива. — Самият Барни Брокуей ще бъде главен прокурор. Това е част от пазарлъка с Хардинг.

Роско изведнъж се сети за присъствието на Бъни, който седеше край прозореца и се преструваше, че чете някаква книга.

— Предполагам нашият млад болшевик разбира, че тези работи не бива да се използват за улични речи.

Татко побърза да отговори:

— Бъни знае работите ми, откакто е проходил. Добре, Върн, ще ти изпратя чек, щом бъдеш готов.

IV

Слънцето залезе и вече беше време господин Роскр да си тръгва. Но той най-напред вечеря, а след като изяде сладоледа и изпи кафето, отместе чинията си настрана, свали салфетката от врата си, облегна се със самодоволна въздишка назад и докато махаше златния станиол от пурата, заби проницателните си очи в Бъни през масата и каза:

— Джим младши, аз ще ти кажа каква ти е болката.

— Добре — съгласи се Джим младши.

— Ти си добро момче, но си прекалено сериозен. Гледаш много сериозно на живота, и ти, и старият! Човек, трябва да има малко развлечение и аз знам от какво имаш нужда. Имаш ли си момиче?

— Точно сега не! — каза Бъни й се поизчерви.

— Така си и мислех. Имаш нужда от момиче, с което да излизаш и да те развеселява. Нямам пред вид онези пеперудки-еднодневки, а такава, която има малко разум, като моята Анабел. Нали познаваш Анабел Еймз?

— Не съм се запознавал с нея, но съм я виждал, разбира се.

— Гледа ли я в „Мадам Ти-Зи“? Бога ми, това е, което наричам филм... между другото, единственият, от който съм спечелил някакви пари! Та това момиче се грижи за мене като майка: ако беше тук, можеш да бъдеш сигурен, че нямаше да изпия всичката тази бира. Ела някой ден у нас и Анабел ще ти намери момиче, около нея е пълно с момичета, огън момичета, а пък тя е цяла малка сводница: най-щастлива е, когато успее да чифтоса две влюбени птички в кафез. Защо не дойдеш с мене сега?

— Вдругиден трябва да отида в университета — каза Бъни.

— Добре, тогава ела друг път и доведи със себе си и стария. Той също има нужда от такова нещо, от момиче — казвал съм му го десетки пъти. Джим, намери ли вече момиче? Божичко, погледни го как се е изчервил, като някоя стара мома с панталони! Мога да разкажа на момчето някои работи за тебе, от които ще ти избият червени петна по страните, чуваш ли, дърт женкар такъв!

И едрият мъж, който вече ставаше от стола си и продължаваше да говори, потупа татко по гърба и избухна в гръмогласен смях.

От такива неща човек разбираше, че Върнън Роско има „голямо сърце“. Изглежда, че наистина беше харесал Бъни, и искаше да го научи да се радва на живота. И докато се настаняваше в голямата си лимузина, пак каза:

— Ела някой ден да ме видиш, момче! Не забравяй, че ти говоря сериозно! Ще ти покажа какво значи вила и трябва да накараш стария и той да направи такава.

Бъни обеща да дойде. Моторът на колата забръмча, тя се понесе в лунната светлина и силният смеещ се глас замря сред хълмовете.

— Довиждане, момче!

V

Бъни се върна вътре, влезе след татко в неговия кабинет, затвори вратата и попита:

— Татко, наистина ли ще ги дадеш тези пари на господин Роско?

— Разбира се, сине! Трябва! Защо не?

Татко изглеждаше истински изненадан, както винаги в подобни случаи. Човек никога не можеше да бъде сигурен доколко се преструва, тъй като беше хитър като дявол и прилагаше това и към хората, които обичаше.

— Татко, вие смятате да купите президентството на Съединените щати!

— Е, сине, може да го наречеш и така...

— Но то е точно така, татко!

— Да, това е може би вярно, но вярно е също така, че се браним срещу съперници, които искат да ни извадят от играта. Ако не се интересуваме от политиката, като се събудим след изборите, ще видим, че сме загубени. В източните щати има група, която е сложила на разположение няколко милиона, за да постави кандидатурата на генерал Ленард Ууд. Съгласен ли си той да спечели?

Бъни разбра, че това е реторически въпрос, и не отговори.

— Но това е такава мръсна игра, татко!

— Зная, но е единствената възможна игра. Разбира се, аз мога и да се откажа и пак да имам достатъчно пари за преживяване, но не ми се ще още да бъда захвърлен в коша, сине.

— А не бихме ли могли просто да си гледаме нашата си работа?

Както ще си спомните, това беше въпрос, който Бъни беше поставял и преди.

— Такова нещо е невъзможно, сине: просто непрекъснато те притискат. Блокират те в рафинериите, блокират те на пазара, блокират те в банките... Аз не ти разказвам много за тези неща, защото това са само неприятности, но в деловия свят вече няма никакво място за дребния финансист. Ти смяташ, че съм голям стопански деятел, защото имам двадесет милиона капитал, а аз смятам за голям Върн, защото

има петдесет; но има и „Екселсиор Пит“ — това са тридесет-четиридесет компании, които действуват като една — това е около един милиард долара, с който трябва да се бориш. А има и „Виктор“, още триста-четиристотин милиона, ами всичките банки и осигурителни компании зад гърба им — какви възможности остават за нас, самостоятелните? Я виж това спадане на цените на бензина ей сега... Вестниците твърдят, че имало пресищане на пазара, но това е лъжа... не е никакво пресищане, ами „петте големи“ правят дъмпинг, за да разсипят малките предприятия. Ами че те просто ги затриват!

— Но как могат държавни служители да предотвратят това?

— Ние се изправяме пред хиляди неща, сине... ние трябва да нанесем първия удар... в даден момент! Как получаваме права за прокарване на петролопроводите? Как получаваме улеснения по гарите? Ти знаеш какво беше, когато закупихме Парадайз: щяхме ли да стигнем сегашното развитие, ако не бях платил на Джейк Кофи? Къде щяхме да бъдем аз и Върн, ако не бяхме седнали с него да прегледаме списъка и да се убедим, че хората, които той ни предлага, са подходящи? Каква е разликата сега? Само тази, че сме с по-големи възможности, че участвуваме в играта в национален мащаб — това е всичко! Ако Върн, аз, Пит О'Райли и Фред Орпан успеем да се доберем до периметрите, на които сме хвърлили око, тогава в петролната игра ще се появят „големите шест“, „големите седем“ или „големите осем“, това е всичко, и бъди сигурен в едно, сине, че ние ще правим това, което са правили другите, откакто петролът влезе в употреба преди петдесет години!

Това беше стара, позната теза и Бъни я знаеше наизуст.

— Чудесно е човек да се затвори в кабинета и да реши какъв трябва да бъде светът, но работата не става така, сине. Трябва да има петрол и ние, хората, които знаем как да го добием от недрата, сме тези, които правим това. Ти ги слушаш тези социалисти и болшевики, но, бога ми, само си представи, че правителството започне да закупува петролните полета и да ги разработва — тогава ще има повече подкупи, отколкото може да се платят с цялото богатство на Америка. Аз съм вътре в тези работи, където мога да наблюдавам; и зная, че повериш ли нещо на правителството, все едно че си го закопал на десет хиляди мили под земята. Ти говориш за закони, но има и икономически закони, на които правителството не може да се

противопостави, както не може да им се противопостави и никой друг. Когато правителството върши глупости, тогава хората намират начин да го заобиколят и тогава стопанските деятели, които правят това, не са повече за осъждане от които и да било хора. Сега е векът на петрола и да искаш да прекъснеш производството му е все едно, че се мъчиш да препречиш Ниагарския водопад.

Това беше критически момент в живота им. След години Бъни се обръщаше назад и си мислеше — ах, защо не се бе наложил. Могъл е да разубеди баща си, ако беше настоял. Ако беше му казал: „Татко, не съм съгласен да се купува президентството и ако ти го направиш с господин Роско, трябва да знаеш, че се отказвам от наследството и от този ден няма да докосна нито цент от парите ти. Ще отида сам да си намеря работа и ти, ако желаеш, можеш да оставиш всичките си пари на Бърти“. Да, ако беше казал това, татко щеше да отстъпи; щеше да бъде смъртно засегнат и господин Роско щеше да се обиди, но татко нямаше да помогне за кандидатирането на сенатора Хардинг.

Защо не го направи Бъни? Не беше от страх — той не познаваше още достатъчно живота, за да се страхува от него. Никога в живота си не беше спечелил нито един долар, но въпреки това беше искрено убеден, че може да излезе и „да си намери работа“ и да си осигури онези удобства и лукс, които бяха нещо естествено за него. Но бедата беше в това, че не можеше да търпи да оскърби някого. Точно това е искал да каже и Пол, когато го беше нарекъл „малодушен“. Той много лесно възприемаше становището на другите. И сега много ясно виждаше защо татко и господин Роско искаха да подкупят конгреса на Републиканската партия; а след това, само няколко часа по-късно, щеше да отиде в дома на Раскъм и да седи с Пол, и Бъд Стоунър, и Джик Дъган, и другите от „болшевишката група“ и много ясно да разбира защо те искат петролните работници да се организират и образуват и да отнемат петролните сондажи от татко и господин Роско!

VI

Бъни се върна в университета и точно, когато завършваше учебната година, в Чикаго се състоя конгресът на Републиканската партия. В него участваха хиляда делегати, още толкова подгласници и още толкова журналисти и специални пратеници, които трябваше да разкажат на света за това важно събитие. Конгресът изслушваше импозантни речи по основните въпроси, пушеше огромно количество тютюн и пиеше огромно количество контрабандни спиртни напитки, а в това време в една стая в хотел „Блакстоун“ пет-шест „босове“, които държаха в ръцете си гласовете, седяха и правеха пазарлъци. В милионите думи, предавани по телеграфа за конгреса, името на Върнън Роско не се споменаваше нито веднъж, но неговият апартамент беше до тази стая и той правеше точно такива предложения, каквито бяха необходими, и плащаше с чекове точно на онези, на които беше необходимо, и след дълги преговори и осем гласувания сред страшно възбуждение в конгресната зала поддръжниците на генерал Ленард Ууд започнаха да намаляват, а след деветото гласуване Уорън Гамейлиъл Хардинг от Охайо стана знаменосец на Републиканската партия.

Занятията в университета свършиха; Грегор Николаев отиде в Сан Франциско да работи на един от корабите на „консервната флота“, която заминаваше за Аляска да лови и консервира съомга. Рейчъл Мензис и брат ѝ с други трима студенти-евреи се снабдиха с разнебитен „Форд“ и тръгнаха да берат плодове: пътуваха от място на място, спяха на открито и беряха зарзали, праскови, сливи и грозде за консервните фабрики и сушилните. Бъни беше единственият от малката група на „червените“, който не беше принуден да работи цялото лято, и единственият, който не знаеше какво да прави през свободното си време.

В миналото, когато двамата с татко правеха само по един петролен сондаж наведнъж, Бъни се залавяше да помага във всичко, каквото паднеше; той беше само „момченце“ и работниците го обичаха. Но сега беше пълнолетен и се предполагаше, че трябва да

държи на положението си; дружеството също бе стигнало пълнолетие — една огромна машина, в която всяко зъбно колелце си имаше свое място и не биваше да му се бърка. Бъни не можеше дори да се занимава с отглеждането на растенията в къщи, без да се бърка в работата на градинаря! Беше решил да прочете някои от книгите на Пол. Но не бе чувал някой да чете по осем часа на ден, а не можеше да отменя за част от времето Пол, тъй като не беше чак много добър дърводелец!

Това беше свят, в който някои през цялото време работеха, а други през цялото време се забавляваха. Да се работи постоянно беше уморително и никой не би го правил, ако не му се налагаше, но и да се забавлява постоянно също беше отегчително и хората, които го правеха, никога не говореха за нещо, което Бъни би желал да слуша. Говореха за развлеченията си така сериозно, сякаш те бяха работа: турнири по тенис, турнири по голф, поло-мачове — най-различни сложни начини да се гони малка топка из игрището. Е, нямаше нищо лошо, когато човек се нуждае от физическо упражнение и почивка, да излезе на открито и да удря малката топка; но да го превърнеш в задача за цял живот, да посвещаваш на това нещо цялото си време и мисли и да говориш за него с часове... Бъни гледаше с учудване тези възрастни мъже и жени и тяхната сложна екипировка от „спортно облекло“ и му се струваше, че те се самохипнотизират, за да убедят сами себе си, че наистина се наслаждават на живота.

VII

Бърти дойде и отново се опита да вмъкне брат си в този свят на забавления, към който той по наследство и природни дарби принадлежеше. Бърти беше скъсала с Елдън Бърдик. Той бил „некадърник“, каза тя на Бъни, и винаги искал всичко да става по неговата воля. Сега имала връзки с друг и, както Бъни разбра, беше доста затънала, тъй като сподели чувствата си дори с него. Бил единствен син на покойния Огъст Норман, основател на „Оксидентъл Стийл“; името на момчето било Чарли и бил малко див, както обясни Бърти, но, о, така очарователен и богат като Крез. Нямало кой да се грижи за него освен глуповатата му майка, която още се мъчела да изглежда млада и игрива, обличала се като младо момиче и правела пластични операции на лицето си, за да бъде кожата „опъната“. Те имали най-разкошната яхта долу в пристанището и казали на Бърти да доведе и брат си, и защо Бъни да не отиде и да ѝ помогне с хубавата си външност и така нататък?

Бъни си помисли, че сестра му сигурно е много хлътнала, щом разчита на неговия принуден чар в обществото! Но тръгна и докато отиваха към пристанището, Бърти му даваше наставления и го предупреждаваше: не бивало да говори за своите ужасни болшевишки идеи и ако се споменело нещо за позора в университета, просто да го обърнел на шега. Бъни беше вече сам се убедил, че тъкмо така трябва да прави; и го направи и откри, че е много лесно, тъй като Чарли Норман беше от онези блестящи младежи, които умееха да кажат нещо смешно за всичко, за което стане дума; ако ли не успееше, правеше някоя несполучлива игрословица със забележката си.

Те стигнаха на „Сирената“ — плаващ дворец, целият само бяла боя и блестящ месинг, с дървени части от украсен с резба махагон. Матросите, които чистеха и лъскаха и прислужниците филипинци, които безшумно се плъзгаха насам-натам с подноси, пълни с чаши, бяха достойни за сцената на някой водевил. Гостите се качваха на катер, а след това на няколко коли и отиваха на игрището за голф, а оттам в клуб въвн от града за обед; там те танцуваха час-два, тогава ги

завеждаха на някой плаж, сетне на тенискорт, а оттам отново на „Сирената“, за да се преоблекат за вечеря, която се сервираше с цялата изисканост на някой дипломатически банкет. На палубата вечер имаше многоцветни електрически светлини и оркестър, и гости идваха с моторници и танцуваха до зори, а вълните леко се плискаха в яхтата и плетеницата от светлини на брега затъмняваше звездите.

Хората говореха за външността, особеностите и авантюрите на всичките си познати и беше трудно да се следи разговорът, ако човек не беше от техния кръг; дори си имаха свои жаргонни думички и колкото по-малко можеше да ги разбере външен човек, толкова по-смешни изглеждаха сами на себе си. Разговаряха за дрехи и каква щяла да бъде последната „новост“. Говореха за своите доставчици на контрабандни спиртни напитки и на кого от тях може човек да се довери. Останалото време говореха за гоненето на малките топки по игрището, за победите си този ден и в предните дни и за относителните качества на един или друг майстор на това изкуство. Ще задържи ли шампионът по тенис първенството и през тази година? Как се представят американските играчи на голф в Англия? Връща ли се отборът на поло от Филадельфия и дали ще донесе купата? Имаше красиви сребърни и позлатени трофеи с гравирани върху тях надписи, които помагаша да внушат мисълта, че удрянето на малките топки на игрището е от голяма важност.

VIII

Седнал на палубата на този плаващ дворец, Бъни прочете за глада в Поволжието. В обширни райони реколтата била лоша и селяните бавно измиралли от глад: хранили се с трева и корени, изяждали мъртвите си деца, изселвали се на тълпи и осейвали пътя с труповете си. Това било последното и окончателно доказателство за безсилието на комунизма, твърдяха редакторите на вестниците. И ако Чарли Норман не използва случая да се подиграе на Бъни, то беше само защото Чарли никога не четеше вестници.

Бъни беше говорил с Хари Сигър и имаше друго становище относно глада в Русия. Той се причиняваше от сушата, а не от комунизма; беше хронически от първите дни на историята, но никога преди не е бил вземан като доказателство за безсилието на царизма. Положението сега беше лошо, защото бяха разрушени железопътните линии. Но хората, които обвиняваха комунизма, пренебрегваха факта, че железопътните линии бяха разрушени още преди революцията и че управлението на Съветите трябваше да се справи с напрежението на тригодишна гражданска война и нашествие отвън на двадесет и шест фронта. Вестниците, които бяха подбуждали тези нашествия и аплодирали изразходването на стотици милиони американски долари за провеждането им, сега обвиняваха болшевиките, че не били годни да се справят с глада!

Трябва да ви е ясно, че един младеж с такива мисли в главата съвсем не подходеше на тази компания, която търсеше само удоволствия. Той се стараеше с всички сили да бъде като другите, но те разбраха, че е различен от тях, и ето че майката на Чарли започна да сяда до него.

— Бъни — каза тя, тъй като всеки ставаше „Бъни“, или „Бърти“, или „бейби“, или „кукло“ за тези хора, щом изкарваше с тях една игра голф или пийнеше от плоското шише, което всеки носеше в задния си джоб, — Бъни, ти ходиш в университета, нали? И сигурно много сериозно учиш?

— Смятам, че не чак толкова.

— Бих желала да ми кажеш как да накарам Чарли също да учи. Не мога да го накарам да прави друго, освен да играе по цял ден и да ходи по любов с момичетата.

На Бъни му се искаше да каже „Опитайте се да не му давате пари!“, но разбра, че това би било едно от онези „ужасни“ неща, за които Бърти непрекъснато му се караше. Затова само каза, като някой стар дипломат или политик:

— Това е наистина сложна проблема!

— Днес всички млади хора са проблема за мене! — каза майката на Чарли. — Искат да обикалят по цял ден нагоре-надолу и настояват да ме мъкнат и мене с тях, а това вече не е по силите ми.

И тогава Бъни я съжали; беше мислил, че всичко това ѝ прави удоволствие. Ако я погледнеше човек, тя беше младичка морячка, пълничка, но добре сложена, облечена в снежнобяло и синьо, с бухнала кестенява коса, която лекият бриз вечно блъскаше в светлосините ѝ очи. От време на време Бъни я поглеждаше крадешком и установяваше, че хирургическите операции, изглежда, са били успешни, тъй като нямаше никакви следи от тях.

— Посветих целия си живот на това момче — казваше младата морячка, — но той никак не цени това. Колкото повече човек прави за хората, толкова повече те го считат за нещо обикновено. Но днес следобед май ще обявя стачка! Ще ме подкрепиш ли?

И когато цялата компания тръгваше да играе голф, Чарли събщи достатъчно високо, за да чуят всички:

— Мама няма да дойде, защото е лапнала по Бъни!

Всички весело се разсмяха и се отправиха към мостика, тайно зарадвани, че са се отървали от една от старите, които вечно се пришиваха към тях и се мъчеха да се покажат, че са от компанията, докато напълно ясно бе, че не са и не могат да бъдат.

IX

Бъни и госпожа Норман седяха на палубата на „Сирената“ на два големи лежащи стола под шарен на ивици брезентов сенник, пиеха плодови сокове и бърбеха за най-различни неща. Тя искаше да научи нещо за неговия живот и за семейството му; Бъни, който беше чувал за похвата на „маметата“, разбра, че тя се интересува за Бърти, като евентуална снаха, така че разказа само хубавите работи. Предполагайки, че не би била безразлична към материалните неща, разказа ѝ за петролното поле в Парадайз, как той и татко го открили и как сондажите продължават да дават петрол. А госпожа Норман каза:

— Ах, пари, пари, винаги пари. Ние всички имаме прекалено много, а не знаем как да си купим с тях щастие!

След това тя му откри, че е теософка и че щял да дойде нов махатма, тогава сме щели всички да се научим да живеем на друго астрално равнище. Била забелязала, че Бъни, когато стоял вечер на черен фон, имал много определена златна аура — нима никога никога не му го е казал? Това означавало, че имал духовна природа и бил предопределен за по-възвишени неща.

След това започна да го разпитва за идеите му; явно не беше чула нищо за неговия „случай“ в университета и той само намекна за убеждението си, че има нещо нередно в нашия обществен строй, в разпределението на богатството в света. Младата морячка се облегна назад върху копринените си възглавници и отговори:

— О, но всичко това е материално! И струва ми се, че ние сме и така твърде много роби на материалните неща; нашето щастие лежи в уменията да се издигнем над тях.

Това беше голям въпрос и Бъни отбегна обсъждането му; след малко госпожа Норман заговори за себе си. Животът ѝ бил много нещастен. Омъжила се много млада, твърде млада, за да разбира какво прави, освен това, че се подчинява на родителите се. Съпругът ѝ бил лош човек — имал метреси и се отнасял с нея много жестоко. Тя посветила живота си на своя син, но и той я разочаровал: колкото повече даваш на хората, толкова повече искат да вземат. Чарли бил

винаги влюбен, но нищо не разбирал от любов и не бил способен на себеотрицание. Какво мисли Бъни за любовта?

Това беше също голям въпрос и Бъни отново изклинчи. Каза, че не знаел какво да мисли, виждал как хората сами се правели нещастни и затова изчакавал, като се мъчел да научи повече по този въпрос. Тогава госпожа Норман продължи да говори. Блянът за любов, за истинска и голяма любов, никога не умираше в душата на мъжа или жената; те можело да се държат като циници и да казват, че не вярват в нея, но били винаги нещастни и тайно се надявали и чакали, защото в действителност любовта била най-великото нещо в света. Госпожа Норман се чувствувала щастлива, като виждала, че сред тази празна и шумна генерация имало младеж, който не бил лекомислен.

Празната и шумна генерация се върна на „Сирената“ и прекъсна тези интимности. „Мамето“ на Чарли отиде в каютата си и когато отново се яви, това беше в трапезарията с пана, изрисувани по подражание на Вато с нимфи и пастири и дами от седемнадесети век, наслаждаващи се на сладострастните звуци на лютнята. Домакинята не беше вече млада морячка, а гранд-дама с голям чар, със светла бледосиня сатенена рокля, бляскаща златиста коса, белоснежни гърди и рамене и огърлица от два реда бисери. Това беше поразително преобразяване и Бъни, който беше наблюдавал как се гримира леля Ема, сигурно би го разбрал, ако умът му не беше зает с друго.

Госпожа Норман сложи младия петролен принц до себе си на трапезата, а когато започнаха танците, попита го дали би танцувал с нея — тези ужасни младежи съвсем без срам пренебрегвали домакинята си. Те станаха да танцуват и Бъни откри, че тя танцува много добре, а тя му каза, че бил прекрасен танцьор, било просто чудесно и не би ли танцувал с нея пак? Бъни беше съгласен: нямаше никоя друга, с която да искаше особено много да танцува. Тя имаше лек, едва доловим парфюм и той е могъл да научи и за това от леля Ема, но имаше смътното впечатление, че всички жени някак си естествено миришат така и това е много мило от тях. Гърдите на стоманената вдовица бяха почти целите открити, а гърбът ѝ беше гол целият — дотам, докъдето той слагаше ръката си.

Чарли ги дразнеше, а останалите се кискаха. Но на следната сутрин, когато те дълго се разхождаха по палубата, Бъни разбра, че на тези млади хора им трябват по-малко от двадесет и четири часа, за да

свикнат с каквото и да е, след което то започва да ги отегчава. Така той сядаше до госпожа Норман, разхождаше се с нея, танцуваше и играеше голф с нея, а Чарли правеше всичко това с Бърти и това им допадаше напълно, поне на трима от тях.

Х

Веднъж вечер Бъни искаше да прочете нещо в едно списание и към полунощ се измъкна от компанията, прибра се в кабинета си и се настани в позлатеното легло с ръчно бродирани розови копринени възглавници, с позлатена, а може би от чисто злата нощна лампа при възглавието и се пренесе далеч в Русия при бегълците от глада, които умираха по пътищата, или може би в Унгария, където потушаваха революцията просто като убиваха всекиго, който вярваше в нея, използвайки, както винаги, картечни куршуми, изработени от американски стоманолеярни заводи и закупени с отпуснатите от Америка заеми. Бъни беше така погълнат от тези злополучни далечни събития, че не усети, когато вратата на кабината му съвсем тихичко се отвори и ключът лекичко се превъртя отвътре. Първото нещо, което усети, бе лекият, едва доловим сладък аромат и пред очите му се появи видение, застанало до леглото, облечено в мораво кимоно на едри хибискусови цветове. Видението изглеждаше плахо, беше склусило ръце пред гърдите си и шепнеше с глас, който той едва чуваше:

— Бъни, мога ли да поговоря малко с тебе?

Бъни, разбира се, трябваше да каже, че може; тогава видението коленичи край леглото и нежно докосна с ръка неговата, а мекият глас затрепери:

— Бъни, аз съм така самотна и така нещастна! Не зная дали можеш да разбереш какво значи за една жена да е самотна, но ти си първият мъж, на когото от дълго, дълго време насам ми се поиска да се доверя. Зная, че не биваше да идвам така, но трябва да ти говоря, а пък защо да не бива мъжете и жените да бъдат искрени един към друг?

Бъни не можа да намери причина защо да не бъдат искрени и те продължиха искрено. Същността на искреността беше, че блянът за любов се е пробудил отново в душата на една съвсем объркана от живота жена. Не бивало да помисли, че е повърхностна или лека: никога преди не е правила такава нещо и това била самата истина — очите ѝ се наляха със сълзи, когато го каза, и тя го моли, о, как го моли

да не я презира: искала да бъде щастлива, а имало толкова малко хора, които човек да може да обича.

— Бъни, кажи ми, влюбен ли си в някоя друга жена?

Може би щеше да бъде милост да ѝ каже, че е, но това беше първото му приключение от този род и той каза истината и усмивката, която проблесна в сълзите ѝ, беше като слънчеви лъчи след априлски дъжд. Гласът ѝ леко пресекваше, когато му пошепна:

— Аз съм глупачка, сълзите напират, а те правят жената грозна; нека да загася светлината!

Тя дръпна златната верижка и вече не беше ни най-малко грозна, само се усещаше сладкият аромат, когато стисна ръката му с двете си ръце и пошепна:

— Бъни, мислиш ли, че можеш поне мъничко да ме обикнеш?

По един или друг начин трябваше да ѝ отговори.

— Госпожо Норман — започна той, но тя го спря:

— Телма!

— Телма... не съм мислил... — запъна се Бъни.

— Зная, че съм по-стара от тебе, Бъни, но погледни тези хлапачки, какви празни глави! Аз наистина държа на тебе и бих направила за тебе всичко, което поискаш, бих ти дала всичко, което пожелаеш.

Бъни научи нещо от тази случка. Той знаеше, че е достатъчно само да протегне ръце и да я прегърне; знаеше и какво трябва да направи — Юнис Хойт го беше научила как се люби жена. Би могъл да я докара до такъв екстаз, че от този момент да му стане робиня и той да има всичко, което тя притежава; би могъл да я измъчва, да харчи парите ѝ по други жени и тя въпреки това да му бъде робиня. Сега можеше да разбере много неща, които ставаха пред очите му в този свят, който беше рай за комарджиите. Имаше мъже, които не биха споделили възвишеното му равнодушие към разкоша и властта и биха преднамерено прелъстили госпожа Фортуна, биха превърнали физическите си прелести и салонни съвършенства в оръжие за плякосване, наричаха ги с най-различни имена: фустопоклонници, донжуани, ромеовци, женкари. Колко години беше робувал старият Огъст Норман, за да създаде голям стоманолеярски завод, един плаващ дворец в океана и друг, десет пъти по-голям, на сушата; и ето всички тези богатства бяха вплътени в едно женско тяло, облечено с... не,

кимоното се беше смъкнало и беше останала само копринена нощница, така тънка, че не представляваше нищо, и лек, сладък аромат, и две меки, галещи ръце, устни, притискащи се в горещи, влажни целувки.

— Бъни — шепнесе гласът, — аз ще се ожения за тебе, ако поискаш. Ще ти дам всичко, каквото пожелаеш.

Бъни беше научил от Юнис, че когато си разположен за любов, устните могат да те изкушат; сега научи от госпожа... не, от Телма, че когато не си разположен, те могат да те отблъснат.

— Ти знаеш, Телма, че аз нямам нужда от нищо.

— Зная, и аз съм ужасно вулгарно създание. Но аз само се мъча толкова нескопосно да те накарам да разбереш, че наистина те обичам и не бива да мислиш лошо за мене!

Това му помогна да започне и той ѝ обясни, че никога няма да мисли лошо за нея, но не я обича ѝ я е смятал за приятелка. Така постепенно тя го пусна и се смъкна край леглото в жалка купчина и захълца, че той положително ще се отврати от нея и никога вече не ще иска да я види. Той ѝ възрази, че това не е вярно, че в това няма нищо лошо и че няма основание за скарване в това, че случайно единият не изпитва любов към другия. Тя бе толкова нещастна, че той я съжали и протегна ръка да я утеши, но веднага разбра, че нищо няма да постигне — тя хвана ръката му и започна да я целува, а той бе съблазнен от съчувствието си. Още в осемнадесетия век един английски поет бе оповестил откритието си, че съжалението събуждало в душата любов.

Човек трябва да мисли по тези въпроси предварително и да има определено поведение. Бъни беше решил за себе си, че следващия път ще прегърне жена само ако я обича истински, а сега студеният глас на разсъдъка му казваше, че не обича майката на Чарли Норман, че това би било само един флирт и никой от двамата нямаше да бъде щастлив задълго. Затова внимателно ѝ каза, че е по-добре да си отиде; бавно и тъжно тя вдигна кимоното си от пода и се изправи.

— Бъни — каза тя, — хората имат мръсен ум. Ако чуят нещо за този случай, ще ми отровят живота.

— Не мисли за това — отговори той. — Аз няма да кажа нищо!

Бъни чу вратата тихо да се отваря и тихо да се затваря, запали лампата и заключи вратата — никога вече нямаше да пропусне да

взема тази предпазна мярка при такива домашни събирания! Известно време той крачи насам-натам, мислейки за тази тревожна преживелица. Каза си с благоприлична скромност, че това не е било заради неотразимия му чар, но в тази езическа цивилизация жените така се стряскат при среща с целомъдрието, че то ги поразява като нещо колосално, свръхчовешко.

На другата сутрин младата морячка за пръв път от много години естествено се изчерви, когато срещна своя млад Адонис на палубата. Но скоро преодоля смущението си и те заговориха със старата задълбоченост за теософия и останаха добри приятели; той я наричаше Телма и Чарли не ги подиграваше. Когато си отиваха в къщи, Бърти поиска да знае дали госпожа Норман не му се е обяснявала в любов и се опита да узнае докъде са стигнали. И понеже Бъни се изчерви, тя се засмя и се ядоса, че е толкова глупав и не иска да ѝ каже. Тя реши, че те, разбира се, са изкарали един флирт. В това нямаше нищо особено, тъй като на „Сирената“ бяха ставали и други авантюри — осветлението в централния коридор беше много слабо, така че не се виждаше кой влиза от една врата в друга. След това Бърти мъдро добави:

— Но да не си въобразяваш, че ще се омъжи за тебе. Тя все говори разни глупости за превъплъщаване, но здраво държи на акциите на „Оксидентъл Стийл“, за сегашното си въплъщение.

XI

Скоро след това акциите на „Оксидентъл Стийл“ много спаднаха на борсата и Бърти се разтревожи, проявявайки собственически интерес в предприятието. Тя попита татко по този въпрос и той ѝ обясни, че това са „само манипулации“. Но непосредствено след това започнаха да спадат и много други акции, включително и на „Рос Консолидейтед“, и тогава татко каза, че имало много глупаци, които играели комар и наддавали за акциите си, и затова те спадали. Но това обхвана цялата страна и имаше съобщения, че и големи предприятия, дори и банки, изпитвали затруднения. Назряваше паника, татко и „Върн“ загрижено се съвещаваха; те прекратиха всякакво по-нататъшно разширяване на работата и освободиха няколкостотин работници: „малко си поскриха рогата“, както се изрази татко. В банките имало много пари, каза татко, но само големите бизнесмени могли да ги ползват: „Върн“ побеснял срещу Марк Айзенбърг, банкера, който го беше притиснал. Всичко това било трик на „Големите пет“, за да задушат „независимите“. Просто им се искало да вземат „Рос Консолидейтед“, като платят само пет или десет милиона!

Бъни има разговор с господин Ървинг, който му обясни, че това се дължало на системата на федералния резерв — машинация на големите банкери от Уол стрийт, предполагаем държавен съвет, а в действителност само комисия от банкери, която имала власт да пуска неограничено количество нови книжни пари по време на кризи. Тези пари се давали на големите банки и на свой ред се отпускали от тях под форма на земи на големите индустрии, чиито акции се притежавали и трябвало да бъдат пазени от тези банки. Така че при всяка паника едрите банкери били в безопасност, а дребосъкът трябвало да понася тежките последици.

В този случай ударът бил насочен срещу земеделските стопани. Те не били организирани и нямало кой да ги защитава: трябвало да изнесат реколтата си на пазара, а цените катастрофално падали — буквално милиони фермери щели да бъдат напълно разорени преди края на годината. Но цените на индустриалните стоки нямало да

спаднат чак толкова, защото големите тръстове имали зад гърба си банките на Уол стрийт и могли да си запазят акциите. Бъни предаде това обяснение на баща си, който от своя страна го каза на господин Роско и той потвърди, че това, бога ми, било точно така: той познавал шайката, която можела да бърка в касата на Федералната резервна банка на западното крайбрежие и която закупвала всичко, каквото им паднело, но нямало да им се удаде на тези еди-какви си еди-какво си да турят ръка върху владенията на „Роско-Рос“.

Парите така не достигаха, че Бърти не можеше да получи нова кола, въпреки факта, че нейната беше смазана при едно сблъскване, а татко говори на трапезата за икономии, докато леля Ема започна да ги храни с мусака, направена от печеното от предишния ден. Навсякъде оскъдица и грижи по лицата на хората и загатване за банкрути и безработица във вестниците — те правеха всичко възможно да го прикрият, но то прозираше между редовете.

После изведнъж се случи нещо смешно. Една лятна вечер пред къщата на семейство Рос спря голяма лимузина с шофьор и от нея слезе представителна личност със снежнобял спортен костюм — висок младеж с жълтеникава коса и важен лик — Илай Уоткинс, да го вземат мътните! Той се ръкува с всички наред — беше усвоил маниерите на архиепископ, — а след това помоли татко за частен разговор. Двамата отидоха в кабинета на татко и след половин час Илай излезе широко усмихнат и с поклон си отиде; татко не спомена нищо за разговора, докато не остана насаме с Бъни, а тогава лицето му се разтегна в усмивка и той се закикоти: Илай, да вярва ли човек или не, се впуснал в търговия с недвижими имоти. Бил намерил в предградията парцел точно с размерите, подходящи за храм, какъвто ангелът господен му заповядал да построи, или по-правилно намерил посредници, имащи връзки с градския общински съвет и успели да получат разрешение за създаване на парцел с такива безпрецедентни размери. Така било изпълнено желанието божие и златният храм щял да се издигне. Но по някаква неизвестна причина господ пропуснал да предупреди Илай за паниката и той „загазил“, както всички обикновени нечестиви бизнесмени, със закъсняло близо един месец плащане на сто седемдесет и пет хиляди доларовия парцел. Приношенията по молитвените събрания намалели и бог му внушил, че искал Илай да използва някой друг начин за събиране на средства.

— Какво поиска той от тебе, татко?

— Бог му открил, че аз бих поел ипотеката върху собствеността му. Но аз му казах, че бог е пропуснал да му каже откъде да взема пари. Дадох му петстотин долара, за да му помогна.

— Но, за бога, татко! Аз мислех, че правим икономии!

— Е, Илай подчерта, че той благословил първия ни сондаж в Парадайз и затова сме получили толкова много петрол. Сам разбираш, че би било нещо като богохулство, ако отречех това.

— Но, татко, ти сам знаеш, че не вярваш в глупостите на Илай Уоткинс!

— Зная, но този човек има страшно много последователи и някой ден може да имаме нужда от него, в това никога човек не може да бъде сигурен. Ако скоро станат избори, тук или в Парадайз, ще можем да си върнем парите стократно, като накараме Илай да подкрепи нашата бюлетина.

Бъни обмисли всичко, сетне събра смелост и отиде пак при баща си.

— Слушай, татко, щом можеш да дадеш петстотина долара на Илай Уоткинс за една шега, аз искам петстотин долара за нещо сериозно.

Татко доби веднага обезпокоен вид. Не трябвало да казва на Бъни за тези пари!

— Какво е то, сине?

— Бях при господин Ървинг, татко, и той е много зле: не може да намери никъде работа като преподавател. Сложили са го в черните списъци. Виждаш ли, той трябва да казва, че е преподавател последните две години в „Съдърн пасифик“, и хората пишат там да искат сведения и той е убеден, че някой от университета им казва, че е „червен“.

— Не бих се учудил, но ти нямаш никаква вина!

— Да, имам, татко! Аз бях този, който го изведе и то накара да говори пред мене. Мислех, че това ще си остане само между нас, но те са имали някой, който ни е шпионирал.

— Е добре, сине, иска ли ти той пари?

— Не, предлагал съм му малко, но не ги иска. А зная, че има голяма нужда, и говорих по този въпрос с Хари Сигър и с Питър Нагл, които познават някои от профсъюзните деятели в града и смятат, че

има възможност да се открие профсъюзно училище. Ние всички сме убедени, че господин Ървинг би бил идеален директор за него.

— Профсъюзно училище ли? — попита татко. — Това е нещо ново за мене.

— В него ще се учат млади работници.

— Но защо не отидат в редовните училища, които са свободни?

— Но там не ги учат нищо по трудовите въпроси. Поне не ги учат на нещо, което е вярно. Затова профсъюзните деятели основават учебни заведения, където способни младежи да могат да се подготвят, за да вземат участие в профсъюзната борба.

Татко се замисли:

— Значи, сине, то ще бъде място, където вашата червена група ще ги учи на социализъм и тем подобни.

— Не, това не е така, татко; ние нямаме за цел да учим хората на каквито и да било доктрини. Ние искаме да ги учим да мислят без предубеждения и това винаги е било схващането на господин Ървинг. Той иска работниците сами да могат да решават кое е добро и кое лошо.

Но това не можа да залъже татко дори за миг и той каза:

— Те всички ще станат червени, преди да са завършили училището. И виж какво, сине... нямам нищо против да ти дам петстотин долара за господин Ървинг, но няма да е справедливо спрямо мене да съм дал целия си живот, за да печеля пари, а ти да ги харчиш, за да учиш хората, че нямам право на тези пари!

Бъни се засмя и това беше най-доброто, което можеше да направи. Той и по-късно мисли върху това — все повече с течение на годините — и си даваше сметка как този проницателен старец прозираше в бъдещето и четеше живота!

ГЛАВА XIII МАНАСТИРЪТ

I

Бъни продължи да учи и да мисли, като се мъчеше да си изработи становище за проблемата капиталът срещу труда. За него бе станало ясно, че съществуващата обществена система не може да остане вечно — източниците на богатствата на страната да бъдат хвърляни на арената и след сбиване отнасяни от най-алчните. А на въпроса кой може да промени тази система имаше само един възможен отговор: огромната маса работници, които нямат психологията на комарджии и са научили, че богатството е плод на труда. По самото естество на тяхното положение работниците биха могли да победят само чрез обединяване и затова, щат не щат, трябваше да постигнат солидарност — идеала за братството и сътрудничеството.

Това беше основното убеждение на всички „радикали“ и Бъни с радост приемаше тази доктрина като начин да се избегне неразборията на търгашеството и войната. Хората на труда трябваше да се организират, да завземат индустрията и да я преустроят да служи на обществото. Формулата беше проста и заслужаваше доверие, но Бъни, уви, беше принуден да признае, че действителността е твърде сложна. Творците на новото общество не можеха да постигнат единомислие върху устройството му, нито за начина как да премахнат старото. Те бяха разделени на много фракции и хабяха много енергия в спорове помежду си. Бъни мислеше, че поне тук, в Южна Калифорния, работниците имаха достатъчно врагове във федерацията на работодателите с техните противостачни и шпионски агенции, със системата на черните списъци и преследвания и политиците, платени, за да обърнат законите срещу работниците. Но това, уви, не изглеждаше така за младите радикали, които сами се превръщаха във врагове едни за други!

Тъкмо сега те бяха обхванати от треска във връзка с руската революция — огромното събитие, което беше разтърсило работническото движение в целия свят. Там за пръв път в историята работниците бяха поели управлението и как използваха те този случай? Капиталистическият печат в света, разбира се, представяше

Русия като кошмар. Но Съветите продължаваха да съществуват и всеки ден съществуване беше нова победа над вестникарската кампания. Работниците доказваха, че могат да управляват! Работниците управляваха! Погледнете само!

Така във всички страни по света работническото движение се раздели на две фракции: тези, които смятаха, че работниците в тяхната страна могат да последват примера на Русия и че трябва да се организират и приготвят за това нещо, и онези, които мислеха, че по една или друга причина това не може да се извърши и че подобен опит би бил лудост. Това дълбоко разделение се появи във всяка фракция и идейно течение. Социалистите също се разделиха на такива, които искаха да последват Русия, и такива, които не искаха; анархистите се разцепиха по същия начин, така стана и с всички други; дори работническите водачи от старата школа се разделиха на такива, които настояваха съветското правителство да бъде оставено на мира, и такива, които искаха да подпомогнат капиталистите, за да го смъкнат!

За Бъни тази борба бе ясно изразена в семейството Мензис. Татко Мензис беше стар социалдемократ, дошъл от чужбина, и беше много деен в профсъюза на шивашките работници. От шестте му деца две дъщери следваха майка си, старовремска праволинейна еврейка, която носеше мръсна перука и спазваше всички празници в къщи и плачеше и се молеше за душите на онези от децата си, които Америка беше откраднала от вярата на техните деди, като ги беше накарала да работят в съботен ден, и от движението на „радикалите“, което ги беше направило агностици и безбожници. Рейчъл и най-голямото момче, Джейкъб, бяха социалисти като баща си, а другите двама, Джоу и Айки, преминали към „лявото крило“, бяха за диктатурата на пролетариата.

II

Бъни получи писмо от Рейчъл.

„Драги господин Рос — единствена тя от състудентките му се обръщаха към него така: това беше начин да запази пролетарското си достойнство пред човек с големи обществени претенции. — Ние сме отново в къщи, след като обрахме всички сливи и Калифорния, а следващата седмица започваме с гроздето. Вие казахте, че искате да присъствувате на събрание на социалистите: утре вечер ще има много важно събрание в Клуба на шивашките работници. Баща ми и братята ми също ще бъдат там и много ще се радват да се запознаят с Вас.“

Бъни отговори с телеграма, като ги покани, един стар и четирима млади социалисти-евреи, да вечерят с него преди събранието. Заведе ги в скъп ресторант, като смяташе, че с това им прави чест, като забрави, че те може да не се чувствуват там удобно поради облеклото и маниерите си. Наистина като че ли е по-лесно камила да мине през иглени уши, отколкото един богат да разбере чувствата на обезнаследените.

Бъни намери Рейчъл доста по-различна от безцветното работливо момиче, което бе знаел. Тя принадлежеше към онзи ориенталски тип жени, които могат да берат плодове няколко седмици, без да се безпокоят за цвета на лицето си: тя носеше залеза по страните си, а изгрева в духа си и сега за пръв път Бъни забеляза, че е доста интересно момиче. Рейчъл му разказа за приключенията си и те му се сториха крайно романтични. Повечето хора, като се отдадат на мечти, биха си представяли, че са син или наследник на голям петролен магнат, с милиони долари, които се сипят отгоре им, че имат луксозна кола и вдовици на стоманени крале и други сирени им се обясняват в любов. Но представата на Бъни за приказно приключение беше да отиде с група младежи с някой „Форд“, който току се поврежда, да ноцува в палатка, събаряна от вятъра, да бере плодове редом с мексиканци, японци и индуси и да изпраща в къщи с пощенски запис десет-двадесет долара всяка седмица!

Татко Мензис беше набит, як наглед мъж с къдрава жълта коса по цялата глава и широки гърди, които като че ли бяха повече отзад, отколкото отпред, толкова беше прегърбен от тежкия труд, и имаше някои английски букви, които не можеше да произнесе. Бъни познаваше сина му Джейкъб, социалиста, като приведен блед студент, но сега той изглеждаше много по-добре от живота на открито. Другите две момчета, „младите левичари“, бяха много словоохотливи и егоистични и отблъскваха изтънчения Бъни, който не беше достатъчно прозорлив, за да се досети, че те срещат за пръв път в живота си млад плутократ и по този начин правят непохватно усилие да запазят работническата си гордост. Никой да не каже, че са се уплашили! Освен това те почти не говореха с останалите членове от семейството поради острите си политически разногласия.

Те отидоха в клуба, претъпкан с хора, главно работници, всички настръхнали от възбуждение. Имаше избрана комисия, която трябваше да разгледа политиката на местната организация, и тази комисия изнесе доклад за изключването на „лявото крило“; имаше и доклад на малцинството, в който се настояваше да бъдат изключени всички останали! С това се наля масло в огъня! Бъни слушаше и с всички сили се мъчеше да не се разочарова от радикалното движение. Те бяха толкова шумни, а Бъни беше такъв привърженик на тишината! Той не очакваше работниците да притежават съвършени обноски, нито да говорят на съвършен английски език, но беше ли нужно да крецят и да размахват юмруци? Не можеха ли да водят идейни спорове, без да се наричат „трудова фалшификатори“ и „страхливи подлеци“ и така нататък? Събранието на местната организация на Социалистическата партия в Ейнджъл сити, на което Бъни беше отишъл, се свикваше в критичен момент на нейната история и те положително не се мъчеха да се покажат с най-изисканите си обноски зарад него.

Ето, татко Мензис се качи на трибуната и завика срещу собствените си синове, че били куп глупаци, щом си въобразяват, че могат да вдигат масова революция в Америка.

— Защо дойде революцията в Русия? Защото цялата страна е била съсипана от войната. Но трябва десет години война, за да се докара до такава съсипия капиталистическата класа в Америка; а в това време какво правите вие, невръстни глупци? Искате да предадете

Социалистическата партия на полицията! Те имат шпиони тук... да, и тези шпиони са сред вашето глупаво движение!

Това се стори на Бъни напълно разумно. Капиталистите в Ейнджъл сити биха искали работническото движение да стигне до крайности, за да имат повод да го смажат; а когато искаха да направят нещо, те не избираха средствата си за целта. Но да се каже такова нещо на младите екстремисти бе все едно да се развее червена кърпа пред някое стадо бикове.

— Какво? — извика Айки Мензис на собствения си баща. — Вие ли ще приказвате за полиция? А какво правят сега вашите прехвалени социалдемократи в Германия? Те държат полицията в своите ръце и разстрелват работниците-комунисти, защитавайки интересите на капиталистическата класа!

— Да, и ще направят същото и в Калифорния — извика другият брат. — Вие сте банда класови изменници!

Това беше нова дума и, както изглежда, много страшна. Въпросът беше дали клатещата се капиталистическа система можеше да се закрепят за още десетина години. А „дясното крило“ бе готово да участва във властта с капиталистите и да помага за спасяването им.

— Вие се превръщате в техни агенти — извика Джоу Мензис, — като залъгвате работниците с увеличение на надниците от два цента на час!

И така в Ейнджъл сити, както навсякъде по света, се стигна до разцепление: „червените“ се отдръпнаха и веднага се разделиха на три различни комунистически групи; а Джоу и Айки Мензис напуснаха дома си и си уредиха отделно домакинство с две момичета-работнички, техни съмишленички. И така Бъни се озадачи още повече: животът изглеждаше толкова сложен, а щастието — толкова трудно да се намери!

III

Една събота телефонът извънтя: беше Върнън Роско, който търсеше татко. Случайно Бъни вдигна слушалката и чу веселия глас:

— Здравей! Как е младият болшевик? Слушай, Джим младши, нали се канеше да ми дойдеш на гости? Защо не дойдеш сега? Анабел си почива от „Мъките на страстта“... тя ще се радва да те види. Ви Трейси и Харви Манинг са там... в неделя ще има и много други. Разбира се, ще дойда! Ти върви, старият ще ти обясни пътя.

Бъни каза на татко, че е приел поканата, и татко му каза, че домашните работи на господин Роско били такива, че Бъни трябвало да ги знае предварително. Анабел Еймз, филмовата звезда, била, както хората казват, негова метреса, но всъщност не било точно така, защото тя му била много предана и всичките им приятели знаели това, и то било все едно, че са женени. Само че, разбира се, имало и госпожа Роско, която живеела в къщата в града с четиримата си сина. Госпожа Роско се движела в обществото и така нататък, и се опитвала да въведе и Върн в него, но той просто не бил създаден за такъв живот. Понякога госпожа Роско отивала в „Манастира“, както се наричала неговата вила, но, разбира се не когато госпожица Еймз била там; татко каза, че те сигурно имат някаква установена система, за да не се сблъскат една с друга. Госпожица Еймз си имала своя къща близо до студиото, а „Манастирът“ бил „забележителност“, където водели приятели, за да прекарат там празниците.

Пътят минаваше зад планинска верига, която заграждаше брега: един от вълшебните пътища, магическа бетонна лента, трасирана от гигантска ръка. Моторът тихо бръмчи, а ти летиш, гонен от вятъра, по дълги нагорнища и дълги надолнища и криволичиш сред лабиринт от възвишения, има стръмни наклони и безкрай от накамарени планини, и широки простори на долини, и късове от брега с рибарски колиби, лодки и мрежи, съхнеци на слънце; след това отново възвишения и планински стръмнини — ти се носиш с часове с каквато скорост искаш, защото си вече на двадесет и една година и татко вече не изисква да спазваш ограниченията на скоростта.

Един път се отделяше към океана и след като се изминеха десетина мили, стигаше се до висока желязна ограда и желязна врата с надпис „Частна собственост. Тук обърнете!“ — и голямо разширение на пътя, направено специално, за да можеш да се подчиниш на разпоредбата. Вратата беше отворена и Бъни продължи нататък и се качи на друг хълм, прехвърли билото и тогава, о чудо! — голяма котловина, широка две-три мили, потънала в жълто и зелено, отворена от едната страна към морето, а по средата на котловината — сивите каменни кули на „Манастира“! Планини от всички страни и петролният магнат владееше всичко, което се виждаше: и земята, и гледката; ако външни хора искаха да видят резиденцията му, трябваше да се снабдят с гребна лодка или да преплуват.

Пътят след това се виеше надолу сред огромни купчини скали и групички вечнозелени дъбове по на сто-двеста години и стигаше до разклонение, където имаше надписи: „Доставчици“ и „Гости“. Ако човек имаше щастието да бъде гост, пътят го водеше през зидан свод, достатъчно голям за пет-шест двуетажни дилижанса; един прислужник те посрещаше и повикваше шофьор, за да откара колата ти в гаража, а тебе отвеждаше във всекидневна — все едно че те въвеждаха в катедрала: очите ти се плъзгаха по сводовете над главата и ти можеше да се препънеш в кожата на някой зубър, гну или дявол знае какво друго. Какъв ли мрачен, язвителен архитект си бе направил, шегата с тези готически кули, шпицове, зъбери и издадени бойници — тук, сред новата езическа империя, и ги е нарекъл с такова многозначително име! Сигурно „Манастирът“ е трябвало да бъде в предреформационен стил, за да отговаря на навиците на калугера, който живееше в него!

В напречния кораб на катедралата Бъни откри асансьор и от него изскочи миниатюрно видение с лимоненожълт шифон, с лимоненожълти чорапи и обуца и с голяма лимоненожълта шапка, каквито са носели пастирките, когато са ги рисували. Тоалетът ѝ беше достатъчно хубав и скъп за бал с маски; нямаше нужда от представяне, тъй като Бъни беше един от деветдесетте процента от всички мъже в цивилизования свят и може би седемдесетте процента в Мадагаскар, Парагвай, Нова Земя, Тибет и Нова Гвинея, които биха могли да кажат броя на миглите по клепачите на Анабел Еймз или да начертаят диаграма на трапчинките ѝ и точния път на сълзата, която се търкулва по бузата ѝ. Беше я гледал в ролята на „дивата“ дъщеря на един

питсбъргски крал на стоманата, накарана да повярва в майка, дом и царство небесно; като метреса на френски крал, елегантно умираща, за да изкупи елегантните си прегрешения; като малтретирана и избягала наследница на имение в Джорджия; като босоного планинско момиче в Блю Ридж. Всичко това на кино, а сега я виждаше от плът и кръв.

— Значи това е господин Рос? — Гласът ѝ беше чудноват слаб висок дискант. — Таткото ми е разказвал толкова много за вас! („Татко“ тя наричаше господин Роско). Толкова се радвам, че дойдохте. Моля, чувствувайте се като у дома си. Правете каквото искате, защото това е дом на свободата. — Бъни си спомни този субтитър... но дали беше от „Стоманени сърца“ или „Девицата от имението“? — А ето го и Харви — продължи господарката на имението. — О, Харв, ела тук, това е Бъни Рос... Харви Манинг. Господин Рос е за първи път тук, затова, моля ти се, бъди любезен с него, за да дойде пак. Той учи в университет, чете много и знае много и сигурно ще му изглеждаме ужасно невежи и лекомислени!

Харви Манинг влизаше през една от отворените стъклени врати, заемащи мястото на четиринадесетте изображения на мъките Христови в катедралата. Той вървеше бавно и не ускори хода си; говореше също много бавно и флегматично — никога не е трябвало да бърза за нищо, защото произхождаше от един от старите родове на щата. Имаше странно грозно лице с множество бръчки и Бъни не можа никога да разбере дали е стар или млад.

— Здравейте, Рос — каза той, — драго ми е да се запознаем. Имам един вуйчо, който харчи стотина хиляди долари, за да ви вкара в затвора.

— Така ли? — попита Бъни, малко учуден.

— Да! Той се занимава с преследване на червените и казва, че розовите са по-опасни от червените. Много се безпокоих за вас.

— Не се тревожете! — каза Бъни, като разбра, че това е една от шегите, които помагат на безделниците, млади и стари, за да разнообразяват живота си. — Татко ще похарчи двеста хиляди и ще ме освободи.

— Като си помисля, струва ми се, че и Върн би дал своята лепта... нали, Анабел?

— Никой от моите гости не отива в затвора — отговори филмовата звезда. — Те се обаждат по телефона на таткото, а той се

обажда на началника на полицията, който веднага ги пуска.

Тя каза това, без да се усмихне, и Харви Манинг отбеляза:

— Виждате ли, Рос, Анабел има прозаичен ум.

IV

Да, това беше истина за яркото светило на екрана, както сам Бъни установи по-късно: тя имаше прозаичен ум. Цялата поезия и романтичност, които ѝ приписваха зрителите, съществуваха, така да се каже, само в очите на публиката. Всичко, което се изискваше от Анабел, беше нейното свежо тяло и пластично лице: останалото беше работа на скъпо платените режисьори. Тя се снимаше във филми на делови начала, разговорите ѝ се въртяха в кръга на производствените разности и процентите от продажбата на филмите в чужбина, също така като че ли това бяха петролни сондажи. Ето защо тя се разбираше с Върнън Роско, който също имаше прозаичен ум. За него една иглика край реката беше жълта иглика, а за Анабел тя беше декор на един „интериор“ или място за „външна снимка“.

В цялото това нещо имаше известна жестока прямота, както установи Бъни: желанието на Анабел беше да бъде актриса, а не метреса.

— Бога ми — заявяваше Върнън на гостите си, — аз похарчих осем милиона долара, за да направя от това бебе кинозвезда.

А това тридесетгодишно бебе мечтаеше един ден да създаде някой шедьовър, с който да спечели тези осем милиона и да си възстанови честта. Междувременно тя се отплащаше с грижите си към Върнън, и то така публично, че беше трогателно и почтено според най-строгите буржоазни мерила. Ако петролният магнат, като е вземал кинозвезда за метреса, си е въобразявал, че ще води див и необуздан живот, жестоко се беше излъгал, защото беше най-здраво държаният под чехъл мъж между всички гуляйджии.

— Хайде, татко — казваше Анабел, — ти пи достатъчно. Остави чашата!

Тя казваше това в компания, която току-що се е приготвила за най-приятна вечеря, а Върн започваше да протестира:

— Господи, бейби, че аз още не съм почнал!

— Добре, тази вечер ще спреш преди да си почнал. Спомни си какво ти каза доктор Уилкинс за черния ти дроб!

Върн избухваше:

— По дяволите черния ми дроб!

А тя му отговаряше:

— Татко, ти си ми казал да те карам да ме слушаш. Трябва ли да те засрамя пред цялата компания?

— Аз да се засрамя? Бих искал да видя някой, който може да ме накара да се засрамя!

— Виж какво, татко, зная, че ще се засрамиш, ако разправя какво ми каза последния път, като беше пиян.

Върн спираше с чашата във въздуха и се мъчеше да си спомни, а цялата компания започваше да вика:

— О, кажи ни, кажи ни!

— Да им кажа ли, татко?

Това, разбира се, беше блъф, тъй като Анабел беше много благонравна и никога не си позволяваше вулгарности. Но блъфът хващаше място и Върнън оставяше чашата.

— Предавам се! Махни това нещо!

Всички избухваха в шумни одобрения и това създаваше в компанията весело настроение.

Колкото и да беше странно, Анабел беше благочестива католичка. Как успяваше да уреди тези неща със свещениците, Бъни никога не можа да разбере, но тя правеше много благодеяния и снимката ѝ се появяваше по вестниците във връзка с разни благотворителни акции за католишките сиропиталища и други подобни неща. В същото време малката ѝ главичка беше пълна със суеверия като на някоя стара негърка бавачка! Тя например никога не се съгласяваше да започне да снима филм в петък, дори да ѝ дадяха всичките осем милиона на Върнов. А когато някой разсипеше сол, тя не само го караше да хвърли малко през рамото си, но и сама го правеше зарад него, ако станеше нужда. Веднъж на обед накара една приятелка да се храни на отделна маса, защото иначе щяха да бъдат тринадесет души на трапезата и това момиче, като най-младото, щяло да пострада.

В същото време беше много добра. Тя те обикваше и искаше да бъдеш около нея, а когато те канеше пак да дойдеш, правеше го съвсем искрено. И никога не говореше нищо лошо за тебе, след като си отидеш. Наред с възторжеността на артистичния темперамент беше

успяла да се опази и от глождещата завист: беше една от малкото кинозвезди, пред които беше съвсем безопасно да се хвали играта на други звезди, както разбра Бъни. Освен това тя хранеше особено уважение към него, защото беше чел книги и имаше схващания по обществените въпроси. Фактът, че името на Бъни беше попаднало на първата страница на вестниците като опасен „розов“, го обкръжаваше със същия ореол на тайнственост и романтика, каквито публиката приписваше на Анабел като светило на екрана и господарка на манастир.

V

— Харв — каза Анабел, — до вечерята има време да покажем на господин Рос къщата.

Така Бъни видя каква може да бъде една вила, та да може да поиска от баща си да му подари такава.

Но Харви Манинг не беше добър водач. За показване на забележителност трябва човек, който да има склонност към възхищение, а Харви, който беше виждал твърде много забележителности, беше склонен да говори за тях със снизхождение.

В това имение имаше почти толкова сгради, колкото петролни резервоари имаше в Парадайз; само че това бяха готически резервоари с миниатюрни кули, шпицове, зъбери и издадени бойници. Нямаше черква, нито някакъв молитвен дом, нито гробници на старовремски игумени; но имаше гимнастически салон с плувен басейн от зелен мрамор, кегелбан, тенис кортове, игрища за голф и поло — всичко, каквото бихте могли да намерите в най-претенциозен извънградски клуб. Имаше конюшня с коне за езда, яздени почти само от конярите, и библиотека, която се ползуваше само от кинорежисьори, търсещи сведения за местен колорит, или поне такава беше обяснението на Харви.

Имаше дори зоологическа градина с местни животни. Прислужниците и децата им бяха разбрали, че подобни подаръци се харесват на господаря, и носеха всичко, каквото можеха да хванат. Имаше заграден парк с елени и диви кози и заобиколени с дебела решетка места, където мечки се катереха по скалите, имаше и диви котки, койоти и пуми, дремещи на сянка. Имаше огромен свод, покрит с мрежа, а в него голямо сухо дърво, върху което бяха накацали орли. Орелът в естествената му обстановка, литнал с върховно величество в лазурното въздушно ширине, винаги е бил вълнуваща тема за поетите; но затворен в клетка, той представлява тъжна картина.

— Някои от вашите червени приятели в затвора — забеляза Харви Манинг на минаване.

Но Бъни забеляза, че дори и най-преситеният човек в света има нещо, към което проявява интерес. Скоро неговият придружвач извади часовника си и установи, че е почти шест и половина и е време да се прибират. Всеки ден до този час той бил „на водна диета“ и когато времето наближавало, можел вече да изскочи от кожата си. Затова те се запътиха обратно и един китаец-прислужник с бели дочени дрехи, който, изглежда, беше свикнал да го причаква, го посрещна с поднос в ръка. Харви изпи две чаши, за да навакса за изгубеното време, въздъхна доволно и заговори, без да провлача думите.

Когато Бъни слезе за вечеря, вече се беше събрала доста голяма компания — някои с вечерно облекло, други с костюми за голф, а трети, както и домакинът, с обикновени дрехи за работа — това беше „дом на свободата“, според субтитъра. Роско говореше за политика с Фред Орпан — за удара, който щели да нанесат на Демократическата партия. Говореше само Роско, тъй като събеседникът му беше чудновато мълчаливо същество, дълъг и сух, с дълго сухо лице, като на кон. Той имаше много странни сиво-зелени очи, които изглеждаха някак си съвършено празни; човек би помислил, че и главата му е празна, щом може да слуша и да не казва нищо цял час, но това би било грешка, тъй като той ръководеше голяма верига от петролни предприятия и татко казваше, че не изпускал нищо, като стоманен капан.

Там беше и Беси Бари, защото вежливостта изискваше да бъде канена навсякъде, където отиваше Орпан. Той я беше подкрепил в няколко филма и тя „му се отплащаше“, както се казваше в такива случаи. Но тяхната връзка не беше тъй почтена, както тази между Роско и неговата Анабел, защото Беси бе имала любов със своя режисьор, който още я обичаше, и отношенията между двамата мъже съвсем не бяха от най-добрите. Това беше обяснението, дадено на Бъни от Харви Манинг, главния клюкар, който беше изпил още няколко чаши и езикът му съвсем се беше развързал. Бъни забеляза, че домакинята тактично беше настанила двамата съперници на двата противоположни края на масата.

Сега те бяха в по-малка катедрала, известна като „трапезна“, и Бъни седеше на почетното място от дясната страна на очарователната Анабел, която сега от лимоненожълта пастирка се бе превърнала в дукеса, облечена с бял сатен. От лявата ѝ страна бе нейният режисьор,

Пери Дъчейн, който разказваше за съкращенията, които трябвало да се направят в първите две части от филма, които беше донесъл за прожекция. До него имаше празен стол: някоя дама беше закъсняла, а Бъни бе още твърде нов в светските обичаи, за да знае, че това е начин, по който велики личности успяват да си придадат важност. Това беше първата му среща с актриси — как можеше да знае, че те понякога играят и в живота?

VI

Помните ли суперпродукцията „Императорът на Етрурия“? Скитската робиня, доведена от горите, за да служи за удоволствие на разглезения сибарит, и сцената, в която я грабват дебелият евнуси? С каква прекрасна ярост тя ги дера и удря главите им една в друга! При борбата с тях дрехите ѝ стават на дрипи и човек зърва гъвкавото ѝ жилаво тяло — доколко го зърва, зависи от цензурата на щата, в който гледате филма. Тази сцена подлуди публиката и много продуценти се надпреварваха в ангажирането на Виола Трејси — моля, произнасяйте го Виола, с ударение върху първата сричка. Тя показва великолепните си побойнически качества и в следващия си филм „Девицата изкусителка“, а след това, в много спираци дъх сцени, се бе спасявала, когато е била на косъм от безчестието. Напоследък се беше много издигнала и сега цареше по всичките афиши в Ейнджъл сити като „Годеницата на Тутанкамон“ — пленителна фигура, дълбоко хлътнали загадъчни черни очи и усмивка, неразгадаема като четири хиляди години история.

Ето я и самата нея, слязла от афишите и появила се в трапезната на „Манастира“; египетският ѝ костюм сега беше заменен с дързък вечерен тоалет от кадифе, току-що пристигнал от Париж и колие от черни бисери. Прислужникът изтегли назад стола ѝ, тя сложи ръката си върху него, но не седна; домакинята каза:

— Госпожица Трејси, господин Рос!

Тя продължаваше да стои така, като се усмихваше на Бъни, който от своя страна също ѝ се усмихна. Двамата бяха застанали в интересна поза и Томи Пейли, нейният режисьор, който я беше научил на този номер и сега я наблюдаваше от другия край на масата, изведнъж извика:

— Камера, моля!

Всички се засмяха, а „Ви“ по-весело от всички, откривайки два реда бели бисери, по-правилни от черните и струващи много повече за една кинозвезда. Анабел Еймз никога не казваше нищо лошо за никого, но не такава беше Ви Трејси; тя знаеше да шиба с езика си не

по-зле отколкото с юмруците и приказките ѝ съвсем сащисаха наивния и млад Бъни. Случи се така, че разговорът най-напред започна във връзка с една жена-вамп, неотдавна докарана от чужбина с много дрънкане на рекламните цимбали.

— Тя се облича с голям вкус — каза Анабел благо.

— О, съвършено, абсолютно съвършено! — каза Ви. — Избрала си е куче да ѝ подхожда на лицето!

След това заговориха за продукцията, струваща един милион долара, „Старото дъбово ведро“, филм, който тъкмо тогава будеше стари спомени и изтръгваше сълзи от очите на милиони закоравели грешници. Доли Дийн, която играеше невинното селско момиче, прелъстено от търговски пътник, била очарователно проста, каза Анабел.

— О, да! — отговори Ви. — За да има възможност да бъде толкова проста, тя спа с продуцента на филма, с двама меценати, с режисьора и неговия помощник; и те и петимата я научиха как една невинна девица казва молитвите си!

Бъни, който беше бунтовник в кръга на своя живот, седна поизправено и взе да следи този разговор; и можете да бъдете сигурни, че Ви следеше младия петролен принц и току го стрелкаше с предизвикателни погледи на искрящите си черни очи. Прислужникът ѝ донесе супа в позлатена чиния, тя е погледна за миг и извика:

— О, моля ви се, махнете я! В нея има нишесте! Анабел, нима искате да ме опропастите в професията? — каза тя, а след това се обърна към Бъни и продължи: — Казват, че никой не можел да изяжда по един пъдпъдък всеки ден в продължение на един месец; а какво ще кажете, господин Рос, ако ви кажа, че от седем години ям по две агнешки котлетчета и три резенчета ананас, всеки ден?

— Бих попитал това египетски обред ли е или скитски?

— Не, това е предписание на един холивудски лекар, който се е специализирал по въпросите за пазене на линия от актрисите. Публиката, чиито идоли сме, смята, че ние тънем в лукс, а всъщност единствената ни мечта е да си купим достатъчно имоти в Холивуд, за да можем да се оттеглим и да се храним като хората!

— А никога ли не си похапвате скришом?

— Нашите фигури никога не лъжат. Я попитайте Томи Пейли какво би се случило, ако видеха малко тлъстинка по мене, когато

партньорът ми грубо разкъса дрехите ми! Ще ме сложат в комичните филми и ще трябва да изкарвам прехраната си, като ме търкалят в бъчва по някое надолнище!

VII

Разговорите на тази вечеря, както и на всички подобни вечери в Америка по това време, приличаха на разходка по ръба на хлъзгав ров. Рано или късно ще се подхлъзнеш вътре, не ще можеш да излезеш и ще трябва да довършиш разходката си в рова.

— Господин Рос — каза Анабел в качеството си на домакиня, — виждам, че не пиете виното си. Можете да се доверите на това, което ви поднасяме — всичко е от преди войната.

И така те попаднаха в трапа и заговориха за възбраната върху спиртните напитки.

Законът беше в сила от преди две и половина години и едва сега богатите почнаха да си дават пълна сметка за размера на наложеното им унижение. Въпросът не беше във високите цени — те всички търсеха начин да харчат повече пари, — а в неудобството и несигурността в това, което купуваха. Мнозина избягваха това безпокойство, като се доверяваха сляпо на определен контрабандист: Бъни установи като невероятно, но всеобщо явление, че хора, най-цинични в друго отношение, за които бе принцип в живота да не се доверяват никому, повтаряха най-невероятни истории, които представители на престъпния свят им разказваха, как едн-коя си каса с уиски била току-що внесена тайно от Мексико, или че дори била открадната от личните припаси на някой херцог, дошъл на посещение в Канада.

Те разговаряха за последните събития в трагедията, сполетяла Коски, един от кралете на филмовия свят, който имал безценни запаси в избата на вилата си и взел предпазни мерки да ги зазида с дебела тухлена стена и да загради с врати, каквито можело да се видят само в банкови подземия; но в отсъствието на собственика дошли крадци, вързали пазача и му запушили устата с кърпа, пробиха дупка в пода на гостната над избата, измъкнали всичко с въже и макара и го отнесли с камиони. Оттогава Коски се разправял с властите, обвинявал ги, че били съучастници на крадците, повикал чужда детективска агенция и заплашвал със скандал, от който щели да затреперят гащите на цялата

полиция. По този начин успял да си върне голяма част от бъчвите и бутилките, но, уви, истинските питиета ги нямало, защото всички били изпразнени и напълнени отново с фалшификати. И ето след това контрабандистите се въоръжиха с убедителна лъжа: стоката била от оригиналните напитки на Коски! Милиони галони от оригиналните напитки на Коски се пиеха в Калифорния и дори в съседните щати.

Изведнъж Ви Трейси плесна с ръце:

— Ах, слушайте! Зная нещо за Коски! За него и за някои други! Чул ли е някой от вас „Молитвата на киното“?

Настъпи мълчание. Никой не беше я чувал.

— Това е нещо за всички ни, на което трябва да научим децата си да казват всяка вечер и сутрин. То е сериозно и не бива да се шегувате.

— Да се помолим! — чу се гласът на Беси Бари.

— Съберете ръце като послушни дечица — заповяда Ви — и наведете глави.

След това бавно, с тържествен тон започна:

— Кино наше, което си на небето, Холивуд да е името ти. Да дойде Коски, да бъде волята му, както в студиото, така и в леглото.

Чу се едно ахване, след това всички избухнаха в гръмогласен смях: нямаше нужда от обяснения, те всички знаеха своя император, господаря на съдбините на стотици киноактриси.

— Продължавай — завикаха от всички страни и момичето продължи да нарежда призив, в който прозвучаваха фрази и ритъмът на господнята молитва, като вмъкваше имената и на други господари в техния потаен свят, винаги с неприлични намеци. Това бе своеобразна сатанинска литургия, която с вълшебство пресече разговора им за възбраната върху спиртните напитки. Те говориха известно време за сексуалните навици на господарите си: кой с кого живял, с какви скандали заплашвал, в кого стрелял, кого тровил. Имаше вълнуващи криминални мистерии, които можеха да дадат материал за цели часове разговор при всяко холивудско събиране: човек можеше да чуе пет-шест различни разрешения, всяко от тях сигурно и нито две, които да приличат едно на друго.

VIII

После се оттеглиха в по-голямата катедрала, където светлините бяха затъмнени, а на мястото на олтара много уместно се появи голям бял екран. В противоположния край на стаята имаше прожекционен апарат и гостите се разположиха в удобни кресла, готови да платят за приема, като изгледат първите две части от новия филм на Анабел, и да дадат професионалната си преценка за „сглобяването“. „Повикът на страстта“, както може би си спомняте, беше сърцераздирателната история за млада светска дама, чийто красив съпруг е отклонен от правия път от една разведена жена и която, за да го накара да ревнува, започва флирт с контрабандист на спиртни напитки; той я отвлича на техния кораб и тя става жертва на обикновеното дърпане, влачене и късане на женски дрехи.

— Господи! — пошепна Ви Треиси на Бъни. — Анабел играе тези светски момиченца откак се помни и никога досега не е имала сценарий, който да надхвърля умственото равнище на дванадесетгодишно дете! Ще си помислите, че е шега, но аз със сигурност зная, че Пери Дъчейн събира група ученици, разказва им сценария и ако има нещо, което не им харесва, маха го.

А след това каза на Анабел:

— Филмът е на нужната висота, скъпа; ще се продаде.

После пак се обърна към Бъни:

— Това е хубавото на Анабел: като ѝ кажеш това, тя е доволна и не пита дали филмът е произведение на изкуството. Но други питат и аз съм си създала смъртни врагове, защото не ги лъжа. Аз казвам: „Остави изкуството настрана, миличка; ние всички знаем, че нашите филми са боклук“.

Започнаха разисквания по различни технически въпроси и Бъни има възможност да научи трюковете на „сглобяването“. Научи освен това каква е била брутната печалба от редица филми на Анабел и поверителните данни за други успехи. Томи Пейли си позволил напоследък лукса да направи художествен и хубав филм, който вестниците нарекли класически; той и неколцина приятели хлътнаха с

повече от сто хиляди долара и той хвърлил вината за това върху образователната система и заявил:

— Нека сега германците се занимават с изкуство!

През цялото това време една мълчалива призрачна фигура се движеше из катедралата, облечена с бяло дочено сако и панталони и лилави терлици: китаецът, който носеше поднос с малки чашки, пълни с розова, жълта, червена и зелена течности. Той минаваше от гост на гост, подавайки подноса, и те оставяха празните чаши и вземаха пълни и цялата вечер призрачната фигура не издаде нито звук, нито някой го заговори. Преди триста години един английски поет, отдавна вече забравен от света на киното, беше попитал защо човек трябва да си поставя враг в устата, за да му отнема ума; но тук, в „Манастира“, изглежда, се страхуваха някой да не забрави да постави врага в устата си и затова този китайски призрак им спестяваше нуждата от припомняне.

Малцина не пиеха: едната от тях беше Анабел, втората бе Ви Трейси. На китаеца очевидно бе наредено да не приближава Върнън Роско и ако Върнън се опиташе да приближи призрака, чуваше се остро предупреждение:

— Върн!

Но другите пиеха и езиците се развързваха и сърцата се откриваха с приближаването на нощта. Дори Фред Орпан се съживи и развърза езика си. Върнън Роско имаше начин да „подмята“ всички, но сега това му бе върнато, тъй като някогашният фермер от Тексас се поизправи на стола си, раздвижи дългото си като на кон лице и попита с тънък фалцет като на чревовещател:

— Знае ли някой тук как този стар мошеник е започнал кариерата си?

Очевидно никой не знаеше и Орпан зададе втори въпрос:

— Виждал ли го е някой да плува? Обзалагам се, че не е! Когато е навън, казва, че водата е много студена, а когато е вътре, казва, че е мръсна или нещо подобно. Причината обаче е, че му липсва един пръст на крака и не иска това да бъде открито. Когато започна работа на първия си петролен сондаж, той остана без пари и почти беше изгубен; тогава отиде и си извади осигуровка за злополука, а после отиде на лов за зайци и откъсна с един изстрел палеца на крака си.

Така получи пари, за да довърши започнатия сондаж! Вярно ли е това, стари разбойнико, или не е?

Всички се разсмяха и се развикаха за отговор, а Върнън се смееше заедно с всички. Той не се сърдеше за тази история, но човек не можеше да го накара да си признае. Вместо това той отмъсти на нападателя си:

— Трябва сега да чуете историята и на този стар изнудвач, как е забогатял, като е вземал под наем земи от индианците. Тази история се разправя за десетина петролни дейци, но Фред наистина го е правил, аз го знам, защото бях там. Беше старият вожд Кожен врат от племето Шони и Фред му предложи една осма дивидент, но старият индианец присви очи и каза: „Не, не иска една осма, трябва една шестнадесета!“ Фред каза, че не може да му даде една шестнадесета, и му се примоли да вземе поне една дванадесета, но той упорствуваше: „Една шестнадесета или не дава никакъв договор!“ И така подписаха за една шестнадесета и само да видите сега какво става! Така ли е, стари мошенико, или не е?

Фред Орпан каза:

— Би могъл да допълниш историята, като разправиш какво прави старият вожд с дивидентите. Той си купи автомобили в различен цвят за всеки ден от седмицата и си нареди програма да се напива по три пъти на ден.

— О, заведете ме при него! — изрида Харви Манинг. — Тук ми дават да се напивам само веднъж на вечер и никак през деня!

IX

В тази катедрала имаше голям орган, вълшебен орган от новия вид, който свиреше сам, като му се сложеше свитък хартия и се натиснеше електрическо копче. Той свиреше последните джазови мелодии от Бродуей и компанията танцуваше, а Ви Трейси дойде при Бъни и му каза:

— Моят лекар ми позволява само по една чаша питие на вечер и аз искам трезвен партньор!

Бъни с удоволствие прие поканата и вечерта мина приятно. Той танцува с домакинята и с русата фея Беси Бари. Между танците те бърбеха, а китайският призрак продължаваше да обикаля с подноса и глъбините на човешките души се разбулваха все повече и повече.

Пред Бъни се изправи Томи Пейли, главен режисьор, хубав, с безупречно държане, макар и малко разчорлен, със зачервено лице, сигурен на краката си, макар и несигурен в мислите.

— Слушайте, Рос, искам да ми кажете за какво е цялата тази работа.

— Коя?

— Животът! За какъв дявол сме тук и къде отиваме, като свършим?

— Сигурно бих ви казал, ако знаех.

— Но слушайте, човече, чух, че ходите в университет! А аз никога не съм учил. Бях вестникопродавец и така нататък. Но мислех, че когато човек чете много книги и ходи в университет...

— Още не сме стигнали дотам — каза Бъни. — Може би ще учим за това през последните две години.

— Добре, за бога, ако ви го кажат, намерете ме и ми го кажете. И разберете, драги, какво да правим с пола. Не може да се живее с тях, но не може и без тях, и каква е тази бъркотия?

— Това е доста сложно! — призна Бъни.

— Това е дявол и половина! — каза Пейли. — Бих платил десетгодишна заплата на онзи, който ме научи как да забравя цялата тази проклета каша.

— Да! — каза Бъни. — Но тогава кого ще режисирате?

Тогава главният режисьор го погледна учудено и изведнъж избухна в смях.

— За бога, така е! Чудесен виц, ха-ха-ха! — И тръгна, очевидно да разправи на другите чудесния виц.

Мястото му беше заето от Харви Манинг, който не беше вече в състояние да се държи на краката си и се разплеска на един стол и с най-голяма обида в гласа попита:

— Искам да зная кой е говорил за мене!

— Говорил какво?

— Точно това искам да зная. Какво са говорили?

— Не разбирам какво искате да кажете, Харви.

— Точно така! Защо не знаете? Защо не ми кажете? Искате да кажете, че не питам ясно. Вие мислите, че съм пиян... нали? Аз казвам, че искам да зная кой е говорил за мене и какво е говорил. Аз трябва да държа на репутацията си. Трябва да зная защо не искате да ми кажете. Аз ще науча, дори ако трябва да питам цялата вечер. — И за доказателство започна отново: — Моля ти се, приятелче, кажи ми, какво говорят за мене?

Но точно тогава край него мина китайският призрак и Харви стана и направи усилие да го хване, но не можа, залитна и се хвана за една стояща лампа, малко по-висока от самия него. Тя не беше така солидна като стълбовете на фенерите по улиците, за които беше свикнал да се хваща; тя се олюля и щеше да падне, но Бъни скочи и я хвана, а Харви извика тревожно:

— Внимавай, ще я бутнеш!

Тогава се случи нещо странно. Бъни беше забелязал на трапезата един спретнат мъж, от едрите западняци, учтив и сдържан — управителят на имението и един от малкото, които не пиеха. Сега стана ясно, че едно от задълженията му като управител на манастир беше и едновременната служба на „бияч“ от евтините кръчми. Той дойде и мълком прихвана Харви Манинг през кръста и Харви, който очевидно бе идвал тук и друг път, нададе агонизиращ вой:

— Не искам да си лягам! Не искам да си лягам! По дяволите, Андерсън, остави ме! Ако си легна сега, ще се събудя сутринта и няма да мога да пия чак до вечерта, а това ме подлудява!

И бедният Харви упорито се бореше срещу тази ужасна съдба. Но очевидно материалът под дрехата на господин Андерсън не беше обикновени шивашки подплънки и плащцата жертва беше безпомощна като в свивките на боа. Той тръгна, макар и да продължаваше високо да заявява, че няма да отиде.

— Пак ще стана, чуваш ли! Не искам да бъда третиран като бебе! Няма вече да идвам в това проклето място! Това е насилие! Аз съм възрастен мъж и имам право да се напия, щом искам...

И плачевният му глас замря в асансьора!

— Господин Рос — каза Ви Трейси, — има два повика, които човек чува на холивудските събирания. Първият е „Не искам да лягам“, а вторият е „Искам да спя“.

Х

Когато Бъни се появи в неделя сутринта, в „Манастира“ нямаше никой друг. Той закуси и прегледа вестниците, които бяха донесени от най-близката железопътна гара; после отиде да се поразходи и поднови познанството си с „червените“ в орловата клетка. Той се спусна надолу към океана и откри нещо средно между разорана ивица и конска пътека, която минаваше през хълмовете успоредно с брега. Той я следва една-две мили, докато тя го изведе до самия пясък. Тук собственикът на „Манастира“ беше издигнал преграда с надписи, които предупреждаваха външни лица да не преминават; имаше врата със секретна брава, а от вътрешната ѝ страна дъска с ключове и указание да си вземеш един от тях, за да можеш да си отвориш вратата на връщане. Бъни взе ключ и продължи разходките си надолу по брега.

Така стигна до рейнски замък, издигнат на един от тези самотни хълмове; от него към брега се спускаше редица тераси и градини. Имаше пътеки и ручей, каскади и водостоци с каменни жаби, щъркели, костенурки и тритони — всички страдащи от сушата, тъй като водата беше спряна. Веднага се разбираше, че собственикът отсъства, защото щорите на прозорците в рейнския замък бяха спуснати, а тук-там из градината имаше бели грамади, очевидно покрити с платно статуи. Някои от тях бяха върху пиедестали, други кацнали върху каменните стени, а точно над главата на всяка висеше електрическа лампа.

Всичко това беше толкова странно, че Бъни си направи труда да се качи в градината, повдигна крайчеца на една от покривките и много се смути, като видя съвършено голите закръглени бедра на едра, мраморна дама — вероятно Лорелай или друга германка, защото под покривката личеше, че в едната си вдигната ръка държеше потир, а зад гърба ѝ се спускаше дебело мраморно въже — сплетената ѝ на плитка коса. Със златен гребен тя се реши, както си спомняте, и песен пее Лорелай, *das hat eine wundersame, gewaltige Melodie*, а Бъни беше лодкарят, когото тя беше привлякла с дивната си песен. Той надникна под пет-шест покривки и преброи останалите, установявайки, че в

градината има цели тридесет и две едри, дебели мраморни дами с плитки, увиснали на гърба им. Гледката по всяка вероятност ще е била много интересна нощно време, когато всички лампи са светили и не е имало никой да я види, освен тюлените! Да, Бъни погледна към океана и не видя нито едно платно, но близо до брега имаше струпани скали и върху тях лежах тюлени и чакаха да видят дали той ще свали покривките от статуите и ще върне онези весели дни от времето, преди забраната на спиртните напитки да опропасти Америка!

Той се върна на брега и продължи разходката си. Слънцето вече беше високо и водата блазнеше; виждаха се още скали с тюлени по тях и зеленобелите вълни, които ги прехвърляха, не бяха чак толкова високи, че да бъдат опасни, а точно колкото да съблазняват. Бъни се огледа, за да се увери, че е сам, и след това се съблече и нагази във водата.

Вниманието на тюлените беше привлечено от него и с всяка стъпка, която правеше, те подскачаха един по един все по-близо до водата. Някои от тях бяха жълти, други тъмнокафяви, едни малки, други големи, всичките много тлъсти — понеже изяждаха толкова риба на ден, колкото тежаха самите те. Когато Бъни ги приближаваше, те мълчаливо се плъзваха по скалите и учтиво му отстъпваха място; когато се покатерваше на скалите, те се надигаха и образуваха кръг на няколко крачки от него, подали жълти и кафяви глави от водата, с щръкнали бакенбарди и кротки опулени очи. Те странно приличаха на хора — кръг от деца, заобиколили чужденец, който не знае езика им и може да бъде или да не бъде опасен.

Калифорнийската вода е винаги студена, но калифорнийското слънце е винаги жарко, затова Бъни плуваше малко, а след това отиваше до някой куп скали и наблюдаваше безмълвната си компания, която се гмуркаше във водата. Каквото и да поискаше, те му отстъпваха, на него — по-висшето същество, и се задоволяваха с местата, от които си беше отишъл. Зелено-белите вълни се плискаха над него, а под тях имаше градина от странни растения, а анемоните и абалоните бяха така здраво преплетени, че не можеше да се изтръгнат с пръсти. По небето се гонеха бели облаци, които хвърляха бързи сенки върху водата, а далече в морето стълб дим показваше къде минава параход.

Светът беше така прекрасен и в същото време странен и интересен да се живее в него! Какво ли е да си тюлен? Какво ли мислеха те за арогантното същество, което сега се разпореждаше тук, в тяхното място за отдих? Дали виждаха рейнския замък на брега или забелязваха само рибата за ядене и как разбираха толкова ясно, че не бива да ядат хора? Странно щеше да бъде, ако някой от тях беше „червен“ и се разбунтуваше срещу установените обичаи на тюленството! Така Бъни бе същият на двадесет и една година, както и когато го срещнахме за първи път в Гвадалюпския проход и когато разсъждаваше за чувствата на ивичестия суек и бегача. Междувременно беше завършил гимназията в Бийч сити и половината курс на „Съдърн пасифик юнивърсити“, но нито единият, нито другият от тези институти беше му казал онова, което искаше да научи.

XI

Младият философ реши, че му стига толкова, и заплува към брега, но изведнъж забеляза някой да се приближава на галопиращ по брега кон. Ездачът беше гологлав, с голф, и приличаше на мъж, но в тези времена човек никога не можеше да бъде сигурен, затова Бъни продължи да плува в очакване, но скоро разпозна, че е Ви Трейси. Тя го видя и му махна с ръка, а когато се изравни с него, опъна юздите на коня.

— Добро утро, господин Рос.

— Добро утро — обади се той. — Това част от предписанията на лекаря ли е?

— Да, то включва и плуване. — На лицето ѝ заигра усмивка, сякаш беше разбрала затруднението му. — Защо не ме поканите да се присъединя?

— Ще изплашим тюлените.

Той бавно се приближи и се изправи, залян до рамене от вълните.

— Това е утрото на живота — каза Ви. — Излезте да му се порадваме!

— Вижте какво, госпожице Трейси, случи се така, че не очаквах компания. Аз съм както ме е майка родила.

— О, вий, човешки синове — започна да декламира тя, — докога ще превръщате славата ми в срам? — И тя обясни: — Веднъж участвах в „Цар Соломон“, религиозна драма. Имахме три истински камили и аз бях сунамитката Ависага, яздех камила, а един от тези, които ме придружаваха, пееше: „Стани, моя мила, моя хубавице, излез! Ето, зимата се вече мина, дъждът преваля, престана, цветя се показаха по земята, настана време за песни и гласът на гургулицата се чува в страната ни; смоковниците разтвориха пъпките си и цъфналите лози в лозята издават благоухание. Стани, моя мила, хубавице моя, излез! Гълъбице моя в скални проломи.“

Той беше достатъчно близо, за да види закачливите пламъчета в черните ѝ очи.

— Млада госпожице, предупреждавам ви. Вече цял час стоя във водата и ми е студено. Тъкмо се канех да изляза.

Но тя продължи:

— Шията ти е като Давидова кула!

Той пристъпи няколко крачки, докато водата стигна до кръста му.

— Аз излизам!

— Кой е този, който излиза от водата? Моят възлюбен е бял и румен, личен между десет хиляди други. Главата му е чисто злато...

— Предупреждавам! — заяви Бъни. — Едно... две... три!

И като видя, че тя не помръдва, излезе от водата.

— Нозете му са мраморни стълбове, поставени върху златни подложки; изглед има като Ливан, величествен е като кедр.

Бъни стоеше срещу нея, а водата си играеше около краката му.

— Хубав си, мой мили, като Тирца, прелестен като Йерусалим и страшен като войнство със знамена. Отвърни очите си от мене, защото ме вълнуват!

— Ако това го има в Библията, мисля, че е добре.

— „Цар Соломон“ струваше цяло състояние — каза Ви. — И това беше единствената религиозна драма, в която съм играла, и това са единствените стихове, които мога да рецитирам. Но смятам, че ако бях участвувала в гръцка драма, щях да мога да цитирам нещо подходящо, защото съм чела, че гръците участвували в игрите голи и това не ги смущавало. Вярно ли е?

— Така пише в книгите — каза Бъни.

— Добре, да бъдем гръци! Вие бягате добре, така съм чувала. Трениран ли сте?

— Донякъде!

— Устните на моя любим са посинели и той е настръхнал, затова нека се надбягваме, вие и моят кон, и това ще е гръцка драма.

— На дамите не се отказва нищо.

— По местата! Готови! — извика тя остро и тогава за голяма негова изненада извади малък револвер изпод дрехата си и гръмна във въздуха. Това щеше да бъде истинско надбягване!

Той затича със скорост от двадесет мили в час или може би дори малко повече и чу тропота на коня по пясъка зад себе си. Бъни не знаеше колко ще продължи надбягването и след малко премина на скорост за дълго бягане. Отново се сгръ и му стана приятно да играе

ролята на елин. Небето беше синьо, облачетата бели, водата зелена и пясъкът искрящ и студен: наистина, както беше казало момичето, това беше утрото на живота.

Стигнаха до мястото, където дири от каруци слизаха към брега и където имаше рибарски лодки, а трима мъже тъкмо се появиха с лодка сред вълните. Те отпуснаха греблата, загледани в тази смайваща гледка: съвършено гол младеж да се надбягва по брега с жена на кон. Техните мургави италиански или португалски лица застинаха в широки усмивки, при които проблясваха белите им зъби. Те знаеха за „Манастира“, а това бе последната приумица на богатите!

Но след това идваше място, където пътят стигаше близо до брега. Там имаше опънати палатки и паркирани автомобили, покрити с брезенти, за да се запазят от слънцето. На плажа имаше хора, а те, както Бъни знаеше, не бяха прости чужденци, ами фермери от вътрешността, довели тук семействата си, за да прекарат неделата далеч от жегата. Те нямаше да проявят търпимост към капризите на скучаещите богаташи, нито знаеха за обичаите на древните гърци; те бяха трезвомислещи хора, които редовно ходеха на черква, от онези, които образуваха Ку-клукс-клан и наказваха прелюбодейния и изневери с намазване с катран, оваляне в перушина и развеждане из града. Но Ви го беше предизвикала и той си помисли, че то си е нейна работа. Наистина ли искаше да бъде езичничка и да понесе последиците?

Той тичаше все напред и напред. Палатките се приближиха, Бъни виждаше жени да се втренчват и бързо да се прибират вътре; виждаше мъжете, които не бягаха, нито извърщаха глави, а ги наблюдаваха с гневна закана. Какво ли щяха да направят? Да хванат безнравствения нахалник, да го завият насила в одеяло и да го предадат на полицията? Бъни веднага си представи как на първите страници на вечерните вестници ще се появят заглавия като:

КИНОЗВЕЗДА СЕ НАДБЯГВА С ЧЕРВЕН ПЕТРОЛЕН ПРИНЦ

Тогава изведнъж чу глас зад себе си:

— Предавам се! Аз се връщам!

Той се завъртя кръгом и конят се завъртя и двамата препуснаха още по-бързо, отколкото бяха дошли, и се тресяха от смях в утрото на живота.

XII

Гърците никога не са носили нито панталони, нито ризи и в навличането на тези одеяния нямаше нищо романтично, нито естетично. Затова Ви Трейси продължи надолу по брега, докато Бъни се облече, и когато я настигна, тя вече не беше гъркиня, а млада американка с цялото ѝ достойнство и той щеше да прояви лош вкус, ако ѝ напомнеше за безразсъдната ѝ лудория.

Тя водеше коня за юздата, а Бъни вървеше до нея.

— Забелязахте ли тоя кошмар? — попита тя, когато минаваха край тридесетте и две Лорелай с техните савани. — Това е бил един от бляновете на стария Ханк Тачър. Чували ли сте за „щастливия Ханк“, калифорнийския цар на гроздето?

— Значи, това е неговият замък? — възкликна Бъни.

— Той мечтаеше за оргии и поддържаше пет-шест харема. Жена му отказваше развод за наказание и когато той умря, тя сложи покривала на мечтата му като своеобразна публична епитимия.

— Но, изглежда, никой не я вижда, освен тюлените.

— О, вестниците бяха пълни с описания за него: те никога не пропускаха каквато и да е новина за Тачъррови. От време на време изпращаха по някой репортьор. Веднъж дадох знаменита история: репортьорът сложил броня под панталоните си и кучетата напразно се мъчели да го ухапят.

— Тя е насъсквала кучета срещу него?

— Да, затова никой не смее да ходи там и да поглежда статуите.

— Боже господи! — възкликна Бъни. — Аз разгледах пет-шест.

— Значи, сте имали късмет. А аз затова нося револвер. Понякога кучетата идват на плажа и съседите трябва просто да воюват с тях.

— А защо не постави ограда?

— Тя е в спор с общината. Претендира да владее плажа и току поставя прегради, а общината изпраща хора през нощта да ги премахнат. И това продължава така вече десет години. Освен това държавата иска да прокара шосе през нейния парцел — то ще скъси пътя с няколко мили, — но тя похарчи цяло състояние, за да осуети

това; тя живее в този замък като обсадена принцеса от старо време — всички пердета са спуснати и тя дебне от стая в стая с револвер в ръка за крадци и шпиони. Питайте Харви, той я познава.

— Луда ли е?

— Това е реакция от живота ѝ с нейния съпруг. Той е бил прахосник, затова тя е скъперница. Разправят за него историята, че обичал да плаща на слугите си в брой. Обикалял имението си с каруца с платнени торбички, всяка с хиляда долара в злато. Веднъж изтървал една торбичка и не го разбрал. Един от работниците му я донесъл. Стариият Ханк го погледнал с презрение, бръкнал в джоба, извадил половин долар и му казал:

— Ето ти пари за въже, иди да си купиш и се обеси!

— И, значи, сега тя има грижата за парите?

— Точно така. Тя плаща всичките си сметки с препоръчана поща и пази разписките: освен това изисква от пощата обратни разписки и когато пристигне потвърждение за получаване на сумата, класира и завежда и тях. Тя не наема счетоводител, защото не можело да се намери човек, на когото може да се вярва, че ще си гледа работата както трябва. Прекарва часове сред търговските си книжа и открива небрежността и некомпетентността на другите. Наема адвокати, а след това наема други адвокати, за да контролират първите, а после се обръща към някоя детективска агенция, която да открие как са я ограбили адвокатите. Убедена е, че общинските власти я преследват и че всичките са куп мошеници — и може да е права до голяма степен. Тя е мършава и изпита, заприличала е на скелет от обикаляне от стая в стая да бърше праха по мебелите и да вика на прислугата, че не си гледала работата.

Двамата продължаваха да вървят по брега.

— Горе, отвъд онзи хълм, живее сестрата на Ханк. Той ѝ е оставил част от имението си и двете жени се скарали за граничната линия и правата върху водата. Теси Тачър е стара развратница — наема мъже да ѝ работят, после ги прави свои любовници, пише им сладникави писъмца, а след това те се опитват да я изнудят, но тя ги праща по дяволите, а те я дават под съд за неплатени надници и продават писмата ѝ на вестниците и вестниците ги печатат; но Теси пет пари не дава, защото знае, че нищо не може да увреди на

общественото ѝ положение, твърде много е богата; а освен това тя е дърта пияница и знае как лесно да забрави неприятностите си.

— Боже мой — възкликна Бъни. — Какво прави богатството с хората!

— И особено с жените — каза Ви. — То е прекалено много за нервите им. Вглеждам се в старите жени, които срещам, и си мисля: като коя от тях искам да бъда? И си казвам: „О, боже господи!“ и тогава скачам в колата и карам с петдесет мили в час, за да избягам далеч от грижите си и от хората, които искат да ми разкажат за своите!

— Това ли правехте, когато съдията ви изпрати за една седмица в затвора? — засмя се Бъни.

— Не — отговори тя, — това беше рекламен номер, щастливо хрумване на моя рекламен агент.

ГЛАВА XIV

ЗВЕЗДАТА

I

Бъни се върна в Ейнджъл сити и откри; че ако иска да следва програмата на Ви Трейси, за да избягва неприятностите на другите хора, направил е фатална грешка, като се е захванал с организирането на профсъюзното училище! Отиде да види господин Ървинг и намери младия преподавател затънал до гуша в препирни и спорове около работническото движение. Той прекарал цялото лято в срещи и разговори с ръководители и съмишленици в усилия да ги обедини около приемането на обща програма. Успял да открие училището с трима учители и около петдесет ученици, повечето от тях във вечерните класове. Всичко обаче било съвсем несигурно, тъй като трудностите били непреодолими.

Имаше шепа прогресивни и ясно мислещи мъже и жени в работническото движение; другите бяха огромна маса бюрократи, закостенели от ушите нагоре, а имаше освен това и групичка крайни радикали, които по-скоро биха се отказали от всякакъв хляб, отколкото да получат само половинка. Водачите на старата линия не искаха да имат нищо общо с училището, ако в него участвуват и тези „червените“. От друга страна, ако „червените“ бъдеха изключени, те щяха да вдигнат шум и голям брой истински либерали щяха да кажат каква е ползата от новото училище, щом като с нищо не се отличава от старите.

Работническото движение имаше свои традиции по отношение на исканията за по-къс работен ден и по-високи надници на работниците и старите профсъюзни деятели бяха обвързани с това становище. Обикновеният профсъюзен деятел беше в повечето случаи работник, напуснал всекидневния си труд с помощта на политическия апарат в профсъюза. Всяко ново нещо представляваше за него опасност да загуби канцеларската служба и да трябва да се върне на тежка работа. Той се бе научил да преговаря с работодателите и да пуши техните пури и в повечето случаи харчеше повече, отколкото бе заплатата му. Тук в Ейнджъл сити профсъюзите имаха седмичен вестник, който се поддържаше от поместването на реклами от

бизнесмените — а не беше ли това една благовидна форма на подкуп? Когато занесеш някоя войнствуваща новина на подобен редактор, той веднага ще изрече страшната дума „болшевизъм“ и ще хвърли ръкописа ти в кошчето за смет.

А същото нещо се отнася до работническото движение в национален мащаб. Американската федерация на труда поддържаше свое бюро във Вашингтон с цел да се води борба с радикалите и това бюро на практика малко се отличаваше от която и да било патриотична организация; неговата функция бе да събира от цял свят злостни съобщения за Русия и да ги помества в американския работнически печат. И, разбира се, ако някой трудец се проявеше скептицизъм и настояеше да се каже и другата страна, той само си навличаше ненавистта на този апарат и те го предаваха на вълците. В печата на капиталистите се появяваше страшно съобщение как комунистите превзели профсъюза на мазачите или, да речем, майсторите на копчета, и съдът се готви да вземе мерки против гнездото на конспираторите. На средния профсъюзен деятел, независимо от това колко честен и искрен беше, му трепереха гащите, когато такъв юмрук надвиснеше над главата му.

II

Видя се и с Хари Сигър и чу за неговите тревоги. Неговото търговско училище изкарало един випуск младежи и девойки, добре обучени да пишат на машина „Всички хора са създадени свободни и равни“ и „Свобода или смърт“. Сега тези млади хора обикаляли канторите на Ейнджъл сити и трябвало да се убедят, че никой не търси служаци, за да им пишат подобни неща. Направо казано, на тези млади хора се обяснявало, че търговското училище на Сигър било болшевишка институция и бизнесмените в града били предупредени да не вземат на работа неговите възпитаници. Такъв бойкот беше противозаконен в Ейнджъл сити и ако се опиташе да го приложи някой от работническото движение, той би бил незабавно изпратен в затвора. Но представете си Хари Сигър да поиска от прокурора да заведе дело срещу ръководителите на Асоциацията на търговците и производителите, чиято парична помощ за изборната кампания е довела на власт същия този прокурор.

Когато Бъни отиде в Парадайз, завари там куп други неприятности. Тъй като се подготвяше нова борба за повишаване на надниците, работодателите прочистваха „смутителите“, което всъщност значеше активните хора на профсъюза. Сега, за първи път, „Рос Консолидейтед“ следваше политиката на останалите петролни компании. Бен Райли, един от хората, които се срещаша в Раскъм, бил предупреден, че вече не бил нужен. Надзирателят му казал, че имало твърде много хора, но това било чиста лъжа, защото след това той взел пет-шест нови работници. Не, Бен бе социалист и беше говорил на събрания в Парадайз и разпространявал социалистически вестници, които разкриваха ужасните загуби в петролната индустрия и съперничеството за петрол в света, което щяло да предизвика следващата световна война.

Рут разказа на Бъни всичко това с голяма загриженост и тревога в кротките очи.

— Срамота е, Бъни, защото Бен няма къде да отиде. А тук той има дом, жена и две момиченца.

Бъни също се разтревожи: татко бе обещал да не се случват подобни неща!

— Не можеш ли да направиш нещо? — умоляващо попита Рут.

— Добре, но Бен работи на помпите и това е въпрос на производствения отдел, а татко се занимава само с разработката. Той не би искал да се меси в работата на началника на производствения отдел.

— Помоли го тогава да го вземе на работа в своя отдел.

— Ще го помоля, Рут, но зная какво ще ми каже. Ако той взима на работа хора, от които другите отдели искат да се отърват, това ще прави лошо впечатление. Ти знаеш колко много държи той за добрите отношения вътре в предприятието.

— Добре, Бъни, но тогава какво ще прави Бен и какво ще кажат останалите му другари? — настоя Рут с изненадващата упоритост, проявявана понякога от меките хора.

Рут не разбираше от абстрактни въпроси и нямаше свои теории за „класовата борба“, но когато се стигнеше до обикновени човешки въпроси, до някоя неправда, тогава я обхващаше твърда решимост, като тази на Пол. Хората, които идваха у тях, и разискваха, и спореха, бяха всички нейни приятели и ако към тях се отнасяха несправедливо, нещо трябваше да се направи!

И така Бъни пак се озова в старото си мъчително положение — да наблюдава борба, която беше безсилен да спре или дори да смекчи! Бен Райли успя да си намери работа в един чифлик. Там работеше по дванадесет часа на ден и въпреки това идваше вечерно време на петролното поле да разпространява своята социалистическа литература, но, разбира се, с изострено чувство на огорчение, което се споделяше от приятелите му.

Том Акстън се беше завърнал на петролното поле на своята организаторска работа и той, Пол и Бъни водеха безкрайни спорове. Тук, в съюза на петролните работници, както и в профсъюзното училище, стоеше въпросът: какво да се прави с „червените“? Не можеше да се събере една по-голяма група работници и веднага да не се раздели на социалисти, комунисти и Индустриални работници на света. Пол подкрепяше становището на Акстън, че най-важното за работниците от петролната индустрия е запазването на единството: всички работници трябва да съсредоточат усилията си в тази насока и

да избягват всеки повод за разединение. На това социалистите и комунистите отговаряха — добре, ще помагат; но при разгарянето на борбата „босовете“ се обръщаха към полицията и съдилищата, а петролните работници, като всички останали работници, установяваха, че не могат да стоят настрана от политиката и че ще трябва да превземат капиталистическата държава. Дотука социалисти и комунисти бяха единомислещи, но после се поставяше въпросът как ще стане завземането на властта и изведнъж между двете групи ставаше разцепление, както в семейството Мензис.

„Уобли“, както се наричаха Индустиалните работници на света, бяха отделна група — хора, отвратени от корупцията и липсата на ясен поглед в профсъюзите от старата школа и бяха образували съперническа организация „Единен голям съюз“, който един ден щял да обедини всички работници. Истинските работнически водачи ги ненавиждаха, а вестниците ги представяха като престъпници и главорези. Когато се запозна с едного от тях, Бъни установи, че това е младеж, прегърнал идеал в духа на ранните християнски мъченици. Тези „уобли“ бяха преследвани като диви зверове въз основа на „закона за престъпен синдикализъм“ на щата Калифорния: всеки от тях, дошъл в работнически център или индустриално предприятие, можеше да бъде арестуван от полицаи или заводски пазач, а само притежание на червена карта означаваше четиринадесет години в щатски затвор. Въпреки всичко имаше ги и тук, в Парадайз. Пет-шест от тях имаха своя „джунгла“ — сиреч лагер в хълмовете, където примамваха работници на своите събрания и човек можеше да види блясъка на лагерен огън и да чуе слабото ехо на песните, които те пееха по своята „малка червена песнопойка“. За Бъни това беше романтично и тайнствено, докато за татко, господин Роско и управителите на „Рос Консолидейтед“ то беше все едно, че „джунглата“ се намира в провинцията Бенгалия, а носените от нощния вятър звуци бяха рев на човекоядни тигри!

III

От тези и всички други неприятности Бъни имаше сега едно място, където можеше да си отдъхне — „Манастира“. Там никой нямаше грижи или, ако имаше, не ги стоварваше върху неговия гръб.

— Нека това да е ваш клуб беше му казала Анабел, — идвайте винаги, когато поискате, и оставайте колкото поискате. Нашите коне трябва да бъдат яздени, книгите ни четени, а пред вас е и целият океан — само се пазете от въртопите.

И Бъни отиваше в тази прекрасна местност: понякога и Ви Трейси беше там, а когато я нямаше, пристигаше подир няколко часа по някакъв тайнствен начин.

Тя беше няколко години по-възрастна от него, е в жизнения опит — по-стара, отколкото той щеше да е на сто години. Въпреки това тя беше добър другар. Работата ѝ налагаше да бъде млада по тяло и дух — с това печелеше препитанието си, и тя непрекъснато поддържаше формата си. Трябваше да спазва строг режим като трениращ атлет, като боксьор пред мач. А кой можеше да каже каква странна прищявка ще хрумне утре на автора на някой роман, или на монтажиста, или на режисьор, недоволен от развоя на някоя мелодрама? Можеше да се окаже вързана на див кон или към някое дърво в дъскорезница, или теглена с въже зад моторница, или да се катери отвън по някоя камбанария. През миналите векове във варварски и цивилизовани земи аскетическият живот е бил налаган на разни жени по много и странни причини; но имало ли е някоя по-чудновата от това: да може да се явява пред очите на милиони в ролята на обхваната от ужас девственица, изтръгваща се от ръцете на сладострастни похитители!!

Във всеки случай тя беше тука, приятелка на млад идеалист, който бяга от чужди неприятности. Те вземаха неизползуваните коне на Анабел и препускаха с тях, без седло, през хълмовете към плажа, вкарваха ги в галоп и във водата и плаваха с тях за голямо учудване на тюлените; или пък пускаха конете и се надбягваха пеша, или правеха кълбо напред или циганско колело — Ви литваше напред, вихър от бели ръце и крака и развяна черна коса — чак до самата вода, и смехът

им ечеше по-буйно от вълните. После сядаха да се препичат на слънце и тя му разправяше различни истории за Холивуд, които бяха по-буйни и от вълните. Всичко можеше да се случи в Холивуд и всъщност се беше случвало, а Ви познаваше хората, на които се беше случвало.

Бъни си отиваше, преследван от видение с оскъден бански костюм, видение младо, мускулесто, но грациозно, живо, бързо. Явно бе, че тя го харесва, а Бъни се сепваше от мечтите си и разбираше, че я харесва. Той мислеше за нея, когато трябваше да учи, и мислите му се свеждаха до един въпрос: „Защо не?“ Ехо от гласовете на татко, господин Роско, Анабел Еймз и техните приятели като че ли отговаряше: „Защо не?“ Единственият човек, който щеше да отговори по-различно, беше Хенриета Ашли, но Хенриета, уви, почти не се мяркаше вече дори и в спомените. Бъни не посещаваше синята лагуна, нито повтаряше молитви от малки, подвързани в черно и златно молитвеници.

Бъни се обаждаше на Ви Трейси по телефона в студиото или в нейното бунгало и тя бе винаги готова за разходка. Те отиваха в някой от ресторантите, посещавани от хората на киното, а след това в някой от театрите, където даваха филми със същите хора, и тя му разказваше за частния живот на тези хора — истории, много по-странни от онези, които се съчиняваха, за да ги играят. Много скоро филмовият свят започна да вади заключения в клюките си. Ви Трейси си намерила милионер, петролен принц — о, милиони и милиони! И било много романтично: приказвало се, че той бил болшевик.

В погледите и думите на околните Бъни като че ли долавяше пак същия въпрос: „Защо не?“

IV

Седнала на брега, наполовина заровена в пясъка и забила очи в синята вода, Ви му разправяше неща от живота си:

— Аз не съм невинно момиченце, Бъни, да не мислиш! Когато се хванах на това хоро, трябваше сама да си пробия пътя и си платих цената като всички други момичета. Някои може да се опитват да лъжат, но не им вярвай: няма жени-процедуентки, нито светии сред мъжете.

Бъни помисли малко и каза:

— Не могат ли да се задоволят с това, че са намерили добра актриса?

— Тя може да бъде добра актриса през деня и добра метреса през нощта: мъжът може да има и двете и не се отказва.

— Това звучи отвратително!

— Ще ти обясня защо е така: в тази игра има такава жестока конкуренция, че ако искаш да отидеш напред, нищо друго няма значение, нищо не може да те спре. Същото беше и с мене. Висях по вратите на студиата — бях само на петнадесет години — и гладувах, и мизерствувах, докато най-после бях готова да спя и с дявола, за да вляза вътре.

Тя седеше загледана пред себе си, а Бъни, който я наблюдаваше под око, видя, че лицето ѝ беше мрачно.

— Трябва да запомниш и това — допълни тя: — едно момиче среща мъж, който има много пари и може да я изведе на разходка с голяма кола, да я заведе в скъп ресторант, да ѝ купи хубави тоалети, да я настани в бунгало, той е много голям човек за нея и е лесно да го смята за прекрасен. Моралистите могат да се мръщят, защото нищо не знаят за това, чистата истина обаче е, че мъжът, който пръв дойде и ми предложи пари и моята първа истинска роля във филм, беше бог за мене и напълно справедливо беше да му дам това, което ми поиска. Трябваше да поживея с него само няколко месеца, за да разбера, че е тъп глупак.

Ви помълча и продължи:

— Ти сигурно се чудиш защо ти разправам всичко това. Сега съм осигурена, имам пари в банката, бих могла да се представям за дама и да забравя грозното минало. Ако ти кажех, че съм невинна девственица, как би узнал, че е лъжа? Но аз си казвах: „Ако притежаването на пари значи нещо за мене, то значи, че няма да има нужда да лъжа повече“.

— Познавам един човек, който ми каза същото, и това ми направи голямо впечатление. Не бях срещал такъв човек преди него.

— Това само показва, че си нещо като дивак. Аз се ползвам с ужасна репутация във филмовия свят, казали ли са ти вече?

— Не много — отговори той.

Тя го погледна остро.

— Какво са ти казали? Предполагам всичко за Роби Уордън!

— Едва ли всичко — усмихна се той. — Чух, че са била влюбена в него и че оттогава си в траур.

— На два пъти съм била луда за някой мъж, Роби беше последният и, повярвай ми, ще си остане последният. Той финансира най-хубавия филм, в който съм се снимала, и беше красив като бог, и ме моли да се оженя за него, и аз наистина се канех да го направя; но през цялото това време той въртеше любов и с две-три други жени и една от тях го застреля, та това беше краят на моя светъл младежки блян. Не, аз не съм в траур, напротив, радвам се, защото това ме спаси от много неприятности. Но ако говоря малко цинично за любовта и съм грубовата в изразите си, сега разбираш защо.

Ви изтърси планината пясък от голите си крака и стана.

— Ето как се пазя от затлъстяване — каза тя, сложи ръце върху пясъка там, където беше мокър и твърд, и изправи тялото си на тях. Стройните ѝ бели крака се издигнаха право нагоре, а обърнатото надолу лице се смееше на Бъни; в това положение тя бавно отиде на ръце до водата, довърши премятането, стъпи на крака и се хвърли във вълните.

— Ела! Водата е чудесна!

V

Бъни размисли върху този разговор и извлече от него своя обичаен урок по смирение. Ви е трябвало да се бори за успеха си, докато той никога не е трябвало да се бори за каквото и да било. Ако би поискал да направи кариера на киноартист, татко би уредил това и вратите на ателиетата щяха да се отворят за него. Същото би било и с всяка друга кариера, за която би могъл да помисли. Как можеше да осъжда когото и да било?

А също докато слушаше разказа на Ви, пред него стоеше споменът за Юнис Хойт, който го караше да изпитва унижение. Не, хората не можеха да кажат кое е истината в пола или пък ако можеха, не го обясняваха достатъчно ясно. Не беше приятно да мислиш за толкова много други мъже, но то помагаше за разчистване на атмосферата. Тя нямаше да иска от него да се ожени за нея веднага; между киноартистите ставаха женитби, но очевидно едва след като се уверяваха, че ще бъдат щастливи. Това също караше Бъни да се чувства сигурен, че Ви няма да се възмути, ако узнае, че е предмет на неговите мъчителни сънища.

Те бяха в „Манастира“, бяха танцували и излязоха на една от лодките или платформите, или терасите, или както и да наричат външната страна на една катедрала. Луната ярко светеше — същата луна, която беше светила някога на Бъни и Юнис и на Бъни и Нина Гудрич. Отвътре се чуваше музиката на орган, а във ухаеха цветя и Бъни си мислеше: „Какво трябва да направя?“ Така не можеше да продължава, това беше положително: беше стигнал до такова състояние, че цял трепереше. И все пак езикът му като че ли беше вързан. Досега бе трябвало всички момичета сами да му се предлагат, а сега беше така объркан. Какво, по дяволите, беше станало?

С треперещ глас той предложи:

— Хайде да танцуваме!

Ви стана и той също. Бяха излезли танцувайки на тази лоджия, или платформа, или тераса, и сега щяха танцувайки да влязат обратно и той щеше да бъде буквално там, където е бил преди. Не, това не

струваше! Внезапно го обзе отчаяние и вместо да я прихване за танц, той я притисна така, че тя не можеше да танцува. Това беше груба постъпка, не правеше чест на студент от трети курс и диктатор на модата в аристократичен университет. Бъни съзнаваше това и бе в паника. Тя нямаше да разбере — щеше да се разсърди и да го изпъди.

Но не, тя не се разсърди; и някак можа да го разбере. Една стара поговорка казва, че пръстите са били направени преди вилицата, и също така е вярно, че прегръдките са били измислени преди думите. Бъни усети, че тя му отвърща на прегръдката, и то с яки ръце, които могат да крепят една девойка нагоре с краката и да я отнесат в морския прибой. Всичко беше наред!

— О, Ви! — пошепна той. — Значи, ти ме обичаш!

Устните ѝ се срещнаха с неговите и двамата останаха там, на лунната светлина, притиснати един до друг, докато музиката се издигна до крясък.

— Ви, толкова ме беше страх!

Тя се изсмя:

— Глупчо такъв!

Но изведнъж отдръпна главата си и каза:

— Бъни, искам да ти говоря. Има нещо, което трябва да ти кажа. Остави ме и седни, моля ти се... не, ето там, на онзи стол! Искам да говорим спокойно.

В гласа ѝ имаше страх и той я послуша.

— Какво има, Ви?

— Искам да бъдем разумни и да знаем какво правим. Струва ми се, че едва ли някой, когото познавам, е щастлив в любовта, и аз се заклех пред бога никога вече да не се влюбвам.

— Трябва да си намериш нов бог!

Бъни беше успял да се посъвземе.

— Искам да си обещаем да бъдем щастливи! Щом почувствуваме, че не сме, ще се разделим, и без разпавии! Нека бъдем разумни, да не подлудяваме от ревност и да не се измъчваме един други.

— Ти ще ми бъдеш предостатъчна — заяви Бъни. — Няма да те накарам да ме ревнуваш.

— Ти не знаеш какво ще направиш! Никой никога не знае! Това е дяволска работа, ти нямаш представа какво съм виждала! Ти си още

истинско бебе.

— Ти ще бъдеш добра с мене, Ви, и ще ме отгледаш.

— Отде знаеш какво ще направя? Какво знаеш ти за мене. Ти ме желаеш, без наистина да знаеш каква съм и какво ще направя? Можех да ти разправя милион лъжи и как щеше да го разбереш? Следващата жена, която срещнеш, ще ти разправи милион и една и как ще го разбереш за нея?

— Това е толкова лесно, Ви, ти ще ми кажеш!

Той се отпусна на колене пред нея и взе едната ѝ ръка с намерението да я успокои, но тя го отблъсна.

— Не, не искам да правиш това. Искам да мислиш върху това, което ти говоря. Искам да решим съвсем хладнокръвно.

— Ти вледеняваш кръвта ми, като ми говориш за прелъстителките от Холивуд — изсмя се той.

— Бъни, мъжът и жената трябва винаги да си казват истината — винаги. Те трябва да си имат толкова доверие, колкото и да боли от това. Не е ли така?

— Положително е така!

— И ако това ги доведе до раздяла, добре... но не бива да се задържат един друг с лъжи. Съгласен ли си с това, Бъни?

— Да!

— Искам още да знаеш, че не желая никакви твои пари.

— Но аз нямам никакви пари, Ви, те са всичките на татко. Това е първата горчива истина.

— Както и да е, аз не ги искам. Имам си свои, за да се грижа сама за себе си. Имам си своята работа и ти ще имаш своя и ние няма да закачаме един друг и ще се срещаме, когато това ще ни прави щастливи.

— Това е твърде лесно за един мъж, Ви!

— Това ще бъде игра и такива са нейните правила, а ако нарушаваме тези правила, ще бъде измама.

Бъни можеше да я увери, че никога не е мамил в игра и нямаше да мами и в тази. Така той успокои страховете ѝ и тя отново се озова в прегръдките му и те размениха онези горещи целувки, на които за известно време човек мисли, че никога не ще се насити.

Изведнъж тя пошепна:

— Някой може да излезе и да ни види, Бъни. Нека да отида вътре и да потанцувам малко, след това ще се извиня и ще се прибера, а ти ела в стаята ми.

VI

Дали някой ги беше видял на лунната светлина? — Или Ви беше споделила тайната с Анабел? Или виновно беше щастието, което светеше в очите на младата двойка? Във всеки случай на другата сутрин беше очевидно, че истината е известна, и в „Манастира“ цареше празнична атмосфера. Разбира се, никой не стигна дотам, че да ги обсипва с ориз или замерва със стари обуца, или да връзва бели панделки на автомобилите им, както се правеше с младоженци, но ги посрещнаха с приятелски усмивки и многозначителни закачки, които поддържаха игривото настроение. Анабел, разбира се, беше възхитена: тя беше замислила това още от самото начало и беше избрала този млад петролен принц за своята приятелка от деня, когато Върн ѝ разказа за него. А Върн... е, сами можете да си представите, че когато той започнеше да се шегува на такава тема, у никого не оставаше каквото и да било съмнение за случилото се.

Колкото и да беше странно, когато се върна в къщи, Бъни намери същото сватбено настроение, предадено по някакъв тайнствен начин и на татко. Дали Върн, този стар мошеник, не беше се погрижил да съобщи новината по телефона? Във всеки случай татко сияеше от задоволство, а Бъни четеше мислите му. Татко познаваше Ви Трейси и много я харесваше. Кинозвезда — та това, за бога, е нещо, с което човек може да се хвали! Именно това е кариерата, достойна за млад петролен принц, съвсем според аристократичните традиции. Сега вниманието на Бъни щеше да бъде заето с нещо друго, а не с този глупав болшеvizъм!

И ето татко се опитваше да понамекне за Ви, но с такт, какъвто може да се очаква от един стар носорог! Дали е била и Ви Трейси в „Манастира“ този път? Хей, огън-момиче, тази Ви! Върн казал, че тя печелела по четири хиляди седмично и това не било само реклама. Била по-умна от всичките повлекани, взети заедно: имала спестени пари, притежавала парцели из целия Холивуд. Ходила при Върн да иска съвет за „Рос Консолидейтед“ и той ѝ казал да вложи всичко, каквото може, и какво да видиш: тя му донесла чек за петдесет хиляди

долара и купила пакет с акции на номиналната им цена, които сега стрували три пъти повече, а Ви казала, че Върн я спасил от шест изнасилвания! След това старият носорог продължи да обяснява какво искала да каже с това Ви — че по този начин нямало нужда да играе в шест филма!

Бърти също веднага научи новината, тъй като доставчикът на контрабандни питиета на Чарли Норман имал любов със сестрата на Анабел Еймз. Бърти беше любопитна да се запознае с Ви Трейси и нареди на Бъни да я доведе на обед. Ви не беше много склонна — тя заяви, че сестрите винаги насъсквали братята си срещу техните любими. Но Бъни се изсмя и обясни, че имал предостатъчно противоотрови срещу Бърти. Така те се запознаха и всичко мина прекрасно: Ви беше скромна и се стараеше да се хареса, а Бърти играеше ролята на важна дама, извънредно великодушна. Това отговаряше на правилата за коректно държане, тъй като Ви беше само актриса, докато Бърти беше от истинското „общество“ и за нея съобщаваха в недостъпната част на вестника, където хората от киното рядко попадаха.

След обедата Бърти каза на брат си, че Ви била симпатична и че може би щяла да го вразуми, което от страна на една сестра бе крайната граница на сърдечност.

И така всичко мина чудесно. Сънят на Бъни вече не беше смущаван от лоши сънища, защото блянът му се беше сбъднал. Когато ходеха на гости в „Манастира“, слагаха ги в съседни стаи с врата помежду, а когато Бъни отиваше при Ви в бунгалото, дискретната възрастна жена, която се грижеше за домакинството, неусетно изчезваше. Колкото до хората от киното — те вече не говореха, тъй като бяха казали всичко, което можеше да се каже.

Бъни се обаждаше на Ви по телефона и ако беше събота или празник, уреждаха си среща, но ако беше работен ден, Ви му казваше:

— Не, Бъни, трябва да си стоиш в къщи и да учиш.

А той отговаряше:

— О, глупости, Ви, та аз съм с една седмица напред с работата си.

— Но, Бъни, ако аз стана причина да изоставиш уроците си, баща ти ще се сърди на мене!

— Татко е влюбен в тебе повече, отколкото аз! Той мисли, че ти си най-светлата звезда на филмовия небосвод.

— Не бива да прекаляваме, Бъни! Съвестта ти ще заговори и ти ще хвърлиш вината върху мене.

— По дяволите, Ви, ти ми се налагаш повече, отколкото Анабел на Роско.

— Добре, нека ти кажа, че ако мога да задържа моя петролен принц толкова дълго, колкото Анабел е задържала нейния, ще се считам за щастлива жена.

VII

Грегор Николаев се върна от своето пътуване до Аляска с нови тревоги за съзнанието на един млад идеалист. Грегор беше измършавял и с хлътнали очи, както Пол, когато се върна от Сибир. Беден, нищо не подозиращ чуждестранен младеж — той беше отплавал с това, което моряците наричат „тихоокеанска пъклена флота“, и се беше видял затворен в безлюден залив, заграден с планини от едната страна и с океан от другата, настаниха го в казарми, подът на които беше мокър от приливите, спеше на нарове, пъкащи от паразити, и ядеше храна, каквато получаваха осъдените в провинциалните затвори. Нямаше никакъв начин да избяга, освен с кораби, които не искаха да те вземат! Докато Бъни се забавляваше на брега на Тихия океан с Ви и тюлените, Грегор беше почти стигнал до решението да се удави в същия този океан.

Рейчъл Мензис също се беше върнала в къщи с нови грижи: имаше стачка на шивашките работници! Съвсем непредвидена и спонтанна — стотици работници, изкарани от търпение от дребнав гнет, бяха напуснали работилниците посред работен ден; движението обхвана целия Ейнджъл сити, рая на противниците на профсъюзите. Работниците се трупаша в канцелариите на профсъюза и се записваха за членове, разгаряше се истинска масова борба. Но татко Мензис, един от интелектуалците сред стачниците, човек с авторитет и проницателен ум, татко Менсиз седеше в къщи, а разярената му съпруга еврейка го държеше за пешовете на дрехата и ридаеше, че ако излезе и вземе участие в стачката, полицията ще го хване и изпрати в Полша, където ще бъде разстрелян и никога вече не ще види семейството си!

Поради стачката Рейчъл нямаше да може да се върне в университета. Бъни, елегантният млад рентиер, който никога през живота си не беше изпитал нужда от пари, не можеше да разбере това положение и трябваше да му се каже направо, че семейството на Рейчъл е правило жертви, за да й даде образование, а сега всички тези планове са пропаднали. Тогава, разбира се, Бъни искаше да накара

татко да помогне: каква е ползата да имаш богат баща, ако не можеш да помогнеш на приятелите си. Но Рейчъл отказа, те винаги били независими и тя не можела да помисли за такова нещо, щяла да пропусне един семестър в университета.

— Но тогава няма да бъдете в моя курс! — възкликна Бъни, разбрал изведнъж колко много му е необходим антитоксин срещу тъпотата на културата в „Съдърн пасифик“.

— Много любезно от ваша страна, господин Рос, Може би ще идвате на събранията на местната социалистическа организация.

— Но вижте какво, аз мога да осигуря тези пари без никаква трудност и няма защо да ги смятате за подарък, можете да ги върнете, когато пожелаете. Няма ли да ви е по-лесно да печелите пари, ако завършите университета?

Рейчъл призна, че е така и че искала да започне работа в общественото подпомагане — тя постъпила в този университет, защото тука имало специални курсове, които щели да направят възможна такава кариера. Бъни отново я помоли, защо да не приеме парите от татко, без всякакви задължения, и да му ги изплати по десет-двадесет долара месечно от бъдещата си заплата. Но Рейчъл държеше на своето някакъв странен импулс, породен от „класовото съзнание“.

Той така много искаше да помогне, че без да ѝ каже каквото и да било, се качи на колата и отиде у тях. Имаше адреса в бележника си и не помисли, че на нея и на семейството ѝ може да не е удобно да ги види как живеят — в мизерен бедняшки квартал, натъпкани в трите стаи на малка къща, в дъното на голямо празно място без един стрък зеленина. Те живееха под наем, тъй като татко Мензис беше вложил всичките си пари в социализма вместо в недвижима собственост и декоративни храсти. Бъни го завари в предната стая, отрупана с вехтории и книги, и нещо за шев, и остатъци от ядене хляб и херинги, — и коректури на статия, която готвеше за един бюлетин на стачниците, и дебела стара еврейка, която в паника се мяташе насам-натам и се мъчеше да скрие разхвърлените неща от погледа на този обезпокоително богато облечен посетител.

Това обаче не смути стареца: той беше привикнал към хаоса и беше погълнат от стачката. Той разказа на Бъни за нея и му прочете статията си, сурово обвинение за тежкото положение на шивашките работници. Тогава Бъни заговори за Рейчъл и нейното образование,

като настоя Хаим Мензис да убеди дъщеря си да не се отказва от кариерата си. Госпожа Мензис седеше, загледана в тях с големите си черни очи, и се мъчеше да разбере за какво говорят; изведнъж тя възбудено изля цял поток на идиш, от който, за щастие, Бъни не можеше да разбере нито дума. Защото мама Мензис не изпитваше доверие към този красив млад християнин и търсеше най-лоши доводи за посещението му; той се опитвал да вкара момичето в грях, а може и вече да го е направил кой може да знае какъв живот води тя с всички тези атеистични и социалистически идеи в главата и като ходи в университет, ръководен от толкова много християни!

Татко Мензис я схока да си държи езика, което според еврейския закон беше длъжна да прави, но тя явно приемаше еврейския закон с толкова много уговорки, както християните техния. Сред нейния поток от думи на идиш Хаим благодари на Бъни за любезността и му обясни, че това, което тревожи Рейчъл, са лишенията, които ще трябва да търпи семейството през стачката. Ако Бъни иска да помогне на семейството, тогава за Рейчъл ще е лесно да си помогне сама. Те се ръкуваха и Бъни се върна в къщи, за да съобщи на татко, че е поел отговорността да издържа половин дузина шивашки работници евреи!

VIII

Бъни беше отново в „Съдърн пасифик“. Това беше линията на най-малкото съпротивление: приятно и спокойно занимание, почетно, без никакви нерви. Един богат човек с приятна външност, който знае как да очарова професорите си, може да завърши университета почти без никакви усилия и да има предостатъчно време да чете болшевишка литература и да наблюдава стачките; а също да се забавлява из града с кинозвезда, да се разхожда, да обядва и да танцува с нея, да я придружава в събота и неделя по сбирките на холивудския елит.

Би могъл дори да намери време и за посещения в студиото, за да наблюдава как се снима в новия си филм, но тя не му позволяваше. Била много влюбена в него и не би могла да се съсредоточава, ако той я наблюдава. Нещо повече, казваше тя, работата ѝ била ужасна, всички филми били ужасни; на Бъни нямало да се хареса това, което тя прави. Това било само начин да припечелва пари и трябвало да прави това, което ѝ казват другите; то нямало никаква връзка с живота и Бъни, който е сериозен и образован, би го сметнал за детинско и дори за нещо още по-лошо. Тя го харесвала сериозен, той бил много миличък и бил един от малкото мъже, които действително могли да ѝ кажат нещо за живота; трябвало да си остане такъв и да не обръща внимание на нейните филми.

Това се стори на Бъни малко подозрително — тя протестираше твърде много. Скоро след това той разбра причината — от някои истории за филмовия свят, с които се пълнеха сума страници във вестниците. Ви Трейси се снимала във филм за Русия! Тя играела ролята на красива княгиня от стария режим, попаднала по време на революцията в ръцете на болшевиките, но успяла с едно от прочутите си „измъквания“ с помощта на млад и красив американски агент от тайната служба! Ви работела върху този филм вече шест месеца и точно по средата му взела, че си намерила „болшевик“ за любовник и сега се страхувала да му каже какво точно прави!

Бедният Бъни, той правеше такива неимоверни усилия да язди едновременно два коня! А конете все повече се отдалечаваха един от

друг и той малко оставаше да се разчекне по средата! А сега и тази стачка на шивашките работници, която бе смутила спокойствието в главната твърдина на противниците на профсъюзите в Америка. Това беше върхът на редица безредици — първо бяха излезли на улицата трамвайните служители, а след това и дърводелците: беше ясно, че програмата на червените „пробив отвътре“ имаше потресаващ успех и на това трябваше да се сложи край веднъж завинаги. Градският съвет гласува наредба против стачните постове, която забраняваше да направиш дори гримаса пред място, където има стачка. Понеже не всички шивашки работници имаха красиви по рождение лица, имаше доста нарушения на тази наредба и скоро вестниците се изпълниха със съобщения за метежи, жестоко смазвани от полицията. Част от учебната програма на Бъни в университета се състоеше в това Рейчъл Мензис да описва нему и на останалите от „червената група“ как момичета, които само се разхождали на двойки по улицата, били хващани от полицията, която им извивала ръцете до изкълчване.

После една сутрин Рейчъл не дойде на лекции. На следния ден Бъни получи бележка, че Джейкъб Мензис бил бит почти до безсъзнание на стачен пост. Джейкъб бе братът от „дясното крило“, бледият, прегърбен младеж, който се издържаше в университета, като гладеше панталоните на студентите. Бъни напусна своето безопасно правило да отбягва грижите на другите и сметна за свой дълг да отиде до семейството Мензис и съвсем да се разстрои от вида на Джейкъб Мензис на легло, блед като чаршафите и с индуски тюрбан на главата. Мама Мензис със сълзи, стичащи се по страните, повтаряше с ридание една и съща дума на идиш, която Бъни можеше да разбере: „Ой, ой, ой!“ Бащата на Рейчъл, Хаим Мензис, не се виждаше — беше изтръгнал пешовете на самото си от ръцете на старата и отишъл в главната квартира на стачниците, за да изпълни дълга си.

Следния подиробед, на излизане от лекции, Бъни видя на будката познатия зелен цвят на вечерния вестник и очите му се спряха, както е било пресметнато да спрат, върху кресливо заглавие:

ПОЛИЦИЯТА ОБИСКИРА ЧЕРВЕН ЦЕНТЪР

Бъни купи вестник, както е било пресметнато, че ще купи, и узна, че сутринта един взвод полицаи нахлули в помещението на Съюза на шивашките работници и иззели почти цял камион книжа и

документи, от които се очаквало да докажат, че безредиците в индустрията на града са били ръководени и финансирани от червените революционери в Москва. Профсъюзните ръководители били под арест и един от задържаните бил Хаим Мензис, „самопризнал се социалистически агитатор“.

IX

Така за Бъни се откри нова работа. Той не знаеше как да се справи с нея, а татко беше на път за Парадайз, та не можеше да се посъветва с него. Бъни отиде да се срещне с адвоката на татко, господин Доливър, човек с проницателен ум и тих глас, който никак не симпатизираше на червените, но както всички адвокати беше готов да се заеме с най-чудата работа, която можеха да му предоставят богатите му клиенти. Той се обади в полицията и разбра, че самопризналият се социалистически агитатор щял да бъде разследван на другия ден: тогава щяла да бъде определена и гаранцията и Бъни трябваше да има на ръка сумата в налични пари или недвижимости в двоен размер. Бъни изрази желанието да види задържания и господин Доливър, каза, че познавал началника на полицията и можел да уреди тази работа.

Той написа бележка и Бъни се отправи за мрачната стара сграда, построена, за да обслужва град с петдесет хиляди жители, а сега обслужваща града с един милион души. Началникът се оказа плещеста личност с цивилно облекло, силно лъхашц на цивилно уиски. Той покани Бъни да седне, повика няколко детективи и положи открити усилия да разпита Бъни за всичко, което знае за Хаим Мензис и за идеите на самия Бъни, както и за: идеите На Хаим. Бъни, който бързо растеше в един отвратителен свят, внимателно подбираше думите си и обясни разликата между дясното и лявото крило на Социалистическата партия. Като разбра, че не може да го подведе да се изтърве, и като знаеше, че е син на милионер и не може да бъде хвърлен в килия, шефът го пусна и каза на един от агентите да го заведе да види затворника.

Така Бъни успя да надникне в градския затвор. Старата сграда беше пропукана и обявена като „опасна за живота“ от половин дузина комисии; въпреки това тя си стоеше, паметник на алчността на спекулантите с недвижими имоти, които пет пари не даваха за доброто име на града и се интересуваха само данъците да бъдат колкото е възможно по-ниски. Плесенясалата стара сграда вонеше, а ако човек се вгледаше по-внимателно, можеше да види гадинки, плъпнали по

стените. Затворниците бяха натъпкани в няколко килии с железни решетки, които събираха по тридесет до четиридесет души, без никаква дневна светлина, а електрическото осветление не беше достатъчно, за да може да се чете. Този град, така странно наречен „ангелски“, правеше като че ли всичко възможно да култивира у своите жертви всички пороци, защото не им даваше книги за четене, никаква разходка и други занимания, но затова пък им се позволяваха карти, зарове и цигари, а надзирателите тайно промъкваха уиски и кокаин за тези, които имаха достатъчно пари, за да ги подкупят.

В една от тези килии седеше и татко Мензис — седеше на земята, тъй като нямаше друго място за сядане. Той изглеждаше доволен, че край него се бяха събрали всички обитатели на килията и го слушаха да им разправя за борбата на шивашките работници и как трудещите се от целия свят трябвало да се организират и да унищожат капиталистическата система. Когато Бъни се появи, старецът скочи и го хвана за ръката; Бъни побърза да го предупреди:

— Господин Мензис, внимавайте, човекът с мене е агент!

Татко Мензис се ухили:

— Зная, аз нямам какво да крия. Аз съм член на Социалистическата партия от двадесет години. Вярвам в изборната урна и в нея не ще открият друго, освен ако сами поставят нещо друго. Разказвах на тези хора какво е социализъм и бих могъл да кажа също и на този господин, ако пожелае да ме изслуша. Помагал съм на шивашките работници да се борят срещу тежките условия и ще продължа да правя същото, щом отново изляза оттук.

Това беше всичко!

А вечерта Бъни телефонира на баща си и му описа положението. Бъни беше свикнал да подписва чекове на каква да е сума с името на баща си, като внимаваше да не злоупотребява с доверието му; но сега възнамеряваше да изтегли петнадесет хиляди долара, тъй като по всяка вероятност щяха да определят много голяма гаранция с надеждата да задържат стареца в затвора до смазването на стачката. Бъни обясни, че нямало никакъв риск, тъй като господин Мензис бил олицетворение на честността и нямало да се отклони.

Татко се понамръщи на телефона, но какво можеше да направи? Любимият му син гореше от възмущение и твърдеше, че е изключено този стар шивашки работник да е таен агент на съветското

правителство, преднамерено изпратен в Ейнджъл сити да смъква американското правителство. Татко не можеше да си представи откъде може Бъни да знае такива неща, но никога още не беше чувал момчето си толкова развълнувано и в края на краищата се съгласи, но посъветва господин Доливър да изпрати някого, който да занесе парите в съда, за да не попадне името на Бъни отново във вестниците.

Х

Всичко беше извършено според указанията на татко: писарят на адвокатата отиде в съда и се върна със съобщението, че задържаните се явили, но Хаим Мензис не бил между тях. Делото му било иззето от федералните власти, понеже се узнало, че бил родом от руска Полша, и имало нареждане документите му за натурализация да бъдат анулирани; а той да бъде депортиран. Хаим бил прехвърлен в окръжния затвор, друга обречена на събаряне сграда, не по-малко мрачна и мръсна от градския затвор. Не можело да се направи нищо повече, тъй като съдилищата отказвали да се намесват в случаите, свързани с депортиране, понеже ги считали за административни въпроси. Главният прокурор не беше успял да постави кандидатурата си срещу червените, но пуснатата от него в действие машина все още сееше нещастия както за виновни, така и за невинни.

Така че за Бъни имаше истински тревоги! А в дома на Мензис Рейчъл, цялата пребледняла, крачеше напред-назад, а мама Мензис нареждаше и късаше дрехите си. Беше невъзможно да се изпрати дори дума на бедния Хаим, който беше напълно изолиран, а може би и натоварен вече на влака за изток. А след това за него нямаше да има никаква възможност за спасение — щеше да бъде натикан в някой параход за Данциг и там предаден на полския „бял терор“.

Бъни настояваше, че въпреки всичко трябва да се помъчат да направят нещо и господин Доливър се допита и до един-двама други, още по-скъпо платени адвокати и те разгледаха разни habeas corpus и съдебни разпореждания и други тайнствени формулировки, и изготвиха сума документи, и опитаха едно съдилище и друго, но нищо не излезе. Междувременно, в отговор на неудържимите настоявания на сина си, татко наруши всички ограничения за скоростта и се върна в Парадайз и когато пристигна, завари Бъни и тази негова приятелка еврейката да го чакат на пътната врата. Те го замъкнаха в неговия кабинет и го накараха да изслуша едно слово за разликата между дясното и лявото крило на Социалистическата партия, с пълно

описание на дейността на разпространителя на социалистическа литература.

По средата на тези обяснения Рейчъл избухна в плач и се отпусна на дивана. Татко, който също като Бъни не можеше да гледа женски сълзи, отиде при нея, потупа я по рамото и каза:

— Хайде, хайде, малката, не се тревожи! Аз ще го освободя, дори ако трябва да изпратя човек в Ню Йорк.

Татко излезе и бързо замина с колата си. Това беше около обед, а малко преди три часа същия ден не друг, а самият Хаим слезе от едно такси пред жилището на семейство Мензис, мръсен и небръснат, но усмихнат и спокоен, готов да продължи своята работа в защита на шивашките работници! Той нямаше, никаква представа как стана това; пазачите в окръжния затвор не пожелаха да му дадат никакви обяснения, когато го пуснаха да си отиде, а и Хаим не се беше спрял, за да задава въпроси. Той, а и дъщеря му никога не го узнаха, тъй като това, което татко каза на Бъни, беше строго поверително — частица от тайния живот на петролните дейци.

— Какво направих ли? Повиках един наш стар приятел, Бен Скът.

— Бен Скът ли? — Бъни от години не се беше сещал за техния „копой“.

— Да, Бен сега е по върховете на тази „отбрана“ и го направи заради мене.

— Какво му каза?

— Какво казах? Дадох му една: майка.

— Една какво?

— Това е жаргон на контрабандистите. Дадох му петстотин долара и казах: „Бен, иди при този, дето е натъпкал дъртия чифутин в дранголника, и му кажи да го освободи и после ела пак при мене да ти дам още петстотин долара.“

— Господи! — каза Бъни.

Татко смукна няколко пъти голямата си пура.

— Сега виждаш защо ние, хората на петрола, трябва да се бъркаме и в политиката.

XI

Освен това че допълни политическото възпитание на Бъни, този случай, беше важен и в друго отношение: той, стана причина Ви Трейси да поеме ръководството на живота му. Още същата вечер Рос старши потърси кинозвездата по телефона и ѝ каза:

— Слушайте, Ви, много през пръсти взехте да гледате на работата си.

— Какво искате да кажете, господин Рос?

— Името ми е татко — отговори гласът. — Онова, което искам да кажа, е, че не се грижете за сина ми, както се бях разбрал с вас. Той отново се е забъркал с тези болшевики и то е, защото не се срещате достатъчно с него.

— Но, господин... татко, аз се мъчех да го накарам да учи... и мислех, че това е, каквото искате.

— Хайде, оставете ученето, това е глупост, която няма да му донесе нищо добро, а освен това той и без друго не учи; той ходи по разни социалистически събрания, а по-добре ще е да бъде с вас.

— О, татко! — гласът на Ви малко се пресече. — Не искам нищо повече! Аз съм просто луда по това момче!

— Добре, вземете го под крилото си и ако можете да го откъснете от тези червени, ще ви спомена в завещанието си.

След този разговор Бъни установи, че може да се среща с любимата си по всяко време на деня и нощта. Тя никога не му каза причината — не, схващането ѝ за казване на истината не стигаше дотам! Тя го остави да мисли, че е заради непреодолимия му чар, и мъжкият му егоизъм се задоволяваше с подобно обяснение. Понякога тя правеше слаби усилия за съпротива:

— О, Бъни, татко ще помисли, че ти губя времето, той ще ме сметне за прелъстителка!

А Бъни отговаряше:

— Глупчо, той знае, че ако не съм с тебе, ще бъда на някое социалистическо събрание.

Те бяха толкова щастливи, толкова щастливи! Те изпитваха възторга на две свежи млади души и две свежи млади тела, на който желанието трепти във всеки нерв. Тяхната любов завладяваше целите им същества: във всичко имаше някаква магия — в звука на гласовете им, движенията на ръцете, дори дрехите, който носеха, колите, с който се возеха, къщите, в които живееха. Те цвърчаха заедно. Телефонистките се изморяваха да ги свързват. Бъни се беше превърнал, както се казваше на жаргона на времето, в „еднорък шофьор“; научи се и да лъже професорите, и да бяга от лекции. Съвестта му беше спокойна, защото беше изпълнил дълга си към Социалистическото движение с освобождаването на стария господин Мензис с тази хилядарка на татко. Освен това стачката беше се прекратила и шивашките работници бяха извоювали някой отстъпки; водачите бяха освободени, вестниците бяха забравили обещаните „московски разкрития“, забравили ги бяха и всички други.

Ви все още не позволяваше на Бъни да дойде в студиото, където работеше. Може би на следния й филм, но не на този: той и неговите болшевики нямало да го харесат и трябвало да го види колкото е възможно по-късно. Останалото й свободно време обаче му принадлежеше изцяло — всеки скъп миг! Възрастната жена, която водеше домакинството на Ви, получаваше от време на време по пет долара и затова беше глуха, няма и сляпа. Стаята на Ви беше на горния етаж, единствената стая на втори етаж с обвити с бръшлян прозорци на четирите страни; вътре цялата бе в бяло — едно прелестно кътче. Тук те си принадлежаха един на друг и сълзи на възторг бликаха в очите на Ви.

— О, Бъни, Бъни! Бях се заклела никога да не стигам до такова състояние, а ето на, сега съм по-влюбена, отколкото съм могла да си представя. Бъни, ако ме напуснеш, ще умра!

Той пресушаваше сълзите й с целувки. И това беше случай, когато влизаше в сила старата поговорка, че делата са по-красноречиви от думите!

По небето на тяхното щастие нямаше никакво облаче, освен може би едно малко облаче, не по-голямо от човешка длан! Бъни изобщо не го забелязваше, а жената го забеляза за миг или два й след това извърна глава. О, положително, розата ще цъфти винаги!

XII

Стрелките на съдбата, движещи, се по циферблата на часовника на киното, отново обявиха часа за прославата на Ви. Чудесният филм беше готов и ликът и името ѝ отново се виждаха по афишите из града: „Шмолски-Сюпърба представя Виола Трейси в новата суперпродукция в дванадесет части «Помощник на дявола», милиондоларова любовна драма из Руската революция“. Сцената, която украсяваше афишите, представяше Ви, както винаги с изпокъсано бельо, свила се в прегръдките на неизказано красив млад американски агент от разузнавателната служба и агентът държеше револвер, насочен срещу маса рошави черни бради, иззад които се подаваха страшни чуждестранни лица.

Реклама се появи и във вестниците, дълги колони, за филма, за авторите на сценария, продуцента, режисьора, автора на диалога, художниците, авторите на декора и костюмите и за музикантите; но най-много за звездата. Трябваше ли да се очаква репортьорите да не споменат нито за привлекателния млад петролен принц, който сега беше станал най-интимен приятел на госпожица Трейси? Бъни очакваше такова нещо, а може би и татко, но положително никой друг. Репортьорите просто обсаждаха младия принц, а сладки авторки на сантиментални сензационни репортажи се мъчеха да изкопчат от него признание какво е да бъдеш най-най-скъп приятел на една тъй ярко блестяща звезда на филмовия небосклон. Един ден се разнасяше слух, че са се сгодили, а на следния ден — че не са; ако ли пък те не казваха нищо, репортьорите знаеха какво трябва да са казали. А когато Бъни отказваше да даде снимката си, те го фотографираха на улицата, и когато си обръщаше главата на другата страна, поместваха под снимката закачливия текст: „Петролният принц се свени!“ Филмът „Помощникът на дявола“ щеше да има „световна премиера“ в милиондоларовия Меланезийски театър на Глубри, а тези „световни премиери“ са, както може би знаете, големи светски събития в Южна Калифорния. Проектори пробягват по облаците, снаряди се пръскат в небето; червен огън превръща улиците в имитация на пъкъла, а ярки

светлини превръщат в ден аркадата, която милиондоларовите меланезийци крепят върху голите си плещи. Тълпата задръства улиците и шайки крадци нахълтват в града, защото цялата полиция е заета да отваря път на кинозвездите, за да изминат отредения им път от блестящите им десет хиляди доларови лимузини през тротоара и през аркадата, през милиондоларовия портал. Прожекторите се насочват към тях, дузина кинокамери влизат в действие, а тълпата се трупа, люшка се и шепне в захлас.

Никога в цялата история на човечеството не е имало такава слава, никога очите на смъртни не са виждали такава царско великолепие! Много ловци са загивали из ледените пустоши на Арктика, за да донесат хермелиновите и самурените кожи, с които са облечени, тези царици; ловци на бисери са били разкъсвани от акули, за да извадят техните бисери от дълбините на тропическите морета, миньори са били затисвани в земните недра, за да изкопаят ослепителните им диаманти; химици са загивали от експлозии в усилията си да открият новите им козметици и бои, а шивачки са ослепявали от бродирание на тънките плетеници, които блещукаха по копринените им тоалети. И всичко това беше сега събрано в този кратък парад на славата — има ли нещо чудно, че главите им са високо вдигнати, а погледите — царствени? Или в това, че тълпата се надига и диво намира, жени припадат и колите на бърза помощ пристигат с много шум.

Вътре в театъра, над главата на един от милиондоларовите меланезийци, има огромен високоговорител и когато величията слизат от колите си, мощен глас запознава публиката с тяхното напредване към залата: „Господин Ейбрахам Шмолски слиза от колата си. Господин Шмолски се придружава от госпожа Шмолски. Госпожа Шмолски е със синьо сатенено вечерно манто, обточено с чинчила, ушито от Воазен, което госпожа Шмолски току-що донесе от Париж. Госпожа Шмолски носи прочутата си диамантена тиара. Господин и госпожа Шмолски влизат в театъра. Господин и госпожа Шмолски се спряха да поговорят с господин и госпожа Джейкъб Глубри“.

И така нататък, и така нататък, сензация след сензация, докато най-сетне, точно в свещения час осем и половина, идва върховната и свръхвълнуваща сензация:

„Госпожица Виола Трейси слиза от колата си. Госпожица Трейси се придружава от нейния приятел господин Дж. Арнолд Рос младши, откривател и наследник на петролното поле «Рос младши» в Парадайз, Калифорния. Госпожица Трейси и господин Рос минават през аркадата. Госпожица Трейси е с манто от разкошни хермелинови кожи и бели сатенени обувки, обточени с бисер. Тя носи огърлица от бисер и бисерен накит за глава, подарени ѝ от Дж. Арнолд Рос старши. Госпожица Трейси и господин Рос младши са във фойето, ръкуват се с господин и госпожа Шмолски и господин и госпожа Глубри“ и тъй нататък, докато госпожица Трейси и господин Рос заемат местата си и филмът може да започне.

XIII

Така Бъни видя руския филм. Неговата любима беше красива съпруга на велик княз; движенията, целувките, любовните възторзи, които бяха репетирани с него, сега разточително се изсипваха върху великолепно личност с остри бакенбарди и военна униформа с много звезди и ордени. Героят беше надменен, но великодушен, а неговата велика княгиня — с милосърдна душа; и, о, какви хубави, кротки селянки, спрямо които можеше да упражнява своето милосърдие! Колко грациозно прилякаха и колко прекрасно танцуваха те и се струпваха, за да приветствуват и да хвърлят цветя след княжеската каляска! Това бе прекрасен, почти идиличен свят — човек направо се изкушаваше да се усъмни дали въобще някога е съществувал на земята такъв съвършен свят.

В него имаше само едно лошо нещо и то бе тайна шайка злодеи с разкривени лица на изроди, някои с рошава коса и големи очила, други — със свирепи черни бради и мустаци и ножове в ботушите. Те се събираха, за да изготвят анархистични позиви, предназначени да привлекат милите наивни селяни, и да правят динамитни бомби, с които да убиват велики князе със светли умове. Те се напиваха във вертепи, хващаха жените за ръцете и ги малтретираха на самото място, един пред друг. Нямаше порок, който да не притежаваха тези твари, а водачът им, човек с лице на плъх и ръце на горила, разкриваше и на най-тъпия зрител защо филмът носи заглавието „Помощник на дявола“.

Тогава се появи младият агент от тайната служба, с правилни черти, гладко избръснат, отличен стрелец. Задачата му беше да предава съобщения от американското посолство на американския флот, а покъсно да спаси съкровището на посолството от болшевиките. Защото вие, разбира се, знаете какво се беше случило в Русия — как тази банда злодеи с разкривени лица се вдигнала и смъкнала правителството и убила надменния, но великодушен велик княз с жестоки изтезания. Това, което Помощникът на дявола искаше най-вече, разбира се, беше великата княгиня; първо той се втурна подире ѝ

из замъка, като разбиваше врати, но младият агент от тайната служба се мяташе с нея от стая в стая. От лицето му течеше кръв от огнестрелна рана, но той изнесе княгинята през един прозорец на замъка и двамата се понесоха с кон през планини и долини, обрасли с познатите руски евкалипти.

Но след това те попаднаха в клопка в Санкт Петербург и Помощникът на дявола хвана Ви с мръсните си ръце и разкъса бельото ѝ точно както ви го бяха обещавали афишите. Но тогава се появи героят с автомат, с който задържаеше тълпата, докато Ви даваше знаци зад гърба си на един приятел на героя, който възпламеняваше една от бомбите, направени от самите бандити, за да я хвърли срещу тях — бихте ли могли да си представите по-поетична справедливост от тази? Ви и нейният спасител избягаха този път с кола по добре познатите руски асфалтирани пътища, през добре познатите планини в покрайнините на Санкт Петербург и достигнаха река Нева с нейните евкалиптови гори, които прикриваха моторна лодка. Там последва ново буйно преследване, което завърши със залавянето на измъчената двойка и ново разкъсване на дрехите на Ви от Помощника на дявола.

Но не се безпокойте, тъй като в най-критичния момент пристигна американският флот, цялата славна флотилия, която ние държахме в река Нева през време на войната. Лекият бриз развяваше бойния флаг, а военната музика свиреше националния химн. Тогава милиондоларовата публика избухна във възторжени възгласи. От един от бойните кораби бързо се приближи лодка, Помощникът на дявола скочи във водата с една от собствените си бомби в устата, а Виола Трейси и агентът от тайната служба стояха прегърнати в поза, добре позната на Бъни и едва ли по-малко позната на милиондоларовата публика.

През цялото време, докато се развиваше тази история, Бъни имаше привилегията да седи до героинята и да държи ръката ѝ. Веднъж тя се наведе към него и му пошепна:

— Чак толкова ли е лошо?

Неговият отговор беше:

— На нужната висота е, ще се продава!

Това беше формулата, която тя беше употребила за филма на Анабел Еймз, и Бъни усети как Ви здраво стисна ръката му. Това беше умно от негова страна и любезно.

XIV

Екранът потъмня, аплодисментите стихнаха, лампите светнаха, хората от филмовия свят се струпяха около Ви Трейси, продуцента господин Шмолски, режисьора Томи Пейли и останалите личности, чиито заслуги бяха изредени най-старателно още в началото на филма. Последваха ръкостискания и приказки, в това време тълпата стоеше и зяпаше знаменитостите — трудно беше да се изпразни залата след „световна премиера“. Полицията все още задържаеше множествата във фоайето и вън, под аркадата — мнозина бяха чакали повече от три часа, за да видят своите любимци, като излизат от киносалона.

Ви и любимият ѝ напуснаха салона между последните, като поздравяваха ту един, ту друг, най-наблюдаваните от всички, които наблюдаваха. Бъни видя там много познати, между които и едно лице, което не беше очаквал да види — Рейчъл Мензис! Тя го видя и той видя, че го е видяла, и веднага това се превърна във въпрос на чест за младия идеалист: не можеше да не се отнесе към нея, както към всички останали. Рейчъл, бедната работничка с класово съзнание, жалка с опърпано, износено палто и избеляла старомодна шапка, Рейчъл не биваше да помисли, че ще я отмине в това обкръжение от богати хора! Той отиде направо при нея.

— Добър вечер, госпожице Мензис! Не знаех, че сте любителка на киното.

— Не съм — отговори тя. — Но исках да видя какво ще направят от Руската революция.

— Нямаше много неща, които да ни харесат — каза Бъни.

— Да, нямаше! — отвърна мрачно тя.

Искаше му се да поговори по-надълго с нея, но не на това място.

— Ще ми позволите ли да ви изведа от салона? — попита Бъни и се огледа, като че ли да потърси път сред навалищата.

Но в този момент дойде Ви! Въпреки всичките тълпящи се около нея големци, въпреки всичките силещи се похвали, имаше само едно нещо наистина важно за нея, и това беше Бъни и тя не искаше да се отдели от него. И веднага, разбира се, честта на младия идеалист се

засегна още по-дълбоко. Не бива да прояви нежелание да представи своята опърпана приятелка работничка на дамата, блестяща с хермелини и бисери.

— Запознайте се с госпожица Виола Трейси — каза той. — Ви, това е госпожица Рейчъл Мензис, моя състудентка.

За Ви също беше въпрос на чест да се покаже сърдечна.

— О, много ми е приятно, госпожице Мензис! — И ѝ протегна ръка.

Рейчъл не се помръдна, а стоеше скована и изправена и само отговори:

— Приятно ми е, госпожице Трейси.

За Бъни, който добре я познаваше, гласът ѝ му прозвуча чужд и безжизнен, но, разбира се, Ви не можеше да знае какъв трябва да бъде гласът ѝ, а това, че не ѝ подаде ръка, можеше да се дължи на смущение при срещата с най-важната личност в цял Холивуд тази вечер. Ви продължаваше да бъде сърдечна и попита:

— Как ви се хареса филмът?

Бъни чу този въпрос — по-опасен от всяка бомба на Помощника на дявола! Той зарови в сащисания си ум да каже нещо като „Госпожица Мензис е социалистка като мене“ — нещо шеговито от този род, но преди да успее да накара езика си да се раздвижи, Рейчъл отговори бързо и решително:

— Мисля, че това е най-отровното нещо, което съм виждала на екрана.

Това вече не можеше да бъде взето за стеснителност или нещо подобно. Виола Трейси се вгледа в това изумително същество.

— О, така ли, госпожице?

— Да — отговори Рейчъл, — и хората, които са помагали за създаването му, някой ден ще носят на съвестта си кръвта на милиони младежи.

Бъни се намеси:

— Ти разбираш, Ви...

Но тя протегна ръка, за да го спре:

— Чакай! Искам да разбера какво искате да кажете.

— Искам да кажа, че този филм е част от пропагандата, която цели да ни вкара във война с Русия, и жена, която подпомага такова дело, е позор за пола си.

Ви я погледна гневно и лицето ѝ се изкриви от злоба.

— Ти, кучка такава! — извика тя, ръката ѝ се стрелна напред и — прас! — удари на Рейчъл плесница.

За един ужасен миг Бъни се смръзна; той видя червенина да залива лицето на Рейчъл и сълзи да бликват в очите ѝ; тогава се спусна помежду им и хвана ръката на Ви, за да ѝ попречи да удари втори път:

— Не, Ви, недей!

Един едър полицай довърши тази работа, като прегради пътя между двете противнички, и това помогна на Рейчъл да изчезне в тълпата, което не беше много трудно, тъй като всички се натискаха към изхода. В бъркотията Бъни си даде сметка за ужасно нещо: млад мъж ги дърпаше и настойчиво питаше:

— Какво има? Какво се е случило? Какво, стана, госпожице Трейси? Какво има, господин полицай?

Бъни пошепна на ухото на Ви:

— Бързай, това е репортьор!

Той я хвана под ръка и двамата се смесиха с навалицата.

XV

Когато седнаха в колата и Бъни подкара, Ви пошепна:

— Коя е тази жена?

— Те са семейство на шивашки работници евреи. Баща ѝ е този човек, който беше арестуван, спомняш ли си, аз ти разправях?

— О, това момиче!

— Да, разбираш ли, ти засегна нейното класово съзнание.

Ви стисна зъби и каза:

— О, тази гадна твар!

— Но, Ви, не забравяй, че ти я попита какво мисли.

— Толкова дръзка! Отвратителна!

— Но, скъпа, ти си позволяваш да казваш каквото мислиш. Не признаваш ли същото право и на нея?

— Бъни! Нима ще я защитаваш? — И преди да успее да ѝ отговори, извика с гневен глас: — Аз мразя тези хора! Мразя ги! Те са отвратителни, те са долни, те са завистливи... те не мислят за нищо друго, освен да отнемат на хората неща, за които са робували, за да ги спечелят.

Настъпи продължително мълчание. Бъни караше нататък и когато Ви отново заговори, тя попита:

— Накъде караш?

— Не забравяй вечерята у Шмолски.

— Не, няма да ходя на никаква вечеря, това би ме задушило. Отведи ме направо в къщи.

Той се подчини и когато стигнаха бунгалото, тя изтича в стаята си. Той я последва и намери хермелиновото манто на пода, а Ви тръшна се на леглото, без да щади безумно скъпата си рокля от бродирана коприна. Тя хълцаше конвулсивно и Бъни успя да долови думите:

— Това ще ни унищожи.

Изведнъж тя седна, заслепена от сълзи, и протегна ръце:

— О, Бъни, Бъни, не позволявай любовта ни да загине! Да не се караме като всички други! Бъни, мене никак не ме интересуват тези

хора, те могат да ми казват каквото си искат, няма вече да им обръщам внимание! Аз ще се извиня на онова момиче. Ще я оставя да ме мачка, ще направя всичко каквото кажеш! Но, моля те, да не престанем да се обичаме един други!

Бъни за първи път виждаше Ви така разстроена, а то, разбира се, винаги прави голямо впечатление на покровителстващия мъж. Той я стисна в прегръдките си, както беше разплакана, без да мисли за фрака от най-скъпо сукно. Любовта им отново се разпали, всички им неприятности се стопиха в огъня и те се заклеха, че никога нищо, нищо не ще ги раздели.

Дълго след това, когато лежаха прегърнати, Ви пошепна:

— Бъни, това момиче е влюбено в тебе.

— О, Ви, това е невъзможно!

— Защо казваш така?

— Тя никога не е давала и най-малък признак за подобно нещо.

— А как щеше да го познаеш?

— Но, скъпа...

— Разбира се, тя е влюбена в тебе! Кой може да не се влюби в тебе, Бъни?

Беше безсмислено да се спори. Изглежда, това беше присъщо на жените, да са винаги сигурни, че всички други жени са влюбени в техния мъж. Когато беше казал на Ви за Хенриета Ашли, тя беше сигурна, че Хенриета е била отчаяно влюбена в него и че само кастовата ѝ гордост я е накарала да не се опитва да го задържи. Също и когато ѝ беше казал за Рут, тя беше сигурна, че това бедно селско момиче се топи по него. Това било причината да бъде така безразлична към чара на петролните работници, а не защото била привързана към Пол. Сестрите не удържали чак толкова много на братята си — не, това било глупости! Бъни си спомни, че Бърти му беше казвала същото нещо. И колкото да е странно, Юнис Хойт също беше му го казала — тъкмо поради това мразеше той да ходи в Парадайз. Бъни реши, че е по-добре да не казва на жените нищо една за друга, а най-вече да не ги запознава, ако е възможно да го избегне!

Съмна се и вестниците бяха поставени пред вратата на стаята им. Седнали в леглото с копирени пижами, те поглъщаха... не, не дългите описания за „световната премиера“ с най-големи подробности за

тоалетите на жените — това щеше да стане по-късно. Най-напред очите им се спряха върху заглавието:

КИНОЗВЕЗДА УДРЯ ПЛЕСНИЦА НА СЪПЕРНИЦА ВЪВ ФОАЙЕТО

Туй то! Репортьорът, който не беше успял да се добере до истинската история, беше стигнал до неизбежното романтично предположение. Нов триъгълник в света на кинозвездите! Той беше написал една крайно забавна статия за световноизвестната звезда, излизаща в часа на нейната слава, под ръка с младия петролен принц, за когото се носят толкова много интересни слухове. Когато видяла, че той я оставя и отива при някаква друга жена, звездата, изпаднала в яростна ревност, се спуснала при другата жена и ѝ зашлевила плесница. Имаше и интервю със служителя от полицията в Ейнджъл сити, Тони Рибър, който застанал между разярените съпернички. Звездата нарекла съперничката си с ужасна, дума, която полицаят скромно отказал да повтори.

— Бих само добавил — каза той на света: — Здрава ръка има тя, тази дама. Ако аз бих ударил някого така, сигурно щяха да ми дадат пътя.

XVI

Бъни срещна другата участничка в двубоя същия този ден в университета. Лицето ѝ беше бледо, а тъмните ѝ очи мрачни.

— Господин Рос — започна тя бързо — искам да ви кажа, че се срамувам от онова, което казах вчера.

— Няма защо да се срамувате — отговор и той. — То беше вярно.

— Зная, но нямах право да го кажа на вашата приятелка, и то след всичко, което сте направили за мене. То стана само защото бях толкова възмутена от този филм.

— Разбирам — отговори Бъни. — Госпожица Трейси ме помоли да ви кажа, че искрено съжалява за това, което направи.

— Зная, че вие бихте я накарали да съжалява. Но за мене то няма значение: ние, евреите, сме били много пъти бити, а ние, работниците, също, и това ще се случва още много пъти, докато не завърши класовата борба. Истинската вреда тя никога не може да поправи — този отвратителен филм, който ще трови умовете на милиони хора, милиони и милиони. За това тя никога не може да се извини.

Това беше един аспект на въпроса, който беше някак потънал в съзнанието на Бъни покрай всичките вълнения.

— Аз също не харесвам нищо в този филм, но за госпожица Трейси, има едно извинение: тя не знае за Русия толкова, колкото знаем вие и аз.

— Искате да кажете, че тя не знае за отвратителните жестокости в стара Русия, че думата „царизъм“ е значела терор?

— Да, но...

— Нима не знае, че повечето от хората, които тя представя като престъпници, са били по царските тюрми заради идеите си?

— Може и да не го знае, госпожице Мензис. Трудно е да си дадете сметка колко невежи може да бъдат хората, когато не четат нищо друго освен американски вестници и списания.

— Вижте, господин Рос, вие знаете, че аз не съм болшевичка, но ние трябва да защитаваме работниците на Русия от световната

реакция. Този филм е част от белия терор и хората, които са го снимали, са знаели много добре какво правят... също така добре, както когато са били брат ми по главата или когато искаха да депортират баща ми.

— Да — възрази Бъни, — но трябва да знаете, че актрисата не пише сценария и едва ли я питат за ролите, които трябва да играе.

— Ах, господин Рос! — усмихна се съжалително Рейчъл. — Какво друго е могла да ви каже, а вие така много искате да вярвате най-доброто за хората. Добре, аз ще ви кажа какво мисля и това може би ще ви накара никога вече да не ми проговорите. Жена, която играе в такъв филм, не е повече от проститутка, а фактът, че е скъпо платена, я прави още по-гадна.

— О, госпожице Мензис!

— Зная, това звучи жестоко. Но това е убийствен филм и тази жена го знае отлично. Те са ѝ платили пари, скъпоценности, кожени палта, копринено бельо, лицето ѝ по афишите и във всичките вестници и тя е приела тази цена... както го е правила и много пъти преди. Аз не зная нищо за личния ѝ живот, господин Рос, но мога да се обзаложа, че ако го проучите, ще откриете, че е продавала и тялото, и душата си по целия си път; от дъното до пиедестала, до който се е издигнала.

И Бъни реши, че е по-добре да доотложи намерението си да събере Ви Трейси и Рейчъл Мензис, за да се разберат.

ГЛАВА XV

ВАКАНЦИЯТА

I

Цялото това лято и есента татко и господин Роско бяха заети с тежка задача: трябваше да втълпят на американския народ какво да мисли. Кампанията за президентски избори бе в пълен ход и петролните магнати, след като се бяха одързостили да изберат кандидат за президент, сега трябваше да убедят гласоподавателите, че той ще е велик и мъдър държавник. Освен това трябваше да платят и част от разходите, които щели да възлязат на петдесет милиона долара, както Бъни бе чул от разговорите в Парадайз и „Манастира“. Това било няколко пъти повече, отколкото щяло да бъде съобщено официално, тъй като парите минавали през местните и неофициални агенции. Те идвали от големите корпорации и банките, от всеки, който щял да получи нещо от правителството или можел да бъде изстискан от политиците; този процес беше известен като „претопяване на салото“. Петролните магнати, които бяха грабнали най-голямата плячка, бяха, разбира се, най-лесната прицелна точка за всички предизборни комитети — местни, щатски и национални. Татко и господин Роско бяха посещавани от Джейк Кофи и шефовете на щатската изборна машина и изслушваха истории за опасностите на положението, от които на човек можеше да му настръхне косата.

Налагаше се да убедят американския народ, че демократите, управлявали през последните осем години, са били разточителни и корумпирани, невежи и глупави, и това съвсем не беше трудно. Но се налагаше също така да го убедят в това, че новото правителство начело със сенатора Хардинг ще бъде по-добро, а това не беше толкова лесно. Разбира се, председателите на предизборните комитети искаха то да изглежда колкото е възможно по-трудно, защото колкото повече пари минаваха през тях, толкова повече се полепваха по ръцете им. Когато предизборната кампания беше към своя край, Бъни със задоволство чу баща си най-безбожно да ругае и да съжالياва, че не послушал съвета на сина си и не оставил съдбините на страната в ръцете на фабриканта на сапун, който беше предоставил милиони долари в кампанията за генерал Ууд.

Сенаторът от Охайо беше едър, представителен мъж със сериозно лице и водеше това, което вестниците наричаха „кампания от място“. Сам той не си правеше труд да пътува с влак, за да се среща с хора, а приемаше депутации на търговци на сено и фураж от Дулут или собственици на погребални бюра в Осауотоми. Те се настаняваха в шезлонги на моравата пред къщата му, а държавникът се появяваше и прочиташе импозантна реч, написана от избрания му от Върнън Роско секретар и раздадена на всички сдружения на печата предния ден, за да може да бъде разпространена по телеграфа и отпечатана едновременно на петдесет милиона първи страници. Това е огромна пропагандна машина и хората, които я ръководят, трябва да губят много сън. Величественият кандидат обаче не губеше от съня си и беше винаги свеж и спокоен и невъзмутим; такъв е бил през цялата си кариера, тъй като ловките бизнесмени, които го гледаха и плащаха за издигането му, никога не пропускаха да му кажат какво да прави.

Бъни сега обитаваше върховете на Олимп и наблюдаваше отгоре като някакъв бог работите на жалките смъртни. Татко и господин Роско говореха всичко пред него, убедени, че здравият разум в края на краищата ще надделее и той ще възприеме техните схващания. Те притежаваха философия, която ги предпазваше, като желязна ризница от всички колебания и съмнения. Делата на страната трябвало да се водят от хора, които имат пари, мозък и опит, а тъй като масата нямала достатъчно ум, за да отстъпи властта доброволно, трябвало да бъде мамена. Трябвало да се измислят лозунги и да се набиват в главите им чрез милиони пъти, да, милиарди пъти повтаряне. Това било изкуство и специалистите знаели как да го направят, но за това им се плащало... но, бога ми, от цената можело свят да ви се завие!

Тази огромна предизборна кампания най-после завърши и резултатът бе, че 16 140 585 американци бяха успешно измамани. Сенаторът Хардинг получи седем милиона гласа повече от кандидата на Демократическата партия, най-голямото мнозинство, достигнато в американската история. По улиците имаше кресливи тълпи, а в луксозните ресторанти и клубове, където празнуваха богатите, всички се изпонапиха. Да, дори Върнън Роско се напи, защото Анабел беше твърде пияна, за да го спре. Ви Трейси пренебрегна предписанията на своя лекар, а татко забрави решението си; дори и Бъни пи достатъчно,

за да го хване страх за идеализма му. Човекът е стадно животно и е трудно да не правиш това, което правят всички наоколо!

II

Доиде Коледа и гълъбите се обаждаха по хълмовете на Парадаиз. В петролното поле нямаше много, но имаше предостатъчно съседни местности, където един петролен принц и неговият царствен баща винаги бяха добре дошли на лов. А щом се скриеа от погледа сондажните кули и се загубеше миризмата на рафинерията, ширваше се същата хубава гледка, със същото ясно небе и златни залези, където човек можеше на воля да се освободи от отровата на контрабандните спиртни напитки и гнетящите спомени в душата. Като се изкачваше човек по тези скалисти възвишения и вдишваше вълшебния въздух в дробовете си, бе невъзможно да мисли, че един ден хората няма да се научат да бъдат щастливи!

Това посещение съвпадна с голямо историческо събитие, което отбеляза името на Парадаиз върху картата на Калифорния. Илай Уоткинс, пророкът на господата, бе изплатил мястото за храма, който трябваше да се издигне в Ейнджъл сити, и отпразнува това събитие, където бе прекарал момчешките си години, в стария паянтов храм, където бе обявил третото откровение на човешкия род и там проведе ново и интересно мероприятие, изобретено от самия него, известно като „Библейски Маратон“. Виждате ли, Илай беше прочел във вестниците за маратонското надбягване и въпреки че не знаеше какво значи тази дума, тя му звучеше романтично, а той имаше слабост към непознати думи. Така последователите на Първата апостолическа църква в Парадаиз обявиха, че „Библейски Маратон“ се състои в прочитането на божие слово от край до край, без всякакво спиране: те щели да четат на смени и в черквата щяло да има денонощно малка група и един глас след друг щял да подема святата задача въпреки сондажните кули, „помпащи“ петрол пред самата врата!

Това беше „голяма магия“. То не само развълнува вярващите и докара тълпи хора в градеца, но привлече вниманието и на вестниците, които побързаха да изпратят дописници, за да опишат събитието. Много нови чудеса бяха извършени и много патерици бяха закачени на стената; и сред всеобщата възбуда господ благоволи да даде ново

знамение за своята милост: Илай, който проповядваше пред множеството отвън, съобщи от името на господата, че ако четенето бъде изпълнено, божественото всемогъщество ще помогне да бъде събран и остатъкът от необходимата сума и новият храм в Ейнджъл сити ще бъде издигнат за една година. След това, разбира се, нищо не бе в състояние да спре „Маратона“ и епохалният подвиг бе извършен за време от четири дни, пет часа, седемнадесет минути, четиридесет и две и три четвърти секунди — слава алилуя, слава на господата!

Бъни видя хилядния народ, който, гологлав, викаше с вдигнати нагоре лица, осветени от прожектор, защото сега Илай имаше пари и ги използваше да произвежда ефекти. Неговата „сребърна духовна музика“ бе зела място върху платформа с електрически светлини, които блестяха върху инструментите; пророкът призоваваше, а след това махваше с ръка и музиката надуваше стара черковна песен, всички присъстващи я подемаха в мощен хор, и се поклащаха, и тропаха с крака, и душите им се възнесяха към божията слава, и сълзи се стичаха по страните им.

Сред насъбралите се имаше и много жени на петролни работници, които молеха, и умоляваха, и убеждаваха мъжете си да идват с тях. Човек няма кой знае какво да прави в такова усамотено място като Парадайз — едно третостепенно кино беше единственото забавление, — а тук имаше ярки светлини, сребърни инструменти и небесен възторг, всичко това безплатно и при това с известен шанс да спечелиш царството небесно! Не ще и съмнение, че много от хората се подлъгваха, а Пол и неговата групичка бунтовници твърдяха, че работодателите са наели Илай да дойде там в такъв важен момент, когато предстоеше борба за спасяването на съюза им. Бъни отначало помисли, че това е преувеличаване на истината, но после си спомни за петстотинте долара, които татко беше дал на Илай! Спомни си и забележката на Върнън Роско в „Манастира“:

— Нека си получат каквото искат на небето, стига да ме оставят да получавам петрол от земята.

Анабел бе възкликнала с уплаха:

— Млъкни, Върн! Какви ужасни неща говориш!

Анабел знаела, че небесните сили са завистливи и способни на жестоки отмъщения.

„Индустириалните работници на света“ също се мъчеха да събудят членовете си за нов подем и използваша силата на песента. Но колко немощни бяха песните им в „джунглите“ в сравнение с мощните звуци на сребърните тромпети на Илай и виковете „осанна“ на неговите пълчища. Но господарите не останаха безразлични към „убли“. Те изпратиха шерифа с двадесетина помощници, понесли ловни пушки, заредени с едри сачми, които нахълтаха в сборището на бунтовниците, натовариха единадесет души на камион и ги хвърлиха в окръжния затвор. Сега те бяха там и Бъни трябваше да чуе трагичната история за Еди Пиат, един от приятелите на Пол, който отишъл в Сан Елидо да разбере каква е определената гаранция и бил задържан по подозрение, че членува в забранената организация. Той не членуваше, но как можеше да го докаже?

Рут, която му разказа това, искаше да знае дали татко не би внесъл гаранция, за да бъде освободен. Тя попита Бъни дали си го спомня, онзи чернокос младеж със спокоен, но решителен израз на лицето. Да, Бъни си го спомняше. Е, той заслужавал не по-малко доверие от един шивашки работник евреин, а храната, която давали в това ужасно място, била направо червясала, пък момчетата нямали дори одеяло, с което да се завиват. Имало решение, да ги изпратят всички в Сан Куентин. Пол познавал, един от „политическите“, който наскоро се върнал оттам и му разправил — о! — най-ужасни истории; очите на Рут се наляха със сълзи, като разказваше как ги карали да работят в ютена фабрика и кафявият прах пълнел белите им дробове и всички започвали да кашлят и то било също като смъртна присъда. Когато не могли да издържат на тежката работа, биели ги и ги хвърляли в „дупката“ — само като си помисли човек, че хора, които познава и които обича, трябва да търпят такива мъки!

Бъни познаваше шерифа на окръга Сан Елидо, както и местния прокурор и знаеше, че татко ги е назначил и може да ги командува. Но би ли се намесил татко в усилията им да защитават интересите на петролните компании? Би ли отишъл против желанието на всички други директори, управители и служители на „Рос Консолидейтед“? Не, сигурно не! Всичко, което Бъни можеше да направи, беше да даде на Рут няколкостотин долара, за да изпрати храна на затворниците. Той се върна в университета, а в душата му имаше „дупка“ и съвестта му го дърпаше към нея, въпреки протестите и съпротивата му, и го

хвърляше вътре и с ужасяващо скърцане хлопваше след него желязна врата. Да, дори когато беше в снежнобялата стая, с обвития с бръшлян прозорец, дори когато държеше в прегръдките си ненаситното тяло на своята любима, дори и тогава затворническата врата издрънчаваше и той се озоваваше в окръжния затвор с „политическите затворници“!

III

Съгласно разпоредбите, които бяха въдворили мир в петролната индустрия през периода на войната, една правителствена „петролна комисия“ разглеждаше оплакванията на работниците и решаваше какво диктува справедливостта. Но сега войната вече избледняваше в паметта на хората и господарите нервничеха поради този външен контрол. Не беше ли основно право за всеки американец да урежда своите вътрешни работи както той намери за добре? Не беше ли очевидно, че военновременните надници са били високи и че „дефлацията“ беше желателна? На едно или друго, място имаше петролни деятели, които отказваха да изпълнят разпоредбите на „петролната комисия“; водеха се дълги спорове и се завеждаха съдебни дела, междувременно работниците протестираха и заплашваха и всеки можеше да види, че предстои криза.

Едно време Дж. Арнолд Рос беше от дребните петролни дейци и единственото, което Бъни можеше да направи, беше да изчаква събитията. Сега обаче той беше между олимпийските богове и сам участвуваше в решаването на съдбините. Федерацията на петролните собственици, чрез своя изпълнителен комитет, на който Върнън Роско беше член, реши да пренебрегне федералната петролна комисия, да игнорира профсъюзите и да обяви нова таблица на надниците в петролната индустрия. Копие от тази таблица имаше и татко и тя беше средно с десет на сто по-ниска от съществуващата.

Това означаваше, че ще има жестока борба, и Бъни толкова се разтревожи, че без да каже каквото и да било на баща си, се обърна направо към господин Роско. Тъй като това беше делови въпрос, благоприличието изискваше да го посети в кантората, затова Бъни се обади на секретаря му и поиска среща по установения ред.

Големият човек седеше на гладкото си махагоново бюро, без никакви книжа по него, както беше прието. Изглеждаше, сякаш един индустриален магнат си нямаше друга работа, освен да се усмихва и да клюкарствува за неговата метреса и за своята. Но Бъни най-после заговори:

— Господин Роско, дойдох при вас тука, защото искам да ви говоря за новата таблица на надниците.

В миг усмивката изчезна от лицето на магната и като че ли дори тлъстините се стопиха по лицето му: ако сте го мислили за смесица от сърдечност и лаладжийство, сега му е времето да поправите мнението си заедно с Бъни и всички други бунтовници срещу американската система.

Бъни му заразказва как гледали на това работниците и за назриващите неприятности, но господин Роско го прекъсна:

— Слушай, Джим младши, и си спести излишните приказки. Зная всичко, което говорят работниците, и всичко, на което ги учи болшевишката група тук. Всяка седмица получавам поверителен доклад. Зная за твоя приятел Том Акстън, и за твоя Пол Уоткинс, и за твоя Еди Пиат, и за твоя Бъди Стоунър, и за твоя Джик Дъган... бих могъл да ти кажа всичко, което знаеш, и много друго, което би те изненадало.

Бъни наистина беше поразен, както другият очакваше.

— Джим младши — продължи той, — ти си умно момче и ще се освободиш от тези глупости и аз искам да ти помогна. Искам да ти спестя много страдания, баща ти също, а това е най-важното. Аз съм живял на този свят тридесет или четиридесет години повече от тебе и съм научил много неща, които ти не знаеш, но един ден ще научиш. Баща ти и всички ние, които управляваме петролната индустрия, сме стигнали до това положение, защото знаем как да го правим и, бога ми, това е истина, а не само думи. Но има хора, които искат да ни изместят и мислят, че за това е достатъчно само да държат речи на петролните работници и да ги карат да вдигат врява... Обаче нека ти кажа, момче, че тая работа няма да стане така лесно.

— Да, господин Роско, но работата не е там...

— Извинявай, но е точно там! Да оставим настрана глупостите: просто си представи, че съм присъствувал на обсъжданията на твоята болшевишка група. Искат ли те да вземат петролната индустрия от ръцете на баща ти и от моите, или не?

— Може това да е крайната им цел...

— Да, точно така. И ако ме питаш мене, времето да се пресече крайната им цел е сега. И ти казвам, че ако някои кучи синове си въобразяват, че могат да живеят с надници от мои пари, докато се

готвят да ме ограбят, много се лъжат; и ако се намерят в ютената фабрика в Сан Куентин, няма да бъдат пуснати под гаранция с мои пари!

Това беше пряко попадение и Върнън Роско гледаше Бъни право в очите.

— Джим младши, аз зная всичките красиви идеалистични фрази, които те употребяват пред тебе. Всички те са хубави и примамливи и все за доброто на човечеството, но те знаят, че всичко това е капан за хапльовци, и ако ги чуеш как се смеят зад гърба ти, ще разбереш как те използват. Казвам ти, няма да е зле да минеш при своите, преди да е започнала стрелбата.

— Ще има ли стрелба, господин Роско?

— Това зависи от твоите болшевишки приятели. Ние имаме това, което искаме, а те ще се мъчат да ни го отнемат.

— Но ние имахме нужда от петролните работници през време на войната, господин Роско, и им давахме обещания...

— Извинявай, момче, но ние нищо не сме им обещавали! Един проклет хленчав университетски професор с мрачна физиономия ги даваше за наша сметка, но, слава богу, отървахме се от него! Сега за президент имаме делови човек и ще управляваме тази страна делово. И нека ти кажа за последен път: омръзнало ми е да подкупвам работнически водачи и мога да измисля по-евтин начин да се справя с положението.

Бъни беше поразен:

— Истина ли е това, господин Роско? Нима наистина сте могли да подкупите водачите на петролните работници?

Върн се протегна няколко инча над масата и вдигна пръст към лицето на Бъни:

— Момче, разбери: аз мога да купя всеки водач, така както мога да купя всеки политик или всеки друг, когото група глупаци могат да изберат на власт. И сега зная какво мислиш: ето един стар говедар, който няма никакви възвишени идеали, но има един чувал с пари и мисли, че с тях може да направи всичко, каквото пожелае. Но работата не е там, мойто момче, важното е това, че съм имал мозък, за да спечеля тези пари, а имам мозък и да ги използвам. Парите не са сила, преди да бъдат употребени, и причината да мога да купя власт, е тази,

че хората знаят, че умея да я използвавам, в противен случай не биха ми я продали. Разбра ли?

— Да, но какво ще правите с властта, господин Роско?

— Ще търся петрол, ще го извлекам на повърхността на земята, ще го рафинирам и ще го продавам на всеки, който може да плати. Докато светът има нужда от петрол, това ще ми бъде работата, а когато петролът стане ненужен, ще се заловя за нещо друго. А ако някой иска да работи моя занаят, нека направи това, което съм направил аз: да поработи, да се попоти и да я поиграе тази игра.

— Но, господин Роско, това едва ли е практичен съвет за всички работници. Всеки не може да бъде петролен деец.

— Вярно е, момче, всички не могат: могат само тези, които имат мозък. Останалите трябва да работят и ако работят за мене, ще получават справедливи заплати и ще получават парите си всяка събота, независимо от това колко грижи и неприятности съм имал. Но когато дойде някой по-устат и се вмъкне между мене и моите работници, като ми казва, че не мога да се споразумея с тях, освен ако му дам процент, тогава казвам: „Да отиде в ютената фабрика!“

IV

Това, което Бъни отнесе със себе си от посещението, беше последният призив на Върнън Роско:

— Не виждаш ли, момче, че баща ти е болен човек? Той не ще бъде още много години с тебе и един ден, когато ще е твърде късно, ще се събудиш и ще разбереш какво си му сторил. Единствената мисъл на този човек в света е била как да нареди живота ти по-добре; може да кажеш, ако искаш, че не е трябвало да го прави, и все пак той е живял за това. А сега ти... ти плюеш на живота му. Да, точно така и, щещ не щещ, трябва да го разбереш. Всичко, което е направил, е лошо, всичко е безчестно и мръсно и единствените хора, които имат някакви идеали и права, са групата нехранимайковци, които го мразят за това, че е преуспял, а те не могат. И ако мислиш, че старият не го чувства, и ако знаеш, че това гризе сърцето му, тогава добре, знай го от мене и си отвори очите, преди да е станало твърде късно. Ако презираш парите на баща си, за бога, чакай докато умре и те станат твои.

Когато излезе от кантората на господин Роско, Бъни не мислеше вече за неприятностите на петролните работници. Дали е вярно, че здравето на татко е в такова лошо състояние? И няма ли начин да го накара човек да не работи толкова много? Необходимо ли е да бъде непрекъснато на разположение и да ходи на всеки нов сондаж на „Рос Консолидейтед“, било в Лобос Ривър, било в Парадайз или Бийч сити? И как ли ще се държи татко, когато борбата на работниците започне отново?

Рано през пролетта ръководителите на профсъюза имаха конференция и официално заявиха на петролната комисия, че пренебрегването на правителствения авторитет от собствениците е вече нетърпимо; или комисията трябва да се наложи, или в противен случай работниците ще действуват, както намерят за добре. Комисията не направи нищо, а когато ръководителите на профсъюза отправяха писма до комитета на собствениците, писмата оставаха без отговор. Стачката беше неизбежна и колкото по-дълго се отлагаше, толкова по-лошо беше за работниците.

Тогава се случи нещо странно: Ви Трейси дойде при Бъни; току-що бе привършила нов филм — този път без пропаганда, не, тя беше заявила на Шмолски, че никога вече няма да има нищо общо с Русия или със стачки, или нещо друго, което би наранило чувствителността на нейния петролен принц. Този път афишите обявяваха Виола Трейси в комедия в осем части за студентски лудории, озаглавена „Примамващи очи“. Ви беше прекрасна като кокетката на университета, където пленяваше сърцата едновременно на единадесетте футболисти и без да иска осуетяваше заговори на банда букмейкъри, заложила един милион долара за резултата от голям мач и се мъчеше да парализира отбора, като отвлече тяхната любимка-талисман. Бъни, който нямаше симпатии към букмейкъри и похитители, можеше да гледа спокойно работата по снимането на филма и да дава съвети за по-вярното предаване на колорита, тъй като имаше опит в университетските лудории.

„Световната премиера“ на филма щеше да се състои в Ню Йорк и звездата трябваше да присъства.

— Бъни — каза му тя, — защо не дойдеш с мене да се повеселим?

Бъни никога не беше ходил на изток и предложението беше съблазнително. Имаше две седмици великденска ваканция, пък дори и да пропуснеше малко лекции, можеше след това да настигне останалите. Той каза, че ще си помисли, а по-късно през деня (това стана в „Манастира“) Анабел го попита:

— Защо не отидеш с Ви, като вземете и татко? Промяната ще му подействува добре.

Той се вгледа в откритото ѝ лице и разтегна своето в усмивка.

— Какво значи това, Анабел: вие и Върн се опитвате да ни отдалечите преди избухването на стачката?

Тя отговори:

— Ако приятелите ти наистина те обичат, те ще искат да си щастлив.

А когато той каза нещо за това, че само страхливците бягали по такъв начин, тя му даде сразяващ отговор:

— За вечеря ще имаме печено агне, но ти не си смятал за необходимо да посетиш кланицата.

— Анабел — отговори той. — Вие сте социален философ.

А тя му каза, че много хора ходят на университет само за да изучават някакви дълги имена на нещо, което е обикновен здрав разум!

Очевидно разговорът беше много добре замислен, защото когато Бъни се върна в къщи, татко го попита:

— Каза ли ти Върн какво иска да направя?

— Не, татко, какво?

— В Ню Йорк ще има конференция, на която някой от нас трябва да присъствува, и той ме попита дали бих могъл да отида аз. Чудех се дали ще попречи на лекциите ти в университета, ако си позволиш малко по-дълга ваканция.

Бъни спореше сам със себе си. С какво би могъл да помогне, ако останеше тук? В първата стачка бе успял да уреди работниците да останат по домовете си, но сега нямаше да може да направи дори и това, защото с тези въпроси щеше да се занимава Върн, а той нямаше и пръст да помръдне. Сравнението на Анабел за агнето като че ли точно определяше положението на профсъюза на петролните работници. Клането можеше да продължи седмици и дори месеци, но щеше да бъде доведено до край и всичко, което Бъни би могъл да направи, би било да измъчва нещастния си баща.

После и Бърти бе посветена в заговора. Бърти искаше той да замине. Тя щяла да посети модния Уудбридж Райли, а след това да отиде на яхтата на Телма Норман и не желаела брат ѝ да бъде замесен в стачка на петролните работници и пак да попадне във вестниците! Няма ли поне веднъж да помисли за татко и да даде възможност на стареца да си почине? На Бъни му омръзна да се препира и той каза — добре.

V

Замисленото пътуване постави интересен въпрос. Как може човек да пътува с метресата си в тази „земя на гордата непорочност“? Бъни смътно си спомняше да е чувал за хора, изпъждани от хотели поради липса на брачно свидетелство. Нима ще трябва да се среща с Ви потайно? Той я попита за това, като смяташе, че тя има опит в тези работи, и тя наистина го имаше. Във влака трябвало да вземат самостоятелно купе и нямало да има никакви въпроси. Колкото за хотелите, трябвало да отидеш в най-модния и да кажеш кой си и нямало никаква пречка да ти дадат два съседни апартамента с врата помежду.

— Погледни Върн и Анабел — каза Ви, — когато им се поиска, отсядат открито в най-модния хотел в Ейнджъл сити и никога не се проявява любопитство нито от управата на хотела, нито от вестниците. Случвало се е неведнъж госпожа Роско да отсяда в същия хотел и вестниците да съобщават за нея на светската страница, а за Анабел на театралната страница и никога не е имало скандал.

Всъщност земята на гордата непорочност вече не съществуваше: на нейно място имаше земя на славата на милионерите. Когато някоя кинозвезда тръгваше на изток, с или без любовника си, тя винаги заминаваше през деня и нейният агент по рекламата се погрижваше вестниците да съобщят времето и мястото на тръгването. Винаги имаше шумни тълпи и полицаи, които да ги възпират, щракане на фотоапарати и огромни букети цветя, та всички във влака да разберат кой какво е. На всяка гара се трупаха тълпи, които настояваха да се покаже тяхната любимка; а ако с нея в същото купе пътуваше петролен принц, това не беше скандал, а романтика.

А когато пристигнаха в Ню Йорк, бяха посрещнати от нова тълпа, магически събрана от експедитивната рекламна служба на „Шмолски-Сюпърба“. В хотела ги чакаха хора и още много цветя и десетина репортьори, които искаха интервю. И нима при цялата тази безплатна реклама на хотела някой педантичен служител или частен детектив щеше да се занимава с въпроса дали вратата между двата

съседни апартамента е заключена или не. Особено пък когато с тях пътува лице с такъв голям авторитет като Дж. Арнолд Рос, който с широка усмивка одобряваше положението. Лицето на татко важеше повече от десет брачни свидетелства в кой да е хотел в страната.

За стареца цялото това пътуване беше непрекъснат празник, себеотрицателен гуляй без „махмурлук“ на следната утрин. Той настояваше да плаща всички сметки и с него беше неговият секретар, така че всичко се уреждаше като с магическа пръчка — места във влаковете, апартаменти в хотелите, таксита, цветя, бонбони, билети за театър — трябваше само да намекнеш, че искаш нещо, и то пристигаше. Какво повече можеше да се прибави към това блаженство на смъртни? Само това може би, че Ви би искала от време на време да си хапне както трябва и да си поспи сутрин, вместо да трябва да отива „зарад линията“ на утринна гимнастика!

Те видяха световната премиера на „Примамващи очи“. Може би не сте били в американски университет и не разбирате нашия образен говор, затова нека да ви обясня, че понякога очите на „колежките“ са били забелязани да притежават, дали като природна дарба или като качество, придобито чрез упражнение, известна изразителност, твърде красноречива по своята импулсивност за мъжкия пол. Възхитително заглавие, както виждате, и възхитителен филм, който пренасяше милиони уморени и отегчени хора в същия този свят на Ви и Бъни, в който хората знаят само да харчат пари. Техникът, който цял ден е завивал непрекъснато винт № 847 в автомобилния завод, домакинята, която е прала пелени и купувала калпави продукти в най-евтините магазини — сега тези хора стояха редом с татко и се наслаждаваха на себеотрицателен гуляй без „махмурлук“ на следната утрин!

Сцените на премиерата в Ню Йорк бяха същите като в Ейнджъл сити: тълпите също толкова големи и приветствията също толкова ентузиазирани. И Ви, и Бъни, седнали в леглото с копринени пижами, докато облечени с черно работи безмълвно и механично им сервираха закуска върху сребърни подноси — Ви и Бъни четяха описанията за техния триумф и за това кой е присъствувал и с какво е бил облечен. А след това, като обърна страницата, Бъни прочете съобщение от Ейнджъл сити, че десет хиляди петролни работници обявили стачка и петролната индустрия прекратила своята работа. Господарите заявили, че не искат да признават повече Петролната комисия, и обявили нова

таблица за надниците, която трябвало да бъде приета или отхвърлена. Имало опасност от безредици, добавяха вестниците, тъй като било известно, че радикални агитатори от известно време развивали дейност сред работниците.

VI

Бъни беше във ваканция и трябваше да се забавлява; ако не успееше да направи това, удоволствието на двамата му компаньони щеше да се провали. Трябваше да се усмихва, да ги придружава на театър, а след това да изпраща татко с такси в къщи и да отива с Ви на вечеря с някои хора от филмовия свят, да разговаря с тях за продукциите и за печалбите им, да гледа колко много пият и да знае, че ще започне дълъг разговор за забраната и контрабандата със спиртни напитки, щом той и Ви откажат да пият. Дали поддържат тази политика? Или ги е страх от това питие? Но то е нещо действительно специално — от истинските напитки на Коски или каквото дават вместо тях в Ню Йорк.

После, сутринта, двамата отиваха на гимнастика, упражняваха заедно сложни номера и се показваха като обиграна двойка акробати — Ви казваше, че ако един ден татко фалира, а на нея се наложи да напусне киното, ще могат да си докарват по няколко стотин долара седмично като циркови артисти. След това отиваха да обядват, после имаше някакво матине, или някой им идваше на гости, или пък даваха интервю пред репортьори и специални кореспонденти; понякога Ви ходеше по магазини и упорито настояваше нейният миличък Бъни да я придружи, защото имал такъв изтънчен вкус, пък и защо трябвало да си купува тоалети, ако не за да му се харесва? Бъни се срещаше с други богатски младежи в неговото положение и от тях научи, че след такива забележки мъжът трябвало да иска сметката да се изпрати на него. Но Ви нямаше подобни „златотърсачески“ похвати — когато го канеше да отидат по покупки, плащаше сметките си сама.

Тя искаше само своето зайче Бъни. Тя го обожаваше и искаше да бъде с него всеки момент и да го показва на целия свят, включително и на вестниците. Двамата бяха заедно вече достатъчно дълго време, за да може Бъни да я опознае напълно и да знае и недостатъците, и предимствата на тяхната дружба. Това, че беше твърде чувствена, не го смущаваше, защото той беше млад и неговата пламенност добре прилягаше на нейната. Изкуството, което беше научил от Юнис Хойт,

се допълваше с онова, което Ви бе научила от многото любовници, и те се замайваха от наладата: не можеха да противостоят на влечението си един към друг. Интелектуално обаче съвсем не си подхождаха. Ви слушаше всичко, за което Бъни искаше да говори, но колко малко всъщност се интересуваше от сериозни неща. Комично проличаваше, когато изведнъж заговорваше за нещо съвсем друго. Ви имаше свой собствен живот — живот, изпълнен с трескавост, възбуда и външен блясък. Тя можеше да подиграва филмовия свят и каквото става в него, но въпреки това принадлежеше към този свят и единствено аплодисментите и вниманието към нея пълнеха живота ѝ. Винаги се чувствуваше на сцена, винаги играеше роля — професионална любимка на света: винаги блестяща, винаги свежа, млада, красива и жизнерадостна. Да се замисли човек бе подозрително за нея, то значеше, че в ума ти се промъкна някакъв опасен враг.

— Какво има, Бъни, зайчето ми? Ти май си се замислил за тази ужасна стачка!

Да седне и да чете книга беше нещо почти непознато за тази световна любимка. Вестник или списание, разбира се, да! Имаше ги навред наоколо и човек можеше да ги вземе и да попрегледа нещо, но беше винаги готов да ги изостави, за да види някоя нова рокля или да чуе някоя клюка. Обаче да бъдеш погълнат от четенето и да искаш да не те смуцават — е, това като че ли не беше много учтиво, нали? А пък да прекараш цял следобед или вечер в четене на книга — за такова нещо Ви не беше и чувала. Тя не го казваше, но Бъни разбираше, че книгата е за нея евтино нещо: всеки може да си купи книга и да седне в някой ъгъл, ала малцина могат да имат лежа в театъра, запазена от дирекцията, и да седят в нея, почти толкова важни, колкото и пиесата.

Един от младите хора, преподавали в професионалното училище на Ървинг, беше в Ню Йорк; Бъни се срещна с него и двамата разговаряха за онова, което ставаше с работническото движение по целия свят. Бъни би искал да се види с него пак и да отиде на някое и друго събрание — имаше толкова много интересни неща в този голям град, център на радикалното движение, както и на всичко друго. Но Ви откри намерението му и се зае да го спасява, също като че ли той искаше да пуши опиум или да пие абсент! Тя му измисляше разни задължения, запълваше цялото му време и загрижено го питаше:

— Къде ще бъде моето мило момче довечера?

Бъни, разбира се, знаеше, че тя прави това, за да спаси душата му, и, без съмнение, по прякото настояване на татко, но все пак то го отегчаваше.

Имаше още една позната, за която Ви не протестираше — майка му. Неотдавна се беше отново омъжила, съпругът ѝ беше богат и тя имаше хубава къща, както беше му писала. Бъни отиде да я види и трябваше да положи крайни усилия, за да не покаже колко е смаян от нейния вид. Ужасен пример за това, което става, когато една жена се поддаде на желанието да си похапва както трябва! Мама беше така затлъстяла, че приличаше на лоена топка, толкова размекната, че беше трудно да не се сплуге в такъв горещ ден. „Руса, дебела и на четиридесет“ — гласи поговорката; хирурзите добавят „и с болна жлъчка“, но Бъни не го знаеше, не го знаеше и майка му. В негова чест тя беше облечена като царица и имаше куче, пудел, подбрано, както би казала Ви, да бъде в тон с нейната фигура. Мъжът ѝ беше бижутер и очевидно използваше жена си за огнеупорна каса. Тя настоя да подари на Бъни диамантен пръстен, а когато той ѝ разказа за стачката, даде му още един, за да го продаде в полза на спомагателния стачен фонд. Петролните магнати били жестоки, каза мама — тя знаела това!

VII

Татко се занимаваше с работата, която го беше довела на изток. Той не говореше много за нея, това беше твърде необикновено и даваше основание на Бъни да мисли, че е нещо непочтено. След някой и друг ден го изкопчи от баща си: отнасяше се за периметрите, запазени от флота, които те имаха намерение да вземат. Президент Хардинг беше встъпил в длъжност и съгласно уговорката бе направил Барни Брокуей главен прокурор и назначил човека на Върнън Роско за държавен секретар на вътрешните работи. Това беше сенаторът Крисби, стар продажен политикан, който бе служил на Роско и О'Райли, когато се бяха заели да смъкват едно мексиканско правителство и да турят на власт друго: те бяха надвесили над главите на мексиканците заплаха от американска интервенция и този Крисби, като сенатор на Тексас, беше вдигал врява за война и малко остана да сполучи. Той не можел да остави на мира жените, казваше татко, и затова бил вечно без пари и готов за всяка нова работа, която му се предложеше.

Сега щял да осигури на петролните магнати арендата на цяла редица ценни периметри почти безплатно, но искаше срещу това много пари; имало мнозина, които искали сега отново много пари. Ето кое било трудното с политиците: купиш ги преди изборите, а след изборите трябва пак да ги купуваш, защото никога не държат на думата си като бизнесмените. Татко дошъл тук, за да се срещне с един адвокат, когото Върн смятал за най-големия в страната, и да създадат една корпорация, която щяла да има за цел да купува правителствените служители легално. Разбира се, татко не го каза така грубо, но Бъни настоя, че то значеше точно това, и пита как ще стане тази работа. Татко му отговори, че един наистина добър адвокат може да направи всичко. Това щяло да бъде канадска корпорация, така че нямало да има нужда да се подчинява на законите на Съединените щати; а хората, които щели да участвуват в нея, щели в крайна сметка да получат периметрите. Бедата била обаче там, че никой не можел да бъде сигурен колко ще им струват периметрите, а Пит О'Райли и Фред

Орпан искали да накарат татко и Върн да вложат много пари. Върн се пукал от яд и казал, че те могат да се махнат по дяволите, и искал татко да се настани и да поостане в Ню Йорк, да ги блъфира. Дали може Бъни да се реши да отсъствува до края на семестъра и може би да се позанимава с частен преподавател, та да си вземе изпитите през есента.

Бъни каза, че не държи много на университета, но това го безпокои: защо татко се бърка в тази канадска корпорация? Татко настоя, че всичко било напълно в ред и че имал най-добрия адвокат в страната. Но Бъни го попита:

— Сигурен ли си, че Върн не те мами?

Татко се възмути: как можело да му мине през ума на Бъни подобна мисъл, та нали Върн бил най-добрият му приятел, който бе имал някога в своите делови отношения, той бил от честен по-честен.

— Да, татко, но в търговията няма приятелство. И защо Върн не подкупва сам? Защо не дойде той в Ню Йорк?

— Но, сине, Върн трябваше да се занимава със стачката; сам знаеш, че сега не можеше да остави работата. Той свали този товар от раменете ми и би трябвало да си доволен.

Татко добави наивната бележка, че другите съдружници не искали да го оставят да се занимава с работниците, тъй като бил „твърде мекушав“. Тази фраза прозвуча познато.

Оказа се, че Ви и татко бяха разменяли мисли. Ви също искаше да си позволи почивка; щели да отидат в Канада, за да свършат работата на татко, а след това да намерят някое хубаво място, където вместо отегчителната гимнастика двамата с Бъни щели да кръстосват из горите и да плуват в красиво езеро. Така татко изпрати телеграма до ректора Алонсо Т. Каупър, доктор на богословието, доктор на философията, доктор на правото, като обясни, че много важна работа принуждавала Бъни да остане известно време на изток, и питаше дали би могло да се уреди Бъни да се яви на изпитите си през есента. Доктор Каупър телеграфира, че университетските власти с удоволствие щели да направят тази услуга.

И после, точно на сутринта, когато всичко беше уредено, Бъни получи телеграма, отвори я и прочете подписа: Рут Уоткинс. Само с един бърз поглед разбра съдържанието: Пол, Еди Пиат, Бъд Стоунър, Джик Дъган и четирима други от тяхната група били арестувани като

„заподозрени в престъпен синдикализъм“ и изпратени в окръжния затвор в Сан Елидо; за Пол искали гаранция десет хиляди долара, а за останалите по седем хиляди и петстотин.

„Нищо не са направили, всички знаят това — гласеше телеграмата. — Затвориха ги просто да не бъдат тук през стачката. Затворът е ужасно място. Здравето на Пол не ще издържи. В името на старото приятелство моля осигури гаранцията за всички. Положително няма нужда да уверявам, че гаранцията няма да пропадне.“

VIII

Отначало Бъни имаше жестоко подозрение, че баща му е знаел за това арестуване или поне е бил предизвестен преди последните му усилия да задържи Бъни далеч от Калифорния. Но след това съобрази, че по-вероятно е Върнън Роско, който бе имал намерение да разтури „гнездото на болшевизма“ в Раскъм, преднамерено да е отдалечил оттам татко и Бъни. Както и да е, планът нямаше да сполучи, понеже Бъни нямаше да позволи приятелят му да бъде третиран по такъв жесток начин!

Татко беше случайно излязъл и Бъни показа телеграмата на Ви и започна да обсъжда с нея положението. Тя го попита какво мисли да прави. Бъни ѝ отговори, че татко би трябвало да внесе гаранцията поне за Пол.

— Но, Бъни, ти знаеш, че той не може да направи това. Как може да отиде против Върн по отношение на стачката?

— Той трябва да го направи и толкова, Ви! Трябва да съм куче, за да оставя човек като Пол затворен в онази дупка.

— Но представи си, Бъни, че татко не иска?

— Тогава трябва да се върна и туй то!

— Какво можеш да направиш, ако се върнеш?

— Ще търся, докато намеря човек с разум и малко пари.

— Тази комбинация не се намира лесно, мили... Зная, защото съм опитвала. И това ужасно много ще наскърби татко, да не говорим за това, че ще ни развали и почивката. А точно сега научих за едно прекрасно място — вила, която Шмолски купил в Онтарио, но никога не е бил там, много е зает. О, Бъни, а аз мислех, че там ще прекараме така хубаво.

Тя го прегърна, но той почти не забелязваше присъствието ѝ, толкова много бе покрусен от мисълта, че Пол е в затвора, а той, Бъни, е избягал и се забавлява, утешавайки се, че е „на почивка“! Той, който мислеше, че разбира социалните проблеми и има някакъв идеал или поне малка представа за това кое е добро и справедливо! Той се освободи от прегръдките на Ви и закрачи из стаята, като ругаеше себе

си за отстъпничеството си и мръсните мошеници, които управляваха окръга Сан Елидо и крадяха средствата, отпуснати за поддържане на затвора и за храна на затворниците. Бъни кършеше ръце в отчаяние, а Ви го гледаше изумена: това беше за нея нов аспект на нейното зайче Бъни, когото мислеше за толкова сладък, мек и топъл!

— Слушай, скъпи! — прекъсна го тя изведнъж. — Спри за малко и ми говори спокойно. Знаеш, че аз не ги разбирам много тези работи.

— Какво има?

— Как можеш да си сигурен, че Пол не е нарушил някой закон?

— Защото го познавам. Зная идеите му. Говорил съм за тази стачка от начало до край, как трябва да бъде подготвена, колко важно е да накараш хората да бъдат единни и как всичко останало трябва да бъде подчинено на това нещо. Това е, каквото е правил, и затова Върн го е натикал в затвора.

— Сигурен ли си, че го е направил Върн?

— Разбира се, той и останалите от комитета на петролните господари. Какво друго са онези чиновници в Сан Елидо, ако не и послушни слуги на петролните магнати? Преди да дойде Върн, там управляваше татко: виждал съм го със собствените си очи да им дава пари, и то неведнъж.

— А не могат ли, според тебе, да имат доказателство, че Пол тихомълком е насърчавал някакво насилие?

— Не зная какво доказателство може да са изнамерили. Върн почти открито ми призна, че има шпиони в тази група, и аз не зная какво може да са скроили тези шпиони, а всъщност не би могъл да го знае и сам Върн. И това е едно от най-отвратителните неща в това положение. А другото е... виждаш ли го това обвинение: „заподозрени в престъпен синдикализъм!“ Това, което наричат „престъпен синдикализъм“, значи пропаганда за сваляне на правителството или смяна на обществения строй със сила; но както виждаш, те не те арестуват за това, а арестуват за „подозрение“ в такова нещо! С други думи, ти проповядваш някаква идея, която някой неук полицаи или мошеник чиновник реши да сметне за опасна, и те хвърлят в затвора, и там си и останеш: съдилищата са претоварени и може да те държат и година без съд и без надежда да ти дойде редът.

— О, Бъни, сигурно не могат да направят такова нещо!

— Те го правят и сега. Познавам хора, с които са го правили. Нарочно определят много голяма гаранция, та работниците да не могат да я внесат. И мислят, че ще могат да направят същото с Пол Уоткинс, най-добрия приятел, който някога съм имал, най-честния човек, когото съм някога познавал... да, бога ми, той беше в Сибир, служи там през войната и се върна оттам болен... а преди това беше здрав като камък, селянин, честен и простодушен, без никакви пороци. Ето каква награда му дават за това, че е служил на тази страна... бих искал да ги видя как ще ме накарат аз да се бия за такава държава!

Бъни избърса сълзите от очите си, отново закрочи из стаята и се спъна в един стол. Ви го прегърна и пошепна:

— Слушай, мили, познавам едни хора, които имат пари и бих могла да ти помогна. Остави тази работа на мене за няколко часа и не казвай нищо на татко — какъв смисъл има да го безпокоим напразно? Ако успея аз да уредя нещо, той ще може да каже на Върн с чиста съвест, че нищо не знае, и така ще е по-добре за всички.

Тя излезе и се върна след няколко часа. Бъни трябваше да телеграфира на Рут, че нито той, нито баща му могли да направят нещо, но един приятел се заинтересувал от случая и парите били изпратени чрез „Американ Бондинг Къмпани“ и тяхната служба в Ейнджъл сити щяла да уреди освобождаването на Пол. Бъни я попита:

— Как успя да направиш това?

А тя му отговори:

— Колкото по-малко знаеш по този въпрос, толкова по-добре! Познавам хора, които притежават недвижими имоти в Ейнджъл сити, а освен това доходи, и работодатели, които са загрижени да бъдат щастливи и доволни.

Бъни каза, че сигурно това е струвало много и че трябва да се издължи. Тогава Ви каза:

— Да, то струва цял куп пари и ти ще трябва да ги платиш в целувки и любов и трябва да започнеш още сега.

Тя се хвърли в прегръдките му, той я обсипа с целувки и в сърцата им като че ли зазвуча оркестрова музика. Много тревожно нещо е да чувствуваш цял оркестър в себе си.

IX

Е, Пол беше освободен и се предполагаше, че Бъни трябва да бъде доволен. Наистина още осем души бяха останали в затвора и Бъни ги познаваше всички, но тяхното освобождаване би струвало петдесет и две хиляди и петстотин долара, а това би значило да доведеш идеализма си до неразумна крайност. Така Бъни се остави Ви да отведе него и татко във вилата, разположена край езеро с дълго индианско име. Там те плуваха, караха кану, ходеха за риба, скитаха из гората и правеха снимки на лосове във водата; имаха индиански водачи и много други романтични неща и в същото време топла и студена вода в баните си и парно отопление, ако го искаха — всичките удобства на Бродуей и Четиридесет и втора улица.

Сега повече от всякога можеха да бъдат заедно до насита: тук нямаше никакви развлечения, никакви обществени задължения, никакви посетители, никакви вечерни тоалети — бяха заедно цял ден и цяла нощ. Бъни установи, че бяха напълно щастливи, докато се занимаваха с физически неща: разходки с кану до други места, нови риболовни похвати, снимки на диви животни, спускане по бързеи, правене на колиби, палене огън по индиански — всичко, каквото им хрумнеше. Но трябваше да играят през цялото време, иначе помежду им се отваряше голяма празнина. Ако Бъни поискаше да чете, какво щеше да прави Ви?

Веднъж на ден малко параходче прекосяваше езерото и донасяше продукти и поща. Имаше и вестници от Ейнджъл сити, а веднъж седмично и бюлетин на стачкуващите петролни работници, за който Бъни се беше неразумно абонира. Какъв смисъл имаше да избягаш на три хиляди мили от неприятностите и след това да искаш да ти ги изпращат с пощенския чувал? Като четеше за онова, което тъй добре познаваше — събранията, помощните акции, събирането на помощен фонд, борбата с охраната, арестите, страданието на хората в затвора, побоищата върху стачните постове, наглостта на шерифа и другите служители, лъжливостта на вестниците — беше все едно, че се намира в Парадайз. Пол беше член на стачния комитет, Пол беше станал

дясната ръка на Том Акстън, речите му се печатаха, разказите му за преживяното в затвора на Сан Елидо също — след като прочетеше този бюлетин, Бъни така се разстройваше, че не можеше да дойде на себе си целия ден. Разбира се, Ви откри причината и започва да го убеждава да не го чете. Не беше ли дал своя дял, като върна на стачниците водача им? И не беше ли обещал да се отплати на нея, неговата любима Ви-Ви, с любов и привързаност през цялото лято?

Бъни изживяваше всичко това сам в душата си през свободните минути, които можеше да откъсне. Казваше си, че прави всичко, за да помогне на баща си — много по-почетно извинение, отколкото да забавлява метресата си! Но имаше ли право баща му да очаква толкова много? Имаше ли коя да е отделна личност правото да замести останалото човечество? Ако младите бяха длъжни да се жертвуват зарад старите, би ли могло да има въобще някакъв прогрес в света? С течение на времето борбата на петролното поле ставаше все по-напрегната, а агонията на работниците все по-очевидна. Бъни стигна до ясното заключение, че неговото бягство е било проява на страхливост.

Опита се да обясни това гледище на Ви, но то беше все едно да говориш на стената. Тя не бе в състояние да разсъждава по този въпрос, тя се ръководеше от инстинкта. Ви вярваше в парите си: беше гладувала, за да ги спечели, беше продавала тялото и душата си и сега държеше на тях. Така нареченото „радикално движение“ на Бъни за нея означаваше, че други искат да ѝ ги вземат. Бъни откри в нея странна корава черта: тя харчеше разточително за коприна, кожи и бижута, за коли и приеми, но всичко това беше свързано с професията ѝ, беше част от разходите по рекламата. От друга страна, когато не се налагаше показност и публиката не вземаше участие, тя не обичаше да харчи пари; Бъни я беше дочул да се пазари с перачката за парите, които ѝ взела за гладенето на бельото и на онези прозирни нощници, с които го прелъстяваше.

Не, никога не би могъл да направи „радикал“ от тази любимка на света: трябваше да избие това от ума си. Тя го слушаше, защото го обичаше, обичаше гласа му, дори да ѝ говореше глупости; лекичко се преструваше, че е съгласна, но винаги така, като че ли той беше болен от морбили и тя го чака да оздравее, или като че ли е пиян и тя се мъчи да го привлече на своя страна. Беше се извинила на Рейчъл и беше

освободила Пол от затвора, но само за да достави удоволствие на Бъни, а в действителност ги мразеше и двамата. Още повече мразеше Рут, мразеше я със студена неумолима злоба — тази двулична уличница, която се правела на невинно селско момиче, за да омотае един петролен принц! Няма прости жени, ако можеше да се вярва на Ви, и твърде малко от тях са девици.

Пък и Рут не преставаше да ги безпокои. По време на един от най-щастливите им моменти тя изпрати на Бъни втора телеграма — брат ѝ бил отново в затвора, но този път за неуважение на съда. Бъни сметна за нужно да отиде с лодка до най-близката телеграфна станция и да телеграфира на господин Доливър, адвоката, да проучи работата и да му съобщи. Отговорът гласеше, че нищо не можело да се направи: Пол и няколко други от ръководителите на стачката нарушили забраната да правят това или онова, не можело да се внесе никаква гаранция, нито да се обжалва решението, нямало нито някакво „хабеас корпус“, нито контра разпоредби, и Пол трябвало да излежи присъдата за три месеца затвор.

Бъни се ожесточи и разкрещя против съдиите, които издавали разпоредби, и Ви не смееше да заговори, защото за нея бе очевидно, че някой трябва да обуздава стачниците. Разбира се, тази стачка хвърли сянка върху почивката им — Бъни бе потиснат от мислите за приятеля си, хвърлен в окръжния затвор. Той изпрати на Рут петстотин долара, за да се погрижи за всичките затворници; но след време получи писмо, в което се казваше, че те се отказали от парите и тя ги внесла за подпомагане на стачниците. Ужасно било да се гледа как децата гладували. Ужасно било също, че хора, които имат власт, я използват, за да морят децата от глад. Така пишеше „наивната“ Рут — с това тя не искаше да намекне нищо за татко.

Х

Бъни трябваше да чете за изпитите, на които щеше да се яви през есента, и това му изглеждаше като проблема, защото — какво щеше да прави Ви? Но съдбата донесе разрешение: татко телеграфира в Харвардския университет, откъдето изпратиха млад преподавател, за да го занимава, и той представляваше разрешението. Преподавателят беше висок и имаше най-прекрасните, светлосини очи, леко накъдрени златисти мустаци и мек златист мъх по цялото си тяло, като бебе; носеше златно пенсне, имаше тих глас, и, о, каква култура — беше от онези преподаватели с блестящ ум, които могат да те научат на всичко, ако им дадеш една седмица време да се подготвят!

Както произхождаше от старо филаделфийско семейство и беше възпитан в най-високомерния център на интелектуален снобизъм, човек би рекъл, че той ще гледа отвисоко на един бивш мулетар и неговия син, да не говорим за една актриса, отрасла във фургона на амбулантен търговец с патентовани лекарства, която никога в живота си не бе прочела цяла книга. Всъщност обаче младият господин Апълтън Лорънс просто се стопи пред положението, което намери при пристигането си във вилата в Онтарио: това беше най-романтичното и вълнуващо нещо, което младият преподавател виждал, откакто съществува Харвард. Колкото за дъщерята на амбулантния търговец с патентовани лекарства, той можеше да откъсне очите си от нея и когато тя се приближеше, преподаването секваше, сякаш отнесено от ураган.

Ви, разбира се, веднага пусна в действие черните си искрящи очи; всичко, на което я бе научил Томи Пейли, тя изпитваше сега върху нова жертва, а Бъни, като публика, имаше възможност да го изучава обективно. Ви изчакваше господин Лорънс да определи на Бъни сутрешната му работа, а след това тя и преподавателят отиваха на разходка в гората, а Бъни оставаше да седи с половината от съзнанието в книгата, докато другата половина се чудеше какво става с тях и какво има основание да очаква от жена, която бе имала толкова много любовници.

Тя не го остави дълго да се съмнява.

— Бъни, зайчето ми — каза му тя, — няма да се безпокоиш за моя Апи, нали?

Ураганът, съсипал работата на преподавателя, беше отнесъл и целия му авторитет и господин Апълтън Лорънс беше станал „Апи“, освен когато беше „Апълсос“.

— Няма, освен ако ти ми кажеш да се безпокоя — отговори Бъни.

— Много си мил! Нали разбираш, аз съм актриса с това изкарвам прехраната си и просто трябва да зная всичко за любовта, а как мога да го науча, ако не се упражнявам?

— Е, няма значение, мила...

— Някои от мъжете, които ни дават за партньори в Холивуд, са такива тъпацы, че просто да ти прилошее, по-добре е да попаднеш в прегръдките на дървен манекен. Та трябва аз да ги уча как да играят, затова трябва да зная как се държи един истински джентълмен, нали разбираш какво искам докажа: интелигенцията и снобите! О, Бъни, то е най-чудесното нещо, което си виждал: той падна на колене и в очите му бликват сълзи и, знаеш, той може да рецитира наизуст всички поети; никога не съм виждала подобно нещо — може да си речеш, че е някой старовремски Шекспиров актьор. А това е голямо преимущество за мене, ще култивирам вкуса си и ще се изтъпча.

— Да, разбира се, мила, но не е ли малко жестоко спрямо него?

— О, нищо няма да му стане, ще си отиде и ще го напише в сонети — той вече го прави, и може да се прочуе, а това би било голяма реклама! Не се тревожи за него, Бъни, нито за мене: за мене няма никой друг в света, освен зайчето Бъни, всичко друго е само шега. — И тя го прегърна: — Зная какво значи да ревнуваш и за нищо на света не бих ти причинила такова страдание. Ако наистина имаш нещо против, може да кажеш на Апълсос да си върви и аз няма да ти се разсърдя.

Бъни се засмя:

— Това не мога да направя, трябва да се готвя за изпитите...

Ви каза за това и на татко, да не би да го заболи заради Бъни. Когато татко чу за падането на колене и сълзите, избухна в смях. Бъни щял да използва съдържанието на неговия ум, а Ви съдържанието на сърцето му и щели да го изпратят в къщи като изстискан лимон. Това

се стори на татко като добра сделка. У дома в Парадайз, както си спомняте, той си имаше химик, когото плащаше шест хиляди долара годишно, а печелеше от него милиони.

XI

Случи се още нещо, което предпази Ви от възможността да скучае. Шмолски ѝ изпрати сценария за новия филм, в който щеше да играе през есента. Тогава изведнъж се разбра, че световната любимка знаела да чете! Тя седя цял час заровен в него, а след това скочи, готова да започне да репетира, и всичките урагани, които някога са се разразявали над Онтарио, бяха нищо в сравнение с този, който се разрази сега. Направете път за „Принцесата на Пачули“!

Това беше популярна музикална комедия, която щеше да се снима на филм. „Пачули“ беше едно от малките царства на Балканите, макар че по декор и действие приличаше на Виена от Щраусовите валсове. Млад американски инженер пристига там да строи железопътна линия и открива, че го вземат за конспиратор, а след малко спасява прекрасната принцеса от революционна банда — не болшевики, те са аристократи-конспиратори, така че чувствата на Бъни да не бъдат засегнати. Разбира се, героят я отвлича и се оженва за нея само по любов, а след това получава и царството — bankerите, финансиращи строежа на железопътната линия, го откупуват за него.

И така Ви се превърна в принцеса. Изумително беше човек да я наблюдава, когато работи, и Бъни скоро откри, че в края на краищата нейният успех не е бил само в парите и секса. Тя се нахвърли върху ролята като тигрица и започна да я изучава, останалият свят като че ли престана да съществува, освен доколкото имаше нужда от него като фон.

— Сега, татко, ти си царят, ти влизаш тук... не, не, за бога, царете не ходят толкова бързо! Аз трябва да падна в краката ти и да те моля да му пощадиш живота. „О, милост, господарю, и така нататък, и така нататък!“

Една от особеностите на играта на артистите в нямото кино е, че няма значение какво говорят, стига да говорят нещо; така Ви ридаше „И тъй нататък“ и чуруликаше „И тъй нататък“ със страстна любов на Бъни или Апи, или изпискваше „И тъй нататък“ в смъртен ужас пред някакъв палач с вдигната секира. И ако в течение на сцената

партньорът ѝ не играеше както трябва, грубостите и заповедите ѝ служеха със същия успех за любовна песен.

— Дръж сега, идиот такъв, аз те обожавам, мили! — Или пък: — Махни си ръцете от мене, мръсна гад... не ме изпускай, миличък, притисни ме! Така е по-добре, не бива да си учтив, когато играеш убиец.

Ако Бъни искаше да репетира бурни изживявания, да крещи и вика и да си скубе косата, трябваше да търси убежище в гората, където само катериците можеха да го чуят. Ви обаче беше съвсем безразлична към съществуването на други хора. Това е нещо, което се научава в ателието, където има оператори, сценични работници, реквизитори и дърводелци, които подготвят следващата сцена, а понякога и външни лица, които са успели да се промъкнат въпреки строгата забрана — ти просто продължаваш да си гледаш работата. Първия път, когато палачът вдигна секирата и Ви започна да пици, индианските водачи притичаха изплашени, но тя почти не спря дори и да се изсмее и продължи сцената, въпреки че те я зяпаха с широко отворени уста. Тя и двамата ѝ любовници се връщаха от плуване и изведнъж ѝ хрумваше да репетира някоя бляскава дворцова сцена — тя можеше да играе принцеса и по бански костюм върху килим от борови иглички под босите ѝ крака.

Господин Апълтън Лорънс никога не се беше запознавал с принцеси, но беше чел много история и поезия и затова беше авторитет и трябваше да критикува походката, движенията, позите ѝ и начина, по който посреща любовните аванси на красивия млад американски инженер.

— Представи си, Апи, че сам ти си влюбен в мене — казваше му тя и така чувствата му се издигаха до изкуство и той можеше да разкрива душата си пред нея направо пред Бъни и татко, татковия секретар и индианците!

— В това ти си много по-добър от Бъни — заявяваше тя. — Струва ми се, че той е свикнал с мене, а то е толкова лошо, колкото ако бяхме женени.

Така времето минаваше приятно. Докато най-после Ви отлично научи ролята на принцеса съгласно схващанията на Апи за царственост: вече не трябваше да задава въпроси, нито да спира и да мисли, защото знаеше веднага какво трябва да прави — и винаги след

това при всяко свое влизане и излизане в холивудското общество щеше да бъде малко нещо като принцесата на Пачули според схващанията на харвардския преподавател. Сега нямаше търпение, искаше да види снимачните площадки и да чуе Томи Пейли да вика: „Камера!“ Бъни също вече беше претоварен с отговори на всевъзможните изпитни въпроси и готов да се върне и да ги разтовари пред професорите си. Татко беше отскочил до Торонто и подписал последните документи за канадската си корпорация; той получаваше телеграми от Върн почти всеки ден — работниците, които стачкуваха близо четири месеца, бяха получили урока си и федералната петролна комисия им отправила писмо, с което ги съветвала да се върнат на работа като отделни лица и им обещавахе, че няма да се проявява дискриминация спрямо хората на профсъюза.

Един ден параходчето донесе телеграма от Анабел, адресирана до Бъни, която гласеше: „Агне печено за вечеря елате си у дома“. Той им я обясни — това значеше, че стачката е свършила; тогава обитателите на вилата стегнаха багажа си, господин Апълтън се върна в своя Харвард с любов в сърцето и пакет безсмъртни сонети в куфара, а Ви Трейси, татко, Бъни и секретарят се разположиха в луксозни купета на „Канедиън Пасифик“, който отиваше на запад.

ГЛАВА XVI
ГОЛЯМАТА ПЕЧАЛБА

I

Бъни издържа изпитите и бе съответно записан като „тежък, важен абсолвент“ в „Съдърн пасифик юнивърсити“. А след това потърси приятелите си... и какво бреме от неприятности се стовари на раменете му! Буквално всички имаха неприятности! Рейчъл и Джейкъб Мензис се бяха върнали от брането, на плодове през лятото и намерили двамата си по-малки братя, тези от „лявото крило“, в окръжния затвор. Полицията нахлула на едно събрание на комунисти и арестувала всички оратори, организатори, разпространители на литература и всички, които имали червена значка на ревера. Нахълтала и в комунистическия клуб, решена, както пишеха вестниците, да очисти града от сетния московски агент. Те сортирали задържаните, глобили неколцина и задържали останалите, между които и братята Мензис, с удобното за всякакви случаи обвинение в „подозрение в престъпен синдикализъм“.

Тези глупави момчета сами си навлекли белята, каза Рейчъл, и все пак било посегателство върху личната свобода да се арестуват хора заради убежденията им; а било непоносимо да знаеш, че твоята кръв и плът е затворена в тези ужасни клетки. Бъни попита за гаранцията — тя била по две хиляди долара на брат. Той започна да обяснява своите неприятности с татко и за собственото си безсилие, а Рейчъл каза, че естествено от него не може да се очаква да внася гаранции за цялото радикално движение. И все пак това не можа да възстанови напълно душевния му покой.

След това Хари Сигър, чието търговско училище бе натясно. Бойкотът го съсипал и сега Хари се мъчел да разпродаде останките. Щял да си купи чифлик, в който да отглежда орехи: щяло да бъде по-трудно да се бойкотира орехи, човек не можел да различи „червените“ от „белите“.

А после и Дан Ървинг, чието профсъюзно училище не беше в по-добро положение. Развилнелите се арести бяха съвсем пропъдили старите профсъюзни, ръководители. Училището му продължавало занятията си, но било потънало в дългове, а директорът, не бил

получил заплата от няколко месеца. Бъни подписа чек за двеста долара и си отиде, замислил се по въпроса, който щеше да остане завинаги неразрешен: до каква граница имаше право да ограби за баща си, за да подпомага неговите неприятели?

От Дан Ървинг научи, че Пол излязъл от затвора, и бил заедно с Рут в Ейнджъл сити. Работниците били жестоко изиграни като Дан; господарите използвали петролната комисия този последен път и измамили работниците да се предадат напълно. Обещали на петролната комисия, че нямало да има никаква дискриминация спрямо членовете на профсъюза, въпреки че нямали и най-малко намерение да изпълнят обещанието. Те задържали на работа всички, стачкоизменници и приели обратно само толкова от стачкувалите работници, колкото им били необходими. Всички активни профсъюзни членове се молели за работа и петролната индустрия се превърнала в робски пазар на неорганизираното работничество.

II

Бъни веднага отиде да потърси Пол и Рут на адреса, който му даде Дан Ървинг. Това беше порутена и мръсна къща в квартал, където живееха мексиканци и китайци. Една старица го отправи на втория етаж и му каза на коя врата да почука, но никой не му отговори. Той дойде пак по-късно и намери Рут, която току-що се бе върнала. Те бяха натъпкани в малка стаичка с газова печка и мивка в непроветрива ниша и друга ниша със завеса и кушетка, на която спеше Пол. Рут се засрами, че Бъни ги вижда в подобно жилище, но обясни, че нямало да бъде за дълго, само докато Пол си намери работа; сега ходел да търси. Самата тя намерила работа в универсален магазин, но щом се пооправели, щяла да учи за медицинска сестра. Изглеждаше бледа и уморена, но се усмихваше бодро: всъщност нищо нямало значение за нея, щом Пол е вън от затвора.

Бъни искаше да узнае всичките новини и отрупа Рут с въпроси. Точно какво беше направил Пол, за да го арестуват? Първия път, както обясни Рут, шерифът нахлул в къщата в Раскъм с група груби и ужасни хора, които изпочупили всичко, отнесли всички книги и книжа на Пол — те още не били върнати. Същото направили и на всички останали, които се събирали у тях — щели да докажат, че те са „червени“, но доказателствата, за които твърдели, че притежават, били тайна, която шерифът, местният прокурор или който и да било друг пазели за себе си. Те имали много шпиони в групата, за едного от тях вече се знаело, а двама други изчезнали и без съмнение щели да изникнат като свидетели, но кой можел да каже какво щели да свидетелствуват? Всички други момчета още били затворени в тези ужасни килии, толкова тъмни и мръсни, в които нямали какво да правят ден и нощ. Делото било насрочено за следния февруари и очевидно дотогава щели да останат в затвора. Пол бил освободен благодарение на десетте хиляди долара на Бъни; Рут никога не можела да се отблагодари...

— Остави това! — каза Бъни. — Как стана второто му арестуване?

И Рут му разправи как съдията Делано издал разпореждане, с което се забранявало който и да било да се бърка в работата по производството и продажбата на петрол от страна на компанията „Екселсиор Пит“. Това означавало, че не бива да се пропагандира и насърчава стачката, а Пол, разбира се, правил това и съдията го пратил в затвора — това било всичко! Съдиите постоянно правили това, а какво можели да направят членовете на профсъюза? За Пол това било ужасно изпитание, той не бил много добре и бил много възмутен. Никога вече нямало да се върне в Парадайз, то не било вече същото място!

— Те изсякоха всички онези прекрасни дървета, които бяхме посадили, Бъни! Имали нужда от мястото за резервоари.

Бъни извади чековата си книжка и се помъчи да успокои съвестта си, като направи подарък на приятелите си. Но Рут каза не, била сигурна, че Пол нямало да приеме. Щели да се оправят. Пол бил добър дърводелец и рано или късно щял да намери работодател, който нямало да има нищо против това, че е бил в затвора. Бъни се опита да спори, но Рут не отстъпи: дори да приемела чека, Пол щял да го върне.

Бъни не дочака Пол: измисли някакво извинение и си отиде. Просто не намери сили да остане там, докаран с модния си костюм, който Ви му беше избрала в Ню Йорк, и с новата си елегантна кола, която беше оставил долу пред вратата, и да види как Пол се връща полуболен, обезсърчен от напразното търсене на работа и с мрачни спомени за несправедливостта и измяната в душата. Бъни можеше, разбира се, да се извини. Пол не знаеше, че е прекарал лятото, забавлявайки се със световната любимка, и би му повярвал, че бе заминал по работите на баща си. Но нищо не можеше да промени факта, че разкошният живот на Бъни се заплащаше с парите, които се смъкваха от гърбовете на работниците в Парадайз; нищо не можеше да измени факта, че именно за да се увеличи сумата на тези пари, за да се засили експлоатацията на работниците, Пол бе прекарал три месеца в затвора, а другите момчета трябваше да останат там почти цяла година. Докато истината беше такава, за Бъни не оставаше нищо друго, освен да избяга от Пол!

III

Пари! Пари! Пари! Те се сипеха върху татко и Върн. Никога цените на петрола не са били толкова високи, никога не е имало толкова голямо производство на петрол в Парадайз. Милиони и милиони — и те правеха планове как да ги превърнат в десетки милиони. Това беше игра, чудна игра, на която не можеха да устоят; всички я играеха... защо не можеше тя да заинтересува Бъни? Защо трябваше да надзърта в гримьорните и зад трибуните и да търси мръсни и непочтени факти за участниците в тази игра и за техните методи?

Като че ли съдбата имаше зъб на Бъни. Неизбежно, щом направеше някакво жалко усилие да бъде като баща си и като бащините му приятели, случваше се нещо, което му нанасяше сразяващ удар! Ето той посещаваше университет, тежък, почтен университет, старейки се да добие образование и да стане джентълмен; беше доверил своя млад и жаден ум на най-правоверните и квалифицирани авторитети, които сигурно знаеха как да го направят добър, честен и щастлив — положително те щяха да го научат на мъдрост, честност и почтеност! Тези неща се преподаваха на всички студенти в тази голяма институция, която водеше началото си от методистко неделно училище и дори и сега имаше много повече лекции по религията на Исуса Христа, отколкото по който и да било друг предмет! Да, разбира се, да!

Университетът се беше разраснал от парите на Пит О'Райли, петролния цар. Синът на Пит О'Райли бе възпитаник на университета и двамата, „старият Пит“ и „Младият Пит“, бяха богове на университета. Когато те идваха на годишния акт, всички професори им се кланяха, а във всички дописки, които рекламният агент на университета изпращаше до вестниците, имената на Пит О'Райли, баща и син, никога не се пропускаше да бъдат споменати. Синът беше най-активният между възпитаниците и техен бог; когато имаха банкети, за него се държаха тостове и се произнасяха приветствия, него ласкаеха; той беше патрон на всички отбори и щедър приятел на всички атлети. И, разбира се, ако имате представа за американските

университети, ще знаете, че това е, което има значение за оформяне на умовете на студентите; това е, каквото правят за себе си и в което влагат цялото си сърце.

Отначало всичко изглеждаше добре. Човек знаеше, че „Съдърн пасифик юнивърсити“ е прославен колеж и има отлични спортни отбори, печели победи, за които се говори нагоре и надолу по крайбрежието. Скоро там изникна стадион и се разви голяма атлетическа дейност, която донесе безкрайни похвали и беше безплатна реклама за твоята „alma mater“. Човек се гордееше с това, то обединяваше всички студенти — това, което се нарича „университетски дух“. Бъни като бегач също бе получавал своя дял от похвалите: това бе „игра“, в която можеше да участва с цялото си сърце!

Но сега беше в последния курс, знаеше всички потайности и на петролната игра, и на стачките, и на политическите кампании. И какво бе открил? Ами просто това, че всички футболни и атлетически, и други победи, извоювани за „Съдърн пасифик“, са били откраднати и че крадецът е бил „Младият Пит“ О’Райли! Синът на петролния цар беше създал фонд от петдесет хиляди долара годишно, с който превръщаше играта на университетския спорт в мошеничество. Фондът се управляваше от таен комитет от възпитаници и студенти и се използваше да закупуват на пазара атлети, които идваха и се записваха уж да следват, печелеха победи за „Съдърн Пасифик“. Яки шофьори на камиони, секачи и полски работници, които не можеха да говорят правилно на английски, но можеха да тичат, да се блъскат и да вкарват голове! А благочестивите методисти от професорското тяло даваха мълчаливото си съгласие за това нещо до такава степен, че позволяваха на тези мъжаги да се явяват на пародийни изпити, с пълното съзнание, че всеки професор, който би си позволил да скъса някой многообещаващ играч, скоро след това ще трябва да си търси работа в друг университет. Не показваше ли „Младият Пит“ какво мисли за професорите, като плащаше на футболния треньор заплата три пъти по-голяма от заплата на най-добрия професор?

И, разбира се, тези наемни спортисти бяха наети, за да печелят, и не се тревожеха много-много за правилата на играта: те удряха и блъскаха противниковият отбор отвърщаше със същото и се създаваше страшна бъркотия с обвинения и контраобвинения, подкупи и заплахи

— истинска атмосфера на наказателен съд. Заедно с прикрития професионализъм идваха и неговите спътници от престъпния свят, контрабандисти на алкохол, букмейкъри и проститутки. Ученето беше шега за наемните гладиатори и скоро ставаше шега и за студентите, които дружаха с тях. Единствената цел беше да се печелят игри и възнаграждението беше двеста хиляди долара от входа; а когато се стигнеше до разпределянето на тези пари, всичко се вършеше с не по-малко мошеничества, както в едно окръжно управление: студенти, които представяха сметки за това или онова, студенти, които търсеха лека работа, студенти и завършили възпитаници, които изграждаха престъпна машина и плащаха на себе си и на своите хора с договори и услуги. Такъв бе резултатът от решението на един петролен цар да фабрикува култура на едро, и то с административно разпореждане!

IV

Бъни отиде да види младия адвокат, когото съюзът на петролните работници беше наел да защитава осемте „политически затворници“. След това съюзът фактически се беше разпаднал и младият адвокат се чудеше кой ли ще му плати. Когато Бъни дойде да говори с него, той се поуспокои, защото положително този петролен принц щеше да даде нещо за защитата на своите приятели! Ами не можеше ли да е изпратен като емисар на другата страна, за да проучи какво е положението?

Младият господин Харингтън говореше съвсем свободно по делото. Това, което властите правели по отношение на тези осем души, било безпрецедентно в правото и ако останело така, щяло да значи край на американското правосъдие. Всеки затворник трябвало да знае обвиненията срещу него, точните факти, които му се вменяват във вина. Но във всички тези случаи на „престъпен синдикализъм“ властите просто поддържали обвинението за нарушаване на закона, и то в най-неясни общи рамки. Как би могъл човек в такъв случай да подготви защитата? Какви свидетели да призове, когато не знае кога, къде и какво точно е било извършено, казано, написано или напечатано от обвинения? Човек влизал в съда вързан, със затворени очи и запушени уста. Съдът бил така цялостно тероризиран от бизнесмените, че никой съдия не смеел да даде нареждане на прокурора да направи подробно изложение на обвинението!

Бъни си отиде и в своето отчаяние изигра мръсен номер на Върнън Роско: отиде при Анабел Еймз. Анабел беше добра и състрадателна и той щеше да я трогне до дън душа и да види дали по този начин, не ще успее да влезе под кожата на стария петролен хипопотам. Той ѝ разказа за момчетата, за това как изглеждали, какви са убежденията им и какви страдания понасяли в затвора. Анабел слуша, докато сълзи бликнаха от очите ѝ, и каза, че било ужасно хората да бъдат толкова жестоки. Какво можела да направи? Бъни ѝ каза, че стачката била прекратена, агнето било заклано и изядено и Върн би трябвало да предложи помирение. Нямало смисъл да твърди, че не

може да направи нищо и че всичко трябвало, да продължи съгласно закона: всичко това било глупости, защото прокурорът имал правото да поиска прекратяване на делата и без съмнение би го сторил, ако Върн му кажеше една дума.

Е, Бъни влезе под кожата на стария петролен хипопотам. Но как Бъни научи за това: татко се върна ужасно разтревожен, Върн се нахвърлил върху него, Върн бил побеснял като дявол, че Бъни се вмъкнал в дома му и заговорничел срещу домашния му мир. Той искал да се разбере, че ако татко не може да обуздае сина си, Върн щял да го обуздае. Бъни поиска да знае какво смята да му направи Върн: да го наплеска ли? Или да го натика в затвора при другите?

Бъни беше взел решение и се защитаваеше: той имал пълно право да говори с Анабел, тя била пълнолетна и нямало начин Върн да му го забрани... Щял да говори още, докато докара работата докрай... Много съжелявал, че наскърбява баща си, но фактът си било факт и ако работата с осемте затворници стигнала до съд, той, Бъни Рос, щял да се яви като свидетел, и то не какъв да е свидетел, а като такъв, който познава същността на цялата работа и самите факти: той прекарвал вечер след вечер в Раскъм и ги слушал да разискват проблемите във връзка със стачката и личните им схващания за нея, и можел да засвидетелствува, че те всички до един се съгласили, че солидарността на работниците е единственият път към победата, а действията на насилие са капанът, в който господарите щели да се опитат да ги подмамят. Ако нямало друг начин да се сдобие с пари за защитата на тези момчета, Бъни щял да продаде колата, която татко му бе подарил.

— Мисля, че Върн няма да има никакво право да ми забрани да ходя до университета пеша!

Бедният татко! Той не можеше да слуша своя любим син да му говори така; той започна да отстъпва и призна, че двамата с Върн говорили за възможността за компромис с бунтовниците. Дали щели да се съгласят да напуснат щата или поне да не се занимават повече с петролната индустрия? Бъни каза, че ако, за бога, Върнън Роско искал да направи такова предложение, можел да го направи сам, без да използва другите като разсилни. Бъни знаел какво щял да отговори Пол: Пол имал право да се опитва да организира петролните работници и никога нямало да се откаже от това до края на живота си.

Бъни бил сигурен, че и другите осем щели да викнат в един глас, че ще изгният в затвора, но няма да участвуват в такъв пазарлък!

След като изложи това с голям патос, младият идеалист, който постепенно и мъчително добиваше житейски опит, допълни, че всъщност нито един от осемте не би имал възможност да тревожи Върн. Неговата прекрасно организирана система на черни списъци щяла да се погрижи да не ги вземат на работа по петролните полета и всичките им опити да организират работниците щели да бъдат много жалки. От друга страна, Върн трябвало да разбере, че ако продължава да упорствува в усилията си да ги хвърли в затвора, щяло да се стигне до съдебен процес с широка гласност от характер, който можел да се види обезпокоителен за петролните деятели. Естествено свидетелските показания трябвало да бъдат „нагласени“, но Бъни щял да направи всичко по силите си, за да ги разобличи и да изложи фактите пред обществеността. Какво би станало например, ако на адвоката на обвиняемите хрумне да призове господин Върнън Роско и да го попита какво знае за изпращането на шпиони сред работниците в Парадайз?

— О, сине! — извика татко. — Ти не би направил такова мръсно нещо!

Бъни отговори:

— Разбира се, не. Аз казах, че адвокатът би могъл да стори това. Ти не би ли го направил, ако беше на негово място?

Сериозно разтревожен, татко каза да остави тази работа, той щял да види какво може да направи с Върн.

V

Една от последиците на този разговор беше, че татко попита Ви Трейси: не би ли могла да направи нещо повече, за да откъсне Бъни от ръцете на тези ужасни червени. Ами че той не мислел вече за нищо друго! Ви каза, че ще се опита, и наистина се опита, но то като че ли само натежа още повече на любовта и привързаността им. Защото сега Бъни започваше да разбира какво цели тя и не искаше да бъде отклонен.

Ви работеше много упорито над „Принцесата на Пачули“. Самата тя признаваше, че това е един много глупав филм; въпреки това с цялото си същество се стремеше да го направи естествен и жив. Ако някой я запиташе защо, отговорът би бил: защото това е професията ѝ, което значеше, че получава по четири хиляди долара на седмица с възможност да ги увеличи на пет, ако „върви добре“. А защо ѝ бяха тези пет хиляди на седмица? За да си купи повече аплодисменти и внимание като средство за получаване на повече хиляди за повече седмици? Това беше омагьосан кръг — също както със сондажите на татко. „Уобли“ имаха на тази тема една песен в своите джунгли: „Отиваме на работа, за да получим пари да си купим храна, за да добием сили да отидем на работа, за да получим пари да си купим храна, за да добием сили да отидем на работа и така нататък до безкрайност.“

Ви искаше да говори за филма и за трудностите, които имаше всеки ден, за разните личности, за техните ревности и суети, за любовта и омразата им. Бъни, който я обичаше, се преструваше, че се интересува от това само за да не я обиди. Така беше в холивудските сборища: преди те му бяха нови и забавни, но сега всички му се виждаха еднакви. Всеки снимаше нов филм, но той винаги приличаше на старите. Никой не можеше да направи нещо оригинално, а всички следяха модите: публиката искаше салонни филми и никой не искаше да гледа военни филми, но ето че публиката искаше военни филми, след това костюмирани филми, после морски филми, а след това пак салонни. Приятелите на Ви сменяха доставчиците си на алкохолни

напитки, но всъщност винаги пиеха същия боклук. Сменяха и любовниците си: еди-кой си мъж спеше с еди-коя си жена, после изведнъж се оказваше друга жена, но колкото повече се сменяха, толкова повече всичко беше същото.

Бъни и Ви се обичаха така страстно, както и преди. Поне така си казваха, но през цялото това време недоловимият процес на промяната беше в ход. Мъжете и жените не са само тела и не могат да се задоволяват само с насладите на тялото. Мъжете и жените са умове и трябва да има хармония в идеите. Могат ли да бъдат отегчени от идеите един на друг и въпреки това да са все така влюбени един в друг? Мъжете и жените са характери, а тези характери водят до действия — ами ако водят до различни действия? Какво става, ако мъжът иска да чете книга, а жената — да отиде на танци?

Ви се беше държала така внимателно в своята любовна игра с „Апълсос“, толкова предпазлива да не накара Бъни да ревнува; а сега Бъни направи неприятното откритие, че е негов ред да се пази! Ви имаше две неприятелки между жените, а Бъни упорито продължаваше да дружи с тях. Тази социалистка от университета — естествено той не можеше да не я среща там, но трябва ли да се уговарят да ходят заедно на социалистически събрания? Ви беше готова да вярва, че той не може да се влюби в такова обикновено еврейче; но какво ще стане, ако Ви поиска да го заведе на „световна премиера“ някоя вечер, когато има социалистическо събрание?

А след това тази Рут Уоткинс! Разбира се, Бъни не би се влюбил в неуго селянче, без никакво образование, но въпреки това тя разпъваше мрежите си за него, а Ви бе виждала достатъчно много мъже, за да знае, че една жена винаги може да получи това, което иска, стига да е настоятелна. Бъни продължаваше да ходи в тази мебелирана стаичка, да крои и прави заговори с Пол и да тревожи баща си и да създава неприятности с Върн и Анабел, така че скоро нямаше да го приемат в „Манастира“, който беше всъщност извънградският клуб на Ви, където човек можеше да срещне най-важните хора. Не само обществото, но и деловите връзки бяха много важно нещо в кариерата на една актриса. Във филмовия свят успехът зависи от благоволението и Ви просто не можеше да се откаже от близостта си с Върн и Анабел. Тя се постара да обясни това много тактично, но когато Бъни не й обърна внимание, продължи да настоява, докато то започна да звучи

като натякване. Той си спомни закачливата бележка пред нейния Апълсос: „То е толкова лошо, както ако сме женени!“

VI

Татко и Върн имаха да водят много преговори с Пит О'Райли във връзка с новите периметри, които искаха да вземат под наем, и татко беше поканен да прекара една неделна почивка във вилата на тази знаменита личност. Бъни беше включен в поканата и татко каза, че трябвало да отиде: татко все се надяваше, че нещо в този „велик“ свят, който правеше такава силно впечатление на него, ще направи впечатление и на претенциозния му син. При това, добави той с лека усмивка, О'Райли имали и дъщеря за женене.

Бъни се познаваше вече с „младия Пит“ от университета във връзка с атлетическите състезания. На Бъни също се оказваше голямо внимание, защото и той беше петролен принц: един ден той и „младият Пит“ щяха да командуват правителството на Съединените щати, както го командуваха бащите им сега. Младият Пит беше съвсем безцветен делови мъж от широко рекламирания в страната тип, обаче баща му беше екстра качество: стар ирландец, скитал се някога по пустинята с муле, натоварено с кирка, одеяло, чувал с бекон и фасул, и мех, пълен с вода. Това беше продължило до средната му възраст. Той много обичаше да разправя как, като дошъл в Ейнджъл сити да напечатата проспекта за откритието си, печатарят му нямал доверие за сметката от тринадесет долара! Сега никой не можеше да каже колко са милионите му. Но беше прост като галош, приятен старец, който искаше да ходи по риза в горещо време, но не му позволяваха.

Господарка в семейството беше госпожа Пит, която се беше издигнала от дъщеря на секционен надзирател до това високо положение в обществото на Южна Калифорния. Беше едра и решителна; когато отиваше в някой универсален магазин, тя не си губеше времето с разни дребни продавачи, а отиваше направо при управителя и заявяваше:

— Аз съм госпожа Пит О'Райли и искам да бъда обслужена веднага.

Управителят се покланяше доземи, освобождаваше трима продавачи от другата им работа и ги изпращаше незабавно да

обслужват важната дама.

Именно госпожа Пит беше повикала архитекти и им бе поръчала царския дворец сред един парк и го оградилa с висока бронзова ограда с бронзова врата; пак тя беше наредила да се издълбае името на собственика върху вратата. Тя беше откупила яхтата на паднал европейски монарх, след това изкъртила цялата ѝ вътрешност и я преправила да бъде достойна за един ирландско-американски петролен магнат, облицована с кавказки орех и син сатен и с името на собственика на видно място. Имаше и частна кола, облицована с кавказки орех и син сатен и с името на собственика върху бронзова плоча. Беше фина като магазин за мъжка мода.

Сега госпожа Пит можеше да упражнява светските си обноски с татко и Бъни: да се ръкува с ръка високо във въздуха и да говори за подранилото студено време и снега в планините. След това да представи Патриша и да наблюдава докато Патриша се кълчи, както я бе научил наставникът ѝ, а Бъни изпитваше желанието да извика: „Камера!“ Госпожица Патриша О’Райли беше висока като майка си и имаше склонност към преждевременно напълняване и затова вземаше лекарство за отслабване, което ѝ повреждаше сърцето и я правеше бледа и аристократична. Беше научила всяко свое движение и всяка фраза така старателно, че беше забавна като голяма френска кукла, а майката гледаше с блажена усмивка младата девойка: възможен съюз между двете велики династии и сватба в Черквата на светото име, петдесет хиляди души отвън и снимки по първите страници на всички вестници. Мислите на Бъни отиваха дори още по-далеч: репортьорите на „жълтата“ хроника ще интервюират Ви Треиси, тя ще се държи студено и високомерно, но тайно ще си поплаче, а след това ще се погледне с крайчеца на око̀то в огледалото и ще ѝ мине мисълта: „Използувай позата!“

Имаше и други гости, между които д-р Алонсо Т. Каупър, доктор на богословието, доктор на философията, доктор на правото и човек не можеше да си представи, че е възможно някой да излъчва повече сърдечност. Той беше възхитен, че Бъни е изкарал изпитите си успешно, очарован, че е могъл да послужи на баща му, и още по-възхитен, че татко е доволен от напредъка на сина си. Когато останаха насаме, той подхвърли шеговито за червените морбили на Бъни и беше много огорчен да научи, че болният още не се е излекувал; той се

възползува от случая да попита младежа вярно ли е, че червените отбелязвали такъв обезпокоителен успех в Ейнджъл сити. Д-р Каупър искаше да говори за тези опасни доктрини така, както едно момче иска да прочете забранена книга.

Бъни не беше поканен да участва в съвещанието между стария Пит и баща му, но на връщане у дома татко му разказа всичко. Те преживявали ужасно трудни времена: да се подкупи правителство не било толкова проста работа, колкото били мислили. Всеки искал да получи своя дял, от първия до последния — бога ми, дори и разсилният, който ти донасял писмо, свързано с работата, очаквал да получи една десетачка! Бъни използва случая да помоли: защо не се откажат от тази работа — положително те имат достатъчно пари! Но татко каза, че били нагазили много дълбоко, то му струвало лично на него близо шестстотин хиляди долара, а това не било малко пари, усещало се. Не, щели да отидат докрай и когато вземат периметрите, всичко щяло да бъде екстра!

Възникнали две неприятности. Запазените за флота земи били подвластни на министерството на флота и било необходимо да бъдат прехвърлени във ведомството на държавния секретар Крисби. Въпросът бил дали може това да бъде направено с административна разпоредба или е необходим законодателен акт на Конгреса. Чиновниците непрекъснато протакали работата, но, разбира се, това било чист грабеж: те току искали още пари за това и онова. Старият Пит изпратил сина си във Вашингтон, за да изпълнява ролята на платец. Другата трудност била, че някаква малка петролна компания навлязла в периметъра Сънисайд, същия, който трябвало да получат Върн и татко, и започнала дори да прокарва сондаж въз основа на някакво старо споразумение. Налагало се да я отстранят, но то трябвало да стане безшумно, затова трябвало тази работа да се уреди някак с вестниците. Върн искал татко да отиде и да прегледа мястото, та може би той и Бъни биха могли да отскочат дотам. Сънисайд щял да бъде чудото на света между петролните полета — щял да бие многократно Парадайз, и след като го вържели в кърпа, татко щял да си позволи хубава дълга почивка.

VII

Бъни получи покана за телефонен разговор, трябваше да се обади в някакъв град, отстоящ на сто мили. Когато потърси номера, обади му се някаква медицинска сестра от болница, която му предаде съобщение от Бърти: тя го викаше да отиде при нея. Не била в тежко положение и нямало нужда да тревожи семейството, затова го молела да не говори нищо по този въпрос. Бъни, разбира се, веднага скочи в колата и отпътува с пълна скорост. Сестра му беше заминала да гостува на семейство Норман, далеч от тази болница.

Когато стигна в болницата, казаха му, че на Бърти била направена операция на апандисит и сега вървяла на добре. Заведоха го горе в стаята ѝ, където Бърти лежеше бледа и странна наглед, защото никога не беше я виждал без грим. Всичко около нея беше безупречно чисто, дантелена бяла нощница и меки бели възглавници, сред които беше потънала — с вид на монахиня и трогателно зарадвана да го вижда.

— И таз хубава, Бърти! Как се случи това?

— Дойде много неочаквано. Беше много тежко, но сега съм добре. Всички тук са толкова мили с мене.

В стаята имаше медицинска сестра и Бърти почака, докато тя излезе и затвори вратата. Тогава спря уморените си очи върху брат си и каза:

— Ние го наричаме апандисит, защото е обикновено нещо, и това трябва да кажеш на татко и леля Ема. Но няма причина ти да не знаеш истината: аз щях да имам дете.

— О, господи! — Бъни се вторачи в нея изненадан.

— Хайде, не прави сцени, не си дете, Бъни!

— Кой е мъжът?

— Моля ти се, не започвай мелодрама. Знаеш, че това може да се случи с всеки.

— Да, но кой е той, Бърти?

— Искам да разбереш преди всичко едно нещо: това не беше по негова вина. Аз го направих с цел.

Бъни не знаеше какво да мисли:

— И все пак трябва да ми кажеш, Бърти.

— Добре, искам да се успокоиш. Аз съм господарка на себе си и знаех какво правех. Сега не бих се омъжила за него и за милиони долари... не, и за всичките му милиони, защото е подлец и аз го презирам.

— Имаш предвид Чарли Норман, нали?

Тя кимна с глава, но като видя, че Бъни сви юмруци, каза:

— Няма нужда да проявяваш героизъм. Не може да направиш насилствена сватба, когато булката отказва да присъствува.

— Разкажи ми всичко, Бърти.

— Е добре! Ние известно време се обичахме до полуда и аз мислех, че той ще се ожени за мене. Но после видях, че не може да се откаже от други жени, тогава поразмислих и реших, че ако имам дете, това ще го накара да се ожени за мене, затова и опитах.

— Господи, Бърти!

— Няма защо да се кривиш. Хиляди жени го правят: това е един от нашите трикове. Но Чарли е мръсен подлец. Когато му съобщих това, той се държа така гадно, че го пратих по дяволите. Казах ми името на лекар, който да оправи работата, татко ще трябва да плати хиляда долара и това е цялата вреда.

— Бърти — прошепна той, — защо трябва да правиш такива неща?

— Не се безпокой, друг път няма! Нали трябваше да получи своя урок като всички други.

— Но защо е трябвало да го правиш и този път? Опитваш се да подлъжеш един богаташ да се омъжи за тебе? Не ти ли дава татко достатъчно пари?

— За тебе, Бъни, е много лесно да го кажеш, ти си доволен да се завреш в някой ъгъл и да четеш книга. Но аз не съм такава, на мене ми трябва малко живот. Татко ми дава джобни пари, но това не е каквото искам. Аз искам кариера — нещо мое собствено. И недей започва да ми проповядваш, защото съм слаба като коте и сега не мога да търпя нищо. Исках това, което иска всяка жена — мой собствен дом, но не исках бунгало, исках къща, където да мога да каня хора и да приложат дарбите си на домакиня. Ето че не успях и сега искам някой да бъде мил с мене за няколко минути, ако си способен на такова нещо.

Бъни забеляза, че очите ѝ се наливат със сълзи, и побърза да каже:

— Добре, мойто момиче, няма да те закачам. Но естествено това ме изненада.

— Нямаше защо. Лекарят ми каза, че това се случва в Съединените щати милион пъти на годината. Аз много се забавлявах да правя изчисления: пада се по един случай на тридесет секунди. Животът е мръсна работа. Хайде да говорим за нещо друго!

Сега беше време за откровение и тя поиска да узнае нещо за него и Ви: смята ли да се ожени за нея? Бъни каза, че не знаел дали тя би го искала. Бърти се засмя: Ви го искала като нищо, тя много изкусно играела картите си. Но Бъни ѝ разказа колко често се дразнела от него и защо, и това даде на Бърти повод за разговор. Тя си беше същата Бърти: може би беше проявила слабост за няколко минути и го беше помолила да бъде добър с нея, но въпреки това вярваше в парите и в нещата, които може да се купят с пари. И тя разглеждаше Ви от тази именно гледна точка. Но считаше, че би било много по-благородно и безопасно за него, ако се ожени за дама, а не за артистка; все пак Ви била доста разумна и може би той щял да направи по-лошо, ако разруши щастието им заради тези глупави болшевишки схващания... това било направо отвратително!

След това поиска да узнае как вървят работите на татко и какво става със сделката във Вашингтон: дали наистина щяха да успеят да получат концесиите? И дали е истина, че татко имал влияние в правителствените среди във Вашингтон? Бъни бил сигурен, че има! След това Бърти му разкри какво е решила:

— Аз размислих за положението... имах много време за мислене, докато лежах тук. Струва ми се, че за мене е най-добре да се върна при Елдън Бърдик. Той е доста тъп, но човек винаги знае къде може да го намери, а сега това ми се струва добродетел.

— Ще му кажеш ли за случилото се? — попита Бъни нерешително.

— Не, защо е нужно? И той има свои прегрешения, както предполагам, и си ги премълчава. Той знае, че живеех с Чарли, но мисля, че е още влюбен в мене. Аз имам пред вид това, че мога да му създам кариера: ще накарам татко или Върн да подърпат малко конците и да му осигурят хубав дипломатически пост. Бих искала да

живея в Париж: човек среща там най-важните хора и това е много шик. Ние сме на път да поемем грижата за Европа, казва Елдън, и аз мисля, че той е точно от тези хора, от каквито ще имат нужда. Как ти се струва това?

— Е, щом това е желанието ти, не се съмнявам, че ще успееш да го получиш. Но мисля, че няма да му е лесно на Елдън да има мене за шурей.

— О, ти ще се държиш прилично — каза непринудено Бърти. — Това е нещо като детска болест и ти ще я превъзмогнеш.

VIII

Министерството на флота изкара малката петролна компания, която беше започнала да сондира във флотския резерват в Сънисайд. То изпрати команда морска пехота да свърши тази работа и това безпрецедентно действие привлече много вниманието, което разтревожи татко и Върн. Върн беше изпратил там човек, който да уреди работата с кореспондентите на вестниците, а младият Пит уреждаше работата във Вашингтон. Във вестниците започнаха да се появяват бележки, че министерството на флота било сериозно обезпокоено от това, че компании, които държали земи, съседни до резерватите на флота, спускали сонди и пресушавали петрола на флота; това било цяло бедствие и властите били на мнение, че за да се избегне подобно нещо, тези резервати трябвало да бъдат прехвърлени на министерството на вътрешните работи, което можело да ги даде на концесионери при изгодни за правителството условия.

На Бъни не му беше необходимо да пита баща си относно тази пропаганда: той знаеше какво тя значи и чакаше и се чудеше: може ли наистина да стане подобно нещо, шито с бели конци? Можеше ли някой да не види, че правителството има сила да вземе съседните земи на същото основание, на което си беше запазило и сегашните резервати? Или че флотът е могъл сам да прокара оконтурващи сондажи на собствения си имот така, както това би направил всеки петролен деец? Но не, това правителство не мислеше за флота, то мислеше за татко и Върн! Когато петролните магнати бяха купили конгреса на Републиканската партия, те бяха получили и партийния апарат, а това включваше и печата, който сега послушно приемаше информацията, изпращани от Вашингтон, и препоръчваше правителството да вземе незабавни мерки, за да защити скъпоценния петрол на флота.

Тогава се случи нещо по-особено. Дан Ървинг се обади на Бъни по телефона и му определи среща по обед. Първото нещо, което каза, беше:

— Въпросът с училището свърши... нищо не става!

След това заяви, че било губене на време да се мъчи човек да поддържа подобно предприятие, докато са на власт сегашните работнически водачи: те не искали младите работници да бъдат образовани, иначе нямаше да е толкова лесно за партийния апарат да ги държи в ръцете си. Миналата седмица неизвестни хора нахлули нощем в училището и задигнали почти целия му инвентар, освен дълговете; Дан решил да плати задълженията от спестяванията си и да си подаде оставката.

— И какво ще правиш? — попита Бъни.

Дан му обясни, че изпращал информации на малка вестникарска агенция, поддържана в Чикаго от група радикали, и се сдобил с много сведения от Вашингтон, които привлекли вниманието. Там имал приятели, вътрешни хора, и на края му предложили да отиде в столицата като кореспондент с петнадесет долара седмична заплата.

— Мога да преживея с тези пари и това е най-добрата работа, която мога да върша.

Бъни много се зарадва:

— Дан, това е чудесно. Там е пълно с негодници, които трябва да бъдат разобличени.

— Зная и затова исках да те видя. Едно от нещата, които ми паднаха на очи, са тези запазени петролни периметри на флота. Струва ми се, че е доста подозрителна работа! Ако не се лъжа, тези, които стоят зад тази работа, са Върнън Роско и Пит О'Райли, а там, където те пипнат, замирихва.

— И аз мисля така — каза Бъни, като се мъчеше гласът му да не потрепери.

— Във Вашингтон се говори, че именно по тази причина Крисби влязъл в правителството. Работата била нагласена още преди избирането на Хардинг. Генерал Ууд казва, че подобни условия били предлагани и нему, но той ги отхвърлил.

— Господи! — извика Бъни.

— Разбира се, аз още не зная нищо, но искам да разровя тази работа. После изведнъж си спомних, че Роско е съдружник на баща ти, и ми дойде на ум, че би било ужасно неудобно... нали разбираш, Бъни... ако попадна на нещо, не зная дали би било честно след като баща ти ми помогна, а и ти даде пари за училището...

— Да, зная — каза Бъни. — Няма защо да се безпокоиш по този въпрос, Дан! Продължавай работата си, все едно че никога не си ни познавал.

— Много мило от твоя страна. Но слушай, страх ме е, че някой ден може да има недоразумения, освен ако мога да докажа, че никога нищо не съм чувал от тебе по този въпрос. Спомням си със сигурност, че ти никога не си споменавал такова нещо пред мене. Нали?

— Точно така, Дан!

— Ти никога не си разисквал с мене работите на баща ти, освен стачката; нито си разисквал работите на Роско или О'Райли.

— Да, вярно е, Дан! Но никога няма да стане и въпрос за това.

— Ще стане, Бъни, бъди сигурен... ако успея да разкрия нещо във Вашингтон, нищо не ще може да разубеди Роско и О'Райли, че не съм го измъкнал от тебе. Боя се, че нищо не ще разубеди и баща ти. Но искам да съм сигурен, че поне ти ще знаеш, че не съм постъпил нечестно.

Бъни му подаде ръка в знак на съгласие и нито един от дългогодишните играчи на покер, които прекарваха по цяла нощ около масата в задимената гостна на ранчото в Парадайз, не би могъл с по-голямо съвършенство да си даде вид на пълно безстрастие. Бъни дори си наложи да довърши обед, написа чек, за да покрие част от задълженията на училището, сърдечно се сбогува с приятеля си и му пожела всичко най-хубаво и успех в новата работа. След това замина с колата си и едва тогава можа да провери как се чувства — не много добре!

Той реши, че е негов дълг да каже на баща си за този разговор. Това нямаше да попречи на работата на Дан Ървинг, а в същото време може би щеше да бъде възможно да накара татко да не се забърква в тази каша. Но когато вечерта баща му се върна в къщи, преди Бъни да успее да каже и дума, той съобщи:

— Е, сине, ние получихме концесиите!

— Какво говориш, татко?

— Да, вече има решение и днес Върн замина за Вашингтон. Договорът ще бъде подписан идната седмица и ние с тебе ще заминем на разходка и ще се позабавляваме.

IX

Джоу и Айки Мензис бяха излезли от затвора преди един-два месеца, след като приятелите им от Работническата партия бяха успели да съберат гаранцията. Сега беше насрочено делото им заедно с няколко други членове на партията. Щатската прокуратура се зае да докаже, че тази организация не е нищо друго, освен камуфлирана Комунистическа партия: това била „легалната“ част от организацията, чието истинско ръководство се намирало в ръцете на „нелегална“ група, която получавала средства и указания от Москва. Тя пропагандирала насилствено смъкване на „капиталистическия строй“ и установяването на „диктатура на пролетариата“ по руски образец. Обвинените от своя страна твърдяха, че са организирали законна политическа партия на работническата класа и че тяхното отношение към насилието било чисто отбранително. Те били убедени, че капиталистите никога няма да позволят властта да им бъде отнета по мирен начин: именно капиталистите щели да отменят конституцията и на работниците щяло да се наложи да се защитават.

Всички затворници бяха съдени заедно, делото продължи три седмици и беше цяла школа по съвременните проблеми... или щеше да бъде, ако вестниците публикуваха становищата и на двете страни. Но, за да се запознае със становището на работниците, човек трябваше да седи в съдебната зала и Бъни отиваше, колчем можеше да се откъсне от университета. Той беше в залата, когато обвинението призова един „изненадващ“ свидетел и това беше изненада и за Бъни — стар познат от детството му: Бен Скът! Оказа се, че Бен си пуснал мустаци, изучил езика на Москва, представил се като изгонен от работа петролен работник, бил приет в Работническата партия, а скоро след това получил и работа в партийната канцелария. Сега той разказа унищожителни истории за престъпните неща, които чувал, и за усилията, които партията направила да подбуди петролните работници да се разбунтуват и да разрушат сондажите. От друга страна обаче, както Айки, Мензис каза на Бъни, комунистите могли да се закълнат, че именно Бен Скът беше настоявал да се разрушат сондажите: в

критичния момент на стачката той непрекъснато настоявал, че единственият начин да се спаси положението е да се организира група истински борци и да се опожарят пет-шест петролни полета.

Бъни отиде при баща си и го попита:

— Татко, какво точно те накара да се отървеш от Бен Скът?

— Ами защото го хванах да взема комисиона и от противната страна. Хванах го и в други мошеничества.

— Какви точно?

Татко се засмя:

— Той си имаше чудесен план. Както знаеш, на Панорамния хълм хората бяха полудели да се надпреварват да търсят петрол: собственикът на някой съседен парцел успяваше пръв да прокара сондаж и да пресушава целия петрол. Бен с още някого намираще група собственици на парцели, тъкмо готови да дадат изгодно под наем земята си; тогава Бен накарваше своя съучастник да прехвърли някой от тези парцели на негово име. Бен изваждаше нотариален акт и, разбира се, когато правоимащата компания идваше да поеме имотите, оказваше се, че има пречка. Собственикът пристигаше в паника при Бен Скът, за да узнае какво се е случило. Тогава Бен се правеше на неприятно изненадан и обясняваше, че най-добросъвестно купил парцела от някой посредник. Но от кого? Излизаше, че посредникът е изчезнал и никой не може да го открие. Но Бен пречеше да се сключи договорът за даване под наем и сондирането не можеше да започне. Собственикът на парцела беснееше и кълнеше: всички останали собственици бяха обвързани, никой не можеше да направи нищо с имота си, докато не се включеше и въпросният парцел. Разрешаването на спора от съда се проточваше най-малко шест месеца, а през това време можеше да се пропусне случаят за сключването на изгоден договор. Затова в повечето случаи собствениците предпочитаха да съберат пари и да дадат на Бен пет хиляди долара или колкото им поиска, твърдейки, че е платил тази сума на неизвестния посредник.

— Сигурно този трик е бил правен доста пъти — забеляза Бъни.

Татко отговори, че е бил правен докато се разчуе наоколо и тогава някой собственик на парцел мушкал дулото на револвера си под носа на Бен и уреждал въпроса по този начин. А това, което му се случило, било обикновеното нещо: някоя жена го омотала, оскубала го и затова сега се хванал да шпионира за патриотичните дружества.

Бъни знаеше, че баща му не дължи нищо на този хитър мошеник и не би имал нищо против той да бъде разобличен, стига да не се замесеше името на Бъни. Щеше да бъде лесно да се проследи тази работа, като се проверят покупко-продажбите на недвижими имоти, извършени от Бен според окръжните нотариални регистри; той ще е давал акт за прехвърляне на собствеността на излъганите от него собственици на парцели и ако тези хора още живееха в този край, без съмнение щяха да се явят да свидетелствуват или можеше да бъдат призовани. На другия ден Бъни видя в университета Рейчъл, разказа ѝ тази история и ѝ даде сто долара за разноски по една такава справка. Рейчъл предаде всичко на Джоу и Айки и след два дни Бен се видя пред половин дузина разявени граждани, мъже и жени, които направиха доста за разклащане вярата на съдебните заседатели в свидетелските му показания за конспиративната дейност на Работническата партия! Съдебните заседатели гласуваха против обвинението за всички с изключение на двама подведени ръководни партийни дейци, които бяха осъдени на шест години затвор, но братята Мензис бяха оправдани и партията устрои тържество, което беше описано във вестниците като „оргия на червените революционери“.

Х

Татко не се разтревожи чак толкова от новините, които Бъни му съобщи — че Дан Ървинг е по следите на Върнън Роско в столицата. Разбира се, щяло да има клюки за концесията: винаги имало „недоволници“, които се мъчели да се бъркат в работите на другите, но всеки щял да разбере, че това е само политика. Това била най-голямата печалба в живота на татко, както и на Върн; те щели да започнат работа, да сондират и да вадят петрол, и нищо друго не ги интересувало. В тази игра човек трябвало да бъде нещо като рак с корава черупка; жалко било, че Бъни не притежавал такава черупка. Много жалко било също, че един симпатичен млад мъж като „професора“ не си намерил нещо по-добро, вместо да ходи и рови кирливите ризи на Върн.

Основана бе нова компания за експлоатиране на това най-голямо петролно поле в Америка и татко беше един от притежателите на акциите и подпредседател със заплата от още сто хиляди долара годишно за ръководене работата по експлоатацията. Но той обеща на Бъни, че не ще си вади душата с подробности — обучил вече млади хора и му оставало само да ги ръководи. Това било чудесна задача — искаше да я доведе докрай, затова работеше повече от друг път, въпреки забраната на лекарите.

Получи се телеграма от Върн: договорите били подписани. Бъни нареди да отсъствува от университета една седмица — такава нещо можеше да се разреши на един тежък важен абсолвент, особено когато има надежда баща му да направи дарение за катедра по химията на петрола. Те предприеха дълго пътуване до Сънисайд, отдалечена част на щата, пасища, слабо населени и с много лоши пътища. Отседнаха в мизерния провинциален хотел, след което разгледаха новите полета, като ги обиколиха на коне. Геолозите на татко бяха вече там, там бяха и инженерите и земемерите: те определяха мястото на сондажите, пътищата, петролопроводите и резервоарите... да, дори мястото на цял град и посоката на улици, и къде ще е киносалонът и универсалният магазин. Бяха понатиснали където трябва и следващата седмица

общината щеше да започне прокарването на павиран път. Всичко беше екстра.

Бъни би трябвало да се интересува от всичко това; би трябвало да се гордее с тази голяма печалба на татко, като всеки добър син. Вместо това той, както обикновено, „обикаляше да души край нужниците“, да си послужим с грубия израз на бившия мулетар. Съдбата, която желаше Бъни да взема винаги страната, противна на интересите на баща му, беше го последвала и тук, в този провинциален хотел, и го свърза с един стар чифликчия, окаян старец със сухо лице, чиято кожа приличаше на гьон от шестдесетте години печене от жегата и брулене от вятъра. Той имаше неспокойни водносини очи и голяма чанта с книжа под мишницата си, които не смееше да остави в стаята си от страх да не му ги откраднат. Той предложи своята земя под наем на татко, но естествено татко нямаше време да се занимава с малки парцели, каза му го и с това приключи въпроса. Но старецът някак откри, че Бъни не притежава обичайната корава черупка на старите петролни раци, и успя да заведе младежа в стаята си и да му покаже своите документи. Това беше надлежно заверена преписка от министерството на вътрешните работи с червените ѝ печати и сини шнулове, но все пак тя не била пълна, както обясни старецът: някой откраднал най-важните документи от държавния архив, в които се казвало, че „Мид — Сентрал Пит“ го изпъдили от участъка му.

— Виновен е един човек на име Върнън Роско, един от големите мошеници в тази работа.

Старецът Карбъри си запазил като заселник някои земи наоколо; там открили петрол и „Мид — Сентрал Пит“ просто се настанил и го изпъдил, без да му плати нито цент за неговите подобрения, възлизащи на две хиляди и двеста долара. Те могли да направят това — старецът имаше препис от закона и показа, че според него за „земи с минерални находища“ не важат разпоредбите за заселническите парцели; в тази част на щата имало хиляди души, станали жертва на тази хитрост. Но Карбъри си бил изкарал нотариален акт за земята и имал законно основание за иска си; някой обаче успял да подправи регистрите и вече няколко години той се борел за обезщетение. С трогателна правдивост той писал на техния член на Конгреса във Вашингтон да му намери адвокат, който да води делото му, конгресменът му препоръчал адвокат и Карбъри му изпратил на няколко пъти пари, но нямало никакъв

резултат, а когато отишъл във Вашингтон, открил, че този адвокат бил просто чиновник в бюрото на конгресмена, който изнудвал ищците по земените дела и по всяка вероятност делеял плячката със своя работодател!

Жалка, жалка история и най-лошото в нея бе, че тя явно не беше никакъв изключителен случай, а система. Още един начин, по който богатите и силните изнудваха бедните и слабите! Карбъри имаше официален документ, който беше успял да получи във Вашингтон — доклад за анкета на Конгреса за поземлените случаи в Калифорния. Бъни прекара цяла вечер, разглеждайки тези документи — хиляда нагъсто написани страници за измами и кражби на едро. Например присвояване на петролните права от железниците! Правителствените разпоредби за предоставяне на земи давали на железниците всеки участък по протежение на трасето, като изрично се изключвали всички „земи с минерални находища“. Всякъде, където се откриели такива находища, железниците били длъжни да върнат тези участъци и да вземат други. Според закона думата „минерални“ включвала и петрола. Но дали железниците обръщали внимание на този закон? Само „Съдърн Пасифик“ имал в Калифорния петролни периметри на стойност повече от един милиард долара; но всички усилия да се възвърнат тези имоти на щата са били пресичани от разни ловки адвокати и подкупени политици и съдии. На път за в къщи Бъни се опита да разкаже това на татко, но какво можеше да направи татко? Какво можеше да направи той за стария Карбъри, когото „Мид — Сентрал Пит“ бе лишил от дома му? Без съмнение татко нямаше да тръгне „да души край нужниците на Върн“!

ГЛАВА XVII

РАЗОБЛИЧАВАНЕТО

I

Цялата есен и зима гълъбите се обаждаха по хълмовете на Парадайз, без някой да им обърне внимание. Бъни не искаше да отиде там. Но ето че на татко се случи някаква работа, а шофьорът му бе в затвора, защото през свободното си време се занимавал с контрабанда на алкохол. Татко от време на време не бе добре със здравето и не се решаваше да шофира, а тъй като беше петък, Бъни му предложи да го закара.

Петролното поле „Рос младши“ беше запазило само името си. Къщата там се стопанисваше от някаква нова, непозната на Бъни жена, а сградата на Раскъм бе махната и на мястото на буганвилията се издигаше сондова кула. Всички, които се бяха събирали у Пол, си бяха отишли и вече нямаше интелектуални спорове. Парадайз сега беше място, където хората работеха усилено, вадеха петрол и държаха устата си затворена. Имаше стотици хора, които Бъни никога не бе виждал, и те бяха създали нова атмосфера. Те покровителстваха контрабандистите на спиртни напитки и игралните домове и местата, където тайно се събираха и пиеха. Истинските петролни работници с презрение наричаха тези нови елементи „берачи на портокали“, а това, че не познаваха работата си, беше причина за безкрайни неприятности: те падаха от хлъзгавите кули, попадаха под тежките тръби и компанията се бе видяла принудена да разшири болницата. Но, разбира се, това бе по-евтино, отколкото да плаща установените от профсъюза надници на квалифицирани работници.

На Бъни се случи крайно нежелателно нещо: той седеше и четеше някаква книга, но го прекъсна помещението на жената на Джък Дъган, един от хората в окръжния затвор. Жената настоя да поговори с него и започна да плаче и да му разправя ужасни истории за съпруга си и другите. Тя го помоли да отиде и сам да види какво става и той се показва толкова слаб, че обеща — виждате колко неразумно бе това от страна на един петролен принц, който се мъчеше да се покрие с корава черупка, за да може да бъде в помощ на стария си баща и да се радва на живота с една любимка на света. Бъни знаеше, че не прави добре, и

призна вината си с това, че не каза на баща си къде отива този дъждовен съботен подиробед.

В затвора го пуснаха без никакви пречки, понеже мазачите бяха свикнали на такива посещения и не можеха да предвидят впечатлението, което то щеше да направи на един млад идеалист. Този стар зандан беше построен от архитект, който обладаваше изключителната способност да подлудява себеподобните. Блоковете с килии, вместо да се затварят с врати с ключове, както килиите в другите затвори, бяха направени като въртящи се кули и когато някой затворник трябваше да влезе или да излезе, кулата се въртеше, докато отворът на едните решетки съвпаднаше с отвора на другите. Това въртене ставаше с ръчен винч и се съпровождаше с ужасно стържене и скърцане на ръждясало желязо. Имаше три такива блока килии един върху друг и отварянето на който и да било от тях се чуваше във всички останали. През четиридесетгодишната история на затвора десетки хора бяха полудели от това, че е трябвало да слушат този шум по всяко време на деня и нощта.

Имали ли сте някога случай да видите човек, когото много обичате, затворен зад решетки като див звяр? Това беше нещо, от което Бъни го сви под лъжичката и му премалая. Той видя пред себе си седем души, всички, освен двама, млади като него, струпали се като стадо кротки елени и подали муцуни през решетката в очакване на бучка захар или кора хляб. Жалките им приветствени възгласи и благодарността, проблеснала по лицата — само за това, че е дошъл, за няколкото минути от времето на един богат младеж!

Всичките бяха земеделци, свикнали да работят цял живот на открито, да ги пече слънцето, да ги вали дъждът, и бяха израснали едри и силни, обгорени от слънчевия пек; но сега бяха бледи и жълти, мръсни и небръснати, с хлътнали страни и очи. Джик Дъган кашляше, точно както беше казала жена му, и никой от тях не изглеждаше здрав. Ако можеше да си каже, че тези хора са извършили някакво добро деяние и сега излежават наказанието си, Бъни би могъл да оправдае всичко това, дори и да се съмняваше в добрия резултат; но те бяха там само защото се бяха осмелили да мечтаят за правда за другарите си и да говорят за нея, без да се съобразяват с интересите на големите бизнесмени!

Бъни беше уредил да им се изпратят книги — това се позволяваше, стига книгите да не изглеждаха много радикални на съвсем невежите пазачи и се изпращаха направо от издателствата, за да няма нужда да се разглеждат много щателно за скрити предмети, като триончета или наркотици. Сега те искаха да му кажат колко много тези книги им бяха помогнали и да го помолят за още. И какво знаеше Бъни за вероятността да се насрочи делото им. Дали е виждал Пол и какво мисли той? И какво става с профсъюза, дали е останало нещо от него? На тях не им беше позволено да четат никакви „радикални“ вестници и затова бяха изостанали шест-седем месеца от новините в техния свят.

II

Бъни излезе на слънчевата светлина с подновено чувство на отчаяние. Баща му не беше добре със здравето, но въпреки това трябваше да понесе нови вълнения! Последния път, когато бяха говорили по този въпрос, татко беше казал да почака — Върнън Роско „щял да види какво може да се направи“. Но сега Бъни не можеше да чака повече: татко трябваше да накара Върн да действа или Бъни щеше да се занимае с тази работа сам.

Той закара баща си обратно в Ейнджъл сити и научи, че радикалите организирали „комитет за защита“ и щели да свикат масов протестен митинг, на който щели да събират средства за предстоящия съдебен процес. Пол щял да бъде главният говорител на митинга, въпреки че беше пуснат на свобода под гаранция и това можело да стане причина да го върнат отново в затвора. Когато научи за митинга, Бъни даде на татко ултиматум: митингът щял да се състои идната седмица и ако Върн не направеше нещо междувременно, Бъни щял да бъде един от ораторите и щял да каже всичко за този случай.

Татко, разбира се, протестира, но това беше един от случаите, когато синът му го изненада, като не се показа „мекушав“. В своето отчаяние Бъни отиде по-далеч от всеки друг път:

— Може би мислиш, че нямам право да постъпвам така, докато живея на твои разноски, и може би би трябвало да напусна университета и да отида да работя, за да се прехранвам.

— Сине, никога не съм казвал подобно нещо.

— Да, но аз те злепоставям пред Върн и за тебе би било по-лесно, ако можеш да кажеш, че не живея на твой гръб.

— Сине, не искам да казвам подобно нещо. Но смятам все пак, че трябва да помислиш за моето положение.

— Аз мислих за всичко, татко — мислих, докато ме заболя сърцето. Но просто не мога да позволя любовта ми към когото и да било в този свят да заеме мястото на чувството ми за справедливост. Ние вършим престъпление, като държим тези хора в затвора, и аз

заявявам, че Върн трябва да ги пусне, ако ли не, ще направя така, че да му стане горещо.

Върн се връщаше от изток и Бъни настоя той да обади желанието си по телефона на окръжния прокурор; би могъл да се обади и на съдията, ако счита, че е необходимо — Бъни се обзалагаше, че няма да му е за пръв път. А ако Върн не го стори, името на Бъни ще бъде обявено сред ораторите на масовия митинг. Пред татко проблесна спомен за онова ужасно събрание, на което говори Хари Сигър: той видя своя любим син да се слива със същата свирепа сган, да прегръща това море от зловни лица, размахани ръце и напъващи се да викат гърди!

Бъни поднови и заплахата си за Анабел:

— Предай на Върн заедно с поздравите ми, че просто ще обсадя момичето му и че ще я заведа на митинга. Ще ѝ кажа, че той се мъчи да я държи в златен кафез, и това ще я накара да отиде; а като научи цялата история за тези политически затворници, тя ще накара Върн да се разкайва, че не го е направил по-рано.

Татко с труд се въздържа да не се усмихне. Бедният старец, тайно в сърцето си той се гордееше със смелостта на своя син.

Дали татко се възползува от този аргумент за Анабел и какво каза, остана погребано в историята, но два дни след като Върнън Роско се върна от Вашингтон с частната си кола, носейки в собствените си ръце скъпоценните документи с големи червени печати на министерството на вътрешните работи, окръжният прокурор на Сан Елидо се яви пред върховния съдия Патън и делата на осемте задържани за „престъпен синдикализъм“ бяха прекратени по „липса на доказателства“. Така Ви Трейси получи обратно своите десет хиляди долара, петролните работници бяха пуснати и бяха като полуслепи на слънчевата светлина, а Бъни отложи дебюта си в ролята на тази неприятна птица (името ѝ няма значение), за която се казва, че мърси в собственото си гнездо.

III

Бъни научи новината преди тя да се появи във вестниците и побърза да я съобщи на Пол и Рут. Пол си беше намерил работа като дърводелски работник и двамата си бяха наели малка къщурка в дъното на празно място. Рут беше започнала да помещава курсове за медицински сестри в една от големите болници, а Пол си беше купил няколко книги и малко от духа на Парадайз се беше пренесло в този работнически квартал на Ейнджъл сити. И, о, какво щастие озари лицето на Рут, когато Бъни донесе тази новина! А след това странна смесица от безпокойство и гордост, когато Пол заговори:

— Добре е от твоя страна, сине, че си положил толкова много усилия и аз високо ги ценя, но страх ме е, че не ще ме сметнеш за много благодарен, като ти кажа какво ще правя със свободата си.

— Какво има, Пол?

— Реших да стана член на Работническата партия.

— О, Пол! — По лицето на Бъни се изписа изненада. — Но защо?

— Защото вярвам в нейната тактика. Винаги съм вярвал, откакто бях в Сибир. Чаках досега, защото не исках да навредя на стачката; а след като ме арестуваха, не можех да направя нищо, без да компрометирам другите. Но сега то няма да засегне никого, освен мене, и ще кажа открито това, което зная.

— Но, Пол! Те пак ще те арестуват!

— Може би, но този път ще ме арестуват като комунист и ще ме съдят като такъв.

— Но те вече осъдиха толкова хора!

— Това е пътят, по който трябва да расте една непопулярна идея, друг начин няма! Сега съм само един работник и никой не обръща внимание на това, което мисля или казвам; но ако ме съдят като комунист, ще накарам хората да говорят и мислят за нашите идеи.

Бъни погледна крадешком Рут: изгледът ѝ беше жалък — очите втренчени в брат ѝ, ръцете стиснати от страх. Изражението ѝ беше

същото, както когато Пол тръгваше на война. Съдбата ѝ като че ли беше да го вижда все да отива на война!

— Сигурен ли си, че няма нищо по-важно, което можеш да направиш, Пол?

— Преди мислех, че ще направя много големи неща. Но последните няколко години ме научиха, че един работник не е от голямо значение за този капиталистически свят и трябва да знае своето място. Мнозина от нас отиват в затвора и мнозина ще загинат. В едно нещо трябва да бъдем сигурни — че помагаме за пробуждане на робите.

Последва мълчание.

— Напълно ли си сигурен, че това не може да стане по мирен начин, Пол?

— Другите трябва да кажат това, сине. Мислиш ли, че те бяха много мирни по време на стачката? Трябваше да бъдеш там!

— Ти отчая ли се от демокрацията?

— Съвсем не! Демокрацията е крайната цел: тя е единственото нещо, за което заслужава да се работи. Но тя не може да съществува, докато не се разкъса мъртвата хватка на големия бизнес. Това е борбата и тя не може да бъде водена от демокрация. Погледни глупаците, които Илай е събрал в храма си, и си ги представи, че се запретват да се справят с Върнън Роско!

Бъни не можа да сдържи усмивката си.

— Точно такава е мнението и на Върн!

— Да, той е практичен човек и аз много го уважавам. Когато поиска да направи нещо и намери начин, той го прави. И не позволява на правителството да му се изпречи на пътя, нали? Не, той сваля правителството чрез подкупи. Между другото, сине, видя ли вашингтонското писмо на Дан Ървинг от тази седмица?

— Вестникът е в къщи, но още не съм го прегледал.

— То ще ти е интересно. Според Дан на всички вестникари във Вашингтон било известно, че Роско и О'Райли се споразумели с главния прокурор да купят кандидатурата на Хардинг при условие, че получат тези резервати на флота. Те са подкупвали държавни чиновници наляво и надясно, както и вестникарите. Надигат се гласове за анкета, но мошениците няма да допуснат подобно нещо.

Отново настъпи мълчание. Пол наблюдаваше лицето на приятеля си и като забеляза гузния му вид, добави:

— Не ми казвай нищо за това, сине: не искам да зная нищо, което след това не ще бъде свободен да повторя. Но ние с тебе разбираме: това е капиталистическо правителство, какво общо има то с демокрацията.

Бъни пак не отговори нищо и Пол продължи:

— Споменах за Върн, както ти го наричаш, защото току-що имах схватка с него, а за мене той представлява цялата система. Искам да отнема властта му, а как мога да го направя? Мъчех се да си отговоря и така, и иначе как може да стане то по легален път. Той държи съдилищата и те ще обявят за законно всичко, което той каже, и ще те омотаят с паяжината на технически термини. Той държи и машината, с която може да се стигне до масите, и на тях може да се каже само онова, което той желае те да чуят. Той владее киното — хората казват, че имал любовница кинозвезда, — може ти да го знаеш. Ти си бил в университета — казаха ми, че там командува О'Райли. Ние никога не можем да получим мнозинство в изборите, защото Върн фалшифицира резултатите; дори и да изберем някого, той го подкупва още преди да е встъпил в длъжност. И колкото повече мисля за идеята, че той ще запази тайната на изборите, толкова по-голяма глупост ми се струва тя.

— Но тогава, Пол, на какво можеш да се надяваш?

— Ще отида при работниците! Петролните работници на Върн са основата на неговата сила, те произвеждат богатството му и човек може да стигне до тях, те не са разпръснати. Те имат обща работа и общи интереси — те искат богатството, което Върн им отнема. Естествено те съзнават това твърде мъгляво; те четат неговите вестници и посещават неговото кино. Но ние ще ги научим и когато завземат петролните сондажи, как ще си ги върне Върн?

— Ще изпрати войска и ще си ги вземе, Пол.

— Не ще може да изпрати войска, защото с нас ще бъдат железничарите. На наша страна ще са и телеграфистите и ще предават нашите съобщения вместо неговите. С нас, ще бъдат хората от всички ключови индустрии... ще ги организираме и ще им кажем как трябва да действуват... цялата власт на профсъюзите!

Бъни отново си припомни видението, което приятелят му бе донесъл от Сибир. А Пол продължи в същия снизходителен дух, който

винаги правеше впечатление на Бъни и вбесяваше сестра му:

— Това ти изглежда ужасно, защото то значи борба, а ти не искаш да се бориш, пък и няма защо. Хората за тази работа са онези, които имат желязна воля, хора, които са били бити и изтезавани, лежали в затвора и гладували. Ето как Върн подготвя революцията: праща ни в затвора и ни оставя там да гнием. Ние лежим там и ни идват горчиви, черни мисли. Всички болшевици са получили своята подготовка в затворите; сега господарите създават същите образователни курсове в Америка. Това не само ни закалява и ни прави твърди, но ни прави и белязани, работниците ни познават: бедните роби, които не смеят и пръст да повдигнат за себе си, научават, че има хора, на които могат да разчитат и които няма да ги продадат на Върнън Роско! Аз ще се върна в Парадайз, сине, и ще пропагандирам комунизма и ако Върн нареди отново да ме арестуват, московската програма ще попадне в съдебните протоколи на окръга Сан Елидо!

IV

Вестниците оповестиха обществено събитие от първостепенна важност — годежа на госпожица Алберта Рос, единствена дъщеря на господин Дж. Арнолд Рос, с господин Елдън Бърдик, издънка на едно от най-старите семейства в града, избран неотдавна за председател на Калифорнийската лига за защита. Няколко дни по-късно дойде съобщението, че господин Бърдик бил назначен за секретар при американското посолство в Париж; така сватбата беше събитие в щатски мащаб с повече цветя, отколкото някога са били виждали в някоя черква, Бъни беше наконтен за шафер, татко изглеждаше хубав като директор на цирк, а леля Ема, която се считаше за виновница на това съчетаване, се държеше като майка на младоженката, с обикновеното за случая изражение на полушастлива и полуразплакана. „Госпожа Ема Рос, леля на младоженката, беше с рокля от розов сатен, бродирана с маниста в пастелни цветове, и носеше розови лилии“ — така писаха вестниците, като подчертаваха знатността на фамилията Бърдик и милионите на Рос, без да споменат, че бащата на младоженката е бил някога мулетар или че е държал бакалница в Куин Сентър в Калифорния!

Когато възбудата от събитието премина и младоженците заминаха за служебното си място, случи се нещо много смешно: леля Ема, насърчена от успеха си като сватовница, насочи способностите си към Бъни. Повод за това стана премиерата на филма „Принцесата на Пачули“, която се превърна в нещо като семейно събитие. Не бяха ли татко и Бъни присъствували при зараждането на това изключително произведение на изкуството? Не е ли бил татко цар? Разбира се, бил е и беше казал това на леля Ема най-малко десетина пъти — имаше ли тогава нещо по-естествено да я води под ръка, непосредствено след героинята на деня и нейното зайче Бъни? И какво по-естествено от това леля Ема да се запознае с Ви Трейси, да се влюби в нея от пръв поглед и да разкаже на любимия си племенник за своите чувства?

Накратко казано, Бъни схвана, че е подложен на обработка с пословичния женски такт да мисли, че Ви Трейси е безупречна

принцеса във филма, че е родена аристократка по външност и държане. Изглежда, по силата на пословичната женска интуиция леля Ема можеше да каже как трябва да изглежда и да се държи една аристократка, макар че никога не беше напускала щата Калифорния и никога не беше виждала аристократ през петдесетте години на живота си.

Бъни каза — да, Ви била добра: била хубава жена. С пословичната мъжка неотзивчивост Бъни не се поддаде на намеците на леля си и не ѝ разказа за любовта си. Всъщност той бе доста учуден, защото мислеше, че леля му е твърде стара, за да се интересува от непристойни неща. Затова леля Ема трябваше да дойде направо на въпроса:

— Защо не се ожениш за нея, Бъни?

— Ами че, лельо Ема, аз не зная дали тя ме иска.

— Питал ли си я някога?

— Ами намеквал съм ѝ.

— Е, спри да намекваш и я попитай направо. Тя е хубаво момиче, а ти си вече достатъчно голям, за да станеш сериозен, и мисля, че това би било една блестяща сватба, и съм сигурна, че и баща ти ще бъде много доволен... струва ми се, че той сам ще ѝ направи предложение, ако не побързаш.

Леля Ема беше очарована от тази си закачливост, с която даваше на младото поколение да разбере, че и по-старите не са още за изхвърляне.

Бъни винаги бе обичал да бъде послушен, затова размисли и беше почти решил да говори с Ви. Но — уви! — следния път, когато се срещнаха, те започнаха една от онези разпавии, които не им позволяваха да бъдат щастливи. Ви току-що се беше върнала от Анабел Еймз и съобщи, че Анабел била в отчаяние, защото някакъв си драскач-журналист пишел писма от Вашингтон, в които обвинявал Върн, че откупил президента на Съединените щати, наричал концесията в Сънисайд най-голяма кражба на века и настоявал Върн да бъде съден за подкупи. Някакъв грижовен приятел изрязал тази отпечатана статия, подчертал я с червен молив и я изпратил на Анабел в плик с надпис „Лично!“. Статията била много остра, а името на автора ѝ звучало познато на Ви — Даниел Уебстър Ървинг — къде ли беше чувала за Даниел Уебстър Ървинг? Разбира се, Бъни трябваше да

й каже веднага, защото тя щеше да научи и да си помисли, че го е крил от нея; Дан Ървинг е негов бивш преподавател в университета и ръководител на профсъюзното училище, което се беше провалило.

Тогава Ви избухна. Този човек е измъквал тайни от Бъни! А когато Бъни заяви твърдо, че никога не е споменавал нищо по този въпрос пред Дан или пред някой друг от неговите приятели-радикали, Ви извика:

— О, боже мой, боже мой! Бедна наивна доверчива душо!

И продължи в този дух: това било положително доказателство за хитростта на тези опасни червени, че го държали в неведение, а същевременно го използвали като петролен сондаж, докато го пресушат. Според гледището на Ви сега било крайно важно Анабел и Върн да не се научат, че Бъни се познава с този драскач, а още по-малко, че е помагал за издръжката му. Ако го откриели, това щяло да бъде краят на приятелството им: те щели да бъдат сигурни, че са били подло предадени или, най-малкото, че Бъни е заплес, когото трябва да държат по-далече от себе си. Ви искаше да бъде лоялна, романтична и мелодраматична, също като една от нейните героини. А Бъни се отегчи и й каза, че татко по всяка вероятност е разправил на Върн всичко по този въпрос още на времето, когато Бъни му го каза на него.

Така младият петролен принц не попита „родената аристократка“ дали иска да се омъжи за него. Не, той си отиде и беше ужасно нещастен, защото винаги копнееше за Ви, когато беше далеч от нея, и въпреки всичко двамата като че ли вечно стигаха до остри кризи и трябваше да се помиряват със сълзи на очи. За него нямаше друг начин да избегне разправиите, освен да напусне радикалното движение, а факт беше, че интелектуално нищо друго не го привличаше така силно. Искаше му се да види Пол, да спори с него и да го отрупа с двадесетина нови възражения против Работническата партия! Искаше му се да заведе Рейчъл да се запознае с Пол и Рут и да чуе аргументите, които щяха да се посипят стремително и свирепо, когато Рейчъл изложеше мнението си за лудостта на левичарите. Искаше му се да ходи на събранията на Лигата на младите социалисти, в която неотдавна Рейчъл беше поела длъжността секретар — това бяха истински образовани млади хора, които искаха да развиват умствените си способности и се отнасяха към разните схващания със същата

сериозност, с която другите младежи се занимаваха с футбол и разприте между студентските братства.

V

От всички хора, които Бъни познаваше, сега като че ли само един се радваше на успех и беше напълно щастлив. Това беше Илай Уоткинс, пророкът на Третото откровение. Защото господ беше изпълнил от край до край обещанието си, открито на участниците в маратона на библията: той беше накарал банкера Марк Айзенбърг, който държеше в ръцете си финансовия живот на Ейнджъл сити, да осъзнае значението на политическото влияние, на Илай и да дари голяма част от парите за новия храм. Сградата беше вече завършена и открита с толкова славословия на господата, колкото никога досега не бяха чували в тази част на света.

Южна Калифорния е населена в голямата си част с оттеглили се от работа фермери от Средния запад, дошли тук да умрат сред слънчев блясък и цветя. Разбира се, те искат да умрат щастливи и сигурни, че и на другия свят ще намерят слънце и цветя, затова Ейнджъл сити е място на най-странни вероизповедания и доктрини — човек не би могъл да си състави ясна представа за тях, докато не дойде да ги проучи. Един бегъл поглед върху страниците с верски прояви, рекламирани в неделните вестници, биха ви накарали да избухнете в смях или сълзи, в зависимост от темперамента.

Щом се съберяха трима или повече души в името на Исуса, Буда, Зороастър, Истината, Светлината, Любовта, Нова мисъл, спиритизма или окултизма — веднага се слагаше началото на ново откровение, с мистично вътрешно състояние на блаженство и езотерични начини на спасение.

Илай имаше преимущество над повечето от тези основоположници на духовни учения. Най-напред той е бил истински пастир на стада, а с тази професия са свързани вековни традиции. Това беше и символически полезно: онова, което Илай беше правил със стадото кози, сега правеше с двукраките кози от Ейнджъл сити, прибираще ги в кошарата и ги пазеше от жестокия вълк — Сатаната. Беше започнал да се появява на амвона с овчарски кривак, с бели одежди и звезда, която блестеше в жълтеникавата му коса, и викаше

стадото си, точно както беше правил това някога по хълмовете, а когато минеше дискосът, те сами си стрижеха вълната.

Илай притежаваше усет към драмата и му даваше воля, която измисляше примитивни малки живи картини и драматизация от писанието, които привеждаха във възторг простичките му слушатели. Когато разказваше как бил изкушаван от лукавия, на сцената излизаше дявол с копита, рога и опашка, осветяван от червената светлина на прожектор; когато Илай издигаше високо кръста, дяволът падаше и започваше да си блъска главата по пода, сребърните тръби заечаваха, а последователите му запяваха гръмогласно „осанна“. Или пък се чуваше заповедта: „Оставете децата да дойдат при мене“. Имаше стотици деца, всички облечени в бяло, и когато Илай вдигнеше пастирската си гега и ги повикваше, те се втурваха към амвона и крещяха със свежите си млади гласчета: „Слава на бога!“ Разбира се, имаше и опела, и кръщения в мраморното корито. Никога не те оставяха да забравиш, че имаш душа и че тя е от изключителна важност, както за тебе, така и за Исуса, и че ще я спасиш с помощта на Илай. Винаги те караха да правиш нещо — да стоиш прав за бога, да пляскаш с ръце за спасение или да вдигнеш дясната си ръка, ако си новодошъл в храма.

Но голямото преимущество, което Илай имаше над останалите пророци, беше чифтът кожени мехове, които беше калил по хълмовете на Парадайз. Никога не бе имало такъв наелектризиращ глас, нито пък глас, който можеше да издържи толкова дълго. Целият неделен ден гърмеше и ечеше — сутрин, след обед и вечер; през седмицата всеки ден имаше вечерна служба, освен в събота, а сутрин и след обед имаше молитвени събрания, часове за изучаване на библията, служби с пеене, кръщелни церемонии, благославяне за изцеление, възнасяне на благодарности, групови венчавки, посвещения на Христови невести — просто не можеше да се обхване всичко онова, което ставаше в многото помещения и зали на храма, възлязъл на половин милион долара.

Науката тъкмо беше направила прекрасно изобретение: човешкият глас се усилваше сто милиона пъти и можеше да се разнесе по цялата земя. Населението на Америка подлудя по радиото и всички се надпреварваха да си купуват радиоприемници. Първото голямо обществено използване на това постижение в Ейнжъл Сити стана при

откриването на един нов хотел, който струваше три милиона долара, построен за удоволствието на много богатите, и церемонията по откриването се предаваше по радиото, и вестниците бяха пълни със статии за това чудо; но то се оказа ужасно, защото всички в хотела се напиха и съдържателят застана пред микрофона и изля такъв поток от мръсотии, каквито жените на фермерите от Айова не бяха чували и насън. Затова всички почувствуваха, че новото откритие трябва да бъде осветено и пречистено от греха, и Илай не закъсня да инсталира една от най-големите и най-мощни радиопредавателни станции. С божията милост думите му се чуваха над четири милиона квадратни мили и наистина си струваше да се проповядва пред толкова много слушатели, слава на Исуса!

По този начин проповедите на Илай станаха едно от най-важните неща в живота на Южна Калифорния. Човек буквално не можеше да се отърве от тях, дори и да искаше. Лекарят беше препоръчал на татко повече физически упражнения и той започна да прави разходки по половин час всяка сутрин: той казваше, че чувал проповедите на Илай през цялото време на разходката си, без да пропусне нито една дума! В това топло пролетно време къщите на всички бяха широко отворени и единственото, което човек трябваше да направи, беше да си избере квартал, където живеят умерено бедни хора, а тук деветдесет на сто от хората бяха такива. Човек чуваше познатия гръмлив глас на Илай и преди да излезе от обсега на един радиоапарат, навлизаше в обсега на друг и така от улица в улица, от квартал в квартал! В тези къщи седяха стари двойки със семейни библии в ръка и сълзи на възторг в очите; или може би майка, която переше пелените на детето си или правеше пудинг за вечеря на мъжа си — и през цялото време душата ѝ се намираще в плен на могъщото красноречие на пророка. И татко, разхождайки се навън, също изпадаше в екстаз, защото, недейте забравя, той беше човекът, който сложи началото на това Трето откровение — той измисли всичките негови ритуали в деня, когато се опита да попречи на стария Ейбъл Уоткинс да бие дъщеря си Рут.

VI

Бъни получи писмо от Дан Ървинг, в което му пишеше за новата си работа. Много лесно било в тези дни човек да е кореспондент на радикалния печат във Вашингтон: обикновените вестникари били затрупани от материали, които не им се позволявало да печатат. Всички, освен неколцина „корави типове“, преливали от възмущение пред това, което виждали, и когато срещали Дан, изливали го пред него. Единствената беда била, че неговата работническа служба по печата разполагала с много ограничено място и само тридесет-четиридесет радикални вестника, които биха погледнали неговите материали.

Президент Хардинг довел със себе си тълпа свои последователи, негови политически телохранители от родното място; вестникарите ги наричали „бандата от Охайо“ и те грабели всичко, каквото им попаднало. Барни Брокуей дал на един от своите привърженици пост в тайната служба; той бил „уредникът“ и ако някой имал нужда от услуга, предварително определял цената. Администрацията по времето на Уилсън се обогатила чрез експлоатиране собствеността, отнета от нейните противници. Сега администрацията на Хардинг се обогатявала чрез връщането ѝ. Обикновената „такса“ била пет процента: ако някой искал да си възвърне имуществото за десет милиона долара, трябвало да връчи на „уредника“ половин милион. Привилегията за контрабанда със спиртни напитки се продавала за милиони, а сделките се сключвали във фойетата на самия Капитолий. Дан чул от вътрешни хора, че над триста милиона били вече откраднати от фонда на пострадалите от войната — шефът на това бюро бил друг член на „бандата от Охайо“. Но най-изумителното било, че колкото такива скандали и да изкопаел човек, нито един от големите вестници или списания в страната не се съгласявал да ги спомене.

Бъни занесе това писмо на баща си, но, както обикновено, за него то значеше точно обратното на онова, което значеше за Бъни. Да, политиката била мръсно нещо и се виждало колко глупаво било да се поверяват делови въпроси на правителството. Трябвало деловите

работи да бъдат иззети от ръцете на политиците и да се дадат на бизнесмените, които щели да ги управляват без подкупи. Ако тези петролоносни периметри били дадени на татко и Върн още в самото начало, нямало да стане нужда от подкупи — не е ли ясно това? Татко и Върн били патриоти, които слагали край на порочна обществена политика!

Дали Татко наистина вярваше в това? За Бъни беше трудно да се увери. Татко имаше лъжи, които казваше на хората; а може би имаше други, които казваше на сина си, и още по-други, които казваше на самия себе си. Ако човек го хванеше и махнеше от него всички тези лъжи, той нямаше да може да изтърпи голотата си.

Неговите приятели, „недоволниците“ в Конгреса се бяха заели да го лишат от тези духовни обвивки. Имаше един стар сенатор във Вашингтон, на име Ла Фолет, който беше недоволен от четиридесет години и не можеше да се намери начин да го задоволят. Сега беше въстанал против петролните концесии и искаше анкета. Машината на Хардинг го бе блокирала, но не можеше да му попречи да държи речи — той говореше по осем часа непрекъснато и галериите винаги бяха пълни, а след това разпращаше речите си безплатно, като правителствена поща. Татко се оплакваше и ръмжеше, но когато се разгорещеше, изведнъж си даваше сметка, че собственият му скъп син е на страната на тези смутители! Вместо да симпатизира на лъжите на баща си, Бъни ги критикуваше и караше баща си да се срамува!

Тогава се случи нещо много неприятно. Имаше някакъв собственик на вестник в западен град, един стар пират, който започнал живота си като бюфетчик и с удоволствие разправяше как хвърлял сребърен долар към тавана и ако се залепял, оставал за съдържателя, а ако паднел, ставал негов. По този начин забогатял и сега притежаваше вестник и надуши този скандал с петролните концесии. При него дошъл някакъв човек, който имал стари претенции върху част от земите в Сънисайд, и издателят се спазарил с него да делят наполовина, след което съобщил на Върн, че иска един милион долара. Върн го пратил по дяволите, в резултат на което на първа страница на този вестник започнаха да се появяват изложения за най-голямата обществена кражба в историята. И това не беше някакъв незначителен социалистически парцал, а един от най-широко четените вестници в страната и екземпляри от него се изпращаха на всички членове на

Конгреса и на другите вестници — божичко, това беше ужасно! Татко, Върн и другите загрижено се съвещаваха и изживяваха душевни страдания; в края на краищата трябваше да отстъпят пред стария пират и да му платят един милион долара сухи пари, след което вестникът изгуби интереса си към общественото благополучие!

Като хлапак Бъни беше чел книгите на капитан Майн Рид и си спомняше една сцена — как един ястреб рибояд хванал риба, но бърз орел се спуснал от небето и му отнел плячката. Точно така беше и в петролната игра — свят на човешки ястреби и орли!

VII

Бъни вече не се чувствуваше удобно да ходи в „Манастира“. Но Ви не го оставяше да се измъкне, тя спореше и молеше: Анабел била толкова внимателна и добра и щяла да се почувствува така засегната, ако той допуснеше ужасните политически спорове да развалят приятелството им! Бъни отговаряше: той е сигурен, че Върн се пръска от яд; я си представи Върн да се държи тактично и внимателно към някой гост!

Ако отидеш в общество и откажеш да пиеш, това кара всички да заговорят за забраната. По същия начин, ако не се присъединиш към осъждането на „разбунтувалите се“ сенатори във Вашингтон, с това даваш повод някой да подхвърли забележка за симпатиите ти към атентаторите. Малката група „червени“ в Конгреса се бъркаше в законодателството и беше осъждана на всяка трапеза, включително и на трапезата на Върнън Роско. Великият Шмолски попита какво по дяволите целели те в края на краищата? А Върн отговори:

— Питай Джим младши, той е приятел с тях.

Анабел скочи и извика:

— Никаква политика! Не позволявам да закачат моя Бъни!

По-късно, когато се напи, Харви Манинг седна на коляното на Бъни и много разнежен, както обикновено, заклати пръст пред носа на Бъни и каза:

— Нали няма да им кажеш за мене?

Бъни го попита:

— На кого да кажа, Харв?

Той отговори:

— На тези твои мръсни приятели. Не искам да говорят за мене. Ако старият ми вуйчо научи, че се напивам, ще ме лиши от наследство.

Така Бъни разбра, че неговата дружба с врага е била предмет на разискване в „Манастира“.

В Ейнджъл сити бяха станали редица бурни изстъпления. Членовете на американския легион, възмутени от „революционните домогвания на червените“, нахлули в клуба на „Индустриалните

работници на света“ и изхвърлили членовете му по стълбите, а след това пишещите им машини и бюрата. Тъй като съдилищата не искали да установят законния ред, тези млади господа щели да го сторят вместо тях. Те нахлули в книжарниците, които продаваха книги с червени подвързии, струпали книгите на улицата ѝ ги изгорили. Те нанесли побой на вестникопродавци, които продавали радикални списания. Те се заели да контролират ораторите, които говорели пред публика: ако някой от тях не им харесвал, предупреждавали собственика на залата и той побързвал да анулира договора.

Джон Гроби, един от петролните съдружници на Върн от Оклахома, беше на трапезата и каза, че така трябвало да се постъпва с отровните змии. Може би Гроби не знаеше, че една от тези змии стои срещу него, затова Бъни не се обиди, а слушаше най-спокойно.

— Така свършихме ние тази работа при нас: насъскахме срещу тях легиона, строшихме им главите и те се прехвърлиха на някое друго поле. Вие тук сте твърде учтиви с тях, Върн.

Анабел беше сложила Бъни до себе си, та да може да го пази от нападки. Сега тя започна да му разказва за новия си филм „Майчино сърце“. Такава сладка старомодна история! Бъни може би щял да я нарече сантиментална, но жените щели много да я харесат, а освен това тя имала много хубава роля. И Ви имала хубав сценарий за новия си филм „Златната каляска“. Много примамливо заглавие, не мисли ли и Бъни така? И през цялото време над мекото чуруликане на Анабел Бъни чуваше високия глас на Джон Гроби, който благославяше легиона. На Бъни много му се искаше да го попита какво биха казали ветераните от войната за „бандата от Охайо“, която ограбваше средствата на техните осакатени другари.

Някой спомена за друг номер на завърналите се войници — установяване на цензура върху филмите. Едно кино в Ейнджъл сити започнало да представя германския филм „Кабинетът на доктор Калигари“ и това хунско нашествие така възмутило хората на легиона, че те облекли униформите си, блокирали киното и били всеки, който се опитвал да влезе вътре. Томи Пейли се засмя: куражът на всеки от тези ветерани бил подкрепен от петдоларова банкнота, платена от съдружението на кинопродуцентите! Те не искали чуждестранни филми, които превъзхождали местните!

Обади се Шмолски. Той беше твърде голям дебелак, за да разбира такова нещо като иронията, и забеляза, че режисьорите били съвършено прави. Шмолски, евреин от Рутения, Румелия, Румъния или някаква подобна страна, каза, че не искали чужди филми, които да подбиват техните. Един час по-късно Бъни го чу да разправя как холивудските филми наводнявали германския пазар и немалко да минат и три години и те щели напълно да владеят тази индустрия.

— *Vae victis!* — забеляза Бъни.

Шмолски го погледна учудено и рече:

— А?

VIII

След такъв уикенд Бъни се връщаше в Ейнджъл сити и придружаваше Рейчъл на някое събрание на Младежката социалистическа лига. В невзрачна зала двадесет и пет — тридесет момичета и момчета от работническата класа се събираха веднъж в седмицата, четяха доклади и разискваха политически и икономически проблеми върху работническото движение и Социалистическата партия. Рейчъл беше израснала в тази организация и се ползуваше с уважение в нея, защото имаше висше образование и защото водеше със себе си „другаря Рос“. Дори най-класосъзналите се младежи не можеха да гледат с безразличие такова необикновено нещо като милионер, който симпатизира на работниците и е помагал с внасяне на гаранция за политически затворници.

И сред младите социалисти, както и при възрастните, имаше дясно и ляво крило; всички спореха за тактиката и се стигаше до страшно възбуждение. Комунистите също имаха организация — Лига на младите работници, и двата съперника бяха в непрекъснати словесни престрелки; понякога те водеха официални дебати и младите хора скачаха и сядаха на местата си, а след това със седмици продължаваха споровете по домовете си и на работа. Това беше Москва срещу Амстердам, Трети интернационал срещу Втория, „червените“ срещу „розовите“, както се наричаха умерените социалисти. Същата тази борба се водеше и в душата на Бъни. Пол Уоткинс го изтегляше напред, а Рейчъл Мензис го дръпваше назад; и най-голямата беда като че ли беше в това, че поддържаше мнението на този, с когото беше говорил последен. Толкова много се стараяше да разбере становището на събеседника си, че губеше своето. Защо не можеше да има свое собствено мнение?

Теоретически беше възможно да се премине от капитализъм към социализъм по мирен начин, стъпка по стъпка. Всеки можеше да предначертае тези стъпки. Но когато се опиташ да направиш първата от тях, виждаш, че капиталистите не искат да стават социалисти и че не ти позволяват да правиш никаква стъпка. Факт беше, че досега те

успяваха да изиграят работниците; бяха дори принудили правителството да оттегли отстъпките, направени през форсмажорните времена на войната. Вярно беше също, както казваше Пол, че капиталистите не позволяваха на работниците да бъдат мирни: те прибегваха до насилие и нарушаваха законите и конституцията винаги, когато намереха за изгодно.

За Бъни имаше нещо покъртително в социалистите. Да вземем например човек като Хаим Мензис: той имаше далновидността, търпението на стар работник; с векове тежък труд зад гърба си и векове труд напред, той не се отказваше от задачата да изгради организация. Но никога не го оставяха да довърши изграждането — господарите я срутواха изневиделица: те подпращаха шпиони, подкупваха служителите и сееха раздори, а по време на стачки тяхната полиция и наемна охрана разгромяваха клубовете, изпращаха ръководителите в затвора, връщаха работниците отново в робство. И ето, това беше много интересно положение: господарите в своето заслепение работеха като съюзници на комунистите. Върн и другите петролни магнати казваха на трудещите се: „Не слушайте социалистите, те са куп стари глупаци. Комунистите са тези, които могат да ви кажат какви сме ние и как ще действваме!“

Бъни беше сигурен в едно нещо — работниците трябва да определят своята тактика без озлобление и вътрешни борби. Но сега започваше да се съмнява дали дори това е възможно. Разпрата между двете фракции беше резултат на самата природа на проблемата. Ако човек вярваше, вярваше в мирния преход, неговият начин на действие щеше да е един, а ако не — щеше да бъде друг. Ако мислеше, че можеш да убедиш масата на гласоподавателите, щеше да бъдеш предпазлив и политичен и щеше да избягваш екстремистите, които биха могли да отблъснат избирателите. Тогава щеше да гледаш да не допуснеш комунистите в организацията си, а това, разбира се, щеше да ги накара да те мразят и да те осъдят като съгласенец и ренегат и да твърдят, че получаваш пари от господарите, за да им помагаш да държат работниците в подчинение.

А пък социалистите отвърщаха със същите обвинения за продажничество. Хаим Мензис никога не пропускаше да заяви, че някои от комунистите са тайни агенти, заплащани от господарите, за да разцепват движението и да го излагат на ударите на полицията. Бъни

знаеше от това, което чуваше в разговори между съдружниците на баща му, че едрите бизнесмени имат сложна система от тайни агентури за подриване на работническото движение. И тези агентури използват всички възможни начини — наемат водачи привърженици на старата линия, за да предателствуват спрямо работниците, предотвратяват стачки или разпалват стачки, предварително осъдени на неуспех; изпращат шпиони, които да играят ролята на червени, предизвикват разцепление в организациите и подмамват ръководителите да вършат престъпления. Колкото и невероятно да изглежда, правителствената тайна служба, под ръководството на големия патриот Барни Брокуей, беше затънала до гуша в такива работи. При съденето на една група комунисти председателстващият федералния съд отбеляза, че очевидно цялото ръководство на Комунистическата партия е било в ръцете на правителството на Съединените щати!

IX

Бъни винаги таеше прекрасния блян неговите приятели да бъдат и приятели помежду си. Сега той заведе Рейчъл при Пол и Рут: толкова ги обичаше и искаше те да споделят тези чувства. Но, уви, те не изглеждаше да ги споделят! Двете страни бяха резервирани и така внимателно избягваха да говорят за политика, като че ли се намираха в „Манастира“. Бъни обаче искаше да говорят за политика, защото се мъчеше да разреши своето вътрешно раздвоение и чувствуваше, че те имат необходимата подготовка, те са членове на работническата класа, а той — външно лице. Може би един от тях щеше да убеди другия, но точно кой от кого му се искаше да бъде убеден, сам той трудно би могъл да каже!

Бъни поговори с Пол и разбра, че е напуснал работата си като дърводелец — Работническата партия му плащала малка заплата, за да посвети цялото си време на организационна работа. Пол се запознал с Джоу и Айки Мензис, привърженици на „лявото крило“, и Бъни му разправи как той и Рейчъл помогнали да обезвредят Бен Скът в съдебния процес. Колко много се искаше на Бъни социалисти и комунисти да могат да работят заедно по този начин, вместо да улесняват общия враг!

Подведена по този начин, Рейчъл каза, че би й било интересно да узнае схващанията на другаря Уоткинс. (Когато един социалист искаше да бъде много учтив с един болшевик, той го наричаше с това старо обръщение, което се използваше преди семейните редици да бъдат разединени.) Как би могло да успее едно масово въстание в Америка, когато класата на работодателите владее всички оръжия и съобщителни средства? Сега те разполагали и с отровни газове и щели да унищожат хиляди разбунтували се работници наведнъж. Единствена последица би била реакцията, както в Италия, където работниците завзели фабриките, а след това трябвало да ги изоставят, защото не могли да ги управляват.

Другарят Уоткинс отговори, че Италия нямала въглища и зависела от Англия и Америка, които по този начин могли да съкрушат

италианските работници. Всъщност фашистката реакция в Италия била създадена от американски банкери — Мусолини и неговите главорези не посмели да си помръднат и пръста, докато не си осигурили американски кредити. Америка изиграла там същата роля, както в Унгария и Бавария: по целия свят американското злато подкрепяло реакцията. Пол видял това със собствените си очи в Сибир и — каза той с присъщата му спокойна решителност — никой не би могъл да разбере какво значело това, освен ако сам е бил там. Пол не осъждал другарката Мензис за чувствата, които изпитвала, те били естествени за човек, израснал при мирни условия; но Пол ходил на война и видял класовата борба в действие.

— Да, другарю Уоткинс — каза Рейчъл, — но ако се опитате и не успеете, тогава положението ще стане много по-лошо!

— Ако никога не се опитаме, никога няма да успеем; пък дори да не успеем, класовото съзнание на работниците ще се изостри и краят ще бъде по-близък, отколкото ако не правим нищо. Ние трябва да държим революционната цел пред масите и да не ги оставяме да ги излъжат с някой компромис. Ето това е критиката ми на социалистическото движение: то не може да разбере интелектуалните и моралните сили, криещи се в работническата класа, които могат да се приведат в действие с един правилен призив.

— Да, тъкмо там е въпросът — каза Рейчъл, — кой е правилният призив? По-скоро бих искала да призовавам към мир, отколкото към насилие. Това ми изглежда по-морално.

Пол отговори, че да се отправят призови за мир към тигър може на някои да се струва морално, но на самия него изглежда безполезно. Определящ факт в света е какво е направила капиталистическата класа през последните девет години. Тя е унищожила тридесет милиона живота и богатство за триста милиарда — всичко, което е създадо цяло поколение трудови хора. Затова Пол не искал да влиза с тях в спор за морала: те били банда от кръвожадни манияци и задачата била да им се отнеме властта. Всяко средство за достигане на тази цел било морално, защото нямало нищо по-неморално от капитализма.

Когато Бъни и Рейчъл се прибраха, тя му каза, че Пол бил изключителен човек и без съмнение много опасен за капиталистическата класа. Той бил като зашеметен от войната и тези, които са предизвикали войната, щели да си имат работа с него. Тогава

Бъни я попита за Рут и Рейчъл му каза, че била мило момиче, но малко безцветно, не мисли ли така и другарят Рос? Бъни се опита да обясни, че Рут е вгълбена, със силни чувства, но рядко ги издава. Рейчъл каза, че Рут трябвало да мисли самостоятелно, защото щяла много да страда, ако последва Пол в болшевишката му кариера. Бъни предложи на Рейчъл тя да се заеме с нейното образование, но Рейчъл се усмихна и каза, че другарят Рос бил много наивен: положително Пол не би искал една социалистка да дойде и да открадне симпатиите на сестра му. Въпреки всичко, което Бъни искаше да направи, неговите приятелки не можеха да бъдат приятелки помежду си.

По-късно Бъни се видя с Пол и чу впечатлението му за Рейчъл. Симпатично момиче, интелигентно и с добри намерения, но нямало да запази пролетарските си убеждения за дълго. Социалната революция в Америка нямало да се осъществи от млади дами с университетско образование, които се занимават с благотворителност за капиталистическата класа! Това, което тя правела в Младежкия социалистически съюз, било, според Пол, просто губене на време, защото тези социалистически организации изразходвали усилията си в борба против комунизма. Капиталистите биха били доволни да я вземат на служба за такава работа.

Но, според Бъни, някак си не беше така: капиталистите бяха ограничени и непредвидливи! Няколко дни по-късно Бъни научи, че Рейчъл е изправена пред сериозна дилема. Беше завършила своя четиригодишен курс в университета с намерение след това да работи по линията на социалните грижи, но сега една приятелка, по чийто съвет се беше записала в университета, я предупреди, че губи шансовете си поради дейността си в съюза. Достатъчно трудно било за една еврейка, и то от работническата класа, да намери работа, без добавъчната пречка, че е социалистка. Трябвало поне да почака, докато си намери работа и се стабилизира.

Така че ето ти нови неприятности! Какво щеше да прави Рейчъл? Отговорът беше, че нямало да измени на любимите си млади социалисти. Хубаво беше да се каже „чакай!“, но нали по този начин започваха всички компромиси: започнеш ли веднъж, никога не знаеш къде ще спреш. Не, Рейчъл нямало да остави „младите социалисти“ да бъдат преследвани от полицията или клеветени във вестниците като конспирация за подкопаване морала на младежта! Ако се окажело, че

нейната приятелка е била права и буржоазията не я иска за помощник в нейната благотворителност, щяла да си намери някаква работа в работническото движение. И Бъни си отиде, за да не закъснее за една вечеря, където бе поканен с Ви Трейси: отиде с мрачно лице и смут в душата, без да е достатъчно съобразителен да прикрие било едното, било другото!

Х

Беше наближил края на университетския курс и всички тежки, важни абсолвенти трябваше да изберат бъдещата си кариера. Татко попита Бъни дали е решил какво смята да прави и той му отговори, че е решил:

— Но просто не смея да ти го кажа, татко, защото то ще те разочарова.

— Какво е то, сине? — Загриженост се изписа по кръглото, но набраздено с дълбоки бръчки лице на стареца.

— Искам да замина за една година, да взема друго име и да постъпя като работник в някоя от големите индустрии.

— О, господи! — Настъпи мълчание, докато татко гледаше в неспокойните очи на сина си. — Какво значи това?

— Просто искам да опозная трудовите хора, а това е единственият начин.

— Не можеш ли да ги попиташ за това, което искаш да знаеш?

— Не, татко, те сами не го знаят... може би съвсем смътно. То е нещо, което трябва да се преживее.

— Боже мой, сине, нека ти помогна. Аз съм бил там. Това значи мръсотия, паразити и болести... Аз мислех, че те спасявам от това и правя живота ти по-лек.

— Зная, татко, но това е грешка; не става така, както си го мислил. Когато един младеж получава твърде лесно всичко, което поиска, той става мекушав и няма собствена воля. Зная какво си направил и съм ти благодарен, но трябва за известно време да опитам нещо друго.

— Не можеш ли да намериш нещо достатъчно трудно за тебе, като работиш в управлението на петролната индустрия?

— Бих могъл, татко, ако наистина бих могъл да я управлявам. Но ти знаеш, че не мога. Тя е твоя, но дори да ми я дадеш, Върн и федерацията на собствениците не биха ми позволили да направя това, което бих искал да направя. Не, татко, в петролната индустрия има нещо грешно в основата и аз никога не бих могъл да участвам в

играта заедно с другите. Искам да отида някъде другаде и да опитам нещо на своя глава.

— Сам ли искаш да отидеш?

— Има още един човек, който има същата идея, и ще заминем заедно. Грегор Николаев.

— Онзи, руснакът! Не можеше ли поне да намериш някой американец, с когото да се сдружиш?

— Работата е там, татко, че никой от американците не се интересува.

Последва дълга пауза.

— И ти наистина си решил това сериозно?

— Да, татко, ще го направя.

— Ти знаеш, сине, че в големите индустрии работата е много тежка. Някои работници лошо се нараняват, някои загиват.

— Да, точно там е въпросът!

— Много е трудно за баща, който има един-единствен син и е градил всичките си надежди на него. Знаеш, нали, колко много съм мислил за тебе: това е била главната причина да работя толкова много.

— Разбирам, татко, и не мисли, че не съм страдал за това; но просто не мога да не го направя.

Настъпи нова пауза.

— Помисли ли за Ви?

— Да!

— Каза ли й?

— Не, все отлагах, както и с тебе. Зная, че тя няма да приеме това. Ще трябва да се разделим.

— Човек трябва дълго да размисли, преди да захвърли щастието си по този начин, сине.

— Мислих много. Но не бих могъл да прекарам живота си като притурка към филмовата кариера на Ви. Ще се задуша от лукса. Аз имам свои убеждения и искам да ги следвам. Искам да се опитам да помогна на работниците, но най-напред трябва да разбера какво мислят те.

— Струва ми се, сине, че ти говориш като един от тях... искам да кажа като червените.

— Може да е така, татко, но те уверявам, че на червените не им се струва така.

Отново настъпи мълчание. Татко не можеше да намери вече думи.

— Никога в живота си не съм чувал подобно нещо.

— Всъщност то е много стара идея — най-малко от преди две хиляди и четиристотин години.

И Бъни започна да разказва за младия княз Сидхарта, в далечна Индия, който е познат на западния свят като Буда: как се отказал от земите и богатствата си и тръгнал да се скита с просяшка паничка, с надеждата да намери някаква нова истина за живота, която не е била позната в двореца.

— Дворецът, който царят подарил на княза, блестял с всички скъпоценности на Индия, защото царят искал да види сина си щастлив. Всички тъжни неща, цялата мизерия и познаването на мизерията били пазени далеч от Сидхарта и той не знаел, че в света имало зло. Но тъй, както затвореният слон мечтае за пущинаците на джунглата, така и князът мечтаел да види света и поискал от баща си, царя, позволение да го направи. Така Шудодана заповядал да направят колесница, цяла обсипана със скъпоценни камъни и с четири великолепни коня, да се държи готова за път и заповядал да бъдат украсени пътищата, където ще мине синът му. — И като видя смутената усмивка по лицето на Шудодана, Бъни се засмя: — Какъв искаш да стана, татко, будист или болшевик?

И истината е, че татко не би знаел на кое да се установи.

XI

През този век беше открит един нов свят за знанието — подсъзнанието — и за него се разказваха много странни неща. То си имало обичай да полага определени усилия да държи на своето и понякога, когато му се пречело, отивало дотам, че разболявало тялото. Така ревнива жена стигала до нервен припадък, съвсем непристорен случай, с което поддържала вниманието на съпруга си, и така нататък — цяла редица странни явления. Но тъй като теорията на Фройд не съвпаднаше с методисткото богословие, тя не беше още проникнала в южната част на тихоокеанското крайбрежие. Затова у Бъни не се породиха никакви подозрения, когато точно след като завърши университета и преди да тръгне с Грегор Николаев, татко се разболя от тежък пристъп на инфлуенца. Разбира се, Бъни трябваше да отложи заминаването си и можа да изживее колкото си искаше неприятности у дома. Имаше няколко дни, през които не беше сигурно дали татко ще оживее, и Бъни изпита онова угризение на съвестта, което му беше предсказал Върнън Роско. Освен другото, той се изправи пред страшната перспектива, че можеше да му се наложи да поеме контрола над всичките милиони на татко.

Старецът прескочи трапа, но беше много слаб и жалък, а лекарят предупреди семейството, че след инфлуенцата сърцето често оставало в лошо състояние и трябвало да го пазят от сътресения. Дълбоко в себе си татко сигурно весело се подсмиваше, защото за Бъни сега беше невъзможно да замине. Бащата се хващаше за ръката на сина си като дете и Бъни трябваше да седи при него и да му чете тъжната и нежна история за младия княз Сидхарта. Дали татко беше казал нещо на Ви за тайния си помисъл или това беше телепатичен контакт на две подсъзнания? Тя идваше често в къщи и бе така мила и добра, че дивият слон в духа на Бъни бе вързан с хиляди копринени нишки.

А после, когато татко можеше вече да се разхожда и да излиза на верандата на слънце, хитрото му съзнание заработи и скоро той състави план.

— Сине, аз мислих по твоите проблеми и разбрах, че имаш право да изповядваш идеите си. Чудя се дали не бихме могли да стигнем до някакъв компромис и да мога да ти помогна.

— Как, татко?

— Е, например да имаш известна сума пари, които да можеш да харчиш, както намериш за добре, без да чувствуваш, че вземаш от моите. Разбира се, аз не смятам, че би било правилно да ти помагам да правиш нещо, което е против закона; но ако има такова образование, което не е за насилието, не бих имал нищо против, и ако ти имаш доход от хиляда долара месечно, които да можеш да използват за такъв род пропаганда... ще ти помогне ли това?

Хиляда долара на месец! Боже! Бъни забрави стандарта на собствената си класа, според който хиляда долара на месец не биха стигнали да се поддържат понита за поло или малка спортна яхта; той ги видя според стандарта на радикалите, за които хиляда долара месечно означаваха един работнически университет или седмичен вестник! Нищо не се спомена за това, че Бъни ще трябва да остане в къщи, но той разбра, че предложението беше подкуп: ще трябва да администрира този фонд! Той отстъпи пред изкушението и побърза да съобщи по телефона на Рейчъл, че има пред вид работа за нея!

Бъни я покани на обед и през цялото време, докато отиваше с колата; към определеното място, напрегнатият му ум скачаше от план на план. Рейчъл щеше да работи като секретарка на „младите социалисти“, но щеше да получава заплата за работата си, същата, каквато би получавала, ако би постъпила на служба по социалните грижи. Младите социалисти щяха да наемат по-голяма зала и да издават седмичен вестник, предназначен за гимназиите и висшите училища на Ейнджъл сити. Бъни сега беше освободен от обещанието си, дадено на доктор Каупър да не върши пропаганда в „Съдърн пасифик“. И щеше да я върши, и още как! Студентите от този университет и от всички други щяха да научат нещо за модерните схващания, за работническото движение, за социализма и... е, не чак толкова много за комунизма, разбира се, защото татко щеше да нарече това насилие и то би могло да бъде нарушение на закона!

ГЛАВА XVIII

БЯГСТВОТО

I

Лятото на 1923 година беше приятно за Бъни. Да бъдеш един от редакторите на малък вестник, да можеш да казваш каквото мислиш, да го печатиш седмица след седмица и да го разпространяваш, без да ти го отнема някой декан Скуърдж и без полицията или патриотите да разгромяват редакционните ти помещения! Да го изпращаш на всеки, когото познаваш, и да се блазниш от мисълта, че те го четат и че това ги лекува от техните предрасъдъци. Бъни включи всичките си бивши съкурсници в списъка на абонатите на вестник „Младият студент“, а наесен „младите социалисти“ щяха да го продават в университетите и може би тогава щяха да имат неприятности и това щеше да представлява безплатна реклама!

Татко бавно се възстановяваше. Той четеше вестника всяка седмица — един вид домашна цензура. Но беше съвсем излишно, защото Рейчъл, правоверна социалистка, не хабеше място за привържениците на лявото крило. Когато тези екстремисти успяваха да накарат Бъни да мисли, че трябва да се изслушат и двете страни, Рейчъл казваше — защо не си издават и те свой вестник? И ето че Бъни пак се виждаше „командуван“, както обикновено, и то от жена! А това беше почти толкова лошо, както ако беше женен.

Друг източник на успокоение — Ви вече не се караше с него толкова много. Тя беше така поразена от лудото му намерение да замине и да бъде убит в тежката индустрия, че беше доволна от компромиса и да отнема само половината от времето му, като оставя другата половина на Рейчъл и „Младия студент“. Ви работеше усилено върху новия си филм „Златната каляска“, в който се разказваше за една американка, любителка на разкоша, попаднала в мрежите на лъжлив княз от някаква балканска страна. За изпълнение ролята на княза беше взет истински румънски княз, който притежаваше най-чаровни маниери и беше готов да се посвети на Ви винаги, когато Бъни бе зает със социалистката-еврейка.

Те получаваха и много мили писма от Бърти, която се чувствуваше на седмото небе. Такъв блестящ свят, с толкова важни

събития! Обядвала с принц еди-кой си и вечеряла с херцогиня еди-кой си. Защо татко и Бъни не им отидели на гости? Бъни можел да направи наистина блестяща женитба. Татко се закиска: да си помисли човек — той да отиде в „Пари“ и да се мъчи „парле ву франсе“!

Изнудвачите не бездействаха, разбира се, но след боледуването татко беше оставил цялата тази грижа на Върн. Конгресът беше във ваканция, което означаваше относително затишие: червените сенатори можеха да осъждат отстъпването на петролните концесии по своите щати, но вестниците не бяха длъжни вече да поместват нищо от техните речи. Интересен предразсъдък, че когато нещо се кажеше в Конгреса, дори и най-сериозните вестници считаха за необходимо да го споменат. Такива неща дискредитираха политиката пред бизнесмените.

Сондирането на периметъра в Сънисайд беше започнало. Десетина сондажи вече даваха петрол и оправдаваха напълно онова, което е било очаквано от тях. Понякога татко го отвеждаха в бюрото, но в повечето случаи будните млади ръководители идваха при него в къщи, седяха в „бърлогата“ и получаваха нарежданията му. Това бяха прями, експедитивни млади хора, всичките способности на които бяха насочени да изкарват петрол от земята. Никакви видения не ги тормозеха, никакви звуци от музика не ги преследваха, никакви колебания, никаква несигурност, никакво съмнение, че да се изкарва петрол от земята е единствената цел в човешкия живот! Така те не се сащисваха, ръководеха поверените им отдели и повишаваха престижа и заплатите си, а когато някой от тях си отидеше, мълчалива скръб обземаше татко и неговия син. Защо и Бъни не можеше да бъде като младия Симънс, като младия Хейман или младия Болинг?

II

Лекарят беше казал, че татко не бива да мисли по делови въпроси повече от два часа на ден; затова Бъни го подмамваше да излезе на разходка, много бавна разходка, и понякога, докато се разхождаха, чуваха някоя проповед на Илай и това винаги отвличаше ума на татко и той започваше да се подсмива. Особено коварна радост изпитваше, като гледаше как се шири славата на Третото откровение: с доказването, че масите са глупави, се оправдаваше вземането на флотските им резервати. Татко се беше абонира за малък седмичник, издаван от конкурентен религиозен циркаджия в града, целият пълен с опровержения на Илай и разобличения на измамничествата му.

Обикновените църкви завиждаха на това ново Откровение, което ги беше ударило така жестоко. Илай бил парвеню и мошеник и Том Пубър, духовният му съперник, уверяваше, че твърденията за изцеляването на хора били чиста измама и че Илай плащал на мнозина, за да разправят как били излекувани хромите им крака или как ракът им изчезнал. Освен това последователите на Илай не искали да се откажат от „търкалянето“ и „говорене на други езици“ и за тях Илай трябвало да направи в храма няколко звуконепроницаеми зали, където да могат да извършват тези обреди. Тези помещения бяха наричани „стаи за приобщаване“, защото там те се „приобщавали към Христа“; и когато там започвали тези обреди, можело да се видят стотина мъже и жени да се търкалят на пода, дерейки се един друг и късайки дрехите си; можело да се види някоя жена да отмята главата си назад или да скача тук и там, по няколко крачки наведнъж, също като кокошка с отрязана глава. Тези оргии завършвали с маса човешки създания, струпани на куп, мърдащи и гърчеци се сред смрад от пот, от който можело да ти се повдигне.

Преподобният Пубър печаташе такива неща и изпращаше вестникопродавците пред храма на Илай; там ги хващаха и набиваха, а полицията не успяваше да арестува побойниците, или ако ги арестуваше, веднага след това ги освобождаваше. „Нима политиците в Ейнджъл сити ги е страх от силата на този пустословен пророк?“ —

питаше Том Пубър с едри букви във вестника и това караше татко да се смее на глас, като онзи заселник на Запад, който, като се върнал в къщи, намерил жена си да се бори с мечка, подпрял пушката си на оградата, седнал и взел да подвиква:

— Дръж се, жено! Карай, мечко!

Имаше и друго едно обвинение: разправяха, че пророкът имал слабост към компанията на хубави млади жени. Това беше жестоко подмятане, тъй като Илай порицаваше блудството и разврата толкова много, колкото еврейските пророци от Първото откровение. Татко се смееше и размишляваше, докато един ден се случи двамата с Бъни да излязат с колата на дълга разходка и да спрат на пусто място край брега, за да може Бъни да доплува. Наблизо имаше евтин хотел и от неговата врата кого мислите, че видяха да излиза? Илай Уоткинс с много хубава млада жена! Жената избърза напред, а Илай поздрави татко и Бъни, а след това се извини, че не може да остане. Татко стоя за миг загледан подир девойката и измърмори:

— Я го виж ти!

След това се обърна, влезе в хотела и с най-непринуден тон попита администратора:

— Познавам се с този господин, но името ми е изскочило от паметта — този, който ей сега излезе.

— Това е господин Т. С. Браун, от Санта Инес.

— Тук ли е отседнал?

— Той тъкмо напусна.

Татко хвърли поглед в хотелската книга и прочете написаното с големи букви име: Т. С. Браун със съпругата си, Санта Инес. Това беше написано с неравния разкривен почерк на Илай Уоткинс, който татко имаше на няколко делови писма в къщи. Татко едва се сдържа да не избухне в смях. Дявол да го вземе, ако речеше да подсказе на Том Пубър за съдържанието на тази хотелска книга, той щеше да прати Третото откровение по дяволите!

III

Президентът Хардинг умря и Дан Ървинг писа на Бъни клюките от Вашингтон. На стария джентълмен не му се искало да взема пари от петролните магнати, затова Барни Брокуей и неговият „уредник“ уредили работата зарад него: те му „открили сметка“ в Уол стрийт, начин, по който бизнесмените улесняват живота на държавниците. От време на време те носели на стария джентълмен по пакет с облигации от заема на свободата, като му казвали, че са ги спечелили, като играели за негова сметка на борсата. Сега неговата вдовица намерила в банковата касетка бонове за няколкостотин хиляди долара, сметнала, че той ги е държал за някаква друга жена, и така се разярила, че разказала това на всички приятели, с което много развеселила вашингтонските клюкари.

А после за новия президент; той бил дребен човечец, чиято слава почивала върху легендата, че потушил някаква стачка на бостънските полицаи, докато истината била, че той се криел в хотелската си стая с око, посинено от кмета на града. Мечтата в живота му, според собствените му думи, била да има магазин и това бил и мащабът на умствените му способности. Той не знаел какво да говори и вестниците го наричали „силният мълчаливец“.

Бъни не публикува много от тези материали, защото Рейчъл не обичаше клюките. Но те поместиха някои от фактите за професионализма в спорта в университетите и когато този брой се продаваше пред университетските сгради, студентите-спортисти се нахвърлиха върху „младите социалисти“, но дори и нападателите четяха вестника и Бъни беше във възторг.

През декември се събра новият Конгрес и се оказа, че положението е обезпокоително: „бунтовниците“ имаха мнозинство в Сената и първата им стъпка беше да се съюзят с демократите и да предизвикат анкета по въпроса за петролните концесии. Тази новина поразитатко и Върн като гръм: техните агенти във Вашингтон не бяха успели да предвидят такава беда и Върн трябваше да скочи в колата си, да замине за Вашингтон и да види дали някоя сума в брой не би могла

в последната минута да оправи работата. Очевидно той не можа да направи много нещо, тъй като комисията започна да призовава свидетели и да ги „пече“ — ужасен вестникарски израз, но това не беше толкова кулинарна операция, колкото истинска експлозия, отломки от която изпъстриха всички първи страници във вестниците.

Това беше твърде сензационно, за да може да се прикрива повече. То не приличаше на политика, а на някой долнопробен филм. На секретаря Крисби не му стигна умът да вложи „петролните“ си пари в бонове и да ги скрие в някоя банкова касетка: той взел и като някой глупак изплатил голяма ипотека върху ранчото си в Тексас и накупил сума неща, които всеки можеше да види; беше дори казал на управителя на своето ранчо, че е получил шестдесет и осем хиляди долара от Върнън Роско, а управителят го казал на един от ратаите в ранчото. Сега сенаторите бяха изправили уплашилия се здравата управител като свидетел и той трябваше да обясни, че всичко било недоразумение — това, което казал, не било „шестдесет и осем хиляди долара“, а „шест или осем крави“. Сами виждате колко лесно може да стане такава грешка!

Тогава обаче стана ясно, че държавният секретар Крисби депозирал в банката си сто хиляди долара в един ден; откъде ги взел? Голям вашингтонски собственик на вестник излезе с изявление, че дал тази малка сума на заем на добрия си приятел, секретаря, без някакъв специален повод. Големият издател замина след това да прекара зимата във Флорида и се разболял и не бивало да бъде безпокоен. Но заядливата комисия изпрати един от членовете си във Флорида, за да разпита издателя като свидетел, и в присъствието на петдесетина репортьори го притисна и накара да признае, че разправената от него история била приятелска услуга и измислица.

Откъде бяха дошли тези сто хиляди? Любителите на скандали, разбира се, действаха: хора като Дан Ървинг тичаха при комисията с истории за това какво гласи клюката във Вашингтон. Така комисията призова „Младия Пит“ О’Райли, сложи го натясно и го принуди да признае, че е занесъл сумата от сто хиляди долара на държавния секретар Крисби в една малка черна чанта — още нещо също като във филм! Тогава хванаха „Стария Пит“, който настояваше, че това било просто заем и бил получил полица, но не можел да си спомни къде е тази полица. Най-сетне той показа подпис, за който каза, че бил

откъснат от полицата, но не знаеше какво е станало с останалата част; бил много нехаен спрямо полицаи и мислел, че я е дал на жена си, която я забутала някъде и останал само подписът. Такива скандални подробности за първенците на най-модното общество във Вашингтон и Ейнджъл сити! А вестниците ги поместваха, макар и да изтръпваха от собственото си неуважение.

IV

Всеки ден татко получаваше дълги телеграми от Върн, които не идваха, разбира се, адресирани направо до него, а до госпожа Болинг, съпругата на един от доверените млади служители, подписани „В. Екстра“ — взето от любимия израз на татко „всичко екстра“. Това не бяха телеграми, към които лекар би прибегнал за успокояване нервите на своя пациент; не, те държаха пациента в треска поради неизвестността — колко пъти съжаляваше той, че не бе послушал предупрежденията на своя млад идеалист и не остана настрана от тази корупция! Но, разбира се, Бъни не можеше да му говори сега за това: можеше само да чете телеграмите, да чака и да се чуди кога ли гърмът ще падне върху техните глави.

Филмът на Анабел „Майчиното сърце“ беше готов и щеше да има изключително блестяща премиера, Бъни, разбира се, щеше да заведе Ви, а татко — леля Ема, и щеше да бъде „всичко екстра“, поне тази вечер. Бъни се върна в къщи, след като беше чел коректурите на поредния брой на вестника, и завари леля си да го чака с треперещи от възбуда ръце и тракащи зъби.

— О, Бъни! Ужасно нещо! Искат да арестуват баща ти.

— Да го арестуват?

— Да, има хора, които го причакват... Точно пред къщата. Трябва да излезеш, без да те забележат... те ще те следят... О, толкова ме е страх!... О, моля ти се, внимавай. Не оставяй да хванат баща ти!

Той успя да разбере историята и тя наистина беше почти толкова мелодраматична, колкото и откъслечните й думи. Младият Болинг, довереният служащ, бил преди няколко минути у тях и търсел Бъни с много важно и бързо съобщение за Бъни от татко; той го написал и Бъни го прочете: трябвало да излезе с колата си и да бъде абсолютно сигурен, че не го следят, защото щяло да има хора, които щели да се опитат да го проследят, за да хванат дирите на татко. След като се отърве от тези хора, трябвало да изостави своята кола, в документите на която, разбира се, е вписано неговото име; трябвало да отиде някъде, където не го познават, и да купи закрыта кола на измислено

име; не трябвало да бъде нова, защото можело да се наложи да карат много бързо. След като отново се увери, че не го следят, Бъни трябвало да отиде в предградието Сан Паскуал и на определен ъгъл татко щял да се качи при него. Господин Болинг дал на леля Ема пет хиляди долара в банкноти и си отишъл с надеждата, че хората, които наблюдават къщата, ще тръгнат подир него.

Бъни каза няколко думи, за да поуспокои бедната старица. Никой не искал да прати татко в затвора, а просто искали да го разпитат като свидетел, както вече направили с младия и стария Пит. Бъни сложи малко дрехи в стар куфар, върху който нямаше никакво име или инициали, и забърза към колата. То се знае, че на улицата, малко по-нататък, имаше и друга кола и когато Бъни тръгна, другата кола също тръгна. Бъни сви зад пет-шест ъгъла, но колата продължаваше да го следва. Той се сети за голямото движение в центъра, което сега, между пет и шест часа подир обед, беше най-голямо. Движението се регулираше със сигнали, а на оживените ъгли имаше двама-трима регулировчици и нямаше да е много трудно да свие насам-натам, да остави няколко коли между себе си и преследващата го кола и рано или късно да прекоси точно когато звънецът удари и принуди преследвача да остане да чака.

Бъни изигра този трик и се отърва от другата кола; тогава остави своята на съхранение в обществен гараж и купи двуместна закрыта кола на името на „Алекс Х. Джоунс“. Разписката щеше временно да служи като документ на колата. Бъни брой осемнадесет от своите банкноти по сто долара и замина. След половин час беше вече в Сан Паскуал и мина край определения ъгъл. Мина оттам два пъти. На втория път татко излезе от един хотел, Бъни забави и след миг двамата полетяха.

— Следи ли те някой?

— Не вярвам, но можем да проверим.

Те направиха още няколко завоя, като татко гледаше през задното стъкло.

— Всичко екстра! — каза най-после той. Тогава Бъни попита:

— Накъде да карам?

Отговорът беше:

— Към Канада!

И Бъни, подготвен за всичко, пое булеварда, който извеждаше на север от Сан Паскуал.

Докато караше, татко му разказа новините. Първото нещо било, че Върн избягал в Европа, или поне параходът му заминавал днес и трябвало да се надяват, че не е хванат. „В. Екстра“ беше телеграфирал на госпожа Болинг, като ѝ съобщил, че било абсолютно необходимо господин Парадайз (това беше условното име на татко) да се срещне веднага с приятелите си във Ванкувър и трябвало да тръгне още тази вечер, тъй като иначе щяло да бъде твърде късно за срещата. Татко нямал нужда от други загатвания; той узнал още предишния ден — макар и да скрил тези неприятни новини от Бъни, — че сенатската анкетна комисия научила за Канадската корпорация и се канела да потърси всички нейни организатори. Без съмнение призовките са били изпратени още същия ден телеграфически в Ейнджъл сити, с указание да бъдат връчени от федералния съдия-изпълнител веднага. Татко и младият Болинг се измъкнали от кантората през изхода за в случай на пожар — пак като във филм, както виждате! И сега Алекс Х. Джоунс и Пол К. Джоунс караха цялата нощ по разкаляните шосета, без да смеят да спрат в някой хотел, защото федералният съдия-изпълнител може би се спотайваше във фойето; не смееха дори да минават през големите градове, от страх да не би всевиждащото око на разгневения Чичо Сам да ги следи от някой прозорец!

V

Стигнаха във Ванкувър в силна снежна буря, тозчас изоставиха неудобните си измислени имена и отседнаха в най-хубавия хотел. Веднага, разбира се, дойдоха и репортьорите; татко им каза със спокойно достойнство, че приказките за това, че са избягали от сенатската анкетна комисия, били глупости, те били американски бизнесмени, дошли в Британска Колумбия, за да проучат възможността за капиталовложения. Скандалът във Вашингтон бил плитка и глупава политика, даването на концесиите било много изгодно за правителството, а колкото до Канадската корпорация, тя била предприятие с голяма изгода за Канада. Възнамеряват ли господин Рос и син му да правят проучвания за петрол в Британска Колумбия? — питаха усърдно репортьорите, а татко им каза, че още нищо не можел да им съобщи.

Тук те се чувствуваха много добре физически, но съвсем не и духовно в град, който за тях беше граничен пункт, времето беше студено и нямаше нищо интересно. Въпреки това имаше опасност татко да остане в изгнание дълго време: новият Конгрес щеше да бъде в сесия половин година, а подбудителите на раздорите без съмнение щяха да поддържат скандала, за да могат да го използват за президентските избори идната есен. Татко изпрати телеграми до кантората си и радиограми до Върн на парахода. На следващия ден получи отговор от Върн, който искаше да се срещнат незабавно в Лондон.

Татко трябваше да отиде, а какво щеше да стане с Бъни? Той беше оставил любимата си и вестника си и може би трябваше да се върне в Ейнджъл сити. Но Бъни каза, че това са глупости и че е немислимо татко да прекоси цял континент и цял океан самичък зиме. Бъни щял да го придружи и след като се разберат с Върн, можело да отидат в Париж, да погостуват на Бърти и да се запознаят с чудесните ѝ приятели дипломати. Тогава, ако се наложи, Бъни би могъл да се върне сам, но за това щели да мислят по-късно.

Старецът беше жалък в радостта си от това решение. Бъни сега беше единствената му грижа. Дълбоко в сърцето си той сигурно изпитваше унижение пред сина си, но трябваше да продължава да се преструва, че е достоен бизнесмен, преследван от безскрупулни политически врагове. За тези работи той говореше с Бъни много малко, но с други хора приказваше с часове; тази внезапна приказливост по отношение на частните му дела беше най-жалкият признак за неговата немощ.

Бъни написа дълго писмо на Ви, с което ѝ обясняваше положението и ѝ се кълнеше в любов; и друго на Рейчъл, с което ѝ поверяваше вестника и изпращаше нареждане хилядата долара месечно да бъдат изплащани на нея. Татко написа дълги писма на експедитивните си млади ръководители — хвала на бога за тяхната експедитивност сега! Те трябваше да поддържат телеграфическа връзка с него и Върн; а агентите на Върн във Вашингтон трябваше да изпращат сведения за хода на анкетата. Бъни уреди да получава седмичното писмо на Дан Ървинг и разните радикални вестници, които четеше, та да могат бащата и синът да продължат своите пререкания и в Европа!

Те прекараха четири дни във влака, пресичайки заснежените равнини на Канада. Навън беше ужасен студ, но вътре беше топло и приятно, а на опашката на влака имаше салон-вагон с големи прозорци, зает от тридесетина бизнесмени от Америка и Канада. Скоро те научиха, че между тях е известният Дж. Арнолд Рос, и след това татко зае председателското място и разправяше историята си пред всички. Интересно беше за Бъни да наблюдава класовото съзнание на тези хора и тяхната мигновена и автоматична реакция: всички до един бяха на страната на татко, всички бяха сигурни, че публичният скандал е бил работа на зложелателни политически смутители и че даването на концесиите е било много изгодно за обществото. Спестяването на средства, правени от опитни бизнесмени, било винаги много пъти по-голямо от вземаните от тях печалби.

Когато стигнаха в Монреал, там ги очакваше луксозен параход с няколкостотин най-различни роби на надницата, готови да им служат срещу няколкостотин варела от откраднатия петрол. Те се качиха и параходът потегли по течението на реката Св. Лаврентий; той спря в Квебек, където имаше вестници, и Бъни прочете, че агенти на

федералната полиция нахълтали на един таен конгрес на Работническата партия и арестували всички делегати. Това беше много сензационно събитие и канадските вестници даваха пълни подробности — у тях също имаше същата проблема! Даваха се имената на заловените престъпници и един от тях беше Пол Уоткинс!

VI

Дори и всичките пари от петрола в целия свят не биха могли да направят зимното пътуване до Англия друго, освен студено и бурно. Татко се оказа лош моряк и когато стигнаха в хотела на Върнън Роско в Лондон, беше в окаяно състояние. Но Върн го развесели: да, татко наистина започна да се съживява още при първото тупване по гърба и първото избумтяване на гласа на Върн във фойето на хотела.

— Бога ми, това е старият разбойник! Червените май са му поразклали нервите!

Никой не беше разклатил нервите на Върн: той беше от щастлив по-щастлив. Тази анкета — глупости, това беше цирков номер за забавление на глупаците. Ще заглъхне и след няколко месеца ще бъде забравена. Върн спомена един водач на Демократическата партия, който си беше изпатил от подобна история, и каза:

— Всяко чудо за три дни. Можеш ли да издържиш трите дни, всичко ще бъде наред!

Да, дявол да го вземе — и Върн отново потупа съдружника си; — нали те си вадят петрол от Сънисайд и парите отиват в техните банкови сметки, а не в сметките на някой друг, и какъв живот ще му ударят с тези пари! Нещо повече: ще изиграят такъв номер на тези (да не ги казвам какви) червени сенатори... татко само да почака няколко дни и ще види нещо, което ще се появи на първите страници на вестниците, дори тук, в Англия!

Джим младши също получи своя дял от потупването по гърба. Малкият болшевик трябвало да разведе баща си и да му покаже някои от забележителностите на Лондон; не е ли учил за тях в учебниците по история — местата, където преди петстотин години са отсичали главите на хората, и други такива весели места? А след като старецът си почине, Върн щял да му покаже едни предложения във връзка с петрол, които щели да го накарат да си облещи очите. Върн не си е губил времето, не! Той вложил пет милиона в един проект за възобновяване на голямо петролно поле в Румъния, опожарено по време на германското нашествие, и това било сделка, която щяла да

бие Сънисайд, и Върн имал петдесет и един процента от акциите и пълен контрол, и щял да докара там пълно американско оборудване и да покаже на тези цигани, или каквито и да били там, какво значи истинска петролна индустрия. А сега воювал с някои английски петролни магнати за петрола в Персия и Върн и държавният департамент събуждали сега стария Джон Бул от неговия дълъг сладък сън.

Бъни видя тука много интересно положение. Върнън Роско беше избягал от анкетната комисия на Сената, но в същото време беше господар на външната политика на правителството на Съединените щати по отношение на петрола и посланиците в чужбина и държавният секретар вътре в страната се държаха като негови разсилни. Разбира се, имаше и други петролни магнати като „Екселсиор Пит“, „Виктор“ и другите от „Петте големи“, които имаха свои агенти, стотици агенти в чужбина; но Върн беше така активен и думата му дотолкова се чуваше във Вашингтон, че останалите само следваха неговия пример. Президент Хардинг можеше да е умрял, но неговият дух продължаваше да живее, а Върн и неговите хора го бяха откупили и плащаха за него.

Американският магнат дойде между тези британци с такта и грацията на дългорогите бикове от югозападните равнини. Нямаше намерение да блести със светска префърцуненост, той беше бивш говедар от Оклахома, и ако „Старият цилиндър и монокъл“, както той наричаше най-големия британски петролен магнат, не го харесваше, много му здраве. Бъни присъствува на един банкет със съперниците и му се стори, че Върн беше по-шумен и употребяваше повече жаргон, отколкото дори на своята трапеза в „Манастира“. Младежът заподозря, че това бе предназначено: Върн плашеше тези чужденци с похватите на Дивия запад, а това беше правилното настроение за преговори! Те бяха имали страшно голяма нужда от американския флот преди няколко години и го получиха безплатно, но това нямаше вече да се повтори и Върн беше този, който им го каза. Следния път петролните магнати щяха да се разпореждат с военните кораби... както и с доларите, дявол да го вземе!

След края на войната имаше нов курс в американската дипломатия. Държавният департамент беше поел контрола върху задграничните капиталовложения на bankerите и им казваше къде да

отиват и къде да се държат настрана. Банкерите трябваше да се подчиняват, защото не знаеха кога може да им дотрябва помощта на морската пехота, за да си приберат лихвите. А това на практика означаваше, че неколцина бойки личности като Върнън Роско можеха да отидат при чуждестранните бизнесмени и да кажат „Искам да взема участие в това“ или „Дайте ми дял в онова или ще има да чакате заем от Уолстрийт“. Тази система е добре позната на всички скотовъдци и те я наричат „усмиряване“, и след като неколцина англичани бяха „усмирени“, те разбраха това, което бяха разбрали дребните хорица в Щатите: кои са истинските господари на Америка!

VII

Татко, разбира се, не прояви никакъв интерес да види мястото, където отсичали главите на някои преди петстотин години; Бъни се опита да го види, но установи, че не се интересува и той. Това, което искаше да види, бяха хората, които бяха заплашени да им отсекаат главите сега. В Англия имаше голямо работническо движение, с добре развита система на класово възпитание, поддържано от работнически ръководители от старата школа. Имаше и група млади бунтовници, които воюваха против него, защото то нямало определена революционна цел. Вестникът, „Младият студент“ разменяше екземпляри с „Плебс“, та сега Бъни отиде да види тези млади бунтовници и скоро затъна до уши в борбата на английското работническо движение — едно чудесно събрание в „Албърт хол“, срещи с лейбъристки членове на парламента и много други интересни хора.

Няколко вестника публикуваха интервюта с младия петролен принц, взел страната на „радикалите“, както ги наричаха в Америка. Това доведе до едно отчаяно писмо от Бърти. Тя ги беше молила да дойдат в Париж, за да се срещнат там с най-доброто общество, но ето че Бъни, на шест хиляди мили от къщи, пак прави своите гафове. Не може ли, за бога, да помисли как вреди на роднините си? Елдън точно щял да получи повишение и ето, идва неговият шурей и разваля всичко. Личаха всички усилия на Бърти да се владее в писмото и да обясни на брат си разликата, между Европа и Калифорния. Хората тук вземали червената опасност много сериозно и Бъни скоро щял да се види напълно изолиран от обществото. Как биха могли шефовете на Елдън да му имат доверие по деликатните въпроси на държавната политика, ако узнаели, че членовете на семейството му имат симпатии към главорезите от Москва?

Бъни отговори, че е наистина много тъжно, но би било по-добре Бърти и нейният съпруг да се отрекат от него и да не го виждат, тъй като нямал намерение да се откаже от възможността да се запознае с работническото и социалистическото движение в страните, които

посещава. Като премахна този товар от гърба си, Бъни седна да напише дописка за „Младия студент“ за всички червени неща, които беше видял, и всички червени хора, с които се беше срещнал досега.

Малкото вестниче пристигаше и Бъни го изчиташе от горния ляв ъгъл на първата страница до долния десен ъгъл на четвъртата и намираше всичко за много добро. Да, Рейчъл щеше да стане истински редактор, много по-добра от самия него, реши скромно Бъни. Беше започнала редица статии под заглавие „Правдата и студентът“, в които се разглеждаха проблемите на по-младото поколение. Тя виждаше всичко толкова ясно и беше така достойна и убедителна — не проявяваше яд, което много лесно правеха младите червени. Дори на татко направи впечатление — да, тя била умно момиче; като я гледаш, никога не би помислил такова нещо... но тези евреи винаги са били способни.

Редовно пристигаше и бюлетинът за работническата преса с вашингтонското писмо на Дан Ървинг и други новини около петролния скандал. Много скоро Бъни разбра какво искаше да каже Ърн, като предричаше провала на анкетата. Всичките усилия на главния прокурор бяха насочени против въстаналите сенатори. Барни Брокуей, притиснат до стената, се бореше за собствения си живот и за живота на „бандата от Охайо“. Агенти на тайната служба бяха нахлули в бюрата на сенаторите, които водеха анкетата, и преровили всички документи: те скалъпваха скандали срещу тези хора, подпрацаха жени да ги подмамват, подготвяха им редица шантажи в собствените им щати — всички трикове, които бяха упражнили върху комунистите и Индустиалните работници на света, сега се прилагаха към тези, които разкриваха петролната кражба. След известно време един от сенаторите беше подведен под съдебна отговорност; и точно както Ърн бе предсказал, големите вестници се опомниха и снеха от първата страница престъпленията на петролните магнати и сложиха на това място престъпленията на червените.

Сега имаше доста „магнати“ в изгнание. Фред Орпан, Джон Гроби и всички онези, които бяха образували канадската корпорация и раздали два милиона долара за подкупи във Вашингтон. Татко и Бъни обядваха с тях, те получаваха поверителни телеграми и беше много интересно да се наблюдава как реагират. Всичко го обръщаха на шега. „Здравей, тюрмаджия!“ — се поздравяваха те, но вътрешно ги гризеше

силно безпокойство. Освен другите мерки, новият президент се готвеше да се отърве от тях с оглед на изборите, насрочени за есента. Той, „Предпазливия Кал“, никога не беше се цапал с петрол, о, не! о, не! Петролните деятели се подиграваха: дребният човечец бил в кабинета през цялото време, докато ставало даването на концесиите, и бил сърдечен приятел с всички тях. Първия път, когато някой от групата около Върн се зарадва на разобличенията, бе, когато комисията взела да рови в папка с телеграми, които показали, че непорочният бил изцапан с петрол не по-малко от другите политици: той изпращал тайни съобщения, мъчел се да предотврати разобличаването, мъчел се да спаси един или друг. Но сега се канел да изхвърли техните агенти от кабинета, и как го презираха те! „Нищожното жабче!“ — бе името, с което Върн редовно наричаше главния магистрат на страната.

VIII

Татко не се поправяше така бързо, както се бяха надявали. Очевидно студената влажна мрачина на Лондон не му понасяше и Бъни го заведе в Париж. Бърти беше омекнала и ги посрещна на гарата; дори съпругът ѝ беше рискувал дипломатическата си кариера и всичко вървя учтиво и дружелюбно за няколко часа. Но след това между брата и сестрата се разгоря спор: Бърти искаше от Бъни да не се занимава поне със социалистическото движение на Франция, а Бъни ѝ отговори, че вече е обещал на Рейчъл статия за него. Тук имаше „младежки“ вестник, с който те си разменяли екземпляри, а през седмицата щяло да има социалистическо събрание, на което Бъни възнамерявал да отиде. Бърти му каза, че в такъв случай няма да се запознае с принц еди-кой си и херцогиня еди-коя си, но Бъни беше толкова невеж, че не разбираше какво губи.

Париж беше също и влажен, и студен, а татко имаше кашлица и седеше във фойето на хотела толкова самотен, че да ти се свие сърцето. Съгласяваше се да го извеждат с кола и гледаше обществените сгради — да, това беше красив, прекрасен град; хората бяха го строили много дълго, а в Америка не оставаше време за такива хубави неща. И все пак лесно можеше да се разбере, че татко не се интересува много от града: не му харесваха тези чужди хора с тяхното неразбрано бръщолевене, мъжете му изглеждаха като надути контета, а жените — ненормални и всички винаги се мъчеха да ти пробутат фалшиви пари, а храната беше с такива разни подправки, че никога да не можеш да ѝ разбереш вкуса; защо ли, за бога, американците толкова искаха да идват тук, татко не бе в състояние да си представи.

Беше решено да го заведат на Ривиерата, където да остане до пролетта. Там се настаниха във вила, която гледаше към Средиземно море, и тук най-сетне имаше слънце — бледо копие на Калифорния. Бърти дойде да ги види, а след това пристигна леля Ема да се грижи за домакинството и вилата заприлича на дом. Леля Ема и Бърти се погаждаха отлично, защото по-старата дама никога не пропускаше да се възхищава на хубавите неща — о, колко е прекрасно, колко фино и

елегантно, най-прекрасните сгради, най-живописните картини, най-модерните костюми! Леля Ема можеше да се запознае с принц еди-кой си и херцогиня еди-коя си, без да навреди на дипломатическата кариера на съпруга на племенницата си!

Бъни си взе учител и бързо се отучи от френския език, който му бяха предавали в „Съдърн пасифик“. Разбира се, той си избра за учител социалист — прояден от молци, странен младеж, който като че ли от много години насам не беше се нахранвал както трябва, — казваха, че бил поет. Идваха и други социалисти, няколко комунисти, анархисти, синдикалисти и техни хибриди; те носеха хвърчащи вратовръзки или изобщо нямаха връзки, косите им висяха над очите и на татко и леля Ема изглеждаха като хора, които оглеждат къщата с намерение да извършат обир. Дори тук, на този Златен бряг, където богатите на Европа играеха хазарт и се забавляваха, имаше събрания на радикалите; а нещастниците, непрекъснато изправени пред прага на гладна смърт, будеха съжалението на младия американски милионер, който живееше в лукс, но имаше нечиста съвест. Когато стана ясно, че той дава пари назаем, някои идваха да му искат и повечето бяха мошеници, но отде да го знае един млад американски милионер?

Леля Ема беше дошла от Ейнджъл сити, придружена от частния секретар на татко, който донесе две големи чанти, пълни с доклади и писма. Така татко беше зает и щастлив за известно време: той проучваше тези книжа и пишеше дълги указания, пращаше шифровани телеграми и се тормозеше, защото някои от отговорите не бяха ясни. Да, трудно нещо бе да управлява петролна индустрия от шест хиляди мили разстояние. Там прокарваха пробни сондажи в северната част на Сънисайд и му се искаше да бъде на мястото, за да проучи ядките. Ами че тези глупаци не бяха му изпратили дори и пълния текст на заключението на геолозите!

Татко не беше достатъчно добре, за да участва в новите големи сделки на Върн: най-напред трябваше да си почине. Но почивката не му помагаше, защото винаги искаше да прави нещо; не можеше да гледа и секретаря си без работа. Да се разхожда нагоре-надолу по един и същ бряг беше много скучно, а да седи на чаша чай и на приказки със светски безделници... Татко изпитваше неизразимо презрение към тези хора, те не бяха дори груби и здрави, както богатите в

Калифорния, не, те бяха покварени до мозъка на костите, зли, ужасни хора. Бившият мулетар надникна в техния позлатен комарджийски дворец, известен в цял свят, и като излезе, плю на стълбите — пфу! Беше склонен дори да приеме аргумента на Бъни, че такива хора са плод на наследствени привилегии в продължение на поколения. Да остави човек нещата да вървят, както вървят в Калифорния, и внуците на татко ще дават на тази сган уроци по поквара. Всъщност някои от тях вече правеха това и тук, на Ривиерата — богати американци, които даваха тон в лекомислието и суетността.

Въпреки всичко, казваше татко, дайте му на него американци! Той скиташе наоколо и намери един, оттеглил се от работа собственик на универсален магазин от Ди Моин, отчаяно отегчен, като самия него, и двамата седяха с часове на еспланадата и си говореха за своя бизнес и грижи. После към тях се присъедини един банкер от Южна Дакота, а след това един фермер, който беше открил петрол в Тексас. Жените били настояли на тези глупави пътешествия из Европа и единственото, което можеха да направят всички татковци, беше да се отделят и да мърморят за сметките. Но сега бяха четирима и взаимно си даваха кураж, направиха си малко игрище за мятане на подкови — и то по ризи, дявол да го вземе, също като че ли никога не са направили грешката да спечелят много пари и да развалят семейния си живот.

IX

Времето стана много горещо и те се върнаха в Париж. Сега татко го хареса повече, защото можеше да се разхожда по булевардите, да сяде в тези кафенета на открито, където можеше да посрѣбва някакво питие; там винаги се намираше келнер, който разбираше английски, или дори бе ходил в „обетованата земя“ и беше готов да си побѣбри за нея. Можеше да срещне и много американци; татко откри и пътническото бюро, чрез което получаваха пощата си, и попадна там дори на хора от Ейнджъл сити. Вестниците от Америка пристигаха два пъти седмично и му попѣлваха много от времето.

Дойдоха и някои приятели — например Анабел Еймз, за да присѣствува в Лондон на премиерата на „Майчино сърце“, а след това да посети с Върн Румъния, както и Константинопол. Изглежда, че Върн поддѣржаше турското правителство, за да може да измѣкне по-голяма част от мосулския петрол от англичаните. Смешно нещо — „Екселсиор Пит“, най-жестокият съперник на Върн в Щатите, сега му предлагаше да участвува в тези концесии. Да, все нещо се печели, когато човек купи главните членове в кабинета на правителството на Съединените щати! Постѣпката на „Екселсиор Пит“ показваше колко значение придаваха те в действителност на петролните скандали и на отношението на новия президент.

Анабел беше делова жена и разбираше тези работи, а това беше утеха за татко. Тя молеше Бъни по своя нежен, мил начин: Бъни можел да установява нови мерила в деловите отношения, но дали е справедливо да съди баща си от тези свои гледища? Положително нито един голям бизнесмен не се придѣржа към тези мерила. Нямамо съмнение, че Америка имала право на свой дял от световния петрол, но нямамо друг начин да го получи от тези алчни чуждестранни съперници, освен да употреби силата на правителството срещу тях.

Анабел носеше сума новини от къщи. Не клюки: тя никога не се занимаваше с дребнавости; но имаше една история, която не можеше да не разкаже, защото беше толкова смешна и татко много се смя. Семейството О'Райли изведнѣж било обхванато от някаква

необикновена скромност: те свалили всички бронзови и медни табелки, които напомняха на света за техния успех! Никакъв надпис на входната врата, никакъв на „Завоевател“, яхтата им, никакъв на колата им с ореховото ѝ дърво и синята сатенена тапицерия! Вече не било толкова чудесно да си съпруга на петролен магнат — някой фанатик можел да ти хвърли бомба!

Конгресът беше разпуснат за лятото и Върн се канеше да се върне. Но той искаше татко да остане още малко, защото Канадската компания беше най-уязвимото нещо от предприятията на петролните дейци: тя не беше извършила нищо друго, освен да раздаде тези два милиона долара за подкупи. Сега повече от всеки друг път беше много важно да се потуши цялата история, защото правителството завеждаше дела за връщането на всички флотски резервати. Това щеше да доведе до съдебен заповор на печалбите — всичките хубави парички, бога ми, това беше ужасно!

Татко, разбира се, щеше да остане и Бъни трябваше да остане с него. За да облекчи положението, пристигна великият Шмолски, току-що завършил задачата по купуването на повечето от големите германски кинозвезди — още една стъпка по пътя за завладяването на филмовата индустрия. Анабел го помоли и той се показа добър и се съгласи — да, срамно било както се отнесли, към стария Джим в родната страна и прекрасно било от страна на син му да е край него, — евреите много държат на семейството; затова Шмолски щял да уреди няколко премиери на „Златната каляска“ в Европа и Ви щяла, да може да прекара по-дълго със зайчето си Бъни. За да не забрави Шмолски това нещо, Анабел го накара веднага да изпрати телеграма; така Бъни видя какво значи да имаш влиятелни приятели! Това беше добър бизнес, както и проява на добродушие, разбира се, защото, когато любимките на света предприемат такива шествия на славата, специален рекламен агент ги предхожда от една голяма столица в друга и съобщенията за тълпите посрещани и овациите се изпращат в Съединените щати и всеки път излизат на първите страници на вестниците.

Бъни можеше да успокои съвестта си, защото там в Америка никой не се нуждаеше от него. Вестникът вървеше много добре. Бяха излезли петдесет и два броя и повече от половината от тях под редакторството на Рейчъл. Това беше нещо, на което можеше да се

разчита както на това, че слънцето пак ще изгрее — и това беше най-интересният вестник в света!

Пол също нямаше в момента никакви неприятности. Един от деветнадесетте души арестувани на комунистическото събрание беше осъден, но беше апелирал делото; делата на останалите се провлачиха до решаването на този случай, а през това време Пол и другите бяха пуснати под гаранция. Рут писа на Бъни новините: ужасно нещо било над главата ти да виси присъда за двадесет години затвор, но те почвали да свикват. Рут продължавала да работи като медицинска сестра и всичко вървяло добре. Пол заминал на далечно пътуване, но тя не можела да съобщи точно къде.

Капиталистическият печат обаче можеше да съобщи това и го направи. От време на време във френските вестници се помещаваха новини за Русия, но поднесени така, че да звучат колкото е възможно по-ужасно. Наскоро след като се получи писмото на Рут вестниците съобщиха, че между американските комунисти възникнал спор относно тактиката и двете фракции отнесли случая за разрешаване от ръководителите на Третия интернационал. Пет-шест души ръководители на Американската комунистическа партия били сега в Москва и между тях се съобщаваше и името на Пол Уоткинс, подсъдим в Щатите по дело за участие в нелегално събрание.

Х

Станаха някои интересни случки, които разнообразиха изгнанието им. Най-напред леля Ема се влюби. Да, бога ми, когато се стигне до такива неща, човек просто не може да каже какво ще се случи било с дамите, било с господата! Той беше възрастен търговец на железария от Небраска, който запълваше свободното си време със събиране на камеи. Може би леля Ема му напомняше камея, във всеки случай, след като я ухажда няколко месеца, той неочаквано ѝ направи предложение и след тиха сватба в семеен кръг двамата заминаха на сватбено пътешествие... в Небраска!

Това накара татко да се почувствува много самотен, но скоро и той налетя на авантюра и тя беше още по-чудновата — никога не бихте могли да се досетите: ДУХОВЕ! Стучи се една вечер Бъни да отиде на събрание, на което социалисти и комунисти имаха остра словесна схватка, както изглежда, това често ставаше в Париж, а когато се върна, откри, че татко го нямаше в стаята му. На следната утрин старецът разказа с голямо смущение и не без колебание. Какво точно мислел Бъни за спиритизма? Бъни каза, че изобщо нищо не мислел, защото никой нищо не знаел; тогава татко му откри, че преживял нещо изумително — имал снощи дълъг разговор с бабата на Бъни.

— Господи помилуй! — извика Бъни.

Да, наистина, колкото и да е изненадан, но истината си остава истина. Тя му разказала всичко за детството му, описала ранчото, където са живели, и питала за картините ѝ, какво е направил с картината, на която германците пиели с пръстени халби, и дали още пази другата с имението и водоскока пред него, и каляската с двата коня и жената и джентълмена в нея? Тя го наричала „малък Джим“ и всичко било така истинско, че от очите на татко потекли сълзи.

Бъни поиска да знае къде се е случило това и татко му каза, че в същия хотел живеела една дама, госпожа Оливие — тя била от Бостън, но била омъжена за французин и мъжът ѝ починал преди година-две. Татко я заговорил и тя му разправила, че е спиритистка и имала прочут медиум, който давал сеанси в нейния апартамент, тука в хотела, и

поканила татко да присъствува и така започнало. Случили се най-чудновати неща: във въздуха плавали рогове и от тях се чували гласове, навред проблясвали светлини; после почнали да се явяват духове и на края се появил духът на възрастна жена, която попитала за „младия Джим“ и веднага започнала да разправя тези неща, от които на татко му се спрял дъхът. Как би могъл един медиум да знае такива работи?

И ето че татко имаше с какво да запълва времето си! Разбира се, той отиде и на следващия сеанс, и на следващия; много скоро изучи спиритизма до най-големи подробности и се отнасяше към него така сериозно, като към религия. Ясно беше как стана това — беше живял без религия, докато беше здрав, и зает, но сега, стар, изморен и болен, беше потърсил нещо, на което да се облегне. Срамуваше се и го беше страх синът му да не му се подиграва. Но в края на краищата знаеше ли Бъни някакво основание защо душата да не остане жива и след смъртта? Бъни не знаеше и затова татко го покани да присъствува на един сеанс. Очевидно това беше нещо по-важно от социализма. Ако наистина беше вярно, че ние живеем и след смъртта, тогава много по-лесно можеше да се понасят временните несгоди, надали заслужаваше тогава да се спори за такива неща като пари. И това да го каже Дж. Арнолд Рос!

Бъни, който винаги се мъчеше да е внимателен, отиде на сеанса и стана свидетел на странните явления. Той знаеше, че такива неща може да се правят с просто фокусничество, и не можеше да го сметне за нещо повече, но какво можеше да се направи в тази среда на вярващи, изпаднали в състояние на чувствена екзалтация. Затова за него един сеанс беше достатъчен и той отново се върна при социалистите. И нека татко бъде спиритист, ако това го прави щастлив!

Но не така го прие Бърти, която откри това и изпадна в редовното си раздражение. Какво смятал да прави Бъни, като оставял баща си в такива ръце? Това било най-долнопробното мошеничество на света! И тази жена, госпожа Оливие! Намеренията ѝ били напълно ясни — тя искала да се омъжи за татко! Бърти и Бъни се старали цял живот да помагат на татко да натрупа богатство и да го запази и изведнъж една хитра авантюристка се намесва и грабва парите, а Бъни не може дори да разбере какво става! Никога през целия ѝ живот не беше виждал сестра си така разярена: тя го нарече глупак седем пъти

едно след друго, когато той каза, че вдовицата-спиритистка може да има своя дял, стига да успее да помогне на бедния старец да бъде щастлив.

XI

След това се случи друго странно нещо, за което да говорят; нещо, което още по-трудно бихте отгатнали. Американските вестници в Париж публикуваха съобщение от Ейнджъл сити, в което се казваше, че Илай Уоткинс, самозван религиозен пророк, бил смятан за удавен. Той отишъл да плува на плажа, като оставил дрехите си в стаята на хотела, и оттогава никой вече не го видял; сега търсели трупа му. Това бяха всичките сведения за известно време; татко клатеше глава и казваше:

— Чудно нещо! Един човек, чийто бог спаси толкова много други хора, същият този бог не може да спаси собствения си пророк! Какво ли ще стане с този огромен храм, който беше лична собственост на Илай?

После дойдоха и нюйоркските вестници, а по-късно и вестниците от Ейнджъл сити с подробностите на тази история, ден след ден заемащи цялата първа страница. Тялото на Илай не можело да се намери. Вярващите от храма наели водолази, осветявали вечерно време водата с прожектори, а хиляди негови последователи обикаляли през деня край брега, извършвали богослужения за съживяване, плачели и се молели на бога да им върне възлюбения им вожд със зелен бански костюм. Това продължи една-две седмици и беше много чудно, защото най-дългото време, което един труп може да остане в морето, без да плувне на повърхността, е девет дни, и никога преди това не беше се случвало тялото на удавен да не бъде изхвърлено на брега.

Тогава, все по-изумително и по-изумително, във вестниците започнаха да се промъкват загатвания — те се бояха да кажат нещо определено, но намекваха или цитираха други, които намеквали, че Илай не бил удавен: Илай бил видян ту на едно място, ту на друго, и винаги в компанията на известна млада жена, за която слуховете разправяли, че била пазителка на свещените одежди в храма. Разбира се, когато видя за пръв път един от тези намеци, татко си спомни

онова, което двамата с Бъни бяха видели един ден в хотела край морския бряг, и извика:

— Бога ми, този човек им играе трик! Той е избягал да си поживее живота с някоя жена!

Това беше голяма сензация! Татко говореше за нея с часове, тя почти измести духовете в ума му. То съвсем не беше шега, защото докато търсели тялото на Илай, двама души загубили живота си: един от водолазите се простудил и умрял от пневмония и един от вярващите, като видял нещо, което му заприличало на човешко тяло, влязъл много навътре и се удавил. А ето че татко знаеше ключа на мистерията. Не беше ли негов дълг да съобщи фактите на преподобния Пубър?

И нови сензации: хората от храма започнали да получават писма от похитители, които твърдели, че са отвлекли Илай, както бил със зеления си бански костюм, и го държали на скришно място, и искали половин милиона долара откуп! Какво беше това? Никой в Ейнджъл сити не можеше да бъде сигурен. Наистина ли пророкът беше отвлечен? Или беше вярно, че се разхожда из щата с госпожица Х., както вестниците наричаха бившата пазителка на свещените одежди? Едно от най-забавните неща в скандала беше, че различните млади двойки, тръгнали на любовни приключения с кола — любимо развлечение на богатите, — сега се оказаха в неудобно положение: из целия щат репортьори и полицията търсеха Илай и госпожица Х., и тежко на този млад рус мъж, който попаднеше с момиче в хотел без венчално свидетелство!

Развръзката, когато най-сетне дойде, беше толкова сензационна, че веднага бе съобщено с телеграма и така спести на татко досадното чакане. Тридесет и пет дни след изчезването на Илай някакви рибари, като карали лодката си в един залив на няколкостотин мили от Ейнджъл, сити, видели човек, който плувал към брега и го прибрали в лодката си; и, о, чудо, той бил висок, рус мъж със зелен бански костюм — накратко, това бил пророкът! Историята, която разказал, била, че когато видял да го отнася навътре в морето, той се помолил на бога и бог чул молитвата му и изпратил три ангела да го държат над водата. Името на единия от тези ангели било Стив, вторият бил жена, чието име било Роузи, а третият бил мексикански ангел и името му било Фелипе. Ангелите се редували да го държат за презрамките на зеления

му бански костюм, а когато му прилошавало от глад, един от ангелите отлитал, за да му донесе храна. Те го поддържали дори когато спял спокойно във водата. И така в продължение на целия период от тридесет и пет дни Илай последователно плувал или спял. Дошъл дяволът с огнени криле и прогонил добрите ангели и завързал ръцете на Илай отзад, така че малко останало да се удави. Но той се помолил на господ и ангелите го избутали до една стара ръждясала тенекиена кутия и я държали, докато той претрил въжето о острите ѝ ръбове и пак бил в състояние да плува.

И ето пророкът беше здрав и читав, въпреки приключението си, а когато слезе на брега и се облече, репортьорите се събраха около него запъхтени от бързане, защото в тези скептични времена не ставаха много чудеса, а това беше несъмнено чудо. Около пророка се събраха цели тълпи, които пееха „осанна“ и постилаха пътя му с цветя, а когато той се върна в Ейнджъл сити, просто не бихте могли да си представите възбудата: петдесет хиляди души на гарата — това надминаваше успеха, постиган и от най-великите кинозвезди. А когато стигна в храма, там неговите последователи падаха на колене и плачеха от радост, защото господ чул молитвите им и им върнал пророка; шест пъти на ден огромната зала се претъпкваше, градината пред храма беше пълна с народ, мощният гръмовит глас на Илай се предаваше от десетина високоговорители и мъже и жени падаха на колене при звука му и викаха:

— Слава на бога!

Разбира се, имаше и скептици, хора, в чиито сърца се бе промъкнал дяволът, които отказваха да повярват историята на Илай и продължаваха да говорят за син автомобил, каран от хубава жена с мъж с прикрито лице и черни очила до нея. Говореха за подписи в хотелски регистри, за специалисти по установяване автентичността на почерка и други такива сквернословия, но всичко това нямаше никакво значение за верующите в храма и той продължаваше да се пълни по цял ден и цяла нощ, както никога по-рано в историята на религиите. Пак и пак разправяше Илай преживелицата си, пълна с най-убедителни подробности — ами че той разказа дори как крилете на ангелите пърхали и понякога пръскали вода в лицето му; предаваше и дума по дума какво му казвали ангелите. Пророкът заявяваше, че щом господ със своето всемогъщество е могъл да запази Йона три дни и три нощи

в утробата на кита, а Седрах, Мисах и Авденаго в огнената пещ, защо да не може да държи Илай Уоткинс над водата? Ясно е, че никой не можеше да отговори на този въпрос.

И тогава стана нещо, което разреши въпроса и допълни славата на Третото откровение. Веднъж Илай погледнал в зеления си бански костюм и какво открил там... едно снежнобяло перо. Той го познал, разбира се — доказателство за неговата история, оставено там по милост божия! Когато това ново чудо стана известно, хвалебствените песни и викове на верующите разтърсиха храма; ангелското перо беше сложено под стъклен похлупак и поставено зад мястото, където Илай проповядваше, и — такава беше милостта божия — всеки, който само погледнеше тази реликва, веднага получаваше изцеление на всички страдания и му се прощаваха всички прегрешения, да, дори и най-смъртният грях на блудството.

ГЛАВА ХІХ

НАКАЗАНИЕТО

I

Афишите на Париж изпаднаха във всеобщ възторг: „Schmolksy-Superba Presente l’Etoile Américaine, Viola Tracy, dans La Couche d’Or, Cinéma-Mélodrame de la Société en Huit Reels“. Във вестниците се появиха цели страници под заглавието: „Premiere Production sur le Continent d’Europe“ — Шмолски вършеше всичко на широка нога. Самата „L’Etoile“ беше на път чак от Калифорния. Бъни отиде с колата си да я посрещне в Хавър и, о, колко щастливи бяха те — втори меден месец, с всички стари противоречия забравени. Той я отведе в Париж, не, почти до Париж, защото тя трябваше да се качи на влака и да пристигне съгласно дадените вече от вестниците съобщения. На гарата имаше викаща многохилядна тълпа, фотографи и репортьори, включително и тези, чието задължение щеше да е да телеграфират вълнуващата новина в Ню Йорк и Ейнджъл сити.

Светът става единен и за това допринася тази „cinéma-mélodrame de la Société“, което значи, че светът става американски. Премиерата тук в Париж беше като премиерата в Холивуд, само че тълпата беше по-шумна и се стремеше да прегърне своя идол, с което застрашаваше живота на този идол. Имаше двойна причина за тази възбуда, защото мъжът, който играеше главната роля, не беше обикновен киноартист, а истински румънски княз, който бил на посещение в Южна Калифорния и склонил пред молбите на Шмолски да стане артист за една нощ. Сега и той беше тук, на връщане в Румъния, след като беше пътувал във влака, а преди това на парахода с Ви, както научи Бъни. Висок, слаб млад мъж, не много хубав, но свикнал на внимание; учтив, който лесно се отегчаваше, винаги иронично се усмихваше и нямаше желание да изглежда сериозен... докато чу Бъни да изразява своите симпатии към червените убийци и богохулници! След това предпочиташе компанията на сестрата на Бъни.

Когато премиерата в Париж мина, татко взе една туристическа кола с царски размери и те потеглиха за Берлин: Бъни караше, Ви седеше до него, а отзад бяха татко, секретарят му и един шофьор за в случай на нужда. Всичко беше така прекрасно, както при първото им

пътуване до Ню Йорк: отлични пътища, красиви гледки, смирени селяни, които стояха почтително с шапка в ръка, слуги, които се спускаха да им прислужват при всяко тяхно спиране. Цяла Европа дължи пари на Щатите и това е начинът, по който се отплаща.

И после в Берлин — „Erste Auffuehrung in Deutsch land, Schmolsky — Superba ankuendigt“ и така нататък. И тълпи фотографи и репортьори — светът беше единен. Това беше неприятелска страна до преди по малко от шест години, но заставаха ли тука ветерани от войната с униформи пред входа на киното, за да протестират против внасянето на американски филми, които могат да подбият местните филми? Нямахме такова нещо и Бъни се усмихна, припомняйки си думите, които бе отправил към Шмолски „Vae victis!“, и неговия отговор „А?“.

Те продължиха за Виена. Този град е твърде беден сега и тук едва ли може да се изкарат дори разноските по рекламата; но все пак името му крие някаква магия и има значение за вестниците. Тук също беше организирана премиера, с по-малко шум, но повече сърдечност. Ви и нейният любим вече малко скучаеха; Ви беше на най-горното стъпало на славата, която можеше да получи в живота. Когато една звезда е направила такава континентална обиколка и се е отегчила от нея, тя е вече опитала всичко, преситена, уморила се от света и животът оттам нататък представлява просто редуване на едни и същи неща.

Човекът, надарен с несекваща младост, беше татко. Той се наслаждаваше на всяка нова премиера, като че ли никога не беше виждал предишните, и му се искаше дори да продължи за Букурещ, където нейно величество кралицата — самата тя гений в рекламата — щеше да присъствува на първата прожекция в чест на княз Мареску. Но друго нещо задържа татко във Виена — духовете го бяха последвали! Неговата приятелка, госпожа Оливие, му беше дала писмо до чудесен медиум и те отидоха на един сеанс, и медиумът разказа на Ви за амбулантния търговец на лекарства, който я отгледал във фургон... това бяха точно думите, които медиумът употреби пред всички тях. Бога ми, ако това беше трик, той беше много умно измислен!

II

През този втори меден месец имаше само един облак, но Бъни го пазеше дълбоко в душата си. Както в Берлин, така и във Виена имаше „младежки“ вестници и той се чувствуваше задължен да посети редакциите им и да покани редакторите им на обед и да изпрати на Рейчъл дописки за публикуване. Във Виена имаше вестник на английски език, посветен на защитата на политическите затворници; този вестник беше комунистически, но така добре камуфлиран, че Бъни не можа да открие това и така или иначе искаше да се срещне с редакторите. Той продължаваше да прави жалки усилия да разбере и двете страни — дори тук, в Централна Европа, където социалисти и комунисти много пъти бяха водили открита война.

В тази мрачна редакция в работнически квартал Бъни изживя нещо ужасно. Доведоха да му покажат същество, което някога е било младеж, но сега приличаше на скелет, покрит с жълто-зелена кожа. То имаше само едно око и едно ухо и не можеше да говори, защото езикът му бил откъснат или отрязан, а повечето предни зъби бяха извадени, по бузите му имаше белези от дупки, причинени от изгаряния с цигара. Ноктите на пръстите му също бяха изтръгнати, а по ръцете също имаше следи от изгаряния; хората от редакцията вдигнаха ризата му и показаха на Бъни как месото е било нарязано на ивици и раздрано от бичове на всички посоки, като кръстосани щрихи на графика с перо и мастило.

Това беше затворник, избягал от румънските тъмници, и белезите свидетелствуваха за цената на отказа да издаде другарите си на белия терор. Тук, в тази редакция, имаше снимки, писма и клетвени показания, защото това се вършело спрямо хиляди мъже и жени в Румъния. Правителството било в ръцете на банда разбойници от управляващата класа, която крадяла всичко, което ѝ паднело, и разпродавала природните богатства на страната: току-що на една американска компания била дадена концесия за едно от най-големите румънски петролни полета, може другарят Рос да е чул за това нещо? И другарят Рос каза, че е чул, но не каза, че в нея участва и баща му!

Тази жертва на белия терор била от Бесарабия, провинция, отнета от Русия въз основа на благословения принцип за самоопределението. Тя била населена с руски селяни, чийто естествен стремеж за свобода бил посрещан с убийства и изтезаване до смърт не само на всеки, който се бунтувал, но и на всеки, който изразявал симпатии към бунта. Нито пък това било изолиран случай, това било положението, преобладаващо по цялата граница на Русия, хиляда мили от Балтийско до Черно море. Всички тези области и страни, населени с руски селяни, били отнети от червените и дадени на белите. И ето, такова било положението — на изток от граничната линия селяните имали своя земя и правителство, те били свободни мъже и жени и създавали работническа цивилизация, докато от другата страна те били крепостни роби и зависели от благоволения на господарите, които ограбвали плодовете на техния труд, били ги и убивали, ако те посмеели да изразят някакво недоволство. Нямамо възможност да се попречи на селяните от едната страна да преминават на другата; а разликата между двете цивилизации била толкова ясна, че я разбирали дори и децата. Затова класовата борба продължавала през цялото време — ужасна гражданска война, за която нито една дума не било позволено да стигне до външния свят.

Оставена сама на себе си, тази земевладелческа аристокрация не би могла да просъществува и година. Но те имали зад гърба си световния капитал: те получавали от американския едър бизнес муниципии, с които да извършват клането, или пари, с които да правят муниципии. Да, именно Америка подкрепяла белия терор, за да може да събира лихвите за дълговете и да купи страната — железниците, мините, петролните полета, дори големите замъци и чифлиците. Няма ли другарят Рос да разкаже на американския народ каква кървава работа вършат техните пари?

Бъни си отиде с този въпрос, натежал на съвестта му. Дали да разкаже или не? Дали да започне да разказва най-напред на своята любимка на света? Дали да й каже, че младият княз Мареску, от когото тя толкова много се възхищава, е син на един от най-кървавите разбойници от управляващата класа?

През цялото време, докато развеждаше любимата си по виещите се проходи сред прекрасните заснежени планини на Швейцария, Бъни не беше щастлив, както би трябвало да бъде. Той дълго оставаше

мълчалив и когато Ви го запитваше какво му е, отклоняваше въпросите й. Но скоро тя го накара да признае — тя беше умна, както повечето жени, когато се отнася до любовта.

— Да не е заради тези червени, които посети?

Той каза:

— Да, мила, но нека да не говорим за това, то няма значение за нас.

Тя обаче отговори заплашително:

— Ще има най-голямо значение!

III

Върнаха се отново в Париж и там намериха дълги писма от Върн: че правителството завело дело за връщането на петролните полета и периметърът в Сънисайд сега бил в ръцете на съдия-изпълнител и всяка работа била спряна. Но нямало защо да се безпокоят — тяхната организация щяла да се заеме с работата на различни чуждестранни концесии, а що се отнася до парите, това, което изкарвали от Парадайз, щяло да им стигне за старините.

Колкото и да беше странно, татко едва ли се безпокоеше изобщо. Госпожа Оливие беше открила нов медиум, още по-добър от другите, една полска селянка с развалени зъби и епилепсия извади от дълбините на вселената духа на татковия дядо, който беше прекосил континента във фургон с чергило и загинал в пустинята Моухави; яви се също и духът на един индиански главатар, когото старият пионер убил по време на странствуването си. Беше много увлекателно да се слуша как двамата воини разказваха за тази ранна война между червените и белите.

Бърти, разбира се, беснееше; тя не смееше да говори много на татко, защото старият все още беше господар и лесно щеше да я постави на мястото ѝ. Но си изкарваше яда върху Бъни, защото той бил човекът, който можел да спаси татко от този „вамфир“. Бъни не можеше да не се смее, защото госпожа Оливие беше твърде далеч от типа, който холивудските режисьори го бяха научили да познава: тя беше възпълна, възрастна дама, мила и сантиментална, с мек, галещ глас — много смешно беше да я слуша човек как призовава духа на свирепия и враждебен индиански вожд:

— Хайде, Червен вълк на дъжда, ще бъдеш ли добър към нас тази вечер? Ние сме така доволни да те чуем пак! Малкият внук на капитан Рос е тук и иска да знае дали лицата на червенокожите са бели във вашия щастлив свят.

Бъни развеждаше Ви из Париж, град, който показваше пред света моралния упадък на капиталистическия империализъм. В театрите на този културен център човек можеше да види сцена, изпълнена с голи

жени с тела, боядисани във всички цветове на дъгата; някои от тях умираха от отравяне, причинено от боядисването, но в същото време войната за демокрация беше оправдана. През време на пребиваването на Бъни в Париж художниците от града се бяха обидили, защото дирекцията на подземната железница се противопоставила на някаква неприлична реклама; за да изразят презрението си към цензурата, няколкостотин мъже и жени, смъкнали дрехите си в пиянски оргии, нахлули във вагоните на метрото напълно голи. Тези създатели на красотата и авангардисти имаха веднъж на годината празненство, балът „Quatres Arts“, на който Ви, като актриса-гостенка, беше поканена да присъствува; там, когато тържеството стигне своята връхна точка, човек можеше да мине през огромната зала и да види на поставени край стените платформи открито прилагане на всякакъв вид извратености, които израждането на човека е могло, да измисли.

През времето, което му оставаше между такива развлечения, Бъни приготвяше за „Младия студент“ един вълнуващ протест против румънския бял терор. Той остави почти завършената си статия върху бюрото в стаята си в хотела и когато се върна, тя беше изчезнала, а прислугата не можа да му даде никакви обяснения. Два дни по-късно пристигна Бърти с нов скандал: тя знаеше цялото съдържание на ръкописа и какъв срам докарвал той на главите им!

— Значи, Елдън изпраща шпиони подир мене? — извика Бъни, готов да се разпали на свой ред.

Но Бърти каза, че това било смешно да се мисли и че Елдън нямал нищо общо с тази работа и че това правела френската тайна служба. Нима си е представял дори за момент, че правителството ще пропусне да следи болшевишката пропаганда? Или че ще му позволят да използва тяхната страна като център на заговори против мира в Европа?

Бъни искаше да знае дали са толкова глупави да си представят, че могат да му попречат да пише в къщи това, което е научил във Виена? Щял да напише статията отново и да намери начин да я изпрати в Америка въпреки всички шпиони. Тогава Бърти не издържа и се разплака: от толкова много държави да избере точно Румъния! Тя дърпала всички конци Елдън да получи висок дипломатически пост, с обединеното влияние на Върн във Вашингтон и княз Мареску в Букурещ; а сега Бъни дошъл и провалил всичко!

Нещо повече. Сляп глупак такъв, нима не вижда, че Мареску се интересува от Ви? Нима иска да му я отстъпи? Князът, разбира се, ще научи за статията чрез френското правителство, което въоръжава Румъния против Русия. Ами не допуска ли, че той може да се върне в Париж и да го повика на дуел? Самоувереният младеж отговори:

— Ще се бием с ракети за тенис!

IV

Нещата стигнаха връхната си точка. Бъни получи писмо с френска марка, но познатият почерк го накара да трепне. Той го отвори и прочете:

„Драги сине, аз съм в града за няколко дни. Би ли искал да се срещнем? Твой от стари времена, Пол Уоткинс“.

Сега Бъни беше вече на двадесет и четири години, но почувствува същото нещо, както преди единадесет години в задния двор на госпожа Гроарти, когато остави баща си и изтича с вик: „Пол! Пол! Къде си? Не си отивай!“ Бъни имаше среща с Ви, но се освободи, като накара сестра си да я покани на един от онези дипломатически чайове, на които човек може да се запознае с принц еди-кой си и херцогиня еди-коя си. След това забърза за невзрачния хотел, където беше отседнал неговият приятел.

Пол беше изпосталял: човек не отива в Москва, за да дебелее. Но сериозното му лице сияеше от светлината на фанатизма — същото нещо, което неговият брат Илай наричаше „слава божия“! Татко би казал, че и двамата са еднакво луди; но не така изглеждаше това на Бъни, който се подиграваше с бога на Илай и вярваше в бога на Пол — поне достатъчно, за да трепери в негово присъствие. Пол отново беше живял под управлението на работниците, но този път не като наемен роб, стачкоизменник с военна униформа, а като свободен човек и господар на бъдещето. Така сега в тази мрачна хотелска стая Бъни седеше срещу един апостол: Пол, с навъсеното си лице, на което беше изписана решимост, и със свикналата на тежък труд снага беше живо олицетворение на борещата се работническа класа.

И чудесата, за които разказваше, бяха истински. Най-напред духовното чудо — сто милиона души обявяват своя суверенитет, смъкват господари, експлоататори, царе, попове, капиталисти и цялата

сган паразити. Това беше и физическо чудо, защото тези сто милиона души владееха една шеста от повърхността на земята и изграждаха нова цивилизация, образец за бъдещето. Те бяха, разбира се, бедни; бяха започнали със страна в развалини. Но какво бяха няколкото години и малкото глад, сравнени с преживените векове страдания?

Пол му описа как изглежда Москва. Най-напред младежкото движение: цяло ново поколение, възпитавано да гледа ясно и свободно, да не се смущава от природни факти и да служи на работническата класа, вместо да излезе начело в нея и да образува фронт на паразити. Човек ги виждаше тези млади комунисти в класните стаи, по игрищата, по улиците — да маршируват, да пеят, да слушат речи, — дори Пол говорил на събрания пред десетки хиляди души с бедния си руски език и нищо никога не му е било по-скъпо. До края на живота си ще се стреми само към едно: да разкаже на младите работници в Америка за младите работници на Русия. И той започна от Бъни!

Той му разказа за съветите, на чиито заседания присъствувал, за международните срещи, където било очертано бъдещето на партиите от целия свят. Бъни, разбира се, протестира против това. Нима наистина Пол мислеше, че е възможно курсът на една американска политическа партия да се определя в чужда страна? Пол се засмя и каза, че наистина е било трудно — руските ръководители не можели да разберат колко назад в историята стояла Америка. Но какво друго можело да се направи? Или ще има световен ред, или не. Ако се оставила партията във всяка страна да определя своя вкус, то означавало връщане назад към положението преди войната, с хора, които се наричали социалисти и държали властта в името на социализма, но всъщност били патриоти, готови да поддържат експлоататорите на своята страна във войни срещу експлоататорите на другите страни.

Ето кое заплашвало да унищожи човешкия род и единственият начин да се сложи край на това нещо било да се направи, каквото правел Третият интернационал — да се установи световно ръководство и да се наложат неговите указания. Световното работническо ръководство се намирало в Москва, защото на друго място делегатите щели да бъдат хвърлени в затвора или убити, както в Женева. Но не след много години Третият интернационал щял да има конгрес в Берлин, а след това в Париж, Лондон и на края в Ню Йорк.

Работниците от целия свят щели да изпратят своите представители, този конгрес щял да се разпореди и народите щели да престанат да воюват помежду си, честна дума! Така говореше Пол и Бъни, както обикновено, бе понесен от вълна ентузиазъм.

V

Имаше толкова много неща, които Бъни искаше да научи. Той заведе Пол на вечеря в един ресторант на открито, където останаха до късно вечерта, по френски обичай, в разговори. Пол разказа за училищата: за всичките нови открития в образованието, които били направени в Америка, но можели да се приложат само в Русия. За вестниците и книгите — как модерните, прогресивни писатели се превеждали и разпространявали в половината от два континента. За индустрията — за огромните усилия на хората да изградят един модерен свят почти от нищо, без капитал и без помощ отвън. Пол описа и петролната индустрия при съветската система: държавен тръст, в който профсъюзите имат пълно признание и глас при решаването на трудовите въпроси. Работниците издавали вестници, имали клубове и театрални дружества — нова култура, почиваща върху труда, а не върху експлоатацията.

След това, разбира се, Бъни попита за Рут и за арестуването и съденето на Пол, и какво смята Пол да прави сега. Той бил на път за Америка и по всяка вероятност щял да бъде сложен на организационна работа в Калифорния, защото познавал този край най-добре. Бил ходил в Парадайз и уреждал тайни събрания с работниците, докато най-последно го открили и изгонили оттам — мястото, където бил роден и живял почти през целия си живот! Но това нямало значение, защото партията имала там „ядка“, както се наричало това, и там се разпространявала и четяла литература.

Бъни му разказа онова, което беше научил във Виена, и как е била открадната статията му за Румъния; Пол му каза, че във всички столици на Европа имало повече шпиони, отколкото въшки. Много вероятно било на някоя съседна маса да има агент, който се мъчи да чуе какво говорят. Неговият багаж бил претърсван всеки няколко дни. Тъпи правителства, да се мъчат да разгромят работническото движение, а в същото време трупат въоръжение и се готвят за нова война, която щяла да направи болшеvizма неизбежен, като изгрева.

— Наистина ли мислиш, че ще има друга война, Пол?

Пол се засмя:

— Попитай твоя бележит зет. Той трябва да знае.

— Но той няма да ми каже. Ние почти не си приказваме.

Пол отговори, че въоръжаването автоматически довеждало до война: капиталистите, които произвеждали оръжие, държали то да бъде използвано, за да се наложи да произведат ново. Бъни каза, че мисълта за една нова война изглеждала твърде ужасна, а Пол му отговори:

— Тогава не мисли за нея, това улеснява бизнесмените да я подготвят.

Той помълча, унесен в мисли, а след това продължи:

— Откакто пътувам из Европа, току си спомням онази вечер, когато се срещнахме с тебе за първи път. Спомняш ли си, сине?

Когато Бъни отговори, че си спомня, Пол продължи:

— Аз не бях в гостната на леля и не виждах онези хора, които бяха дошли да предлагат земите си, но слушах отвън и чух разправиите им. И сега, когато обикалям Европа, аз си казвам — това е световната дипломация. Разправии за петролни периметри! Всеки народ мрази всички други, прави комбинации и обещава да бъде единен с другите, но е готов да се отметне още същия ден и няма лъжа, която да не са изrekli, и няма престъпление, което да не са извършили. Спомняш ли си онзи скандал?

Колко добре си го спомняше Бъни! Госпожица Снип... той не й знаеше името, но лицето й изпъкна пред очите му, тухленочервено от гняв: „Да знаете, че никога няма да ме накарате да сложа подписа си върху този документ, за нищо на света!“ А господин! Ханк, човекът с острото лице, викаше: „Да знаете, че законът ще ви принуди да го подпишете!“ Само че в европейската дипломация нямаше закон! А госпожа Гроарти, лелята на Пол, така стрелкаше с очи господин Ханк и стискаше ръце, като че ли го беше хванала за гушата: „Вие сте този, който викаше за правата на малките парцели! Вие бяхте за равно разпределение, усойница с усойница!“

Пол каза:

— Тези хора бяха така заслепени от алчността си, че бяха готови да зарежат своите интереси зарад удовлетворението да оцетят другите. Така и направиха — мисля, че ти ми каза — отхвърлиха договора с баща ти. И всички от полето постъпиха по същия начин. Не съм

сигурен дали знаеш, това е официална статистика за Панорамния хълм: там бяха изразходвани повече средства за сондажи, отколкото са получени от добития петрол!

— Да, разбира се — каза Бъни. — Виждаш ли там сондажни кули, площадките на които допират една друга.

— Всеки се надпреварва да докопа петрола и харчи повече, отколкото печели — не е ли това картина на капитализма? А после войната! Спомняш ли си, че ние чухме врявата и изтичахме при прозореца и един разби носа на друг, а всички в стаята се млатеха, викаха и се мъчеха да прекратят боя или да се присъединят към него!

— Един каза „Вие сте мръсник, лъжец, долен подлец!“, а другият отговори: „Ето ти на тебе, страхливо псе!“

— Сине, това беше една малка петролна война. А година-две по-късно избухна голямата война и ако има нещо, което не можеш да разбереш във връзка с нея, достатъчно е само да си спомниш какво се случи в къщата на леля ми. И помни, те се бореха за възможността да експлоатират петролните работници, да си поделят богатството, което петролните работници щяха да произведат: в безумната си алчност те убиха или осакатиха седемдесет и три на сто от всички хора, които работеха на Панорамния хълм това е също официална статистика! И не виждаш ли, че то е същото, както световната война? Работниците се сражават, а банкерите трупат печалби!

VI

Толкова много неща за разказване! Бъни разправи историята на Илай, за която Пол не беше чул нищо. Пол каза, че това било лесно обяснимо, защото Илай винаги тичал по жени. Това била една от причините, поради които Пол бил толкова отвратен от проповедите на брат си.

— Нямам нищо против да си има приятелка — каза той, — само че той отрича правото да имам и аз своя. Проповядва глупав идеален аскетизъм, а след това тайно върши каквото си иска.

Това беше удобен случай, който Бъни отдавна търсеше. Той неочаквано заговори:

— Пол, искам да ти кажа нещо. От три години насам аз живея с една киноартистка.

— Зная — каза Пол. — Рут ми каза.

— Рут?

— Да, тя прочела нещо за това във вестниците. — А след това, като прочете мисълта на приятеля си, добави: — Рут е трябвало да се научи да приема света такъв, какъвто е, а не какъвто тя би искала да бъде.

— Какво мислиш за тези неща, Пол?

— Хм, сине, въпросът е какво чувствуваш към момичето. Ако наистина я обичаш и тя те обича, тогава мисля, че е добре. Щастливи ли сте?

— Отначало бяхме; и още сме, но отчасти. Бедата е там, че тя мрази радикалното движение. Естествено тя не го разбира.

Пол отвърна:

— Някои хора мразят радикалното движение, защото, не го разбират, а други — именно защото го разбират. — След като Бъни има време да асимилира това, той продължи: — Или трябва да промениш убежденията си, или трябва да скъсаш с момичето. Това е нещо, в което съм сигурен: не можеш да бъдеш щастлив в любовта, ако няма хармония в идеите ви. В противен случай ще се карате през цялото време, или най-малкото ще си дотегнете.

— Живял ли си някога с жена, Пол?

— Имаше едно момиче в Ейнджъл сити, което много ме привличаше, и смятам, че можех да го имам. Но това беше преди една-две години, когато разбрах, че ставам болшевик, а знаех, че тя няма да го търпи; какъв смисъл имаше тогава да се захващам? Човек се обърква в маса чувства и хаби времето, което му трябва за работа.

— Често съм мислил за тебе във връзка с тези неща. Когато се срещнахме най-напред, ти мислеше така, както говори Илай.

Пол се засмя:

— Как ли щях да запазя християнските си предразсъдъци, когато станах деец на Комунистическата партия. Не, сине, това, което мисля, е: намери си жена, която наистина обичаш, която иска да споделя работата ти и с която мислиш да се свържеш; тогава можеш да я обичаш и за това не ти трябва никакво разрешение от свещеник. Някой ден, предполагам, ще срещна жената-другарка... Много мисля за това, защото, разбира се, не съм от дърво. Но засега трябва да чакам и да видя какво ще стане с делото. Едва ли някоя жена би имала полза от мене, ако се наложи да прекарам двадесет години в Ливенуорт или Атланта.

VII

Пол щеше да говори пред едно събрание на комунисти на следната вечер и Бъни естествено трябваше да отиде на това събрание. Но какво да прави с Ви? Тя не би се интересувала от това, което Пол щеше да разкаже за Русия: за нея тя беше научила всичко от своя приятел княз Мареску. Бъни се сети за татко и спиритическите сеанси и по най-тактичен начин го накара да се обади на Ви и да ѝ каже, че имало особено интересен сеанс тази вечер. Ви обеща да отиде и Бъни помисли, че се е освободил.

Но по обед Бърти се обади по телефона:

— Така, значи, твоят стар приятел Пол е тук в Париж.

Бъни се стресна, защото мислеше, че пази някаква тайна. После се изсмя:

— Значи, твоята разузнавателна служба действа!

Сестра му продължи:

— Просто мислех, че ще те интересува да знаеш: твоят приятел Пол не ще може да говори тази вечер на събранието. Полицията го е арестувала.

— Кой ти каза това?

— Преди малко уведомиха посолството. Той ще бъде екстерниран... всъщност вече е на път за Америка.

— Господи, Бърти, сигурна ли си?

— Разбира се, че съм сигурна. Нима мислиш, че ще го оставят да държи болшевишки речи във Франция?

— Искам да кажа, сигурна ли си, че ще го екстернират?

Бъни знаеше вече толкова много за начина, по който са третирани червените — цяла Европа беше възприела „милиа“ похват на американската полиция да бие затворниците с гумен маркуч, от което не остават белези по тялото. Последва разправа по телефона: Бъни беше в паника и искаше да знае кое служебно лице е съобщило сведенията на Елдън, Бърти обаче настояваше Бъни да не прави нови гафове в Париж, за да не бъде самият той депортиран, а зет му изложен в очите на цяла Европа.

На края Бъни ѝ затвори телефона и се обади в редакцията на комунистическия вестник. Той попита дали знаят нещо за арестуването на Пул Воткан — така беше необходимо да каже. Не, те нищо не знаели, щели да проверят. Тогава Бъни скочи в такси и отиде при префекта на полицията, където не беше приет с необходимата учтивост, която полицията обикновено оказва на добре облечен млад джентълмен. Те не можели да дадат никакви сведения за американеца Пул Воткан, но искали да получат сведения за един американец, на име Жей Арнол Р-р-р-ос-с син и колко дълго още смята той да злоупотребява с гостоприемството на френското правителство, като дава пари на врагове на обществената сигурност.

Междувременно, в своето отчаяние, Бърти умоляваше Ви Трейси да направи още един опит да измъкне Бъни от това отвратително объркано положение. Ви каза, че ще направи още един опит, само един. Тя остави телефона и каза на камариерката да прибере вещите ѝ и когато се върна от посещението си в полицията, Бъни намери следната бележка:

„Драги Бъни, току-що научих защо трябваше да бъда изпратена тази вечер на спиритически сеанс, вместо да отида на опера с тебе! Дошло е време да избираш между червените си приятели и мене. Преместих се в друг хотел, докато решиш. Моля съобщи ми решението с писмо. Не се опитвай да ме видиш, защото няма да ти проговоря, докато това нещо не се реши. Ако всичко между нас трябва да бъде свършено, предпочитам то да стане бързо и безболезнено. Не ще търпя повече унижението да бъда свързана с опасни престъпници и докато не кажеш, че ме обичаш достатъчно, за да промениш приятелите си, никога вече няма да ме видиш. Размисли добре, но не се бави много. Твоя Ви“.

Всъщност Бъни не се нуждаеше от време. Още докато четеше писмото, някакъв глас му казваше, че е знаел, че това ще дойде. След като първата болка от удара премина, той седна и написа:

„Драга Ви, ние бяхме много щастливи. От дълго време страдах, защото знаех, че това трябва да свърши. Не искам да хабя времето ти, за да споря за моите идеи и да ги защитавам, но аз имам такива и не мога да се откажа от тях, както и ти не можеш да се откажеш от твоите. Желая ти толкова щастие, колкото човек може да получи в живота си, и се надявам, че няма да запазиш горчив спомен в сърцето, защото, съвсем искрено ти казвам, това е нещо, което не мога да променя. Ако някога мога да ти помогна с нещо, ще бъда на услугите ти. Със същата любов, зайчето Бъни“.

VIII

Бъни не можеше да уталожил болката си, но трябваше бързо да отиде при френските комунисти и да предложи да плати разносните за адвокат, който да предприеме съответната законна процедура и да разбере какво става с Пол. В действителност обаче се оказало, че от това няма да има нужда, тъй като на следната сутрин всички вестници поместиха съобщението, че виден американски болшевишки оратор бил ескортиран от полицията до Хавър и натоварен на параход, който тръгнал за Америка още същия ден. Комунистическият вестник в своето съобщение отбелязвало саркастично: това е болшевишки агитатор, когото американското правителство не можело да откаже да приеме, защото за него имало гаранция от двадесет хиляди долара, за да се яви в съда. Бъни нямало много голямо доверие на френските власти, затова изпратил за всеки случай радиограма на Пол на парахода с платен отговор. Няколко часа по-късно получил отговора „На път за Парадайз“ — шифровано съобщение от Пол!

След три дни дойде съобщение от неговата любима, този път не с шифър, а съобщение, предназначено за цял свят. Вестниците на Париж и на всички други столици — на Мадагаскар, Парагвай, Нова Земя, Тибет, Нова Гвинея — съобщиха за годеща на госпожица Виола Треиси, американска киноартистка, с княз Мареску от Румъния; венчавката щяла да стане в голямата катедрала на Букурещ и на нея щяла да присъствува и кралица Мария. Обиграната рекламна служба на Шмолски — Сюзърба беше правила най-различни и екстравагантни реклами, но нито една от тях не бе толкова резултатна, както тази, която, съдбата ѝ предоставил безплатно, гратис, за нищо!

И така една глава от живота на Бъни бе приключена. Вратата, която водеше от стаята на Бъни в хотела до тази на Ви, беше заключена и някакъв мебел поставен пред нея. Но нямало мебел, който можело да бъде изправен пред спомените в ума на Бъни! Нищо не можело да заличи тази нежна, бяла фигура, така жива и буйна, и спомена за насладите, които му беше доставяла. Той беше изтерзан душевно,

както жертвите на белия терор бяха изтерзани физически, и то в името на една и съща кауза!

Тук имаше жени от всякакъв вид и ръст, францужойки и американки, млади дами от най-модното общество, които с удоволствие биха приели вниманието на един млад петролен принц. Те знаеха за любовната му история и за съкрушеното му сърце, а хитрите им маминки им повтаряха старата формула, известна на женския свят от зорите на кокетството: „Утеши го в нещастната му любов“. Бъни беше отрупан с покани за чайове и танци, но най-много ходеше на социалистически събрания, а когато мислеше за момичета, въображението му го отвеждаше назад в Ейнджъл сити. Рут Уоткинс беше така нежна и кротка, но все пак достатъчно смела — не се отказваше от брат си зарад това, че беше станал болшевик. А Рейчъл Мензис беше толкова сериозна и толкова твърда в решението си да му изпраща вестника от четири страници, редовна като календара, и винаги да му съобщава всичко, каквото поискаше да знае. Веднъж в месеца му изпращаше подробен отчет за приходите и разходите, написан с нейните собствени пръсти, и винаги абсолютно точен — дори и да останеха няколко долара, те отиваха за изпращане на пробни броеве, тъй че никога не се тревожеше от дефицит или излишък.

IX

Беше месец септември и татко дойде със съобщението, което го накара да се колебае и да пламне като божур, след като заговори.

— Знаеш, сине, ние станахме много добри приятели с Ализ... искам да кажа, интересуваме се от едни и същи идеи, и установихме, че можем да си помагаме един на друг.

— Да, татко, разбира се.

— Е, работата е там... ти знаеш как е... Аз дълго ти се натрапвах, но сега ще си свободен, защото предложих на Ализ да се омъжи за мене и тя се съгласи.

— Отдавна очаквах това, татко. Сигурен съм, че ще бъдеш щастлив.

Татко изглеждаше много облекчен — дали беше очаквал скандал, каквито правеше Бърти? Той побърза да каже:

— Искам да ти обясня, че ние говорихме по този въпрос с Ализ и се съгласихме... тя много те обича и много цени това, че се грижиш за мене, и така нататък, но би искала да знаеш, че не се омъжва за мене заради парите ми.

— Не, татко, не съм мислил такова нещо.

— Нали знаеш Бърти и какво мисли. Бърти е сметкаджийка — предполагам, че го е наследила от майка си. Както и да е, аз няма да ѝ кажа нищо по този въпрос, то не е нейна работа: ние ще се оженим с Ализ тихо и нека Бърти го научи от вестниците. Ето какво искам да направя... Ализ казва, че няма нищо общо със спечелените от мене пари и не иска децата ми да я мразят, както би станало, ако вземе голям дял от наследството.

— О, но аз не бих я мразил, татко!

— Ние се съгласихме да направя завещание, като оставя на нея един милион долара, а останалото да бъде за тебе и Бърти. Ализ ще се задоволи с това: то ще и даде възможност да продължи психическата работа, която я интересува. Разбираш, нали, тя иска да прави това...

— Да, разбира се, татко, аз също съм пропагандатор!

— Да, зная, сине, и мисля, че имаш право да изразяваш убежденията си. И въпреки че не одобрявам вестничето ти, виждам, че е честно и изразява това, което мислиш. Затова искам да ти дам акции от „Рос Консолидейтед“ за един милион долара и така ще можеш да правиш с тях каквото искаш. Надявам се, че няма да станеш болшевик като Пол, нито ще намериш за нужно да отидеш в затвора.

— Ще бъде твърде трудно да ме държат в затвора, ако имам един милион долара, татко.

Старецът се усмихна; медиумите и духовете не бяха още напълно изгонили стария дявол от него. Той продължи, че естествено те нямало да получат толкова много пари, колкото някога бе мислил. Тези съдебни дела на правителството щели да откъснат доста нещо от богатството им: политиците щели да нагласят така, че татко и Върн да изгубят. Разбира се, можело да спечелят доста от тези нови сделки в чужбина, но това било съмнително — татко нямал вяра на този род неща, обаче оставял това на Върн.

— Какво възнамерявате да правите ти и госпожа... Ализ, татко?

— Искаме да имаме нещо като... можеш да го наречеш спиритически меден месец. Ще отидем да видим онзи медиум във Виена, а след това един друг във Франкфурт, за който чухме. Но това ще зависи преди всичко от това какво искаш ти. Може би ще се върнеш в Калифорния?

— Струва ми се, татко, че бих отишъл за малко... ако си сигурен, че не ще имаш нужда от мене.

Да, каза татко, те с Ализ можели да се справят сами; неговият секретар научил достатъчно френски, за да може да се оправя с дребните неща, а по време на престоя им в Германия щели да си вземат преводач. Надявал се, че климатът там щял да му понася; като че ли все не се чувствувал много добре сега. Тази инфлуенца съвсем го съсипала.

Всички приготовления бяха завършени и Бъни, баща му, секретарят и госпожа Ализ Хънтингтън Форсайт Оливие се облякоха с най-хубавите си дрехи и се явиха пред кмета на едно малко парижко предградие, където бракът съответно беше сключен; Бъни целуна новата си мащеха по двете страни, кметът направи същото, а след това целуна Бъни и татко по двете страни. Тогава татко повика настрана сина си и му даде един плик. Той съдържаеше разпореждане до Върн да

му предостави три хиляди и двеста акции от „Рос Консолидейтед“, които правеха малко повече от един милион долара на пазара. Те били на приносителя — обясни му татко. Бил ги вече подписал и оставил на Върн в случай, че поискат да ги продадат.

— А сега, сине, бъди разумен. Това е доста голяма сума, не я пръскай на вятъра. Живей и размисли какво искаш да правиш, но не се оставяй да бъдеш ограбен от мошеници, които ще започнат да се навъртат около тебе, щом подушат парите!

Все същият стар татко! Те се прегърнаха и притиснаха; в очите на всички имаше сълзи, дори в очите на секретаря, и на кмета и чиновниците му, които никога дотогава не бяха чували за такива сватбени такси — чудесни хора, ces Américains! Бъни каза на татко да му пише всички новини, а татко каза на Бъни да му пише всички новини; Бъни каза, че ще дойде отново във Франция следното лято, ако татко не ще може да се върне в Америка, но татко каза, че е сигурен, че Върн ще уреди работите още преди това. Тогава Бъни целуна отново мащехата, прегърна татко, стисна ръка на секретаря — цяла оргия на сладките мъки на раздялата, — с чиновниците и тълпа улични хлапета, насъбрали се да гледат великолепната богаташка кола и богатите американци. Бъни обичаше да си спомня този момент след години — поне този път старецът е бил щастлив. Разни приказки, поздравления, цветя, грижи за багажа — всичко най-последно беше готово и те потеглиха надолу по улицата, след ръкомахания и пожелания, на път за спиритически сеанс във Франкфурт на Майн.

Бъни се върна с влак в Париж и написа две писма, с които съобщаваше, че се връща в Америка — едно на Рут Уоткинс и друго на Рейчъл Мензис — без никакво предпочитание! След това купи вестник и прочете кратко съобщение: „Голям петролен пожар в Калифорния“. Гръм паднал върху един от резервоарите на „Рос Консолидейтед Ойл Къмпани“ в Парадайз, Калифорния, и тъй като духал силен вятър, смятало се, че не е възможно да се спасят резервоарите с петрол, а не било изключено да бъде унищожено и цялото петролно поле.

Когато се върна в хотела, Бъни намери телеграма от Ейнджъл сити. Не можело още да се изчислят загубите, но всичко било застраховано и нямало място за никакво безпокойство. „В. Екстра“ — Върн все още се подписваше така, когато искаше да се шегува. Бъни препрати телеграмата на баща си и попита дали трябва да чака, но

татко отговори — не, каквито и нареждания да трябвало да даде, това можело да стане с писмо или телеграма, затова щял да бъде по-доволен Бъни да бъде там и да му събщи подробностите. „С обич и най-добри пожелания“ — бяха заключителните думи, последните, които татко щеше да каже на сина си, освен с посредничеството на духовете!

Х

Бъни замина с кораб, един от плаващите хотели, подобни на този, който напусна в Париж, мебелиран в стила на дворец — махагонова облицовка, копринени драперии и възглавници, най-елегантно общество, бляскащи бижута и скъпи тоалети — пет хиляди долара на жена би било най-скромната сума за вечерите в салона. Твърде скоро клюкарските езици започнаха да разправят:

— Баща му е калифорнийският петролен магнат; казват, че притежавал цели петролни полета там, но едно от тях сега горяло, както пишат вестниците. Този Рос, който беше замесен в скандала, нали си спомняш, той се крие в чужбина, там е почти цяла година, но синът, разбира се, може да се върне в Америка. Казват, че бил един от любовниците на Виола Трејси, но тя го изоставила и се омъжила за румънски княз. Утеши го в нещастната му любов, моя мила!

И така всички бяха любезни с Бъни: имаше толкова много очарователни млади същества, с които можеше да танцува до който ще час на нощта, или да се разхожда на палубата и да се изгуби в мрака, ако предпочиташе това. По цял ден те се въртяха около него, отправяха му свенливи и прелъстяващи погледи и се интересуваха, от всичко, от което се интересуваше той, дори от книгата, която четеше — стига да говореше за нея, вместо да я чете. Имаше и такива, които казваха, че се интересуват от социализма — те не знаели много за него, но искали да научат. До втората сутрин по море, когато младият социалист получи радиограма, която го извади напълно от това модерно общество:

„Баща ти е болен от двойна пневмония повиках най-добрите лекари ще те държа в течение най-искрено съчувствие и обич Ализ“.

Сега Бъни се разхождаше по палубата сам и страдаше точно от онова угризение на съвестта, което Върнън Роско му беше предсказал. О, разбира се, могъл е да бъде по-добър, по-търпелив с този добър

старец! Положително е могъл да се помъчи по-добре да го разбира и му помага! Сега съдбата го отдалечаваше с пет-шестстотин мили всеки ден, а всеки момент можеше да го отнесе на разстояние, което не се подава на никакво изчисление. Баща му като да беше предчувствувал това — Бъни си спомни онова, което му бе казал, и разбра, че е допускарал мисълта за смъртта и бе дал на сина си последните съвети, доколкото можеше.

Отначало имаше само угризение. Но след това малко по малко се възвърна вътрешният спор — старото противоречие, което разкъсваше ума на Бъни на две. Беше ли възможно хората да продължават да правят това, каквото правеше татко при водене на работата си? Можеше ли някоя цивилизация да просъществува на базата на такова купуване на правителство? Не, казваше си Бъни, но пък той е трябвало да се помъчи по-настойчиво и с по-голяма любов да убеди баща си да не го върши! Но в кой стадий? Татко подкупваше правителството още когато Бъни беше малко момче. Всички петролни магнати купуваха правителството, всички едри бизнесмени го правеха, или преди, или след изборите. И в кой стадий на живота едно момче може да каже на баща си „Твоят начин на живот е погрешен и ти трябва да ме оставиш аз да те ръководя“?

Бъни не можеше да измисли нищо ново за всичко това, нищо повече, отколкото в случая с Ви Трейси. Само тъгата и болката от самотата! Старите неща си отиваха и продължаваха да си отиват, а къде отиваха? Това беше тайна, която замайваше в моменти като този: стоиш на ръба на пропастта и гледаш в нейната бездна! Най-невероятната мисъл беше, че баща му, който бе толкова реален и е бил толкова дълго част от собственото му съществуване, изведнъж ще изчезне и ще престане да съществува. За пръв път Бъни започна да се чуди дали Ализ не беше права за духовете.

Вечерта се получи ново известие:

„Състоянието непроменено ще те държа в течение
«съчувствие и обич».“

Последните думи никога не липсваха от нейните съобщения: на следния ден, когато състоянието на татко също не бе се променило, и

кризата се очаквала утре; и после на утрешния ден, когато татко отпаднаше; и на следващото утро, когато Ализ телеграфира:

„Духът на баща ти премина от този свят в другия, но никога няма да престане да бъде с тебе той говореше за тебе в последния момент и обеща, че ако се свържеш с някой добър медиум в Ейнджъл сити ще насочва живота ти с обич и съчувствие както винаги Ализ“.

После се получи телеграма от Бърти:

„Бях с татко в последните му минути и той ми прости ще ми простиш ли и ти?“

Когато прочете тези думи, Бъни изтича в каютата си, легна и заплака като дете. Да, щеше да ѝ прости и дано този, който ги беше създал, да прости на всички тях!

ГЛАВА XX
ПОСВЕЩЕНИЕТО

I

Бъни беше сам в тътнещия Ню Йорк — шест или седем милиона души и съвсем малко познати. Имаше репортьори, разбира се — това беше материал за сензационно-сентиментална дописка: съдбата изтръгва един от петролните магнати от ръцете на сенатските инквизитори. Страната беше към края на ожесточена президентска кампания и най-дребната подробност относно петролния скандал беше от значение. Бъни получи и много съболезнователни телеграми: от Върн и Анабел, от Пол и Рут, от Рейчъл, баща ѝ и братята ѝ; да, и една от княгиня Мареску, която се беше подписала по стария интимен начин: „Ви-Ви“.

Той си купи билет за Ейнджъл сити през Вашингтон и във влака прегледа старите вестници, в които ден след ден се описваше онова, което се беше случило с неговата детска мечта за велико петролно поле: огромен океан от пламъци се люлеел над земята, който с блясъците си превръщал нощта в ден, а с гръмотевичните си облаци от пушек — деня в нощ; реки от горящ петрол се носели по долините, а силен вятър разнасял огъня от един хълм на друг. Десетина огромни резервоари били унищожени, както и цялата рафинерия с всичките ѝ резервоари и около триста сондажни кули, погълнати от тази бушуваща пещ. Това беше най-страшният пожар в историята на Калифорния, нанесъл осем-десет милиона долара щети.

Във Вашингтон имаше човек, с когото Бъни можеше да сподели своите болки — Дан Ървинг! Те отидоха да се разходят и по-възрастният мъж го прегърна с едната си ръка и му каза, че той, Бъни, е направил всичко възможно в това трудно положение. Дан можел да го увери, че не смятал баща му за лош човек: Дан си беше поставил за цел да разбере и можел да потвърди схващането на Бъни, че всички американски бизнесмени подкупват правителството, че всички оправдават купуването на правителството. Отначало Дан също бил поразен, но после разбрал, че това е система: без подкупване на правителството големият американски бизнес не би могъл да съществува. Това ясно се изразявало в инстинктивната реакция на

целия делови свят към петролните скандали, решението им да ги потушат, да ги омаловажат, да подведат под съдебна отговорност и да съдят не престъпниците, а тези, които са открили престъплението.

Така те заговориха за политика, което беше най-добрият начин за Бъни да отклони мисълта си и да се върне към работа. Дан правел всичко по силите си в тази президентска кампания, но бил отвратен от чувството си на безсилие. Цялата капиталистическа пропагандна машина била пусната в действие да величае пред американския народ „Предпазливия Кал“ — този жалък, дребен човечец, петостепенен политик и бъдещ бакалин, станал изведнъж велик, силен, мълчалив държавник и герой на обикновените хора! Едно нещо, само едно нещо очаквали бизнесмените от него — да им намали данъка върху дохода, — във всичко друго щял да бъде пълна нула. Журналистите били отвратени от задачата си, но всички били безпомощни: техните вестници приемали да поместват само един вид новини. А какво можел да направи бедният Дан със своята агенция за работническия печат, два-тридесет незначителни вестника, може би с общо стотина хиляди тираж, и през повечето време без достатъчно пари за наем на помещението.

— Именно за това исках да ти говоря — каза Бъни. — Преди да напусна Франция, татко ми даде един милион долара в акции от „Рос Консолидейтед“. Не зная какво биха могли да струват след пожара, но Върн казва, че имало пълна застраховка върху всичко. Аз няма да пипам основната сума, докато не премисля какво да правя, но ще вложа хиляда долара на месец от лихвите в твоята работа, ако това ще помогне.

— Да помогне? За бога, Бъни, това са повече пари, отколкото въобще сме могли да мечтаем! Досега съм се мъчил да намеря по още сто долара на месец, за да можем да изпращаме безплатно броеве там, където те биха свършили работа.

Бъни допълни:

— Ще поставя тези пари на твое разположение само при условие, че ще взимаш заплата по двеста долара на месец. Няма никакво основание да затъваш в дългове, за да финансираш радикалното движение.

Дан се засмя:

— Няма основание, освен това, че няма да има никакво радикално движение, ако някои не го вършат. Ти си наистина първият тлъст ангел, който се е появявал някога на моя небосклон.

— Да — каза Бъни, — почакай, докато установя колко тлъст ще бъда. Струва ми се, че моят приятел Върнън Роско ще направи всичко, каквото може, за да ме държи мършав. Той знае, че каквито и пари да получа, ще отиват, за да причинят неприятности на него.

— Боже! — възкликна Дан. — Чете ли какво писахме за концесиите на Роско в чужбина и какво прави държавният департамент, за да може той да печели? Тази история ще бие концесиите в Сънисайд, ако можем да накараме Сената да я разследва.

II

Чикаго. Нови съобщения за Бъни. Беше телеграфирал на секретаря на татко, за да разбере дали между книжата на татко няма завещание. Секретарят отговори, че нищо не било намерено, и нито вдовицата, нито дъщерята знаели за такъв документ. След погребението щели да отидат в Париж и секретарят щял да телеграфира, ако там се намери нещо.

След това в Ейнджъл сити завари и нови телеграми. Секретарят съобщаваше, че завещание не е било намерено и между книжата на господин Рос в Париж, а Бърти пишеше: „Сигурно тази подла жена е унищожила завещанието нямаш ли нещо писмено от татко или от нея?“

От всичко това Бъни стигна до извода, че предсмъртните разкаяния не траят дълго, или най-малкото когато това се отнася до смъртния одър на друг човек! Бъни не притежаваше от татко нищо, освен нареждането за получаване на акциите, което не би удовлетворило Бърти твърде много. Той изпрати телеграма до Ализ, в хотела ѝ в Париж, с която ѝ припомняше, че баща му бил определил условията на брака си с нея, според които тя трябваше да получи един милион долара от неговото имущество и нищо повече, и я молеше да потвърди споразумението. Отговорът, който получи, беше от американската адвокатска кантора в Париж, която му съобщаваше от името на своята клиентка госпожа Ализ Хънтингтън Форсайт Оливие Рос, че тя не знаела нищо за някакво споразумение, каквото той споменавал в телеграмата си, и щяла да предяви пълните си права върху имуществото. Докато четеше това, Бъни мрачно се усмихна. Сблъскване между спиритизма и социализма!

И между капитала и социализма! Бъни посети съдружника на баща си в кантората му, където можеха да говорят открито, и те си поговориха. Още първите думи на Върн бяха нокаут — бащата на Бъни бил в грешка, като мислел, че има подобни акции от „Рос Консолидейтед“, и следователно нареждането му до Върн било без покритие. Същите тези акции били продадени преди известно време

по нареждането на татко. Очевидно след болестта паметта на татко е започнала да отслабва или той просто не е следял добре работите си, след като се захванал със спиритизма. Работите му били зле. На първо място „Рос Консолидейтед Оперейтинг Къмпани“, най-доходното предприятие на татко, било фактически фалирало. Върн бил уведомен току-що от заинтересованите застрахователни дружества, че нямало да изплатят осигуровката, защото разполагали с доказателства, че пожарът имал умишлен характер. Наистина те не го казвали открито, но давали да се разбере, че Върн или негови агенти са предизвикали пожара поради това, че компанията имала свръхпроизводство и не можела да му намери пазар.

— Боже господи! — каза Бъни. — Какво означава това, блъф?

— Не — отвърна Върн, — това е план на Марк Айзенбърг, който ръководи в нашия град банковите операции на „Големите пет“, за да удари една от независимите компании. Те ще ни разтакат по съдилищата бог знае колко години. „Рос Оперейтинг“ не разполага с достатъчно свободни средства, за да може да възстанови опожареното петролно поле, а ако трябва да се обърне за пари към акционерите, имуществото на баща ти не ще може да финансира неговия дял без помощ. Сондажите в Лобос Ривър са изчерпани, а полето на Панорамния хълм се наводнява. Наистина баща ти има дялове в моите чуждестранни концесии, но нито една от тях не ще реализира каквото и да било още дълго време. Затова изглежда, че трябва да ги продадеш.

— Кой ще ръководи всичко това?

— Ето ти копие от завещанието на Джим... можеш да го вземеш и да го проучиш на спокойствие. Изпълнители сме ние с тебе и Фред Орпан, а ти и Бърти разделяте наследството поравно. Разбира се, женитбата на баща ти промени всичко. И ако няма друго завещание, вдовицата ще получи половината, а ти и Бърти по една четвърт. Обещах на баща ти да се занимая с изпълнението на завещанието и сега трябва да го направя. Нека ти кажа веднага едно: петролното поле в Парадайз носи твоето име и ако ти искаш да го поемеш и разработваш, не бих ти попречил. Ще можеш да продадеш някои от другите имоти, да изкупиш моите акции на пазарна цена и да работиш там самостоятелно. Смяташ ли да се занимаваш с петрол?

— Не! — отговори Бъни веднага. — Не смятам!

— Добре, тогава ще трябва аз да откупя акциите на баща ти. Но тъй като компанията е фалирала, аз не бих я поел, преди да получа контрола върху нея. Ние не можем да работим заедно, Джим младши, защото твоите идеи са твърде възвишени.

Върн се засмя, но без обикновената си жизнерадост:

— Ако не бях обещал на баща ти да свърша тази работа, бих предпочел да ти тупна „Рос Оперейтинг“ и да я оставя да фалира в твоите ръце, за да видя какво ще направиш. Ти не беше съгласен с баща си по въпроса за намесата на бизнесмените в съдилищата. Добре, хайде сега, като млад гражданин с високо обществено съзнание, накарай съда да определи синдик по несъстоятелността на „Рос Оперейтинг“ без подкупи и какъвто и да било незаконен натиск — без да търсиш помощта на разни политици, без да отправяш заплахи или да даваш нечисти обещания, — и да видим колко ще остане от осемте или десетте милиона или въобще какво ще получиш от застрахователните дружества след няколко години.

III

От тези отвратителни проблеми Бъни имаше убежище — неговият малък вестник. Той пристигна в неделя и Рейчъл го посрещна на гарата с десетина млади социалисти, чиито лица сияеха. Като го видяха, те така се развикаха, като че ли беше кинозвезда. Всички се ръкуваха — той и Рейчъл се ръкуваха няколко пъти, толкова се радваха, че са пак заедно. Младежите знаеха, че Бъни е опечален поради смъртта на баща си, а може би и поради пожара на петролното поле, затова го заобиколиха и веднага му заразказваха всички новини, а Рейчъл извади коректурите на новия брой на „Младият студент“, както и броя от миналата седмица и няколко по-стари, които можеше да не е получил.

Малката редакция му беше дом — единственият, който Бъни имаше сега, защото голямата къща, която бяха наемали, бе дадена на други наематели, а личните им вещи прибрани и складирани преди заминаването на леля Ема за Европа. Редакцията се помещаваше в една-единствена стая, но доста внушителна с подредените в нея папки и картотеки: те имаха вече над шест хиляди абонати, а тази седмица печатеха осем хиляди екземпляра. Но Рейчъл все още имаше само един помощник, а „младите социалисти“ извършваха цялата експедиция вечер и в събота и неделя. Тях вече не ги нападаха и арестуваха: социалистите подкрепяха президентската кандидатура на Ла Фолет и това им даваше право да бъдат оставени на мира за известно време.

А после Рут. Бъни отиде да я споходи в същата къщурка. Пол още не беше се завърнал. Бил спрял в Чикаго за една партийна конференция, а сега се връщал от северозапад и пътем говорел всяка вечер. Събранията му били добре посетени, защото арестите му го бяха направили популярен. Историята за екстернирането му от Франция била разгласена от вестниците в цялата страна и Рут показа на Бъни писма, в които Пол ѝ разказваше за това и за други приключения с полицията и с разни шпиони. Тя накара Пол да ѝ обещае да ѝ пише всеки ден по една пощенска картичка и ако някой

ден не получила, започвала да си представя Пол в затвора и как се мъчат да изтръгнат от него признания.

Бъни наблюдаваше лицето ѝ, докато тя разказваше. Думите ѝ бяха весели — тя вече бе пълноправна медицинска сестра, печелеше добри пари и можеше да пести по малко, ако Пол се окаже в нужда. Но беше бледа и лицето ѝ напрегнато. На масата имаше комунистически вестници и списания и Бъни с един поглед разбра положението. Тези вестници идваха за Пол, а Рут, като оставаше сама много вечери наред, ги четеше, търсейки да открие новини за брат си; така беше прочела за ужасните изтезания, осакатявания и убийства на политически затворници и за нея това бе все едно, като че ли Пол се намираще на бойно поле.

Рут не притежаваше онова, което се нарича теоретичен ум: човек не можеше никога да я чуе да говори за партийна тактика, политически събития и други подобни неща. Всичко у нея ставаше по инстинкт, но затова пък тя притежаваше още по-остро и страстно класово съзнание. Беше преживяла две стачки и това, което бе видяла със собствените си очи, беше за нея достатъчно добър курс по икономика. Беше научила, че работниците от едрата индустрия са наемни роби, които се борят за живота си. И тази война не беше като капиталистическите войни — тази война се водеше, защото я налагаха господарите. И въпреки че дълбоко вярваше в делото на Пол, не можеше да не бъде в напрежение и неизвестност.

Освен това — странно и озадачаващо нещо — Рут се ядосваше на Рейчъл и „Младият студент“. Оказа се, че социалистите организирали събрания по цялата страна с един така наречен социалреволюционер от Русия, сказчик, който използвал арестуването на свои съмишленици в Русия като повод за нападки срещу съветското правителство. Тези социалреволюционери били същите, които се опитали да убият Ленин и които получавали пари от капиталистическите правителства, за да разпалят гражданска война в Русия. Как можело вестникът на Бъни да ги поддържа?

Бъни се върна при Рейчъл и при „младите социалисти“, които от своя страна заявиха, че този човек бил социалист, противник на привържениците на насилието; комунистите дошли на едно негово събрание и се опитали да го освиркат, та се стигнало почти до сбиване. И ето че бедният Бъни, поразен, отново се изправи пред същите

вътрешни борби в работническото движение, които го бяха така огорчили в Париж, Берлин и Виена. Пол и разказът му за Русия му бяха направили такова дълбоко впечатление, а в същото време виждаше, че Рейчъл не се е помръднала ни на йота от своето становище. Тя защитаваше правото на русите да решават собствените си съдбини, защитаваше и правото им да бъдат чути в Америка, макар че не защитаваха нейното право. Но не искаше да има нищо общо с Третия интернационал и не позволяваше да се каже нито дума за диктатура, освен ако беше нейната лична диктатура, която довеждаше до това, че „Младият студент“ не даваше на местните пощенски власти или на окръжния прокурор повод за обиск. Не, те щели да държат за демократично разрешаване на социалните проблеми, а Бъни, както винаги, щеше да бъде ръководен от жена.

Чудно нещо е природата на жените! Изглеждат толкова нежни и чувствителни, но това прилича на гъвкавостта на гумата или водата — те веднага заемат предишното си положение! Още от самото начало — ето например Юнис Хойт, така твърдо решила всичко да става, както тя иска! Или дори малката Роузи Тейнтър: ако се беше оженил за нея, щеше да открие, че има определени религиозни убеждения дори за това какви трябва да бъдат пердетата и колко често трябва да се перат. И Ви Трейси, която се отказа от щастието си — тя нямаше да бъде щастлива с румънския княз, Бъни знаеше това. И Рут, и баба му по отношение на войната. И Бърти, която така упорито искаше да влезе във висшето общество, въпреки че бе дъщеря на бивш мулетар. А сега и Рейчъл Мензис, чието отношение Бъни добре знаеше: сърцето ѝ щеше да се разкъса, ако трябваше да се откаже от вестничето, което беше обикнала със страстта, която изпитва майка към детето си; но би веднага напуснала редакцията, ако някога Бъни станеше жертва на комунистическата тактика „пробив отвътре“.

IV

Бърти пристигна в Ейнджъл сити една седмица след брат си и му даде нови доказателства за неподдаващата се на промяна женска природа. Бърти беше дошла да получи своята част от наследството и преследваше целта си неотклонно, като гонче куче. Бърти познаваше един адвокат — адвокат като за нея, също такова гонче — и се срещна с него още в деня на пристигането си; след това Бъни трябваше да отиде в кантората на този адвокат и с помощта на Бърти и един стенограф да прерови паметта си и да продиктува: какво точно беше казал татко за споразумението си с госпожа Ализ Хънтингтън Форсайт Оливие — татко, уви, не беше казал нито дума за това на Бърти, нито на някой друг; той направил завещание, разбира се, но тази безсрамна жена го унищожила — Бърти знаеше това със сигурността на бог.

И после всичко друго за татковите дела, за които Бъни може да си спомни: къде си е държал парите и книгата, какви тайни места е можел да има за укриване на акции и ценни книжа, какво е харчел, доколкото Бъни можел да предполага, кой се е ползвал с доверието му. А след това извлеченията от сметки, дадени от Върнън Роско; и всичките папки на татковата кореспонденция с Върн; и доверените служители Болинг, Хейман, Симънс и други; bankerите и техните чиновници; секретарят на татко, когото Бърти беше довела със себе си от Париж — цяла планина от подробности; и Бъни беше задължен да присъствува на тези срещи и да бъде гонче, също както другите. Той си казваше, че това е негов дълг спрямо движението, което имаше такава голяма нужда от помощта на един „тлъст ангел“.

Още в началото Бърти трябваше да преглътне един горчив хап. Нейният адвокат я уведоми, че няма начин да се лиши госпожа Ализ Рос от половината наследство. Свидетелските показания на Бъни според закона нямали никаква стойност; затова, ако не открият друго завещание, трябва да приемат неизбежното и да се съюзят с вдовицата, за да измъкнат колкото може повече от Върнън Роско. Адвокатите на госпожа Рос от Париж бяха посочили няколко скъпо платени адвокати

в Ейнджъл сити като свои представители и Бърти трябваше да преглътне гнева си и да ги допусне на техните съвещания.

Имаше достатъчно много неприятности, за да им трябва, и скъпо платените адвокати бяха наистина необходими. Счетоводители се заеха с търговските книги на Дж. Арнолд Рос и извлеченията, дадени от неговия съдружник, и само след няколко дни започна да се откроява в бъркотията един огромен факт: освен всички пари, които татко беше вложил в разни нови финансови операции с Върн и други, освен наличните пари, които беше превеждал чрез своята банка, трябваше да има и акции и облигации за над десет милиона долара, които бяха безследно изчезнали. Върн заяви, че тези ценни книжа били изтеглени от татко и употребени от него за неизвестни цели, а Бърти заяви, че това е идиотщина и че Върнън Роско е най-големият крадец, познат в историята. Имайки достъп до банковата касетка на татко, той просто ги е взел. И изведнъж Бърти яростно се нахвърли върху брат си, като уверяваше, че виновен за всичко е той: Върн знаел, че той би употребил парите си за промяна на обществения ред, и, разбира се, най-благоразумно било да му попречи.

И Бъни не можеше да отрече, че това звучи правдоподобно. Беше много лесно да си представи как Върн си е казал, че Бъни е опасен за обществото, Бърти прахосница, а вдовицата малоумна нещастница, докато той, Върн, е способен бизнесмен и ще употреби тези ценни книжа за истинското им предназначение — да извади повече петрол от земните недра. Когато научил за смъртта на татко, Върн тихомълком преместил ценните книжа от татковата касетка в своята, преди данъчният агент по наследствата да извърши опис. Върн не би считал това за кражба, а просто за благоразумие — точно така, както и отнемането на резерватите на флота от едно правителство, което не е имало достатъчно ум да ги разработи.

Сега Бърти искаше да заведат дело срещу съдружника на баща ѝ, да го поставят на подсъдимата скамейка и да го накарат да каже всичко за сделките си, а Бъни, с помощта на адвокатите, трябваше да спори с нея и да отнесе жилото на гнева ѝ. Досега Върн е бил достатъчно далновиден, за да няма нищо черно на бяло, и ако трябваше да се яви в съда, щеше да измисли нещо, което ще ги направи безпомощни. Можеше да каже, че татко му е дал акциите, и как можеха да го опровергаят? Можеше да каже, че татко сам е взел ценните книжа, без

съдружникът му да знае, и че е загубил след това парите на борсата — как можеха да опровергават това? Дори ако се установеше, че книгата са били продадени чрез борсовите посредници на Върн, пак нямаше да спечелят нищо, защото Върн можеше да каже, че е дал парите на татко или че е бил натоварен да ги вложи в някоя сделка и ги е загубил — би могъл да съчини хиляда истории!

— Тогава просто трябва да вземем това, което този мошеник поиска да ни даде! — извика Бърти и адвокатите се съгласиха, че положението е именно такава. А тъй като работеха на процент, съветът им беше искрен.

После се случи още нещо, което изостри непримиримостта между Бърти и брат й. Бъни беше отишъл в склада, където се съхраняваха вещите му, и намери в един атлас, с който си бе служил понякога баща му, пет облигации по десет хиляди долара. Това бяха пари, които татко бе държал под ръка — може би за да подкупи държавни чиновници, ако се види натясно; във всеки случай тези пари бяха там и Бъни свободно можеше да ги сметне за част от милиона, който татко се бе опитал да му даде в Париж. Той обаче гордо реши, че няма да участва наред с другите в ограбването на наследството, и реши да ги обяви.

Но направи грешка, като съобщи това на Бърти, и, о, какъв само скандал избухна! Глупак такъв, да направи на Ализ и нейните адвокати подарък от двадесет и пет хиляди долара, вместо тихичко да ги подели със сестра си и да си мълчи! Тези двадесет и пет хиляди станаха за Бърти нещо много по-важно от всичките милиони, които беше отмъкнал Върн: тези облигации бяха нещо осезаемо — или почти осезаемо, преди Бъни да ги направи недостъпни и да ги подари на онези лакомни хищници. И то точно когато и двамата имаха нужда от пари и трябваше да поискат заем от едного от bankerите на баща им срещу иска за наследството.

Бърти беснееше и крещеше, а Бъни, за да сложи край на тази работа, внесе облигациите в банката; Бърти не можеше да му го прости и след това винаги, когато бяха насаме, не пропускаше да спомене за тази му глупост. Тя се поболяваше от омраза и гняв. Оставаше до след полунощ да прави разни сметки, а след това не можеше да заспи от възбуда. Като всяка млада дама от висшето общество, тя се грижеше много за свежестта на кожата на лицето си и за предпазването й от

бръчки, но сега беше занемарила красотата си и беше станала бледа и изпита. След години щеше да ходи по козметички, за да ѝ повдигат ъглите на устата и да освежават кожата на лицето ѝ с химикали, та чак да се обелва, само защото сега не можеше да се наложи на гнева и разочарованието си, че ще получи само някакви си един-два милиона, вместо славните десет-петнадесет милиона, които беше очаквала да притежава някой ден.

V

Рейчъл беше публикувала кратка статия за завръщането на Бъни от чужбина и цитирала думите му, че имал намерение да употреби наследството си в полза на работническото движение. Това изказване привлече вниманието на една блестяща млада журналистка, която написа духовита статия:

ЧЕРВЕН МИЛИОНЕР СПАСЯВА ОБЩЕСТВОТО

И изведнъж се оказа, че голям брой хора имали идеи как да се спаси обществото и всички искаха да се срещнат с Бъни и го причакваха във фойето на хотела. Един открил сигурно лекарство против рака, друг — перпетуум-мобиле, машина, която наистина работела; един искаше да отглежда жаби заради бутчетата им, друг — скунксове заради кожата им. Имаше десетки, които искаха да предотвратят следващата война, а неколцина искаха да основат колонии; имаше мнозина, които предлагаха различни начини за докарването на социализма, няколко велики поети и философи с ръкописите им и един, на когото се явил сам бог — носителят на божието откровение беше повече от една глава по-висок от Бъни и съответно широк в раменете и, извисил се над него, със страхопочитание му шепнеше, че думите, които бог изрекъл, били записани и заключени в огнеупорна каса и нито едно човешко око не ги е видяло, нито някога ще види. Неколцина други му писаха, че не били в състояние да го посетят, защото несправедливо били затворени в лудницата, но ако Бъни ги освободи, щели да съобщят своите открития на света чрез него.

Имаше още един „въртоглав“ и името му беше Дж. Арнолд Рос, вече без „младши“. Той имаше план, който дълго време беше въртял в главата си, и сега свика приятелите си, за да види как ще реагират. Старият Хаим Мензис, който от дълги години беше в движението и познаваше почти всичките му грешки; Хаим работеше, както винаги, в една шивашка работилница и посвещаваеше свободното си време да урежда събрания. Джейкъб Мензис, бледият студент; Джейкъб беше

учителствувал една година, но го откриха и сега беше застрахователен агент. Хари Сигър, който отглеждаше орехи и по този начин се спасяваше от бойкоти. Питър Нагл, който помагаше на баща си да поддържа водопроводна работилница само с членове на профсъюза в града, който се бореше против профсъюзите и каквото спечелеше, харчеше за издаване на евтино месечно вестниче в четири страници, осмиващо бога. Грегор Николаев, който беше изпълнил задължението си към социализма, като работи една година като секач в горите и сега беше лаборант на рентгенолога в една болница. И най-сетне Дан Ървинг, който беше дошъл от Вашингтон на разносните на Бъни. Тези шест души сега седяха на обед с Бъни и Рейчъл в отделна стая в ресторант, за да разискват въпроса как може да се спаси обществото с един милион долара.

Бъни обясни с подходяща скромност, че не смята своя план за най-добрия възможен, но само като най-добър за него. Той не смятал да избегне последиците, като даде парите и възложи работата на други хора; поне това беше научил от баща си, че парите сами по себе си са нищо — за да се постигне нещо, необходими са пари и ръководство. Още повече че сам Бъни искал да върши нещо: било му омръзнало само да наблюдава и да говори. Дълго мислил за издаването на голям вестник, но нямал познания по журналистика и щял само да прави грешки. Единственото, което познавал, били младите хора; беше учил в университет и знаел какъв трябва да бъде един колеж, а не е.

— Всъщност ние всички, Рейчъл, Джейкъб и останалите „млади социалисти“, се мъчим да въздействуваме на младите умове; но бедата е там, че те са с нас само няколко часа седмично, а нещата, които имат най-голямо значение в живота им, са в ръцете на врага: имам пред вид училищата, работата, кината — всичко! Затова искам да събера известен брой студенти за цялостен живот, двадесет и четири часа в денонощието, и да видя дали не ще можем да изградим социалистическа дисциплина, личен живот, със служба на каузата като негова цел. Рейчъл ще се съгласи с мене за това — не зная дали ще се съгласи и някой друг, — че една от причините, поради които движението страда, е, че не сме изработили нови морални норми, от които се нуждаем. Нашите собствени членове, мнозина от тях, имат лични слабости: жените искат да имат копринени чорапи и да приличат на буржоа, а идеята им за свобода се свежда до това, да

възприемат лошите навици на мъжете. Ако социалистите действително милееха за движението, нямаше да харчат пари за тютюн, пиене и фалшиви накити.

— Тогава аз трябва да бъда изключен! — каза старият Хаим Мензис, който беше вече запалил евтината си пура.

Същността на това, което искаше Бъни, беше едно трудово училище, върху парцел земя някъде вън от града, но вместо да изхарчи милиона си за стомана и бетон, той искаше да започнат с палатки и всички сгради да бъдат издигнати от учащите се и учителите. Всеки ще трябва да има четири часа физически труд и четири часа занимания в клас дневно; и всички щели да носят само дрехи в защитен цвят, и нямало да имат никакво елегантно общество. Бъни беше намислил да обиколи разни учебни заведения, средни и висши, да говори пред малки групи учащи се и да откъсне тук и там някои от футбола и „братствата“, за да се посветят на нещо ново. Профсъюзите щели също да бъдат поканени да подберат надеждни младежи и девойки. Това щяло да бъде нещо, което щяло бързо да се разрасне и да струва малко пари, защото, с изключение на строителните материали, всичко друго можело да се произвежда на самото място: щели да имат земеделско стопанство и училище за къщна работа — накратко, щели да обучават на всички необходими занаяти и да осигуряват някакъв четиричасов честен труд за всички учащи се, които желаят да дойдат.

VI

Какво мислят те по този въпрос? Хаим Мензис, както винаги, взе думата пръв. Може би засегнат от намека за тютюна, той каза, че всичко това му приличало на колония. А една колония няма да се промени само с това, че ще бъде наречена трудово училище, една колония била най-лошата клопка, която може да бъде сложена на движението:

— Вие събирате хора, които ще живеят отделно, различно от останалите работници, и дали живеят добре или не (а те няма да живеят добре), през цялото време ще мислят за нещо друго, а не за класовата борба във в света.

— Това е вярно — каза Бъни, — но ние няма да сме така далеч от света и целта на нашето обучение няма да бъде колонията, а движението във в и как да му се помогне.

— Хората, които ще помагат на движението, трябва да бъдат в него по всяко време. Отдели ги само за един месец, и те не са вече същите, дай им по-лека работа, и те не са вече работници!

— Но тази работа няма да бъде така лека, другарю Хаим...

— Чуйте го! Той иска да събере фини млади госпожици и господа от училищата и да ги накара да живеят живот, който не би бил лек дори за работниците.

— Трябва да си признаете, Бъни — обади се Хари Сигър. — Вие искате да основете фино, вежливо заведение, където всички момчета и момичета ще бъдат облечени като в романа на Уилям Морис. Те ще работят усърдно известно време, но никога няма да бъдат производителни и ако наистина ще строите сгради или ще отглеждате плодове и зеленчуци, ще ви трябват редовни работници със здрави ръце. Аз зная, защото сега берем орехите.

— Аз не искам вежливо заведение — каза Бъни. — Искам училище, в което хората ще се подготвят за класовата борба; и ако не можем да постигнем дисциплина по друг начин, какво ще кажете за това като част от курса: всеки ученик се задължава да прекара в затвора не по-малко от тридесет дни.

— Така те искам! — извика Питър Нагл. — Сега започна да говориш!

— Какво ще трябва да направи — да наруши правилника за движението? — попита Хаим саркастично.

— Ще отиде например в Ейнджъл сити и ще участва в някоя стачка. Или ще устройва социалистически събрания по кръстопътищата, докато го арестува някой полицаи. Няма, защо да ви обяснявам аз как може човек да бъде арестуван в класовата борба, другарю Хаим.

— Да, но може да попадне на съдия, който няма да разбере училищния ви правилник и да издаде присъда за шест месеца.

— Е, ще трябва да се рискува; важното е, че никой завършил училището няма да се смята добре школуван социално, докато, той или тя, не е бил в затвора най-малко тридесет дни за участие в класовата борба.

— А учителите? — запита Грегор Николаев.

— За учителите веднъж на всеки три или пет години!

— А основателят? Колко често трябва да лежи основателят? — крещеше развеселено Питър.

Дан Ървинг каза, че основателят трябвало да чака, докато се отърве от парите си.

Пререканията продължиха. Може ли човек да заинтересува младежите в самодисциплината? Нямаше ли опасност да не се постигнат добри резултати, ако изискванията са твърде меки, или пък да се попречи за набирането на учащи се, ако са твърде високи? Бъни, младият идеалист, беше за поставяне на високи изисквания, а Хари Сигър каза, че хората по-лесно биха се съгласили да умрат, отколкото да живеят без тютюн. Освен това той искаше да знае какво щяха да правят с комунистите. Хари не беше вече политик, а социалреволюционер и само чакаше деня за действие. Независимо от това какво биха желали, членовете на социалистическата партия не можеха да държат учащите се болшевици извън училището, пък дори и да успееш да направят това, идеите им щяха да проникнат сами.

Бъни отговори, като издигна своя идеал за свободата на мисълта. Защо учащите се да не се занимават сами с образованието си и сами да вземат решенията си? Нека учителите да дават сведенията, които им се искат, а след това учащите се да се оставят сами да си ги изясняват —

всяка класна стая свободна трибуна и никаква търпимост, освен към научното дирене и свободата? Всички бяха готови да се съгласят, че не би имало смисъл да се основава сектантска институция и да се проповядват едни доктрини, които да изключват другите. Освен това ще трябва да има по един привърженик на всяка доктрина да я излага честно. И тогава Бъни ги сложи натясно:

— Хаим, бихте ли се съгласили Хари да разясни своите идеи във вашия клас? А вие, Хари, бихте ли дали на Хаим възможност да говори?

И Бъни виждаше своята задача — да бъде арбитър, който да предотвратява тези воюващи фракции да не се задърпат за косите.

Тогава скептичният Хаим попита:

— Искам да зная как ще разрешите проблема с пола?

Бъни призна, че това го тревожи:

— Може би ще трябва да се придържаме към буржоазния морал.

— О, господи! — извика Питър Нагл. — Нека буржоазията започне!

Джейкъб Мензис, студентът, тъкмо бил чел книга за Ръскин, старата социалистическа колония в Тенеси. Там именно проблемата за пола провалила тази колония, заяви той, а баща му допълни:

— Тази проблема ще провали всяка колония, съществуваща при капитализма. Има само един начин, по който може да накараш един мъж да живее с една жена през целия си живот, и той е да ги затвориш заедно в къщи и да не ги пускаш да излизат навън. Но ако ги оставиш да се събират с други двойки, мъжът веднага ще открие, че иска друга жена, а не тази, с която живее.

— Но тогава — каза Дан Ървинг — според буржоазните закони те се развеждат.

— То се знае! — отговори Хаим. — Но не и в социалистическа колония! Ако се прилага такова нещо в една колония, тя ще представлява гнездо на свободна любов и вие веднага ще се окажете на първите страници на вестниците и американският легион ще пристигне и ще ви разбие муцуните!

VII

Резултатът от разискванията бе, че никой от тях не беше сигурен, че това начинание ще има успех, но всички млади бяха готови да се заловят да помагат, щом Бъни е решил да се опита. Тогава Бъни каза, че вече бил търсил място с добра земя и изобилна вода, някъде на около петдесет мили от Ейнджъл сити; щял да направи първата вноска веднага щом получи пари, а междувременно можели да обмислят подробностите. Щял да я ръководи три години сам той, докато институцията стъпи на крака, и ако се окаже възможно да се създадат добра дисциплина и морал, можело да преминат към самоуправление, като той щял да дава пари, които да се изразходват разумно. Щели да бъдат необходими учители, организатори, търговски ръководители, така че за всички щяло да има работа.

Междувременно Бъни трябваше пак да се върне към разправиите с адвокатите и да се опита да спаси колкото е възможно повече от наследството. Това означаваше дълги спорове с Бърти, защото техните отношения бяха изострени и се влошаваха всеки ден. Върн настояваше, че „Рос Оперейтинг“ трябва да има средства, за да посреща текущите си разходи — дали искат той да извърши оценката на акциите и да принуди наследниците да съберат сумите или пък да откупи правата върху петролното поле Рос младши, единствения актив на „Рос Оперейтинг“ с изключение на иска спрямо застрахователните дружества? Върн можеше да прави каквото си иска, защото директори на концерна бяха той и неговите доверени ръководители. Предлагаше им да образува друг концерн „Парадайз Оперейтинг Къмпапи“, с други доверени ръководители като директори, като поеме върху себе си договора, чийто срок на действие изтичаше след двадесет години и щеше да донесе кой знае колко много милиони долари срещу шестстотин хиляди!

Те не се съгласиха.

— Добре тогава — каза Върн, — правете каквото знаете.

Бърти прие предизвикателството и размени дълги телеграми със съпруга си в Париж, след което посети разни свои богати приятели —

за да направи неприятното откритие, че хората, които имат шестстотин хиляди долара в брой, правят твърде големи проучвания преди да ги похарчат, а освен това искат да извлекат цялата изгода за себе си. Бърти положи много труд и грижи, но това, което най-много я вбесяваше, беше, че не може да върши всичко това само за себе си, а трябва да го прави за всички наследници и от това се ползват невежият Бъни и безсрамната Ализ. Тя направи предложение, на което адвокатите на безсрамната Ализ излязоха с друго предложение, и Бърти заяви, че те били по-големи крадци и от Върн.

„Рос Консолидейтед“ имаше нужда от пари и Върн се канеше да направи оценка на имуществата и по този начин да притисне наследниците до стената и да ги ограби докрай. Малко след това той им направи предложение — за тази румънска концесия, в която татко беше вложил един милион и четвърт долара в брой. Върн предлагаше да изкупи участието му за същата сума и необходимите документи бяха изготвени: всички наследници трябваше да дадат съгласието си за продажбата и го дадоха, след което съдът трябваше да одобри това предложение. Това означаваше бавене, а междувременно наследниците не можаха да устоят на задължението си да оценят акциите на „Рос Консолидейтед“, а тези акции трябваше да се разпродадат. Парите от румънската концесия трябваше да спасят положението, но, за ужас на адвокатите, съдът отказа да даде съгласието си. Трябвало да се уредят някои технически въпроси: съдът поставил под въпрос пълномощията на адвокатите на госпожа Ализ Рос и поискал личния ѝ подпис, заверен във Франция. Накратко казано, наследниците не можаха да осигурят необходимите средства навреме и Върнън Роско бе този, който откупи „Рос Консолидейтед“ на безценица.

О, как беснееше и кълнеше Бърти — като истинска дъщеря на мулетар! Върн, тази мръсна свиня, ги изиграл! Не му стигало това, че откраднал ценните книжа на татко, ами ги мамил през цялото време и накарал едного от подкупните си съдии да забави решението, за да може да заграби още! Бърти заплашваше, че ще вземе револвер и ще отиде в кантората му да го застреля като куче; но това, което наистина направи, бе да се нахвърли срещу брат си, който бил такъв глупак, че превърнал в свой смъртен враг най-силния човек, когото познавали.

Това беше за тях добър урок. Те решиха да се измъкнат от клещите на Върн, да се освободят от всичко, което той контролираше.

Татко беше вложил близо милион в концерна, наречен „Англо-Калифорния“, който трябваше да се заеме с разработването на голямата мосулска концесия; адвокатите на Ализ получиха предложение за тези акции, но то предвиждаше изплащане на вноски и Бърти не се съгласи на това, а адвокатите не бяха съгласни със сумата, предложена от Върн в брой, и Бърти беше в ужас, че Върн пак може да направи някакъв фокус — да организира една „Англо-Калифорния Оперейтинг Къмпани“, да ѝ отстъпи мосулската концесия и да прибере всички печалби!

Сред цялата тази бъркотия Бъни получи писмо от Ализ. Тя била сигурна, че той нямало да позволи ужасните парични неприятности да се изпречат между тях и да нарушат свещената им връзка, спомените за скъпия Джим. Ализ ходила при любимия си медиум, веднага след връщането си в Париж, на третия сеанс Джим се „явил“ и оттогава тя взела стенограф да записва думите му. Тя му бе изпратила обемиста папка, голяма колкото препис от съдебно дело, вързана елегантно по женски със синя панделка. Ализ се надявала, че Бъни е бил при някой медиум и ще ѝ съобщи какво е казал скъпият Джим в своя стар дом.

Бъни прегледа папката и усети някакъв странен трепет. Имаше цели страници със сантиментални глупости за този щастлив брак, за тази страна на блаженството, с ангелски крила и музика от арфи, и „съобщи на моите мили, че съм с тях и сега съм по-мъдър и моят мил Бъни трябва да знае, че разбирам и прощавам...“ — всичките глупости, които можеха да дойдат от съзнанието или подсъзнанието на една сантиментална възрастна жена или някакъв, мошеник-медиум. Но след това имаше нещо, което накара младия човек да задържи дъха си: „Искам моят мил Бъни да знае, че му говори наистина баща му, та нека си спомни човека, който закупи всички земи за нас, и че той имаше два златни предни зъба, и Бъни каза, че някой ще му ограби гроба“. Как, в името на всички магии, можеше някакъв медиум в Париж да знае тази шега, която Бъни беше казал на баща си във връзка с господин Хардейкър, посредника, който беше купил за тяхна сметка земите в Парадайз, Калифорния?

По дяволите, това беше нещо, което можеше да накара човек да се замисли! Възможно ли беше наистина татко да не си е отишъл завинаги, а да е изчезнал само някъде и да може отново да влезе във връзка с него? Бъни отиде да се поразходи и да помисли върху това. По

улиците на Ейнджъл сити гърмеше по радиото гласът на Илай Уоткинс. Храмът на Илай беше претърпан денем и нощем от десетки хиляди хора, стекли се да видят пророка, който бил носен по морето от ангели и донесъл като доказателство перо от крилете им. Цяла Калифорния слушаше гласа на Илай, който прогласяваше древното обещание:

„Ето, тайна ви казвам: всинца няма да умрем, ала всинца ще се изменим изведнъж, в един миг, при последната тръба: ще затръби и мъртвите ще възкръснат нетленни, а ние ще се изменим“.

ГЛАВА ХХІ
МЕДЕНИЯТ МЕСЕЦ

I

Бъни търсеше подходящо място за трудовото училище. Това беше много по-приятна задача, отколкото да търсиш петролоносни земи: човек можеше да обърне внимание на гледката, горите и хълмовете, и на други неща, които наистина го интересуват; нямаше и такъв голям риск, тъй като сам можеше да види дали има водни източници и да направи химическия анализ на почвата. Това значеше дълги обиколки из околностите, а тъй като Рейчъл щеше да бъде една от ръководителките, разумно беше да го придружава. Имаха време да разговарят, а имаше много неща, за които трябваше да говорят, тъй като им предстоеше да се грижат за група млади радикали, младежи и девойки от различни възрасти, по двадесет и четири часа на ден.

Бяха видели едно-две места, но имаше още едно малко по-далеч от града, затова Бъни каза:

— Ако отидем и там, няма да успеем да се върнем навреме.

Рейчъл отговори:

— Ако закъснеем, можем да преспим в някой хотел и да разгледаме мястото сутринта.

— Но това ще бъде повод за клюки.

Обаче Рейчъл не се боеше от клюки, поне така заяви.

Отидоха до новото място. Беше близо до селото Манун Хоуп — Връх Надежда, в малка долина и с орна земя, простираща се по склоновете на пет-шест хълмчета. Беше в началото на ноември, дъждовете вече бяха паднали, житата поникнали, а повърхността красиво извиваше, като мускулите на огромни, излегнали се великани — великани с кожа от най-нежно яркозелено кадифе. Имаше овощни градини, артезиански кладенец с помпена станция и малко ранчо — хората вероятно бяха отишли до града, така че посетителите сега можеха да се скитат и да разглеждат всичко и да направят находка — голяма колкото хангар плевня, величествено боядисана в революционно-червен цвят!

— О, Бъни, ето ти и готово място за събранията ни! Трябва само да поставим под и ще можем да танцуваме вечерта на откриването!

Представете си Рейчъл да мисли за танци!

Те се изкачиха по един от хълмовете и откриха парк от тъмни вечнозелени дъбове, светлосиви сикамори и килим от свежа трева под краката. Долината беше открита към запад и слънцето току-що беше залязло в пламнало от пурпур небе; гълъбите отправяха последния си зов и дълбоко в сърцето си Бъни усети болка на самота, защото гълъбите му напомняха за татко, за красивите хълмове на Парадайз и щастието, за което напразно беше мечтал.

Сега мечтаеше Рейчъл:

— О, Бъни, тук е толкова красиво! Това е точно, каквото ни трябва! Училище „Връх Надежда“ — не бихме могли да измислим похубаво име!

Бъни се засмя:

— Ние не търсим да купим име. Трябва да вземем проби от почвата.

— Колко акра каза, че са?

— Шестстотин и четиридесет, от които малко над сто са разработени. То е повече, отколкото ще сме в състояние да обработваме доста време.

— И само за шестдесет и осем хиляди. Истински оказион!

Откакто се носеше из щата с бързата кола на Бъни, разглеждаше именния за развлечение на милионери и райски кътчета, рекламирани от посредници по продажба на недвижими имоти, Рейчъл се беше научила да мисли с грандиозните мащаби на Бъни.

— Цената не е лоша — каза Бъни, — ако сме сигурни в почвата и водата.

— Можеш да прегледаш състоянието на посевите, преди да се е стъмнило.

— Може би. Ще дойдем пак утре сутринта и ще поговорим с фермера. Може и да е наемател и ще ни каже истината.

Ненапразно Бъни беше прекарал детството си в купуване на земя със своя хитър стар баща!

II

Здрач забули тази долина на нови мечти, а отвъд пътя хълмовете потънаха в пурпурни сенки.

— Сега само едно нещо ме безпокои в нашия план: страхувам се да не стане скандал.

— Какво искаш да кажеш?

— Ние двамата сме постоянно заедно, пътуваме, липсваме през нощта.

— О, Бъни, какви глупости!

— Не, аз наистина се безпокоя. Казах на Питър Нагл, че ще трябва да се придържаме към буржоазния морал, а започваме зле. Моята леля Ема има буржоазни разбирания, а тя не би одобрила това, нито пък майка ти. Трябва да отидем и да се оженим.

— О, Бъни! — Рейчъл се взираше в него, но беше твърде тъмно, за да види дали в очите му играят пламъчета. — Шегуваш ли се?

— Рейчъл — каза той, — би ли направила тази жертва, за да запазим доброто име на нашата институция?

Той направи стъпка към нея, а тя промълви със запъване:

— Бъни, ти... ти не го казваш сериозно, нали?

— Аз наистина не виждам друг начин.

— Не, Бъни!

— Защо не?

— Защото... ти не би искал да се ожениш за еврейка.

— Боже мой!

— Не ме разбирай зле, аз се гордея с моя народ. Но всички твои приятели биха го сметнали за грешка.

— Моите приятели, Рейчъл? Но кои, по дяволите, са мои приятели... освен тези от радикалното движение? А къде щеше да бъде радикалното движение без евреите?

— А сестра ти, Бъни?

— Сестра ми не ми е приятел. Нито ме е питала, когато си е избирала съпруг!

Рейчъл стоеше и нервно кършеше пръсти.

— Бъни, наистина ли... не говориш ли така само поради някакъв импулс?

— Е, да, предполагам, че е импулс, но импулс, който съм усещал много пъти.

— И няма да съжаляваш?

Той се засмя:

— Това зависи от твоя отговор.

— Престани да се шегуваш, моля те, ти ме плашиш. Не искам да ти позволя да направиш грешка. Това е страшно сериозно!

— Но защо го взимаш по този начин?

— Не мога иначе: ти не знаеш какво чувства една жена. Не искам да направиш нещо само поради някакъв порив на великодушие, а после да се чувствуваш обвързан и да не бъдеш щастлив. Ти не би трябвало да се ожениш за някаква си експлоатирана работничка.

— За бога, Рейчъл, моят баща е бил мулетар.

— Да, но ти си англосаксонец и някога твоите деди са се гордеели със себе си. Ти трябва да се ожениш за висока, руса жена, която ще запази хубостта си цял живот и ще бъде светска жена. Еврейките раждат две-три деца и стават дебели, и ти няма да ме харесваш.

Той избухна в смях:

— Аз съм присъствувал на сватбите на някои от тези високи, руси англосаксонски жени и свещеникът произнася много тържествено: „С този свещен съюз присъстващите двама души сега ще бъдат свързани. Ако някой може да посочи справедлива причина, поради която те не могат да бъдат законно свързани, нека я каже сега или в противен случай винаги да си мълчи“.

— Бъни — помоли го тя, — аз се мъча да видя фактите такива, каквито са.

— Добре, мила, щом трябва да бъдем сериозни, знай, че никога не съм обичал руса жена. И двете, с които съм живял, бяха чернооки като тебе. Изглежда, че природата се старее да събере противоположностите. Предполагам, че знаеш за Ви Трейси?

— Да.

— Е добре, Ви беше хубава и ще запази хубостта си, за нея това е занаят. Но, както виждаш, това не ме направи щастлив, тя ме заряза заради някакъв румънски княз.

— Защо, Бъни?

— Защото не исках да напусна радикалното движение.

— О, как мразех тази жена!

В обикновено спокойния глас на Рейчъл прозвуча мелодраматична нотка и Бъни се изненада:

— Мразеше ли я?

— Бих могла да я удуша!

— Защото те удари ли?

— Не! Защото знаех, че се мъчи да те откъсне от движението, и бях почти сигурна, че ще успее. Тя притежаваше всичко, което аз нямах.

Бъни мислеше: „Колко чудно наистина. Ви го беше разбрала, а той не! О, тези жени!“ На глас той учтиво каза:

— Не, тя не притежаваше съвсем всичко!

— Какво има у мене, Бъни? Какво съм аз за тебе?

— Ще ти кажа... Толкова ми е омръзнало да ми се карат. Не можеш дори да си представиш — целият ми живот, откакто съм почнал да мисля самостоятелно, бе изпълнен със спорове с хората, които ме обичаха или мислеха, че имат право да ме ръководят. Не можеш да си представиш какво чувство на мир ме обзема, когато си мисля, че ще бъда с тебе: то е все едно, че потъваш в хубави меки възглавници. Колебаех се, защото, разбира се, не мога да бъда много горд от епизода с Ви Трейси, пък и не знаех дали би взела един мъж от втора ръка... дори всъщност трета ръка, защото имаше и едно момиче, когато бях в гимназията. Разказвам ти за моите недостатъци, за да се компенсират с твоето надебеляване.

— Бъни, другите жени не ме интересуват... те винаги ще те дебнат, разбира се. Аз мразех госпожица Трейси, защото знаех, че е егоистка, и се страхувах, че ще го разбереш много късно и ще бъдеш нещастен. Така поне казвах на себе си, но струва ми се, че всъщност бях заслепена от ревност.

— Рейчъл, значи, ти ме обичаш?

— Като че ли е възможно някоя жена да не те обича! Въпросът е дали ти ме обичаш.

— Да, аз наистина те обичам!

— Но, Бъни... — гласът ѝ сякаш се пресече. — Ти не го показваш!

Тогава той разбра, че е загубил сума време. Трябваше да направи само още една стъпка, да я прегърне, и ето — тя ридаеше на рамото му, като че ли сърцето ѝ се късаше:

— О, Бъни, Бъни! Да го повярвам ли?

Тогава, за да я накара да повярва, той започна да я целува. Тя винаги беше такава улегнала и благовъзпитана дамичка, толкова делова в редакцията и така нататък, че той изпитваше страхопочитание пред нея; но сега откри, че и тя бе съвсем същата, като останалите, които го бяха обичали: щом се увери, че може да се отпусне, че това не е грешка или лудешки сън, тя се притисна към него, сякаш замаяна от щастие, като хем се смееше, хем плачеше. И докато я целуваше, чувството му се примесваше със спомена за това, колко смела е била, колко лоялна и честна; да, наистина си заслужаваше човек да направи щастливо такова момиче! Да смесиш любовта с тези други чувства като че ли не представляваше опасност! А и тя беше не по-малко пламенна, отколкото бяха Юнис или Ви, ни най-малко по-улегнала и сдържана.

— О, Бъни, толкова много те обичам! Толкова те обичам! — шепнеше тя в мрака и прегръдките ѝ говореха повече от нейните думи.

— Мила Рейчъл — каза той с лек, щастлив смях, — ако наистина се чувствуваш така, да отидем да намерим някой свещеник или мирови съдия.

Тя отговори:

— Глупости, Бъни! За мене е по-важно, че ме обичаш и че мога да те обичам. Какво ме интересуват свещениците и съдиите!

Той я притисна още по-силно и устните им се сляха в дълга целувка. Ако тя се опиташе да изрази още някакво съмнение, той щеше да заглуши думите, щеше да намери начин да я убеди! А какъв по-хубав кът за любовта им от този тайнствен лес, място на тяхната бъдеща работа? Да, сега трябваше да купят парцела, независимо от недостатъци на почвата! Той ще им бъде любимо убежище и след години, когато младежите ще си устройват игри и празненства в тази горичка, Бъни и Рейчъл ще ги гледат с таен трепет в душите си. Та нима не в древни дъбови гори са били извършвани мистични обреди, давани обети и призовавани свети сили!

III

Те намериха мировия съдия на другата сутрин, а след това довършиха огледа на ранчото, върнаха се в Ейнджъл сити и направиха постъпки за плащане на първоначалната вноска срещу покупната цена. След това изпитаха трепета да съобщят на приятелите си, че са се оженили — изключително в интересите на трудовото училище, разбира се, и за да избегнат скандали в буржоазния печат!

Бъни отиде да види Рут и да каже на нея; и колкото да е странно, това го смущаваше. Бърти и Ви му бяха втълпили мисълта, че Рут била влюбена в него от десет години, сега пък и Рейчъл беше сигурна в това, а тези жени досега бяха винаги излизали прави, когато говореха една за друга! А имаше и един факт, който не беше споменал пред Рейчъл: когато се връщаше от Париж, известно време се беше колебал дали на Рейчъл или на Рут да предложи да стане негова жена! Той дълбоко обичаше и Рут със същото тихо, спокойно чувство, което тя проявяваше към него. Но лошото беше, че Пол беше между тях. Рут беше привързана с железни вериги към брат си, а това означаваше и към комунистическото движение, и Бъни трябваше да се пребори с тази проблема още веднъж.

Рано или късно трябваше да реши и да си заеме мястото в едната партия или в другата. Дали ще се бори за свалянето на капитализма с бюлетина или с „пряка акция“? Едно поне беше станало ясно за Бъни — окончателното решение зависеше от капиталистическата класа. Тя се готвеше за нова война, а това значеше болшеvizъм във всички воюващи страни в края на войната, ако не и още в началото. Социалистите щяха да се помъчат да предотвратят тази война и ако не успееша, работата щеше да бъде свършена по начина на Пол, от Третия интернационал. Но засега темпераментът на Бъни го влечеше към социалистите. Той не можеше да проповядва насилие! Ако без него не можеше да се мине, нека започне другата страна!

Каквото и да си беше помислила или почувствувала Рут, когато Бъни ѝ събщи, че се е оженил, тя не прояви признаци на друго чувство, освен на радост. Каза, че го очаквала: Рейчъл била много

мило момиче и напълно споделяла идеите му, което било най-главното. След това му каза, че Пол щял да се върне утре и да говори на едно събрание. Неговите поддръжници успели много тактично да му осигурят възможността да говори в работническия клуб и така щял да може да разкаже на работниците онова, което видял в Русия. Бъни и Рейчъл трябвало да дойдат да го чуят. Бъни каза, че ще отидат.

Това беше неделята преди изборите, край на една дълга политическа кампания. Работниците бяха слушали безкрайни призови да дадат гласовете си, но това беше нещо друго, много по-важно от всякакви предизборни проблеми. Колкото и враждебно да бяха настроени „работническите водачи“, те не можеха да задържат редовите хора да устоят пред привлекателността на онова чудо, което ставаше на другия край на света една огромна страна, където работниците управляват и създават свои собствени закони и своя собствена култура. Пол беше видял всичко това. Неговите думи бяха живи, той рисувахе картините и те оживяваха пред очите им: червената армия, червените училища, червените вестници, белия терор и съпротивата срещу капиталистическата обсада на един фронт от десет хиляди мили.

О, как се разбесня капиталистическият печат на следния ден! Той не беше съобщил предварително нищо за събранието, но сега публикува протести срещу него с яростни уводни статии. „Червените“ на Ла Фолет били достатъчно лоши, но това вече било нетърпимо: на един отявлен московски агент, който е бил екстерниран от Франция, да се позволи да изнесе събрание в Ейнджъл сити и да подбужда профсъюзите към червен бунт и въстание! За какво съществува полицейското управление? Къде са били патриотичните организации, Американският легион и другите представители на закона и реда?

Бъни се обади на Рут на следната сутрин: искал да се срещне с Пол, за да поговорят за бъдещото училище. Рут му каза, че Пол отишъл на пристанището във връзка с организиране на събрания пред докерите. Тези хора провели голяма стачка, докато Бъни бил в чужбина, и изкарали пълен курс по капиталистическо управление. Шестстотин от тях били прибрани от улицата заради единственото престъпление, че марширували и пеели, и били натъпкани в килии със затворена вентилация, за да ги накарат да млъкнат. Двадесетина от ръководителите били изпратени след това в щатския затвор с присъди

от десет-двадесет години за „престъпен синдикализъм“. Така че останалите трябвало да са вече достатъчно подготвени да слушат за комунизъм и за това, че работниците трябва да завладеят капиталистическата държава. Същата вечер щяло да има и забава в залата на „Индустриалните работници на света“ на пристанището; щяло да има музика и закуски и Пол мислел, че това щяло да бъде добър случай да се запознае с водачите. Бъни й каза, че той и Рейчъл щели да ходят в Бийч сити и можели да минат и да вземат на връщане Пол със себе си.

IV

Бъни склони пред натрапчивите молби на сестра си: няма ли да прояви любезност да помогне на наследниците поне с едно нещо — да надзърне в отчетите, представени от Върнън Роско относно петролното поле на Панорамния хълм? Върн твърдял, че повече от половината сондажи били изчерпани, и Бърти подозираше, че това е някакъв нов трик, за да ги ограби. Бърти не можела да различи изчерпан петролен сондаж от кокошарник, а Бъни разбирал от тези работи, затова не би ли могъл да отиде там, да се поогледа и да види какво мислят други петролни дейци за това поле и неговите перспективи? Бъни взе със себе си и Рейчъл — тя, разбира се, ходеше навсякъде със съпруга си. Те бяха възложили на един от най-старите „млади социалисти“ да се занимава с редакцията на вестника, а Рейчъл беше само директор и редактор, много важен и силен. Бъни отново караше колата си с една ръка, колата се накланяше на една страна и Рейчъл ставаше нервна, когато той караше бързо, защото боговете били завистливи към такова щастие, като нейното.

Рейчъл никога не беше виждала петролно поле отблизо. Затова Бъни я заведе до сондажа, който пръв даде петрол, и ѝ разказа как господин Кълвър си спуска тъпанчетата на ушите, като се опита да спре струята с главата си. Показа ѝ първия сондаж на татко, при спускането на който Бъни също беше помагал. Това е било началото на богатството на татко. Той и може би двадесетина други бяха забогатели, а за да се компенсират това нещо в Бийч сити имаше много хиляди хора, чиито къщи бяха отрупани с ипотеките — резултат на загуби от покупката на „дялове“. По този начин именно бяха спечелени повечето от парите на Панорамния хълм — с продаване на хартия вместо петрол. Факт беше, както бе казал Пол, че повече пари бяха вложени в земята, отколкото извадени от нея. Тук бе имало петролно богатство, което, ако се бе черпело разумно, щеше да трае тридесет години; но сега цялото поле беше „под помпа“ и стотици сондажи даваха толкова малко, че вече нямаше сметка да ги помпат. Една шеста от петрола беше спасена, а пет шести изхабени!

Това представляваше благословената „конкуренция“, която в час по политическа икономия те учеха да обичаш и почиташ! Друг неин аспект бе тази ужасна статистика, която показваше, че от хилядите мъже, работили тук, седемдесет и трима от всеки сто души са загинали или са били сериозно ранени през няколкогодишния живот на петролното поле! Съвършено вярно беше, че капиталистическата индустрия представлява непрекъсната световна война, отминавана с мълчание от вестниците.

Бъни направи проверка на сондажите на „Рос“, но не можа да „подуши“ нищо особено, тъй като някои от старите работници го познаваха и дойдоха да го поздравят. Той поговори с редица работници и разбра, че положението отговаря на твърденията на Върн. После, привечер, когато двамата с Рейчъл се канеха да си тръгват, те дойдоха до едно бунгало, мръсно и изоставено, изцапано с петролни петна и посивяло от прах, с резервоар за петрол в задния двор и сондажна кула на десетина стъпки от съседния парцел, а от другата страна барака, в която бе имало двигател за друг сондаж. Бъни спря и погледна номера на пътната врата: „Бул. Лос Роблес №5746“.

— Тук живее госпожа Гроарти! Лелята на Пол... точно в тази къща беше събранието за наемането на парцелите и за пръв път чух гласа на Пол през онзи прозорец.

Той разказа за станалото нея вечер, като описа участниците и как се бяха държали. Пол казал, че това било малка петролна война, а световната война била голяма петролна война и че те били съвсем едно и също нещо. Докато говореха, вратата се отвори и от нея излезе едра, червендалеста жена с мръсна роба. Бъни възкликна:

— Ето госпожа Гроарти! — И изскочи от колата: — Здравейте, госпожо Гроарти!

Колко много години бяха изминали, откакто го беше видяла. Той трябваше да ѝ припомни кой е онова малко момче, пораснало и женено вече... боже, боже, нима е истина, колко бързо лети времето! И така, господин Рос беше умрял — съпругът на госпожа Гроарти научил това от вестника. Тя знаеше, че той сега е много богат, и затова беше много развълнувана от това посещение и ги покани вътре, но много смутена, защото къщата ѝ не беше подредена.

Те влязоха вътре, защото Бъни искаше Рейчъл да види онази стълба и да ѝ се посмее след това, защото сигурно нямаше да забележи

нищо особено и щеше да мисли, че стълбата води за втория етаж — в едно едноетажно бунгало! Влязоха в гостната — нямаше никаква промяна, освен това, че изглеждаше някак си умалена и изгубила предишния си блясък. Там беше и прозорецът, при който беше стоял Бъни, когато бе слушал шепнещия глас на Пол. И какво да види, там беше и „Практическото ръководство за добро държане“, все там на масата в средата на стаята, с поизбеляла, наплюта от мухите подвързия в златно и синьо! До него имаше струпани книжа, приличащи на официални документи — купчина, дебела близо една педя и вързана с шнур и печат. Госпожа Гроарти забеляза погледа му или може би просто копнееше за човек, комуто да може да разкаже за неприятностите си.

— Това са книгата за нашия парцел — каза тя. — Тъкмо си ги прибрах от адвоката; само ни взима парите и нищо не прави.

Това ѝ послужи за увод и Рейчъл продължи да разширява познанията си по историята на петрола. Гроарти се включили в някакво общо квартално споразумение, но след това се оттеглили и влезли в по-малко; сетне дали парцела си под наем на Слайпър и Уилкинс, а тези „копои“ ги продали на един синдикат, а този синдикат бил ограбен и фалирал, след което правата били купени от човек, когото госпожа Гроарти описа като най-ужасния мошеник от всички, и той изнамерил сума искове и запори върху имота и разни хора още се мъчели да вземат някакви пари от Гроарти, без те да са получили нито един цент от петрола — и ето, вижте как е трябвало да живеят всичките тези години!

Пред тях лежеше преписът на тези сделки, споразумения, договори, искови молби, отговори на искови молби, ипотекы, продажби на „проценти“, разписки, предупреждения за изтичане на срокове на споразумения — не по-малко от четиристотин страници на пишеща машина, около един милион и половина думи, повечето юридически термини, като „с настоящето долуподписаният се съгласява“, или „като се взеха под внимание по-горе посочените предпоставки“, или „пред вид на това, че противната страна не изпълни задълженията си на горепосочената дата“ и така нататък — свят да ти се завие само като прелистваш страниците. И всичко това само за уреждане собствеността върху онова, което се предполагало да бъде десет хиляди варела петрол, а се оказало по-малко от хиляда! Тук се вижда

къде са отишли парите — бледи машинописки, затворени в канцеларии, по цял ден да преписват копия от това многословие, и бледи чиновници, да ги сверяват и проверяват, да ги отмятат и завеждат, — а в Ейнджъл сити имаше хора, които бяха станали могъщи магнати, като държаха хиляди мъже и жени — роби — да преписват, да сверяват и проверяват, да отмятат и завеждат буквално милиони документи като тези!

V

Бъни и Рейчъл вечеряха и отидоха да се разходят край морето; беше една от онези топли ноци, каквито се случват понякога в Южна Калифорния; над морето грееше луна; дълъг кей с ярки светлини и звуците на оркестър примамваха влюбените. В началото на кея имаше голяма гола зала, собственост на общината, където се устройваха много благоприлични танци под надзора на религиозната градска управа. Бъни и Рейчъл танцуваха — о, положително нямаше нищо лошо в това да потанцуват през медения си месец на това напълно прилично място.

Но между танците, когато оркестърът беше спрял да свири, нещо разтърси салона, едно тъпо, зловещо бумтене, като далечна гръмотевица, от което прозорците зазвънтяха, а краката изтръпнаха.

— Какво е това? — възкликна Рейчъл. — Земетресение ли?

— Оръдията — отговори Бъни.

— Оръдия?

И той трябваше да обясни, че флотът има учение. В залива имало на рейд двадесетина бойни кораба в бойна готовност срещу някакъв ненаименуван неприятел; сега имали нощно обучение в стрелба по мишени. Човек току ги чувал денем и нощем, ако живеел край брега.

Рейчъл не можеше да танцува повече след това. Всеки път, когато чуваше този тъп грохот, тя си представяше тела на млади хора, разкъсани на части. Капиталистите се готвеха за нова война, нима социалистите трябва да танцуват в това време?

Те пътуваха по крайбрежния булевард край залива. Той беше дълъг петнадесет-двадесет мили и край него имаше градчета, докове, мостове, железопътни линии и фабрики, а по-навътре — малки работнически жилищни квартали. Това беше едно от великите пристанища на света, което бързо се доизграждаше, а онези, които се занимаваха с тази работа, господарите на кредита, виждаха да се въззема пред тях чудовищното страшилище, известно под името „пряка акция“ или „престъпен синдикализъм“. „Индустриалните

работници на света“ имаха свой клуб, където се събираха да обсъждат тази платформа, а господарите водеха с тях непрестанна война.

Адресът, който Рут беше дала на Бъни, ги заведе на мрачна уличка в работнически квартал. Там имаше доста голяма зала с осветени прозорци и звуци на пиано и пеещ детски глас. Бъни намери свободно място между спрените край бордюра коли и тъкмо се канеше да слезе, когато Рейчъл го хвана за ръката:

— Чакай!

Отсреща бързо се зададе цяла колона коли, по две на ред, които съвсем заприщиха пътя; от тях наскачаха петнадесетина мъже, понесли всевъзможни оръжия: тояги, брадви, парчета железни тръби. Те се затичаха към входа и само миг след това отвътре се понесоха писъци, звънтене на счупено стъкло и тъпи удари.

— Те ги нападат! — извика Бъни и беше готов да изтича вътре, но Рейчъл го беше обхванала с двете си ръце и притискаше към седалката.

— Не! Не! Стой тук! Какво можеш да сториш!

— Господи! Трябва да направим нещо!

— Ти не си въоръжен, пък и не можеш да спреш цяла тълпа. Само ще те убият. Мълчи!

Гласовете отвътре се превърнаха в отчаяна врява: залата сигурно беше препълнена и всеки крещеше колкото му глас държи. Не можеше да се разбере дали ужасните удари падаха върху мебели или върху човешки тела. Бъни беше почти извън себе си и се мъчеше да се освободи, а Рейчъл се бореше като безумна — той никога не беше допускарал, че може да е толкова силна!

— Не, Бъни! Не! За бога, заради мене, моля те!

Тя преживя в тези страшни минути ужаса, който щеше да я преследва до края на живота, че някой ден в тази омразна класова борба ще дойде моментът, когато мъжът ѝ ще бъде длъжен да отиде и да бъде убит. Но още не! Още не! Не през техния меден месец!

Това беше като извил се вихър, който е отминал, преди да си имал време да го усетиш. Нападателите изскочиха от залата така бързо, както и бяха нахълтали. Те влачеха със себе си пет-шест души пленници и ги натикаха в колите, моторите на които продължаваха да работят; те заминаха с рев надолу по улицата и отново настъпи тишина.

Сега Бъни можеше да слезе и да изтича в залата с Рейчъл по петите му. Той бе обладан само от една мисъл, същата, както онази вечер, когато бе тичал из двора на госпожа Гроарти и викал: „Пол! Пол!“ Сигурно бяха отвлекли и Пол при това линчуване; как можеше сега Бъни да го спаси?

Първото нещо, което видяха още на входа, беше един човек с голяма рана през челото и целият в кръв; той залиташе насам-натам, защото, не виждаше и викаше: „Кучи синове такива! Кучи синове!“ До него имаше друг със съсечена ръка и една жена късаше полата си, за да го превърже. На пода лежеше момиченце, което пицеше в агония, някой събуваше чорапчетата му и заедно с тях от крачетата се късаше и месо.

— Хвърлиха го в съда с кафето! — извика някой край Бъни.

— Исусе Христе, хвърлиха децата във врящото кафе!

Навред бъркотия, жени в истерия, други ридаещи, отпуснали се на пода. В залата не бе останало нищо здраво: столовете бяха насечени с брадви, пианото беше изтърбушено, вътрешностите му се търкаляха объркани по пода. Масите бяха прекатурени и всички прибори изпотрошени, металическият самовар или съдът с врялото кафе също бе преобърнат и димящото му съдържание още се стичаше тук и там. Но преди това бяха пускали в него три деца, едно след друго, а изпадналите в лудост родители ги бяха изваждали. Попареното място бе окапало от крачетата им и те щяха да останат сакати за цял живот; едно от тях беше десетгодишно момиченце, което наричали „пойното птиченце на уобли“, то имало сладък дискант и пеело сантиментални балади и песни на протеста; водачът на сганта го дръпнал от подиума с думите: „Ще ти запушим проклетата уста!“

Какво значеше това нападение? Според вестниците то представлявало патриотичното възмущение на моряците от флота. Станала експлозия на един от бойните кораби, при която били убити няколко души, и вестниците бяха публикували историята как някой „уобли“ бил чул да се смее от удоволствие. Това е добре известен похват на печата на господарите. В стара Русия „черносотниците“ бяха подбуждани чрез истории за „обредни убийства“, извършвани от евреи, при които християнските деца били убивани за жертвоприношение. В Англия сега управниците фабрикуваха писма, които приписваха на съветските ръководители, и ги използваха в

изборната кампания. В Америка безумието на депортирането се оправдаваше с голям брой официално потвърдени фалшифицирани документи.

Това било спонтанно извършено нападение, твърдяха вестниците — блюстителите на реда и закона. Трябваше да се отбележи обаче следният факт: обикновено при всички подобни събрания на „убли“ имаше полицаи, за да следят за евентуални противозаконни изказвания; но този път не бе имало никакъв полицаи. Нито беше дошъл някой след това; Бъни и другите „червени“ можеха да обсадят полицията и общинското управление и да съобщят имената на главатарите на бандата, но нямаше да се предприеме нищо за наказването на виновниците за това кръвожадно нападение!

VI

Бъни не очакваше да намери Пол, но ето че той лежеше там по гръб и няколко души се бяха навели над него. Лявото му око представляваше кървава маса и изглеждаше разбито от удар; той лежеше отпуснат и неподвижен и когато Бъни го повика по име, не отговори. Но беше жив, защото тежко поемаше дъх с хъркащ звук.

Лекар! Лекар! Имаше няколко в съседство и хората се втурнаха да ги търсят. От времето, когато беше живял в Бийч сити, Бъни познаваше един хирург, спусна се да го търси по телефона и за щастие хирургът си беше в къщи. Бъни му обясни какво се е случило и той каза, че веднага ще дойде; в случай, че има повреди на черепа или други кости, трябвало да се направят рентгенови снимки, затова му даде имената на няколко лекари, които се занимавали с това, и Бъни ги потърси по телефона и уреди един от тях да бъде в кабинета си и да чака. Повика и линейка от болницата.

След това се върна в залата, където Пол лежеше в същото състояние. Рейчъл беше сложила чиста кърпичка върху разбитото око и възглавница под главата му. Другите жертви бяха отнесени и вратата на залата затворена за насъбралата се тълпа любопитни.

Хирургът дойде и каза, че Пол имал сътресение на мозъка. Имало указания за силен удар в основата на черепа: Пол или е бил ударен в окото и при падането ударил главата си отзад, или е бил повален с удар изотзад и след това ударен или настъпен по окото. Първото нещо беше снимката: отнесоха го веднага при рентгенолога за снимки и хирургът показа на Бъни и Рейчъл пукнатината в основата на черепа, която извиваше напред над устната кухина. Нищо не можело да се направи, не било възможно да се оперира на такова място. Въпросът бил доколко е засегнат мозъкът, а това можело да покаже само времето. Трябвало само пациентът да се държи в пълен покой.

В града имаше частна болница и скоро Пол беше настанен на легло с превръзка на окото и глава, поддържана от специален клуп, за да се избегне натиск върху пострадалото място, а Бъни и Рейчъл седяха до леглото му, печално загледи. Като всяка жена, Рейчъл

четеше мислите на Бъни. „Скъпи мой, дали ще се осъждаш цял живот, че не се втурна в залата, за да ти счупят и на тебе черепа?“ Не, той не би могъл да предотврати нещастieto, той знаеше това; но, о, защо е трябвало това да стане с мозъка на Пол — най-добрия мозък, който Бъни някога е познавал! Той седеше с ужасен, мрачен поглед.

Но го чакаше още едно изпитание. Рейчъл му напомни:

— Трябва да съобщим на Рут.

Предложи му да го направи тя, за да му спести нови терзания. Рейчъл се обади по телефона на брат си Джейкъб, който току-що се беше върнал в къщи от едно заседание, и му каза да вземе такси, да отиде до Рут и да я доведе на пристанището.

След два часа Рут се качи тичешком по стълбите, лицето ѝ — маска на уплахата.

— Как е той? Как е той?

Когато влезе в стаята и видя Пол, тя се спря:

— О, какво му е? — А когато ѝ обясниха, попита: — Ще оживее ли?

Тя се приближи, без да сменя поглед от лицето му. Протягаше ръце към него, а след това ги отдръпваше, защото не биваше да го докосва, но те отново се протягаха, сякаш имаха своя собствена воля. Изведнъж коленете ѝ се подкосиха и тя се смъкна на пода, покри с ръце лицето си и зариде.

Опитаха се да я успокоят, но тя едва ли съзнаваше присъствието им. Беше сама, в ужасните лабиринти на скръбта. Като я наблюдаваше, Бъни почувствува по страните му да се стичат горещи сълзи. Не било естествено за едно момиче да има такива чувства към брат си, беше казала Ви, но Бъни разбираше какво става в душата ѝ: Рут се пренасяше назад в детството си, по самотните хълмове на Парадайз, когато Пол е бил единственият ѝ приятел, единственото ѝ убежище от семейство фанатици, с баща, който я биел, за да я накара да мисли като него. Още тогава беше разбрала, че брат ѝ е необикновен човек, и го бе следвала през всичките тези години; беше наблюдавала умът му да се развива и всичко, което знаеше, беше научила от него, а сега го виждаше унищожен от един звяр с парче желязна тръба.

VII

Отдавна беше минало полунощ и Рейчъл се помъчи да отдели Бъни. Те вече не можеха да направят нищо нито за Пол, нито за сестра му. Съвсем наблизко имаше малък хотел, където можеха да вземат стая и да си починат, а медицинската сестра щеше да им обади, ако настъпеше някаква промяна. Бъни склони: не трябваше да бъде несправедлив към Рейчъл. Той знаеше, че има нещо неестествено и в неговата преданост към Пол, подчинението на неговия ум на всичко, което мислеше Пол, точността, с която помнеше всичко, което беше казал Пол. Да, Бърти му беше казала това, после Ви... а сега Рейчъл!

Бъни не можа да заспи. Лежейки в хотелската стая, той ѝ обясни как Пол се явил точно тогава, когато Бъни търсел нещо по-различно и по-хубаво в живота. Пол му беше дал идеал — нещо сурово и трудно — самостоятелност, независимост в преценките, решимост да гледа живота в очите и да го разбира, да не се увлича в търсене на пари и удоволствия. Бъни не беше успял да следва този идеал — не, той беше живял в разкош и беше тичал подир жени, но винаги бе имал стремлението, копнежа да бъде като Пол.

След това, при всяка нова криза в живота му, Пол винаги бе идвал като някакво мерило, според което Бъни можел да преценява себе си и това, което прави, и да установи колко малък е успехът му. Пол го научил за всичко относно работниците и за това как те гледали на живота: Пол бил олицетворението на новата, пробуждаща се работническа класа. Умът на Пол бил като прожектор, който осветявал световното положение и показвал на Бъни онова, което е трябвало да знае. Сега светлината угаснала и трябвало да се оправя със своя собствен мъждукащ фенер.

— Скъпи, той може да оздравее — пошепна Рейчъл.

Но Бъни простена: не, не, той щял да умре! Като назъбена светкавица проблесна в съзнанието му рентгеновата снимка с пукнатината в основата на черепа на Пол. Светлината беше изгасена, поне на този свят: беше я изгасил един звяр с парче желязна тръба.

Рейчъл го прегърна и се помъчи да го успокои с ласки. И тя, разбира се, успя: Бъни не можеше да отхвърли любовта ѝ. Така можа да поспи. Но Рейчъл не можа да заспи: тя го държеше в обятията си, защото той се мяташе и стряскаше насън, ръцете и краката му започваха да треперят, точно както се беше чувствувала тя, когато бе чула оръдейните гърмежи.

Какво правеше Бъни? Биеше се с тези зверове с техните тояги, брадви и железни тръби? Или се беше пренесъл в старите дни, когато беше бдял над Пол и Рут, и наблюдаваше събитията, които терзаеха душата му? Гледаше как татко лишава семейството от тяхната земя; наблюдаваше как петролните магнати потушават стачката; наблюдаваше как властите откъсват Пол и го превръщат в стачкоизменник за bankerите от Уол стрийт; виждаше как Върнън Роско хвърля Пол в затвора; наблюдаваше как капитализмът със световната си система на терор преследва Пол от място на място, тормози го, клевети го, заплашва го... и най-после наема звяра с железната тръба!

VIII

Съмна се и те отидоха в болницата. Нищо не беше се променило. Пол лежеше и дишаше тежко и Рут седеше край леглото с вперени в него очи и стиснати ръце. Тя беше само още по-бледа и устните ѝ постоянно трепереха. Медицинската сестра я помоли да отиде да си почине, но тя поклати глава. Не, била свикнала да гледа болни — тя е също медицинска сестра. Другата ѝ отговори, че всички медицински сестри спят, когато могат. Но не, моля... — Рут искаше да остане там.

Хирургът дойде отново, но не можеше да направи нищо. Само времето щяло да покаже. Бъни го повика настрана и го попита какви са надеждите. Нищо не можело да се каже. Ако Пол бил на поправяне, най-напред щял да дойде в съзнание. Ако бил на умирање, може би щял да получи менингит или емболия на мозъка.

Рейчъл каза, че трябвало да се съобщи на семейството му. Затова Бъни изпрати телеграма до Ейбъл Уоткинс в Парадайз, като му съобщи да вземе кола за негова сметка и да доведе семейството. Той се подвоуми дали е длъжен да телеграфира на Илай, но реши да не го прави. Старият Уоткинс можеше да му съобщи, но Бъни щеше да се води само от това, което би пожелал Пол. След това взе сутрешните вестници и прочете ликуващите съобщения за събитията от предната вечер: на червените бил даден необходимият урок и законът и редът в пристанището били възстановени.

Това беше сутринта в деня на изборите: кулминационната точка на една кампания, която беше като дълъг кошмар за Бъни. Сенаторът Ла Фолет я бе водил с подкрепата на социалистите и главна тема бяха петролните кражби: подведените под отговорност изобличители на престъплението срещу престъпниците, които бяха на власт. Отначало изобличителите наистина бяха имали известен успех, хората като че ли взимаха всичко това присърце. Но врагът, само чакаше удобния момент, за да нанесе своя удар. През последните три седмици на кампанията той хвърли в борбата резервите си и те бяха като облак от стършели — небето потъмня от рояк жилеци, парещи, отровни лъжи!

Това бяха, разбира се, парите на Върнън Роско и на другите петролни магнати; плюс парите на банкерите и интересите на властващите и на протезираните индустриалци — всички онези, които имаше какво да спечелят с купуването на правителството или да изгубят, ако не успеят да го купят. Още една кампания за петдесет милиона долара и във всяко село и паланка, във всеки район на всеки град или градче имаше комитет за упражняване на терор. Големите централни фабрики, където го произвеждаха, бяха във Вашингтон и Ню Йорк и производството им се разпращаше на едро по цялата страна и се разпространяваше по всички възможни пътища — чрез вестници, брошури, масови събрания, паради, музики, фойерверки и факли, радиото и киното. Ако червеният разрушител Ла Фолет бъде избран, цялата индустрия щяла да замре и работниците щели да останат без работа; затова гласувайте за силния, мълчалив държавник, този голям, мъдър и с благородни мисли приятел на обикновените хора, известен като „Предпазливия Кал“. И сега, когато Пол лежеше и береше душа, навън имаше снежна буря от бюлетини, които засипваха страната, близо хиляда на всяка секунда. Волята на обикновените хора ставаше известна.

IX

Денят беше горещ като посред лято и прозорците на болничната стая бяха отворени. В съседство, на около двадесет стъпки, имаше жилищна сграда и точно в отсрещната стая с отворения прозорец имаше един от двестата хиляди радиоприемници в щата Калифорния. Обитателката на този апартамент беше една от двестата хиляди домакини, които са свикнали да вършат домакинската си работа под звуците на „Боже Христе, спаси душата ми“ или „Пламенна Мейми, прелъстителко неотразима“. Имаше десетина радиостанции, някои от които работеха непрекъснато, и човек можеше да избере коя да слуша. Тази домакиня от насрещния апартамент, по всичко личеше, имаше, разностранен вкус, затова бдящите край леглото на Пол бяха забавлявани с откъси от хавайския квартет „Алоха“, органов рецитал от Методистката черква, дамския оркестър на бакалската фирма „Пигли Уигли“ и от радиостанцията QXY, която съобщаваше, че участието в изборите, в източните райони било много голямо, а радиостанцията VZW рекламираше оказионни автомобили, някакъв неизвестен оратор призоваваше всички граждани да побързат при урните, а колоратурното сопрано Елвайра Смидърс пееше „Аз те любя, сладки мой, да, аз те лю-лю-юбя-я-я!“.

По телефона се обадиха от Работническата партия и от „Индустриалните работници на света“ от пристанището. Дойдоха и репортьори, които учтиво изслушваха възмущението на Бъни от престъпното нападение и си вземаха по някоя и друга бележка, но не поместваха нищо, разбира се. Вестниците в Ейнджъл сити следват политика, която всяко дете може да разбере: те никога не печатат съобщения, които засягат или увреждат интересите на бизнесмените.

По телефона се обади от Парадайз Мили Уоткинс, сега госпожа Анди Бъгнър. Баща ѝ и майка ѝ със Сади били отишли на молитвено събрание. Мили не знаела точно къде са отишли, но щяла да се помъчи да ги намери. Как е Пол? И когато Бъни ѝ каза, попита дали са съобщили на Илай. Дали вярват в него или не, истина било, че Илай е голям лечител; той изцерил какви ли не хора и сигурно щял да направи

това и със собствения си брат! Тогава Бъни изпрати телеграма на Илай, в храма, и му съобщи за състоянието на Пол. След два часа пред болницата спря голяма, скъпа лимузина.

Илай Уоткинс, пророкът на Третото откровение, беше облечен в кремавобял костюм от каша, който подчертаваше високата му фигура. През дните на тази негова слава и сила беше добил похватите на църковен глава. Не се ръкуваше с хората, а само ги фиксираше с големите си изпъкнали светлосини очи и казваше: „Бог да ви благослови!“

А когато се изправи пред брат си, остана загледан в него, без да задава никакви въпроси: той не се интересуваше от рентгенови снимки на черепи, защото бог знаеше всичко, каквото бе необходимо. Най-после каза:

— Искам да остана насаме с брат си.

Нямаше никаква причина да се отхвърли това искане, затова Бъни, Рейчъл и Рут излязоха от стаята.

За Рут нямаше никакво значение къде се намира — тя не можеше да прави нищо друго, освен да гледа вторачено пред себе си с това ужасно треперене на устните, от което на човек му се късаше сърцето. Картина на страшна скръб. Лекарят от болницата я помоли да пийне малко мляко, медицинската сестра ѝ донесе една чаша и Рут го вкуси, но просто не можеше да го преглътне. От очите ѝ рiekнаха сълзи. Човек не можеше да ѝ говори, нито изобщо да направи нещо с нея.

Илай си отиде, без да каже нито дума: пътищата господни невинаги са изповедими за простосмъртните. В състоянието на Пол нямаше видима промяна. Рут отново се върна при леглото му, но сега лекарят се разпореди тя да вземе прахче за спане и да легне да поспи: нямало да позволи да се убива тук в неговата болница. Свикнала да изпълнява нарежданията на лекарите, Рут беше отведена да легне, а Бъни и Рейчъл останаха да бодърствуват.

Х

Мръкна се. Обитателят на отсрещния апартамент се прибра в къщи и вечеря; сега, разхвърлял се удобно по риза и с лула в уста, той седна в удобно кресло пред радиото и започна да изследва заобикалящия го етер. Така тези, които бдяха край леглото на Пол, научиха новините за изборите, без да напускат местата си. Поради разликата във времето Калифорния научава резултатите от изборите на Изток, преди да узнае какви са те в самата нея; но този вторник вечер те бяха еднакви на изток и на запад: кампанията, за която бяха изхарчени петдесет милиона долара, беше свършила своята работа и която и станция да слушаше човек, щеше да научи, че за силния, мълчалив държавник са били подадени повече гласове, отколкото за всичките му противници, взети заедно. А тъй като това беше нещо, което горещо желаеха както радиостанциите, така и вестниците, църквите и храмовете, които ги владееха, имаше тон на шеговитост в съобщенията им и след като бе съобщено, че Масачузетс е гласувал три срещу един за своя любим син, по радиото се понесе весела музика на джазови оркестри и певици. Това създаваше весела атмосфера за умиране, но за съжаление Пол не чуваше нищо.

По радиото прозвуча предаването от храма на Третото откровение. Изборите не засягаха привържениците на Илай, тъй като скоро щяха да се понесат в небесата, управлявани върху монархическия принцип. Предаването започна с един рецитал на музика за орган, но това не хареса на обитателя от отсрещния апартамент и той премести на станцията VKZ, която предаваше рекламна емисия на компанията за снежнобял сапун за бебета с първото появяване в Ейнджъл сити на триото „Прити Пет“, което изпълни най-новия си шлагер „Страстното ми бебче“. Но скоро след това обитателят на отсрещния апартамент отново се върна към храма на Третото откровение и по радиото се чу гръмливият глас на Илай, обичан от всички калифорнийци. Тогава Бъни и Рейчъл узнаха какво значение е имало посещението на Илай:

„Братя, бог засвидетелствува по чудесен начин милостта си към мене. Тази вечер той дава славни вести на света! Аз имам по-възрастен брат на име Пол, добър другар от детинството ми, възпитан в страх божий; той също чуваше гласа на всемогъщия по самотните хълмове, където заедно пасяхме стадата на баща ни. Ние бяхме пастирчета и като седяхме под звездите, чакахме знамение на божията милост и се молехме за заблудените на този свят да бъдат спасени от хитрините на великия изкушител.

Братя, когато порасна, моят брат се отклони от вярата на своето детство, събра се с лоши другари и започна да скверни словото божие. Любовта към спасителя Исуса Христа не беше вече в сърцето му и то бе изпълнено с омраза, вражда и завист към онези, на които господ бе открил своята истина. И, братя, злото, което този заблуден брат търсеше да причини на другите, се стовари върху собствената му глава и сега той лежи на смъртен одър, поразен от сатанински страсти, които сам подбуди. Мой мъчителен дълг беше да отида при одъра му и да го видя как лежи в несвяст.

Но, скъпи мои приятели, кой може да предвиди божията мъдрост? Кой може да разбере неговите пътища? Негова беше волята да отвърне на молитвите ми и да позволи на моя блуден брат да отвори очите си и да чуе словото божие чрез моята уста и да проговори, да изповяда греховете си и да се разкае, и да бъде изцелен и умит с кръвта на агнеца. Слава, алилуя! Слава! Макар греховете ти да са тъй червени, те ще станат бели като сняг, да бъде благословено името божие. Радвайте се, братя, заедно с мене, защото аз намерих заблудената овца. Казвам ви, че също така в небесата ще се радват повече на един покаял се грешник, отколкото на деветдесет и девет праведни. Алилуя! Алилуя!“

През цялото време на проповедта се чуваше шепот и шум на голяма тълпа. При всяка пауза в думите на пророка те избухваха във възгласи, а сега, на края, те го удавиха в ликуващи гласове: „Слава! Слава, алилуя!“

На вратата на болничната стая се появи Рут Уоткинс, събудила се от сън. Тя впери в Бъни пълни с ужас очи и пошепна:

— О, каква лъжа!

Да, Бъни подозираше, че това е лъжа, но не можеше да го докаже; но дори и да можеше, каква полза? Радиото е едностранна

институция: човек може да слуша, но не може да отговори. В това се състои огромната му полза за капиталистическата действителност. Човек си стои в къщи и поема онова, което му се поднася, като дете, хранено с биберон. Това е основа, върху която се изгражда най-голямата робска империя в историята!

XI

Обитателят на отсрещния апартамент завъртя копчето. Започваха да дават резултатите от изборите в Калифорния. „Радио VXZ, Ейнджъл сити, Калифорния“. Говорителят имаше мек, галещ глас, който му носеше хиляда долара на месец. Той умееше да се киска така, че децата го обожаваха... беше известен под името „Чичо Питър“ и им разказваше приказки за лека нощ. Сега той прилагаше своя хумор към резултатите от изборите:

— Ало, Розарио, Калифорния, родния град на Боб Бъкман, секретар на Търговската камара! Нека видим какво е направил Боб! Розарио, за 37 района от 52 дават на Ла Фолет 117, Дейвис 86, Кулидж 549. Добре, добре! Ако Боб Бъкман слуша VXZ, поздрави от чичо Питър — много те бива за тия работи, Боб!

А след това, стряскайки бдящите около леглото:

„... Парадайз, Калифорния. Сега какво ще кажете за това? Там се намира петролното поле «Рос младши», собственост на Бъни Рос, нашия салонен болшевик! Бъни е момчето, което внася гаранции за политическите затворници, както ги нарича; той издава малко вестниче, за да боядисва нашата учаща се младеж в «розово». Сега да видим какво има да съобщи градчето на малкия Бъни. Парадайз, Калифорния, 14 района от 29 — Ла Фолет 217, Дейвис 98, Кулидж 693. Е, Бъни, има още да почоплиш отвътре!“

Съседът отново смени станцията. „Радио QXY, Ейнджъл сити, соло за банджо от Вела Блу, магьосницата от Уичита“. Дрън-дрън-дрън... Дрън-дрън-дрън!

Устните на Пол започнаха да помръдват. Чуха се едва доловими звуци и Рут се наведе над него.

— Той се връща към живот! О, повикайте лекаря!

Лекарят дойде и провери пулса му, но след това поклати глава. Било просто въпрос на това как са засегнати центрове на мозъка; центрове на говора можело да не бъдат повредени. Звучите били несвързани и Пол не съзнавал какво говори. Той можел да остане в това състояние още дни, дори и седмица или две.

Но Рут продължаваше да слуша, като се мъчеше да разбере някоя дума. Може би Пол се опитваше да ѝ каже нещо, да иска нещо. Тя пошепна с отчаян устрем:

— Пол, Пол, искаш да ми кажеш нещо?

Звучите се засилиха и Рейчъл каза:

— Това е чужд език.

Бъни обясни:

— Трябва да е на руски... — Това бе единственият чужд език, който Пол знаеше!

Беше много странно, сякаш говореше някой труп или восъчна кукла: звучите като че ли излизаха някъде дълбоко от гърлото:

— Да здравствуст революция! — непрекъснато повтаряше той.

Бъни каза:

— Това трябва да значи революция.

След това Пол продължи:

— Вся власт Советам!

Това трябваше да има нещо общо със Съветите.

И това продължи около час, после Рут настоя:

— Бъни, трябва да разберем какво говори. Непременно — помисли си само, ако моли за помощ!

Рейчъл се опита да ѝ възрази: това било само делириум. Но Рут се вълнуваше все повече: тя не искаше Рейчъл да се меси. Рейчъл спасила мъжа си и какво знаела тя за страданието?

— Искам да зная какво казва Пол! Не можем ли да намерим някой, който знае руски?

Бъни потърси по телефона Грегор Николаев и го помоли веднага да се качи на колата и да дойде.

Когато Бъни се върна в стаята, Пол говореше по-силно от преди, но все още като мърдаше само устните си. Хорът „Ейнджъл джаз“ крещеше: „Сладка бейби, сладка бейби, целуни ме по врата!“ А Пол непрекъснато повтаряше:

— Не трудящийся да не ест!

— О, Бъни — молеше Рут, — трябва да записваме думите му! Той може да спре и вече никога да не проговори!

Бъни разбра — Рут е била възпитана да вярва в откровения, в думи с особено важно значение, изказани при изключителни случаи, на непознати езици или по други необикновени начини. Лекарите

може да наричат това делириум, но как могат да бъдат сигурни? Неща, които са скрити от мъдрия, се разкриват на деца и кърмачета. Тогава Бъни извади бележника и перодръжката си и започна да записва онова, което произнасяше Пол, доколкото можеше да го долови.

— Хлеба, мира, свободи!

И когато около час по-късно пристигна Грегор, той можа да каже, че това значи „Хляб, мир, свобода!“, лозунга на болшевиките по време на революцията, а „Даешъ позиция!“ беше боен вик на Червената армия, с който се заповядваше на врага да предаде позицията си. Другите думи, които беше произнасял, били изрази на революцията, които чул най-напред в Сибир, а след това в Москва. Не, Пол не се мъчеше да каже нещо на сестра си; той разправяше на младите работници на Америка какво правят младите работници на Русия!

XII

„Радио VXZ, Ейнджъл сити, предаваме ви изпълнение на оркестъра Венички от главната обедна зала на хотел «Адмиралти».“

След това „Радио QXY“ предаде резултатите от изборите по броя на подадените гласове. „Главната квартира на Републиканската партия в Ню Йорк издаде в един часа след полунощ съобщение, в което се дават следните цифри за получените от Калвин Кулидж гласове: Масачузетс, мнозинство от 400 000 — ура за стария Масачузетс! Ню Йорк 900 000 — три пъти ура за Ню Йорк: ура, ура, ура! Илинойс, чакайте малко, някой ми събори очилата... тука се правят груби шеги в това студио. Дръжте се прилично, момичета, не знаете ли, че целият свят слуша станция. QXY тази вечер? Илинойс — 900 000. Иху-ху! Врявата, която чувате, е «Чикагската комета» — викат ура за своя щат. Време е да чуем пак оркестъра «Чикагската комета». Теди, изпей ни нещо буйно, ей онова там за трамвая! Нали знаеш, какво искам да кажа?“ И един приятен глас с подчертан негърски акцент отговори: „Да, сър, зная! Ето почвам!“ Дрън-дрън...

*Аз имах друга преди теб,
след тебе пък ще дойде втора —
не е ли все едно какво
ще бъде то — кола или изгора!*

Преди шест или седем години народът на Съединените щати със суверенната си мъдрост гласува закон, с който се забраняваше продажбата на спиртни напитки. Но пазителите на реда и закона запазиха за себе си привилегията да решават на кой закон ще се подчиняват, затова и законът за забраната не важеше за тях. Цялата управляваща класа на Америка празнува своите политически победи, като се напива. Бъни знаеше тази работа, тъй като сам се беше напил преди четири години, когато за президент беше избран Хардинг; той можеше да се усмихне одобрително, когато говорителят от QXY

пелтечеше пред микрофона: „Тва не й учтиво, Поли, стига си б-бутала тоя мик-микро-офон!“

Обитателят на отсрещния апартамент беше работник, чиновник или някакво незначително създание, лишено от царствената привилегия да нарушава сухия режим при цена десет долара за бутилка джин и тридесет долара за шампанско. Но можеше да седи до след полунощ, да върти от една станция на друга и да се наслаждава на редица чужди пиянства. Радио VXZ предаваше от банкетната зала на хотел „Адмиралти“. Някаква парижка шансонетка от „Гран Гиньол“ пееше балада и по радиото кънтеше смехът на онези, които разбираха цинизмите, на онези, които се правеха, че ги разбират, и на онези, които бяха твърде пияни, за да могат да разберат каквото и да било, и само се кикотеха. Мислено Бъни беше там, защото е бил пиян в същата тази зала, и татко беше пиян, и Ви Трейси, и Анабел Еймз; и Върнън Роско... й Харви Манинг беше заспал на стола си, а Томи Пейли се мъчеше да се качи на масата и трябваше да го държат, за да не се сбие с келнерите. В залата имаше триста маси, всичките запазени месец преди това, а на тях насядали хора в едно и също състояние; масите бяха отрупани с бутилки и плоски шишета, извадени от задния джоб, посипани с пепел от цигари, покрити с лекета от храна, с цветя и конфети, а малки ролки хартиени ленти летяха от маса към маса и изпълваха помещението с паяжина в пъстри цветове; тук-там прехвърчаха балончета. Музика, врява от викове и песни и мъже, отпуснали се върху полуголи жени, стари и млади, девойчета и майки и баби на девойчета.

От време на време прочитаха резултатите от изборите, нови триумфални, славни мнозинства, спечелени от силния, мълчалив държавник; и някой петролен магнат, който знаеше, че тази победа означава за него няколко милиона долара по-малко данъци или нова концесия в Месопотамия или Венецуела; спечелена с американски подкупи и опазвана от американски бойни кораби — такъв човек надаваше див вик, изскачаше наред залата и показваше как е играл селски танци, когато е бил обикновен ратай; след това падаше в скута на метресата си, която имаше диаманти на стойност един милион долара по голата си плът, певицата от прочут вертеп на извратени типове в Берлин запяваше последния джазов шлагер, а петролният магнат и метресата му чуруликаха припева:

*Какво правя?
Аз правя тудъл-дудъл,
аз правя тудъл-дудъл, дудъл, дудъл!*

XIII

Пол помръдна ръка и Рут отново завика развълнувано: той се връщал към живот. Но медицинската сестра обясни, че това още не означава нищо и лекарите казали, че може и да се раздвижи. Не бивало да не му позволяват да си мърда главата. Тя премери температурата, но не им каза нищо.

Ръцете на Пол се местеха по чаршафа, с който беше покрит: безцелно, насам-натам, сякаш ловеше буболечки по леглото. Гласът му се засили — на руски, все на руски, и Грегор обясняваше какво казва. Те бяха на Червения площад и наблюдаваха маршируващи войски и чуваха работнически множества да издигат лозунги; бяха по спортните игрища с младите работници; бяха в Сибир с Мандел, който свиреше на балалайка и чиито очи бяха изядени от мравки. „Да здравствува революцията!“ — това значеше „Да живее революцията!“ „Вся власт Советам“ — „Цялата власт на Съветите!“

А оттам изведнъж се пренасяха в балната зала на хотел „Емперор“, Ейнджъл сити, радиото RWKY, пряко предаване. Или това беше в сърцето на Конго, където голи диваци танцуваха под звуците на тамтама и черните им тела, намазани с кокосово масло, блестяха в светлината на ослепителни огънове? В продължение на сто века тези диваци са гребали по реката, без нито на един от тях да е минала през ума мисълта за мотор; стояли са по бреговете на огромни езера, без да са мечтали за мореплаване. Бремето на сляпата плодовитост на природата тежеше на тях и задушаваше умовете им. А ето че сега капиталистическата цивилизация, устремил се към унищожението със скоростта на най-бързите си бойни самолети, търсеше форма да изрази непреодолимата си воля за израждане и беше избрала тамтама на Конго за своя музика и танците на Конго за свое забавление, и ето ви я Америка, страната на джаза!

Глас от радиото, дрезгав, писклив и насмешлив:

*Ето де отиват моите пари:
за червило, пудри, пухчета дори!*

И Бъни беше в тази огромна бална зала „Емперор“, където беше танцувал толкова много вечери, първо с Юнис Хойт, а след това с Ви Трейси. Тази вечер там са всичките му познати — Върн и Анабел, Фред Орпан и Телма Норман, госпожа Пит О’Райли и Марк Айзенбърг — каймакът на плутокрацията, която празнуваше най-голямата си досега победа. Там имаше американски знамена и дълги ленти с цветовете на знамето по стените, а някои размахваха флагчета — изключително патриотично събитие — най-голямото след примирието — ура за Кулидж, бъдете спокойни с Кал! Залата сигурно е препълнена до задушаване и по това време вече девет десети от танцуващите едва се държат на крака. Шкембести финансиста, с измачкани нагръдници на колосаните ризи, прегърнали масивни съпруги или стройни метреси, с разголени гърбове и наполовина разголени гърди, натруфени с брилянти и бисери, с червена боя, напластена на устните, и тежки платинени обеци на ушите, влачат крака из залата под тътена на тамтама, воплите на саксофона, тракането и щракането на клечките, дрънченето на звънчетата и ръмженето на запушените тромпети. „Тя върви като камила!“ — крещеше певицата и мускулите на ханшовете и бедрата на шкембестия финансист се свиваха и отпусаха, а краката му се влачеха по пода с несъгласуваните реакции на локомоторна атаксия и спастична параплегия.

XIV

Пол започна да размахва ръце; наложи се да го държат, но когато се опитаха, той взе да се боричка. Дали си представяше, че го е хванала охраната против стачниците в Парадайз? Или виждаше тъмничарите в Сан Елидо? Или агентите от федералната тайна служба? Или френски жандарми? Или моряците от флота? Или главорезите с брадви и парчета желязна тръба? Той се бореше с яростта на луд и тогава Бъни хвана едната му ръка, Грегор другата, а Рут и Рейчъл се вкопчиха в краката му, докато медицинската сестра донесе тичешком усмирителна риза. Така с големи усилия успяха да го вържат. Той се мъчеше да се освободи и лицето му почервения и жилите му се показаха по шията, но ризата го сковаваше — той не можеше да се отърве.

В същото това време през отворения прозорец станцията VXZ предаваше от главната обедна зала на хотел „Адмиралти“: сливаща се в едно глъчка на няколкостотин души, викове, песни, крясъци, от време на време звън от счупена чиния или удряне с юмрук по маса. Някой произнасяше реч, но беше толкова пиян, че едва можеше да говори, а и тези, които го слушаха, бяха толкова пияни, че едва ли биха могли да го разберат. Чуваха се отделни откъси — „славна победа“, „най-великата страна“, „здрави институции“, „най-великият човек, който някога е бил в Белия дом“, „Предпазливият Кал“, „Ура за Кулидж!“ Буря от възгласи, крясъци, смях... и гласът на говорителя по радиото, който също беше пиян, фъфлеше: „Бейби Бел... най-пламенната малка бейби, изпей ни нещо пламенно, направо от огъня. Започвай, бейби, аз ще те държа“.

Да, говорителят беше пиян, самото радио беше пияно, уредите не поддържаха постоянната дължина на вълните, етерът не можеше да ги отнася направо, те лъкатушеха и се гърчеха. Законите на физическия свят залитаха, господ беше пиян на своя трон, толкова се радваше на избора на най-великия човек, какъвто Белият дом е виждал. Бъни, замаян от изтощение, виждаше картината през мъгла от звуци и движение, бляскащите гърла на тромпети, размахване на флагчета,

святкане на електрически надписи, лудеене на сатири, скачане на диваци, кълчене на финансови магнати и метресите им, подражаващо съвкупление. Бейби Бел продължаваше да крещи пред микрофона, човек пропускаше части от песента при всяко нейно залитане, но отделни откъси достигаха и обрисуваха нимфоманията на „Пламенна Мейми, прелъстителко неотразима... в града е най-страстна... прекрасна... любовна мъчителка... мъжете гори!“

— Боже господи, боже господи — извика Рут. — Мъчи се да ми говори!

И наистина за миг това изглеждаше така. Окото на Пол се отвори, широко и ужасено: той повдигна глава, той захърка...

— Когато залюбва, тя го погубва! — крещеше гласът от радиото.

— Пол! Какво ти е? — изпищя Рут.

— Не е ли смешно: пипне пари и ги изгори!

Пол се отпусна назад и свърши, а Рут, склучила ръце, сякаш му се молеше, като че ли го следваше с душата си към далечното място, където отиваше.

— Пламенна Мейми работеше в мини и още на девет години изяде кутия кибрит!

— Той е мъртъв! Той е мъртъв! — Рут сложи ръка върху сърцето на Пол и скочи с писък.

— Пламенна Мейми, прелъстителка неотразима — повтаряше се пак припевът, — най-жарката бейби в целия град!

Рут се спусна към прозореца и се хвърли... не, не можа да се хвърли, защото Бъни се оказа по-бърз от нея; другите му помогнаха да я държи, докато дотича медицинската сестра със спринцовката и след няколко минути Рут лежеше на походно легло отстрани и изглеждаше мъртва като брат й.

Съседът завъртя радиото на станция RWKY, Ейнджъл сити, която предаваше от собственото си студио. „Последният бюлетин от Ню Йорк. Ръководството на Републиканската партия заявява, че Калвин Кулидж има най-голямото мнозинство, получавано досега в историята на Америка, близо осемнадесет милиона гласа. Лека нощ, драги радиослушатели.“

XV

Комунистите искаха да направят „червено погребение“, да използват смъртта на Пол за политическа демонстрация. Но Илай наложи своята върховна власт: понеже Пол се разкажл за прегрешенията си и се върнал към Исуса Христа, трябвало да бъде погребан според обредите на Третото откровение.

Така подир три дни малко шествие се проточи към върха на един от хълмовете на Парадайз. Там имаше насъбрала се тълпа и камион с необходимите радиопредавателни съоръжения — сега вече нито една от скъпоценните думи на Илай не се губеше: двестате хиляди домакини радиопритежателки в Калифорния бяха предупредени от вестниците и сто и деветдесет хиляди от тях бяха отложили пазаруването, за да могат да чуят тази романтична погребална служба. Бъни, Рейчъл и шепа червени стояха настрана, тъй като знаеха, че не са желани. Рут стоеше до гроба с плащето семейство, а от двете ѝ страни бяха двама яки петролни работници, нейните зетъове Анди Бъгнър и Джери Бляк, защото от време на време буйствувахе и никой не знаеше какво може да направи. Беше бледа и имаше ужасен вид, като че ли съвсем не разбираше значението на зиналата в земята голяма дупка или на черния, покрит с цветя ковчег. Докато Илай произнасяше своята страстна проповед за блудния син, който се е завърнал, и занемарилата се загубена овца, Рут стоеше заглеждана в белите облаци, които се движеха бавно отвъд далечните върхове на хълмовете.

Тя нямаше да причинява повече неприятности. Единственото нещо, което искаше, бе да блуждае по тези хълмове и да вика от време на време овцете, който вече ги нямаше. Понякога викаше Пол, друг път викаше Бъни и затова я оставяха да обикаля хълмовете, но един ден започна да вика Джоу Гънда. Петролните работници, които издигаха нови сондажни кули и почистваха опожарените сондажи, за да ги вкарат отново в строя, бяха нови хора на петролното поле „Рос младши“ — между другото сега то бе „Роско младши“ и един от четиримата сина на Върнън Роско ръководеше работата. Тези нови

хора не знаеха нищо за онзи общ работник, паднал в първия сондаж, от който бе бликнал петрол, затова не обръщаха внимание на нещастното момиче, което блуждаеше нагоре-надолу и викаше неговото име.

Беше вече късна вечер, когато забелязаха, че Рут я няма, и докато родителите ѝ я търсеха, някой от работниците каза, че са я чули да вика Джоу Гънда. Мили веднага си спомни и веднага спуснаха кука в същия сондаж, който предстоеше да бъде почистен, и извадиха парче от роклята на Рут; тогава спуснаха трирогия хващач и извадиха нейните останки; Илай отново дойде ѝ я погребва край гроба на Пол и недалеч от Джоу Гънда.

Сега можете да видите тези гробове с ограда от колове наоколо и някакъв сондаж на около сто стъпки край тях. Един ден всички тези непривлекателни кули ще изчезнат, ще изчезнат и оградата от колове и гробовете. Други момичета с боси загорели нозе ще тичат по тези хълмове и може би те ще пораснат като по-щастливи жени, ако хората намерят някакъв начин да оковат черния и жесток демон, който Рут Уоткинс и нейния брат — да, също и татко една тъмна сила, която броди по земята, осакатява телата на мъже и жени и примахва народите към унищожение с видения на неспечелено богатство и възможност да поробят и експлоатират трудовите хора!

Издание:

Ъптон Синклер. Петрол

Художник: Иван Кьосев

Редактор: Сидер Флорин

Худож. редактор: Пеню Чалъков

Техн. редактор: Катя Куюмджиева

Обложка, корица и илюстрации: Иван Кьосев

Оформяне: Иван Иванов

Коректор: Мариана Бисерова

Формат 84/108/32.

Издателски коли 33,25. Печатни коли 43,75.

Тираж 25 145. Тем. №39.

Дадена за набор на 27.V.1969 г.

Излязла от печат на 30.III.1970 г.

Набора и печата извърши печатница „Профиздат“ — София

Подвързията е направена в книговезницата при печатницата на

БАН

Издателство „Профиздат“, Пор. 1314.

Цена 2,82 лева.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.